

Β. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ

ΓΛΩΣΣΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ

ΤΩΝ ΑΚΑΔΗΜΕΙΚΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ

ΤΟΥ Κ. Γ. Ν. ΧΑΤΖΗΔΑΚΙ

(Ανατύπωμα ἐκ τοῦ στ' Τεύχους τοῦ «Ἑλληνίου»).

ΕΝ ΚΑΤΤΩ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Ι. ΠΟΛΙΤΟΥ

1904

ΓΛΩΣΣΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ

ΤΩΝ ΑΚΑΔΗΜΕΙΚΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ

ΤΟΥ Κ. Γ. Ν. ΧΑΤΖΗΔΑΚΙ

Α΄.

Ἀττικὴ καὶ Ἰωνικὴ τῆς γλώσσης περίοδος.

Ἡ Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ ἀπέκτησεν ἐσχάτως νέον πρωτότυπον σύγγραμμα: Τὰ *περὶ Συγκριτικῆς Γραμματικῆς Ἀκαδημαϊκὰ Ἀναγνώσματα* τοῦ κ. Γ. Ν. Χατζηδάκι, προωρισμένα νὰ χρησιμεύσουν ὡς κείμενον εἰς τοὺς ἀκροωμένους τὰ μαθήματα του. Ἄν δὲ πρέπη νὰ κρίνωμεν ἐξ ὅσων λέγει εἰς τὴν Εἰσαγωγὴν του, ὁ ἐκδοθεὶς θὰ εἶναι ὁ Α΄ Τόμος τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, εἰς τὴν ὁποίαν, καθὰ λέγουσιν, ὁ κ. Χατζηδάκις πρὸ πολλοῦ καταγίνεται, καὶ τῆς ὁποίας ὁ Βος πιθανὸν δὲ καὶ ὁ Γος Τόμος δὲν θ' ἀργήσουν νὰ εἴδουν τὴν θέσιν των εἰς τὴν ἰδίαν Βιβλιοθήκην.

Βιβλίον τοιαύτης καταγωγῆς καὶ θέματος τόσον σπουδαίου, δὲν ἤμπορεῖ νὰ τὸ ἀφήσῃ ἀπιωρατήρητον τὸ «Ἑλλήνιον». Ἀπ' ἐναντίας χρέος αὐτοῦ θεωρεῖ ὄχι μόνον νὰ γνωρίσῃ αὐτὸ εἰς τοὺς ἀναγνώστας του ἀλλὰ καὶ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ κατὰ δύναμιν νὰ συζητήσῃ. Δὲν πιστεύω δὲ νὰ δυσαρεστηθῇ διὰ τοῦτο ὁ κ. Χατζηδάκις ἀφοῦ ὁ ἴδιος τοσάκις ἤδη τὰ τῶν ἄλλων ἐπέκρινε, καὶ ἀφοῦ εἰς ὅλα αὐτοῦ τὰ συγγράμματα τὸ περίφημον ἐκεῖνο τοῦ Ἰσοκράτους: *«Κίνει καὶ μετατίθου τὰ μὴ καλῶς ἔχοντα»* ὡς ρήτρην ἐπὶ κεφαλῆς ἔγραψε.

Ἀναντιρρήτως, τὸ βιβλίον τοῦτο τοῦ κ. Χατζηδάκι εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ καλῆτερα τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Μαρασλῆ, καὶ ὄχι ὀλίγας ὑπόσχεται ὠφελείας εἰς τοὺς νέους μας Γλωσσολόγους. Ἐκτὸς τῆς καλῆς ὕλης, τὴν ὁποίαν ὁ συγγραφεὺς ἐκ διαφόρων ξένων συγγράμμάτων ἐπιμελῶς ἐθησαύρισεν, ἐκτὸς ἐκεῖνων τὰ ὅποια αὐτὸς ἐξ ἰδίας σπουδῆς καὶ μελέτης ἐπρόσθεσε, θὰ εἴρῃ εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο ὁ

ἀναγνώστης, ευκρινέστατα διαγεγραμμένους τοὺς κανόνας, κατὰ τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ προβαίῃ εἰς τὰς γλωσσολογικὰς του μελέτας, τὰς ἀληθείας, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ τὸν φωτίζουν εἰς τοὺς περὶ τῆς Γλώσσης συλλογισμοὺς του, καὶ περὶ τῶν ὁποίων ἕως χθὲς καὶ προχθὲς οὐδὲ λόγος ἐγένετο εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἶναι πράγματι τοῦτο τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν Βιβλίον εἰς τὸ ὁποῖον ἀνακηρύττεται ἐν μέσαις Ἀθήναις, ὅτι εἰς τὴν σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης *δὲν πρέπει νὰ ὀρμώμεθα ἀπὸ τοῦ Ἀττικοῦ ὡς τοῦ πρώτου, ὡς τοῦ ἀλωβήτου, ἀλλ' ἀνερχόμενοι εἰς τὴν πρώτην τῆς Γλώσσης ἀρχὴν καὶ σύστασιν νὰ παρακολουθοῦμεν αὐτὴν κατόπιν δι' ὅλων αὐτῆς τῶν περιπετειῶν δι' ὅλων αὐτῆς τῶν φάσεων.* Πρέπει νὰ σπουδάζωμεν αὐτὴν ἐκ παραλλήλου μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους, τὸ ὁποῖον τὴν ἐλάλησε καὶ μὲ τὰς Γλώσσας τῶν ἐθνῶν τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν αὐτὴν μὲ τοὺς Ἑλληνας Ὀμοφυλίαν. Εἶναι ἡ πρώτη Ἑλληνικὴ Γραμματικὴ, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ φθογγικὰ τῆς Γλώσσης φαινόμενα ὑπάγονται εἰς ὀρισμένους φυσιολογικοὺς κανόνας, αἱ τῶν λέξεων παθήσεις εἰς ὀρισμένας τῶν φθόγγων ἀλλοιώσεις. Ὅπου ἡ Γλωσσολογία τείνει νὰ λάβῃ θέσιν μεταξὺ τῶν φυσικοῖστορικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἡ Γλῶσσα μεταξὺ τῶν ζώντων καὶ ὄλονεν μεταβαλλομένων ὀργανισμῶν. Εἶναι τέλος τὸ βιβλίον εἰς τὸ ὁποῖον ὁ κ. Χατζηδάκις ἀναγνωρίζει, ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ λαλομένη Γλῶσσα εἶναι πολὺ φυσικότερα καὶ ὀρθότερα, παρὰ ἡ σήμερον γραφομένη, ἡ *καθαρεύουσα*.

Ἔγινε λοιπὸν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη σημαντικὴ πρόοδος εἰς τὰς γλωσσολογικὰς σπουδὰς εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τοῦτο χρεωστεῖται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰ πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα τοῦ κ. Χατζηδάκι καὶ εἰς τὰς ἐκ τούτων προκηφάσας συζητήσεις. Αἰὸ συγχαίρομεθα αὐτὸν διὰ τὸ νέον του τοῦτο ἔργον ἀπὸ καρδίας καὶ συσταίνομεν τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἐξ ἐπιγγέλματος Γλωσσολόγους, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους μας τοὺς λογίους, ἀφοῦ μάλιστα ὅλοι τῶν ἐννοοῦν νὰ γνωμοδοτήσουν εἰς τὸ φλογερὸν περὶ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν Γλώσσης ζήτημα.

Ταῦτα ὅμως λέγοντες δὲν ἐννοοῦμεν, ὅτι εἴτα τὰ εἰς τὸ βιβλίον περιεχόμενα εἶναι καλὰ καὶ συστάσεως ἄξια. Ἀτιγῶς εἴτε ὡς ἐκ τῆς ἀφθονίας τῆς βίης, εἴτε ὡς ἐκ τῆς ἐσπευσμένης ἐκτυπώσεως τοῦ βιβλίου, εἴτε διότι ὡς λέγουν, τοῦτο δὲν ἐξῆλθεν ὀλόκληρον ἐκ τῶν

χειρῶν τοῦ κ. Χατζηδάκι, ἀλλὰ κατὰ μέγα μέρος εἶναι ἔργον ἐνὸς μαθητοῦ του, (1) δὲν ἐπρόσεξαν ὅσον ἐπρεπεν εἶς τε τὴν διάταξιν καὶ τὴν ἐπεξεργασίαν τῆς ὕλης καὶ ὄχι ὀλίγα παρεισέφρυσαν εἰς τὸ βιβλίον λάθη καὶ ἀταξίαι, καὶ ἐσφαλμέναι ἰδέαι, τὰς ὁποίας τόσον μᾶλλον πρέπει νὰ ἐξελέγξωμεν δημοσίᾳ ὅσον τὸ περὶ τῆς Ἑθνικῆς ἡμῶν Γλώσσης ζήτημα ἔφθασεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας εἰς ὄξυτάτην κατάστασιν, καὶ καθ' ὅσον ἡ λύσις αὐτοῦ ἔξαρτᾶται ἀπὸ τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην λύσιν τῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα ὁ κ. Χατζηδάκις πραγματευεται εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο, ἀπὸ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν διεύθυνσιν, τὴν ὁποίαν αἱ Γλωσσολογικαὶ σπουδαὶ θὰ λάβουν εἰς τὴν Ἑλλάδι.

Πρῶτον πάντων δὲν ἐννοοῦμεν τὸν λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ κ. Χατζηδάκις ὠνόμασε τὸ βιβλίον του *Γραμματικὴν*, ἀφοῦ ὅλα τὰ εἰς αὐτὸ ἐξεταζόμενα θέματα ἀνήκουν εἰς τὴν *ἀγρόματον* τῆς Γλώσσης περίοδον (Καταγωγὴ καὶ σύστασις τῆς Γλώσσης, Προϊστορικὴ αὐτῆς κατάστασις, Παραγωγὴ φυσιολογικῆ τῶν φθόγγων κλ.). Ὁ ὄρος *Grammaire Generale*, τὸν ὁποῖον οἱ Γάλλοι πολλὰκις μεταχειρίζονται διὰ νὰ σημαίνουν ὅλα τὰ φωνητικὰ τῆς γλώσσης στοιχεῖα, εἶναι μὲν συγχωρητὸς εἰς τοὺς ξένους, ὄχι ὁμως καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ἐτάχθημεν φρουροὶ τῆς μορφολογίας καὶ τῆς σημαντικῆς τῶν ἀρχαίων.

Δὲν περιμένει βεβαίως ὁ κ. Χατζηδάκις νὰ μάθῃ ἀπὸ ἡμᾶς, ὅτι ἀπὸ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες ἐγνώρισαν τὰ γράμματα καὶ ἕως εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἡ λέξις Γραμματικὴ ἐσήμαινεν ἀπλῶς τὴν μάθησιν τοῦ ὀρθῶς γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν τὰ ὑπαγορευόμενα «*Γραμματικὴ τὸ πάλαι ἦν τέχνη τοῦ γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν ἐν ψιλῇ γραμμάτων γνώσει κειμένη*» (Σέξτος ὁ Ἐμπειρικὸς). Καὶ ἐπειδὴ τὸ βιβλίον εἰς τὸ ὅπολον τὰ τότε Ἑλληνόπαιδα ἐμάνθανον ν' ἀναγινώσκουν — *ἡ προπαιδεία* — ἦτον ἡ Ἰλιάς τοῦ Ὀμήρου, ἐστιχουργήθη τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο εὐτραπέλον «*ἀρχὴ Γραμματικῆς πεντάστιχος ἐστὶ κατάρα πρῶτον μῆνιν ἔχει κλ.*» Ἡ Γραμματικὴ, ὅπως σήμερον τὴν ἐννοοῦμεν, ὡς τέχνη δηλαδὴ τοῦ ὀρθῶς λαλεῖν καὶ συγγράφειν, εἶναι ἔργον τῶν

(1) Ἔμμεθα εἰς θέσιν νὰ διαφεύσωμεν μὲ τὸν θετικώτερον τρόπον τὸν θρούλλον τοῦτον τοῦ κ. Χατζηδάκι ἀναλαμβάνοντος τὴν εὐθύναν ἔλων τῶν ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ περιεχομένων. B. A.

Σοφιστῶν καὶ τῶν Ἀττικιστῶν τῆς Α΄. μ.Χ. ἑκατονταετηρίδος. Αὐτοὶ ἐνωθέντες μὲ τοὺς Ρωμαίους, ἐπεχειρίσθησαν νὰ μάθουν τοὺς Ἑλληνας νὰ ὁμιλοῦν καὶ νὰ γράφουν ὅχι ὅπως ἐσυνήθιζαν οἱ ἄνθρωποι τοῦ καιροῦ τῶν, ἀλλ' ὅπως ὁμιλοῦσαν καὶ ἔγραφον οἱ Ἀθηναῖοι τῶν χρόνων τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Περικλέους. Διονύσιος ὁ Θραξ, ὁ πρῶτος Ἑλληνικὴν Γραμματικὴν συντάξας ὀρίζει αὐτὴν «*Ἐμπειρίαν τῶν παρὰ τοῖς ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λεγομένων*» καὶ ὁ ὁρισμὸς οὗτος ἐπικρατεῖ ἕως σήμερον εἰς τὴν ἐπιστήμην. Ὅλοι οἱ ξένοι Γραμματικοὶ τῶν ὁποίων ὁ κ. Χατζηδάκις μᾶς συσταίνει τὰ συγγράμματα, οἱ Blass, οἱ Kühner, οἱ Brüghmann, οἱ Delbrück, οἱ Meistermanns, ὅλοι αὐτοὶ λέγομεν καὶ τόσοι ἄλλοι μεταχειρίζονται τὴν λέξιν εἰς αὐτὴν τὴν σημασίαν· ὅταν δὲ θέλουν νὰ σημάνουν τὴν Ἰλῶσσαν καθ' ὁλοκληρίαν, τὴν τε ἐγγράμματον καὶ τὴν ἀγγράμματον, μεταχειρίζονται τὴν λέξιν *Sprachlehre*, ἡ ὁποία ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἑδικόν μας *Γλωσσολογία*. Καὶ τὸ σύστημα τοῦτο νομίζω, ὅτι πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ ἀκολουθήσωμεν, τὸ μὲν διότι μᾶς ἀπαλλάττει τῆς ἀνάγκης νὰ δίδωμεν εἰς ἀρχαίας λέξεις σημασίαν τὴν ὁποίαν ποτὲ δὲν εἶχον, τὸ δὲ διότι μᾶς προφυλάττει ἀπὸ τὸν κίνδυνον, τοῦ νὰ ἐκλάβωμεν τὴν γλῶσσαν τῶν ποιητῶν καὶ τῶν συγγραφέων, ὡς τὴν καθ' αὐτὸ γλῶσσαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους· πράγμα τὸ ὁποῖον καὶ σήμερον ἀκόμη τὸ πιστεύουσιν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὅχι ὀλιγώτερον ἀποροῦμεν διὰ τὴν εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο παρατηρουμένην ἄτακτον διανομὴν τῆς ἔλης. Κεφάλαια τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ προηγούνταν ἔπονται, καὶ ἄλλα τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ ἔρχονται ἔσχατα εἰς τὸν λόγον κατέχουν τὰς πρώτας θέσεις, πράγμα τὸ ὁποῖον κερματίζει τὸ ἔργον καὶ δυσκολεῖει σημαντικὰ τὴν τοῦ ὅλου κατάληψιν.

Ὅθω λ. γ. μετὰ τὸ Α΄ Κεφάλαιον, εἰς τὸ ὁποῖον γίνεται λόγος περὶ καταγωγῆς τῆς Ἑλλ. Γλώσσης καὶ τῆς προϊστορικῆς αὐτῆς καταστάσεως, εἰς τὸ ἀμέσως ἐπόμενον ὁ συγγραφεὺς ἢ μᾶλλον ὁ τὸ κεφάλαιον τοῦτο συγγράψας, ἀντὶ νὰ μᾶς συνοψίσῃ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς Συγχροτικῆς Γλωσσολογίας, τῆς ἐπιστήμης δηλονότι εἰς τὴν ὁποίαν χρεωστοῦμεν τὰς γνώσεις ταύτας, πραγματεύεται τὸ περὶ τῶν πηγῶν τῆς ἀρχαίας Γραμματικῆς ζήτημα, καὶ μᾶς λέγει πράγματα, τὰ ὁποῖα ὅσον καλὰ καὶ ἂν εἶναι,

ἔχουν τὸ μέγα ελάττωμα νὰ εἶναι ὅλως δι' ὅλου ἄσχετα μ' ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα μᾶς εἶπε προηγουμένως.

Εἰς τὸ Ε΄ κεφ. πραγματεύεται τὰς εἰς τὸν λόγον σηθβαινούσας μεταβολὰς τῶν φθόγγων. Μολονότι δὲ ὁμολογεῖ, ὅτι ὁ κυριώτερος λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον αἱ μεταβολαὶ αὗται συμβαίνουν, πρέπει νὰ ζητηθῇ εἰς τὸν δυνατώτερον ἢ ἀδυνατώτερον τονισμὸν, εἰς τὴν μεγαλειτέραν ἢ μικροτέραν δασύτητα τῶν φθόγγων, ἀφίνει τὴν περὶ τῶν δύο ταύτων φθογγικῶν ιδιοτήτων διδασκαλίαν διὰ τὰ δύο τελευταῖα κεφάλαια τοῦ συγγράματός του. Ὅμιλεῖ περὶ τῆς γραπτῆς γλώσσης ἐκεῖ ὅπου ἔπρεπε νὰ περιορίσῃ τὰς ἐρεῦνας του εἰς μόνην τὴν ἀγραμμάτων, καὶ μετὰ τὴν περὶ φθόγγων πραγματείαν ἐπιχειρεῖται τὸ περὶ τῆς ἀρχαίας προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης ζήτημα, τὸ ὁποῖον πολὺ καλῆτερον θὰ ἔκαμεν ἂν τὸ ἀφίνε διὰ τὸ τέλος τοῦ τελευταίου τόμου τῆς Γραμματικῆς του.

Ἀνεπαρκῆ ὅμως καὶ εἰς πολλὰ καὶ συγκεχυμένα εἶναι τὰ εἰς τὸ Α' κεφ. περὶ καταγωγῆς τῆς Ἑλλ. Γλώσσης καὶ τῆς προϊστορικῆς αὐτῆς καταστάσεως λεγόμενα.

Ὁ θέλων νὰ μεταχειρισθῇ τὴν συγκριτικὴν Γλωσσολογίαν ὡς μέσον πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς καταστάσεως τῆς Γλώσσης κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς ἢ προδιαλεκτικοὺς χρόνους, δὲν ἀρκεῖ νὰ γνωρίζῃ ὅτι αὕτη κατάγεται, ὅπως ὅλαι αἱ Ἰνδοπερσικαὶ καὶ Ἰνδογερμανικαὶ Γλῶσσαι, ἀπὸ τὴν Ἰαπετικὴν καὶ συγγενεὺν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦτον μετ' αὐτῆς ἢ μετ' ἐκείνης ἐκ τῶν γλωσσῶν τούτων εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ ἀκριβῶς τὸν βαθμὸν αὐτῆς τῆς συγγενείας εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθῃ ἂν ἡ γλῶσσα αὕτη εἶνε θυγάτηρ ἢ ἐγγονή, ἀδελφὴ ἢ ἐξαδέλφη ἐκείνης μετὰ τὴν ὁποῖαν πρόκειται νὰ τὴν συγκρίνῃ. Διότι, ὡς καλῶς ὁ ἴδιος ἐν σελ. 26 τοῦ συγγράματός του ἀποφαίνεται, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὰς συγκρίσεις μίας ταύτας εἰς ὁπωσὸν σοβαρὰ συμπεράσματα, πρέπει νὰ προσπαθοῦμεν ὥστε οἱ συγκρινόμενοι ὄροι νὰ εἶναι τῆς αὐτῆς ἐποχῆς καὶ φύσεως· ἄλλως κινδυνεύομεν νὰ συγκρίνομεν ἀρχαῖα πρὸς μὴ ἀρχαῖα, τὸ ὁποῖον οὔτε ὀρθὸν θὰ ἦτον οὔτε συμφέρον. Ἴδον δὲ τι περὶ ὄλων τούτων ὁ τὸ κεφάλαιον τοῦτο συγγράφας μᾶς λέγει αὐτολεξί ἐν σελ. 37 τοῦ συγγράματός του :

« Οἱ Ἕλληνες χωρισθέντες τῶν ἄλλων, πρῶην ὁμογλώσσων

» καὶ ὁμαίμων, ἔζησαν ἐπὶ τινα χρόνον ἠνωμένοι καὶ εἰς μικρὸν οἰ-
 » κούντες, ἐλάλουν μίαν Γλῶσσαν ἔχουσαν μὲν, ὅπως πᾶσα λαλουμέ-
 » νη, διαλεκτικῶς διαφορὰς καὶ ποικιλίας, ἀλλὰ πάντως οὐχὶ τηλικαῖ-
 » τας, ἥλικας αἰ κατόπιν Διαλεκταὶ παρέχουσι, καὶ ὅτι κατὰ τοὺς χρό-
 » νους ἐκείνους τῆς συμβιώσεώς των, ἀνέπτυξαν μὲν ἐπὶ μᾶλλον
 » πολλὰς ὡς ἡ Ἰαπετική διάλεκτος, ἦν ἀρχαιότερον ἐλάλουν, εἶχεν ἐν
 » σπέρματι, παρήγαγον δὲ καὶ νεώτερα τινὰ φαινόμενα. Διὰ τῶν
 » νεωτέρων δὲ τούτων πᾶσα ἡ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα προσέλαβε τὸν
 » ἰδιόζοντα αὐτῇ τύπον καὶ ἀπεσχίσθη τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν Γλωσ-
 » σῶν ! »

Ταῦτα ὅμως δὲν εἶναι οὔτε ὅσα περὶ τούτου σήμερον γνω-
 ρίζει ἡ ἐπιστήμη, οὔτε ὅσα ἀναγκαιοῦν εἰς τὸν μαθητὴν, διὰ τὴν
 ἐννοήσῃ, τίνι τρόπῳ ἀνεπτύχθη ἡ μητρικὴ τοῦ Γλῶσσα. Καὶ εἶ-
 ναι μὲν πολὺ πιθανὸν ὅτι ὁ κ. Κ. Χατζηδάκις ἄφησε τὸ μέρος
 τοῦτο τοῦ θέματός του νὰ τὸ ἀναπτύξῃ καλῆτερα ἀπὸ τῆς ἔδρας
 εἰς τοὺς μαθητὰς του, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο δὲν θεραπεύει καὶ τὰς ἀ-
 νάγκας τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ «Ἑλληνίου», διὰ τοὺς ὁποίους κυρίως
 γράφεται τὸ ἄρθρον τοῦτο, θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ ὁ σοφὸς Καθηγη-
 τῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου, νὰ συμπληρώσωμεν εἰς τὸ
 μέρος τοῦτο τὸ σύγγραμμά του, προσθέτοντες ὅσα νομίζομεν ἀνα-
 γκαῖα πρὸς κατάληψιν τοῦ ἀντικειμένου· μένει δὲ εἰς αὐτὸν νὰ μᾶς
 διορθώσῃ δι' ὅτι τυχὸν ἠθέλαμεν ἐκφέρειν ἐσφαλμένως.

Χάρις εἰς τὴν Συγχροτικὴν Γλωσσολογίαν γνωρίζομεν σή-
 μερον, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα δὲν ἀπεσχίσθη κατ' εὐθείαν ἀπὸ
 τὴν Ἰαπετικὴν, ἀλλ' ἀπὸ τὸν Ἰνδοπερσικὸν ἢ τὸν ἀνατολικὸν αὐ-
 τῆς κλάδον καὶ ὅτι οἱ Ἕλληνες, πρὶν ἢ σχηματισθῶσιν εἰς ἴδιον ἔ-
 θνος ἀπετέλουν μέρος τῆς Ἰνδοπερσικῆς Ὀμοφυλίας καὶ ὠμίλουν
 οὐχὶ τὴν Ἰαπετικὴν ἀλλὰ τὴν Ἰνδοπερσικὴν Διάλεκτον. Ὅλοι σχεδὸν
 αἱ λέξεις τὰς ὁποίας ἡ Ἑλληνικὴ ἔχει κοινὰς μὲ τὰς Ἰνδοευρωπαϊ-
 κὰς Γλώσσας, φυλάττον ἀκόμη τὸν τύπον καὶ τὴν σημασίαν τὴν
 ὁποίαν ἔλαβον εἰς τὴν Ἰνδοπερσίαν.

Τὰ Ἀσσυριακὰ μνημεῖα μᾶς μανθάνουσιν ἀφ' ἑτέρου, ὅτι πε-
 ρὶ τὴν 40ὴν π. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἔζη πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ἄνω
 Τίγριδος λαὸς τις, ὁ ὁποῖος δὲν ἀνῆκεν οὔτε εἰς τοὺς Κασδοὺς, οὔ-
 τε εἰς τοὺς Κουσίτας ἀλλ' οὔτε εἰς τοὺς Σομήρους· καὶ ὁ λαὸς οὗτος,
 τὸν ὁποῖον οἱ μὲν Κασδοὶ ὀνόμαζον **Ακκαδ**, οἱ Ἀρχαῖοι Ἀρμέ-

νιοι, οἱ Van, ἔλεγον Havan ἢ Azan, οἱ τῆς Μεσοποταμίας Μάται Παμαθη, ἐνῶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔδιδε εἰς τὸν εαυτὸν του τὸ ὄνομα **Ἄριος**, ἐλάλει μίαν Γλῶσσαν, ἡ ὁποία ἐκτος τῶν πολλῶν Κασδικῶν, Σομρωικῶν καὶ Κουστικῶν λέξεων περιεῖχε πλεῖστα ἴσα Ἰνδοπερσικὰ στοιχεῖα· πρῶγμα τὸ ὁποῖον φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ λαὸς οὗτος ἀρχῆθεν Ἰνδοπερσικῆς καταγωγῆς εἶχεν ἀναμιχθῆ εἰς τὸν ἄνω Τίγριν μὲ τοὺς Κάσδους, τοὺς Ἰβήρας καὶ τοὺς Κουσίτας καὶ ἐσημιάτισε νέον ἔθνος διάφορον ἄχι μόνον ἀπὸ τοὺς γείτονάς του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς πρόην ὁμοεθνεῖς του.

Τὰ Ἀσσυριακὰ μνημεῖα μᾶς μαρτυροῦν ἀκόμη ὅτι περὶ τὰ τέλη τῆς ΑΘ΄. π. Χ. ἑκατονταετηρίδος οἱ μὲ τὸν Chargon καὶ τὸν Naramzin ἐκ τοῦ βορρᾶ καταβάντες Οὐνοὶ ἠγάγασαν τοὺς τότε τῆς Μεσοποταμίας κατοίκους ν' ἀκολουθήσουν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκστρατείαν των κατὰ τῆς Αἴγυπτου, καὶ ὀλίγον ἀργότερα εὐρίσκομεν τοὺς Κασδο-ακκάδας ἐγκαταστημένους, ἔξ ενός μὲν εἰς τὴν Συρίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον ὑπὸ τὸ ὄνομα Hanehu, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν Κιλικίαν, τὴν Κύπρον καὶ ἐπὶ τέλους εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν **Ἀρκαδίων**, Ἀβάνων ἢ Ἀζάνων ἢ Ἀχαιῶν καὶ τῶν Ἡμαθίων, καὶ διαδίδοντας εἰς τὰ ἐκεῖ πρὸ αὐτῶν εὐρισκόμενα ἔθνη, τοὺς Κουρητας, τοὺς Γραικοὺς, τοὺς Λιολεῖς κτλ. τὴν γλῶσσαν τὴν ὁποίαν εἶχον ἀναπτύξει παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Τίγριδος.

Ἐπιβεβαίωσι λοιπὸν ἡ ἱστορία καὶ μ' αὐτὴν μαζὴ καὶ ἡ ἀρχαιολογία τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν παραδόσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἀρκαῖδες τῆς Πελοποννήσου ἦσαν οἱ πρῶτοι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγκατασταθέντες Ἄριοι, καὶ ἡ Ἀρκαδικὴ διάλεκτος ἡ πρώτη εἰς τὸν τόπον τοῦτον λαληθεῖσα Ἀριανὴ ἢ Ἰνδοπερσικὴ γλῶσσα. **Δοκεῖ δὴ παλαιάτατα εἶναι τῶν Ἑλλήνων εἶναι τὰ Ἀρκαδικὰ, Ἀζάνες τε καὶ Παρράσιοι καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι**» (Στράβων).

Ἀτυχῶς, ἡ τέχνη τοῦ γράφειν πολὺ ἀργὰ εἰσήχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα· μόλις περὶ τὴν Στ΄. π. Χ. ἑκατονταετηρίδα, καὶ ἕως τότε οἱ Ἀρκαῖδες εἶχον περᾶσει ἀπὸ τόσα καὶ τόσα βάρβαρα, εἶχον ἀναμιχθῆ μὲ τόσα καὶ τόσα ξένα ἔθνη, ὥστε αἱ ἀρχαιότεραι Ἀρκαδικὰ ἐπιγραφὰ, αἱ ὁποῖαι μᾶς μένουσιν ἕως τὴν ὄραν, πολὺ μικρὰν ἰδέαν ἠμποροῦν νὰ μᾶς δώσουν τῆς ἀρχαίας Ἀρκαδικῆς Διαλέκτου. Καὶ ἕως ἕνα διάστημα ἢ ἐπιστήμη ἠλίπισε νὰ θεραπεύσῃ τὴν ἔλλειψιν ταύτην διὰ τῆς ἀναγνώσεως καὶ ἐξηγήσεως τῶν Συλλαβιστικῶν ἐπιγραφῶν τῆς νήσου

Κύπρου, αἱ ὁποῖαι, ὡς γνωστὸν, εἶναι γραμμέται εἰς τὴν ἰδίαν γλῶσσαν ἄλλα καὶ ἡ ἐλπίς αὐτὴ ἐξέλειπεν, ἀφ' ὅτου ἐμάθαμεν, ὅτι καὶ αὐταὶ δὲν εἶναι πολὺ ἀρχαιότεραι τῶν Ἀρχαδικῶν τῆς Πελοποννήσου.

Αὐτὸ τοῦτο ὅμως συμβαίνει καὶ μὲ τὰς Ἀκκαδικὰς ἐπιγραφὰς τῆς Ἀσσυρίας. Ὅσαι ἐξ αὐτῶν ἐγνώσθησαν μέχρις σήμερον ἀνέρονται εἰς ἐποχάς, εἰς τὰς ὑποίας τὸ ὄνομα Ἀκκαδ ἐδίδοτο ἀπὸ τοῦς Ἀσσυρίους εἰς ὅλα τὰ ξένα ἔθνη τὰ πέραν τοῦ Τίγριδος ἐγκαταστημένα ὥστε ἡ γλῶσσα αὐτῶν, μ' ὅλας τὰς Ἰνδοπερσικὰς λέξεις, τὰς ὁποίας περιέχει, πᾶν ἄλλο εἶναι παρὰ ἡ ἀρχαία Ἀκκαδικὴ Διάλεκτος.

Αὐτὸ τέλος συνέβη καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἰνδοπερσικὴν γλῶσσαν τὴν τε Σανσκριτικὴν καὶ τὴν Ζένδ.

Ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀπεσπάρθη ἀπ' αὐτῶν ἡ Ἀκκαδικὴ ἕως τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν οἱ Ἰνδοὶ ἠμπόρεσαν νὰ γράψωσι τὰ ἄσματά των, ἡ γλῶσσα αὐτῶν τόσας ὑπέφερε μεταβολὰς καὶ ἀλλοιώσεις, ὥστε ἡ τελευταία αὐτῆς κατάστασις πολλὰ ὀλίγον ὁμοιάζει τὴν ἀρχαίαν.

Ἐξ ὧν τούτων ἐννοεῖ τις εὐκόλως πόσον ματαιοπονοῦν οἱ προσπλαθοῦντες ν' ἀνασχηματίσουν τὴν προϊστορικὴν ἢ προδιαλεκτικὴν τῶν Ἑλλήνων Γλῶσσαν, συλλέγοντες καὶ συναρμολογοῦντες ὅσα ἔχουν κοινὰ ἡ Λατινικὴ, ἡ Σανσκριτικὴ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ, ὁποίας γνωρίζομεν αὐτὰς σήμερον ἀπὸ τῶν συγγραφέων. Ὅλα αὐτὰ τὰ γραπτὰ μνημεῖα εἶναι κατὰ χιλιάδας ἔτη νεώτερα ἐκείνου, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ ἀνεύρωμεν, καὶ τὰ πλειότερα ἀπὸ ὅσα ἔχουν κοινὰ ἀναιμεταξύ των, ἦσαν ἄγνωστα εἰς τὴν Ἰνδοπερσικὴν καὶ τὴν Ἀκκαδικὴν γλῶσσαν. Τὸ *yugam* π.χ. τῆς Σανσκριτικῆς, τὸ *ζυγόν* τῆς Ἑλληνικῆς, τὸ *jugum* τῆς Λατινικῆς, τὰ ὁποῖα ὁ Κ. Χατζηδάκις θέτει ἐπὶ κεφαλῆς τῆς προϊστορικῆς του Ἑλώσεως, εἶναι μορφαὶ γραμματικαὶ νεώταται. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἰνδικὴν, τὰ οὐδέτερα ἔληγον τόσον εἰς τὸν ενικὸν καθὼς καὶ εἰς τὸν πληθυντικὸν εἰς *a* βραχύ. Αὐτὸ δὲ τοῦτο συνέβαινε καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν. Λείψανα τοῦ σχηματισμοῦ τούτου μᾶς μένουσιν ἄλλα τε πολλὰ καὶ ἡ περιφρημὸς *Ἀττικὴ σύνταξις*, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ φράσις «*τὰ παιδία παίζει*» δὲν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ «*τὰ παιδία παίζουσι*», ὡς μᾶς τὸ ἔμαθον εἰς τὰ Σχολεῖα, ἀλλὰ πρὸς τὸ «*παιδίον παίζει*». «— Ἡ μετατροπὴ τῆς Ἰνδικῆς καταλήξεως — *a* εἰς—*am* καὶ τῆς Ἑλληνικῆς εἰς—*on* εἶναι σχετικῶς πολὺ νεώτερα, καὶ ἔτι νεώτερα εἶναι ἡ

της Λατινικῆς εἰς —*um*. Κλίνω δὲ νὰ πιστεύσω ὅτι τὸ Λατινικὸν *gratum* εἶναι μᾶλλον ἐμβαρθάρωσις τοῦ Ἑλλην. *ζυγόν* παρὰ μεταγραφὴν τοῦ Σανσκριτικοῦ *grham*. Αὐτὸ δὲ τοῦτο ἤμπορει τις νὰ εἶπῃ καὶ περὶ τῶν Λατιν. *is-tum* καὶ *is-tad* ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ *τον* καὶ *τὸ*, πρὸς τὰ Ἰνδικὰ *tam* καὶ *tad*, καθὼς καὶ περὶ τῶν διαφόρων ἄλλων γραμματικῶν τύπων, τοὺς ὁποίους ὁ Κύριος Χατζηδάκις μᾶς δίδει ὡς χαρακτηῖρας τῆς προϊστορικῆς του, καὶ ἀποροῦμεν πῶς ἕστερον ἀπ' ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα μᾶς ἐσύστησεν ἐν σελ. 26 τοῦ βιβλίου του, κατέληξεν εἰξέναι τοῦτον συμπεράσμα.

Πολὺ καλῆτερον νομίζομεν θὰ ἦτον, ἂν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην προσήλωνεν ὅλην αὐτοῦ τὴν προσοχὴν εἰς τὰς μεταβολάς, τὰς ὁποίας ἔπαθον οἱ φθόγγοι καὶ τὰ λεκτικὰ στοιχεῖα τῆς Ἰαπετωτῆς Γλώσσης, καθ' ὅσον αὕτη ἐξαπλοῦτο ἀπὸ τὸν βορρᾶν πρὸς τὴν μεσημβρίαν, καθ' ὅσον ἀνεπτύσσεται ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἐξασθενοῦτο ἐξ ἰδίας φύσεως ἢ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἐθνῶν ξένων. Εἶναι σήμερον γνωστὸν, ὅτι αἱ διάφοροι μορφαί, ὑπὸ τὰς ὁποίας παρουσιάζονται οἱ φθόγγοι εἰς τὰς Ἰαπετικὰς γλώσσας, εἶναι τόσοι σταθμοὶ τῆς περαιτέρω ἐξασθενήσεως τῶν ἀρχικῶν τῆς γλώσσης στοιχείων, τόσαι παθήσεις, ἰδιοφρεῖς ἢ ἐπικτητοί, δυνάμεναι νὰ μᾶς γνωρίσουν ὄχι μόνον τὴν ἡλικίαν τῆς γλώσσης, ἀλλὰ καὶ ὅσας ὑπέφερον αὕτη ἀλλοιώσεις ἐκ τῆς ἐπιμυξίας τῶν καλούντων μὲ ξένα ἔθνη.

Ἄν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὸ Ἀρκαδικὸν *ph*, ἢ Ἀρκαδικὸν *φ*, εἶναι ἐξασθηνήσις τοῦ Ἰνδικοῦ *Bh* καὶ τοῦτο τοῦ Ἰαπετικοῦ *B*. Ἡ Ἰαπετικὴ λέξις *Bhud* μεταφροθεῖσα εἰς τὴν Ἰνδικὴν ἔγινε *Bhuhd*, καὶ αὕτη μεταβάσα εἰς τὴν Ἀρκαδικὴν ἢ τὴν Ἀρκαδιακὴν ἔγινε *Φρυδ*. Ἄλλ' εἰς τὴν χώραν ταύτην ἢ Ἰαπετικὴ γλῶσσαι ἐπηφρασθη ἐξ ενός μὲν ἀπὸ τοὺς Κάσδους, οἱ ὁποῖοι ἦσαν Τορράνιοι, καὶ τοὺς Σοιῦρους, οἱ ὁποῖοι ἦσαν Ἰθῆρες, ἐξ ἐτέρου δὲ ἀπὸ τοὺς Κουσίτας ἢ Προτοσημίτας, καὶ διαφόρους νέας ἔπαθον ἀλλοιώσεις.

Μιμούμενοι τοὺς Κάσδους οἱ Ἀρκαδαὶ ἀρχισαν νὰ προσθέτουν εἰς τὰς ἀπὸ διπλοῦν σύμφωνον ἀρχομένας λέξεις τὸ εὐφωνικόν—*ai*: σπάρυαγος, ἀσπάρυαγος. σπάλαξ ἀσπάλαξ, κατὰ συνέπειαν ἔτρεψαν καὶ τὸ *φρυδ* εἰς *ἀφρυδ*, καὶ αἱ δύο αὐταὶ μορφαὶ μεταφροθεῖσαι ἀπὸ τοὺς Ἀρκαδας εἰς τὴν Ἑλλάδα, διετηρήθησαν ἕως σήμερον ἄθικτοι εἰς τοῦ λαοῦ τὸ στόμα.

Ἡ μορφή *Ὀφρῦς*, ἡ ὁποία ἐπεκράτησεν εἰς τὴν κλασσικὴν τὴν Γλῶσσαν, εἶναι σχετικῶς πολὺ νεωτέρα. Εἶναι Ἰωνισμὸς ἀναπτυχθεὶς εἰς τὴν Συρίαν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν Σημιτῶν, οὔτινες, ὡς γνωστὸν, ὄπου τὰ ἄλλα ἔθνη ἔλεγον — α, αὐτοὶ ἐπρόφερον — ο. Εἰσήχθη δὲ πολὺ ἀργά, μόλις περὶ τὸν ΙΔ. π. Χ. αἰῶνα, ἀπὸ τοὺς Ἰωνας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἀποδείξεις ὅτι οἱ Μακεδόνες, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἔλθει ὀλίγον προτιήτερον εἰς ἐπιμιξίαν μὲ τοὺς Αἰολεῖς καὶ μὲ τοὺς Ἀρχαίους, ἔλαβον ἀπ' αὐτοὺς τὴν λέξιν *ἀφρῦδ*, τὴν ὁποίαν μετέτρεψαν εἰς *ἀβρῦντ*, καὶ ὄχι τὸ *ὄφρῦς*, διότι τοῦτο, πολὺ πιθανόν, δὲν ἦτον τότε εἰς κοινὴν χρῆσιν εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἑλλάδος μέρη.

Αὐτὰ τὰ ἴδια ὅμως ἠμποροῦμεν νὰ ἐπιναυμάσωμεν καὶ διὰ τὴν λέξιν *ὀδοὺς*. Ἡ Ἰαπετικὴ μορφή τῆς λέξεως ταύτης, ἡ ὁποία δὲν θὰ διέφερε πολὺ ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Γερμανικὴν *Zahn*, μεταφρεθεῖσα εἰς τὴν Ἰνδικὴν μετεβλήθη εἰς *Dant*, καὶ εἰς τὴν Ἀκκαδικὴν ἔγινε — *δόντ* καὶ ὀλίγον ἀργότερον — *αδδόντ* ἢ *εδδόντ*, μορφαί, τῶν ὁποίων ἡ μία ἐχρησίμευσεν εἰς τοὺς Αἰολεῖς (οἱ *εδδόντες*) αἱ δὲ ἄλλαι δύο ἢ *δοντ* καὶ *αδοντ*, μεταδοθεῖσαι ἀπὸ τοὺς Ἀρχαίους εἰς τὴν Ἑλλάδα σώζονται μέχρι σήμερον εἰς τοῦ λαοῦ τὴν γλῶσσαν. Ἡ μορφή *ὀδοὺς-ὀδόντος*, ἣτις ἐπεκράτησεν εἰς τὴν κλασσικὴν τὴν Γλῶσσαν, ἀνεπτύχθη ἀναμφιβόλως, ὡς τὸ *ὄφρῦς*, ἀπὸ τοὺς Ἰωνας εἰς τὴν Συρίαν καὶ εἰσήχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅταν αἱ ἄλλαι δύο εἶχον τόσον καλὰ ριζώσῃ εἰς τοῦ λαοῦ τὴν γλῶσσαν, ὥστε μὴ ὅλας τὰς συστάσεις τῶν Σοφιστῶν καὶ τῶν Ἀττικιστῶν τῶν μετὰ ταῦτα χρόνων, ὁ λαὸς ποτὲ δὲν ἠθέλησε ν' ἀλλάξῃ τὸ *δόντι του* ἢ τ' *αδόντι του* μὲ τὸν *ὀδόντα*.

Αὐτὸ ὅμως τὸ ὁποῖον συνέβη εἰς τὴν γλῶσσαν μὲ τοὺς Κῦσους, συνέβη ἐπίσης καὶ μὲ τοὺς Ἰθῆρας καὶ μὲ τοὺς Κουσίτας. Ἡ παρὰ τὸν Ἰγρίν ἀναπτυχθεῖσα Ἀκκαδικὴ γλῶσσα ἔλαβεν ἀπὸ τὰ ἔθνη ταῦτα ὄχι ὀλίγας λέξεις καὶ λεκτικὰς συνηθείας, τὰς ὁποίας ἐλπίζομεν νὰ εὑρωμεν ἐν μέρει τοὐλάχιστον, σημειουμένας εἰς τὸ περὶ ξένων στοιχείων κεφάλαιον τοῦ συγγράμματος τοῦ Κ. Χατζηδάκι. Ἄλλ' ὁ φόβος μὴν εὑρεθῇ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι πολλὰ τῶν νομιζομένων Ἑλληνικῶν στοιχείων ἐλήφθησαν ἀπὸ ξένους, τὸν ἔκαμεν ἴσως νὰ μὴ εἴπῃ λέξιν περὶ τούτου.

Μετὰ τοὺς φθόγγους ἔπρεπε, νομίζομεν, νὰ ἔξετασθοῦν τὰ

λεκτικὰ τῆς γλώσσης στοιχεῖα, τὰ ὀνόματα καὶ ἰδίως τὰ γένη αὐτῶν, οἱ ἀριθμοὶ καὶ αἱ κλίσεις. Διότι καὶ ταῦτα εἰς τὰς διαφόρους ἐποχὰς τῆς Γλώσσης παρήλλαξαν, καὶ ἠμποροῦν κάλλιστα νὰ χρησιμεύσουν εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῆς Προϊστορικῆς Γλώσσης. Εἶναι σήμερον γνωστὸν, ὅτι εἰς ἀρχαιότερας ἐποχὰς, ἢ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα εἶχεν, ὅπως καὶ ἡ Ἰνδική, δύο μόνον γένη, δύο μόνον ἀριθμοὺς, δύο μόνον κλίσεις. Ὅλα τὰ ὀνόματα τῶν ἐμφύχων ἦσαν **γένους κοινοῦ**. Ὅλα τὰ ἐπίθετα **δικατάληκτα**. Ὁ δυϊκὸς ἀριθμὸς ἐχρησίμευεν καὶ διὰ τὸν πληθυντικόν, καὶ ἰδιαίτεροι καταλήξεις ὑπῆρχον πρὸς ἔκφρασιν σχέσεων, τὰς ὁποίας ἀργότερον ἐξέφραζον διὰ προθέσεων. Λεῖψανα τῆς καταστάσεως ταύτης τῆς γλώσσης ἀπαντῶται εἰς κάθε βῆμα εἰς τ' ἀρχαιότερα τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων, καὶ ἀποροῦμεν πῶς εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῆς προϊστορικῆς του Γλώσσης ὁ Κ. Χατζηδάκις, ἀντὶ τούτων ἔλαβεν ὡς βῆσιν τὰ ὅσα ἔχουσι κοινὰ μετ' ἀλλήλων ἢ Λατινικῆ, ἢ Ἑλληνικῆ καὶ ἡ Σανσκριτικῆ, ὁποίας γνωρίζομεν αὐτὰς ἀπὸ συγγραφεῖς πολὺ νεωτέρους τοῦ Ὁμήρου.

Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὰς Διαλέκτους. Ὁ Κύριος Χατζηδάκις εἶναι τῆς ἰδέας, ὅτι ἡ διασπορὰ τοῦ Ἑλλήν. Ἔθνους ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ ἐκασταχοῦ μονομερῆς αὐτοῦ ἀνάπτυξις ἐγέννησε τὸν φυλετισμὸν καὶ τὰς Διαλέκτους.

Ἄλλ' ἢ δοξασία αὕτη, τὴν ὁποίαν ὅλοι μας ἐμάθομεν εἰς τὸ Σχολεῖον, ὅχι μόνον εἰς οὐδὲν στερεὸν βασίζεται, ἀλλὰ καὶ εἰς διάφορα προσκόπτει προσκόμματα. Πρῶτον ὅλων εἶναι δύσκολον νὰ πιστεύσῃ τις, ὅτι εἰς χώραν περιορισμένην ὡς τὴν Ἑλλάδα, ἤτο ποτε δυνατὸν λαὸς τις ν' ἀναπτυχθῆ εἰς τρόπον ὥστε νὰ δώσῃ ἐντὸς σχετικῶς μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος, τόσας φυλὰς καὶ διαλέκτους ὅσαι περιείχοντο εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα. Ἐπειτα αὐτὸ τὸ ὅποιον ἐγένινεν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην δὲν ἦτο διόλου, ὡς μᾶς τὸ λέγει ὁ Κ. Χατζηδάκις, ἀνάπτυξις ἢ γλωσσικὴ πρόοδος, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ὀπισθοδρομήσις, ἢ ἐκβαρβαρώσις, προελθοῦσα ἀναμφιβόλως ἐκ τῆς ἀναμίξεως τῶν Ἀρχαίων μετ' ἔθνη μὴ Ἀρχαδικά. Ὅταν οἱ Ἀωριεῖς ἔτρεπον τὸ **θεὸς** εἰς **Σιὸρ**, τὸ **ἄσχος** εἰς **ἄκκορ**, τὸ **ἀδελφός**, εἰς **ἀδέλφιορ**; Ὅταν οἱ Μακκαδόνες μετέγραφον τὸ **ἀφρῦδ ἀβροῦτ**, τὴν **κεφαλὴν γάβαλα** ἢ

κεβλα τὸ καθαρὸν καθαρ. Ὅταν οἱ Αἰολεῖς ἔλεγον «τὸ μα ψήφισμα τόνη κύρρον ἔμμεν καταπαντὸς χρόνου» ἀντὶ «τὸ δὲ ψήφισμα τόδε κύριον εἶναι διὰ παντὸς χρόνου» βεβαίως δὲν προήγαγον οὔτε φθογγολογικῶς οὔτε φιλολογικῶς τὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ τὴν ἠνάγκαζον νὰ ὀπισθοδρομησῇ, νὰ βαρβαρίσῃ. Τοιαύτη ἦτο τοῦλάχιστον ἡ γνώμη τοῦ Πλάτωνος ὅταν ὠνόμαζε «**φωνὴν βαρβαρίζουσαν** τὴν Λεσβίαν. Αὐτὸ δὲ τοῦτο επιμαρτυρεῖ καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου περιωθὲν ἀνέκδοτον, κατὰ τὸ ὁποῖον, εἰς τὴν ἐρώτησιν «πότερον Βοιωτοὶ βαρβαρότεροι τυγχάνουσιν ὄντες ἢ Θετταλοὶ : ἔπεται ὡς ἀπάντησις «Ἥλειοι».

Ἄλλ' ὅχι μόνον εἰς τὸ στόμα τῶν Αἰολέων καὶ τῶν Δωριέων εἶχε βαρβαρωθῆ ἡ γλῶσσα, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀρκαῶδες ἀκούοντες τοὺς γείτονάς των ἐξακολούθητικῶς βαρβαρίζοντας δὲν ἀγογγῆσαν νὰ περιπέσουν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ ἴδιον πάθημα. «**Ἄσσοι μὲν οὖν, λέγει ὁ Στράβων, ἦπτον τοῖς Δωριεῦσι ἐπιπλέκοντο, καθάπερ συνέβη τοῖς Ἀρκαῶσι καὶ τοῖς Ἥλειοις, οὗτοι Αἰολιστὶ διελέχθησαν, οἱ δ' ἄλλοι μικτῇ τινὶ ἐχρήσαντο ἐξ ἀμφοῖν, οἱ μὲν μᾶλλον οἱ δὲ ἦπτον Αἰολίζοντες**». Τόσον δὲ τὰ ἔθνη ταῦτα ἀνεμίχθησαν τότε μετ' ἀλλήλων ὥστε δὲν παρῆλθε πολὺ καὶ ἡ Ἀρκαδικὴ διαλέκτος ἐταυτίσθη μετὰ τὴν Αἰολικὴν, ἢ Ἀχαϊκὴ μετὰ τὴν Δωρικὴν.

Ἐπὶ ἤρξε λοιπὸν ἐποχὴ, καθ' ἣν ἡ μόνη Ἑλληνικὴ Γλῶσσα ἢ ὁποῖα ἐλαλήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἦτον ἡ Ἀρκαδικὴ, ὁποῖαν τὴν εἶχον παραμορφώσει οἱ Αἰολεῖς, οἱ Γραικοὶ καὶ ἀργότερον οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Μακεδόνες· καὶ ἡ ἐποχὴ αὕτη διήρκεσεν ἀπὸ τῆς πρώτης ἐγκαταστάσεως τῶν Ἀρκαδῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον, περὶ τὸν ΔΕ περίπου π.Χ. αἰῶνα, μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τῶν Ἰώνων εἰς τὴν χώραν ταύτην περὶ τὴν 14. π. Χ. ἑκατονταετηρίδα.

Ἦσαν δὲ καὶ οἱ Ἴωνες Ἀρκαῶδες ἐξ ἐκείνων, οὔτινες δὲν ἠθέλησαν ἢ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ παρακολουθήσουν ἄλλοτε τοὺς ἀδελφούς των, διωκομένους ἀπὸ τὸν Σαργῶν, εἰς τὴν Ἀσίαν μείναντες δε εἰς τὴν Συρίαν ἀνεπτύχθησαν ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν Φοινίκων, τῶν Σύρων καὶ τῶν Αἰγυπτίων, καὶ κατ' ἀνάγκην ἐσχημάτισαν γλῶσσαν ὅλος διάλογος διάφορον τῆς Γλώσσης τῶν Ἀρκαδῶν τῆς Πελοποννήσου. Ἐκεῖ, εἰς τὴν Συρίαν, μιμούμενοι τοὺς Σημίτας οἱ Ἴωνες ἔτρεψαν τὰ πλειότερα τῶν εἰς—**ας** ἀρσενικῶν εἰς—**ος**, πολλὰ τῶν

εις—**α** βραχὴν ληγόντων οὐδεὶς. εἰς--ον, πολλὰ τῶν εἰς—**α** μακρὸν ληγόντων θηλυκῶν των εἰς—**η**. Ἐκεῖ ἐσυνήθησαν νὰ προσθέτουν τὸ--ς εἰς ὅλα τὰ ἀφωρόληκτα οὐσιαστικά, καὶ νὰ μετασχηματίζουσι, ἐπ' ἄπειρον τὴν λήγουσαν των. Ἐκεῖ τὸ ἀφροῦδ ἐγένετο ὄφρους, τὸ ἀδοντ. ὀδοῦς, τὸ ἀνὺχ, ὄνυξ. Ἐκεῖ τὸ μάρτυρ ἐγένετο μάρτυς τὸ μέλιτι μέλι, ἐκεῖ τέλος ἡ γλῶσσα προσέλαβε σωρὸν λέξεων σημιτικῶν, συριακῶν καὶ αἰγυπτιακῶν σημαίνουσιν ζῶα, φυτὰ, ὄρυκτὰ καὶ ἄλλα διάφορα πράγματα, ἀγνωστα ἕως τότε εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὰ ὀποῖα ὀνόματα ἐξακολουθοῦν νὰ ἴναι εἰς χρῆσιν ἕως σήμερον εἰς τὴν χώραν ταύτην.

Ἄλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα ὑπὸ τὸ ὀποῖον ὁ λαὸς οὗτος ἐγνώσθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὸ ὀποῖον κατοπιν ὡς ἐθνικὸν αὐτοῦ ὄνομα διετήρησε τὸ «**Ἴωνες**» εἶναι ἐν μέρει Σημιτικὸν ἐν μέρει Αἰγυπτιακόν. Εἴπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἐκείνους τοὺς ὀποίους οἱ Κασδοὶ τοῦ ἄνω Τίγριδος ὀνόμαζον **Ἀκκαδ** οἱ ἀρχαῖοι Ἀρμένιοι, οἱ Βαν, ἔλεγον **Ἡαβαν** ἢ **Αζαν**, καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο οἱ μὲν Σημίται εἰς **javan** μετέπλασαν οἱ δὲ Αἰγύπτιοι εἰς **jūn**, καὶ ἀπὸ τὸ τελευταῖον τοῦτο οἱ Ἕλληνες ἔπλασαν τὸ ἐδικόν των «**Ἴωνες**». Ἐπεκράτησε δὲ τοῦτο ὄλον τῶν ἄλλων διὰ τὸν ἀπλοῦστατον λόγον διότι, καθ' ὃν καιρὸν ὁ λαὸς οὗτος ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν Συρίαν, ἡ χώρα αὕτη εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Αἰγύπτου, καὶ ὅλα τὰ εἰς αὐτὴν εὐρισκόμενα ἔθνη ἦσαν παντοῦ γνωστὰ μὲ τὰ Αἰγυπτιακὰ των ὀνόματα.

Τὰ Αἰγυπτιακὰ χρονικά μᾶς μαρτυροῦν προσέτι, ὅτι δι' ὅλης τῆς ΙΖ' καὶ ΙΗ' Δυναστείας (1700—1500 π. Χ.) αἱ πλείοτεροι τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους κατοικοῦντο ἀπὸ Ἴωνας καὶ ὑπήκουον εἰς Αἰγυπτίους. Ὑπάρχουσι μάλιστα οἱ φρονοῦντες, ὅτι ἐπὶ πολλὰ καὶ ἡ Πελοπόννησος ἐχρημάτισεν ἐπαρχία τῶν Φαραῶνων. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι εἰς αὐτὴν σωστὰ τὴν ἐποχὴν ἀνέρχονται ὅλοι αἱ Αἰγυπτιακὰ ἀρχαιότητες, αἱ ὀποῖαι μέχρι τοῦδε εἰρέθησαν εἰς τοὺς τάφους τῶν Μυκηνῶν καὶ τῆς Τύριθος. Τότε περίου ἐκτίσθησαν ὅλοι αἱ πόλεις τῆς Πελοποννήσου, τῶν ὀποίων τὰ ὀνόματα ἀντιστοιχοῦν πρὸς ἐκεῖνα τῶν πόλεων τῆς Συρίας, αἱ ὀποῖαι ποτὲ κατοικήθησαν ἀπὸ Ἴωνας. «Ἑρμαιοῦ (Hermion ὄρος). Ἴναχος (Enach) Χάραδος (Zarat) Λάσσα (Laschen) Τάνος (Dan) Θυρεὸς (Tour) Ἄργος (Agor) κτλ. καὶ τῶν ὀποίων οἱ κτήτορες εἶχον μετοι-

κήσει, κατὰ τὴν παράδοσιν ἐκ τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου.

Τὸ διδακτικώτερον ὅμως ὄλων εἶναι τὸ ὄνομα Κυνουρία, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἦσαν, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, οἱ πρῶτοι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγκατασταθέντες Ἴωνες. Ὡς ἄλλοτε ἀπεδείξαμεν τὸ ὄνομα **Κυνουρία** ἢ μᾶλλον **Κυσουρία** ὅπως εἰς τὴν ἀρχὴν ἐλέγετο, εἶναι μεταγραφὴ τῆς Συριακῆς λέξεως (*tesuriah*), καὶ σημαίνει ὅπως καὶ αὐτὴ «νῆσον», εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι «**νῆσον**» ὀνομάζει μέχρι σήμερον ὁ λαὸς τῆς Πελοποννήσου τὴν Κυνουρίαν.

Ὅλα λοιπὸν συντρέχον πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ἡ Κυνουρία ὑπῆρξεν ἡ πρώτη κατοικία τῶν ἐκ τῆς Συρίας μετακισιάντων Ἰώνων καὶ ὅτι ἡ μετανάστευσις αὐτῆ ἐγένεν, ὅπως ἀπὸ τὰ Αἰγυπτιακὰ χρονικά μανθάνομεν, περὶ τὸν ΙΑ' καὶ ΙΕ' π. Χ. αἰῶνα, ὅτε δηλ. ἡ Συρία ὅλη εὐρίσκετο ἔρμαιον τῶν ἀδιαλείπτων ἐπιδρομῶν τῶν Φαραώνων τῆς ΙΘ' Δυναστείας. Ἐκτοτε δὲ καὶ μέχρι τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἦτοι ἐπὶ τρεῖς ὄλους αἰῶνας, ἡ Ἑλλὰς ὑπὸ γλωσσολογικῆν ἔποψιν, διατρεῖτο εἰς δύο μεγάλα τμήματα : τὸ Βόρειον, κατοικούμενον ἀπὸ ἔθνη ἐξελληνισθέντα μὲν λαλοῦντα ὅμως διαλέκτους μὴ Ἰωνικάς, καὶ τὸ Νότιον, ἀποτελούμενον ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν, τὴν Ἀργολίδα καὶ τὰ βόρεια καὶ δυτικὰ μέρη τῆς Πελοποννήσου, ὅπου οἱ κάτοικοι ὁμίλουν τὴν γλῶσσαν τὴν ὁποίαν εἶχον ἀναπτύξει οἱ Ἴωνες εἰς τὴν Συρίαν, καὶ ἡ ὁποία ὡς εἶπομεν, οὐσιωδῶς διέφερον ἀπὸ τὴν Γλῶσσαν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι **Αἰολοαρκάδων**. Ἄλλ' αἱ μεγάλαί σχέσεις εἰς τὰς ὁποίας διετέλεσαν καθ' ὄλον τοῦτο τὸ διάστημα οἱ Ἴωνες μὲ τοὺς ἐντολίους, τοὺς Αἰολεῖς, τοὺς Ἀωρεῖς καὶ τοὺς Μακεδόνας, δὲν ἦργησαν νὰ ἐπιφέρουν σπουδαίας εἰς τὴν γλῶσσαν παραλλαγὰς καὶ παραμορφώσεις. Παρήλλαξαν εἰς πολλὰ τὴν προφορὰν τῶν, ἐτροποποίησαν τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν κλίσιν τῶν λέξεων τῶν πλείστοι ὅσοι Ἰωνισμοὶ εἰσῆχθησαν εἰς τὴν Αἰολικὴν καὶ τὴν Δωρικὴν διάλεκτον, καὶ ἐναλλάξ, πλείστοι ὅσοι Αἰολισμοὶ καὶ Δωρισμοὶ ἔγιναν παραδεκτοὶ ὑπὸ τῶν Ἰόνων ἐν ἐνὶ λόγῳ, εἰς τὸ διάστημα τοῦτο ἔλαβεν ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα τὴν μορφήν εἰς τὴν ὁποίαν τὴν εὗρον οἱ πρὸ τοῦ Ὀμήρου ἀσματογράφοι. Τὰ ἀρχαιότερα ἠρωικὰ ἄσματα, ἀπὸ τὰ ὁποία οἱ ἀοιδοὶ τῆς Ἰωνίας συνῆρῳσαν μετὰ ταῦτα τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα, εἶναι γραμμένα εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην, γλῶσσαν ἀνάμικτον Ἰωνισμῶν,

Αιολισμῶν καὶ Χυδαΐσμῶν, ἔξ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἀπαντῶνται ἕως σήμερον εἰς τοῦ λαοῦ τὸ στόμα.

Εἰς τὰ ἄσματα ταῦτα ἀπαντᾷ τις ἐπ' ἀληθείας ἐναλλάξ τὸ Ἰωνικὸν *τέσσαρες* μὲ τὸ Αἰολικὸν *Πίσυρες*, τὰ *ἡμεῖς*, *ἡμῖν*, *ὕμέας*, *ὕμας* μὲ τὰ Αἰολικὰ *αμμι*, *αμμα*, *ὕμρεις*, *ὕμνν* τὸ *ἀνεμόεις* ἐναλλάξ μὲ τὸ *γενεμόςς*, τὸ *ελαβα* μὲ τὸ *ελλαβα*, τὸ *Ἀχιλλεύς* καὶ *Ὀδυσσεύς* μὲ τὸ *Ἀχιλῆς* καὶ *Ὀδυσσεύς*, τὸ *εἴβει* κατόπιν τοῦ *λείβει*, τὸ *κίνδεται* κατόπιν τοῦ *σκίδναται*, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τὰς λέξεις *ἄγριος*, *ἀγρία*, *ἄγριον*, *ἀκονστός*—ἢ —όν, *ελαφρός*—ἢ —όν, *αλοιφή* κτλ. αἱ ὁποῖαι ὡς εἵπομεν, διατηροῦνται ἕως σήμερον εἰς τοῦ λαοῦ τὴν Γλῶσσαν.

Τοιαύτη ἴστο περίπου ἢ κατάστασις τῆς Γλώσσης εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅταν περὶ τὸν ΙΑ΄ π. Χ. αἰῶνα, κατὰ τὴν κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ Ἰωνικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἐκ τῶν ἐντοπίων ὅλοι οἱ Ἰωνίζοντες ἀναγκάσθησαν νὰ μεταναστεύσουν πάλιν εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τὴν Μικρασίαν, καὶ τὴν Συρίαν, καὶ τότε μαζὴ μὲ τὸ ἔθνος διαιρέθη καὶ ἡ γλῶσσα εἰς δύο μεγάλα τμήματα: τὸ Μικρασιανὸν ἢ Ἰωνικὸν καὶ τὸ Ἑλλαδικὸν ἢ Ἀττικὸν τμήμα, ἀπὸ τότε δὲ σωστὰ ἀρχίζει καὶ ἡ διαλεκτικὴ τῆς Γλώσσης περίοδος.

Ἡ κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν φαίνεται ὅτι ἔγινε διὰ τῆς συνεργείας ὄλων τῶν μὴ Ἰωνικῶν στοιχείων τοῦ τόπου, καὶ διὰ τοῦτο, ἐνῶ ἔξ ἐνὸς ἐπέφερε τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ μεγαλύτερου μέρους τῶν Ἰόνων καὶ τῶν Ἰωνιζόντων, συνετέλεσεν ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Φυλετισμοῦ καὶ τῶν Διαλέκτων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Λωριεῖς ἐγκατεστάθησαν τότε διαρκῶς εἰς τὴν Πελοπόννησον, οἱ Καδμεῖοι εἰς τὴν Βοιωτίαν, οἱ Αἰολεῖς εἰς τὴν Θεσσαλίαν κτλ. καὶ ἐκεῖ ζήσαντες αἰῶνας ὅλους μεμονωμένοι, ἀνέπτυξαν ἕκαστος τὴν φυλὴν του καὶ τὴν Γλῶσσάν του τόσον ἰδιορρυθμῶς ὥστε εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, ὁ εἰς ἐθεόμει τὸν ἄλλον ἀλλόφυλον καὶ τὴν Γλῶσσαν αὐτοῦ βάρβαρον.

Αὐτὸ τοῦτο ὅμως ἔπαθον καὶ οἱ ὀλίγοι εἰς τὴν Ἑλλάδα μέναντες Ἴωνες. Ἀναγκασθέντες νὰ περιορισθῶσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ νὰ ζήσουν ἀναμίξον τῶν Βοιωτῶν, τῶν Λωριέων καὶ τῶν Αἰολέων, ἀνέπτυξαν μετὰ ταῦτα τὴν γλῶσσάν των εἰς τρόπον ὄλους διαίφορον τῶν ἀδελφῶν των τῶν εἰς τὴν Μικρασίαν μετοικησάντων.

Μιμούμενοι τούς Δωριεῖς, διετήρησαν εἰς πολλὰ τὸ — **α** χωρὶς ὅμως διὰ τοῦτο νὰ λησμονήσωσι καθ' ὀλοκληρίαν καὶ τὸ παλαιὸν τῶν τὸ **η**. Ἀκολουθοῦντες τούς Αἰολεῖς ἀπέφρευγον προσεκτικῶς τὴν χυσιφωδῖαν, θέττοντες μεταξὺ τῶν χυσιφωμένων φωνηέντων ἐν εὐφωνικὸν σύμφωνον, ἢ συναιροῦντες αὐτὰ εἰς ἓν καὶ μόνον φωνῆεν. Ἔτρεπον ὅπως οἱ Βοιωτοὶ τὸ **σσ** εἰς **ττ**, τὸ **ρσ** εἰς **ρρ** καὶ ἀντάλλισσον τὸ ἀρκτικὸν τῶν λέξεων **σ** μὲ **τ** οὕτως δὲ ἐσχηματίσθη ἡ περιφρημος **Ἀτθίς**, εἰς τὴν ὁποίαν λέγουν ὅτι ἔγραψεν ὁ Σόλων τὰ ποιήματά του.

Περὶ τὰ τέλη ὅμως τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος ὁ Σόλων, ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἔφερε μαζὴ του τὰ Ὀμηρικὰ Ποιήματα εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Πεισιστράτου, κατώρθωσε νὰ εισάξῃ αὐτὰ ὡς βάσιν τῆς ἐθνικῆς ἀγωγῆς τῶν Ἑλληνοπαίδων· ἔκτοτε δὲ τὰ ποιήματα ταῦτα, καὶ ἰδίως ἡ Ἰλιάς, ἐχρησίμευσαν ὄχι μόνον ὡς προπαίδια τῶν ἀρχαίων, ἀλλὰ καὶ ὡς πανθέκτης τῶν γνώσεων, τὰς ὁποίας πᾶς καλῶς ἀνατεθραμμένος Ἕλλην ὤφειλε νὰ γνωρίζῃ· καὶ μαζὴ μὲ τὰς γνώσεις ταύτας συμπερίληφθησαν κατὰ φυσικὸν λόγον καὶ οἱ Ἕλληνας οἱ ἰδιοτισμοὶ τοῦ ποιήματος. Τόσος δὲ ἦτον τότε ὁ ὑπὲρ τοῦ Ὀμήρου ἐνθουσιασμὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὥστε ὅλοι οἱ οὕτως ἀνατραφέντες Ἀθηναῖοι, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν Αἰσχύλον, ἐφιλοτιμοῦντο ποῖος νὰ μιμηθῇ καλῆτερον τὸ λεκτικὸν του. Τότε εἰσήχθησαν ἐκ νέου ἢ χρῆσις τοῦ Δυϊκοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὰ δικατάληκτα ἐπίθετα τὰ εἰς — **μι** ρήματα καὶ πολλὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα οἱ Ἕλληνες προ πολλοῦ τὰ εἶχον καθ' ὀλοκληρίαν λησμονημένα.

Αὐτὸ τοῦτο συνέβη ἕνα αἰῶνα ἀργότερα καὶ μὲ τοὺς ἐκ τῆς Σικελίας ἐλθόντας Σοφιστὰς, τὸν Πρωταγόραν, τὸν Λεόντιον, τὸν Γοργίαν κλ., τοὺς διδασκάλους ὅλων σχεδὸν τῶν Ρητόρων καὶ Φιλοσόφων εἰς τὰς Ἀθήνας. Παρατηρήσαντες ὅτι τὸ ἐπισημότερον μέρος τῆς Ρητορικῆς ἦτον ἡ **καλλιπέεια**, οἱ Σοφισταὶ οὗτοι ἐπιχειρήσαντες νὰ διώσουν εἰς τὰς λέξεις καὶ εἰς τὰς φράσεις των, μορφὰς, τὰς ὁποίας ποτὲ δὲν ἐφαντάζοντο οἱ Ἀθηναῖοι. Ἐσεύρον νέα εἶδη κλίσεων, διπλασιασμῶν καὶ ἀυξήσεων, νέα εἶδη μελλόντων καὶ συντάξεων, καὶ ἔδωσαν εἰς τὰς λέξεις μορφὰς ὅπως δι' ὅλου ἀγνώστους καὶ ἀλλοκότους. Ἀντὶ κρέατα ἔλεγον **κρέα**, ἀντὶ κέρματα **κέρρα**, ἀντὶ γέλωτα **γέλων**, ἀντὶ Ποσειδῶνα **Ποσειδῶ**, ἀντὶ ἀνίστασο ἔλε-

γον *άνίστω*, αντί βούλεσαι *βούλει*, αντί τελέσομαι *τελοῦμαι*, αντί κομίσω *κομιῶ* κτλ. ἄλλα καὶ τὴν σύνταξιν δὲν ἄφησαν ἀνεπηρέαστον, ἀντὶ ἄγαμαι τινα, ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι ἔλεγον πρότερον, εἰσήγαγον τὴν χρῆσιν τοῦ *ἀγαμαι τινός*, ἀντὶ πίνω οἶνον ἔλεγον *πίνω οἶνου*, ἀντὶ ὁ λαὸς εἶπε ὁ λαὸς *εἶπαν* κτλ. Τόσον δὲ ἐνασμένιζοντο διὰ τὸ κατόρθωμά των, ὥστε αὐτὸς ὁ Πλάτων, ἂν πράγματι ὁ Κριτύλλος εἶνε ἔργον τῶν χειρῶν του, συγκρίνων τὴν γλῶσσαν τῆς εποχῆς του μὲ τὴν γλῶσσαν τῶν προγόνων του, δὲν ἐδίστασε νὰ ἄνομιάζῃ τὴν τελευταίαν βάρβαρον.

Βασίζόμενοι εἰς ἓν χωρίον τοῦ Ἀθηναίου Φιλοσόφου «*τὸ Ἑλληνίζειν παρὰ τῶν πολλῶν ἔμαθον*» πολλοὶ τῶν λογίων μας, ἐν οἷς καὶ ὁ κ. Χατζηδάκις, πιστεύουσιν, ὅτι ὅλαι αὐταὶ αἱ ὑπὸ τῶν κλασικῶν συγγραφέων εἰς τὴν γλῶσσαν εἰσαχθεῖσαι τροποποιήσεις, ἦσαν ἔργα τοῦ Ἀθηναϊκοῦ λαοῦ, καὶ ὅτι ἡ Ἀττικὴ Διάλεκτος πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ ζῶσα τῶν τότε Ἀθηναίων Γλῶσσα, καὶ οὐχὶ ὡς *ἀραβιούργημα* τῶν Σοφιστῶν καὶ τῶν Ρητόρων. Ὅταν ὁμως ἐνθυμηθῇ τις πόσον ταχέως ἡ Διάλεκτος αὕτη ἀνεπτύχθη καὶ πόσον ταχύτερον κατέρρευσε· ὅταν λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι, μ' ὅλας τὰς φρενητιώδεις προσπάθειας τῶν Ἀτικιστῶν τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων πρὸς ἀνάστασιν τοῦ Ἀττικοῦ ἰδιώματος, οὔτε εἰς ἓκ τῶν ἰδιοτισμῶν του κατώρθωσε νὰ εἴρῃ χάριν παρὰ τῷ λαῷ, ἄγεται νὰ πιστεύσῃ, ὅτι τὸ «*Ἑλληνίζειν*» τοῦ χωρίου τούτου τοῦ Πλάτωνος πᾶν ἄλλο σημαίνει παρὰ τὸ *Ἀττικίζειν*, καὶ ὅτι ἡ Ἀττικὴ Διάλεκτος πᾶν ἄλλο ἦτον παρὰ ἡ ζῶσα τῶν Ἀθηναίων Γλῶσσα. Ἄν ὁ ἀθηναϊκὸς λαὸς ἐννόει τοὺς Ρήτορας του ὀμιλοῦντας ἀπὸ τοῦ βήματος, καὶ τοὺς ποιητάς του εἰς τὴν σκηνὴν, τοῦτο δὲν εἶναι ἀπόδειξις ὅτι ἐλάλει καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν. Καὶ σήμερον ὁ ὄχλος τῶν Ἀθηναίων ἐννοεῖ ἐπίσης εὐκόλως τὰ εἰς τὴν καθαρεύουσαν γραμμένα ἄρθρα τῶν ἐφημερίδων ὡς καὶ τὰ σύγχρονά μας δημοτικὰ ποιήματα, καὶ ὁμως ὅλοι γνωρίζομεν, ὅτι ὁ λαὸς οὗτος οὔτε τὴν καθαρεύουσαν ὀμιλεῖ οὔτε τὴν δημῶδη ὅπως τὴν γράφουν σήμερον οἱ ποιηταὶ μας, ἀλλ' ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἕκαστος ἔμαθεν εἰς τὸ χωρίον του· καὶ εἶναι πολὺ εὐκόλον νὰ πληροφορηθῇ τις ὅτι αὕτη διαφέρει τόσον ἀπὸ τὴν μίαν ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην.

Ὁ κ. Χατζηδάκις ὁμως δὲν εἶναι αὐτῆς τῆς ἰδέας. Δὲν παραδέχεται ὅτι ἡ Ἀττικὴ Διάλεκτος ἐξέπνευσε ὑπὸ τὴν μάχαιραν

τῶν Μακεδόνων. Λησμονεῖ ὅτι ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Ὑπερόδης εἶναι οἱ τελευταῖοι μας Ἀττικοὶ ῥήτορες, ὁ κομικὸς Μένανδρος καὶ ὁ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς οἱ τελευταῖοι ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀττικῆς μας Φιλολογίας. Πιστεῖται ἀπεναντίας ὅτι, ἐπὶ τῆς Κυριαρχίας τῶν Ἀθηναίων ἢ Ἀττικῆ Διάλεκτος κατώρθωσε νὰ διαδοθῆ εἰς ὅλα τὰ μέρη τὰ κατοικοῦμενα ἀπὸ Ἑλλήνας, καὶ ὑποσκελίσασα μίαν μίαν τὰς ἐκεῖ λαλουμένας Διαλέκτους, ἔγινεν ἐντὸς οὐλίγου ἡ *κοινὴ τῶν Ἑλλήνων Διάλεκτος*, ἔπειτα ἡ *Γλῶσσα τοῦ Εὐαγγελίου*, καὶ τέλος μετετράπη εἰς τὴν *σήμερον λαλουμένην Ἑλλ. Διάλεκτον*.

Κατ' ἐμὴν ἰδέαν ὅμως δὲν ἔχει δίκαιον. Καὶ ἰδοὺ διατί :

Εἶναι σήμερον γνωστὸν, ὅτι ἢ καθ' αὐτὸ Ἀττικῆ Διάλεκτος, ἢ γλῶσσα διπλασιῶν τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Θεουκιδίδου, περὶ τῆς ὁποίας ἐνταῦθα ὁ λόγος, διέτρεξεν ὅλην αὐτῆς τὴν περίοδον ἐντὸς 50 μόνων ἐτῶν : ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου μέχρι τῆς κατοχῆς τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, καὶ εἰς τὸ διάστημα τοῦτο, τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων οὔτε ἐδέσποζε τῶν ἔξω Ἑλλήνων, ἀλλ' οὔτε ὁ πληθυσμὸς αὐτοῦ ἦτο τόσον μεγάλος, ὥστε νὰ ἐπιτρέπη ἀποστολὰς δυναμένας νὰ ἐπιβάλωσιν εἰς τοὺς μακρὰν κατοικοῦντας Ἑλλήνας νέαν διάλεκτον. Ἡ Ἱστορία τοὐλάχιστον οὐδὲν τοιοῦτον ἀναιρέρει. Ἡ ἀνέυρεσις μιᾶς ἀττικῆς ἐπιγραφῆς εἰς τὴν Αἴγυπτον, τὴν Ἡπειρον ἢ τὴν Φρυγίαν, δὲν σημαίνει ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν χωρῶν τούτων ὁμίλουν τὴν Ἀττικὴν Διάλεκτον, δὲπως οὔτε ἢ εἰς τὴν ἔρημον τῆς Ἀραβίας εὐρεσις ὠρολογίου ἠμπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀπόδειξις ὅτι οἱ Ἀραβες τῆς χώρας ταύτης ἐγνώριζόν ποτε τὴν Ὁρολογοποιίαν.

Ἡ μόνη χώρα εἰς τὴν ὁποίαν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐβλήθη ἢ χρῆσις τῆς Ἑλληνικῆς, ὡς *Γλώσσης τοῦ κράτους*, εἶναι ἡ Μακεδονία. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἡ εἰσαχθεῖσα γλῶσσα δὲν ἦτον ἢ Ἀττικῆ. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Φίλιππος, ὁ πατὴρ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐξεπεδείθη εἰς τὰς Θήβας τῆς Βοιωτίας καὶ ἔμαθε τὴν Βοιωτικὴν, ἢ ὁποία σημαντικῶς διέφερε ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν. Εἶναι γνωστὸν ἐπίσης ὅτι ὁ ἰδιαιτερός τοῦ Φιλίππου Γραμματεὺς, ὁ Εὐδαιμένης, ἦτο Καρδιανός, καὶ ὁ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ ὅλης τῆς Μακεδονικῆς Ἀριστοκρατίας Διδάσκαλος, ὁ Ἀριστοτέλης, κατήγετο ἀπὸ μίαν πόλιν τῆς Μακεδονίας, τὰ Στάγειρα, εἰς τὴν ὁποίαν ἢ χρῆσις τῆς Ἑλληνικῆς ἦτο τόσον παλαιά, ὥσον καὶ εἰς τὰς Ἀθή-

νας. Ἐὰν δὲ πρόπη νὰ κρίνωμεν ἀπὸ τὰ μέχρις ἡμῶν περιω-
θέντα συγγράμματα του, ὡς καὶ ἀπ' ἐκεῖνα τοῦ συντοπίτου του, τοῦ
Ἐκαταίου, ἡ Γλῶσσα τὴν ὁποίαν ἐδιδάχθησαν ἀπ' αὐτὸν οἱ Μακε-
δόνες πᾶν ἄλλο ἦτον παρὰ ἡ Ἀττικῇ. Εἶναι τέλος γνωστὸν, ὅτι
ἓνας ἀπὸ τοὺς καλυτέρους μαθητὰς τοῦ Σταγειρίτου, Πτολεμαῖος ὁ
Λαῖου, θελήσας μίαν φορὰν νὰ χωριεντισθῇ ἀττικῶ τῷ τρόπῳ,
ὑπέπεσεν εἰς τόσα λάθη, ὥστε ἐκίνησεν εἰς γέλωτα ὅλας τὰς Ἀθηναίας.

Αὐτὰ δὲ τὰ ὁποῖα εἴπομεν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης τῆς
Μακεδονίας δύναται νὰ ἐπαναλάβῃ τις καὶ περὶ τῆς Γλώσσης τῶν
Ἑλλήνων τῆς Μικρασίας καὶ τῆς Αἰγύπτου. Αἱ Γλῶσσαι τῶν με-
ρῶν τούτων τοσοῦτον διέφερον ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν, ὥστε εἶναι ἀ-
δύνατον νὰ παραδεχθῇ τις ὅτι προήρχοντο ἐξ ἐκείνης.

Εἶναι βέβαια εὐκόλον νὰ λέγῃ τις, ὅτι ἅμα ἡ Ἀττικὴ Διάλε-
κτος ἐγκατέλειπε τὸ πατρικόν της ἔδαφος δὲν ἄργησε νὰ διαφθαρῇ
καὶ νὰ κατασταθῇ ἀγνώριστος. Πῶς ὅμως θὰ ἐξαλείφει τὸ γεγονὸς,
ὅτι ἡ τότε εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν γραφομένη καὶ λαλομένη
Γλῶσσα ὑπῆρχεν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα πολλὴ πρὶν ἢ σχηματισθῇ
ἡ Ἀττικὴ Διάλεκτος εἰς τὰς Ἀθήνας;

Ὅλα λοιπὸν συντρέχουν εἰς βεβαίωσιν ἐκείνου, τὸ ὁποῖον
ἀπὸ δώδεκα ἡδὴ ἐτῶν ὑποστηρίζομεν: ὅτι δηλ. αἱ ἐπὶ τῶν Μακε-
δονικῶν χρόνων εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Αἴγυπτον ἐν χρή-
σει Ἑλληνικαὶ Διάλεκτοι, τόσον αἱ γραφόμεναι ὡς καὶ αἱ λαλού-
μεναι, οὔτε ὑπὸ τῶν Μακεδόνων εἰσῆχθησαν εἰς τὰς χώρας ταύ-
τας οὔτε σχέσιν τινα εἶχον μὲ τὴν Γλῶσσαν τῶν Ἀθηναίων. Ὅτι
ἦσαν γέννημα θρέμμα τοῦ τόπου εἰς τὸν ὁποῖον ἐκάστη τούτων
ἐγράφετο καὶ ἐλαλεῖτο, καὶ ὅτι ὅλαι τῶν εἶχον προέλθει ἀπὸ τὸν
ἀνατολικὸν κλάδον τῆς προδιαλεκτικῆς τῶν Ἑλλήνων Γλώσσης—
τὴν Ἰάδα — ὡς θέλει ἀποδειχθῇ ἀμέσως.

Ἀπαλλαγθέντες ἀπὸ τὴν γειτονίαν τῶν Βοιωτῶν καὶ τῶν Λω-
ριέων καὶ ἐπανελθόντες εἰς σχέσεις μὲ τοὺς παλαιοὺς αὐτῶν γείτονας,
τοὺς Φοίνικας, τοὺς Σύρους τοὺς Αἰγυπτίους, οἱ εἰς τὴν Μικρα-
σίαν μεταναστεύσαντες Ἴωνες ἄρχισαν πάλιν νὰ προφέρουν μι-
λακώτερα τοὺς τραχεῖς αὐτῶν φθόγγους, νὰ ἐξασθενίζουσιν ὀλονὲν
τὰ φωνῆεντά των καὶ νὰ πολλαπλασιάζουσιν αὐτὰ εἰς τὰς λέξεις
των ἄνευ λόγου.

Ἄντι α ἐπιφύερον πολλάκις ε ἀντί ε, ι, ἀντί ο, ου. ἀντί χώρα, σοφία, ξένος, νόσος ἔλεγον «*χώρη, σοφίη, ξείνος, νοῦσος*» ἀντί ἄρ-
 ρεν ἔλεγον *ἄρσην*, ἀντί ποῖος *κοῖτος* κτλ. καὶ τόσην εἴριστον ευχα-
 ρίστησιν εἰς τὰ φωνήεντα, ὥστε ἔχι μόνον χασιμώμενα τὰ ἀνείχοντο
 ἀλλὰ καὶ χωρὶς καμμίαν ἀνάγκην τὰ ἐπολλαπλασιάζον εἰς τὰς
 λέξεις των ἔλεγον λ.χ. *ἄεθλον, εἶδνα, ἀδελφεός* ἀντί ἄθλον, ἔδνα,
 ἀδελφός, καὶ κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς στιχουργίας ἐτροποποιοῦν
 τὴν τε σύνθεσιν καὶ τὰς κλίσεις τῶν λέξεων των. Οὕτω δὲ πρῶ-
 τοντες δὲν ἄργησαν νὰ καταστήσουν τὴν ἤδη τόσον ποικίλην προ-
 διαλεκτικὴν Διάλεκτον, πολὺ πλουσιωτέραν εἰς γραμματικὰς μορφὰς
 καὶ ἐκφράσεις παρ' ὅτι ἦτον, καὶ εἰς τὴν Γλῶσσαν ταύτην — τὴν
Ἐπικὴν λεγομένην — ἐγράφησαν τὰ μέχρις ἡμῶν περιωθθέντα
 ποιήματα τοῦ Ὀμήρου.

Περὶ τὴν Θ ὅμως π. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἐφευρέθη τὸ Φοι-
 νικικὸν Ἄλφάβητον καὶ ἡ ταχεῖα αὐτοῦ παραδοχὴ ὑπὸ τῶν Ἰώ-
 νων ἀνεστάτωσε τὴν τότε ὑπάρχουσαν τῆς Γλώσσης κατάστασιν,
 καὶ ἐγέννησε τὴν *Διγλωσσίαν*.

Οἱ Γραμματισμένοι, καὶ αὐτοὶ κατὰ φυσικὸν λόγον ἦτον οἱ
 Ἰῶνες, ἐννοοῦσαν νὰ μεταχειρίζονται εἰς τὰ γραφόμενά των λέ-
 ξεις καὶ τύπους Ἰωνικοὺς, ἔξ ἐκείνων τοὺς ὁποίους εἶχον μορφω-
 σει ποτὲ καιρὸν οἱ πρόγονοὶ των εἰς τὴν Συρίαν καὶ ἔπειτα ἐτε-
 λειοποίησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐνῶ ὁ ἀγράμματος λαὸς, ὁ ὁποῖος
 συνέκειτο κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ ἐξεληνησθέντας Αἰολοδομοεῖς,
 ἐπροτιμοῦσε τοὺς προϊωνικοὺς τύπους, ἐκείνους δηλ. τοὺς ὁποίους
 εἶχε μάθει ἀπὸ τοὺς γονεῖς των, καὶ οἱ ὅποιοι εἶχον ἀναπτυχθῆ
 προτοῦ νὰ ἐμφανισθοῦν οἱ Ἰῶνες εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οὕτως οἱ μὲν
 πρῶτοι γράφοντες μετεχειρίζοντο τὰ : *ὄφρῶς—ῶος, ὄδους—ὄδόντος,*
χειρ—χειρός, ὄνυξ—ὄνυχος, χην—ῶος κτλ. ἐνῶ οἱ ἀγράμματοι
 δμιλοῦντες ἐξηκολούθουν νὰ λέγουν τὸ *φρῶδ*, τὸ *δόντ*, ἢ τ' *ἀδόντ*,
 τὸ *χερ*, τὸ *νύχ* κτλ. ὅλοι τύποι Αἰολοδομοεῖς, ληφθέντες ὡς εἴπο-
 μεν ἀπὸ τὴν Ἀρκαδικὴν, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι καὶ πλησιέστατοι εἰς
 τὰ Ἰνδοπερσικὰ πρωτότυπα.

Οὕτως ἀπὸ τὴν Ὀμηρικὴν τὴν Γλῶσσαν ἐπήγασαν δύο διεί-
 φορα Ἑλληνικὰ ἰδιώματα τὸ *Γραφόμενον*, τὸ ὁποῖον ὄλονεν ἐ-
 στερεοποιοῦσε τοὺς ὑπὸ τῶν Ἰόνων μορφωθέντας τύπους, καὶ τὸ
Δαλούμενον, τὸ ὁποῖον ἐσύγκειτο κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τοὺς

προϊονικούς ἦτοι τοὺς Ἀρκαδικοὺς τύπους, τοὺς ὁποίους οἱ Ἴωνες ἀσπηρῶς ἀπέκλειον ἀπὸ τοῦ Λεξικοῦ των. Τοσοῦτον δὲ ταχέως ἀνεπτύχθησαν τὰ δύο ταῦτα ἰδιώματα, ὥστε περὶ τὴν ΣΤ΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδα τὸ μὲν *γραφόμενον* ἐχρησίμειεν ὡς Γλῶσσα τῶν Λογογράφων, ἐνῶ τὸ *λαλούμενον*, ἀφεθὲν ἐλεύθερον εἰς τοῦ λαοῦ τὸ στόμα τόσον πολὺ κατὰ τόπους παρήλλαξεν, ὥστε ὅταν ὁ Ἡρόδοτος ἔγραφε τὴν ἱστορίαν του, ἡ Γλῶσσα αὕτη ἦτο διηρημένη εἰς τὴν Ἴωνίαν καὶ μόνην, εἰς τέσσαρα διάφορα ἰδιώματα, τὸ *Καρικόν*, τὸ *Χιακόν*, τὸ *Λυδικόν* καὶ τὸ *Σαμικόν*.

Ἡ γενικῶς ἐπικρατοῦσα ἰδέα, ὅτι δῆθεν τὰ τέσσαρα ταῦτα τοῦ Ἡροδότου ἰδιώματα ἦσαν τέσσαρες Διάλεκτοι τῆς Ἴωνικῆς Γλώσσης, ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἀρχαίας μὴ Ἴωνικὰς Διαλέκτους τῆς Ἑλλάδος, δὲν συμβιβάζεται μὲ τὰ πρᾶγματα. Πρῶτον ὅλον αἱ ἀρχαῖαι ἐπιγραφαί, αἱ ὁποῖαι ἕως σήμερον εὐρέθησαν εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ δὲν εἶναι ὀλίγαι, εἶναι ὅλαι γραμμέναι εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Διάλεκτον, τὴν Ἴωνικὴν: πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν θὰ συνέβαινεν ἂν ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος δοξασία ἀλήθειαν. Ἐπειτα ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ὁ Ἡρόδοτος διηγῆται τὸ πρᾶγμα ὑποδεικνύει ὅτι ὁ λόγος εἶναι περὶ λαλουμένων καὶ οὐχὶ γραφομένων ἰδιωμάτων. Παντοῦ ὅπου περὶ αὐτῶν γίνεται λόγος ὁ Ἱστορικὸς μεταχειρίζεται ῥήματα ἐκφράζοντα τὴν διὰ ζώσης φωνῆς μετ' ἄλλων συνεννόησιν. «Κατὰ ταῦτα *διαλεγόμεναι σφίσιν. Ὁμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδὲν, σφίσιν δὲ ὁμοφωνέουσι. Χῖτοι μὲν καὶ Ἐρυθραῖοι κατὰ ταῦτὸ *διαλέγονται*, Σάμιοι δὲ ἐπ' ἑαυτῶν μόννοι.*»

Ἡ σπουδαιότερα ὅμως τῶν ἀποδείξεων τοῦ θέματος, τὸ ὁποῖον ὑποστηρίζομεν, ὅτι δηλ. οἱ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἀναφερόμενοι τέσσαρες *χαρακτῆρες Γλώσσης*, ἦσαν τέσσαρα ἰδιώματα τῆς τότε λαλουμένης γλώσσης, εἶναι: ἡ εἰς τὴν κοινὴν τοῦ λαοῦ γλῶσσαν μέχρι σήμερον διατήρησις λέξεων καὶ τύπων Ἀρκαδικῶν ἢ Αἰολοδορικῶν, τοὺς ὁποίους οἱ Ἴωνες ἐφρόντισαν πάντοτε νὰ διαγράψουν ἀπὸ τὸ λεξικόν των, καὶ αἱ ὁποῖαι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διατηρηθῶσιν εἰς τοῦ λαοῦ τὴν γλῶσσαν, *ἂν αὕτη δὲν ἦτο ἐκτοτε ἡ λαλουμένη.*

Λὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἀμφιβολία ὅτι ἡ τῆς γραφῆς χρῆσις διήρρησε τὴν Ὀμηρικὴν Γλῶσσαν εἰς δύο Διαλέκτους, τὴν Γραφομένην

Ἰωνικὴν καὶ τὴν λαλουμένην μᾶλλον Αἰολοδοωρικὴν. Καὶ εἶχον πολὺ δίκαιον ὁ ἐκ Λαρίσσης Φιλιππίδης καὶ ὁ ἐξ Ἀμπελακίων Χριστόπουλος ὅταν ἠθέλησαν νὰ ὀνομάσουν Αἰολοδοωρικὴν τὴν σήμερον ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ λαλουμένην Διῶλετον.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον ἔκαμεν ἡ γραφὴ εἰς τὴν γλῶσσαν τὸ ἔπαθεν ἢ ἰδίᾳ μετ' ὀλίγον ἀπ' ἐκείνην.

Εἰς τὴν ἀρχὴν ἡ Ἑλληνικὴ γραφὴ ἦτον ἀπλοστατίη. Τὸ πρῶτον Ἰωνικὸν Ἀλφάβητον περιεῖχε μόλις τοὺς χαρακτηῖρας τοὺς ἀναγκαίους πρὸς δῆλωσιν τῶν ἀρχικῶν φθόγγων τῆς Γλώσσης. Πέντε φωνήεντα, ἄλλα τόσα ἡμίφωνα καὶ γ' ἀπολύτως ἀναγκαῖα σύμφωνα ἦτο ὅλη αὐτοῦ ἡ περιουσία. Ἐγραφοῦν τὸν φθόγγον ε πάντοτε διὰ τοῦ ε, τὸν ι πάντοτε διὰ τοῦ ι· ἐξέφραζον τὸ ξ διὰ τοῦ χς, τὸ ψ διὰ τοῦ πς καὶ τὸ ο ἐχρησίμευε πρὸς δῆλωσιν τοῦ τε ο καὶ τοῦ ου φθόγγου. Ὅλοι αἱ ἀρχαῖαι ἐπιγραφαὶ διατηροῦν ἀκόμη τὰ λείψανα τῆς τοιαύτης γραφῆς, καὶ ἔχουν ἄδικον ὅσοι πιστεύουν, ὅτι εἰς τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας πρόκειται πάντοτε ἀνορθογραφία.

Ὅταν ὅμως παρετήρησαν ὅτι οἱ φθόγγοι πολὺ συχνὰ μεταβάλλονται εἰς τὴν ὁμιλίαν, ὅτι πολλάκις τὸ ε παρουσιάζεται ὡς μετασχηματισμὸς τοῦ α, τὸ ι ὡς μετασχηματισμὸς τοῦ ε καὶ ὅτι ἦτο συμφέρον ὅλοι αὐταὶ αἱ παραλλαγαὶ νὰ σημειώνωνται εἰς τὴν γραφὴν, τότε ἀρχισαν νὰ διακρίνουν τὰ φωνήεντα ταῦτα γράφοντες πρὸ αὐτῶν ἐν διακριτικῶν ε ἢ ι, καὶ οὕτω προέκριναν οἱ σχηματισμοὶ αε—αε—αι—οι—ει κτλ. κτλ. τοὺς ὁποίους πολὺ κακῶς ἔπραξαν οἱ γραμματικοὶ ὀνομάσαντες **διφθόγγους**, ἀφοῦ τὸ ἔμπροσθεν τοῦ ἀρχικοῦ αὐτῶν φωνήεντος γραφόμενον ι ἢ ε εἶχε διακριτικὸν χαρακτηῖρα. Ἀντικατέστησαν ἔπειτα τὰ γράμματα πς χς διὰ τοῦ ψ καὶ τοῦ ξ τὰ σδ διὰ τοῦ ζ, ἐπέροσθησαν τὸ η καὶ τὸ ω πρὸς δῆλωσιν ὠρισμένων τινῶν παραγωγῶν φθόγγων, καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου κατέληξαν εἰς δύο εἶδη γραφῆς, τὴν **φωνητικὴν** καὶ τὴν **ετυμολογικὴν**, τῶν ὁποίων ἡ μὲν πρώτη ἦτο πιθανῶς προσδιορισμένη διὰ τὴν **Δημόδη** ἢ δ' ἄλλη διὰ τῶν Λογίων τὴν Γλῶσσαν.

Ἀργότερα ὅμως, ὅταν οἱ λογιώτατοι ἠθέλησαν νὰ δηλώσουν εἰς τὴν γραφὴν καὶ ὅλα τῆς ποιητικῆς προσοφθίας τὰ φαινόμενα,

τότε τόση ἐπῆλθε σύγχυσις εἰς τὸ γράφειν, ὥστε ἡ αὐτὴ λέξις παρουσιάζεται ὑπὸ τόσας μορφάς, ὅσα εἶνε τὰ κείμενα καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ εἰς τὰς ὁποίας ἀπαντᾶται καὶ αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς γραφῆς, τὸ ὅποion κατ' εὐφημισμὸν ἀνόμασαν ὀρθογραφίαν, τὸ εἰσήγαγον κατόπιν ὄχι μόνον εἰς τὴν Κοινὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν σήμερον γραφομένην γλῶσσαν, ὄχι βεβαίως πρὸς ὄφελος τῶν γραφόντων.

Ὁ Ἑρμυγένης, ὁ καλῆτερος τῆς ἀρχαιότητος κριτικὸς καὶ φιλόλογος δὲν εὐρίσκει λέξεις διὰ τὰ ἐπαινέση ἀρκούντως τὴν ἀπλότητα, τὴν εὐκρίνειαν καὶ τὴν χάριν τῆς γλώσσης τὴν ὁποίαν ἐγραφον οἱ Λογογράφοι. Ἄλλ' ὁ λαὸς εἶνε πάντοτε λαὸς καὶ πάντοτε εὐρίσκονται ἄνθρωποι οἱ ὅποιοι γνωρίζουν τὰ ὀφελόμενα ἀπὸ τὰς ἀδυναμίας του. Οἱ Ἴωνες τῶν χρόνων ἐκείνων εἶχον τόσον πολὺ συνηθῆσαι εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Ὀμήρου, ὥστε δὲν ἐννοοῦσαν τὰ τὴν ἀλλάξουν μ' ἐκείνην τῶν Λογογράφων καὶ ἀμέσως ἐφρέθησαν ἄνθρωποι πρόθυμοι τὰ μεταχειρισθῆναι τὴν γλῶσσαν τὴν ποιητικὴν καὶ εἰς τὸν πεζὸν τὸν λόγον. Τοῦ Ἡροδότου αἱ ἱστορίαι καὶ τοῦ Ἰπποκράτους ἡ παθολογία χρωσατοῦν κατὰ μέγα μέρος τὴν ἐπιτηχίαν των καὶ τὴν μέχρι τοῦδε διατήρησίν των εἰς τὴν Ὀμηρικὴν αὐτῶν γλῶσσαν. Οἱ Ἀθηναῖοι οἱ ὅποιοι δὲν ὑπέφερον τὴν χασμοδίαν, ἤκουον τότε ἡμέρας ὅλας κατὰ συνέχειαν καὶ μὲ εὐχαρίστησίν των τὰ ἀναγνώσματα τοῦ Ἡροδότου. Ὄταν ὅμως ἐνόησαν ὅτι αἱ ποιητικαὶ ἐκφράσεις δὲν ἤμποροῦν τὰ χρησιμεύσουν εἰς τὰς γραφικὰς ἀνάγκας τοῦ πρακτικοῦ βίου, οἱ Ἴωνες ἤρχισαν ν' ἀπογυμνῶνουν ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ τὴν γλῶσσαν ταύτην πλειότερον ἀπὸ τοὺς ἰδιωτισμοὺς τῆς καὶ οὕτως ἐφθασαν μετὰ τινὰ καιρὸν, τὰ μὴν ἔχουν παρὰ τὸν σκελετὸν τῆς ἀρχαίας Ἰωνικῆς Διαλέκτου, διατηροῦντι ποῦ καὶ ποῦ τὰ ἴχνη τῶν ποιητικῶν ἀλλοιώσεων. Καὶ ἡ γλῶσσα αὕτη διὰ τὴν ἀπλότητά της καὶ τὴν εὐκρίνειάν της δὲν ἄργησε τὰ διαδοθῆναι παντοῦ καὶ τὰ κατασταθῆναι ἡ κοινὴ γλῶσσα ὅλων τῶν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ζώντων Ἑλλήνων. «Ὁ πεζὸς λόγος λέγει ὁ Στράβων, μίμησις τοῦ ποιητικοῦ ἔστι. Πρωτίστον γὰρ ἡ ποιητικὴ κατασκευὴ περιῆλθεν εἰς τὸ μέσον καὶ ἠδδοκίμησε· εἶτα ἐκείνην μιμούμενοι, λύσαντες τὸ μέτρον τᾶλλα δὲ φηλάξαντες τὰ ποιητικὰ συνέγραψαν οἱ περὶ Κίττιον καὶ Φερεκύδην καὶ Ἐκαταῖον (Γραπτέον ἕως οἱ περὶ Ἡρόδοτον καὶ Ἰπποκράτην), εἶτα ὕστερον ἀφαιροῦντες αἰετὶ τῶν τοιούτων εἰς τὸ νῦν εἶδος κατήγαγον».

Ἦ πρό τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων εἰς τὸν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος Ἑλληνισμὸν ἐν χρήσει **Κοινῆ Διάλεκτος**, δὲν προῆλθε λοιπὸν ἐκ διαφορᾶς τῆς Ἀττικῆς, ὡς ὁ Χατζηδάκις διδάσκει, ἀλλ' ἐκ προϊόντος καθαρισμοῦ τῆς Ὀμηρικῆς Γλώσσης ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα αἱ τότε ποιηταὶ καὶ ἕμνογράφοι τὴν εἶχον καταφορτώσει. Ὅταν δὲ ἐπὶ τῶν Μακεδονικῶν χρόνων ἐξέλειπον καὶ οἱ Λογιώτατοι, ἡ γλῶσσα αὕτη μείνασα ἐλευθέρη, ἠκολούθησε τὴν φυσικὴν αὐτῆς πορείαν, καὶ χάρις εἰς τὴν ἀπλότητά της καὶ τὴν εὐκρινειάν της, δὲν ἄργησε νὰ γίνῃ, ὡς εἴπομεν, ἡ Κοινὴ τῶν Ἑλλήνων Διάλεκτος καὶ νὰ ὑποσκελίσῃ μίαν μίαν ὅλας τὰς παλαιὰς διαλέκτους, αἵτινες ἦσαν ἀκόμη ἐν χρήσει εἰς διάφορα μέρη, μὴ ἐξαιρουμένης μηδ' αὐτῆς τῆς Ἀττικῆς ἐν Ἀθήναις.

Ἀκόμη δὲν εἶχε στήσει τὸν θρόνον τοῦ ὁ Μ. Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ὅταν ὁ διδάσκαλός του ὁ Ἀριστοτέλης ἀνοίξῃ τὸ Λυκειὸν του, ἄντικρυ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος, εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ ἄρχισε τὸν ὑπὲρ τῆς Κοινῆς προσηλυτισμὸν του. Τὸ Ε' κεφ' τοῦ Γ'. Βιβλίου τῆς Ρητορικῆς του περιέχει τὴν καταδίκην τῆς Ἀττικῆς Διαλέκτου καὶ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς Κοινῆς ὡς γλώσσης τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. « Ἀρχὴ τῆς λέξεως, λέγει, τὸ Ἑλληνίζειν (οὐχὶ τὸ Ἀττιζίζειν). Τοῦτο δὲ, τὸ Ἑλληνίζειν ἔστιν ἐν πέντε: πρῶτον μὲν ἐν τοῖς συνδέσμοις, ἂν ἀποδιδῶ τις ὡς πεφύκασι πρότερον καὶ ὕστερον γίνεσθαι ἀλλήλων, οἷον ἐνιοὶ ποιῶσι. Δεῖ δὲ ἕως μέμνηται ἀντιποδιδόναι ἀλλήλοις καὶ μήτε μακρὰν ἀπαρτᾶν μήτε σύνδεσμον πρό συνδέσμου ἀποδιδόναι τοῦ ἀναγκαίου. Ὀλιγαχοῦ γὰρ ἄριμῶται. οἷον « Ἐγὼ δὲ, ἐπεὶ μοι εἶπεν, ἦλθε γὰρ Κλέων δεόμενος τι καὶ ἀξίων, ἐπορευόμεν παραλαβὼν αὐτούς » τούτοις γὰρ πολλοὶ πρό τοῦ ἀποδοθησομένου συνδέσμου παρεμβέβληνται σύνδεσμοι. Ἐὰν δὲ πολὺ τὸ μεταξὺ γίνεται, τοῦ ἐπορευόμεν, ἀσαφῆ. Ἐν μὲν δὴ τὸ ἐν τοῖς συνδέσμοις. Δεύτερον δὲ τὸ ἐν τοῖς ἰδίῳις ὀνόμασι λέγειν καὶ μὴ τοῖς περιέχουσι. Τρίτον μὴ ἀμφιβόλοις χρῆσθαι. Ταῦτα δὲ ἂν μὴ τούναντίον προαιρεῖται, ὅπερ ποιῶσιν, ὅταν μηδὲν μὲν ἔχουσι λέγειν, προσποιῶντα δὲ τι λέγειν. Τέταρτον εἰς ὃ καὶ Πρωταγόρας τὰ γένη τῶν ὀνομάτων διήρει, ἄφθρενά τε καὶ θήλεα καὶ σκευή. Δεῖ γὰρ ἀποδιδόναι ταῦτα ὀρθῶς « ἢ δ' ἔλθοῦσα καὶ διαλεχθεῖσα ὄχρετο ». Πέμπτον δὲ ἐν τῷ τὰ πολλὰ

» καὶ ὀλίγα καὶ ἐν ὀρθῶς ὀνομάζειν «οἱ δ' ἔλθόντες ἐτυπτόν με»
» ὅπως δὲ εὐανάγνωστον εἶναι τὸ γεγραμμένον καὶ εὐφραστον.»
Ἀριστοτελ. Ρητορ. ΙΙΙ. κεφ. ε'.

Τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀριστοτέλους τὸ ἠκολούθησαν ὁ Κρόντωρ
τῆς Ἀκαδημίας, ὁ Ξενοφάνης καὶ ὁ Θεόφραστος, καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι,
οἵτινες μετὰ ταῦτα ἐσπούδασαν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐκτοτε δὲ ἀρχί-
ζουν νὰ παρατηροῦνται εἰς Ἀττικὰς ἐπιγραφὰς οἱ γραμματικοὶ
τύποι **βασιλεῖς** ἀντὶ βασιλῆς ἢ βασιλέας, **Πειραιέως** ἀντὶ Πειραιῶς,
τὸ **ὅπως** εἰς τελικὴν σημασίαν καὶ πολλὰ ἄλλα ἀνήκοντα εἰς τὴν
νεωσιτὶ εἰσαχθεῖσαν εἰς τὸν τόπον **Κοινήν**.

Εἰς τοιαύτην περίπτωσιν κατάστασιν εὕρισκετο ἡ Γλῶσσα περὶ
τὸ τέλος τοῦ Β'. π. Χ. αἰῶνος εἰς τε τὴν Μικρασίαν καὶ τὴν
Ἑλλάδα, ὅτε ἐπελθόντες οἱ Ῥωμαῖοι ἠνάγκασαν αὐτὴν ν' ἀναμιχθῇ
μὲ τὴν Ἀλεξανδρινὴν Διάλεκτον καὶ μ' ὅλας αὐτῆς τὰς παρα-
φράδας, τὴν Αἰγυπτιακὴν, τὴν Ἑβραϊκὴν ὡς καὶ μὲ τὴν Δημόδιον
τῆς Ἀλεξανδρείας Διάλεκτον, καὶ νὰ λάβῃ διεύθυνσιν τὴν ὁποίαν
πολὸν πιθανὸν οὐδέποτε θὰ ἐλάμβανεν ἐξ ἰδίων.

Ἀλλὰ περὶ τούτου εἰς τὸ ἐπόμενον.

B.

Ναυκρατινὴ καὶ Ἀλεξανδρινὴ περίοδος.

Ἔως πρό τινων ἐτῶν ὅλοι σχεδὸν ἐπίστευον εἰς τὴν Ἑλλάδα, πολλοὶ δὲ καὶ σήμερον ἀκόμη τὸ πιστεύουσι, ὅτι ἡ ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπικρατήσασα ἑλληνικὴ γλῶσσα ἦτον ἡ αἰτιζή, τὴν ὁποίαν οἱ Μακεδόνες εἰσήγαγον, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον διεφθαρμένην, καὶ τὴν ὁποίαν ἔπειτα οἱ Γραμματικοὶ καὶ οἱ Ἀττικιστῆαι ἐπροσπάθησαν νὰ ἐπαναφέρουσι εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς κατάστασιν. Ἀλλὰ τὸ σαθρὸν τῆς δοξασίας ταύτης, νομίζω ὅτι ἀρκούντως ἀπέδειξα εἰς μίαν μου εἰς τὸ Ἀθήναιον ἀνασκοίνωσιν, τὴν ὁποίαν πολλοὶ παραμορφώσαντες ἐκακολόγησαν, οὐδεὶς ὅμως μέχρι τοῦδε ἐπεχείρησε μὲ λόγον ν' ἀνασκευάσῃ.

Οἱ μὲ τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐλθόντες Μακεδόνες, ἔλεγον τότε, δὲν ἦσαν εἰς κατάστασιν νὰ μεταδώσουσι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τὸν τόπον, καὶ πολὺ ὀλιγότερον τὴν αἰτιζὴν διάλεκτον. Πρῶτον πάντων ἔμειναν πολλὰ ὀλίγον, μόλις τέσσαρας μῆνας εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἔπειτα οἱ περισσότεροὶ τῶν ἦσαν Τριβαλλοὶ Ὀδριῆται καὶ Ἀγριῶνες κτλ. δηλαδὴ ἔθνη θρακο-ἑλληνικὰ, τὰ ὁποῖα πολὺ πιθανόν, οὐδὲ τὴν μακεδονικὴν καλῶς ἐγνώριζον.

Αὐτὸ δὲ τοῦτο ἠμπορεῖ νὰ εἴπῃ τις καὶ δι' ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἔφερε δέκα ἔτη ἀργότερα ὁ Πτολεμαῖος, ὅταν ἦλθε νὰ καταλάβῃ τὴν σατραπείαν τοῦ ἀπὸ τὴν Περσίαν. Οἱ περισσότεροὶ τούτων εἶχον στρατολογηθῆ εἰς τὴν Φρυγίαν, τὴν Γαλιατίαν καὶ τὴν Καρίαν, οὐχὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ κατ' ἀνάγκην πολλὰ ὀλίγα ἑλληνικὰ θὰ ἐγνώριζον. Ἄν ὑπάρξει δὲ ἀμφιβολία ὅτι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐπὶ τέλους ἔμαθον, τὰ ἔμαθον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἀπὸ τοῦς πρώτους αὐτῆς κατοίκους τοὺς Ναυκρατινοὺς καὶ τοὺς ἀναριθμητοὺς ἑλληνόφωνας Ἰουδαίους, τοὺς ὁποίους ὁ Μ. Ἀλέξανδρος πρῶτος

καὶ ἔπειτα οἱ δύο πρῶτοι Πτολεμαῖοι, μετέφερον ἀπὸ τὴν Παλαιστίνην εἰς τὴν Συρίαν.

Ἡ καλιητέρα ὁμῶς ἀπόδειξις τοῦ θέματός μας, ὅτι δηλ. ἡ Ἀλεξανδρινὴ διάλεκτος δὲν ἦλθεν οὔτε ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν οὔτε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἦτο γέννημα καὶ θρέμμα τοῦ τόπου, εἶναι ἡ μεγάλη αὐτῆς διαφορὰ ἀπὸ τὴν γλῶσσαν, ἡ ὅποια τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο εἰς χρῆσιν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα.

Ἦσαν τότε πέντε εἶδη Ἑλληνικῆς εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐν χρῆσει :
1ον) Τὸ κατ' ἐξοχὴν *φιλολογικὸν ἰδίωμα*, εἰς τὸ ὅποιον εἶναι γραμμέναι ὄλοι αἱ ἐπὶ λίθου ἐπιγραφαί, καὶ τὸ ὅποιον ὁμοιάζει κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον μὲ τὸ γραπτὸν ἰδίωμα τῶν τότε ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ζώντων Ἑλλήνων.

2ον) Τὸ *αἰγυπτιακὸν ἰδίωμα* ὑπὸ τὴν διττὴν αὐτοῦ μορφὴν : τὴν *ιερατικὴν* καὶ τὴν *δημοτικὴν*. Εἰς τὴν πρῶτην εἶναι γραμμέναι τὰ δύο τρίγλωσσα ἱερατικὰ ψηφίσματα, τοῦ τῆς Κανώβου καὶ τοῦ τῆς Ροσσέττης : εἰς τὸ δεύτερον ὄλοι οἱ ἑλληνικοὶ πάπυροι τῶν χρόνων τῶν Πτολεμαίων.

4ον) Τὸ *ἰουδαϊκὸν ἰδίωμα*, εἰς τὸ ὅποιον εἶναι γραμμένη ἡ τῆς Παλ. Διαθήκης μετάφρασις τῶν ἑβδομήκοντα καὶ

5ον) ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ *ὑπὸ πάντων λαλουμένη ἑλληνικὴ διάλεκτος*, ἣτις, ὡς μετ' ὀλίγον θὰ ἴδωμεν, δὲν διέφερε διόλου τοῦ σημερινοῦ ἡμῶν δημῶδους ἰδιώματος.

Ἡ διάφοσις αὐτῆ τῆς γλώσσης εἰς τόσα ἐπιτόκια ἰδιώματα εἶναι ἡ καλιητέρα ἀπόδειξις, ὅτι ἡ γλῶσσα αὐτῆ ἦτο πρὸ πολλῶν αἰῶνων ἐν χρῆσει εἰς τὴν Αἴγυπτον ὅτι οἱ εἰσαγαγόντες αὐτὴν Ἑλληνες ἦσαν πολλοὶ καὶ διάφοροι ὡς καὶ διάφορα ἦσαν τὰ ἔθνη μὲ τὰ ὅποια ἦλθον εἰς ἐπαφὴν εἰς τὸν τόπον τούτον. Ἐνῶ δὲ περὶ τούτων πρὸ εἴκοσι ἐτῶν ὑποθέσεις μόνον ἐκάμναμεν, σήμερον, χάριν εἰς τὴν καλιητέραν σπουδὴν τῆς Ἱστορίας καὶ τῆς Ἀρχαιολογίας, εὐρισκόμεθα εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ συντάξωμεν τῶν ἰδιωμάτων τούτων τὴν ἱστορίαν.

Χάρις εἰς τὰς σπουδὰς ταύτας γνωρίζομεν σήμερον μετὰ θετικότητος, ὅτι, ὅταν περὶ τὰ μέσα τοῦ Ζ'. αἰῶνος ὁ Ψαμίτιχος ἐπεφύρασε τοὺς εἰς τὴν υπηρεσίαν του εὐρισκόμενους Ἴωνας νὰ διδάξουν τὰ Ἑλληνικὰ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, ἡ τότε τὸ πρῶτον εἰς τὴν Αἴγυπτον εἰσαχθεῖσα Ἑλληνικὴ Διάλεκτος ἦτον ἡ τότε ἐν χρῆσει

εἰς τὴν Ἰωνίαν, ἡ Γλῶσσα δηλονότι τῶν Λογογράφων, ἦτις κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἑρμογένους δὲν διέφερε πολὺ τῆς ἀρχαίας Ἰάδος. Ἡ ἐπὶ τῶν Καροίωνων εἰς τὰ Προπύλαια τοῦ ἐν Νουβίᾳ ναοῦ τοῦ Ἄμμωνος χαραχθεῖσα ἀναμνηστικὴ ἐπιγραφή εἶναι γραμμένη εἰς τὴν Γλῶσσαν ταύτην.

- » Βασιλέος ἐλθόντος εἰς Ἐλεφαντίναν Φαμιτίχον
- » Ταῦτα ἐγραψαν τοὶ τὸν Φαμιτίχον ἐπλευσαν.
- » Ἦλθον Κέρκιος κατόπερθεν ἐς τὸ ποταμὸς ἄνιει
- » Ἀλλογλώσσους ἤγεν Ποταπιμπτό Αἴγυπτίους δὲ Ἀμασις
- « Ἐγραψε Δαμάρχος Ἀμοιβίχον καὶ Πέλεκος Ὀσάρα.»

Οἱ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἀπαντῶμενοι τύποι εἶναι αὐτοὶ ἐκεῖνοι τῆς ἀρχαίας Ἰάδος. **Βασιλέος** ὅχι Βασιλῆος, **Ἐλεφαντίναν** ὄχι Ἐλεφαντίνην, ὅπως θὰ ἔλεγαν ὁ Ὀμηρὸς καὶ ὁ Ἡρόδοτος. Τὸ ὀριστικὸν ἄρθρον διατηρεῖ τὴν ἀντωνυμικὴν αὐτοῦ σημασίαν «**τοὶ σὺν Φαμιτίχον ἐπλευον**» ἐκεῖνοι οὔτινες κλ. Τὰ εἰς —**ίδης**· καὶ —**είδης** πατρωνυμικά, τὰ τόσον σιγνὰ εἰς τὸν Ὀμηρον, λείπουν ἐνταῦθα καθ' ὁλοκληρίαν. Τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τιθέμενον εἰς γενικὴν κατῶπιν τοῦ ὀνόματος τοῦ υἱοῦ, ἀρκεῖ νὰ δεῖξῃ τὴν καταγωγὴν τούτου. **Δαμάρχος Ἀμοιβίχον, Πέλεκος Ὀσάραμον.** Ἡ μόνη λέξις ἡ ὁποία ἔχει δορικὴν ὄρην εἶναι τὸ ὄνομα **Δαμάρχος**, τὸ ὁποῖον ἀναμφιβόλως ἀναλογεῖ πρὸς τὸ **Ἀρχίδαμος** τῆς μετὰ ταῦτα Ἀωριίδος, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ χρῆσις εἶναι δικαιολογημένη, ἀφοῦ πρόκειται περὶ ἐνὸς Ροδίου πολὺ πιθανὸν Ἀωριέως.

Ἀν ἐπάσχει λοιπὸν ἀμφιβολία ὅτι, ἡ πρώτη εἰς τὴν Αἴγυπτον εἰσαχθεῖσα Ἑλληνικὴ Γλῶσσα ἦτον αὐτὴ ἐκεῖνη ἣτις περὶ τῶν Ζ' αἰῶνα ἐγράφετο εἰς τὴν Ἰωνίαν.

Ὅταν ὁμως περὶ τὰ μέσα τοῦ στ' π.Χ. αἰῶνος ἡ Αἴγυπτος ἀνοίξε τὰς θύρας τῆς εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἐμπόριον καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ χρόνου τοῦ Φαμιτίχου εἰς τὴν χώραν ταύτην ὑπάρχοντες Ἕλληνες ἔλαβον ἀπὸ τῶν Ἀμασιῶν εἰς ἰδιαιτέραν αὐτῶν κατοικίαν καὶ ἐμπορίαν τὴν **Ναύκρατιν**, συνάμα δὲ καὶ τὴν **ἄδειαν** ν' αὐτοδιοικουῦνται κατὰ τὰ πάτρια, σιμῆν μετούκων συνέρρευσαν τότε ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου. Ἦλθον Ρόδιοι Μηλίσιοι Κολοφώνιοι, ἦλθον Σάμιοι Κύπριοι Ἐφέσιοι, ἦλθον Χῖοι Μητυλιναῖοι Αἰγυνηταὶ κλ. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ὅλοι αὐτοὶ ἦσαν Ἕλληνες,

διέφερον ἄλλως τοσοῦτον ἀπ' ἀλλήλων, ὥστε ἦτον δύσκολον γὰρ διακρίνει τις ἐκ πρώτης ὄψεως, ὅτι ὅλοι των ἀνήζον εἰς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἔθνος. Ἐκαστος τούτων εἶχε τοὺς θεοὺς του τὰς παριουδόσεις του τοὺς ἥρωάς του, ἕκαστος ἐλάλει γλῶσσαν τὴν ὁποίαν δυσκόλως ἐννοοῦσαν οἱ γείτονες του. Ἀναγκασθέντες ὁμοῦ νὰ ζήσωσι καὶ νὰ ἐμπορευθῶσιν αἰῶνας ἔλλους εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πόλιν, δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ἐμποδίσουν τῶν οἰζογενειῶν των τὴν ἐπιμιξίαν, τὴν ἀφομοίωσιν τῶν θεῶν των, τὴν συγχώνευσιν τῶν ἰδιωμάτων των. Αἱ ἀναριθμητοὶ Ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ τὰς ὁποίας ὁ Flinders Petrie ἐξέθηκεν ἐκ τῶν θεμελίων τῆς Ναυκρατέως δὲν ἀφίουν καμμίαν ἀμφιβολίαν περὶ τούτου.

Ὁ ἀναγινώσκων αὐτὰς μετὰ προσοχῆς παρατηρεῖ πῶς οἱ γραφάντες λησιμονοῦν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τοὺς ἰδιωτισμούς των, τὰς παριουδόσεις των, τὰ ἔθνη των, διὰ τὴν ἀποτελέσωσι μίαν ὁμοειδῆ καὶ ὁμόφωνον παροικίαν.

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ γλῶσσα τὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι τὸ πρῶτον ἀπὸ κοινοῦ ἔγραψαν ἦτο χονδροειδὲς κρᾶμα ὄλων τῶν εἰς τὴν Ναύκρατιν συναντηθέντων Ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων, πολὺ χειρότερον ἐκείνου, τὸ ὁποῖον εἶχε μορφωθῆ τοὺς ἀρχαίους χρόνους εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅταν οἱ Ἴωνες ἦλθον εἰς ἑπαρὴν μετὰ τοὺς Αἰολεῖς, τοὺς Δωριεῖς καὶ τοὺς Μακεδόνας καὶ εἰς τὸ ὁποῖον, ὡς εἴπομεν, ἐγραφήσαν τὰ πρῶτα ἡρωϊκὰ ἄσματα τῆς Ἑλλάδος. Ἄν δὲ ἀληθεύσῃ ἡ ἰδέα, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς πρῶτοι ὑπεστηρίζομεν πρὸ δύο περὶτον ἐτῶν εἰς τὸ Ἑλλήγιον, ὅτι δηλαδὴ ὁ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Α. π. Χ. ἐκαιονταετηρίδος ἀκμίαςαις κηθαρωδὸς Τιμόθεος ὁ Μιλήσιος, ἦτον ἀπὸ τοὺς Μιλήσιους τῆς Ναυκρατέως καὶ ὄχι τῆς Ἰωνίας, καὶ ὅτι ὁ **Περσικὸς αὐτοῦ Νόμος** ὁ προτέρουσι ἀνακαλυφθεὶς εἰς τὸ Ἀμποσίρ, ἐγράφη εἰς τὴν Ναύκρατιν καὶ ὄχι εἰς τὴν Ἰωνίαν, πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡ Γλῶσσα τοῦ ἄσματος τούτου εἶναι ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἔγραψον εἰς τὴν Ναύκρατιν τοὺς πρώτους χρόνους. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι αὕτη, ἐνῶ ἔξ ἐνὸς δὲν ὁμοιάζει διόλον τὰ τότε εἰς τὴν Ἀνατολήν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα γραφόμενα ἰδιώματα, ἔχει ἀφ' ἐτέρου ὅλα τὰ προσόντα καὶ τοὺς ἰδιωτισμούς τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ἐκ τῶν προτέρων, ὡς τοὺς ἰδιωτισμούς τῆς Ναυκρατινῆς Διαλέκτου.

Ὡς εἰσεΐδε

Βασιλεὺς εἰς φυγὴν ὀρμῶντα παμμιγῆ στρατὸν
 γονυπετῆς αἰκίξε σῶμα φάτο δὲ κυμαίνων θύχαισιν.
 Ἴὼ κατασκαφαί δόμων σείριαί τε νῆες Ἑλληνίδες αἶ κα-
 τὰ μὲν ἤλικα ὀλέσατε ἦδ' ἄν νεῶν πολυάνδρον νῆες δὲ
 ἴσκι ὀπισθοσπόμετον ἄξουσιν, πυρός δ' αἰθαλόεν μένος
 ἀγρίῳ σώματι φλέξει, σπονόμεντα δὲ ἀλγὴ ἔσται Περσίδι
 χώραι. ὦ βαρεῖα συμφορὰ, ἅ μ' εἰς Ἑλλάδα ἤγαγες! Ἄλλ' ἴτε
 μηχανῆτι μέλλετε· ζεύγνυτε μὲν τέτραον ἵππων
 ὄχημα, οἱ δὲ ἀνάρηθ' ἔλθεν φορεῖτ' ἐπ' ἀπήνας· Πιμπρατε δὲ
 σκηνάς· μηδὲ τις ἡμετέρου γένοιτο ὄνησις αὐτοῖσι πλοῦτον·
 οἱ δὲ τρώπαια πηχάμενοι Διὸς ἀγνότατον τέμενος
 παιᾶνα ἐκελάδησαν, ἵησαν ἄνακτα σύμμετρα δ'
 ἐπακτύπεον ποδῶν ὑψικρότοις χορδαῖσι.

Σχεδὸν τὴν ἰδίαν γλῶσσαν ἔγραψεν ὁ μετὰ δῖο περιόπου αἰῶ-
 νας ποιῆσας τὴν **Ἀλεξάνδραν** Λυκόφρων, ὡς ἐκ τῶν ἐξῆς φαί-
 νεται.

- » Λέξω τὰ πάντα νητρεκῶς ἅ μ' ἱστορεῖς,
- » ἀρχῆς ἀπ' ἄκρας· ἦν δὲ μηχανὸν ἢ λόγος
- » σύγγνωθι θέσπον· οὐ γὰρ ἦσυχος κόρη
- » ἔλυσε χρησίων ὡς πρὶν αὐλον στόμα,
- » ἀλλ' ἄσπετον χέασα παμμιγῆ βοήν
- » λαφνηφάγον φοῖδαζεν ἐκ λαιμῶν ἔπα,
- » Σφιγγὸς κελαινῆς γῆρας ἐκμιμουμένη κλ.

Ἐάν δὲ λύβωμεν ὑπ' ὄμην ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα λέγει Διονύσιος δ'
 Ἀλικαρνασεὺς περὶ τῆς φράσεως τοῦ Φιλίστου, τοῦ Δούριδος καὶ
 τοῦ Φιλάργου, ὄλων Ναυκρατινῶν συγγραφέων, πρέπει νὰ πιστεύ-
 σωμεν ὅτι ἡ περὶ τὴν φροῖσιν αὕτη ἀγροικία παρηκολούθησεν ἐπὶ
 πολλοὺς αἰῶνας τοὺς Ναυκρατινοὺς Λογίους. Χάρης ὅμως εἰς τὴν
 ἐπὶ τῆς Περσοκρατίας μεγάλην τῆς Αἰγύπτου μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐ-
 πιμιξίαν, ἡ Ναυκρατινὴ Αἰλέκτος ἐκαθαρίσθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον
 ἀπὸ τοῦ ἰδιοτισμοῦ της, ὥστε αἱ ὀλίγον πρὸ τῶν Μακεδονικῶν
 χρόνων γραφεῖσαι εἰς Ναύκρατιν ἐπιγραφαὶ καὶ Πάπυροι παρου-
 σιάζουσι γλῶσσαν πολλὰ ὀλίγον διαφέρουσαν τῆς τότε εἰς τὰς νή-
 σους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους γραφομένης.

Εἰς τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον ὑπάρχει πάπυρος φέρων τὴν ἀ-
 πογραφὴν τῶν κτημάτων ἐνὸς Ἑλληνομεμφίτου τῶν χρόνων τοῦ

προτελευταίου Φαραῶ τῆς Αἰγύπτου, γραμμένος εἰς γλῶσσαν πολὺ καλλιτέραν.

Ἰδοὺ οὗτος :

Μητροδώρῳ τῷ Ἐπιμελητῇ
Ἀπόγγιλος Ἑλληνομεμαίτης.

Ἐ'Απογράφεται κατὰ τὸ ἐκδοθὲν πρόταγμα τὴν ὑπάρχουσάν μοι οἰκίαν καὶ ἀγλήν ἐν τῷ «Ἑλληγιῳ», ἐν τόπῳ (λεγομένῳ) . . . κίω, ὧν μέτρα τῆς μὲν οἰκίας ΚΑ', ἐπὶ ΙΓ', τῆς δὲ ἀγλῆς ΙΑ', ἐπὶ ΙΓ'. Γείτονες πρὸς νότον οἰκία Πέσιτος Φαχσιος, πρὸς βορρᾶν Πάσιτος Ἀριανὸς καὶ εὐδὸς ἀναμίεσον; πρὸς Ἀπηλιώτην Ποτχηγῆ Πατίσιος.

Τούτων ὄν τιμῶμαι κτλ. . . . Καὶ ἄλλην οἰκίαν, ἐν ᾗ σιτοποιεῖον καὶ ἀγλή, ὧν μέτρα τῆς μὲν οἰκίας ΚΑ', ἐπὶ ΙΓ', καὶ τῆς ἀγλῆς ΙΓ', ἐπὶ ΙΓ'. Γείτονες δὲ κτλ. κτλ.

Ἰδοὺ καὶ μία Ναυκρατινὴ ἐπιγραφὴ νεωτέρων χρόνων.

«Ἢ πόλις ἢ Ναυκρατιτῶν Πλισδωρον Δωρίωνος φιλοπάτριδα τον ἱερα Ἀθηνᾶς καὶ διὰ βίου συγγραφοφύλακκ, ἀρετῆς καὶ εὐνοίας ἐνεκεν εἰς αὐτήν.»

Πολὺ ὅμως πρὶν ἢ περιέλθῃ εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην ἡ ναυκρατινὴ διάλεκτος περιπεσοῦσα εἰς τὰ στόματα τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Αἰγυπτίων ὑπέφερε τόσας ἀλλοιώσεις ὥστε δύο νέα ἐξ αὐτῆς προέκυψαν ἰδιώματα: τὸ *Ἑβραϊκόν* καὶ τὸ *Αἰγυπτιακόν*.

Ὑποχρεωμένοι νὰ μεταχειρισθῶσι μίαν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ποτὲ δὲν εἶχον σπουδάσει, οἱ εἰς τὴν Ναύκρατιν ευρισκόμενοι Ἰουδαῖοι δὲν ἠμποροῦσαν νὰ διατηρήσουν αὐτὴν ἄθικτον ἄρχισαν λοιπὸν νὰ παραμορφώσωνται τὰς λέξεις αὐτῆς, ἀντὶ ἐρευνᾶν νὰ λέγουν *ἀρευνᾶν* ἀντὶ καθαρίζειν, *καθερίζειν*, ἀντὶ ἐχθρὸς, *ἐχτρὸς*, ἀντὶ ἐχθὲς, *ἐχτὲς*, ἀντὶ ἐλήφθη *ἐλήμφθη* ἄρχισαν νὰ μεταβάλλοντοὺς γραμματικοὺς αὐτῆς τύπους ἀντὶ ἐφόρῳκα, *ἐωράκημα*, ἀντὶ ἔχριναι, *ἐχρίνοσαν*, *ἤλθοσαν*, *κατελείποσαν*. Εἰσήγαγον εἰς αὐτὴν πολλὰς λέξεις ἑβραϊκάς, ἔδωσαν εἰς πολλὰς λέξεις ἐλληνικὰς σημασίας τὰς ὁποίας εἶχον αἱ ἀντίστοιχοὶ των εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν ἔλεγον *παιδεύειν* ἀντὶ τιμωρεῖν, *φθάνω* ἀντὶ ἔρχομαι ἐσχημάτιζαν φρίσεις ἑβραϊκάς μὲ λέξεις ἐλληνικὰς ἢ. γ. *ὄριον φαγεῖν* = γεύομαι, *ζητεῖν τινὸς τὴν ψυχὴν* = ἀπειλεῖν αὐτῷ θάνατον: *πρόσωπον λαμβάνειν*, *ἐγένετο ἐκ τοῦ λέγειν αὐτὸν ταῦτα* κτλ. τὰ ὁποῖα

ἔδωσαν εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦτο τὸν χαρακτήρα ὅστις διακρίνει τὴν ὑπὸ τῶν Ἑβδομήκοντα μετάφρασιν τῆς Πεντατέχου.

Αὐτὸ τοῦτο συνέβη καὶ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους. Ὑπέκοντες εἰς τὰς συνήθειας τῶν φωνητικῶν τῶν ὀργάνων οἱ Αἰγύπτιοι οἱ ὅποιοι ὑπερβέβησαν νὰ ἐκμάθουν τὴν ἐλληνικὴν, ἄρχισαν ἀμέσως νὰ προφέρουν διαφόρους τὰς λέξεις τῆς. Ἐντὶ μὴδὲν ἔλεγον *μηθεν*, ἀντὶ καθῆσθαι *καθῆσται*, ἀντὶ ἐκ δεξιῶν, *ἐγ δεξιῶν*. Εἰσήγαγον εἰς αὐτὴν λέξεις Αἰγυπτιακάς, *Όσιρις, Σάραπισ, Φαρμουθι* κλ. κατεσκευάζαν ἐλληνικὰς λέξεις κατὰ τὸν ὅλον Αἰγυπτιακῶν; *μεγαλόδοξος, αἰωνόβιος* κλ. Ἐλεγον *ἀποστεῖλαι* ἀντὶ μεταπέμψασθαι, *μεταστὰς* ἀντὶ ἀναστὰς κλ. καὶ ἔδιδον εἰς τὰς περιόδους τῶν ἔκτασιν ὅλους διόλου ἀσυνήθιστον.

Ἡ εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Λουγδοῦνον ὑπάκουσα πρὸς Νεκτανεβῶ τὸν Β' ἐπιστολὴ Πετεσίου τοῦ Ἱερογλύφου εἶναι τὸ μόνον περισσῶθὲν κείμενον, τὸ γραμμένον εἰς τὴν αἰγυπτιακὴν διάλεκτον τῶν χρόνων ἐκείνων.

Ἐπειδὴ δὲ θὰ λάβωμεν ἀφορμὴν νὰ ὁμιλήσωμεν καὶ πάλιν περὶ τοῦ Παπύρου τούτου παραθέτομεν ἐνταῦθα πρὸς περιέργειαν μόνον τὸν πρόλογόν του :

Πετεσίος Ἱερογλύφος
πρὸς Νεκτανεβῶν τὸν βασιλέα.

Ἔτους 127. Φαρμουθι κα' εἰς τὴν κδ' κατὰ θεὸν διαδοχόμεν (γρ. διαδοχὴν), τοῦ Νεκτανεβῶ τοῦ βασιλέως καταγεγραμμένον ἐν Μέμφει καὶ θεοῖαν ποτὲ συντελεσαμένον καὶ ἀξιώσαντος τῆς θεοῦς δηλώσαι αὐτῷ τὰ ἐνεστηκότα, ἔδοξε κατ' ἐνόμιον (γρ. κατ' ὄπνον) πλοῖον παπύρινον, ὃ καλεῖται Ρῶψ, προσορμήσαι εἰς Μίμφιν, ἐφ' οὗ θρόνος μέγας, ἐπὶ τε τούτου καθῆσται τὴν μεγαλόδοξον εὐεργεσίαν καρπῶν δότεραν καὶ θεῶν ἀναστῶν Ἴων καὶ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ θεοῦς πάντας παραστήναι αὐτῇ ἐγ δεξιῶν καὶ εὐωνόμων αὐτῆς, ἕνα δὲ προσελθόντα εἰς τὸ μέσον, οὗ ὑπολήφθηκαν εἶναι τὸ μέγιστος πύχων εἰκοσι ἑνός, τὸν προσαγορευόμενον Αἰγυπτιστὴ Ὀνούρει, ἐλληνιστὴ δὲ Ἀρχῆς, περὶντα ἐπὶ καίλιον λέγειν τάδε κλ.

Ἄλλ' οἱ εἰς τὴν Ναιάκραιν ἐπὶ Ἀμιάσιδος μετοικήσαντες Ἕλληγες ἔφεραν εἰς τὸν τόπον ὄχι μόνον τὰ γραπτὰ αὐτῶν ἰδιώματα, ἀλλὰ καὶ τὰς τότε εἰς τὴν Μικρασίαν λαλουμένας διαλέκτους· καὶ αὐτὰ, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, διέφερον ἀπ' ἀλλήλων πολὺ περισσότερον παρὰ τὰ τῆς γραφομένης. Δὲν παύσχει λοιπὸν ἀμφιβολία ὅτι

ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐπεκράτησεν εἰς τὴν Ναύκρατιν ἀληθῆς βαβυλωνία. Χάρις ὅμως εἰς τὰς στενὰς σχέσεις εἰς τὰς ὁποίας κατ' ἀνάγκην οἱ μέτοικοι ἔζησαν, πρὸ πάντων δὲ χάρις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καταγωγὴν των, ὅλα ταῦτα τὰ ἰδιώματα δὲν ἄργησαν νὰ συγχωνευθοῦν εἰς ἓν καὶ μόνον κοινὸν ἰδιώμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκάστη φυλὴ εἶχε τὸ ἰδικόν της καὶ τὸ ὁποῖον ἕκαστος ἐξ ἴσου ἐκαταλάμβανεν. Ὅταν δὲ μετὰ 200 ἔτη, ὅλη αὐτὴ ἢ τόσον σύμμικτος ναυκρατινὴ παροικία ἠναγκάσθη νὰ μετοικήσῃ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἢ γλώσσα τὴν ὁποίαν ἐλάλει ἐγένετο κατ' ἀνάγκην ἢ δημοδὴς ἀλεξανδρινὴ διᾶλεκτος, ἢ ζῶσα τοῦ λαοῦ γλώσσα, τὴν ὁποίαν οἱ ἀλεξανδρεῖς ἐμάνθανον ἀπὸ τοῖς γονεῖς των ἢ ἀπ' ἐκείνους τοῖς ὁποίοις συναναστρέφοντο καθ' ἐκάστην, ἐνῶ τὴν γραπτὴν γλώσσαν τὴν ἐδιδάσκοντο εἰς τὸ Σχολεῖον καὶ καθ' ὅσον ἐσπουδαζον αὐτὴν καλῶς ἢ κακῶς τὴν ἔγραφον ἄλλοι καλῆτερον ἄλλοι χειρότερον καὶ ὁ καθεὶς κατὰ τὰς συνηθείας τῆς μητρικῆς του γλώσσης.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον θεωροῦμεν ἀναγκασιότερον νὰ ἐξάρωμεν εἶναι : ὅτι ὁσάκις οἱ γράφοντες εὐρίσκοντο εἰς ἀπορίαν λέξεώς τινος ἢ ἐκφράσεως τοῦ γραπτοῦ λόγου, ἀνέλθοντες αὐτὴν διὰ τῆς ἀντιστοιχίας τῆς δημοδῆς, ἦτις, ὡς εἴπομεν, εἶχε καταρτίσει εἰς αὐτοὺς δευτέρω μητρικὴ γλώσσα. Χάρις δὲ εἰς τὴν συνήθειαν ταυτην, κοινήν εἰς ὅλους τοὺς γράφοντας ξένας γλώσσας, μᾶς εἶναι σήμερον δυτατὸν νὰ συλλέξωμεν ἀπὸ τοῖς παύροις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὰ στοιχεῖα ἐνὸς ἰδιώματος, τὸ ὁποῖον ἦτο καταδικασμένον νὰ μὴ χρησιμεύσῃ ποτὲ εἰς τὸν γραπτὸν λόγον δηλ. τὴν **ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλουμένην διάλεκτον**, καὶ ν' ἀναστήσωμεν αὐτὴν συλλέγοντες τὰ λάθη καὶ τοὺς σολοικισμοὺς τῶν γραμματισμένων τῆς τότε Αἰγύπτου.

Ἐξεταζόμενος ὑπὸ τὴν ἔοψιν ταύτην ὁ προσημνημονευθεὶς πύπυρος τοῦ Μουσείου τοῦ Λουυδοῦνον μᾶς μανθάνει ὅχι ὀλίγας λέξεις καὶ φράσεις, τὰς ὁποίας ὁ γράφων εὑρεῖσθαι ἀπὸ τὴν τότε χυδαίαν τοῦ λαοῦ διάλεκτον, καὶ αἱ ὁποῖαι διαφωνήσθησαν εἰς τὴν γλώσσάν μας. Ἐν πρώτοις ἀπαντῶμεν τὸ ρῆμα **προστάζω** ἄνευ ἀντικειμένου· τὸ ρῆμα **παρακαλῶ** εἰς τὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν ἔχει καὶ σήμερον, τὴν φράσιν **ἐν ὀλίαις ἡμέραις** ἢ ὁποία φαίνεται ὅτι εἶναι ἐξελληνισμὸς τῆς ἔτι καὶ νῦν ἐν χρῆσει παρὰ τῷ λαῷ **σὲ λίες μέρες**.

Πολὸν περισσότερα ὅμως στοιχεῖα τῆς δημοδῆς ἑλληνικῆς

γλώσσης εὐρίσκοντα διασπαρμένα εἰς τὴν μεταφράσιν τῶν Ἑβδομήκοντα: *τέσσαρα* ἀντὶ τέσσαρα, *ἐπάνω τινός* ἀντὶ ἐπὶ τινος, *ποιίξω* ἀντὶ ἄρδειω, *φιλιῶ* ἀντὶ ἀσπάζομαι, *χορταίνω* ἀντὶ σιτίξω, *χωρεύω* ἀντὶ τήκω κλ.

Ἐβρίχθησαν λοιπὸν ὅταν ἦλθον οἱ Πτολεμαῖοι εἰς τὴν Αἴγυπτον τρία γραπτὰ ἐλληνικὰ ἰδιώματα: τὸ καθ' αὐτὸ *ἐλληνικόν*, τὸ *εβραϊκόν* καὶ τὸ *αἰγυπτιακόν*, καὶ ἐν κοινόν ὑπὸ πάντων λαλούμενον, τὸ *αλεξανδρινὸν δημῶδες ἰδίωμα* τὸ προελθὼν ὡς εἴπομεν, ἐκ τῆς μίξεως ὅλων τῶν εἰς τὴν Νεαύκρατιν, συναντηθέντων *λαλουμένων ἐλληνικῶν ἰδιωμάτων*, καὶ τοῦ ὁποίου μνεῖαν ποιεῖται Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς εἰς τρόπον ἕξ οὐ καταφαίνεται, ὅτι τοῦτο δὲν διέφερε σχεδὸν ποσῶς τῆς σήμερον λαλουμένης γλώσσης.

Ὅλα αὐτὰ τὰ ἰδιώματα ἐκαλητέρευσαν σημαντικῶς ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων. Συντέλεσε δὲ πρὸς τοῦτο, πρῶτον πάντων ἡ σύστασις τοῦ Μουσείου καὶ ἡ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν πρόσκλησις ὅλων τῶν τότε ἱκανωτέρων ἐλληνιστῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ἀσείας. Ἐπειτα ἡ σύστασις τῆς Βιβλιοθήκης καὶ πρὸ πάντων ἡ ἐπικρατήσασα συνήθεια τοῦ ἀντιγράφειν τὰ συγγράμματα τῶν ὁμοίων τὰ πρωτότυπα ἔπρεπε νὰ μείνουν ἄθικτα εἰς τὴν βιβλιοθήκην. Ὅλα ταῦτα ἦτον ἀδύνατον νὰ μὴν ἐξοικειώσων ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὰ κλασικὰ ἰδιώματα καὶ νὰ μὴν ἐνεργήσουν ἐπωφελεῖς ἐπὶ τῶν ἐν χρήσει γραπτῶν καὶ λαλουμένων ἰδιωμάτων. Καὶ πράγματι αἱ ἐπιγραφαί, τὰ βασιλικὰ διατάγματα, τὰ ψηφίσματα καὶ αὐτὰ τῆς ἐμπορικῆς συναλλαγῆς τὰ ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα μᾶς μένον ἀπὸ τὴν εποχὴν ἐκείνην, εἶναι ὅλα γραμμένα εἰς γλῶσσαν ἣτις μολὸς διακρίνεται τῆς τότε κοινῆς ἐλληνικῆς διαλέκτου.

Ἰδοὺ τινα παραδείγματα :

Βασιλεὺς Πτολεμαῖος Πτολεμαίου καὶ Ἀρσινόης θεῶν ἀδελφῶν καὶ Βασίλισσα Βερενίκη ἡ ἀδελφὴ καὶ γυνὴ αὐτοῦ τὸ τέμενος Ὀσίρει.

Βασιλεὺς Πτολεμαῖος
 Λυκομήδει χαίρειν.

Ἦν τοῦς κλήρους ἀφειρημένων (Ἦρ. ἀφιεμένων) ἵππῶν οἱ σταθμοὶ περιέστωσαν τῷ βασιλεῖ ἂν μὴ τισὶν ἡμεῖς ἐπ' ὀνόματι ἐπιστεῖλωμεν διδόναι. Ἐρρωσο.

Βασιλεὺς Πτολεμαῖος
Λόγῳ τῷ ἀδελφῷ χαίρειν.

Τῆς ἡμῶν δεδομένης ἐντεύξεως παρὰ τῶν ἱερέων τῆς ἐν τῇ Ἀβάτῳ καὶ ἐν Φιλαίς Ἴσιδος ὑποτετάχαμεν τὸ ἀντίγραφον· καλῶς σὺν ποιήσεις συντάξαι ἐπὶ μηδεμιᾷ προφάσει μηθένα ἐνοχλεῖν αὐτοῖς περὶ ὧν προφέρονται παρ' ἑαυτοῦ.

Ἐβρωσθε.

Ἰδοὺ καὶ μία Διαθήκη :

Διέθετο νόων καὶ φρονῶν Πεισίας Λύκιος τῶν... Ἐγὼ μὲν μοι ὕγιαίνοντα αὐτῶν τὰ ἑμαυτοῦ διοικεῖν· ἐὰν δὲ τι ἀνθρώπινον πάθω καταλείπω τῶν ὑπαρχόντων μοι τὰ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Πεισικράτει· τῷ υἱῷ, τῆν τε συνοικίαν καὶ τὰ ὑπάρχοντά μοι ἐκεῖ.

Ὅμοιοι εἶναι ἔχειν παρὰ Χάρμου τὰ ζέοντα κατὰ τύμβολον. Τοῦτο ἔγραψε Σιτάσιος, ἄλλο συντάξαντος, διὰ τὸ μὴ ἐπίστασθαι αὐτὸν γράμματα.

Μετὰ τὸ ἐλληνικὸν τὸ μαλλον ὠφελήθη ἰδίωμα εἶναι τὸ ἑβραϊκόν.

Ἐὐτυχήσαντες νὰ κατακτήσουν ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμήν τὴν συμπάθειαν τῶν Πτολεμαίων οἱ εἰς τὴν Ἀλεξανδροῦσαν ἐγκατασταθέντες Ἰουδαῖοι, εἶχον κίθε συμφέρον νὰ ἐξελληνισθῶσιν ὥς οἱ προστάται των καὶ τόσον ἐπέμειναν εἰς τὸ ἐγγεῖρημα, ὥστε σήμερον εἶναι δύσκολον νὰ διακρίνωμεν ἐὰν Μακεδὼν τις τῶν χρόνων ἐκείνων ἦτο πράγματι Μακεδὼν ἢ Ἕλλην ἢ Ἰουδαῖος. Δὲν εἶνε λοιπὸν καθόλου παρὰ τὸν ἄν τὰ βιβλία τῆς Παλ. Διαθήκης τὰ μεταφρασθέντα εἰς τοὺς χρόνους τῶν τελευταίων Πτολεμαίων (Σοφίμ Σειράχ, Ἔσδρας, Μακκαβαῖοι) εἶναι γραμμμένα εἰς γλῶσσαν πολὺ ἐλληνικωτέραν παρὰ τὰ τῆς Πεντατεύχου, καὶ ἂν πολλοὶ τῶν τότε λογίων Ἰουδαίων (Ἐκαταῖος, Φύλων, Ἰώσηπος) περιλαμβάνονται σήμερον εἰς τὴν σειράν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων τῆς ἀλεξανδρινῆς περιόδου καὶ οὐχὶ μεταξὺ τῶν ἐλληνισόντων Ἰουδαίων.

Ὅχι ὀλιγώτερον ὅμως ἐκαλλιτέρευσε ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων καὶ ἡ Αἰγυπτιακὴ διάλεκτος. Ἡ πρὸς τὸν Πτολεμαῖον ἐπιστολὴ τῶν ἐν Φύλιαις ἱερέων, τὰ τῆς Καννώπου καὶ τῆς Ρωσσέτης ψηφίσματα δὲν ἀφίνουν καμμίαν ἀμφιβολίαν περὶ τούτου. Ἀναγινώσκων

τις αὐτὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ θαυμάσῃ τὴν ἐπιτιμῆ ἔκλογὴν τῶν λέξεων, τὴν ὀρθότητα τῆς κατασκευῆς τῶν καὶ τὴν διάταξιν αὐτῶν εἰς τὸν λόγον.

«Οἱ ἀρχιερεῖς καὶ προφῆται καὶ οἱ εἰς τὸ ἄδυτον εἰσπορευόμενοι πρὸς στολισμὸν τῶν θεῶν καὶ πτεροφόροι ἱερογραμματεῖς καὶ οἱ ἄλλοι ἱερεῖς οἱ συναντήσαντες ἐκ τῶν κατὰ χώραν ἱερῶν εἰς τὴν πέμπτην καὶ εἰκάδα τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἐν ᾗ παρέλαθε τὴν βασιλείαν παρὰ τοῦ πατρὸς, συνεδριάσαντες ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῇ ἐν Καννόπῳ ἱερῷ τῶν ἐνεργετῶν θεῶν εἶπαν».

Ἐάν τις ἐξαιρέσῃ ἀπὸ τοῦ χωρίου τούτου τὰς λέξεις αἵτινες ἐκφορᾶλονσιν ἰδέας αἰγυπτιακῆς μὴ γνωστῆς εἰς τοὺς τότε Ἕλληνας, ὅλο τὸ ἄλλο μέρος εἶνε ὀρθότατα ἑλληνιστῶ γραμμένον. Οἱ γράψαντες μόνον ἦσαν Αἰγύπτιοι καὶ ἂν κατὰ τὴν γλῶσσαν εἶχον ἕλληνισθῆ δὲν ἔπαισαν ὅμως νὰ σκέπτονται καὶ νὰ διανοοῦνται ὡς Αἰγύπτιοι δι' ὃ καὶ αἱ φράσεις αὐτῶν εἶναι φράσεις Αἰγυπτιακαὶ μὲ λέξεις ἑλληνικῆς.

Ὅλοι ὅμως δὲν ἦσαν εἰς τὴν Αἴγυπτον εἰς κατάστασιν νὰ γράφουν τὴν γλῶσσαν ὅπως οἱ γραμματεῖς τῶν βασιλείων καὶ οἱ ἀνώτεροι τοῦ κράτους καὶ τοῦ κλήρου ὑπάλληλοι. Ὡς σήμερον οἶτω καὶ τότε, Ἕλληνες, Αἰγύπτιοι Ἰουδαῖοι δὲν ἀγαποῦσαν πολὺ τὰ γράμματα εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τόσον ὀλίγον ἐπρόσεχαν ὅταν ὠμιλοῦσαν ὅσον καὶ ὅταν ἔγραφαν. Ὡς ἐκ τούτου ἡ γλῶσσα τὴν ὁποίαν μετεχειροῖζοντο οἱ τότε Ἀλεξανδροεῖς, πρὸς ἀνταπόκρισιν, καὶ ἡ ὁποία ἀργότερα ἐχρησίμευσεν ὡς γλῶσσα γραπτῆ τῶν ἐκχριστιανισθέντων Ἑλλήνων καὶ Ἰουδαίων, διεκρίνετο διὰ τὰ πολλὰ τῆς γραμματικῆς καὶ λεκτικῆς σφάλματα, διὰ τοὺς πολλοὺς ξενισμοὺς τῆς καὶ τοὺς σολοικισμοὺς τῆς.

Μ' ὅλον ὅτι δὲ ἦτο δι' ὅλους μία, διέφερον ὅμως ὡς πρὸς τὸ ἦθος κατὰ τὴν ἐθνότητα τοῦ γράφοντος. Ὁ Ἕλλην ἔγραφεν αὐτὴν ἑλληνικώτερον, ὁ Ἰουδαῖος ἰουδαϊκώτερον, ὁ Αἰγύπτιος αἰγυπτιακώτερον.

Ἴδού τινα παραδείγματα :

Ἀλεξάνδρος Κλέωνι χαιρεῖν

Τῆς ἐξαγωγῆς τῆς φερρόσης ἐκ Τεβενύτου τῆς Σαμαρείας εἰς Κιρ-

κρίσιον (ἐξ ὧν ὀνομάτων διακρίνει τις ὅτι ὁ γράφων εἶναι Ἰουδαῖος) ἦν ἐσκήψαμεν περίσω, ἐγκατάλειμμα γέγονε. Καλῶς οὖν ποιήσεις συντάξαι ὑπολογίσας εἰς τὰ ἀλικά τοῖς ἐν Κανναῖα λαοῖς ΛΞ. αἰλίον μετρήσας εἰς Ξ! τῆς Δ. ἵνα συντελεσθῆ καὶ ἡ γῆ μὴ κατάθροχος γίνηται. Ἀποστείλον δὲ ἡμῖν ξύλα καὶ λοιπὰ ἐπισημειώματα καὶ παχύτητα, ἵν' ἔχωμεν εἰς διατόνια ταῖς γεφύραις. Τούτοις γάρ κατακυλούμεθα. Ψαύτως δὲ καὶ χροῖνια, ἐάν δὲ ὑπάρχει πλεῖον.

Διονυσίῳ τῶν φίλων καὶ ἱππάρχῃ ἐπ' ἀνδρῶν καὶ ἀρχιφυλακίῃ τοῦ περὶ Θήβας, παρ' Ὀσσαρήριος τοῦ ὄρου Κολχύτου τῶν ἐκ τῶν Μερμονοείων.

Εἰσαγγέλλω ὅτι τοῦ τεσσαρακοστοῦ τετάρτου ἔτους, Λόχου τοῦ συγγενοῦς ἐπιθεβληκτότος εἰς Δύσπολιν τὴν μεγάλην, ἐπελθόντες τινὲς ἐφ' ἑνα τάφον τῶν ὑπαρχόντων μοι ἐν τῇ περὶ Θήβας καὶ ἀνοίξαντες, τινὰ μὲν τῶν τεθαμμένων τωμάτων ἐρέδυσαν, ἀπηνέγκαντο δὲ ὁμοῦ ἅ ἐτύγχανον ἀπεραιομένοι· ἐκεῖ ἐπιπλα, ἀξίας δέκα ταλάντων. Συνέβη δὲ καὶ διὰ τὸ ἀχανῆ τὴν θύραν ἀφεθῆναι ὑπὸ λόκων λυμανθήναι ἀγαθὰ σώματα περιβρωθέντα. Ἐπεὶ οὖν ὑπάγω κατὰ Ποήριος καὶ . . . καὶ Φιτώνιος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἀξιῶ ἀνακαλεῖν αὐτοὺς ἐπὶ σὲ καὶ τῆν προσήκουσαν ἐξ ἐπισκέψεως διάληψιν ποιήσασθαι.

Εὐτύχει.

Σαραπίων Πτολεμαῖο καὶ Ἀπολλωνίῳ
ταῖς Ἀδελφοῖς, χαίρειν.

Εἰ ἐρρώσθε ἔρρωμαι δὲ καὶ αὐτός. Ἐγγέγραμμαι τῇ Ἐπικούρου θυγατρὶ, μέλλω δὲ ὑπάγειν ἐν τῇ μεσορῆι μηνί. Καλῶς οὖν ποιήσεις ἀποστείλας μοι ἡμίχουν ἐλαίου καθαροῦ. Γέγραφα ἡμῖν ἵν' ἴδετε, παραγενόμενοι δὲ εἰς τὴν ἡμέραν. Ἐρρωσο.

Διονυσίῳ τῷ φίλῳ καὶ Στρατηγῷ

Ἀδικοῦμαι ὑπὸ τῶν ἐν τῇ ἱερῇ Κοχλυτῶν καὶ Ἀρτοκόπων τῶν νυνὶ ἐφημερευόντων. Καταβαινόντων δὲ καὶ εἰς τὸ Ἀνούβιον Ἀρχιεὶς Ἰατροῦ καὶ . . . ὁ Ἰματιοπόλης (Ἠρ. Ἰαματιοπόλης) καὶ τῶν ἄλλων ὧν τὰ ὀνόματα ἀγνοῶ «Τοῦ γάρ ΙΘ' ἔτους Φασθὶ ΙΑ' παραγενόμενος ἐπὶ τὸ Ἀσταρτίδιον, ἐν ᾧ κατέχομαι ἱερῷ, εἰσεδιδάσαντο βουλόμενοι ἐξασπάσαι με καὶ ἀγαγίσαι με ὡς περ καὶ ἐν τοῖς πρότερον χρόνοις ἐπεχείρησαν, οὔσης ἀποστάσεως, παρὰ τὸ Ἑλληνα εἶναι.»

Ἐπὶ οὖν ἐγὼ μὲν συνειδὼν αὐτοὺς ἀπονενοημένους ἐμαυτὸν συνέκλεισα, Ἄρμαῖν δὲ τὸν παρ' ἐμοὶ εὐρόντες ἐπὶ τοῦ δρόμου καταβαλόντες ἀτυπτον τοῖς χαλκοῖς ξυστήραιν, ἀξιῶ οὖν κλ.

Τὸ Ἰδίωμα ὅμως τὸ ὁποῖον τὰ μέγιστα ὠφελήθη ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων ἦτον ἢ ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλομένη γλῶσσα, ἡ *Δημώδης τῶν Ἀλεξανδρέων Διάλεκτος*.

Προῖόν τῆς συγχώνευσεως ὄλων τῶν εἰς τὴν Ναύκρατιν συναντηθέντων δημοδῶν ἰδιωμάτων, ἡ Γλῶσσα αὕτη δὲν ἠμποροῦσε νὰ μὴν ἀναπτυχθῇ περισσότερον εἰς μίαν πόλιν κοσμοπολίτιδα ὡς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ τῆς ὁποίας οἱ Βασιλεῖς εἶχον λάβει ὡς πρόγραμμα τῶν τῆν συγχώνευσιν ὄλων τῆς Ἀνατολῆς τῶν ἐθνικοτήτων, καὶ νὰ μὴν ἐπιβληθῇ κατόπιν, ὡς Γλῶσσα λαλομένη, εἰς ὅλους τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ κατοικοῦντας. Καὶ πράγματι δὲν ὑπάρχει πάμπρος τῶν χρόνων ἐκείνων ὅστις νὰ μὴν περιέχη μίαν ἢ δυο λέξεις, μίαν ἢ δυο φράσεις ἰδιαζούσας εἰς τὴν Δημῶδι.

Εἰς ἓνα ἐξ ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἀναφέρομεν ὀλίγον ἀνωτέρω ἀπαντῶμεν μεταξὺ τῶν ἑλληνιστικῶν φράσεων τὴν λέξιν : *πέρυσσι* εἰς τὸν ἄλλον τὴν λέξιν : *δρόμος* εἰς τὴν σημερινὴν τῆς λέξεως σημασίαν καὶ τέλος δὲ τὴν λέξιν : *μισοπόνηρος* ἰδιαζούσαν εἰς τὴν Δημῶδι. Καὶ ἂν κατέλθομεν εἰς τοὺς παύρους τοὺς γραμμένους ἀπὸ ἀνθρώπους τῆς κατωτέρας τάξεως εὐρίσκομεν τὰς λέξεις : «*ορφάνεια, ἔ ἀδέλφιά μου, προστάζω*» τὰς φράσεις : *καλὴ ὥρα, ἀσπάζομαι τὴν μητέρα σου, εἰς τὸν τόπον μου* κτλ.

Εἰς ἓνα Πάμπρον τῶν χρόνων τοῦ Φιλομήτορος εὐρίσκομεν «*περιστέρια, εἰς τὴν ἀριστερὰν τὴν χεῖραν, δύο γυναῖκαι καθήμεναι, ἀνοίγω τοὺς ὀφθαλμούς μου* κτλ.

Ὅχι μόνον δὲ τὸ λεκτικὸν ἀλλὰ καὶ ἡ σύνταξις πλησιάζει εἰς τὰ χωρία ταῦτα τὴν σήμερον λαλομένην. «*κλαίγω ἐμπροσθεν αὐτῶν, ἐπορευόμην ἕως νὰ καταλάβω αὐτοὺς, ἐπάνω πύργου μεγάλου*. Εἰς ἓνα μαγικὸν πάμπρον τοῦ Μουσείου τοῦ Λουγδοῦνον ἀπαντῶμεν *λόγος* ἀντὶ λόγους, *ὀβόλος*, ἀντὶ ὀβολοῦς *ἐντρομος* ἀντὶ ἐντρομους, *μεσονύκτιον*, ἀντὶ μέσας νύκτας *ἀλαιᾶς, σταφίδα, λεγόμενος λεοντάρι* κτλ.

Εἰάν τῶρα λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ μέχρι σήμερον συναχθέντες Πάμπροι ἀνέρχονται εἰς τὸ σπουδαῖον ποσὸν τῶν 30,000 καὶ ὅτι ὅλοι σχεδὸν περιέχουν μίαν ἢ δυο λέξεις ἢ φράσεις τῆς Δημῶδους, θὰ ἐννοήσωμεν ὅτι δὲν θὰ ἦτο δύσκολον νὰ συνάξωμεν εἰς αὐτοὺς ὅλα τὰ λεκτικὰ στοιχεῖα τῆς τότε ὁμιλουμένης γλώσσης

καὶ νὰ συντάξωμεν ὄχι μόνον τὸ Λεξικόν της ἀλλὰ καὶ τὴν Γραμματικὴν της καὶ τὸ Συντακτικόν της.

Αἱ τελευταῖαι ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων εἰς τὴν Γλῶσσαν ἐπέ-
θοῦσαι μεταβολαὶ ἀποβλέπουσι μᾶλλον τὰ γράμματα καὶ τὸν τρό-
πον τοῦ γράφειν παρὰ τὴν Γλῶσσαν.

Τὸ πρῶτον εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπὶ Ψαμιτίχῳ εἰσαχθὲν Ἑλλη-
νικὸν Ἀλφάβητον ἦτον ἀναντιρρόητος τὸ ἀρχαῖον Ἴωνικόν, ὅποιον
τοῦτο παρουσιάζεται εἰς τὰς ἀρχαῖκὰς ἐπιγραφὰς τῆς Τέου καὶ τῆς
Κολοφῶνος. Ἡ ὑπὸ τῶν Κροϋόνων εἰς τὰ Προπύλαια τοῦ ἐν
Νουβία ναοῦ τοῦ Ἄμμωνος χαραχθεῖσα ἀναμνηστικὴ ἐπιγραφή,
περὶ τῆς ὁποίας ἐκάμαμεν λόγον ἀνωτέρω, εἶναι γραμμὴν μὲ τοὺς
χαρακτῆρας τοῦ Ἀλφάβητου τούτου. Οἱ -Κ καὶ -Σ φθόγγοι δη-
λοῦνται εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἀκόμη διὰ τῶν Φοινικικῶν στοι-
χείων, τὸ ἀμφίκειστον Η σημαίνει ὅτε μὲν τὸν δασύν φθόγγον
ὅτε δὲ τὸ ἔλλ. η τὸ ο χρησιμεύει πρὸς ἔκφρασιν τοῦ τε -ο καὶ
τοῦ -ου φθόγγου κλ. Ὅταν ὁμοίως οἱ τὸν Ἀλφάβητον τούτον καὶ
τὴν Ἰάδα μεταχειρίζομενοι ἐν Αἴγυπτῳ Ἴωνες ἠναγκάσθησαν
νὰ συνομοίωσιν, ἐπὶ τοῦ Ἀμείσιδος, μὲ τοὺς εἰς τὴν Ναύκρατιν ἀπὸ
τὰ διάφορα σημεῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου σφραγίσαντας μετόι-
κους, ὑπεχρεώθησαν ὄχι μόνον τὴν Λιάλεκτόν των νὰ μεταβάλουν,
ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἀλφάβητον των ν' ἀλλάξουν, καὶ νὰ παραδεχθῶν,
ὡς τὸ τελειότερον ὄλον, τὸ ἀλφάβητον τῶν Μιλησίων. Καὶ εἶναι
μὲν ἀληθὲς ὅτι τὸ πρῶτον ἐπὶ Ψαμιτίχῳ εἰσαχθὲν παρέμεινε εἰς τὸ
κατ' ἐξοχὴν ἀρχαῖκόν τῆς Αἴγυπτου Ἀλφάβητον, καὶ εἰς αὐτὸ κα-
τεύφαιγον ὁσάκις ἤθελον νὰ δώσουν εἰς τὰς ἐπιγραφὰς των ὕψιν ἀπω-
τάτης ἀρχαιότητος, ἀλλ' ἡ ἐξαιρετικὴ αὕτη προτίμησις ἀπέβλεπε μί-
νον τὴν ἐξωτερικὴν τῶν γραμμάτων μορφήν οὐχὶ δὲ καὶ τὴν τοῦ
Ἀλφάβητου σύστασιν.

Καὶ ἐν ὅσῳ μὲν οἱ Ἕλληνες περιορίζοντο νὰ χωρίσουν τὰς
ἐπιγραφὰς των ἐπὶ λίθων καὶ πινακίδων, ἔδιδον κατ' ἀνάγκην εἰς
τὰ γράμματά των μορφὰς γωνιώδεις. Ὅταν ὁμοίως ξανήθησαν νὰ
γράφωσι, ὡς οἱ Αἰγύπτιοι, διὰ μελάνης εἰς τὸν Πάπυρον, ἤρχισαν
ν' ἀπαλείφουν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπ' αὐτὰ τὰς γωνίας καὶ νὰ προ-
εκτείνων ὄλον ἐν πλεῖστον τὰς κεραίας των πρὸς τὰ πλάγια ἢ πρὸς

τὰ κάτω· καὶ οὕτω προῆλθον ἕξ ἑνὸς μὲν τὰ στρογγυλόμορφα γράμματα ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ *στροπῆ λεγομένη γραφή* (la cursive) τὴν ὁποίαν κατὰ πρῶτον ἀπαντῶμεν εἰς τοὺς χρόνους τῶν Πτολεμαίων.

Ἐγγραφον δὲ εἰς τὰς ἀρχὰς τὰς λέξεις ἐν συνεχείᾳ (Seriptio continua) ἀλλ' αἱ πολλὰ συγχίσεις εἰς τὰς ὁποίας κατ' ἀνάγκην περιέπετον ὥς ἐκ τούτου, ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ μιμηθῶσι τὰ Ἀσιανὰ ἔθνη, τὰ ὁποῖα πρῶτα ἄλλων εἰσήγαγον τὴν στίξιν εἰς τὴν γραφὴν των. Μολονότι δὲ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς γραφῆς ἦτο γνωστόν εἰς τὸν Πλάτωνα, πρέπει νὰ καταβῶμεν ἕως εἰς τοὺς χρόνους Πτολεμαίου τοῦ Γ' διὰ νὰ ἴδωμεν αὐτὴν εἰς τὴν σημερινὴν αὐτῆς διάταξιν. Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος, ὁ πρῶτος ἀσχοληθεὶς εἰς τοῦτο, παραδέχθη τὰ τρία σημεῖα τῆς στίξεως, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐν χρήσει μέχρι σήμερον. Εὐρέθησαν ὅμως κατόπιν γραμματικοί, οἱ ὁποῖοι ἠθέλησαν ν' αἰξήσουν τὰ σημεῖα ταῦτα εἰς ὀκτώ, ἀλλ' εὐτυχῶς διὰ τε τοὺς γράφοντας καὶ τοὺς ἀναγνώστας, ἡ ἀλόπειρα αἴτη ἐντελῶς ἀπέτυχε.

Πολὴ σπουδαιότερα εἶναι ἡ ἐφεύρεσις τῶν σημείων τῶν τόνων καὶ τῶν πνευμάτων.

Ἐν ὅσῳ ἡ Ἑλλ. Γλῶσσα ἐλαλεῖτο καὶ ἐγράφετο ἀπὸ μόνους τοὺς Ἕλληνας, δὲν ὑπῆρχεν ἀνάγκη σημείων πρὸς ἔνδειξιν τῆς συλλαβῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἔπρεπεν ὁ ἀναγνώστης νὰ κρατήσῃ περισσότερον τὴν φωνὴν του. Ἐκεῖνοι οὔτινες ἐμάνθανον αὐτὸν τὴν χρῆσιν μίας λέξεως, τὸν ἐμάνθανον συγχρόνως καὶ πῶς ἔπρεπε νὰ τὴν τονίσῃ. Ὅταν ὅμως ἡ γλῶσσα αὕτη διεδόθη εἰς ξένα ἔθνη ἢ κατήντησε ξένη καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς Ἕλληνας, ἐδέησε νὰ σημαίνονται δι' ἰδιαιτέρον σημεῖον αἱ συλλαβαί, τὰς ὁποίας ὁ ἀναγινώσκων ἔπρεπε περισσότερον νὰ τονίσῃ. Οἱ Κόπται μεταχειρίζονται ἕως σήμερον τοὺς τόνους, ἀλλὰ μόνον διὰ τὰς ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς προερχομένας Ἑκκλησιαστικὰς αὐτῶν λέξεις.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ μέθοδος αὕτη ἦτον ἀπλουστάτη. Ἡ πρώτη Ἑλληνικὴ Γραμματικὴ παραδέχεται τρεῖς μόνους τόνους: τὴν *ὀξεῖαν*, τιθεμένην ἐπὶ τῆς τονιζομένης συλλαβῆς, τὴν *βαρεῖαν*, τιθεμένην ἐπὶ τῶν ἄτωνων, καὶ τὴν *περισπωμένην* διὰ τὰ φωνήεντα τὰ ὁποῖα προκύπτουσιν ἐκ τῆς συναφρέσεως δύο ἄλλων, τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρῶτον ἦτο τονισμένον τὸ δὲ δευτέρον ἄτονον· ἕξ οὗ καὶ ἡ πρώτη μορφή τῆς περισπωμένης ἦτον ἡ τῆς *ὀξεῖας* καὶ

τῆς βαρείας συνένωσις. Ἀργότερα ὁμοῦς ἔπαιψαν νὰ γράφουν τὴν βαρεΐαν ἐπὶ τῶν ἀτόνων καὶ τὴν ἐχρησιμοποίησαν πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς ὀξεΐας ἐπὶ λέξεων ὀξύτων, αἱ ὁποῖαι δὲν εὗρίσκονται εἰς τὸ τέλος τῆς προτάσεως ἢ περιόδου καὶ δὲν παροικολοιοῦνται ἀπὸ ἐγκλιτικὰ μόρια.

Ἄτυχῶς ὁμοῦς δὲν ἔλειψαν Γραμματικοί, οἵτινες ἠθέλησαν νὰ μεταχειρισθοῦν τὴν περισπωμένην διὰ νὰ δεῖξουν πότε ἐν δίχρονον εἶναι μακρὸν, πότε μία δίχροστος ἐκλαμβιάνεται ὡς βραχεΐα, καὶ ἐπέβαλον εἰς τοὺς σπουδάζοντας μίαν σειρὰν γραμματικῶν κανόνων, τῶν ὁποίων τὴν ἐφαρμογὴν πολλὰ ὀλίγοι Λιδάσκαλοι κατώρθωσαν νὰ κρατήσουν εἰς τὴν ἐνθύμησίν των. Τὸ σύστημα δὲ τοῦτο τοῦ γράφειν, τὸ ὁποῖον ἐπιζωρεῖ ἕως σήμερον εἰς τὰ Σχολεῖα μας καὶ φέρει πολλάκις καὶ τὸν ἐπιμελέστερον τῶν μαθητῶν εἰς ἀπελπισίαν, δὲν εἶναι τόσον ἀρχαῖον ὅσον συνήθως θεωρεῖται. Τὰ χειρόγραφα εἰς τὰ ὁποῖα κατὰ πρότον ἀπαντᾶται ἀνέροχονται μόλις εἰς τὸν δέκατον αἰῶνα, καὶ ἠμπορούσαμεν κάλλιστα νὰ τροποποιήσωμεν αὐτὸ χωρὶς ποσῶς νὰ προσζρούσωμεν εἰς τὰ Πάτρια.

Τὰ ἐπὶ τῶν ἀρχαϊκῶν φωνηέντων γραφόμενα πνεύματα, ἡ **ψιλῆ** καὶ ἡ **δασεΐα** εἶναι πολὺ ἀρχαιότερα τῶν τόνων. Εἰς τὴν ἀρχὴν ὁμοῦς ἦτον εἰς χρῆσιν μόνη ἡ δασεΐα καὶ εἶχε λόγον ὑπάρξεως, διότι ἀνεπλήρωσε ἐκλείψαν σ ἢ ι ἐνώ ἡ ψιλῆ εἶναι σημεῖον ἀρνητικόν, δηλοῦν ὅτι ἡ ἐπὶ τῆς ὁποίας τίθεται λέξις δὲν εἶναι ἐκ τῶν δασυνομένων. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ χρῆσις αὐτῆς ἦτον πολὺ περιορισμένη. Εἰς τὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα, τὰ ὁποῖα ὡς εἶπομεν δὲν ὑπερβαίνουν τὸν ΙΧ. π.χ. αἰῶνα συνηθέστατα λείπει, ὡς εὐκόλως ἐννοουμένη καὶ εἶναι δι' ἡμᾶς ἄπορον πῶς ἢ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Σκυλίτση γενομένη πρὸ τινῶν ἐτῶν πρώταις, νὰ διαγράψωμεν αὐτὴν ἀπὸ τὸ γραφικόν μας σύστημα, ἠμπόρουν νὰ διαγείρη τόσον πάταγον εἰς τὰς κλειτὰς Ἀθήνας.

Οὔτω καταρτισθεῖσα ἡ Γλῶσσα θὰ ἔμενον ἴσως διὰ παντὸς ἰδιάζουσα εἰς τὴν Αἴγυπτον ἂν περιστυτικόν τι ἀνέλπιστον δὲν ἐβίβασεν αὐτὴν νὰ διασπαρῇ ἐν ροπῇ ὀφθαλμοῦ οὐ μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ μέρη, τὰ ὁποῖα ἐκατοικοῦντο ἀπὸ Ἑλληνας.

Ἐπὶ Ητολεμίου τοῦ Ζ', τὸν ὁποῖον οἱ Ἑλληνες ἀντιβέρογέτην Κακρογέτην ὠνόμαζον, σώστα εἰς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἢ

Ἐλεξανδρινὴ Διάλεκτος εἶχεν φθάσει εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς, ἠγέρθη τρομερὸς διωγμὸς τῶν Ἑλλήνων ἐκ τῆς Αἴγυπτου. Λίαν δυσμενῶς πρὸς αὐτοὺς διακείμενος ὁ προσηυημένος Πτολεμαῖος δὲν περιορίσθη εἰς μόνην τὴν σφαγὴν τῶν δυσμεσεστιμωμένων αὐτῶν, ἀλλὰ μίαν τῶν ἡμερῶν διέταξε τὸν Στρατηγὸν τῆς πόλεως νὰ ἐξωσῃ ἀπ' αὐτὴν, ἐπὶ ποινῇ θανάτου, ὅλους τοὺς Ἑλληνας. Καὶ τότε ἐγένεσαν ὄχι μόνον αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καὶ ἡ Ἑλλάς, ἀλλὰ καὶ ὅλη ἡ αἰτῶ Ἰταλία ἀνθρώπων λογίων, οἵτινες εἰς τὴν ἐσχάτην περιπεσόντες ἔνδειαν, ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσωσιν πόρον ζωῆς γενόμενοι διδάσκαλοι τῶν τότε εἰς τελείαν ἀπαιδευσίαν ευρισκομένων Ἑλλήνων.

Καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταυτην διεδόθησαν εἰς τε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἰταλίαν τὰ Ἐλεξανδρινὰ γράμματα καὶ ἰδιώματα.

«Ἐλεξανδρεῖς εἰσιν, λέγει ὁ Ἀθηναῖος, οἱ παιδεύσαντες πάντας τοὺς Ἑλληνας καὶ βαρβάρους, ἐκλειπούσης ἤδη τῆς ἐγκυκλίου παιδείας διὰ τὰς γενομένας συνεχεῖς κινήσεις ἐν τοῖς κατὰ τοῦ Ἐλεξάνδρου Διαδόχου χρόνοις. Ἐγένετο οὖν ἀναγκάσις πάλιν παιδείας ἀπάσης κατὰ τὸν ἐβδόμον βασιλεύσαντα Αἴγυπτου Πτολεμαῖον, τὸν κυρίως ὑπὸ τῶν Ἐλεξανδρέων καλούμενον κακεργέτην. Οὗτος γὰρ πολλοὺς τῶν Ἐλεξανδρέων ἀποσφάξας, οὐκ ὀλίγους δὲ φυγαδεύσας τῶν κατὰ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐφηγάσαντων, ἐποίησε πλήρεις τὰς τε νήσους καὶ πόλεις ἀνδρῶν γραμματικῶν, φιλοσόφων, γεωμετρῶν, μουσικῶν, ζωγράφων, παιδοκριτῶν τε καὶ ἰατρῶν καὶ ἄλλων πολλῶν τεχνιτῶν, οἱ διὰ τὸ πένεσθαι διδάσκοντες ἃ ἐπίσταντο πολλοὺς κατασκευάζον ἄνδρας λογίους.» Ἀθην. IV. 134.

Καὶ πράγματι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀρχίζουσι ν' ἀναμφιγώνονται εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ πρῶτα ἴχνη τῆς Ἐλεξανδρινῆς διαλέκτου, τῆς τε λαλουμένης καὶ τῆς γραφομένης μὲ ὅλους αὐτῶν τοὺς σολοικισμοὺς μὲ ὅλας τῶν τὰς ἀνορθογραφίας. Ἀπὸ τότε ἀρχίζουσι ν' ἀπαντῶμεν εἰς τὰς Βοιωτικὰς καὶ ὀλίγον ἀργότερα καὶ εἰς τὰς Ἀττικὰς ἐπιγραφὰς τὴν ἀντικατάστασιν τῆς διφθόγγου —αι διὰ τοῦ —ε τῆς —οι διὰ τοῦ υ τοὺς τύπους *ἴτες νύκτες, αἱ γυναικαί, τοῖς λιμένοις, τοῖς ὠτοῖς, τοῖς πραγματοῖς, ἠξια, εἰλιφα, κρύβω, ὁ ψύλλος, ἀνακτάσαι, κωνχᾶσαι, φάγησαι, πίεσαι, ἐφύγοσαν, ἔδοσαν κλ.* Καὶ τοὺς τῆς Ἀημάδου *τές τιμές, ὦ παροδίτες, ὁ ἀέρας, ὁ ἀρραβῶνας, εἶχαν, ὑβρυζαν, ἐλε-*

γαν, ἀδέλφια περιστέρια, κλονίζω, θερμασία, ἀντί θερμότης, ὅλα ἄγνωστα ἕως τότε εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Γνωρίζομεν δὲ ἀπὸ τὸν Φιλόστρατον ὅτι κατὰ τὴν Α' μ. χ. ἑξατονταετηρίδα ἡ Ἑλλ. Γλώσσα τόσον εἶχεν διαφθορῆ εἰς τὰς Ἀθήνας, ὥστε διὰ νὰ εὕρη τις ἄνθρωπον λαλοῦντα ὁποσοῦν καλῶς τὰ Ἑλληνικά, ἔπρεπε νὰ ὑπάγῃ νὰ τὸν ζητήσῃ εἰς τὸ ἐσώτερικόν, εἰς τὰ βουνὰ καὶ ὄχι εἰς τὰς πόλεις.

Ἄν δὲ ὅλα αὐτὰ εἶναι, ὡς ἡμεῖς νομίζομεν ἀληθινὰ, πρέπει νὰ πιστεύσομεν ὅτι εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἄχι μόνον ἡ Ἀττικὴ Διάλεκτος, ἀλλὰ καὶ ἡ ταύτην διαδεχθεῖσα προαλεξανδρινὴ Κοινὴ, ἠναγκάσθησαν ἐπὶ τέλους νὰ παραχωρήσουν τὴν θέσιν των εἰς τὰ ἔξ Ἀλεξανδρείας ἑλθόντα ἰδιώματα, τὰ τε γραφόμενα καὶ τὸ λαλούμενον, καὶ μαζῆ μ' αὐτὰ νὰ δεχθοῦν καὶ τὸ εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἐφευρεθὲν γραφικὸν σύστημα, σημαντικῶς ἤδη διεφθαρμένον ἀπὸ τοῖς Γραμματικῶς καὶ τοῖς Διδασκάλους.

Καὶ τὰ συμπεράσματα ταῦτα εἶναι ὅλως διόλου ἀντίθετα πρὸς ἐκεῖνα εἰς τὰ ὁποῖα κατέφθασεν ὁ Κύριος Χατζηδάκις.

Г'.

Ρωμαϊκή καὶ Βυζαντινὴ περίοδος

Μετὰ τὴν κατὰκτησιν τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους (30 π.χ.) ἀρχίζει νέα περίοδος ζωῆς καὶ παθήσεως τῆς Ἀλεξανδρινῆς Διαλέκτου.

Εἶναι γνωστὸν, ὅτι τοὺς δύο τελευταίους π.χ. αἰῶνας, ἡ Ρώμη εἶχε κατασταθῆ τὸ κέντρον πάσης Ἑλληνικῆς μαθήσεως καὶ σοφίας. Οἱ ἐπισημότεροι τῶν τότε Ἑλλήνων Φιλοσόφων, Γραμματικῶν, Ρητόρων, Μαθηματικῶν, Ἰατρῶν κλ. ἐπροτίμουν νὰ μετέρχωνται τὸ ἐπάγγελμά των εἰς τὴν Πρωτεύουσαν τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους παρ' εἰς ὅποιανδήποτε τῆς Ἀνατολῆς μεγαλοπόλιν, καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἐκπαίδευσις εἶχε τόσον γενικευθῆ εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ὥστε ὀλίγας εὗρισκέ τις εἰς αὐτὴν Οἰκογενεῖας μὴ διατηρούσας Ἑλληνας οἰκοδασκάλους διὰ τὰ τέκνα των. Δὲν εἶναι λοιπὸν παράδοξον ἂν οἱ πρῶτοι εἰς τὴν Αἴγυπτον ἔλθόντες Ρωμαῖοι Διοικηταὶ ὄχι μόνον ἐφύλαξαν τὴν Ἑλληνικὴν ὡς Γλῶσσαν τῆς διοικήσεώς των, ἀλλὰ καὶ πᾶν ὅ,τι ἠμπόρεσαν ἐκαμαν, διὰ νὰ ἐξομοιώσουν αὐτὴν μ' ἐκείνην τὴν ὁποῖαν εἶχον μάθει εἰς τὴν πατρίδα των, καὶ ἡ ὁποία κατ' ἀνάγκην εἶχεν ὡς πρότυπὸν τῆς τὴν Γλῶσσαν τῶν Κλασσικῶν συγγραφέων.

Αἱ ἐπιγραφαὶ, τὰ ψηφίσματα καὶ τὰ διάφορα ἐπίσημα καὶ μὴ ἐπίσημα ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα μᾶς μένουσιν ἀπὸ τοὺς χρόνους ἐκείνους εἶναι ὅλα γραμμένα εἰς γλῶσσαν πολὺ ἑλληνικωτέραν τῆς γλώσσης τῶν χρόνων τῶν Πτολεμαίων.

Αὐτὸ τῶν ἀρχαιοτέρων ἐπιγραφῶν τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων, ἐξ ὧν ἡ μία ἦτον χαραγμένη ἐπὶ τοῦ στηλοβάτου ἐνὸς τῶν δύο Ὁβελίσκων, τοὺς ὁποίους ὁ γράφων ἐπρόφθασεν ἔτι ὑπάρχοντας εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἡ ἄλλη ἀναγινώσκεται ἔτι καὶ νῦν ἐπὶ τοῦ Πυλῶνος τοῦ ἐν Φίλαις ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης ἔχουσιν :

Ἔτος ΙΗ' Καίσαρος

« Βάρβαρος ἀνέστηκε ἀνεστηλώσει, ἀρχιτεκτονοῦντος Ποντίου.

« Αὐτοκράτορι Καίσαρι Σεβαστῷ

Σωτήρι καὶ Εὐεργέτῃ

L III' ἐπὶ Πουπλίου Βαβρίου Βαρβάρου. »

Τὸ ἐλληνικὸν κείμενον τοῦ ἐν Φίλαις πρὸ δεκαετίας περιπυ-
εῦρεθέντος τριγλώσσου Ρωμιαίου ἀναθήματος, τοῦ ἀνερχομένου εἰς
τὰ πρῶτα ἔτη τῆς κυτοχῆς ἔχει ὡς ἐξῆς :

« Γάτος Κορνήλιος, Γάτου υἱός, Γάλλος ἵππεὺς Ρωμαίων. »

« Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Βασιλείων, ἐγὼ πρῶτος ὑπὸ Καί-
σαρος ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου κατασταθεὶς, τὴν Θηβαίδα ἀποστᾶσαν, ἐν πεντα-
καίδεκα ἡμέραις δις (ἐν παρα)τάξει κατὰ κράτος νικήσας, σὺν τῇ τοῦς ἡ-
γεμόνας τῶν ἀντιταξαμένων ἐλεῖν, πέντε πόλεις, τὰς μὲν ἐξ ἐφόδου τὰς δὲ
ἐκ πολιουρκίας καταβαλόμενος, Βορησσόν, Κόπτου, Κεραμικὴν, Διόσπολιν
μεγάλην, Ὀφίνιον, καὶ σὺν τῇ στρατιᾷ ὑπεράρας τὸν καταράκτιν, ἄβᾶτου
στρατιαῖς τῆς χώρας πρὸ αὐτοῦ γενομένης, καὶ σύμπασαν τὴν Θηβαίδα μὴ
μὴ ὑποταγείσαν τοῖς Βασιλεῦσιν, ὑποτάξας, δεξάμενός τε Πρέσβεις Αἰθιοπῶν
ἐν Φίλαις καὶ προξενίαν παρὰ τοῦ Βασιλέως λαθῶν, τύραννόν τε τῆς Τρια-
κονταστραχίου, τοπαρχίας μᾶς ἐν Αἰθιοπία, καταστήσας, θεοῖς Πατράσι,
Νεῖλῳ συλλήτορι χαριστήριον. »

Ἐπὶ τῶν προπυλαίων τοῦ μεγάλου Ναοῦ τῆς Λένδερας ἀνα-
γινώσκομεν μέχρι σήμερον :

« Ὑπὲρ αὐτοκράτορος Καίσαρος Θεοῦ υἱοῦ Διὸς ελευθερίου, Σεβαστοῦ
ἐπὶ Πουπλίου Ὀκταβίου ἡγεμόνος καὶ Μάρκου Ποπάρου ἐπιστρατήγου,
Ἐρήφωνος στρατηγεύοντος, οἱ ἀπὸ τῆς Μητροπόλεως καὶ τοῦ Νομοῦ τὸ
προπύλαιον Ἰσιδι θεῶ μεγίστη καὶ τοῖς συννάσις θεοῖς. Ἔτους ΙΘ'. Καί-
σαρος Θεοῦ Θ'. Σεβαστοῦ. »

Ἡ ἐπίσημος Γλῶσσα τοῦ κράτους ἦτον εἰσῆς καλλιτέρα ἐ-
κείνης τῶν χρόνων τῶν Πτολεμαίων.

Μάρκος Ἀντώνιος Σεβαστός
Στρατηγεὺς Ν. νομῶν Ἀρσινούτου

χαίρειν.

« Τοῦ παμφθέντος εἰς τὴν λαμπροτάτην Ἀλεξάνδρειαν διατάγματος

ὑπ' ἐμοῦ, ἀντίγραφον ἐπιταγῆναι ἐκέλευσα, ἵνα πάντες ἴδῃτε καὶ ταῖς ἡμέραις ἑορτάσητε.

Ἐβρῶσθαι ὑμᾶς θούλωμαι.

Ἔτος Ε'. Αὐτοκράτορος Καίσαρος Πουπλίου Ἐλουτου Περτίνακος, Σεβαστοῦ Φαμενώθ.

Ἴδου δὲ καὶ τὸ Διάταγμα μὲ ὄλα του τὰ λάθη.

« Ἐορτάζοντες ἡμᾶς ἐπὶ τῇ εὐτυχεστάτῃ βασιλείᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Αὐτοκράτορος Πουπλίου Ἀλινίου Περτίνακος, τοῦ σεβαστοῦ, πρώτου τῆς ἱερᾶς Συγκλήτου πατρὸς παντοῦ, καὶ Πουβλίου Ἐλουτου Περτίνακος, οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ τῆς Φαυίας Ματιανῆς Σεβαστῆς, ἀκόλουθόν ἐστιν, ὃ ἄνδρες Ἀλεξανδρεῖς, πανδημαὶ θύοντες καὶ εὐχόμενοι ὑπὲρ τε τοῦ διηγενοῦς αὐτοκράτορος καὶ τοῦ σύμπαντος οἴκου, στεφανηφορήσαι ἡμέρας πεντακαίδεκα ἀρξαμένους σήμερον. »

Ἄλλα καὶ ὁ λαὸς δὲν ἔγραφε κατώτερα τὴν ἰδικήν του τὴν Γλώσσαν.

Εἰς ἓνα τῶν Παπύρων τοῦ Μουσείου τοῦ Βερολίνου, ἀνερχόμενον εἰς τὰ 84 μ. Χ. ἀναγινώσκομεν τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν:

« Δίδυμος Ἀπολλωνίω τῷ τιμιωτάτῳ χαίρειν.

Καλῶς ποιήσεις συνελθὼν Αἰλουρίωνι τῷ κομίζοντι τὸ ἐπιστόλιον, ὅπως εἰς τὴν ἑορτὴν περιπτερεῖδια ἡμῖν αγοράσεις, καὶ ἐρωτηθεὶς κατελθὼν συνευχῆθῃναι ἡμῖν. Τοῦτο οὖν ποιήσας ἔσει μοι μεγίστην χάριταν καταθεμένος.

Ἀσπάσαι τοὺς σοῦς πάντας. Ἐρρωσο.

Μυσταλίων Στοτόητι χαίρειν.

Ἐπεμψά σοι Βλάστον τὸν ἐμὸν χάριν διχίλων ξύλων εἰς τοὺς Ἐλαιώνας μου. Ὅρα οὖν μὴ αὐτὸν κατάσχῃς, αἶδας γὰρ πῶς αὐτὸν χρῆζω. »

Πρόσκλησις εἰς δεῖπνον.

« Ἐρωτᾷ σε Ἦρωὶς δειπνήσαι εἰς γάμους τέκνων αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ, αὔριον, ἥτις ἐστὶν πέμπτη, ἀπὸ ὥρας θ'.

Ἴδου καὶ ἓν συλλυπητήριον.

Βιρήνη Ἰανούφρη καὶ Φίλωνι χαίρειν.

« Οὕτως ελυπήθην καὶ ἐκλαυσα ἐπὶ τῷ Εὐμάρῳ ὡς καὶ ἐπὶ Διδύμητος

ελευθερία και πάντα θα γίν καθήκοντα έποιήσα, και πάντες οι έμροι άλλ' όμως ούδέν δύναται προς τά τοιαύτα. Παρηγορείτε σήν εαυτούς.»

Έκ τούτων εννοεί τις ευκόλος διατί επί των δύο πρώτων αιώνων ή Ρωμαϊκή κατοχή δέν έπηρέασεν ούδ' εις τό παραμικρόν την Έλλ. Γλώσσαν. Αυτό δέ τό όποιον συνέβη εις την Αίγυπτον συνέβη επίσης και εις την Ελλάδα.

Η Γλώσσα του Πολυβίου πρέπει να θεωρηθῆ ως εξαίρεσις του κανόνος.

Ο Πολύβιος διεληθών όλην αυτού την νεότητα ως όμηρος εις την Ρώμην, έλησιμόνησε κατ' ανάγκην, όχι μόνον την Γλώσσαν την όποιαν νέος ών είχε σπουδάσει εις τό Σχολείον, άλλα και εκείνην την όποιαν είχε μάθει εις την Πατρικήν του οικίαν. Δέν είναι λοιπόν διόλου άπορον αν έπιχειρισθεις εις τό γήρας του να γράφη εις την μητρικήν του την Γλώσσαν, άνέμιζε τους όρους του Σχολείου με εκείνους της λαλουμένης και μετέφρασε τους απείρους αυτού Λατινισμούς κατὰ λέξιν: αν μεταχειρίζεται εναλλάξ: *είπον και είπα, υιούς και υιείς, ιππείς και ιππέας, δεικνύειν και δεικνύναι, όμνύειν και όμνύναι, ή παραπλήσιος και ή παραπλησία, δώδεκα και δεκαθύο, δεκατέσσαρα και τέτταρα και δέκα, πιεζούμενος και πιεζόμενος, και αν μετέφραζε τό «triumphum agere θριαμβον άγειν» triumphare de aliquo θριαμβεύειν από τινος, cadere sub imperium alicujus πίπτω υπό την εξουσίαν τινός κλ. Τό λεκτικόν τουτό δέν δεικνύει την τότε κατάστασιν της Γλώσσης, άλλα τον τρόπον του έκφράζεσθαι ενός Έλληνος έκλατινισθέντος και ελάχιστα μόνον στοιχεία διασώσαντος της μητρικής του Γλώσσης. Αυτό τουτό θ' άπαντήσωμεν άργότερα εις τους συγγράψαντας επί της Φραγκοκρατίας: τον Μαχαιράν, τον Βουστρώνιον και όλους εκείνους, οίτινες διά των στενωών αυτών μετά των Φράγκων σχέσεων είχαν παύσει να γράφουν την γλώσσαν, όπως την έγγραφον οί σιγαπατριώται των, διά ν' ακολουθήσουν τό σύστημα των ξένων.*

Όχι όλιγώτερον όμως όφελήθη επί των Ρωμαίων και ή υπό του λαού λαλουμένη Διάλεκτος. Μεταξύ των πολλών Έλληνικών παύρων, οί όποιοι μάς έμειναν από τους χρόνους εκείνους δέν υπάρχει ένας ό όποιος να μην περιέχη μίαν λέξιν ή φράσιν άνήκουσαν

εἰς τὴν δημόδι, καὶ τύπους γραμματικῶς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐξελληνισμένους. Εἰς τὴν Συλλογὴν τῶν Παπύρων τοῦ Σοκνοπαίου, σήμερον κτῆμα τοῦ Μουσείου τοῦ Βερολίνου, ἀπαντᾷ τις κοντὰ εἰς τὰ *σιτάρια*, τὰ *κριθάρια* καὶ τὰ *οἰνάρια* τοὺς τύπους «*παιδίους* καὶ *κορασίους*, κοντὰ εἰς τὸ *ψωμῖν*, τιμὴ ψωμίων καὶ *παστιλλίων* κλ.» εἰς ἄλλον ἀναγινώσκομεν «*καθ' ἡμέραν ὑπάγω παρὰ Σαραπιάδα καὶ τὴν ζητῶ πωλεῖν καὶ οὐ δίδει μοι ἀλλὰ καθ' ἡμέραν λέγει, σήμερον αὔριον*» καὶ εἰς ἕνα ἄλλον τοῦ ἔτους 193 μ. χ. εὐρίσκεται ἀπόδειξις πληρομῆς ἐνοικείου, τὴν ὁποίαν ἤθελον τὴν παραδεχθῆ σήμερον οἱ τε Δημοτικοὶ καὶ οἱ Καθαρεύοντες.

«*Ἐπλήρωσεν ἡ Κυρὰ Ρῶα τὸ ἐνοικεῖον τῶν δύο τόπων. κτλ.*

Μεταξὺ τῶν ἀνεκδότων Λεξικῶν τῆς Βοτανικῆς, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς τὴν Ἑθνικὴν Βιβλιοθήκην, ἐν Παρισίοις, ὑπάρχει ἐν γραμμένον ἀπὸ τινος Νικομήδην Σμυρναῖον ἱατροῦ, ὅστις φαίνεται νὰ ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμά του περὶ τὴν πρώτην μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Εἰς τὸ Λεξικὸν λοιπὸν τοῦτο ἀναγινώσκομεν «*Ἄκτις, ἡ κουφοξυλιά ἢ δεινδρίτις, ἔστι δὲ καὶ ἑτέρα, ἡ λεγομένη χαμαιακταία, ἦτοι τὸ ἐλεβόριον. Ἄλιόαχνη, ὁ ἀφρός τοῦ ἄλατος. Ἀείθαλον τὸ ἀεῖζων*» εἰσὶ δὲ δύο, τὸ μικρὸν καὶ τὸ μέγα. Ἀκόντιον ἴρις ἀργία. Ἄριμα ἢ ἀλμυρίς, ἦτοι τὸ κριταμον. Αἰθάλη ἢ τέφρα, ἄσφαλλον, ἢ μαυρόπισσα. Ἀλθαία ἢ δεινδρομολόχα κλπ.

Πολὺν διδασκτικώτερος ὅμως εἶναι ὁ πάπυρος τοῦ Salt, σήμερον κτῆμα τοῦ Μουσείου τοῦ Λούβρου. Περιέχει οὗτος τὸ σημεῖωματῆριον ἐνὸς Ρωμαίου νεωστὶ ἐλθόντος εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅστις πρὶν ν' ἀναχωρήσῃ διὰ τὸ ἐσωτερικόν, ὅπου πιθανὸν εἶχε διορισθῆ ἐπάλληλος, ἐφρόντισε νὰ σημειώσῃ εἰς τὸ σημεῖωματῆριόν του, μὲ Λατινικὰ γράμματα, τὰς μᾶλλον ἀναγκαιούσας λέξεις καὶ φράσεις τῆς εἰς τὸν τόπον λαλομένης Γλώσσης· καὶ αἱ λέξεις αὗται δὲν διαφέρουν κατ' οὐδὲν ἀπ' ἐκείνας τὰς ὁποίας μεταχειρίζεται ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἕως σήμερον.

Ἴδοὺ μέρος τοῦ σημειώματος τούτου.

Carne	oxoniū ἀντὶ orponiū	ψομί
Creas	creas	κρέας
Binum (Vinum)	eniari	οἶνός

Piscum	opsari	ψάρι
Oleum	eladi	λάδι
Focu	Iambrou	λαμπρόν
Lagena	paucali	βουκάλι
Aqua	neron	νερόν
Calice	potirin	ποτήρι
Poru	prasson	πράσσον
Misce	cerason	κέρασον
... mensam	parathes	πικράθες
Fratrem	adellos	ἀδελφός
	Ospiti	σπίτι
Cibitas	polis	πόλις
Olera	lacana	λάχανα
Cepali	cephali	κεφάλι
Lingua	glossa	γλώσσα
Mano	cera	χέρα
Podes	podes	πόδες
Ventre	eilia	κοιλιά
Barba	rogoui	πογώνι
Occulos	ophthalmos	ὀφθαλμός

Ἐγινε λοιπὸν ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων ἀληθῆς πρόοδος τῆς Ἑλλ. Γλώσσης εἰς τὴν Αἴγυπτον. Τὰ διάφορα ἐν χρήσει Ἑλλ. Ἰδιώματα ἐλευθερούμενα ἡμερᾶ τῇ ἡμέρᾳ περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἰδιωτισμοὺς τῶν ἐλάμβανον ὅλον ἐν ὄψιν Ἑλληνικωτέραν καὶ ἂν τὰ πράγματα ἐξακολουθοῦν ἐπὶ τινα καιρὸν τὴν πορείαν ταύτην, πολὺ πιθανὸν νὰ ἐξαλείφεται *τὸ ἐκ διαφθορᾶς τῆς Κοινῆς προελθὸν δεύτερον γραπτὸν ἰδιῶμα τῶν Ἀλεξανδρέων, ἡ ἀρχὴ καὶ οὐσία τῆς σήμερον ἐν Ἑλλάδι γραφομένης*, καὶ ἡ Γλῶσσα νὰ εἰμῆναι ἔχουσα, ὅπως καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν, δύο μόνον, σήμερον ἀμρότερα γραπτὰ ἰδιώματα: *τὸ τῶν Λογίων*, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν ἀρχαίαν Κοινὴν καὶ *τὸ τοῦ Λαοῦ*, ἔχον ὡς βάσιν τὴν κοινῶς λαλουμένην Διάλεκτον.

Ἀπὸ ὅμως μεγάλα συμβεβηκότα ἐπελθόντα ἐξαίφνης, ἀνέκοψαν τὴν φυσικὴν τῶν πραγμάτων πορείαν καὶ ἠνάγκασαν τὴν Γλῶσσαν νὰ λάβῃ διεύθυνσιν, τὴν ὅποιαν πολὺ πιθανὸν ποτὲ δὲν θὰ ἐλάμ-

βαιεν ἐξ ἰδίων. Καὶ τὰ συμβεβηκότα ταῦτα ἦσαν : ἡ *Ἀναγέννησις τοῦ Ἀττικισμοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν Δύσιν καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς Γλώσσης τοῦ Ἐδαγελίου εἰς τὴν Ἀνατολήν.*

Ἡ ἐπὶ τῶν Μακεδόνων αἰρηνηδία ἐξαράνισις τῆς Αἰαλέκτου, εἰς τὴν ὁποίαν ἦσαν γραμιμένα τὰ λαμπρότερα προϊόντα τῆς Ἑλληνικῆς διανοίας, καὶ ἡ ὁλονὲν αὔξουσα εἰσβολὴ ξένων θρησκευμάτων εἰς τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ προκαλέσουν ἀντίδρασίν τινα ἐκ μέρους τῶν Λογίων τοῦ Ἔθνους, καὶ νὰ μὴ διεγείρουν εἰς αὐτοὺς τὸν πόθον τῆς ἐπανόδου εἰς τοὺς ἀρχαίους τύπους.

Ἀτυχῶς ὅμως τὸ κίνημα τοῦτο ἤργησεν ὑπὲρ τὸ δέον. Οἱ ἐν Ἀθήναις δὲν ἐσκέφθησαν νὰ ἐπαναφέρουν τὴν θρησκείαν καὶ τὴν Γλώσσαν τῶν Προγόνων των, παρ' ὅταν ὁ λαὸς τὰ εἶχε καὶ τὰ δύο πρὸ πολλοῦ λησμονημένα. Καὶ ἐπειδὴ ἦτον ἀδύνατον νὰ τὰ κίμουν νὰ θλαστήσουν ἄλλην μίαν φορὰν ἀπὸ τοῦ λαοῦ τὰ σπλάγγνα, συνέλαβον τὴν ἰδέαν νὰ τὰ ἐκθάψουν ἀπὸ τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων. Ἐπὶ σήγαγον λοιπὸν τὴν σπουδὴν τῶν κλασσικῶν συγγραφέων εἰς τὰ Σχολεῖα, καὶ οἱ διασημότεροι τῶν τότε Διδασκάλων διήρχοντο τὴν ζωὴν των, μανθάνοντες τοὺς μαθητὰς των, πῶς καλῆτερον νὰ μιμοῦνται τὴν φράσιν τῶν ἀρχαίων καὶ πῶς νὰ δίδουν εἰς τὰ μυθολογίμια τῶν φιλοσοφικῶν ἰδεῶν, τὰς ὁποίας ποτέ των δὲν εἶχον.

Προϊόντα σπουδῆς καὶ σκέψεως ὁ Ἀττικισμὸς καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν ἠδύναντο νὰ προσελκύσουν τοῦ λαοῦ τὴν συμπάθειαν. Ἐμείναν λοιπὸν καὶ τὰ δύο κτήρια ἀποκλειστικὸν τῶν λογίων καὶ ἐπειδὴ οὔτοι δὲν ἦσαν οὔτε ἐξ ἴσου προικισμένοι ἀπὸ τὴν φύσιν οὔτε ἐξ ἴσου ἐργατικοί, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παραῶνουν φιλολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ἔργα οὔτε μεγάλα, ἀλλ' οὔτε τῆς ἰδίας ἀξίας. Καὶ τῶ ἄντι, ἐκτὸς δύο ἢ τριῶν, τοῦ Ἀριστείδου Αἰλίου, Δίονος τοῦ Προυσαέως, καὶ Λουκιανοῦ τοῦ Σαμωσατέως, οἱ ὁποῖοι κατόρθωσαν νὰ πλησιάσουν κάπως εἰς τὸν σκοπὸν των, ὅλοι οἱ ἄλλοι, οἱ Ἀρχαῖοι, οἱ Αἰλιανοί, οἱ Πολυταεῖς κλ. κλ. μῆς ἄφησαν συγγράμματα εἰς Γλώσσαν, ἡ ὁποία πλησιάζει μᾶλλον εἰς τὴν Κοινὴν παρὰ εἰς τὴν Ἀττικὴν Διάλεκτον. Ὅταν ἐξαιρέσῃ τις ἐξ αὐτῶν τὰς ὀλίγας λέξεις καὶ φράσεις, τὰς ὁποίας οἱ συγγραφεῖς οὔτοι ἐδιανεύθησαν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους, δὲν θὰ εἴδῃ

εις αυτοὺς οὔτε περιόδους τεχνικὰ κατασκευασμένας, οὔτε ὕψος ἐπιμελημένον, οὔτε ἰδέας ὑψηλὰς οὔτε αἴσθημα τίποτε ἐν ἐνὶ λόγῳ ἀπ' ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν τέχνην τοῦ παριστάνειν τὴν ζωὴν διὰ τοῦ λόγου, καὶ τὴν ὁποῖαν οἱ ἀρχαῖοι εἶχον φέρει, πράγματι, εἰς τὴν ἐντέλειαν. Ἐδὲ περιοριστότερον ὄλων εἶναι, ὅτι τὴν Γλῶσσαν τῶν συγγραφέων τούτων ἐθεώρησαν καὶ θεωροῦν ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς τὴν ἐπὶ τῶν Μακεδόνων διαφθαρείσαν Ἀττικὴν Διάλεκτον, ἐνῶ δὲν εἶναι παρ' ἢ Κοινὴ τῶν ἔκτος τῆς Ἑλλάδος ζώντων Ἑλλήνων, τὴν ὁποῖαν ματαίως ἐπροσπάθησαν νὰ ἐξαττικίσουν οἱ Ἀθηναῖοι.

Χρόσις ὅμως εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν προσοχίαν τὴν ὁποῖαν ἔλαβον ἀπὸ τοῦς πρώτους Ρωμαίους Αὐτοκράτορας, καὶ ἰδίως ἀπὸ τὸν Ἰουλιανὸν τὸν Παραβάτην, ὃ τε Ἑλληνισμὸς καὶ ὃ Ἀττικισμὸς μεγάλως ἐνισχύθησαν κατὰ τὸν Α'. μ. γ. αἰῶνα, καὶ ὄχι μόνον αἱ Ἀθῆναι εἶχον κατασταθῆ ἕκ νέον ἡ ἐστία τῆς Ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλας τὰς μεγαλοπόλεις τοῦ κράτους, τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τὴν Βηρυτὸν, τὴν Ἀντιόχειαν κλ. ἐνεστήθησαν Σχολαί, εἰς τὰς ὁποῖας καθηγηταὶ ἱκανοὶ ἐδίδασκον, δαπάνη τοῦ κράτους, ὅλα ἐκεῖνα τὰ μαθήματα τὰ ὁποῖα ἐδιδάσκοντο καὶ εἰς τὰς Ἀθῆνας.

Τόσον δὲ καταφανὴ ὑπήρξαν αἱ ἐκ τῶν Σχολῶν τούτων ὠφέλειαι ὥστε, καίτοι φανατικὸς χριστιανὸς Θεοδοσίος ὁ Μ. δὲν ἐδίστασε νὰ ἀναγείρῃ λαμπρὸν Πανεπιστήμιον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἰς τὸ ὁποῖον 32 ὄλοι καθηγηταὶ ἐκλεγμένοι μετὰ τῶν ἐπισημοτέρων λογίων τοῦ ἔθνους ἐδίδασκον, δημοσίαι δαπάνη, τὴν τε Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Λατινικὴν Φιλολογίαν, τὴν Ρητορικὴν, τὴν Φιλοσοφίαν κλ. καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐφοίτουσαν ὄχι μόνον Ἑλλήνες ἀλλὰ καὶ Ρωμαῖοι, ὅπως τότε ἐσηνήθιζον νὰ ὀνομάζουσαν τοὺς ἐκχριστιανισθέντας τῶν Ἑλλήνων.

Εἶχε λοιπὸν εἰς τὸ διάστημα τοῦτο ὃ Ἀττικισμὸς ὅλα τὰ μέσα καὶ τὸν καιρὸν διὰ ν' ἀναπτυχθῆ καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ εἰς ὅλον τὸ κράτος, καὶ ὅμως πολὺ μικρὰ πράγματα καὶ τότε κατώρθωσε.

Καὶ ὁ λόγος εἶναι ἀπλούστατος.

Διὰ νὰ γράφῃ τις Ἀττικῶς πρέπει πρῶτον νὰ μάθῃ νὰ ζῆ καὶ νὰ συλλογίζεται ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι τῶν χρόνων τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Θουκυδίδου, καὶ ἐπειδὴ ἢ τοιαύτη ἐκπαίδευσις ἀπαιτοῦσε καὶ

μέσα πολλά, καὶ κόπους μεγάλους, οἱ λόγοι τῶν χρόνων ἐκείνων ἐπρωτιμοῦσάν νά λάβουν ὁ καθένας τῶν ἑνα ἄττικῶν συγγραφέα ὡς ὑπόδειγμά του καὶ νά μιμηθῇ, ὅσον ἤμποροῦσε καλίτερον, τὴν φρασιολογίαν του. Τόσον δὲ ἐσπρωζαν τὴν μίμησιν ταύτην, ὥστε εἰς πᾶσι μέρη τῶν συγγραφῶν τῶν φαίνονται ἀντιγράφωντες σχεδὸν κατὰ λέξιν τὰ πρότυπά των, πολλάκις δὲ καὶ θυσιάζοντες ἱστορικὰς ἀληθείας διὰ νὰ μὴ βλάβουν τὴν φράσιν, τὴν ὁποίαν εἶχον κατὰ νοῦν νὰ μεταφέρουν. ἄθικτον εἰς τὸ σύγγραμμά των. Οὕτως Προκόπιος ὁ Καισαρεὺς, ὁ διασημότερος τῶν ἱστορικῶν τοῦ Ε' αἰῶνος δὲν συστέλλεται ἀντιγράφων κατὰ λέξιν τὸν Θουκυδίδην, ὁ Ἀγαθίας τὸν Ἡρόδοτον, ὁ Βυζάντιος τὸν Ξενοφῶντα, καὶ ὅλοι τῶν μετ' αὐτῶν ἀνεπιτηγίαν.

Ἀναγινώσκων τοὺς Ἀττικιστὰς τούτους, οἵτινες ἠμολογουμένως εἶναι οἱ καλίτεροι τῆς Βυζαντινῆς περιόδου, διακρίνει τις εὐκόλως τοὺς κόπους τοὺς ὁποίους κατέβαλον διὰ νὰ συναΐξουν ἀπὸ τὰ πρότυπά των τὰς λέξεις καὶ τὰς φράσεις, τῶν ὁποίων ἕκαστος ἔκαμε χρῆσιν. Εὐκόλως ὅμως διακρίνει καὶ τὰ λάθη εἰς τὰ ὁποῖα ὅλοι τῶν ὑπέπεσαν, ὅταν ἠθέλησαν νὰ συναφομολογήσουν τὸ ὑλικὸν τοῦτο εἰς Ἀττικὸν λόγον, ἢ νὰ πλάσσουν λέξεις ἢ τύπους γραμματικῶς τῆς ὀρέξεώς των. Ἐνα τούτων ἀνακρίνων ὁ πολὺς περὶ τὰ τοιαῦτα Φώτιος, λέγει «Ἔστιν οὗτος καλλιπῆς τὴν φράσιν ἂν περιέλη τις αὐτοῦ τῶν λόγων τὸ *ἀλεκτρωνῶδες*, τὸ *ἐλαφωδέστερον*, τὸ *συνωδέστερον* καὶ διὴ καὶ τὸ *λερακῶδες* καὶ *κορακιῶδες* καὶ τὸ *ποταμιῶδες δάκρυ* καὶ τὰ ὅμοια» τὰ ὁποῖα ὁ μακαρίτης Βυζάντιος μετ' ὅσην εὐλάβειαν, ὡς κείμενα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς εἰς τὸ Λεξικὸν του ἐθησαύρισε.

Πολὸν λανθάνονται ὅμως ὅσοι πιστεύουν, ὅτι τοὺς χρόνους ἐκείνους ὅλοι οἱ Λόγιοι ἔγραφον Ἀττικιστί. Ὑπῆρχον πολλοὶ καὶ μάλιστα ἐκ τῶν ἐπισήμων, οἵτινες δὲν ἠθέλησαν ν' ἀλλάξουν σύστημα καὶ ἐξακολούθησαν νὰ γράφουν, ὅπως καὶ οἱ Γονεῖς των, τὴν Κοινήν. Τοιοῦτοι ἦσαν Πέτρος ὁ Μάγιστος, Μάλαχος ὁ Φιλαδελφεὺς, Νονόσος κλ. ἄνδρες διαπρόεφαντες εἰς τε τὰ γράμματα καὶ τὴν πολιτείαν. Ὅλοι αὐτοὶ ἔγραφαν τὰ ὑπομνήματά των εἰς τὴν Κοινήν, ὅχι εἰς τὴν Ἀττικὴν. Εἰς τόσην ὅμως μανίαν εἶχον φθάσει τότε οἱ Ἀττικιστὰι ἐναντίον τῶν γραφομένων εἰς τὴν Κοινήν, ὥστε ὁσάκις τοῖς ἦτον δυνατόν, ἀπέκλειον αὐτὰ ἀπὸ τὰ δημόσια ἀρχεῖα

καὶ τὰς Βιβλιοθήκας τοῦ κράτους· ὅταν δὲ ἦσαν ἐπίσημα ἐγγράφα, μετέφραζον αὐτὰ ἐπὶ τὸ Ἑλληνικώτερον. Οὕτως ὁ Μενάνδρος, ὁ φανατικὸς ἄττικιστὴς τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστιανοῦ, ἔξαττίκισε τὴν περὶ Σουδανίας ἐκθεσιν Πέτρου τοῦ Μαγίστρου, γραφεῖσάν εἰς τὴν Κοινήν, ἐπρόσθεσε δὲ εἰς τὸ τέλος πρὸς δικαιολογίαν του :

«Ὅσοι μὴν οὖν οἱ λόγοι προήλθον ἐξ ἁμφοῦν, Σουδανίας περὶ οὐδὲ μὴν
• ἀνθ' ἑτέρων ἑτέραις λέξεσιν ἐχρησάμεν ἢ τὸ γλαυκώτερον ποῖς ἔστιν
• ἢ, τῶν λόγων, καθ' ὅσον οἶόν τε ἦν, μετέφρασα εἰς τὸ ἄττικώτερον.»

Καί, τὸ παράδειγμα τοῦ Μενάνδρου δὲν ἔπαισαν νὰ μιμοῦνται οἱ τούτου ὁμόφρονες μέχρι σήμερον.

Οὕτως ἔβαινον τὰ πράγματα μέχρι οὗ ὁ Ἰουστιανὸς πρῶτος καὶ κατόπιν οἱ Ἰσαυροὶ ἔκλεισαν τὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα, ἔκλεισαν τὸ Πανεπιστήμιον καὶ ἐξώρισαν ὅλους τοὺς εἰς αὐτὸ διδάσκοντας εἰς τὴν Περσίαν. Ἐκτοτε δὲ καὶ μέχρι τῆς ἐλεύσεως τῶν Παλαιολόγων, ἡ μεγαλειτέρα ἐπεκράτησεν ἀμάθεια εἰς ὅλον τὸ κράτος, καὶ ὅλα τὰ ἐν χρήσει Ἑλληνικὰ Ἰδιώματα τρομερὰ διεφθάρησαν. Ὅλοι ὅσοι τότε ἠθέλησαν νὰ γράψουν ἄττικῶ τῷ τρόπῳ, Κωνστ. ὁ Πορφυρογέννητος, Λέων ὁ Αἰάκιος, Νικηφόρος ὁ Βρυέννιος κλ. ἄφησαν μαρτύρια τῆς περὶ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ἀπειρίας.

«Ἰστέον, λέγει Κωνστ. ὁ Πορφυρογέννητος, ὅτι ἀπὸ Θεσσαλονίκης μέχρι τοῦ ποταμοῦ Δουναβέως, ἐν ᾧ τὸ κάστρον ἔστι τὸ Βελίγραδον ἐπωνομαζόμενον, ἔστιν ὁδὸς ἡμερῶν ὀκτώ, καὶ εἰ μὴ διὰ τάχους τις ἀλλὰ μετ' ἀνακύσεως πορεύεται.»

«Μανουὴλ ἐκείνου τοῦ πάνου, λέγει ὁ Βρυέννιος, ὅς ἐς Κομνηνοῦς ἀναφέρων τὸ γένος, τῆς μεταξὺ συμβάσεως καὶ τῶν σπονδῶν τοῦτε τηνιαῦτα τὰ τῶν Ῥωμαίων σκήπτρα ἰθύνοντος Βασιλείου καὶ Βάρδα ἐκείνου τοῦ σκληροῦ, τοῦ ἐπὶ πολλοῖς ἔτεσι τυραννέοντος καὶ τὴν ἐξήν, μικροῦ θεῖν ἄπασαν καταστρέψαντος, ἀποδέδεικται πρέσβυς κλ. κλ.»

Αὐτὸ τοῦτο ἠμπορεῖ τις νὰ εἴπῃ καὶ περὶ τῆς Γλώσσης τοῦ Γενεσίου, τῆς Ἁννης Κομνηνῆς κλ. τῶν κλειόντων τὸν κύκλον τῶν Ἑλληνιστῶν τῶν χρόνων τῶν Κομνηνῶν. Ὅλοι των ἔγραφαν Γλῶσσαν τόσον ἐπιτηδευμένην, τόσον βιασμένην, ὥστε κανεὶς σήμερον δὲν θὰ θελήσει νὰ λάβῃ αὐτοὺς ὡς ὑπόδειγμα. «Ἡ παιδείσις τῶν

» Ἑλλήνων κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, λέγει ὁ πολὺς περὶ τὰ τοιαῦτα Γρηγορόβιος, ἦτον ἐπιδεικτικὸν κράμα ἀρχαιομαθείας καὶ θεολογικῆς παιδείας καὶ μετεῖχε τοσαύτης ρητορικῆς ἐπιτεχνήσεως, ὥστε καὶ αὐταὶ αἱ συγγραφαὶ τῶν ἀρίστων Βυζαντινῶν, οἷον τοῦ Εὐσταθίου καὶ τῶν ἀδελφῶν Ἀχομινάτου, καταπονοῦσι τὸν ἀναγινώσκοντα διὰ θεωριμῶδους πλησιονῆς καὶ διὰ τοῦ μεγαλογόρου κόμπου κακοτέχνων μεταφορῶν. Τὰ δὲ τοιαῦτα εἶναι πάντοτε μαρτυρία λογοτεχνίας ἐν παρακμῇ εὐρισκομένης.» Μεταφρ. Λάμπρου.

Ἡ ἐπὶ τῶν Δημοτικῶν Ἰδιωματίων ἐπίδρασις τοῦ Ἀττικισμοῦ δὲν ἐπέτιγχε περισσώτερον. Τὰ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν Χρονογράφων περιωθέντα ἄσματα δι' ὧν ὁ λαὸς ἐσατύριζε τοὺς εἰς αὐτὸ μὴ ἀρέσκοντας Αὐτοκράτορας, εἶναι γραμμένα εἰς γλῶσσαν δημόδιον ἀνάμικτον μὲ λέξεις ἀρχαίας.

Πάλιν ἔς τὸν καθῆκον ἐπιεῖς
πάλιν τὸν νοῦν ἀπόλυσας

Ἄκουε κῆρ Οἰκονόμη
τὴν Γυβέρην τί σε λέγει
ἂν μοι θῶς τὴν Σανιάνην
Μητροπολίτην σε ποίσω
Νελοκαίρειαν σοῦ θῶσω.

Τὸ τρίτον τῆς τυρηνῆς
χαρεῖς Ἀλέξει, νόησάς το;
καὶ τὴν δευτέραν τὸ πρῶτῃ.
εἶπα καλῶς Γεράκιον μου;

Ἐν ᾧ ἡ Γλῶσσα τοῦ Πτωχοπροδορῶμου καὶ τοῦ Γλυκά καὶ μάλιστα τῶν Ἱατροσόφων τοῦ δεκάτου αἰῶνος πλησιάζει πολὺ περισσώτερον τὴν σήμερον ἀπὸ τοῦ Ἑλληγιζοντος γραφομένην.

«Ἡ παπαζὴ παρέπειρε, ἐξήθερισε τὴν κοίτην,
καὶ καθαιρούσι τὸν παγᾶν. Αἶ συμπορὰ μεγάλη!
εὐαίην παρενόμησε καὶ τοῦτον τιμωροῦσι
ἐλάττισεν ὁ γαβθαροῦ καὶ θέρουσι τὸ σάγμα
νὰ γίνῃ καλοπαίδετον, ἄλλο νὰ μὴ λακτίση».

Ἐάν θέλῃς νά ποιήσῃς τὰς τρίχας τῶν ὀφθαλμῶν σου μήφας.... Ἴσκι ἡ χώρα ἡ Ποντική, πλησίον τοῦ λεγομένου Μωρέως, καί γίνονται εἰς Ποντικόν ἐκεῖ καρύδια. Καί βάλε ἕνα καρύδιον εἰς τρουκάλιν καινότηριον πλὴν δὲ ἀτσάκιστον, καί ἀπὸ τὸ τρουκάλιν εἰς καρβούνια ζωιτανά καί ἄς ἐψηθῇ κλ'.

Εἰς ἔν ἀπὸ τὰ Ἱατροσόφια τοῦ Πεπαγομένου ἀναγινώσκομεν τέλος.

Ἐάν ἀφρόν ἐκβάλῃ τῶν Ὀφθαλμῶν (ὁ ἱέρως) κυλλόπουλον γαλαθηνόν ἀνασχίσας, θερμὸν ἐπι ὄν, εἶδου φαγεῖν τῷ Ἰέρακι ἐπὶ δυσίν ἢ τρισίν ἡμέραις κλ. Αὐτὸ δὲ τούτο θέλων νά μεταφράσῃ εἰς τὸ ἀπλούστερον λέγει «Περὶ τοῦ ἐξεργουμένου ἀφροῦ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν του Ἰέρακος. Διάρρηξεν σκύλακα τίθηναυόμενον ἐπι καί δὸς αὐτῷ προσφάτω καί ἐν δυσίν ἡμέραις ἰαθήσεται!»

Ἴδου ὅποια ὑπῆρξαν τὰ κατορθώματα τῶν Ἀττικιστῶν τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἀς ἴδωμεν ἂν ὁ Ἑλληνισμὸς ἐπέτιχε περισσότερον.

Ἀφοῦ ἐπὶ τινα χρόνον διέπρεψε μὲ τὸν Ἐπίκουρον, τὸν Μάρκον Αὐρηλίον, τὸν Δίωνα τὸν Προουσαέα, τὸ νέον Ἑλληνικὸν θρησκευμα ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἀπολλωνίων, τῶν Σιμόνων, τῶν Τουλιανῶν καὶ τῶν Κέλσων, οἱ ὅποιοι οὔτε φιλόσοφοι ἠμποροῦν νά ὀνομασθοῦν οὔτε ἠθικολόγοι.

Ἡ δοξασία ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ἅμα ἀναφανεῖς συνεχωνεῦθη μὲ τὸν Χριστιανισμὸν καὶ περιέβαλεν αὐτὸν τὸν φιλοσοφικὸν μανδύαν, δὲν ἔχει τὴν σημασίαν τὴν ὅποιαν δίδουσιν εἰς αὐτὴν οἱ ἄκρον Ἑλληνίζοντες. Ὅσα κοινὰ ἔχει ὁ Χριστιανισμὸς μὲ τὸν Ἑλληνισμὸν δὲν τὰ ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς Ἀττικιστὰς οὔτε ἀπὸ τοὺς Ἑλληνιστὰς τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων, ἀλλ' ἀπὸ τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἑλληνόφωνας Ἰουδαίους. Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς καὶ ὁ διάσημος Ὀριγένης, οἱ δύο πρῶτοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἦσαν μαθηταὶ Φίλωνος τοῦ Ἰουδαίου· δὲν γνωρίζομεν δὲ ἀκόμη ἂν οὗτος ἔλαβε τὰς ἰδέας ταύτας ἀπὸ τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Πυθαγόραν, ἢ ἂν ὄλοι τῶν τὰς ἠντλησαν ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πηγὴν, τοὺς Αἰγυπτίους. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι αἱ εἰς τὸν Χριστιανισμὸν εἰσαχθεῖσαι φιλοσοφικαὶ ἰδέαι φέρουσι τὸν Ἰουδαϊκὸν καὶ ἄχι τὸν Ἑλληνικὸν τύπον. Καί δὲν ἦτο δυνατόν νά γένη ἄλλως, ἀφοῦ, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀνε-

φάνησαν εἰς τὸν κόσμον καὶ μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἔπαυσαν νὰ ἦναι οἱ πλέον ἄσπονδοι ἐχθροί, οἱ πλέον ἀμείλικτοι ἀντίπαλοι. Καὶ ἂν οἱ Βυζαντινοὶ Ἀυτοκράτορες δὲν κατέστρεφον τὰς Φιλοσοφικὰς Σχολὰς καὶ τὰ τεμένη τῶν Ἀθηναίων καὶ ἂν δὲν ἐπέβαλον εἰς αὐτοὺς, μαζὶ μὲ τὸ νέον θρησκειμα καὶ τοῦ Ἐυαγγελίου τὴν Γλῶσσαν, τίς οἶδε ποῖον θεὸν θά ἐλάτρευον καὶ ποῖον Γλῶσσαν θά ὠμιλοῦσαν σήμερον εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὅπως διόλου διάφορος ὑπῆρξεν ἡ πορεία τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς Γλώσσης τὴν ὁποίαν ἐπέβαλεν εἰς τοὺς εἰς αὐτὴν πιστεύοντας.

Ἐξεθῶν ἀπὸ τὰ σπλάγγνα τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ ὁ Χριστιανισμὸς ἐπρέσβευεν ἀρχὰς δημοκρατικότητας. Ἐκήρυττεν ἕνα θεὸν Πατέρα ὅλον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, προστάτην τῶν πτωχῶν ἐναντίον τῶν πλουσίων, τῶν ἀσθενῶν ἐναντίον τῶν ἰσχυρῶν, καὶ ἐξέτεινε τὴν ἐλεημοσύνην μέχρι κοινοκτημοσύνης. Ἐπρέσβευε μέλλουσαν ζωὴν καὶ βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ πλούσιοι καὶ οἱ ἰσχυροὶ τῆς Γῆς δυσκόλως θά εὕρισκον εἴσοδον. Παρεδέχετο τέλος τὴν ἀποκάλυψιν καὶ τὸ θαῦμα, τὴν πατροπαράδοτον τοῦ λαοῦ φιλοσοφίαν, ἐναντίον τῆς ὁποίας ἢ καθ' αὐτὸ φιλοσοφία, ἢ Ἑλληνικὴ, εἶχε κηρύξει ἀπὸ πολλοῦ ἀμείλικτον πόλεμον.

Εἶχε λοιπὸν τὸ νέον θρησκειμα ὅλα ὅσα ἠμποροῦν νὰ ἐκλύσῃ τὸ πλῆθος καὶ ν' ἀπομακρύνῃ ἀπ' αὐτὸ τοὺς φιλοσόφους.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον ἐβοήθησεν αὐτὸ περισσότερον, καὶ τὸ ἔκαμε νὰ διαδοθῇ, ἐν ὅσῃ ὀφθαλμοῦ, εἰς τὰ τέσσαρα ἄκρα τοῦ κόσμου, ἦτον ἡ Γλῶσσα τῆς ὁποίας ἔκαμε χρῆσιν.

Θέσας ὡς κεντρικὸν τοῦ σκοποῦ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆς ἀραβείας καὶ τῆς δουλείας, ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἠθέλησε νὰ μεταχειρισθῇ οὔτε τὴν Ἀραμαϊκὴν οὔτε τὴν Ἑβραϊκὴν, τὰ δύο ἱερὰ Ἰδιώματα τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ τὰ **Ἰουδαϊκὰ Ἑλληνικὰ** καὶ ταῦτα ὅπως τὰ ἐλάλουν οἱ τῆς κατωτάτης τάξεως ἄνθρωποι εἰς τὴν Πυλαιστίνην.

Ἄν κρίνωμεν ἀπὸ τὸ Ἐυαγγέλιον, τοῦ ὁποίου τὸ μεγαλείτερον μέρος εἶναι γραμμένον εἰς αὐτὴν τὴν Γλῶσσαν, ἢ τότε Ἑλληνικὴ τῆς Ἰουδαίας διῶλεκτος διέφερεν τῆς Γλώσσης, τὴν ὁποίαν ἔγραφον

καὶ ἐλάλουν ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων οἱ τῆς Ἀλεξανδρείας Ἰουδαῖοι τόσον, ὅσον ἢ τελευταία διέφερον ἀπὸ ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι γραμμὴν ἢ μετάφρασιν τῆς Πεντατεύχου. Ἡ Γλῶσσα τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι κράμα ὄλων τῶν εἰς τὴν Παλαιστίνην συναντηθέντων ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων, κράμα ἀκατέργαστον, τὸ ὁποῖον μᾶς ἐνθυμίζει τὴν πρώτην Ναυκρατινὴν Διάλεκτον· περιέχει δ' ἕκ περισσοῦ πλείστας ὄσας λέξεις καὶ φράσεις χριστιανικὰς, ρωμαϊκὰς καὶ τῆς δημώδους γλώσσης, αἱ ὁποῖαι, φυσικῶ τῷ λόγῳ, δὲν ὑπῆρχον ὅταν εἶχε μεταφρασθῆ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἢ Πεντάτευχος.

Ὅπως εἰς τὴν μετάφρασιν ταύτην, εὐρίσκομεν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον λείψανα τῶν ἀρχαίων Ἑλλ. Διαλέκτων : (*ἕλος, ἀετός, ὁ σκότος, ἔλεως, ἡ λιμός, πιέζω, γέρας, σπείρη, γογγίζω, ἀρσην κλ.*) λέξεις Μακεδονικὰς καὶ Ἀλεξανδρινὰς (*παρεμβολή, ρύμη, ἐγνωκαν, κατελείποσαν, εἶδαμεν εἶπαν κλ.*) πολλοὺς Ρωμαϊσμοὺς καὶ Λατινισμοὺς (*κουστῳδία, πραιτώριον, σουδάριον, ὑπατος, ἀνθύπατος, ἐργασίαν δοῦναι τινι, τὸ ἱκανὸν λαμβάνειν, ἔχε με παραιτημένον*) καὶ τὰ χυδαῖα *θψάριον, προσφάριον, δῶμα, στάμνη, βρέχω, ποταπός, μεσητεύω κλ.*

Ὅπως εἰς τὴν μετάφρασιν τὴν Ο ἀπαντῶμεν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον πολλὰς λέξεις τῶν ὁποίων ἄλλαξεν ἢ μορφὴν καὶ ἢ σημασία : *ἐρωτῶ* ἀντὶ παρακαλῶ, *εὐχαριστῶ* ἀντὶ χάριν γνωρίζω, *μετοικεσία* ἀντὶ μετοικία, *ἱκεσία* ἀντ' ἱκετεία, *ἀνάθεμα* ἀντὶ ἀνάθημα κλ. Εὐρίσκει τις λέξεις ἐντελῶς ἀγνώστους εἰς τοὺς Ἕλληνας : *ὀλόκληρος, δικαιοκρισία, νυχθημερὸν, αἰχμαλωτίζω, μεσητεύω κλ.*

Αὐτὸ δὲ τὸ ἦδη τόσον ποικίλον ἰδίωμα, περιπεσὸν εἰς τὸ στόμα τοῦ χυδαίου λαοῦ, ἔγινεν ἔτι χειρότερον. Ἐφορτώθη πολλὰς νέας λέξεις Ἑβραϊκὰς, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐξελληνισθείσας : *κορβανᾶς, μαμωνᾶς, Πάσχα, Σάββατον, ἀρραβὼν κλ.* Πολλὰ Ἑλληνικὰ ἐλαβον τὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν εἶχον αἱ ἀντίστοιχοι αὐτῶν εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν : *ὀφειλήματα* = πταίσματα, *κτίσις* = δημιουργία *Γλῶσσα* = λαός, *χεῖλος* = γλῶσσα, *δεσμῆν καὶ λύειν* = ἐπιτρέπειν καὶ ἀπαγορεύειν κλ. καὶ προσετέθησαν εἰς αὐτὴν πλείσται ὄσαι φράσεις συντεταγμέναι κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Ἑβραίων, π. χ. *πρόσωπον λαμβάνειν, ζητεῖν τὴν ψυχὴν τινος, ποιεῖν ἔλεος μετὰ τινος, πάντες ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, καὶ ἐγένετο ἐν*

τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, γεύεσθαι θανάτου, αἷμα ἐκχέειν, καρπὸς ὄσφυρος, υἱὸς θανάτου, ἀνίστημι σπέρμα τινὶ κλ.

Ἐκεῖνο ἤμως τὸ ὁποῖον δίδει ἰδιάζοντα χαρακτηριστῆρα εἰς τὴν Γλῶσσαν τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι ἡ συνταξίς του.

Συνηθισμένοι νὰ σκέπτονται καὶ νὰ σχηματίζουν τὰς φράσεις των ὅπως οἱ πρόγονοὶ των, οἱ Εὐαγγελισταὶ δὲν ἀγαποῦν νὰ υποτάσσουν εἰς τὸν λόγον τὴν μίαν ἰδέαν εἰς τὴν ἄλλην. Προτιμοῦν νὰ τὰς θέτουν κατὰ σειρὰν, τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης, συνδέοντες αὐτάς ἐνίτε διὰ τοῦ *καί*.

« Καὶ κατήλθεν εἰς Καπερναοὺμ, πόλιν Γαλιλαίας, καὶ ἦν διδάσκων • αὐτοὺς ἐν τοῖς Σάββασι, καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν » ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ. »

Καὶ ἄλλαχού :

« Τοῦτω ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκοῦει, • καὶ τὰ ἴδια πρόβατα φωνεῖ κατ' ὄνομα, καὶ ἐξάγει αὐτὰ κλ. »

Ἄλλοτε αἱ ἰδέαι ἀκολουθοῦν, ἡ μία τὴν ἄλλην χωρὶς νὰ φροντίση ὁ συγγραφεὺς νὰ υποδείξη τὴν σχέσιν αὐτῶν εἰς τὸν λόγον, πρῶγμα τὸ ὁποῖον φέρει πολλάκις εἰς σύγχυσιν.

« Τίς ἐξ ὑμῶν ἔξει σίλον καὶ πορεύεται πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου καὶ • εἶπαι αὐτῷ : Φίλε χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους, ἐπειδὴ φίλος μοι παρεγένετο • ἐξ ὁδοῦ πρὸς με, καὶ οὐκ ἔχω ὁ παραθέσω αὐτῷ κἀκείνους ἔσθην ἀπο- • κριθεὶς εἶπαι : Μὴ μοι κόπους πάρεχε· ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται καὶ τὰ παι- • δία μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν κλιτὴν εἰσίν· οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναι σοι κλ. »

Ἄλλὰ καὶ τὰ γραμματικὰ λάθη δὲν εἶναι σπάνια εἰς τοὺς Εὐαγγελιστάς, « ἤρξατο λαλεῖν εἰς μετὰ εἰς. Ἐνὰ εἰς ἕκαστος τῶν πυλῶνων ἦν ἐξ ἐνὸς μαργαρίτου ». *Οὗτοι* εἰσὶν αἱ δύο ἐλαῖαι καὶ αἱ δύο λυχνίαι αἱ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ἑστῶτες. Καὶ ἔτεκεν υἱὸν *ἀρσην*, ὅστις μέλλει κλ. Καὶ τὸ χειρότερον ὄλων : *Τίς ὁ ψεύστης ὁ μὴ ἀρνούμενος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἐστὶ Χριστός ;*

Πόσον δὲν ἦτον ἀπλουστερά, εὐκρινεστερά καὶ πλέον χαριτωμένη ἡ Γλῶσσα, τὴν ὁποίαν ἔγραφον οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Ἀλεξανδρείας ;

« Πᾶσα Σοφία παρὰ Κυρίου, καὶ μετ' αὐτοῦ ἔστιν εἰς τὸν αἰῶνα. Ἀμ-
» μων θαλασσῶν καὶ σταγάνας ὑετοῦ καὶ ἡμέρας αἰῶνων τὶς ἐξαριθμήσει;
» Ἔψες Οὐρανοῦ καὶ πλάτος γῆς καὶ ἀβύσσου τὶς ἐξιχνιάσει; » Σοφ. Σειράχ.

Ἄλλη μία τέλος ἰδιότης, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὴν Γλῶσσαν τοῦ Εὐαγγελίου, εἶναι ἡ χροιά τὴν ὁποίαν δίδουν εἰς αὐτὴν αἱ νέαι ἰδέαι, τὰς ὁποίας ὁ Χριστιανισμὸς εἰσήγαγεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ τὰς ὁποίας ἀνευρίσκει τὶς τόσον συχνὰ ἠνωμένας εἰς τὰς ἐπιστολάς τῶν Ἀποστόλων.

« Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρῶν τοῦ Θεοῦ, παρα-
» στήσαι τὰ σώματα ὑμῶν θεοῖαν ζῶσαν, ἄγιαν, τῷ Θεῷ εὐάρεστον, τὴν λο-
» γικὴν λατρείαν ὑμῶν καὶ μετασχηματίζεσθαι τῷ αἰῶνι τούτῳ κλ. »

Καὶ ἀλλαγῶν :

Ἐβλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐ-
λογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογία πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανοῖς ἐν Χρι-
στῷ, καθὼς ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ προ καταβολῆς κόσμου, εἶναι ἡμᾶς
ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ, κλ. κλ.

Ὅλα τὰ εἰς τὴν περίοδον ταύτην εἶναι γραμμένα κατὰ τοὺς
κανόνας τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς, καὶ ὅμως αἱ ἰδέαι καὶ ὁ
χρωματισμὸς τῆς φράσεως δὲν εἶναι Ἑλληνικά. Εἶναι Χριστιανικά·
καὶ τὸ σπουδαιότερον, ὅτι αἱ ἰδέαι αὗται ἐπέδρασαν ὄχι μόνον ἐπὶ
τοῦ Λεξικοῦ καὶ τοῦ μορφολογικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ συντακτικοῦ
τῆς Γλώσσης.

Δὲν ἦτο λοιπὸν οὔτε κωλῶς συγκεροτημένη οὔτε εἰς τὴν ἀκοὴν
ευχάριστος τοῦ Εὐαγγελίου ἡ Γλῶσσα, καὶ πολλοί, οἱ ταύτην λα-
λήσαντες Ἀπόστολοι ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσουν συγγνώμην ἀπὸ
τὸ ἀκροατήριόν των. Ἄλλ' αἱ ὑψηλὰ ἰδέαι, αἱ ὁποῖαι δι' αὐτῆς ἐ-
κηρύχθησαν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἡ ἐξαιρετικὴ θέσις, τὴν ὁποίαν ἡ
Ἐκκλησία ἔδωκεν εἰς τοὺς Εὐαγγελιστὰς καὶ τοὺς Ἀποστόλους εἰς
τὰς ἱεροτελεστίας, θέσις τὴν ὁποίαν ἐξακολουθοῦν οὗτοι νὰ κα-
τέχουσι μέχρι σήμερον, συνέτειναν ὥστε ἡ Γλῶσσα αὐτῶν ν' ἀνα-
γνωρισθῇ ὡς ἡ *ἱερά τῶν Χριστιανῶν Γλῶσσα*, καὶ ὡς τὸ πρό-
τυπον, κατὰ τὸ ὁποῖον οὗτοι ὄφειλον νὰ ρυθμίζουσαν τὸ λεκτικόν

των. Ὡς ἐκ τούτου ἡ Γλῶσσα αὕτη δὲν ἤρρησε νὰ ἐπιδράσῃ μεγαλῶς ἐπὶ τῶν τότε ἐν χρῆσει ἰδιοματίων, καὶ νὰ δόσῃ εἰς αὐτὰ μορφήν καὶ σύνθεσιν ὅπως διάφορον ἐκείνης τὴν ὁποίαν εἶχον.

Εἶναι εἰκόλον νὰ παρακολουθήσῃ τις τὴν **Χριστιανικέυσιν** ταυτην τῶν τριῶν Ἀλεξανδρινῶν ἰδιοματίων, τῶν μόνων τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐν χρῆσει εἰς τὸ Πανελλήνιον. Ἀρκεῖ νὰ διέλθῃ μετὰ τινος προσοχῆς τεμιάκι τινα τῶν συγγραμμάτων Κλήμεντος καὶ Πέτρου τῶν Ἀλεξανδρέων, τοῦ Ὀριγένους, Εὐσεβίου τοῦ Παμφύλου, ἐν ἐνὶ λόγῳ, τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἀκμασάντων τὰς τρεῖς πρώτας ἀπὸ Χριστοῦ Ἑκατονταετηρίδας, καὶ νὰ συγκρίνῃ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, ἐξ ἐνὸς μὲν πρὸς ἐκείνην Φίλωνος τοῦ Ἰουδαίου, ἀφ' ἑτέρου πρὸς τὴν Γλῶσσαν τῶν Ἀποστόλων καὶ τοῦ Εὐαγγελίου. Θὰ διακρίνῃ ἀμέσως ὅτι ὅσον οἱ Πατέρες οὗτοι ἐμμοῦντο τὰ δόγματα καὶ τὰς ἰδέας τοῦ νέου θρησκευήματος τόσον ἡ Γλῶσσα αὐτῶν ἐπληροῦτο λέξεων καὶ φράσεων ἰδιαζουσῶν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον· ὅσον ἀπὸ Ἰουδαῖοι καὶ Ἑθνικοὶ ἐγένοντο Χριστιανοὶ, τόσον ἡ φρασεολογία των καὶ ἡ σύνταξις των ἀπομακρύνονται τῆς Κοινῆς, διὰ νὰ πλησιάσουν τὴν Γλῶσσαν τοῦ Εὐαγγελίου. Οὕτω δὲ πράττοντες οἱ ἐν λόγῳ Πατέρες κατώρθωσαν νὰ μορφώσουν νέαν Ἑλληνικὴν Διάλεκτον, τὴν **Χριστιανικὴν**, καὶ νὰ καθιερώσουν αὐτὴν ὡς τὸ μόνον ὄργανον τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Κλήρου.

Ἴδου ὁποία τις ἦτον ἡ Γλῶσσα αὕτη :

« Ἡ Ἁγία Σύνοδος ἡ Σαρδική,
τοῖς κατ' Αἴγυπτον καὶ Λιβύην Ἐπισκόποις
καὶ συλλειτουργοῖς, ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς

χαίρειν.

« Καὶ πρὶν μὲν λαθεῖν ἡμᾶς τὸ γράμμα τῆς Εὐσεβείας Ἰμῶν, οὐκ ἀγνοοῦμεν, ἀλλὰ καὶ φανερόν ἡμῖν ἦν, ὡς ὅτι οἱ τῆς δυσωνόμευ τῶν Ἀρειανῶν κίρσεως προστάται πολλὰ καὶ θεινά, μᾶλλον δὲ καὶ ἐπ' ὀλέθρῳ τῆς αὐτῶν ψυχῆς ἢ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐμψυχάνοντο κλ.

Ἐὰν περὶ τῆς θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος τοῦ δευτέρου ἐξ Οὐρανοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸν μακάριον Ἀπόστολον, ἐν πρώτοις παραθέμενοι, ἀναγκαῖον ἠγησάμεθα καὶ τὰ περὶ τοῦ πρώτου ἐκ γῆς χαϊκῶ γεγεννημένου ἀνθρώπου παραθεῖσθαι, πρὸς τὰ δεῖξαι ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐν τῷ αὐτῷ καιρῷ γενόμενον κλ. Πέτρος Ἀλεξανδρείας.

Τὰς τῶν ἱερῶν Αποστόλων διαδοχὰς ἀπὸ τοῖς ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν εἰς ἡμᾶς διηγουμένοις χρόνοις ὅσα τε καὶ πηλίκαι, πραγματευθῆναι κατὰ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν λέγεται, καὶ ὅσοι ταύταις διαπρεπῶς ἐν ταῖς μάλιστα ἐπισημοτάταις παροικίαις ἠγγήσαντό τε καὶ προσέστησαν, ὅσοι τε κατὰ τὴν γενεὰν ἐκάστην ἀγράφως ἢ διὰ συγγραμμάτων τὸν θεῖον ἐπρέσβευσαν λόγον κλ. Εὐσέβιος ἢ Παμφύλου.

Κύριλλος Ἱεροσολύμων
Τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ

χαίρειν.

Γινώσκειν σε θέλω, ὅτι ἀπέστειλα Ἀθανάσιον εἰς τὴν Θηβαΐδα, Διάκονον ἑαυτοῦ, ἐρευνῆσαι πάντας ἕνεκα Ἀρσενίου. Καὶ πρῶτον μὲν εὐρεθέντες Πανήγιος ὁ πρεσβύτερος καὶ Σιλβανὸς ὁ ἀδελφὸς καὶ Παῦλος ὁ μοναχὸς ἀπὸ Ἰψηλῆς, ὡμολόγησαν, ὅτι παρ' ἡμῖν ἐστὶν Ἀρσένιος. Ἰίμαίς δὲ μαθόντες πεποιήκαμεν αὐτὸν ἐμβληθῆναι εἰς πλοῖον καὶ πλεῖσαι εἰς τὰ κάτω μέρη κλ.

Ἡ Ἁγία Σύνοδος ἐν Ἱεροσολύμοις
τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ συλλειτουργοῖς

χαίρειν.

Κατ' ἀξίαν τῆ τῶν ὁλῶν Θεοῦ εὐχαριστεῖν οὐκ ἀρκοῦμεν, ἀγαπητοί, ἐφ' οἷς θαυμασιῶς ἐποίησε πάντοτε. Ἐποίησε δὲ καὶ νῦν μετὰ τῆς Ἑμετέρης Ἐκκλησίας, τὸν ποιμένα Ἰμῶν τὸν κύριον καὶ Συλλειτουργὸν Ἀθανάσιον ἀποδοῦς Ἰμῖν.

Αὐτὴ λοιπὸν ἡ νέα μορφή τῆς Ἑλλ. Γλώσσης, ἣτις δὲν εἶναι οὔτε ἡ Ἀττικὴ οὔτε ἡ Κοινὴ, ἀλλ' ἡ ὑπὸ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ὀλίγον καὶ ὀλίγον ἐκχριστιανισθεῖσα Γλῶσσα τῶν ἐν Ἀλεξανδρεῖα Ἰουδαίων, εἶχε τὴν τύχην νὰ γένη ἡ **ἐπίσημος Γλῶσσα τοῦ πρώτου Χριστιανικοῦ Βασιλείου** καὶ οὐ μόνον νὰ βασιλεύσῃ μετ' αὐτοῦ δέκα ὄλους αἰῶνας ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ νὰ ἐπιζήσῃ.

Πράγματι, ὅταν περὶ τὰ 330 μ. χ. Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἠσπίασθη τὸν Χριστιανισμὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει, παρεδέχθη συγχρόνως καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ καθιερωθὲν τῆς Ἐκκλησίας Ἰδίωμα, ὡς τὴν κατ' ἐξοχὴν Γλῶσσαν τῆς Αὐλῆς του. Αἱ πρὸς Εὐσέβιον τὸν Ἐπίσκοπον τῆς Καισαρείας ἐπιστολαὶ του αἴρουσι πᾶσαν ἀμφιβολίαν περὶ τούτου.

Ἴδοὺ μία τούτων :

Νικητῆς Κωνσταντίνος μέγιστος σεβαστός

Εὐσεβίου.

Κατὰ τὴν ἐπώνυμον ἡμῖν πόλιν, τῆς τοῦ Σωτῆρος Θεοῦ συναϊρουμένης Προνοίας, μέγιστον πλῆθος ἀνθρώπων τῇ ἀγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ ἀνατέθηκεν ἑαυτὸ καὶ πάντων ἐκείσε πολλὴν λαμβανόντων ἀξίῃσιν, σφόδρα ἀξίον καταφαίνεσθαι, καὶ Ἐκκλησίας ἐν αὐτῇ κατασκευασθῆναι πλείους κλ. κλ.

Πρέπον γὰρ καταφάνῃ, τὸ δηλώσαι τῇ σῇ τινέσει, ὅπως ἂν πεντήκοντα σωμάτια ἐν διφθέραις ἐγκατασκευόις, εὐανάγνωστά τε καὶ πρὸς τὴν χρῆσιν εὐμετακόμιστα, ὑπὸ τεχνιτῶν καλλιγράφων καὶ ακριβῶς τὴν τέχνην ἐπισταμένων, γραφῆναι κελεύσεις, τῶν θείων δηλαδὴ Γραφῶν, ὧν μάλιστα τὴν ἐπισκευὴν καὶ τὴν χρῆσιν τῇ τῆς Ἐκκλησίας λόγῳ ἀναγκαίαν εἶναι γινώσκεις κλ.

Ὀλίγους δὲ χρόνους ἀγγότερα Θεοδοσίος ὁ Μέγας καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀρκάδιος ἐπέτρεπον εἰς τοὺς ὑπηκόους τῶν νῦν συντάσσουσιν τὰς διαθήκας τῶν καὶ εἰς τοὺς Δικαστὰς νῦν ἐκδίδουσιν τὰς ἀποφάσεις τῶν εἰς αὐτὴν τὴν Γλῶσσαν, ὡς *τὴν πλέον διαδεδομένην εἰς τὸ κράτος.*

Ὁ Ἰουστιανὸς προὐχώρησεν ἔτι περαιτέρω. Ἀποφασίσας νῦν ἀναγεννήσῃ τὸ κράτος τοῦ διὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἐνόμισεν ὅτι ἐδικαιούτο νῦν μεταχειρισθῆ τὸς ἀντιπάλους αὐτῆς, τοὺς Ἑλληνιστάς, ὡς κοινούς ἐχθροίς, καὶ τὰς διαφορὰς αὐτῶν Σχολὰς, ὡς σκοπούσας τὴν ἕξασθένησιν τοῦ κράτους· καὶ δι' ἐνὸς Αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος, τὸ ὁποῖον ἄφησεν ἐποχὴν εἰς τὰ χρονικὰ τῶν Γραμμμάτων καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἔβαλεσε ὅλας τὰς εἰς τὸ κράτος τοῦ ὑπαρχούσας φιλοσοφικὰς σχολὰς καὶ μετέτρεψε τοὺς ἑλληνικοὺς ναοὺς εἰς Ἐκκλησίας.

Αὐτὸ τοῦτο ἔπραξε καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ περίφημον Πανεπιστήμιον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἰδρῦσει ὁ Θεοδοσίος καὶ εἰς τὸ ὁποῖον, ὡς εἶδομεν, ἐδίδασκον 15 ὅλοι καθηγηταὶ τὴν Ἑλληνικὴν Γραμματικὴν καὶ τὴν Φιλοσοφίαν, μετέτρεψε μίαν τῶν ἡμερῶν εἰς Χριστιανικὴν Σχολὴν· πρᾶγμα τὸ ὁποῖον κατέστησε τὸ Ἐκκλησιαστικὸν ἴδιωμα οὐ μόνον τὴν μόνην ἐπίσημον, ἀλλὰ καὶ τὴν μόνην φιλολογικὴν Γλῶσσαν τοῦ κράτους. Ὁφειλόμεν ὅμως νῦν ὁμολογήσωμεν ὅτι εἰς τὴν ευκαιρίαν ταύτην ἡ ἐκκλησιαστικὴ Γλῶσσα, χωρὶς νῦν προσεγγίση εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἔφθασε, διὰ τῶν Γρηγορίων καὶ τῶν Χρυσοστόμων, εἰς βαθμὸν τελειότητος καὶ καλλιπείας, τὴν ὁποῖαν καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀττικοὶ συγγραφεῖς ἐξήλεον.

Ίδου τινα παραδείγματα :

«Συγκαλεῖ μὲν ἡμᾶς, ὦ ἄνδρες, Γρηγόριος ὁ τῆς Θεολογίας ἐπώνυμος, εἰς τὴν πνευματικὴν ταύτην πανδαισίαν, πρόκειται δὲ αὐτὸς ἄβλος καρυκεία καὶ τρυφή, φθορᾶς ἀπάσης ὑψηλότερα. Μὴ θαυμάσητε δὲ εἰ πρὸς τοσοῦτον θράσους ἐξῆλθεν ὡς καὶ τῆς οἰκειᾶς ἀσθeneίας καὶ τῆς ἐκείνου μεγαλοφυΐας ἐπιλελῆσθαι, ἔς διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς ἀπρόσιτον μέχρι τῆς σήμερον, ἔλιγον δεῖν σιωπῇ παρ' ἀπασί τετίμηται, καὶ οὐδεὶς ἀποδέδεικται τῆς αὐτοῦ πολιτείας ὑφηγητῆς καὶ διδάσκαλος κλ. Γρηγορ. Ναζιανζ. εἰς Γρηγόριον τὸν Θεολογ. ἐγκώμιον

«Παλαῖοῦ χρέους ἔκτισιν ἀποπληρώσων ἦκω, οὐ τὴν ἀνταπόδοσιν ἀνεβαλόμην, οὐκ ἀγνωμοσύνη προαιρέσεως, ἀλλ' ἀσθενεῖα σώματος· χρέος ἀναγκαϊότατον καὶ ὀφειλόμενον ὁμῶν τῇ ἀκροάσει. Καὶ γὰρ ἂν εἶη ἄδικον τὰ περὶ θηρίων καὶ νηκτῶν καὶ κτηνῶν καὶ πτηνῶν, οὐρανοῦ τε καὶ τῶν κατ' οὐρανόν, περὶ τε γῆς καὶ τῶν ἐν τῇ γῇ φυτῶν διαχθέντας ἡμᾶς, μὴ περὶ τῆς ἡμετέρας γενήσεως ἐκ τῆς Θεοπνεύστου Γραφῆς φωτισθῆναι κλ.

Γρηγορ. ὁ Νύσης.

Γρηγόριος ὁ Θεολόγος

Ἐὐδοξίῳ τῷ ῥήτορι

χαίρειν.

«Ἐρωτῆς πῶς τὰ ἡμέτερα ; καὶ λίαν πικρῶς. Βασιλεῖον οὐκ ἔχω, Καισάριον οὐκ ἔχω, τὸν πνευματικὸν ἀδελφὸν καὶ σωματικόν. Ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου ἐγκατέλειπόν με. Ματὰ τοῦ Δαυὶδ φθέγγομαι : τὰ τοῦ σώματος πικρῶς ἔχει, τὸ γῆρας ὑπὲρ κεφαλῆς, φροντίδων ἐπιπλοκαί, πραγμάτων ἐπιδρομαί, τὰ τῶν φίλων ἀπιστία, τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀποίμαντα. Ἐρῶει τὰ καλὰ, γυμνά τὰ κακὰ, ὁ πλοῦς ἐν νυκτί, πυρὸς οὐδαμοῦ. Χριστὸς καθεύθει. τί χρὴ παθεῖν ; μίαν μοι τῶν κακῶν λύσεις, ὁ θάνατος, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκείθεν μοι φοδερά, τοῖς ἐντεῦθεν τεκμαιρομένη».

Ὁ διάσημος τῆς Γαλλίας Ἑλληνιστῆς Hase, συγκρίνων τὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων τούτων τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῶν συγγραμμάτων τῶν Σοφιστῶν καὶ Ρητόρων τῆς εποχῆς ἐκείνης λέγει : J'avoue que généralement la diction de ceux-ci se rapproche davantage de celle des classiques ; mais il n'en est pas moins vrai que l'érudition est au moins égale dans les deux parties, et que la supériorité des talents est évidemment de côté des Pères de l'Eglise.

Ὅταν ὁμως περὶ τὸν Ζ'. αἰῶνα οἱ Εἰκονομάχοι κατέστρεψαν τὸ Πανεπιστήμιον καὶ ἐξεδίωξαν ἀπὸ τὸ κράτος ὅλους ἐκείνους οἱ

ὁποῖοι ἦσαν εἰς κατάστασιν νὰ διδάξουν τὴν Ρητορικὴν καὶ τὴν Φιλοσοφίαν, ὅχι μόνον ἡ Ἀττικὴ καὶ ἡ Κοινὴ ἔπαυσαν καθ' ὁλοκληρίαν νὰ γράφονται, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Γλῶσσα πολὺ τῆς προτέρας αὐτῆς εὐκλείας κατέλεσε. Καὶ τῷ ὄντι ὅσοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἐγραψαν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην : Θεοφάνης ὁ ἐξομολογητῆς, ὁ Πατριάρχης Ταράσιος, Κοσμάς ὁ Ἱεροσολυμίτης, Ἀνδρέας ὁ Κρήτης κλ. ἔγραψαν ὅλοι πράγματα, τὰ ὁποῖα οὔτε συγκρίνονται πρὸς τὰ τῶν ἀρχαιότερων Πατέρων, καὶ εἰς Γλῶσσαν πολὺ κατωτέραν ἐκείνης εἰς τὴν ὁποίαν μᾶς εἶχον συνηθίσει οἱ προκάτοχοί των.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον συνέβη εἰς τὴν *Κοινήν*, συνέβη ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ γραφομένην. Καὶ ἐπειδὴ καὶ ἐνταῦθα ὁ ἔκχριστιανισμὸς ἔγινεν ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὄρους καὶ ἀπὸ τὰ αὐτὰ πρόσωπα, τὸ ἰδίωμα τοῦτο δὲν ἄργησε νὰ λάβῃ τὸν χρωματισμὸν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Γλώσσης καὶ εἰς πολλὰς περιστάσεις νὰ ταῦτισθῇ μετ' αὐτῆς.

Εἶναι εὐκόλον νὰ παρακολουθήσῃ τις τὴν μετατροπὴν ταύτην τοῦ δημώδους γραπτοῦ Ἰδιώματος τῆς Ἀλεξανδρείας, εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς πατύρους, οἱ ὁποῖοι μᾶς μένουσι ἀπὸ τοὺς χρόνους ἐκείνους, καὶ τῶν ὁποίων οἱ περιεργότεροι ἀνήκουν σήμερον εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Βερολίνου.

Εἰς ἕξ αὐτῶν περιέχει ἐπιστολὴν, τὴν ὁποίαν ἕνας νεοφώτιστος Ἰουδαῖος, σταλεῖς φαίνεται εἰς Ἀποστολικὴν ἀποστολὴν εἰς Ρώμην, γράφει πρὸς τὸν ἀδελφόν του, μείναντα εἰς Αἴγυπτον, διὰ νὰ τὸν πληροφορήσῃ τὰ κατ' αὐτόν.

Ἴδου ἡ ἐπιστολὴ αὕτη :

«Εἰρηναῖος Ἀπολλιναρίῳ τῷ ἀδελφῷ πολλὰ χαίρειν καὶ διὰ παντός εὐχαί σοι θυγαίνειν. Καὶ ἐγὼ αὐτός θυγαίνω.

Γινώσκεις σε θέλω, ὅτι εἰς γῆν ἐλήλυθα τῆ σι'. τοῦ Ἐπειφ καὶ ἐξεκίνησα μὲν τῆ ιη'. τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἀνέβην δὲ εἰς τὴν Ρώμην τῆ κα'. τοῦ αὐτοῦ μηνός καὶ παρεδέξατο ἡμᾶς ὁ τόπος ὡς ὁ Θεὸς ἤθελε, καὶ καθημέραν προσδεχόμεθα διμοῖρον, ὥστε ἕως σήμερον μηδὲν ἀπολειφθαι ἡμᾶς τῶν μετὰ σίτου.

Ἀσπάζομαι τὴν συμβίαν σου πολλὰ καὶ Εἰρηναῖον καὶ πάντας τοὺς φιλοῦντας.

Ἐρῶτο.

Διορχόμενος τὴν ἐπιστολὴν ταύτην νομίζει τις ὅτι ἔχει ἐνώπιον τοῦ ἐπιστολῆν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Οἱ ἴδιοι γραμμιατικοὶ τύποι, αἱ ἴδιαι λέξεις καὶ φράσεις, ἡ ἴδια σύνθεσις· ἀπόδειξις ὅτι ἡ τοῦ Εὐαγγελίου Γλῶσσα ἦτον ἡ τότε παρ' ὄλων γραφομένη. Ἀπαράλλακτη εἶναι καὶ ἡ ἑξῆς, γραφεῖσα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ.

Γενναίου Πρεσβύτερος
Ἀπολλωνίου Πρεσβυτέρω ἀγαπητῷ ἀδελφῷ ἐν Κυρίῳ

χαίρειν

Πρῶτον ὄλων πολλά σε ἀσπάζομαι καὶ τοὺς παρὰ σοὶ πάντας ἀδελφοὺς ἐν Θεῷ.

Γινώσκεις σε θελῶ ἀδελφέ, ὅτι οἱ νεκροθάπται ἐνηνόχασιν ἐντάδε εἰς τὰ ἔσω τὴν Πολιτικὴν, τὴν πεμφθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἡγεμονίας, καὶ ταύτην παραδέδωκα τοῖς καλοῖς καὶ πιστοῖς τῶν νεκροτάφων εἰς τήρησιν, ἕως ἔλθῃ ὁ υἱὸς αὐτῆς Νεῖλος, καὶ ὅταν ἔλθῃ σὺν Θεῷ, μαρτυρήσει σοὶ περὶ (δύων) εἰς αὐτὴν πεποιθήσασιν. Δῆλωσον δέ μοι καὶ σὺ περὶ ὧν θέλεις ἐν ταῦθα ἠθέως ποιῶντι ἐρῶσθαι εὐχομαι ἐν Κυρίῳ Θεῷ.

Περιοριστότερα ὁμως ὄλων εἶναι ἡ ἑξῆς, περιορισμένη εἰς πάπυρον τοῦ Ἀ'. αἰῶνος· ἂν δὲ ἡ εἰς αὐτὴν ἀπαντωμένη ἀπτικὴ συνταξίς δὲν εἶναι γραφικὸν λάθος, δικαιούται τις ἴσως νὰ παραδεχθῇ, ὅτι ἡ γράφουσα ἦτον Ἀθηναία ἢ ὅτι ἐσπούδασε τὰ Ἑλληνικὰ παρὰ τινι τῶν τότε τὴν Ἀλεξάνδρεια πλιμμυροῦντων Ἀπτικιστῶν.

Ἄρτεμις Θεοδότη

τῷ κυρίῳ μοι συμβίῳ ἐν Θεῷ χαίρειν.

Πρὸ μὲν πάντων εὐχομαι τῷ Κυρίῳ Θεῷ ἕπως *ὀλοκληροῦντα* σε ἀπολάβωμεν. Ἐπεμψα διὰ Ἀπνος τοῦ συστρατιώτου σου γράμματα καὶ μαφόριον (ἴσως ἄμοφόριον). Ἐρῶσθαι σε εὐχομαι. *Ἀσπάζεται* τὰ παιδιά σου καὶ Ἀμοῦς πολλά σε ἀπειλεῖ, ἐπεὶ γὰρ *πολλάκις γράφας καὶ πάντας ἀσπάζομενος αὐτὴν μόνην οὐκ ἠσπάζω.* ἀσπάζομαι σε.

Ἡ Διοικητικὴ Γλῶσσα δὲν ὑπέφερε τόσον πολὺ ἀπὸ τὴν παραδοχὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὡς θρησκείας τοῦ κράτους.

Οἱ δύο πάπυροι οἱ εἰρηθέντες ἀπὸ τὸν K. Flinders Petrie εἰς Φαγιούμ καὶ δημοσιευθέντες ὑπὸ τοῦ K. Sayce εἰς τὴν Revue des Etudes Grecques τῷ 1890 ἐν Παρισίοις, δὲν διαφέρουν τῶν ἄλλων, παρὰ διὰ τοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν ἢ εἰς τὸ τέλος αὐτῶν εἰρησκομένου μονογράμματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ †.

†. Ὑπατεία Φλαυίου Παύλου καὶ Μοσχίωνος τῶν ἐκλαμπροτάτων, Θῶν δεκάτης ἑκτῆς, Ἰνδικτιῶνος Α'. (αβλίο) Ἐνορίας, ἐπαρχίας Ἀρκαδίας.

Ὁμολογεῖ Εὐλόγιος μονάζων, πατέ μὲν Μηλητιανός, νῦν δὲ Ὀρθόδοξος, υἱός Ἰωσήφ· πρῶην μὲν οἰκῶν τῷ ὄρει τῷ καλουμένῳ Λάβλα τῆς Ἀρσινοϊτικῆς ἐνορίας, νῦν δὲ οἰκῆσιν ποιούμενος ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῷ καλουμένῳ Μιάρρα (Φασκι) προαστείῳ τῆς αὐτῆς τῶν Ἀρσινοϊτῶν πόλεως.

Ἐκουσία καὶ ἀμετανοήτω γνώμη πεπρακέναι καὶ καταγεγραφήκηναι πρὸ πάσας τὰς δεσποτείας, ἀπὸ τοῦ νῦν ἐπὶ τοὺς ἑξῆς χρόνους. Πάνη πρεσβυτέρῳ κλ. κλ.

Τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τὰ ἐκδεδομένα ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἁγ. Τριάδος ἀνέρχονται μόλις εἰς τὸν Ε'. αἰῶνα, εἰς τὴν βασιλείαν Μαυρικίου καὶ Τιβερίου, τῶν τελευταίων ἀπογόνων τοῦ Ἰουστιανοῦ, οἱ ὅποιοι ὡς γνωστὸν, ἀντεκατέστησαν τὴν Λατινικὴν διὰ τῆς Ἑλληνικῆς εἰς ὅλον τὸ Βυζαντινὸν κράτος, καὶ οἱ ὅποιοι διὰ τοῦτο καὶ μόνον, πρῶτοι Ἑλληνες Αὐτοκράτορες ἀνομάσθησαν.

Τὸ ἀρχαιότερον τῶν ἐγγράφων τούτων περιέχεται εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμὸν 20 πάπυρον τοῦ Λούβρου· ἔχει δὲ ὡς ἑξῆς :

†. Ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου καὶ Δεσπότη Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, Βασιλείας τοῦ Γαληνοτάτου ἡμῶν Δεσπότη Φλ. Μαυρικίου Σιδηρίου, τοῦ αἰωνίου Ἀγούστου Αὐτοκράτορος, ἔτους ὀκτωκαιδεκάτου Ἐπειφ η'. τρίτης Ἰνδικτιῶνος κλ. Ταῦτην τίθεντο (sic) καὶ ποιῶνται πρὸς ἑαυτοὺς τὴν αἰώνιον διάλυσιν ἐκόντως καὶ πεπεισμένως, ἐκ μὲν τοῦ ἐνὸς μέρους Ἀυρήλιος Παχώμης Φάτα, μητρός Μαρίας πορφυροπόλης κλ.

Ὁ ὑπ' ἀριθ. 21 τῆς αὐτῆς Συλλογῆς πάπυρος περιέχει τὸ ἐξῆς πωλητήριον ἔγγραφον :

†. Ἐν ὀνόματι τῆς ἁγίας καὶ ζωοποιῦ Τριάδος Πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, βασιλείας τοῦ Γαληνοτάτου ἡμῶν δεσπότη Φλ. Ἡρακλείου, τοῦ αἰωνίου Ἀγούστου καὶ αὐτοκράτορος, ἔτους ἑκτοῦ Παχῶν θ'. Ἰνδικτιῶνος ε'.

Ἀδριλιονίς (sic) Πύρας ἐκ πατρὸς Βησάτου, μητρός Μαρίας κλ. κλ.

Καὶ ἡ ἐπιστολὴ διὰ τῆς ὁποίας Ἡράκλειος ὁ Αὐτοκράτωρ ἀνήγγειλεν εἰς τὴν Γερουσίαν τοὺς κατὰ τῶν Περσῶν θριάμβους

του, δεικνύει ὅτι ἡ ἐκχριστο:ανισθεῖσα αὐτὴ τῆς Ἀλεξανδρείας Γλῶσσα καὶ ὄχι ἡ Ἀτικὴ ἀλλ' οὔτε ἡ Κοινὴ, ἀντικατέστησε τὴν Λατινικὴν ὡς Γλῶσσαν τοῦ κράτους. Ἴδου ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ :

Ἀλλαλάξατε τῷ Θεῷ πάσα ἡ γῆ, δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν εὐφροσύνῃ, εἰσέλθατε ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγαλλιάσει, καὶ γινῶτε ὅτι κύριος αὐτός ἐστιν ὁ Θεός κλ. κλ....

Τῆ γάρ κδ'. τοῦ παρελθόντος Φεβρουαρίου μηνός τῆς ἐνισταμένης πρώτης ἐπινεμήσεως, τῆς ταραχῆς αὐτῷ γενομένης ὑπὸ Σισόου τοῦ πρωτοτόκου αὐτοῦ υἱοῦ, καθὼς καὶ δι' ἐτέρας ἡμῶν κελεύσεως ἐσημάναμεν Ὑμῖν, καὶ πάντων τῶν ἐκεῖσε Περσῶν ἀρχόντων τε καὶ στρατευμάτων μετὰ καὶ παντός τοῦ στρατοῦ τοῦ ἀπὸ διαφόρων τόπων συναχθέντος ἀπὸ τοῦ καταράτου Χοσρόου κλ. κλ.

Ἀπὸ τῆς Ε'. ὅμως καὶ ἐπέκεινα ἑκατονταετηρίδος, καθ' ὅσον ἡ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας κανονισθεῖσα Γλῶσσα ἐκαλλύνετο καὶ ἐτελειοποιεῖτο ὑπὸ τῶν Γρηγορίων, τῶν Ἀθανασίων καὶ τῶν Χρυσοστόμων, ἐξελληνίζετο κατ' αὐτὴν καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ λαοῦ γραφομένη, καὶ ἐνα αἰῶνα μετὰ ταῦτα ἀπαντῶμεν σειρὰν ὄλην πονημάτων γραμμένων εἰς γλῶσσαν δημώδη λίαν περιποιημένην, ἐξ ἴσου ὅμως ἀπέχουσαν ἀπὸ τε τὴν Ἐκκλησιαστικὴν καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ γραφομένην. Καὶ εἰς τὴν Γλῶσσαν ταυτην εἶναι γραμμένα τὰ Συναξάρια τῶν Ἁγίων, τὸ Λαυσαϊκόν, τὰ συγγράμματα Κυρίλλου τοῦ Σκυθοπόλεως, τὸ Λειμωνάριον τοῦ Μόσχου κλ.

Ἴδου δείγματα τῆς Γλώσσης ταύτης :

Μοναστριά τις ἐκάθετο εἰς τὸν ἴδιον οἶκον ἡσυχάζουσα καὶ φροντίζουσα τῆς ἰδίας ψυχῆς, ἐν νηστείαις καὶ προσευχαῖς καὶ ἀγρυπνίαις διατελοῦσα, καὶ πολλὰς ἐλεημοσύνας ποιοῦσα.

Ἄλλ' αἰεὶ πολεμῶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ὁ Διάβολος, μὴ φέρον τὰς τοιαύτας ἀρετὰς τῆς Παρθένου, ἐπέσυρε κατ' αὐτῆς κονιορτάν. Ἐνέβαλε γάρ τινι νεωτέρῳ πόθου εἰς αὐτὴν σατανικόν κλ. Μόσχου Λειμωνάριον.

Ὁ ἐκθρῆψας με πέπρακὲ ποτε παιδίσκην τινα ἐν Ρώμῃ, ἤνπερ μετὰ πολλὰ θεοσάμενος ἔτη ἐγνώκα καὶ ἠρξάμην αὐτὴν ἀγαπῆν ὡς ἀδελφὴν. Μετὰ χρόνον δὲ πολὺν λοῦεσθαι αὐτὴν ἐν τῷ ποταμῷ Τιβερίῳ εἶδον αὐθις καὶ ἐπέδωκα αὐτῇ χεῖρα καὶ ἐξέβαλον αὐτὴν τοῦ ποταμοῦ. Ἴδὼν δὲ τὸ κάλλος αὐτῆς διελογιζόμεν ἐν τῇ καρδίᾳ μου λέγων, εὐτυχῆς ἂν ἦμην εἰ τοιαύτην γυναῖκα εἶχον καὶ τῷ κάλλει καὶ τοῖς τρόποις. Ἐρμᾶς ὁ Ποιμὴν.

Καί τὸ ἰδίωμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον δύναται τις νὰ ὀνομάσῃ τὸ καθαρεῦον τῆς Δημοτικῆς τῶν πρώτων ἀπὸ Χριστοῦ αἰώνων, παρέμεινεν ἐπὶ πολὺ ὡς Γλῶσσα τῶν ἐν Βυζαντίῳ Λογίων, καὶ διὰ τοῦτο καὶ μέχρις σήμερον θεωρεῖται ὡς ἡ κατ' ἑξοχὴν Βυζαντινὴ Διάλεκτος (Graec Byzantina) ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους.

Ὅταν ὁμως ἀργότερα κατέπεσε τὸ Ἐκκλησιαστικὸν ἰδίωμα, κατέπεσε συγχρόνως καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ λαοῦ γραφόμενον καὶ ἐξεχυδαῖσθη εἰς βαθμὸν ἀπερίγραπτον.

Λεόντιος ὁ Ἐπίσκοπος Κύπρου, ζήσας περὶ τὰ 600—700 ἔγραψε τὸν βίον Σιμεῶν τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ, εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦτο λίαν διαφθααρμένον.

«Ὡς οὖν ἔστησαν αὐτὸν μίαν ἡμέραν, ἤρξατο πάντα ρογαεῖν τοῖς ἀνθρώποις καὶ τρώγειν καὶ αὐτὸς ἀπλήστως· ἦν γὰρ μὴ φαγῶν ἔλην τὴν ἑβδομάδα. Λέγει οὖν ἡ γυνὴ τοῦ Φουσκάρου τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς: πόθεν ἤγαγες ἡμῖν τὸν Ἀδδᾶν τοῦτον; ἔντως ἔάν οὗτος τρώγῃ οὐ χρεῖα ἵνα πωλήσωμεν τίποτε, κἄν μίαν γάστραν ἐξ ἧς ἔσχω κλ.»

Τὸ Πασχαλινὸν ἢ Ἀλεξανδρινὸν χρονικὸν εἶναι ἐπίσης γραμμένον εἰς αὐτὴν τὴν Γλῶσσαν. Πολὺ χειρότερον ὁμως εἶναι τὸ λεκτικὸν τοῦ ἐν Ραϊθῷ Θεοδώρου.

• Ἠλθόν ποτε ἐπάνω αὐτοῦ τρεῖς λησταί· καὶ οἱ δύο ἐκράτουν αὐτόν, ὁ δὲ εἰς ἐκουβάλει τὴν σκηνὴν αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἐξήγαγε τὰ βιβλία, καὶ τῶν λεβίτωνα (Γρ. τὸν λέβητα) ἤθελε λαθεῖν, τότε λέγει αὐτοῖς: τοῦτο ἀφέετε. Οἱ δὲ οὐκ ἤθελον. Καὶ κινήσας τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἔρριπεν τοὺς δύο, καὶ ἰδόντες ἐφοβήθησαν κλ.»

Ὅσον ὁμως σπουδαία καὶ γενικὴ καὶ ἂν ἦτον ἡ τῆς Γλώσσης τοῦ Εὐαγγελίου μετὰ τε τοῦ Λογίου καὶ τοῦ Δημόδουξ Ἀλεξανδρινοῦ ἰδιώματος συγχώνευσις, αὕτη δὲν ἠγγίξεν τὸ παραμικρὸν τὸ ἱερὸν αὐτοῦ κείμενον, οὔτε τῷ ἀφήρησε τὴν τιμητικὴν θέσιν, τὴν ὁποῖαν οἱ πρώτοι Πατέρες τῷ ἔδωσαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, καὶ μαζῇ μ' αὐτὸ, καὶ ὅλα τῆς Παλ. καὶ τῆς Νέας Διαθήκης τὰ βιβλία, ἦσαν πάντοτε τὰ ἱερότερα ἀναγνώσματα τῶν εἰς τὸν Χριστὸν πιστευόντων, καὶ ἡ Γλῶσσα αὐτῶν ἐξακολούθησε νὰ θεωρῆται ὡς ἡ ἱερὰ τῶν Χριστιανῶν Γλῶσ-

σα, ὡς τὸ πρότυπον κατὰ τὸ ὁποῖον οὗτοι ὄφειλον νὰ ρυθμίζουσι τὸ λεκτικόν των.

Καὶ τῷ ὄντι, τὰ βιβλία αὐτὰ ἀκούων ἀναγινωσκόμενα πρῶτὴ καὶ ἐσπέρας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὁ λαὸς ἔμαθε δλους τοὺς Ἑβραϊκοὺς καὶ τοὺς Χριστιανικοὺς ὄρους τοῦ νέου αὐτοῦ θρησκευήματος. Ἀπ' αὐτὰ ἔμαθε τὴν χρῆσιν τοῦ ἀορίστου ἄρθρου, ἀγνώστου ἕως τότε εἰς τοὺς Ἕλληνας· τὰς ἐκφράσεις *ἕνας ἕνας, δύο δύο, τρεῖς τρεῖς*, ἀντὶ ἀνά ἕνας ἀνά δύο κλ. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἔμαθε νὰ σχηματίζῃ τὰ συγκριτικὰ του τῆ βοήθεια τοῦ *πλέον πλεῖο καλὸς πῶ ὠραῖος*· καὶ τὰ υπερθετικά του τῆ βοήθεια τοῦ ἄρθρου, τιθεμένου πρὸ τοῦ συγκριτικοῦ, ὁ *πῶ καλὸς ὁ πλέον ὠραῖος*. Ἐκεῖ ἐσυνήθισε τὰς διπλὰς ἀυξήσεις *ἤλεγα, ἤφαγα, ἤκαμα*, τὰ ὁποῖα τόσον συχνὰ ἀκούει τις σήμερον εἰς τοὺς Ἑλληνοκαθολικοὺς τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀκούων πρῶτὴ καὶ ἐσπέρας τὸν ἱερέα ἐπαναλαμβάνοντα τό: *εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ* κλ. ἔμαθεν ὅτι ὁ σχηματισμὸς *Πατὴρ* εἶναι ὀρθότερος τοῦ *Πατέρα*, ὁ τοῦ *Ἁγίου Πνεύματος* ὀρθότερος τοῦ *Ἁγίου Πνευμάτου*. Ἐκεῖ ἐσυνήθισε τὰς φράσεις ὁ *ελάχιστος, ὁ εσχατος τῶν ἀνθρώπων. Τὸν ἐπισύσιον ἄρτον, τὸ πανταχοῦ παρῶν, τὸ ἄρον ἄρον* τὸ *σὺ νὰ ὄψεσαι, μὴ μου ἄπτου, μὴ γένοιτο, ἤμαρτιον συγχώρησον με*, καὶ μυρίας ἄλλας Ἑλληνικὰς ἐκφράσεις, αἱ ὁποῖαι ἐρριζοβόλησαν βαθύτερα εἰς τὴν καρδίαν του, παρ' ἐκεῖναι τὰς ὁποίας ἔμαθεν εἰς τὸ Σχολεῖον.

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἀμφιβολία ὅτι ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἢ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ λαλουμένη γλῶσσαι ἐδεκαπλασίασε τὸ ὕλικόν της, ἐτροποποίησε σπουδαίως τὸ λεκτικόν της καὶ προσέλαβε μορφὴν, τὴν ὁποῖαν ἴσως οὐδέποτε θὰ ἐλάμβανεν ἔξ ἰδίων, πράγμα τὸ ὁποῖον ἔκαμε πολλοὺς νὰ πιστεύσουν, ὅτι ἡ λαλουμένη προήλθεν ἀπὸ τὴν Γλῶσσαν τοῦ Εὐαγγελίου. Ἀλλὰ τοῦτο οὔτε γλωσσολογικῶς εἶναι ὀρθόν, οὔτε ἱστορικῶς ἀληθεύει.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον τὰ μέγιστα ἐβοήθησε τὸ ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλούμενον ἰδίωμα νὰ φανῇ εἰς τὸν κόσμον καὶ νὰ λάβῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον θέσιν μεταξὺ τῶν γουπτῶν ἰδιωμάτων, ὑπῆρξεν ἢ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν ὀλονέν ἀΐξουσα ἀπαιδευσία τῶν Λογιωτῶτων, καὶ ἢ ἀνάγκη εἰς τὴν ὁποῖαν κάθε στιγμὴν εὐρίσκοντο νὰ μεταχειρίζονται λέξεις καὶ φράσεις τῆς Δημιώδους, τῶν ὁποίων τὰς ἀντιστοι-

χούσας τῆς αρχαίας ἢ ποτέ τους δὲν τὰς εἶχον μάθει, ἢ πρὸ πολλοῦ τὰς εἶχον λησιμονημένας.

Εἴαν τις πράγματι διέλθῃ μετὰ προσοχῆς τὰ συγγράμματα τῶν Χρονογράφων, θ' ἀπαντήσῃ μίαν μίαν ὅλας σχεδὸν τὰς λέξεις τὰς ἀποτελουσας τὸ Λεξικὸν τῆς σημερινῆς Δημώδους. Οἴτω λ.χ. ἀπαντᾷ τις εἰς τὸν Μαλάλαν τὴν φράσιν, **ἀλλάξω φορέματα** εἰς τὸν Θεοφύλακτον, τὰς λέξεις: **κουτσός, καβαλικεύω, σημάδι**, ἀντὶ ἐνέχειρον. Εἰς τὸν Κωνστ. τὸν Πορφυρογέννητον τὰς λέξεις **Κυρά**, ἀντὶ Λέσποινα, **ψωμῖν** ἀντὶ ἄρτον, **σπήμιον** ἀντὶ οἶκος, **κρεβατοστρώση** ἀντὶ στρωμνὴ, **δαρμὸς** ἀντὶ μαστίγωσις, **σηκώνω** ἀντὶ αἴρω. Εἰς Σιμεὼν τὸν Μάγιστρον, **ἀγουρος** ἀντὶ ἔρηθος, **ἄδειος** ἀντὶ κενός, **παπᾶς** ἀντὶ ἱερεὺς, **βέργα** ἀντὶ ράβδος, **μαροῦλι** ἀντὶ θριδάξ. Εἰς τὸν Θεοφύλακτον, **τὸ βάσανο, τὸ μυαλὸ τὰ μυαλά** τὰς φράσεις **ἀπὸ μακρόθεν ἔγραψε τὸν Πρωτοσπαθάριον ἔδωσα τοὺς παῖδας χρήματα. Ἴνα δώσωσι νόησιν τοὺς γίτονας Τούρκους. Ἀπὸ τοὺς κατηγουμένους ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν. Μετὰ τὰς θυγατέρας ὁμοῦ** (ὁμοῦ μὲ τὰς θυγατέρας) **Εἰδοποίησε τὸν Βασίλεια, Ἦρεσε τὴν γυναῖκα κλ.**

Ληγουμενος τὴν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα ὑβριστικὴν διαγωγὴν τοῦ ὄχλου τῆς Κωνσταντινουπόλεως (601 μ.χ.) ὁ Χρονογράφος Θεοφάνης λέγει: Οἱ δὲ δῆμοι εὐρόντες ἄνδρα προσομοιοῦντα Μαυρικιον καὶ **βάλλοντες** αὐτῷ σαγίον **μαῦρον** καὶ ἀπὸ **σκόρδα** πλέξαντες στέφανον, καὶ εἰς ὄνον αὐτὸν καθίσαντες διέπαιζον λέγοντες κλ.

Ἡ περιεργότερα ὁμῶς ἀνάμιξις τοῦ λογίου ἰδιώματος μετὰ τοῦ Δημώδους εἶναι ἐκεῖνη τὴν ὁποίαν ἀπαντῶμεν εἰς τὸ Χρονικὸν Γεωργίου τοῦ Ἀμαρτολοῦ (842—867 μ. χ.).

«Ἡ δὲ Βασίλισσα εἶδε καὶ διέκρινεν, ὅτι ἡ βασιλεία τῶν Ρωμαίων ἀνδρα χρῆζει κυβερνήτην καὶ ὁδηγόν· εἶτα ἐπεθύμει νὰ ποιῆσῃ καὶ παιδίον νὰ κληρονομήσῃ τὴν βασιλείαν, ὅτι ἀπὸ τοὺς δύο ἀνδρας ἔπαιε δὲν ἔετυλε νὰ ἐγκαστρωθῇ καὶ ἦτο πάντοτε κακόκαρδῃ διὰ τὴν ἀπεκτανίαν. Ἀπέστειλε δὲ εἰς τὴν Μιτυλήνην καὶ ἔφερε μετὰ κατέργων, ἀνδρα τινα χαριεστάτον καὶ γλυκύτατον, Κωνσταντῖνον τὸν Μονομάχον, ὃν ὁ πρῶτος βασιλεὺς Μιχαὴλ ἐξώρισε κακεῖσε εἰς Μιτυλήνην, διατὶ ἔλεγόν τινες, ὅτι θέλει νὰ ἀρπάξῃ τὴν βασιλείαν· ἄλλοι δὲ ἔλεγον ἀληθέστερον εἶ· ἦν αἰτίαν ἐξώρισεν αὐτόν, ὅτι ὑφωράτο (ἰ. εἰφωράθη) αὐτόν εἰς Ζωὴν τὴν Βασίλισσαν. Ἦτον γοῦν ἐκεῖ εἰς τὴν νῆσον περιωρισμένος, καὶ παρ' ὀλίγον ἐφθάσε νὰ τὸν τυφλώσῃ. Εἶτα ὡς ἐγύρισεν ὁ ἄστατος τροχὸς τοῦ καιροῦ καὶ τὸ ζᾶρι ἐπερ

παίξει ή τύχη, εγένετο βασιλεύς ο βασιλος και ο εξωρισμένος αυθέντης των Ρωμαίων, και ήρμόσθη μετά της Ζωής της Βασιλισσας.

Αυτά όμως τα όποια συνέβαινον εις τό Βυζάντιον, τήν πόλιν των Κληρικών και των Λογιωτάτων, πολύ σπανιώτερον επαναλαμβάνοντο εις χώρας απομεμακρυσμένας, εις τάς όποιάς τα δύο ταύτα στοιχειά ελειπον ή ήσαν ανίσχυρα. Εις τάς χώρας ταύτας ή υπό του λαού λαλουμένη Γλώσσα, ελευτέρα πάσης εξωτερικής επιδράσεως, κατώρθωσε πολλάκις να διατηρήση τήν φυσικήν αυτης μορφήν και σύνθεσιν. Εις τινας επιτυμβίους χριστιανικάς επιγραφάς της κάτω Ιταλίας, αι όποιαι κατά τους Ιταλους Αρχαιολόγους ανερχονται εις τον Α' αιώνα, απαντῶμεν «*Ούλπια ή Αξία, έζησε Θ' μηνες, ήμερες η' . Εκοιμήθη ή Μαξίλλα της πέντε του μηνός Ιουλιου. Ένταυθα κείται Κωνσταντης*» αντί Κωνσταντινος, και όλίγον παρείκει «*Κλόδις και Γάις*» αντί Κλόδιος και Γάιος, απαράλλακτα όπως σήμερα λεγομεν : Γιώργις αντί Γεώργιος, Δημήτρις, αντί Δημήτριος, *Γιάννης* αντί Ιωάννης, και όλίγον προτιότερον ειδαμεν ένα κτηματιάν της Αιγυπτου του Γ' μ. χ. αιώνος εκδίδοντο απόδειξιν πληρωμής : «*Επλήρωσεν ή κυρά Ρωά τό ένοίμι των δύο τόπων.*»

Υπήρχον λοιπόν περι τόں δωδέκατον μ. Χ. αιώνα τρία Έλληνικά Ιδιώματα εν χρήσει εις τό Βυζάντιον :

Α'. Το *Έκκλησιαστικόν*, τό υπό του ανωτέρου Κλήρου και των Λογιωτέρων του Έθνους γραφόμενον, και τό όποιον ως ειδομεν, ήτον ή τελευταία φάσις του εν Αλεξανδρεία μορφωθέντος φιλολογικου Ιδιώματος.

Β'. Το υπό του λαου γραφόμενον Ιδιωμα, τό όποιον ήτο συνέχεια του επί των Πτολεμαίων εν Αλεξανδρεία Δημόδους γραπτου Ιδιώματος και

Γ'. ή υπό του λαου λαλουμένη Γλώσσα, της όποιάς τήν ανέλιξιν παρηκολουθήσαμεν άφ' ης στιγμής έμορφώθη εις Ναύκρατιν εκ της συγχωνευσεως όλων των δημοδών Ιδιωμάτων των νήσων και της Μικρασίας μέχρι της ώρας ταύτης.

Καὶ ὅλα αὐτὰ ὑπὸ τὴν ἐξακολουθητικὴν ἐπίδρασιν τῆς Γλώσσης τοῦ Σχολείου καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

Αὐτὸ τοῦτο ὅμως ἔγινε εἰς τοὺς χρόνους τούτους, καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ μάλιστα εἰς τὰς Ἀθήνας.

Εἰδομεν ἀνωτέρω πῶς περὶ τὰ τέλη τῆς Β. π. Χ. ἑκατονταετηριδος, ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Κακεργέτου, ὅλοι τῆς Ἀλεξανδρείας οἱ λόγιοι ἠναγκάσθησαν νὰ μετοικήσουν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ διδάξουν ἐκεῖ τὰ Ἀλεξανδρινὰ Γράμματα καὶ ἰδιώματα, καὶ πῶς, ὡς ἐκ τῆς συροφῆς τῶν ξένων εἰς τὸν καιρὸν Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, δυσκόλως εὗρισκετο ἄνθρωπος εἰς τὰς Ἀθήνας λαλῶν ὅπως οὖν ὀρθῶς τὴν μητρικὴν του τὴν Γλῶσσαν.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὅποιον τὰ μάλιστα συνετέλεσεν εἰς τὴν τελείαν ἐγκατάστασιν τῶν Ἀλεξανδρινῶν ἰδιωμάτων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἦτον ἡ μετ' ὀλίγον ἀνασύστασις τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ Ρωμαίου, καὶ ἡ ἀνάγκη εἰς τὴν ὁποίαν οὗτοι εὐρέθησαν νὰ ἀναθέσουν τὴν διδασκαλίαν τῆς Ρητορικῆς καὶ τῆς Φιλολογίας εἰς καθηγητὰς Ἀλεξανδρινοὺς ἢ Ναυκρατινοὺς. Ὅλοι ὅσοι εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦτο ἐδίδαξαν: ὁ Πολυδεύκης, ὁ Πανσανίας, ὁ Ἀπολλώνιος, ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Ροῦφος κλ., ἦσαν Ναυκρατινοὶ ἢ Ἀλεξανδρινοὶ, καὶ ἡ Γλῶσσα τὴν ὁποίαν ἐδίδαξαν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι ἄλλη παρ' ἐκείνη, ἥτις ἦτον ἐν χρήσει εἰς τὰς ρηθείσας πόλεις.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ἐπὶ τοῦ Α'. αἰῶνος τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν ἐκ νέου διέπρηνε, καὶ οἱ λογιώτεροι τῶν ἔξω Ἑλλήνων ἔτρεχον νὰ συμπληρωσούν εἰς αὐτὸ τὰς σπουδὰς των, δὲν πρέπει ὅμως νὰ λησμονοῦμεν, ὅτι τὰ μαθήματα εἰς τὰ ὅποια τότε διέπρηνεν ἦτον ἡ Φιλοσοφία καὶ ἡ Νομολογία, ὅχι τὰ γράμματα, καὶ πολὺ ὀλιγώτερον ἡ Γλῶσσα. Κανεὶς ἀπὸ τοὺς τότε εἰς τὸ Πανελλήνιον διαπρέψαντας Ἑλλημιστὰς δὲν ἦτον Ἀθηναῖος: Ἀριστείδης ὁ Αἴλιος ἦτον ἀπὸ τὴν Μυσίαν, ὁ Δίων ἦτον Προυσακός, ὁ Λουκιανὸς ἀπὸ τὴν Σαμοσάτην, καὶ ὅλοι των εἶχον μάθει τὰ Ἑλληνικὰ εἰς τὰς πατρίδας των, ὅχι εἰς τὰς Ἀθήνας. Αὐτὸ τοῦτο ἤμπορεῖ νὰ εἴπῃ τις καὶ περὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ὅσοι φημιζονται ὡς σπουδίασαντες εἰς τὰς Ἀθήνας. Βασίλειος ὁ Μέγας, Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὅλοι αὐτοὶ ἐπεσκέρθησαν τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ σπουδίασουν τὴν Φι-

λοσοφίαν και την Διαλεκτικήν, τῶν ὁποίων εἶχον ἀνάγκην πρὸς καταπολέμησιν τῶν κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ καταφερομένων Σοφιστῶν και Φιλοσόφων, ὄχι τὴν Γλῶσσαν. Ταύτην τὴν ἐγνώριζον πολὺ καλῆτερον ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους· και ἀπόδειξις ἡ μεγάλη διαφορὰ ἡ παρατηρουμένη μεταξὺ τῆς Γλώσσης τῶν Πατέρων τούτων και ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἐδιδάχθη ὁ Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἄλλως τε ἔχομεν τὰς μαρτυρίας Ἀπολλωνίου τοῦ Τιανέως και Συνεσίου τοῦ ἐπισκόπου Κυρήνης, αἵτινες, ὡς γνωστὸν, δὲν εἶναι ποσῶς κολακευτικά διὰ τοὺς τότε Ἀθηναίους.

Ὅπως εἶχον τὰ πράγματα ὅταν περὶ τὰ μέσα τοῦ Ε΄ αἰῶνος ὁ Ἰουστιανὸς ἐκλείσει τὸ Πανεπιστήμιον, μετέτρεψε τοὺς ναοὺς εἰς Ἐκκλησίας και ὁμοῦ μὲ τὸ Χριστιανικὸν θρησκειομα ἐπέβηκεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους και τὴν Γλῶσσαν τοῦ Ἐυαγγελίου. Ἐκτοτε δὲ και μέχρι τῶν χρόνων τοὺς ὁποίους ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Ἱστορίαν, οὐδὲν συνέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα δυνάμενον νὰ καλυτερευῆσθαι τὴν τῆς Γλώσσης κατάστασιν. Μιχαὴλ ὁ Ἀκομινιάτης ὁ περὶ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα ἀρχιεριτεύσας εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔγραψε τὴν Ἑλληνικὴν ὅπως και οἱ Βυζαντινοὶ συναδέλφοί του, και ὁ λαὸς τῶν Ἀθηναίων ἐνοοῦσε τόσον ὀλίγον τὴν γλῶσσαν ταύτην, ὅσον οἱ Ἀντιοχεῖς τὴν γλῶσσαν τοῦ Χρισσοστόμου.

Δὲν ὑπόζει λοιπὸν ἀμφιβολία, ὅτι δι' ὅλης τῆς Ρωμαϊκῆς και τῆς Βυζαντινῆς περιόδου, ἤτοι ἐν διαστήματι δώδεκα ὅλων αἰῶνων, ἢ εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἐπικρατήσασα Ἑλληνικὴ Γλῶσσα δὲν ἦτον οὔτε ἡ Ἀττικὴ οὔτε ἡ Κοινὴ, ἀλλὰ τὰ τρία ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων μορφωθέντα Ἑλλ. Ἰδιώματα, ὅπως εἶχον τροποποιηθῆ, ἕξ ἐνὸς μὲν ἀπὸ τὴν Γλῶσσαν τοῦ Σχολείου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπ' ἐκείνην τῆς Ἐκκλησίας.

Β. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ

ΓΛΩΣΣΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ

ΤΩΝ ΑΚΑΔΗΜΕΙΚΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ

ΤΟΥ Κ. Γ. Ν. ΧΑΤΖΗΔΑΚΙ

Σλαυο-Φραγκική και Τουρκο-Έλληνική Περίοδος.

ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

ΤΥΠΟΙΣ „ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΥ“ Γ. ΤΗΝΙΟΥ

1905

ΜΙΧΑΗΛ Ν. ΜΙΧΑΗΛ

ΣΕΡΡΑΙΩ,

ΑΝΔΡΙ ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΔΙ ΚΑΙ ΦΙΛΟΜΟΥΣΩ,

ΑΚΡΑΙΦΝΟΥΣ ΦΙΛΙΑΣ ΚΑΙ ΥΠΟΛΗΨΕΩΣ

ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ

Ὁ Γράψας.

ΓΛΩΣΣΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

Σλαυο-Ἀλβανικὴ καὶ Φραγκο-Ἑνετικὴ Περίοδος.

Αἱ μέχρι τοῦδε ἐκτεθεῖσαι μεταβολαὶ δὲν εἶναι αἱ μόναι, τὰς ὁποίας ἔπαθον κατὰ τοὺς δώδεκα πρώτους μ. Χ. αἰῶνας, τὰ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν μορφωθέντα Ἑλληνικὰ ἰδιώματα.

Οἱ ταῦτα λαλοῦντες λαοὶ, Ἕλληνες τε καὶ μὴ, ἦλθον εἰς τὸ διαίστημα τοῦτο εἰς σχέσεις, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦτον στενὰς μὲ διάφορα βάρβαρα ἔθνη: τοὺς Ρωμαίους, τοὺς Σλαῖους, τοὺς Ἀλβανούς, τοὺς Βλάχους καὶ τὰ διάφορα γένη τῶν Φράγκων, καὶ ἡ Γλῶσσα αὐτῶν, τόσον ἢ λαλομένη ὡς καὶ ἡ γραφομένη, ἐκτὸς τῶν πολλῶν βαρβαρικῶν λέξεων καὶ φράσεων, τὰς ὁποίας εἰς τὴν περίστασιν ταύτην κατ' ἀνάγκην προσέλαβε, ἔπαθε καὶ ἡ ἰδίᾳ εἰς τὴν κατασκευὴν της, καὶ ἐπὶ τέλους διηρέθη εἰς τόσα ἰδιώματα, ὅσα ἦσαν καὶ τὰ ἔθνη, τὰ ὅποια ἐπ' αὐτῆς ἐνήργησαν. Καὶ τὰς μεταβολὰς ταύτας εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξετάσωμεν πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν μελέτην τῆς σήμερον λαλουμένης καὶ γραφομένης.

Λὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ἐξ ὅλων τῶν Ἑθνῶν, τὰ ὅποια κατὰ τὴν πρώτην μ. Χ. χιλιετηρίδα ἐπεκράτησαν εἰς τὸν παλαιὸν κόσμον, μόνοι οἱ Ρωμαῖοι κατέγιναν συστηματικῶς νὰ ἐκρωμαίωσιν τοὺς λαοὺς, τοὺς ὁποίους ἢ τύχη τῶν ὅλων ἔφερεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των. Ὅσοις ἐκυρίεον χώραν τινα, πρώτη αὐτῶν φροντίς ἦτον, νὰ ἐντοπίσωσιν εἰς τὰς κυριώτερας αὐτῆς πόλεις, τάγματα τινα ἀποστράτων Ρωμαίων, προορισμένων νὰ χρησιμεύσωσι μᾶλλον ὡς Γλωσσοδι-

δάσκαλοι παρὰ ὡς φύλακες τῶν ὑποδοῦλων. Εἶτα ἐπέβαλλον εἰς αὐτοὺς τὴν Λατινικὴν, ὡς μόνην ἐπίσημον Γλῶσσαν τοῦ κράτους, καὶ νόμος αὐσιγρὸς ὑπεχρέωνε τοὺς μέλλοντας νὰ κυβερνήσωσιν εἰς τὴν χώραν ταύτην, κατὰ τὴν ἐξάσκησιν τῆς ὑπηρεσίας των, οὔτε οἱ ἴδιοι νὰ μεταχειρίζωνται ἄλλην παρὰ τὴν Λατινικὴν Διάλεκτον, οὔτε εἰς ἄλλους νὰ ἐπιτρέπουσι τὸ τοιοῦτο. Οἱ νόμοι τοῦ κράτους λοιπὸν, καὶ τὰ βασιλικὰ διατάγματα, ὅλαι αἱ Κυβερνητικαὶ καὶ Δικαστικαὶ ἀποφάσεις, ὅλα τὰ εἰς τὰς Ἀρχὰς ἀπευθυνόμενα ἔγγραφα ὡς καὶ ὅλα τὰ ἰδιωτικὰ σιμβόλαια καὶ αἱ Διαθήκαι, διὰ νὰ ἔχωσιν ἰσχὴν ἐνώπιον τοῦ νόμου, ἔπρεπε νὰ ἦναι γραμμένα εἰς τὴν Λατινικὴν, ἐκ δὲ τῶν ὑπάρχων μόνον ὅσοι ἐγινώριζον τὴν Γλῶσσαν ταύτην ἠδύναντο νὰ ἐλπίζουσι θέσιν τινα εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ προαγωγὴν εἰς τὴν Πολιτείαν. Καὶ μὲ ταυτὰ μέσα δὲν ἦτο δύσκολον εἰς τοὺς Ρωμαίους νὰ ἐπιτύχουν, ὥστε τὰ ὑπ' αὐτοὺς βάρβαρα ἔθνη νὰ οἰκιοποιηθῶσιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν Γλῶσσαν τῶν κρατούντων καὶ νὰ λησμονήσωσι τὴν ἰδικὴν των.

Καὶ ἐν ὅσῳ μὲν ἠκμαζε τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος καὶ μαζὶ μ' αὐτὸ συνῆκμαζε καὶ ἡ Λατινικὴ Γλῶσσα, οἱ καθ' ἑκάστην ἀπὸ τὴν Ρώμην εἰς τὰς ἀποικίας στελλόμενοι ὑπάλληλοι, ἔφθανον νὰ διατηρήσωσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον καθαρὰν, τὴν ἐκεῖ λαουμένην Λατινικὴν. Ὅταν ὁμως τὸ κράτος τοῦτο ἄρχισε νὰ ἐκλίπη καὶ μαζὶ μ' αὐτὸ νὰ ἐλαττοῦται ἡ ἐπὶ τῶν ἀποικιῶν ἐπίδρασις τοῦ κεντρικοῦ Σχολείου· ἰδίως δὲ ὅταν οἱ ἕως τότε εἰς τοὺς Ρωμαίους ἐπήκοντες λαοὶ κατώρθωσαν νὰ κηρυχθῶν ἀνεξάρτητοι καὶ νὰ σχηματίσωσιν ἕκαστος ἴδιον ἔθνος, ἀνέπτυξαν τότε ἕκαστος τόσον ἰδιορρυθμίως τὴν Γλῶσσάν του καὶ τὸν ἐθνισμόν του, ὥστε εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Μεσαιῶνος, διάφορα προέκινσαν εἰς τὴν Εὐρώπην νέα ἔθνη: οἱ Φράγκοι, οἱ Ἴταλοὶ, οἱ Ἰσπανοὶ κλπ. καὶ ἄλλαι τόσαι νέα Γλῶσσαι, αἱ ὁποῖαι, μολονότι ὅλαι των εἶχον βάσιν τὴν Λατινικὴν, διέφεραν ὁμως κατὰ τὴν ἑξωτερικὴν αὐτῶν μορφήν τόσον, ὥστε ἦτον δύσκολον νὰ πιστεύσῃ τις ἐκ πρώτης ὄψεως, ὅτι ὅλαι των ἦσαν τῆς αὐτῆς μητρὸς ἑτεροθαλῆ τέκνα. Καὶ αἱ Γλῶσσαι αὗται, τὰς ὁποίας σήμερον Ρωμιονικὰς ὀνομάζομεν, ἐπέζησαν μὲ τὰ μορφώσαντα αὐτὰς ἔθνη, καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ζῶσι καὶ νὰ τελειοποιοῦνται, ἐνῶ ἡ ἀρχικὴ αὐτῶν Γλῶσσα, ἡ Λατινικὴ, πρὸ πολλοῦ ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς ἐξέλειπε.

“Ὅπως διάφορον δρόμον ἔλαβον εἰς τὴν Ἀνατολὴν τὰ πράγματα.

“Ὅταν οἱ Ρωμαῖοι ἔγιναν κύριοι τῆς χώρας ταύτης, ὅχι μόνον ἐγνωρίζαν ἀρκετὰ καλὰ τὴν Ἑλληνικὴν, ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμίαν εἶχον νὰ μάθωσιν αὐτὴν, κατὰ τὴν εἰς τὴν Ἀνατολὴν διαμοιρῆσιν τὸν, καλῆτερα. Ὡς ἐκ τούτου παντοῦ ὅπου ἐπῆγαν ἐσεβάσθησαν τὴν Γλῶσσαν ταύτην, καὶ ὅ,τι ἠμπόρουν ἔκαμαν διὰ νὰ τὴν ἀναπτύξουν καλῆτερα.

Εἰς τὴν Αἴγυπτον μάλιστα ὅχι μόνον ἀνεγνώρισαν τὴν Ἑλληνικὴν ὡς τὴν μόνην ἐπίσημον Γλῶσσαν τοῦ κράτους, ὅχι μόνον εἰς αὐτὴν συνέτασσον τοὺς νόμους αὐτῶν καὶ τὰς διατάξεις, ἀλλὰ καὶ ὅσοι τῶν νεωστὶ ἀπὸ τὴν Ρώμην ἐρχομένων ὑπαλλήλων, κατὰ τύχην, δὲν ἐγνωρίζον τὴν Γλῶσσαν ταύτην, τούτους τοὺς ὑπεχρέωναν νὰ μάθωσιν αὐτὴν ὅπως ὅπως, πρὶν ἢ ἀναλάβωσι τὴν ὑπηρεσίαν. Ἐν σελ. 55 ἐγνωρίσαμεν τὸ σημειωματάριον τοῦ Ρωμαίου Ἀξιωματικοῦ, ὁ ὁποῖος ἐσημείωνε, διὰ λατινικῶν γραμμάτων, τὰς ἀναγκαιοτέρας εἰς αὐτὸν λέξεις τῆς εἰς τὸν τόπον λαλουμένης Γλώσσης. Τόσον δὲ γενικὰ ἦσαν τὰ μέτρα ταῦτα, ὥστε σήμερον μεταξὺ χιλίων Παπύρων τῶν χρόνων ἐκείνων, μόλις ἓνα ἢ δύο εὐρίσκομεν Λατινικοὺς, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι εἶναι Ἑλληνικὰ γραμμένοι.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ἐφηροσόθη τὸ σύστημα τοῦτο ἀλλ’ ἐκεῖνο τοῦ ὁποίου εἶχε γίνεи χρῆσις εἰς τὴν Δύσιν: Αἱ πλείοτεραι δηλ. τῶν πόλεων τῆς Πελοποννήσου κατελήφθησαν ἀπὸ ἀποστράτους Ρωμαίους, καὶ ἡ Λατινικὴ ἐπεβλήθη ὡς ἐπίσημος Γλῶσσα τοῦ κράτους. Εἶναι ὅμως ἐπίσης βέβαιον, ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο δὲν εἶχεν ἐνταῦθα τὰς σινεπειὰς, τὰς ὁποίας ἐσημείωσαμεν εἰς τὴν Εὐρώπην: Τὸν ἐντελῆ, δηλονότι Ἑκρωμασίμον τοῦ ὑποδούλου ἔθρους. Καὶ τοῦτο διὰ πολλοὺς λόγους.

“Ὅπως οἱ Ρωμαῖοι τῶν χρόνων ἐκείνων ἐγνωρίζον τὰ Ἑλληνικὰ, ἐγνωρίζον καὶ οἱ Ἕλληνας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τὰ Λατινικὰ, ὥστε ἡ ὑποδούλωσις τοῦ ἐνὸς ἔθρους εἰς τὸ ἄλλο, ἀντὶ νὰ ἀναγκάσῃ αὐτὸ νὰ λησμονήσῃ τὴν μητρικὴν τοῦ Γλῶσσαν, ἐβοήθησαν ἀμφότερα νὰ τελειοποιηθῶσι τὸ ἓν εἰς τὴν Γλῶσσαν τοῦ ἄλλου, καὶ οὕτως δὲν παρῆλθον πολλὰ ἔτη, καὶ ἀντὶ μιᾶς, δύο ἀνεράνησαν κοινὰ Γλῶσσαι εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος: ἡ Λατινικὴ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ, καὶ ταύτας ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ τὰς γνωρίζουν ὅλοι οἱ Κυβερνητικῆ

υπάλληλοι. Το « *utramquam linguam scire* » = ειδέναι ἀφοτέρας τὰς Γλώσσας, ἦτον ἐν τῶν σπουδαιωτέρων προσόντων, τὰ ὅποια ὄφειλον νὰ ἔχωσιν οἱ εἰς τὴν Ἀνατολὴν στελλόμενοι υπάλληλοι, καὶ διὰ τὸ ὅποιον καὶ αὐτοὶ οἱ Αὐτοκράτορες ἐσεμνύνοντο. Ὑπογράφων τὸ ὑπὲρ τῶν Σιδωνίων διάταγμά του ὁ Καῖσαρ, « βουλομαι εἶπεν, ἑλληνιστὶ καὶ ρωμαϊστὶ ἐν δέλτῳ χαλκῇ τοῦτο ἀνατεθῆναι ». Αὐτὸ δὲ τοῦτο ἔπραξεν εἰς ὁμοίαν περίστασιν καὶ ὁ Ἀντώνιος. Ὁ δὲ Μέγας Κωνσταντῖνος, ἐνῶ ἐξ ἐνὸς ἐκίρυστε τὴν ἑναρξιν τῆς Α'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου Λατινιστὶ, ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰς συζητήσεις λαλῶν ὡς οἱ ἄλλοι Ἑλληνιστί.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἕως ὅτου Θεοδόσιος ὁ Μέγας ἀποθνήσκων, διήρσεσε τὸ Ρωμαϊκὸν βασίλειον εἰς Ἀνατολικὸν καὶ Δυτικὸν κράτος, καὶ ἀπὸ τότε ἤρχισεν εἰς μὲν τὴν Ἀνατολὴν νὰ ἐκλίπη ἡ χρῆσις τῆς Λατινικῆς καὶ νὰ ἐπικρατῇ ἡ Ἑλληνικῆ, εἰς δὲ τὴν Δύσιν νὰ συμβαίη τὸ ἐναντίον. Τόσον δὲ ταχέως ἔγινεν ἡ ἀντικατάστασις αὕτη, ὥστε ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ἐδέησε νὰ μεταφρασθῶσιν ὅλοι οἱ Ρωμαῖκοὶ Νόμοι εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ νὰ ἀναγνωρισθῇ ἡ Γλῶσσα αὕτη, ὡς ἡ μόνη ἐπίσημος Γλῶσσα τοῦ κράτους. « Οὐ τῇ » πατρίᾳ φωνῇ τὸν νόμον συνεγράψαμεν, ἀλλὰ ταύτη δὴ τῇ κοινῇ τε » καὶ Ἑλλάδι, ὥστε ἅπασιν αὐτὸν εἶναι γνώριμον ».

Ὁ ἴδιος λόγος ὑπεχρέωσεν ὀλίγον ἀργότερα τὸν Τιβέριον νὰ γραφῆ εἰς τὰ χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ νομίσματα τὸ ὄνομά του μὲ Ἑλληνικὰ γράμματα, καὶ ἓνα τῶν διαδεχθέντων αὐτὸν Αὐτοκρατόρων, τὸν Ἡράκλειον, νὰ χαράξῃ ἐπὶ τῶν ἐδικῶν του, ὁμοῦ μὲ τὸ Λάβαρον, τὴν ρήτραν: ἐν τούτῳ νίκᾳ. Γνωρίζομεν δὲ ἀπὸ τὸν Πορφυρογέννητον, ὅτι οἱ μετὰ τὸν Ἡράκλειον ἐβλόντες Αὐτοκράτορες εἶχον πῦσαι καθ' ὁλοκληρίαν τὴν χρῆσιν τῆς Λατινικῆς εἰς τὴν Κυβέρνησίν των, καὶ τότε, λέγει ὁ ἱστοριογράφος οὗτος, οἱ πρὶν « *λογγῖνοι* » λεγόμενοι ὀνομασίθησαν: *χιλίαρχοι*, οἱ « *κεντοριῶνες* » *ἐκατόνταρχοι*, οἱ « *κόμητες* » *στρατηγοὶ*, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ὄνομα τοῦ θέματος Ἑλληνικὸν ἔστί καὶ οὐ Ρωμαϊκὸν, ἀπὸ τῆς θέσεως ὀνομαζόμενον ». Ἀπὸ τότε δὲ ἀρχίζουσι εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς Συγγραφεῖς νὰ γίνωνται αἱ Λατινικαὶ λέξεις σπανιώταται καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα, *Ρωμαῖος*, *Ρωμαϊκὸν κράτος*, ὡς καὶ τὸ ρῆμα *ἐκρωμαίζω*, νὰ ἐκλείπωσιν ἀντ' αὐτῶν δὲ ἀναφαίνονται τὰ *Γραικός*, *Γραικικὸν κράτος* καὶ,

τὸ ῥῆμα **γραικῶνω**. Τὸ ὄνομα **Ἕλλην** ἐδίδετο τότε εἰς μόνους τοὺς εἰδωλολάτρας.

Ὅταν ὁμως κατὰ τὸν δέκατον μ. Χ. αἰῶνα, οἱ Αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου συνέλαβον τὴν ἰδέαν νὰ ἀνακτήσουν τὴν ἐπὶ τῆς Ἰταλίας κυριαρχίαν των, ἤρχισαν πάλιν νὰ μεταχειρίζονται τὴν Λατινικὴν Γλῶσσαν, ἀλλ' εἰς τρόπον αὐτὸ τοῦτο γελοῖον. Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέν. μᾶς διέσωσεν εἰς τὰ συγγράμματά του πολλὰς λατινικὰς προσφωνήσεις τῶν Βασιλέων ἐν χρήσει τοὺς χρόνους ἐκείνους εἰς τὰ ἀνάκτορα. Ὅταν οἱ Βασιλεῖς ἐκάθηντο εἰς τὴν τράπεζαν, πέντε ψάλλται ἔψαλλον : « **κονσέρβατ Δέους Ἰμπερίουμ βέστρουμ** ». Ὅταν ἔπινον : « **Βίβιτε ἰμπερατόρες ἰν μούλτος ἀννος** ». Ὅταν ἐπρόσθετον νερὸν εἰς τὸ κρασί των : « **ἰν γαούδιο πρεντέτε Δόμινι** » κ.λ. ἤθελον νὰ δείξουν εἰς τοὺς εἰς τὴν τράπεζάν των παρακαθημένους ξένους, ὅτι ἡ Λατινικὴ ἤξηκολούθει νὰ ἦναι Γλῶσσα τῆς Αὐλῆς, ἐνῶ εἰς αὐτὴν δὲν εὐρίσκετο ἓνας ἱκανὸς νὰ γράψῃ ἢ ν' ἀναγνώσῃ τὰς προσφωνήσεις ταύτας μὲ λατινικὰ γράμματα.

Λίαν ἐμφαντικὸν τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι ἐπίσης ἡ ἐπιμονὴ τῶν Αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου νὰ ὀνομάζονται **Ρωμαῖοι**. Νικηφόρος ὁ Φωκῆς διεμαρτυρήθη μάλιστα ἐναντίον τοῦ Πάπα, διότι εἰς μίαν ἐγκύκλιόν του τὸν ὀνόμασεν Αὐτοκράτορα τῶν Γραικῶν καὶ ὄχι τῶν Ρωμαίων. Καὶ ἡ ὀνομασία αὕτη ἐξηκολούθησε νὰ ἦναι ἕκτοτε εἰς χρῆσιν διὰ τε τοὺς Βασιλεῖς καὶ τοὺς Ὑπικτοὺς των, μέχρι τῆς ἀλώσεως, μολονότι αὐτοὶ πρὸ πολλοῦ εἶχον λησμονήσει καὶ Γλῶσσαν καὶ θρησκείαν καὶ ὕλας τὰς συνηθείας τῶν Ρωμαίων.

Ὅπως ὁμως καὶ ἂν ἔχῃ τὰ πρᾶγμα, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΧΙ αἰῶνος, ἡ Λατινικὴ Γλῶσσα εἶχε τόσον ἐκλείψει εἰς τὴν Ἀνατολήν, ὥστε Πέτρος, ὁ τῆς Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος, δὲν εὗρεν εἰς ὅλην του τὴν ἐπαρχίαν ἀνθρώπον ἱκανὸν ὄχι νὰ μεταφράσῃ, ἀλλ' οὐδὲ ν' ἀντιγράψῃ μίαν λατινικὴν ἐγκύκλιον τοῦ Πάπα, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὤφειλε ν' ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην. Κατέφυγε λοιπὸν εἰς ἕνα Σταυροφόρον εἰδήμονα τῶν Λατινικῶν γραμμῶν, καὶ λαβὼν παρ' αὐτοῦ ἀπλοῦν ἀντίγραφον ἔστειλεν αὐτὸ εἰς τὸν τότε Πατριαρχεῦντα Κυρουλάριον συνοδευμένον μὲ τὸ ἔξης γραμμῆτιον : « Ἀπέστειλά σοι τὸ ἴσον τῆς πρὸς ἐμὲ σταλείσης γραφῆς τοῦ Μακαρίτου (sic) Πάπα, Ρωμαϊκοῖς ἐνσεσημασμένον γράμμασι. Οὐ γὰρ

- » ἠδυνήθημεν εὐρεῖν δυνάμενον πρὸς ἀκρίβειαν εἰς τὴν Ἑλλάδα
- » ταύτην μεταμεῖψαι φωνήν. Καὶ διὰ ταῦτα τὸν ταύτην διακομίσοντα
- » Φράγκον, ἐμπειρον ὄντα γραμμάτων Ρωμαϊκῶν, ἔπεισα ταύτην
- » μεταγράψαι.»

Ἄν ὅμως οἱ Ρωμαῖοι δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐντοπίσουν εἰς τὴν Ἀνατολὴν τὴν γλῶσσάν των, αἱ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ καθεξῆς γενόμενα ἀθλιέστατα τῶν Ρωμαϊκῶν Νόμων μεταφράσεις, αἱ ὁποῖαι ὡς γνωστὸν, ἐξηκολούθησαν νὰ ἦνε εἰς χρῆσιν καὶ μετὰ τὴν ἐντελῆ ἐκκένωσιν τῆς χώρας ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, ἐφόρτωσαν τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, τόσον τὴν ὀμίλουμένην ὡς καὶ τὴν γραφομένην, μὲ σωφρὸν λέξεων, φράσεων καὶ τύπων Λατινικῶν, τῶν ὁποίων πολλὰ μέχρι σήμερον διατηροῦνται.

Τοιαῦται εἶναι :

Τὸ κάστρον, τὸ κελλί, ὁ κόμης, ὁ κώδιξ, ὁ κωδίκηλλος, ὁ λίβελος, ὁ μάστορας, τὸ μουλάρι, τὸ σπῆτι, τὸ παλάτι, ἡ πόρτα, ἡ σκάλα, ἡ φαμίλια κ.λ. Τὰ ἐν χρῆσει ὀνόματι τῶν μηνῶν Ἰανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος κ.λ. Τὰ ἐκκλησιαστικά, ὀφίκιον, μανίκιον, ὑπομάνικον, ἀντιμίνσιον, μανουάλιον, κουβούκλιον κ.λ. Τὰ τῆς ἀξίας : δομέστικος, νοτάριος, πριμικυριος ρεφενδάριος κ.λ.

Πολλὰ λέξεις Ἑλληνικαὶ μὲ τύπους Λατινικοῦς.

Τὰ εἰς—αριος : ἀρχάριος, ἀποθηκάριος, καγγελάριος, πρωτοβεστιάριος.

Τὰ εἰς—πούλος : ἀρχοντόπουλος, αὐθεντόπουλος.

Τὰ εἰς—άτος : γεμάτος, πογωνάτος, ἀμυγδαλάτος, Μοσχάτος : καὶ κατ' ἀναλογίαν, τὸ Ποιγκηπάτο, τὸ Δραγουμανάτο κ.λ.

Τὰ εἰς - ατωρ : Βιγλάτωρ, δικιτάτωρ, Αὐτοκράτωρ κ.λ.

Τὰ εἰς —ίκιον : ἀπολυτίκιον, μανίκιον κ.λ.

Τὰ εἰς —ις —α—ι συντετημημένα : ὁ κύρις, ἡ κυρά, τὸ παιδί ἀντὶ ὁ κύριος, ἡ κυρία, τὸ παιδίον καὶ πολλὰ ἄλλα, τῶν ὁποίων ἡ σπουδὴ εἶναι ἔργον τοῦ λεξικογράφου καὶ οὐχὶ τοῦ ιστοριογράφου.

Οἱ Σλαῦοι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Περὶ τὰ μέσα ὅμως τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ Σλαῦοι, καὶ εὐθὺς μετ' αὐτοὺς οἱ Ἀλβανοὶ καὶ οἱ Βλάχοι, καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα νέα προσέλαβε ξενικὰ στοιχεῖα.

Αἱ πρῶται τῶν Σλαύων εἰσβολαὶ ἀνέρχονται μέχρι τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος. Ὅμως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουστιανοῦ, καὶ ἰδίως μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ κράτους τῶν Ὀστρογόθων, τὰ πέραν τοῦ Δουνάβεως διαμένοντα Σλαυικὰ ἔθνη ἤρχισαν νὰ κατέρχωνται ἀκράτητα πρὸς μεσημβρίαν, καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος, ὅλον τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς Πελοποννήσου ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν Ἐυρωπαϊῶν ὡς Σλαυικὴ χώρα. Πολὺ ὁμως σημαντικότερα ἦτο ἡ Σλαυικὴ εἰσβολὴ ἢ γενομένη περὶ τὰ μέσα τῆς ἑβδόμης ἑκατονταετηρίδος, ὅταν ὁ τὴν Ἑλλάδα ὅλην κατηρημόσας λοιμικὸς θάνατος εἶχεν ἀφήσει τὰς πλουσίας πεδιάδας τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Πελοποννήσου ἔρημιον ἀπροστάτετον εἰς τοὺς ἐπερχομένους. Ἐσθλα-
 » βώθη δὲ πᾶσι ἡ χώρα καὶ γέγονε βάρβαρος, ὅτε ὁ λοιμικὸς
 » θάνατος ἐβόσκετο τὴν Οἰκουμένην, ὀληνίκα Κωνσταντῖνος ὁ τῆς
 » κοπρίας ἐπάνυμιος τὰ σκῆπτρα τῆς τῶν Ῥωμαίων διήπεν ἀρχῆς». λέγει ὁ Κ. Πορφυρογέννητος: καὶ ἂν πρέλη νὰ πιστεύσωμεν τὸν ὀλίγον ἀργότερα τὴν ἐπιτομὴν τοῦ Στράβωνος γράψαντα Βυζαντινὸν Συγγραφέα, ὅλαι σχεδὸν αἱ ἀρχαῖαι τῆς χώρας τοπωνυμίαι εἶχον τότε ἀντικατασταθῆ ἀπὸ Σλαυικὰς, καὶ ἡ Σλαυικὴ γλῶσσαι ἀντίχει ἀπὸ τὴν μίαν ἄκρην τῆς Πελοποννήσου εἰς τὴν ἄλλην. «Νῦν δὲ οὐδὲ
 » τὸ ὄνομα ἔστι τῶν Πισατῶν καὶ τῶν Καικόνων καὶ Πυλίων
 » ἅπαντα ταῦτα Σκῆθαι νέμονται». Τότε βεβαίως ὁ Πάρις τῆς Λαζωνίας μετωνομάσθη Μαϊάτος, ὁ Ἐλικὸν τῆς Θεσσαλίας Ζαγορὰ ἢ Κωλαῖς Τοπόλια, αἱ Μηκῆναι Χαρβάτι κ.λ. τότε ὁ Κάστωρ μετωνομάσθη Βίδρα, ἡ Χαμακταία, Βουζι, τὸ μορμολύκιον βουρκόλακας ἢ δοκὸς γρεντιὸ, τὸ παληκάρι Λεβέντης, τὸ ἔλος βάλτος, τὸ δάσος λόγγος κ.λ. Τότε εἰσήχθησαν εἰς τὴν Γλῶσσαν μας τὰ εἰς—ίτσας καὶ—ίτσα ὑποκοριστικά: Ἐλενίτσα, Μαριγίτσα. Μαννίτσα, νεφίτσα κ.λ. τότε τὸ ἑξώφλιον ἔγινε τσιόφλι, τὸ τηγανίζω τειγαρίζω, καὶ τὸ κισρὸς τζίρρος.

Ἄλλος ὁμως Βυζαντινὸς συγγραφεὺς, Δίων ὁ Σοφὸς, μᾶς μανθάνει, ὅτι ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου, ὅλοι αὐτοὶ οἱ Σλαυικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Ἑλλάδος ἐδέχθησαν τὸν Χριστιανισμὸν, καὶ μαζὺ μ' αὐτὸν, καὶ τὴν τότε ὑπὸ τῶν Γραικῶν λαλομένην Γλῶσσαν, καὶ συνεχωνεύθησαν μὲ τοὺς ἐντοπίους εἰς βαθμὸν, ὥστε ἔν καὶ τὸ αὐτὸ ἀπετέλεσαν ἔθνος καὶ πλέον ἢ ἅπαξ συνεπολέμησαν

μετ' αὐτῶν τοὺς πρόην ἀδελφοίς των, τοὺς πέραν τοῦ Δουνάβεως μέινοντας Σλαῦους. «Τότε οὖν ὁ ἡμέτερος πατήρ καὶ Ρωμαίων Αὐτοκράτωρ Βασίλειος τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν ἐπεισεν (αὐτοὺς) μεταστῆναι καὶ Γραικώσας, καὶ ἄρχουσι κατὰ τὸν Ρωμαϊκὸν τρόπον ὑποτάξας καὶ βαπτίσματι θεῖῳ τιμήσας, τῆς δουλείας ἠλευθέρωσε τῆς ἑαυτῶν ἀρχόντων, καὶ στρατιώτας κατὰ τῶν τοῖς Ρωμαίοις πολεμούντων ἐθνῶν ἔξεπαίδευσεν, οὕτως ἐπιμελῶς περὶ τὰ τοιαῦτα διακείμενος».

Δὲν εἶναι λοιπὸν διόλου παράδοξον, ἂν ἐκ τῆς παρατεταμένης ταύτης κατοχῆς τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Σλαῦων, ἐκτὸς τῶν βαρβυρικῶν ὀνομάτων τῶν οἰκογενειῶν των καὶ τῶν χωρίων των, οὐδὲν σχεδὸν Σλαβικὸν παρέμεινεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ ἐν Ἑλλάδι Σλαῦοι, ὡς κάλλιστα τὸ εἶπε Λέων ὁ Σοφός, βαπτισθέντες ἐντελῶς ἔγραικώθησαν, ἤτοι ἀλλάξαν τὴν μητρικὴν των τὴν Γλῶσσαν μὲ τὴν Γλῶσσαν τῶν ἐντοπίων, χωρὶς νὰ κρατήσουν τίποτε ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των. Καὶ διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο ἔπρεπε κατ' ἀνάγκην τὸ Γραικικὸν στοιχεῖον ὄχι μόνον νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὸν τόπον, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπερέχῃ ἂν ὄχι ἀριθμητικῶς τοῦλάχιστον διανοητικῶς τοὺς ξένους. Καὶ ἐπειδὴ ὅλαι αἱ μέχρι τοῦδε ἐν Ἑλλάδι διατηρηθεῖσαι Σλαβικαὶ τοπωνυμιαὶ ἀναφέρονται εἰς κομποπόλεις, εἰς πεδιάδας καὶ λόφους, ἐνῶ ὅλαι αἱ μεγαλοπόλεις τῆς Πελοποννήσου διετήρησαν τὰ παλαιὰ των ὀνόματα δικαιοῦται τις, νομίζομεν, νὰ συμπεράνῃ, ὅτι καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα, ὃ μὲν Σλαβικὸς πληθυσμὸς κατόκει τὴν ὑπαίθριον χώραν, ἐνῶ ὁ Ἑλληνικὸς παρέμεινεν εἰς τὰς πόλεις, καὶ ἐκεῖθεν μετέδιδε τὸν πολιτισμὸν του καὶ τὴν Γλῶσσάν του εἰς τοὺς ἄλλους.

Εἶχε λοιπὸν πολὺ ἄδικον ὁ Φάλμεργάιερ ὅταν ὑπεστήριζεν, ὅτι εἰς τὸν Μεσαιῶνα, εἶχεν ἐκλείψει τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, καὶ ὅτι οἱ σημερινοὶ κάτοικοι τῆς Χερσονήσου ταύτης δὲν εἶναι παρὰ ἔξελληνισμένοι Σλαῦοι. Ἐὰν τοιοῦτό τι συνέβαινε, δὲν θὰ ἦτον ἡ Ἑλληνικὴ ἀλλ' ἡ Σλαβικὴ Γλῶσσα ἣτις ἔπρεπε νὰ επικρατήσῃ εἰς τὴν χώραν, πράγμα τὸ ὁποῖον δὲν συνέβη.

Ἄλλο λάθος, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπέπεσεν ὁ Φάλμεργάιερ, εἶναι ἡ δοξασία, τὴν ὁποίαν διέδωσεν εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅτι δηθὴν, ἡ σημερινὴ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα χρεωστειῖ εἰς τοὺς τότε Βουλγάρους τὴν χρῆσιν τοῦ ἀναλελυμένου ἀπαρμεφάτου διότι, λέγει, μόνον εἰς αὐτὴν τὴν Γλῶσσαν ἀπαντᾷται τὸ τοιοῦτο.

Δὲν γνωρίζομεν τί συμβαίνει εἰς τὴν Βουλγαρικὴν Γλῶσσαν, ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον ἠμποροῦμεν νὰ βεβαιώσωμεν εἶναι, ὅτι οἱ ἀναλελυμένοι ἀπαρμεματικοὶ τύποι, τῶν ὁποίων κάμνει χρῆσιν ἡ Νεοελληνικὴ Γλῶσσα, ἀπαντῶνται, ἐκ παραλλήλου μὲ τοὺς μὴ ἀναλελυμένους, εἰς τὸν Ὅμηρον· εἰς ἐποχὴν δηλονότι, εἰς τὴν ὁποίαν οἷτε τὸ ὄνομα τῶν Σλαύων καὶ τῶν Βουλγάρων ἦτο γνωστὸν εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ἐπειδὴ αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ἑβδομήκοντα μετάφρασιν τῆς Παλ. Διαθήκης, καὶ οἱ ἀναλελυμένοι τύποι ἐξηκολούθησαν ὁλονὲν ἀπλοποιοῦμενοι εἰς τὴν λαλομένην, δικαιοῦμεθα, νομίζομεν, νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι οἱ τύποι οὗτοι ἦσαν ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἰδιάζοντες εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλομένην, ἐνῶ οἱ μὴ ἀναλελυμένοι ἦσαν Ἰωνικοί, ἦτοι τῆς Λογίας Γλώσσης, καὶ ἔμεινεν παντοτινὸν αὐτῆς κτῆμα. Μόνη ἢ μετατροπὴ τοῦ ἕνα εἰς νὰ εἶναι νεωτερισμὸς μεσαιωνικός· ἀλλ' ὡς μετ' ὀλίγον θὰ ἴδωμεν οὐδ' αὐτὸς δὲν προήλθεν ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους ἀλλ' ἀπὸ τοὺς Φράγκους.

Δὲν εἶχον ἀκόμη ἐξελληνισθῆ οἱ Σλαῦοι, ὅταν δύο νέα ἔθνη μετώκησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα: οἱ Ἄλβανοὶ καὶ οἱ Βλάχοι.

Ἀπόγονοι τῶν Ἰλλυριῶν, τῶν ὁποίων διετήρησαν τὰ ἦθη, τὰ ἔθνη καὶ τὴν Γλῶσσαν, οἱ Ἄλβανοὶ ἀναφαίνονται περὶ τὸν ἔννατον μ. Χ. αἰῶνα ἐγκατεστημένοι εἰς τὴν Ἠπειρὸν, ὅθεν μετώκησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐκεῖ δὲ ἀσπασθέντες μαζῇ μὲ τοὺς Σλαῦους τὸν Χριστιανισμὸν καὶ τὴν εἰς τὸν τόπον λαλομένην Γλῶσσαν, συνεχωρεύθησαν μετ' αὐτῶν καὶ τῶν ἐντοπίων εἰς ἓν μόνον ἔθνος, διὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς συνεχωρούμενον Γλώσσης, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν θεὸν λατρεύον, εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀσθέντην ἑπῆκον, τὸν Αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου.

Ἄλλ' ἐνῶ οἱ Σλαῦοι, ὡς λαὸς γεωργικὸς κατέχευε τὰς πεδιάδας, καὶ οἱ Ἕλληνες τὰς μεγαλοπόλεις, οἱ Ἄλβανοὶ, ὡς λαὸς πολεμικὸς κατέλαβον τὰς κορυφὰς τῶν ὄρεων, ὅθεν δὲν ἄργησαν νὰ κατασταθοῦν οἱ πραγματικοὶ Κύριοι καὶ ἀσθένται τῆς χώρας, καὶ νὰ ἐπιβάλλουν εἰς τοὺς ἄλλους τὰ ἔθνη, τὰ ἦθη, τὴν ἐνδυμασίαν των, καὶ τὸ δι' ἡμᾶς σπουδαιότερον, τὴν εἰς αὐτοὺς ἰδιάζουσαν προφορὰν καὶ ἔκφρασιν.

Ἐὰν ὅμως λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ μεγαλείτερον μέρος τοῦ στρατοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου Βασίλειος ὁ Π' κατόρθωσε νὰ κατατροπώσῃ τοὺς Βουλγάρους, καὶ νὰ συζυγατῆσῃ τοὺς ἐν Ἑλλάδι ἐγκατεστημένους

καὶ κάθε στιγμήν ἐπαναστατοῦντας Σλαίους, συνέκειτο ἐξ Ἀλβανῶν στρατολογηθέντων εἰς τὴν Ἠπειρὸν καὶ τὴν Χιμάραν, δικαιούμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ ὀπλαρχηγοὶ, τοὺς ὁποίους ἀπαντῶμεν εἰς τὴν μετὰ ταῦτα ἱστορίαν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, δὲν ἦλθον ἐκεῖ ὡς ἀπλοὶ μέτοικοι, ἀλλ' ὡς στρατιωτικοὶ ὑπάλληλοι τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, ἀποσταλμένοι διὰ νὰ κρατῶσιν εἰς ὑποταγὴν τοὺς ἐκεῖ εὐρισκομένους Σλαίους.

Ὅπως δὴποτε ὅμως καὶ ἂν ἐχη τὸ πρῶγμα, τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι πρῶτοι οἱ Ἀλβανοὶ οὗτοι ὀπλαρχηγοὶ ἐπολέμησαν καρτερικῶς τοὺς Φράγκους. Αὐτοὶ ὑπεχρέωσαν αὐτοὺς νὰ ὑποσχεθῶσι μεθ' ὄρκου, ὅτι θὰ σεβασθῶσι τὸ θρησκεῦμα, τὸν ἐθνισμόν καὶ τὴν Γλῶσσαν τῶν ἐντραπίων. Αὐτοὶ ἐπὶ τῆς Τουρκοκρατίας συνεκράτουν τοὺς Τούρκους εἰς τὰ καθήκοντά των καὶ ἐμετρίαζον τὰς πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς βιαιοπραγίας των.

Ἀγάδες κάθεστε καλὰ
γιατὶ σᾶς καίμε τὰ χοιριά.

Αὐτοὶ τέλος ὑπῆρξαν οἱ κυριώτεροι μοχλοὶ, διὰ τῶν ὁποίων οἱ πατέρες μας κατώρθωσαν νὰ φέρουν εἰς αἴσιον πέρας τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγῶνα. Οἱ Βραναδες, οἱ Βοτσαραῖοι, οἱ Σοφριανοὶ καὶ οἱ Νοταράδες, ἀναφέρονται εἰς τὸ περίφημον Χρονικὸν τοῦ Μωρέως, ὡς ὑπάρχοντες πρὶν τῆς ἐμφανίσεως τῶν Φράγκων εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι οἱ ἐπὶ τῆς Τουρκοκρατίας τὰ ὀνόματα ταῦτα φέροντες ὀπλαρχηγοὶ τῆς Ἑλλάδος, ἦσαν ἀπόγονοι ἐκείνων.

Ἐχουσι λοιπὸν πολὺ δίκαιον οἱ Ἕλληνες νὰ θεωρῶσι τοὺς σήμερον ἐν Ἑλλάδι ζῶντας Ἀλβανοὺς ὡς γνησίους αὐτῶν ἀδελφοὺς καὶ συμπολίτας, καὶ νὰ συμμερίζωνται μετ' αὐτῶν τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς αὐτοδιοικήσεως, χωρὶς ποσῶς νὰ προσέχουν ἂν οὗτοι εἰς τὸν οἰκογενειακὸν των βίον διατηροῦν ἀκόμη τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῆς πρώτης αὐτῶν πατρίδος, ἂν ἀναμεταξύ των συνεννοοῦνται διὰ τῆς Ἀλβανικῆς καὶ οὐχὶ διὰ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης. Αὐτὸ τοῦτο πράττουσι καὶ οἱ Γάλλοι πρὸς τοὺς μεσημβρινοὺς συμπατριώτας των, χωρὶς ποσῶς νὰ ταράττωνται ἂν οὗτοι διατηροῦσι τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν ἰδικῶν των καὶ ἂν ἀντὶ τῆς Γαλλικῆς ὀμιλοῦν τὴν μητρικὴν αὐτῶν γλῶσσαν, τὸ Ρατοῖς.

Μία ὅμως τόσον παρατεταμένη ἄλβανικὴ ἐπικράτησις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴν ἐπιδράσῃ σπουδαίως ἐπὶ τῆς γλώσσης τοῦ τόπου καὶ νὰ μὴν ἐπιφέρῃ εἰς αὐτὴν μεταβολὰς ἰδιαζούσας. Ἐν τούτοις, εἴτε διὰ τὸ μέγα σέβας, τὸ ὁποῖον τὸ ἔθνος τοῦτο εἶχε πάντοτε πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς Ἀυτοκράτορας, διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν θέσιν, τὴν ὁποῖαν οὗτοι ἐδημιούργησαν ὑπὲρ αὐτῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα· εἴτε διότι ἐγκαίρως ἐνόησαν τὸ μέγα συμφέρον τὸ ὁποῖον εἶχον, νὰ διακρίνωται ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τοὺς ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ζῶντας, καὶ ἰδίως τοὺς τὸν Μωαμεθανισμόν ἀσπασθέντας ὁμοειθεῖς των, οἱ ἐν Ἑλλάδι Ἄλβανοι ἀπέφευγον συστηματικῶς, ὁμιλοῦντες πρὸς Ἕλληνας, νὰ κάμνουνσι χρῆσιν τῆς μητρικῆς των Γλώσσης, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐλάχιστα ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς Ἑλλ. Γλώσσης διὰ τοῦ Λεξικοῦ των. Ὀλίγιστα εἶναι τῶ ὄντι αἱ ἄλβανικαὶ λέξεις αἱ ὁποῖαι παρεισέφρυσαν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλουμένην : ἡ **πλάτσικι**, τὸ **Βηλαέτι**, ἡ **Φλοκάτι**, ἡ **φουστάνελα**, τὸ **λιμέρι**, τὰ **τσιπραξία**, ὁ **ταμπουρας**, τὸ **γελέκι** κλ. καὶ αὗται ἡμέρα τῆ ἡμέρα ἐξαλείφονται μὲ τὰ πράγματα τὰ ὁποῖα ἐσήμαινον.

Τοῦτο ὅμως δὲν ἠμπόδισε τοὺς Ἄλβανούς, νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς φρασεολογίας τῆς Ἑλλ. γλώσσης καὶ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν τὸν ἰδιαιτέρον ἐκεῖνον χαρακτήρα, ὅστις διακρίνει τὴν Γλώσσαν τῶν **Κλεφτικῶν μας ἀσμάτων**.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὰ ἄσματα ταῦτα εἶναι γραμμένα εἰς τοῦ λαοῦ τὴν Γλώσσαν, καθαρὰν μάλιστα ἀπὸ τοὺς ξενισμοὺς καὶ βαρβαρισμοὺς τῆς Γλώσσης τοῦ Μεσαιῶνος. Ὁ ἀναγινώσκων ὅμως αὐτὰ αἰσθάνεται ἀπὸ τὸν πρῶτον στίχον, ὅτι οἱ γράψαντες ἦσαν ἄνδρες πολεμικοὶ ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τὴν ἀγρίαν φύσιν, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας ἔζον καὶ ἠγωνίζοντο, ἀπὸ τὰ εἰς αὐτὴν φαινόμενα καὶ πραττόμενα· καὶ ὡς ἐκ τούτου, ἐξέθετον τὰς ἐντυπώσεις των μὲ ὅλως δι' ὅλου ἄτεχνον ἀπλότητα, ὅπως ἢ κάθε μία παρουσιάζετο εἰς τὴν ἀντίληψίν των, ὅπως ἤρχετο εἰς τὴν γλώσσάν των.

Τρία πουλάκια κάθονται στὴ ράχη στὸ λιμέρι,
τόνα τηράει τὸν Ἄρμουρὸ τῆλλο κατὰ τὸ Βάλτο,
τὸ τρίτο τὸ μικρότερο μοιρολογαίει καὶ λέγει :
ἄραγε τί νὰ γίνηκεν ὁ Χρῆστος ὁ Μηλιόνης ;
μηδὲ σὸ Βάλτο φάνηκε μηδὲ στὴν Κρυκθρόσι,
μὰς εἶπαν πέραν πέρασε καὶ μῆκε μὲς στὴν Ἄρτι
καὶ πῆρε σκλάβο τὸν Κατὴ πῆρε καὶ τοὺς Ἀγάδες κλ.

Τέχρον τῆς Γούρας τὰ βουνά καὶ στέκων μακρμένα !
μήνα χαλάζει τὰ χτυπᾷ μήνα βάρυς χειμῶνας ;
κισυδὲ χαλάζει τὰ χτυπᾷ κισυδὲ βάρυς χειμῶνας
ὁ Κομπογιάννης πολεμᾷ χειμῶνα κλοκαίρι κλ.

Τοῦ Κίτ' ἡ μάνα κάθονταν στὴν ἄκρ' ἀπ' τὸ ποτάμι
μὲ τὸ ποτάμι μίλωνε καὶ τὸ πετροβλοῦσε·
Ποτάμι μου λιγότεφε, ποτάμι στρέψε πίσω
γὰ νὰ περάσω ἀντίπερα, πέρα στὰ Κλέρτοχώρια,
πῶχων οἱ κλέρτες σίνοδο ὀπώχων τὰ λημέρια κλ.

Καὶ ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐκφράσεως εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον
χαρακτηρίζει καὶ τὸ ηπειρωτικὸν ἰδίωμα, τὸ περισσύτερον ὄλων τῶν
ἄλλων παθὸν τῶν Ἀλβανῶν τὴν ἐπίδρασιν.

Ὅσα εἶπομεν περὶ Ἀλβανῶν ἠμποροῦμεν νὰ ἐπαναλάβωμεν καὶ
περὶ τῶν Βλάχων.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι οἱ πλείότεροι τούτων ἦλθον ὡς ἄπλοῖ
μέτοικοι εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀνάμικτοι ἴσως μὲ τοὺς Σλαυοβουλ-
γάρους. Γνωρίζομεν ὅμως ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς, ὅτι εἰς
τοὺς κατὰ τῶν Κομάνων καὶ τῶν Βουλγάρων πολέμους των οἱ
Αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἐστρατολόγουν, πολὺ συχνά, ὁμοῦ μὲ
τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ Βλάχους στρατιώτας, καὶ ὅτι τόσον ἔμειναν
ἀπ' αὐτοὺς εὐχαριστιμένοι, ὥστε μετὰ ταῦτα, γραικώσαντες αὐτοὺς καὶ
καὶ θεῖω βαπτίσματι τιμήσαντες, ἔστειλαν ὡς **Σπαθαρίους** καὶ **Πρω-
τοσπαθαρίους**, ἤτοι ὡς Στρατιωτικοὺς Διοικητὰς εἰς τὴν Θεσσαλίαν,
ὅπου δὲν ἤργησαν νὰ συγχωνευθῶσι μὲ τοὺς ἐντοπίους καὶ ν' ἀποτε-
λέσωσιν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἔθνος, τοὺς **Μεγαλοβραχίτας**.

Οἱ αὐτοὶ ὅμως λόγοι, οἱ ὅποιοι ἠμπόδισαν τοὺς Ἀλβανοὺς
ἠμπόδισαν καὶ τοὺς Βλάχους νὰ ἐπιδράσων ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς
Γλώσσης διὰ τοῦ Λεξικοῦ των. Πολὺ ὀλίγοι εἶναι αἱ Βλαχικαὶ
λέξεις, αἱ ὁποῖαι εἰς τὸ διάστημα τοῦτο εἰσέφρουσαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν
καὶ αὐταὶ ἡμέρα τῇ ἡμέρα ἐξαλείφονται. Εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ὅπου
ἔτι ὀλίγοι ὑπάρχουν ἐξελληνισμένοι Βλάχοι, πρέπει νὰ ὑπάγη τις εἰς
τὴν κατοικήτην τῆς κοινωνίας τάξιν διὰ ν' ἀκούσῃ σήμερον τὰς λέξεις :
κάππα, σιγοῦνι, τσέργα, μπομπότα, μαμαλίγκα κ.λ. Δὲν δυνά-

μεθα ὅμως νὰ ἀρνηθῶμεν, ὅτι ἡ ἰδιάζουσα εἰς τοὺς Θεσσαλοὺς προσφορὰ πολλῶν Ἑλληνικῶν λέξεων λ. χ. **του νερό, του φουμί, ου θιός, ου Γιόργις, ου Δημήτρις** κ.λ. εἶναι λείψανα τῆς Βλαχικῆς ἐπιδράσεως. Ἄλλος Βλαχισμὸς εἶνε τὰ εἰς—οὐλ καὶ—ου ἑναρθρα σήμερον δὲ χαϊδευτικά ὀνόματα λ.χ. **Γιανούλης, Μαρούλης, Γιωργούλης, ἡ Γιάνου, ἡ Μάρου, ἡ Στάμου** κ.λ. τὰ ὁποῖα τόσον συχνὰ ἀκούονται εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Θεσσαλονίκην.

Ὁ σπουδαιότερος ὅμως Βλαχισμὸς, ὁ ὁποῖος εἰσέδυσεν εἰς τὴν Γλῶσσαν, καὶ τοῦ ὁποῖου τὰ ἀποτελέσματα ἐξακολουθοῦν νὰ ἐπικρατοῦν καὶ νὰ πολλαπλασιαζῶνται, εἶναι αἰτελικαὶ τῶν λέξεων αὐξήσεις.

Εἶναι γνωστὸν, ὅτι οἱ Ἕλληνες, ἀρχαῖοι τε καὶ νεώτεροι, συνηθίζουσι ν' αὐξάνουσι τὰς λέξεις των εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ὄχι εἰς τὸ τέλος: γράφω, ἔγραφα, ἔγραψα. Τρώγω ἔτρωγα, ἔφαγα, σπάρραγος, ἀσπάρραγος, σπαράγγι ἀσπαράγγι, βδέλλα ἀβδέλα κ.λ. Τὸ σύστημα ὅμως τοῦτο, κοινὸν εἰς ὅλας τὰς Ἰνδογερμανικὰς καὶ τὰς Τουρανικὰς Γλώσσας, δὲν ἀπαντᾷται εἰς τὰς Ἰβηρικὰς ἢ τὰς Ἀλοροδικὰς, ὡς ὀνομάζει αὐτὰς ὁ Ἡρόδοτος, ἦτοι: τὴν Ἰβηρικὴν, τὴν ἀρχαίαν Κρητικὴν καὶ Ἑτεοκρητικὴν, τὴν Γραικικὴν, τὴν Μυσικὴν καὶ τὴν Δακικὴν, ἀπὸ τὰς ἀρχαίας, τὴν Γεωργιανὴν καὶ τὴν σήμερον Ἰβηρικὴν (Basque) ἀπὸ τὰς ζώσας. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἔθνη ἐσυνήθιζον καὶ συνηθίζουσι ν' αὐξάνουσι τὴς λέξεις των εἰς τὸ τέλος, καὶ νὰ τοποθετῶσι τὰ ἄρθρα των εἰς τὸν λόγον οὐχὶ πρὸ τῶν ὀνομάτων, τὰ ὁποῖα ταῦτα προσδιορίζουσιν, ἀλλὰ μετ' αὐτά. Λέν εἶναι λοιπὸν καθόλου παράξενον ἂν οἱ Βλάχοι, οἱ ὁποῖοι, ὡς γνωστὸν, εἶναι ἀπόγονοι τῶν παρὰ τὸν Ἰστρον Δακῶν καὶ Μυσῶν, ἐλθόντες εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ παραδεχθέντες τὴν Γλῶσσαν τοῦ τόπου, μετεχειρίσθησαν αὐτὴν ὅπως ἦσαν συνηθισμένοι νὰ μεταχειρίζωνται τὴν ἰδικὴν των. Ἔλεγον λοιπὸν: γράφανε, γράψανε, τρώγανε, φάγανε ἐκεῖ ὅπου οἱ Ἕλληνες ἔλεγον: ἔγραψα, ἔφαγα κ.λ. Ἄλλοτε δὲ προσθέτοντες εἰς τὸ τέλος τῶν λέξεων—α ἐσχημάτιζον ἐμένα, ἐσένα, αὐτόνα, ἐκείνονα καὶ ὅλον ἐπεκτείνοντες τὰς αὐξήσεις των ταύτας ἐσχημάτιζον τὰ ἐμένανε, ἐσένανε, ἐκείνονε, αὐτωνῶν, αὐτωνῆνε, τὰ στολιζούντανε, χτυπιούντανε, ἀγαπιούντανε, πετσοκοπιούντανε καὶ ἄλλα τόσα παρόμοια μορφολογιήματα, τὰ ὁποῖα οἱ Δημοτικισταὶ μας, ἀντὶ νὰ διαγράψουν ἀπὸ τὸ λεξικόν των ὡς ξένα καὶ βάρβαρα, νιοθέτησαν αὐτὰ, διὰ μόνον τὸν λόγον, διότι ἡ μεγάλη

αὐτῶν ποικιλία εὐκολύνει αὐτοὺς ὑπερβολικὰ εἰς τὴν στιχουργίαν. Ἡ σήμερον λαλουμένη ἐπιτρέπει κάλλιστα τὰ : λέγουσι, λέγουν, λέν, πηγαίνουν, πύγουν καὶ πῦν, ἀπαράλλακτα ὅπως ἡ Ἐπική ἐπέτρεπε τὰ : ἔβασαν, ἔβαν, βάν, ἔφασαν, ἔφαν, φύν. Ὅχι ὁμως καὶ τὰ : τρώγανε, λέγανε κ.λ. καὶ ἔτι ὀλιγώτερον τὰ : ἐλέγανε, ἐτρώγανε, ἐχορευάνε.

Τὰς μεγαλειτέρας ὁμως μεταβολὰς ἔπαθεν ἡ Ἑλλ. Γλῶσσα ἐπὶ τῆς **Φραγκοκρατίας**.

Ὡς γνωστὸν, **Φράγκους** ὠνόμαζον οἱ Βυζαντινοὶ ὅλα τὰ τότε εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην ἐκλατινισθέντα Ἰνδογερμανικὰ Ἔθνη, καὶ **Φράγκικα** τὰς Ρωμουνικὰς Γλῶσσας τὰς ὁποίας ἐλάλουν καὶ τῶν ὁποίων αἱ κυριώτεραι ἦσαν ἡ Γαλλικὴ καὶ Ἱταλική.

Ἐλθόντες ὑπὸ τὸ πρόσχημα σεβασμοῦ πρὸς τοὺς ἀγίους τόπους καὶ μὲ σκοπὸν νὰ ἐλευθερώσουν αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς Σαρακηνοὺς, τὰ ἔθνη ταῦτα δὲν ἄργησαν νὰ κερδίσουν τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ἐντοπίων, καὶ νὰ ἔλθωσιν εἰς στενωτάτας μετ' αὐτῶν σχέσεις. Ἄνα ἡ Κομνηνὴ καὶ Νικίτας ὁ Χωνιάτης, καίτοι ἐχθροὶ ἀσπονδοὶ τῶν ξένων, δὲν εὐρίσκουσι λέξεις νὰ ἐπαινέσωσιν ἐπαξίως τὸ ἀξιοπρεπὲς τῶν ξένων τούτων παράστημα, τὴν ἀνδρείαν τῶν, τοὺς εὐγενεῖς αὐτῶν τρόπους καὶ τὰ τόσα ἄλλα τῶν προτερήματα. Ἐμμανουὴλ δὲ ὁ Κομνηνός, ὁ τότε βασιλεύων εἰς τὸ Βυζάντιον, ἦτον ἑξάλλος ἐκ τῆς χαρᾶς τοῦ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν κατώρθωσε νὰ ὑπανδρεύσῃ τὴν θυγατέρα του μὲ ἓνα Μομφερῶτον, ν' ἀρραβωνίσῃ τὸν υἱὸν του μὲ τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, καὶ ὁ ἴδιος νὰ νυμφευθῇ εἰς δεῦτερον ἢ τρίτον γάμον τὴν ἀδελφὴν τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Κοιρόδου. Καὶ ἐπειδὴ τὰ συνοικέσια αὐτοῦ τοῦ εἵδους δὲν ἐπεριορίζοντο μόνον εἰς τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν, ἀλλὰ πολὺ συχνότερα ἐπανελαμβάνοντο εἰς τὸ πολὺ δημόσιον, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν ξένων τούτων εἶχον εἰσχωρήσει πολὺ γρήγορα εἰς τὸν τόπον, καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλουμένη καὶ γραφομένη Γλῶσσα εἶχε φορτωθῇ τοὺς χειροτέρους βαρβαρισμοὺς, πολὺ πρὶν οἱ Φράγκοι γίνωσι κύριοι τῆς χώρας.

Ἄρκει νὰ ρίψῃ τις ἐν μόνον βλέμμα ἐπὶ τῶν γραπτῶν μνημείων, τὰ ὁποῖα μᾶς ἔμειναν ἀπὸ τοὺς χρόνους ἐκείνους, διὰ νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι

οὗτα γράψαντες δὲν ἐλάμβανον πλέον τὰς ἐμπνεύσεις τῶν ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον, ἀλλ' ἀπὸ τὸν σύγχρονον κόσμον, τὸν κόσμον τῶν Σταυροφόρων. Ἀπὸ αὐτοῦ ἐδανείζοντο τὰς ὑποθέσεις τῶν ποιημάτων τῶν, ἀπ' αὐτοῦ τοὺς ἥρωάς τῶν αὐτῶν τὰ ἀνδραγαθίματα ἐξιμνοῦσαν καὶ εἰς μίαν Γλῶσσαν ἢ ὅποια περιέχει περισσότερα Φράγικα παρὰ Ἑλληνικά.

Τὸ παλαιότερον τῶν ποιημάτων τούτων εἶναι: Ἡ ἐξιστόρησις τῶν παθημάτων τοῦ Βελθράνδρου καὶ τῆς Χρυσάντζας.

Ἴδου πῶς ἐπιγράφει αὐτὸ ὁ ἀνώνυμος ποιητὴς του :

Διήγησις ἐξαίρετος Βελθράνδρου τοῦ Ρωμαίου,
ὃς διὰ θλίψιν ἣν εἶχεν ἐκ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ
ἀπεξενώθη, ἐφυγεν ἐκ τῆς γονικῆς του χώρας
καὶ πάλιν ἐπανάστρεψεν, ἔλαβε τὴν Χρυσάντζαν
τὴν θυγατέρα τοῦ Ρηγῶς τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας,
πάλιν κρυφίως τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς αὐτῆς.

Ἀρχόμενος δὲ τοῦ λόγου λέγει:

Δεῦτε προσκαρτερήσατε μικρὸν ὥραίσι πάντες
θέλω σὰς ἀγγιγῆσθαι λόγους ὠραιστάτους,
ὑπόθεσιν παράξενην, πολλὰ παραλλαγμένην
δοτις γὰρ θέλει ἐξ αὐτῆς θλιβεῖν τε καὶ χαρῆναι
καὶ νὰ θαυμάσῃ ὑπόθεσιν τῆς τέλμης καὶ ἀνδρείας.

Κατὰ τὸν μακαρίτην Κοραῖν τὸ ποίημα τοῦτο εἶναι πολὺ ἀρχαιότερον τοῦ Γεωργιᾶ (1475) καὶ ἴσως ὄχι πολὺ νεώτερον τοῦ Πτωχοπροδρόμου (1200). Πιθανολογεῖται τοῦτο, λέγει ὁ μακαρίτης, τὸ μὲν ἀπὸ τὴν ἀνομοιοκατάληκτον κατάληξιν τῶν στίχων, τὸ δὲ ἀπὸ τὰ πρόσωπα τοῦ ποιήματος, φανερὰ ἐλαρμένα ἀπὸ τὰς Σταυροφορικῆς ἐκστρατείας τῶν Δυτικῶν Ἡγεμόνων, οἵτινες ἐκίρριευσαν καὶ τὴν Ἀντιόχειαν. Ὁ Βελθράνδρος ἀναμφιβόλως εἶνε ὄνομα δυτικόν, Bertrand, καὶ ὁ πατήρ του ὀνομάζετο Ῥοδόφιλος, ὄνομα εὐτυχῶς πλασμένον ἀπὸ τὸ Rodolphe. Τὴν αὐτὴν εὐτυχίαν δείχνει καὶ εἰς ἄλλα τινα μέρη τῆς μυθιστορίας του ὁ ποιητὴς, ἀλλ' ἢ ἀιάνγνωσις του

είναι ἀηδὴς διὰ τὴν μίξιν καὶ γειννίασιν πολλῶν ἀρχαίων λέξεων καὶ φράσεων Ἑλληνικῶν μὲ πολλὰς λέξεις καὶ φράσεις τῆς ἐσχάτης χι δαιότητος, εἰς ἓνα λόγον, διὰ τὸν ἀηδέστατον μακαρονισμόν του. (Κορ. Ἄτακτ. τόμ. II. Προλεγόμενα).

Τὸ δευτερον ἀπὸ τοὺς χρόνους τούτους περισωθὲν ποιῆμα εἶναι :

• Οἱ Ἔρωτες τοῦ Λιβύστρου καὶ τῆς Ροδάμνης •

Ὁ εἰσὶς ἀνώνημος αὐτοῦ ποιητῆς ἐκλέγει καὶ αὐτὸς τὰ πρόσωπά του καὶ τὴν ὑπόθεσιν του ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν Στανροφόρων, φαίνεται ὅμως, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶχε σπουδάσει εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα καὶ ὅτι ἦτο μεμημένος τὴν ἀρχαίαν ποιήσιν. Ἀναγινώσκων τις τὸ ποιήμα του αἰσθάνεται, ὅτι ὁ γράψας αὐτὸ εἰρήσκειται ὑπὸ τὸ κράτος τῶν κλασικῶν ἀναμνήσεων καὶ ἀγωνίζεται νὰ μὴν ἀπομακρυνθῆ ἀπ' αὐτῶν πολὺ ἢ Γλωσσά του ὅμως εἶναι ὡς ἡ τοῦ Βελθράνδρου ἀηδὴς καὶ μιζοβάρβαρος.

Πρὸς περιέργειαν ἰδοὺ δύο περικοπαὶ τοῦ ἐν λόγῳ ποιήματος :

Λατίνος ἦτον εὐγενῆς ἐκτίσις ἀπὸ χώρων,
ἀγυρὸς, ἐπιτήδειος, εὐμορφος εἰς τὴν πλάσιν,
νέος, πολλὰ καλλόκοπος εἰς θέσιν καὶ εἰς σχῆμα,
ξανθὸς, μικρὸς, ἀγένειος, τριγύρω κουρεμένος,
φάριν' ἐκαβαλίκευεν ἐκράτει καὶ ἱεράκιν,
καὶ ὅπισθε ἠκελοῦθει τον σκυλὶν μὲ τὸ λυτάρην κ.λ.

Ἴδου κ' ἓνα του Μονολόγι :

Ἄνθη τοῦ πόθου, τὸ κλαδί, καὶ τὸ δένδρον τοῦ πόνου !
Τρυγῶ ἐκ τοῦ πόνου τὸν καρπὸν, ὀπωρικὰ καρδίας.
Γλυκα νει ὁ πόθος ὀλίγον, πικραίνει ὁ πόνος πλέον,
καὶ πόθος ὀλιγοῦνίζισος, πλέον εἰσίγει πόνον
καὶ ἐνι τοῦ πόθου τὸ δένδρον, νὰ τὸ ἐξανασπάσῃ,
ἐκεῖνο δὲ ἐρίζωσε μὲς' τὴν ἐμὴν καρδίαν
πέρνει τὴν καρδίαν μου καὶ εὐγαίνει μετ' ἐκείνην.
Πόθος καὶ πόνος . . . καὶ τὸ πονῶ ποθῶ το
καὶ πλήρωσέ το, τὸ ποθῶ, μὴ τυρανισομαι ἀλλήλου.

Πολύ χειρότερα ἦτον ἡ Γλῶσσα, τὴν ὁποίαν τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐγραφον εἰς τὴν Ἑλλάδα. « Τὸ Χρονικὸν τῶν ἐν Ῥωμανία καὶ μάλιστα ἐν τῷ Μωρέᾳ πολέμων τῶν Φράγκων », εἶναι ἡ καλητέρα τοῦτου ἀπόδειξις.

Παρελθόντων γὰρ ἐκατὸν τῶν χρόνων πληρωμένων,
ἀφ' ὅτου γὰρ ἐγένετο ἐκεῖνο τὸ πασάτζι,
(τὸ ἔτος τότε ἔτρεχεν ἀπὸ κτίσεως κόσμου
ἕξῃ χιλιάδες, λέγω σε, κ' ἑπτὰ ἑκατοντάδες
καὶ δεκαεὶς ἑναιαυτοὺς, τόσων καὶ ὄχι πλέον)
οἱ Κόντοι ἐκείνοι ἐνώθησαν, οὕπερ ἐδῶ ἄνομάζω
κ' ἄλλοι μεγάλοι ἄνθρωποι, ὅπου ἦσαν εἰς τὴν Δύσιν,
ὄρκον ὠμόσπουν ἑμοῦ καὶ τὸν Σταυρὸν ἐπήραν,
ὅπως ἑμὸν περάσουσιν εἰς τῆς Συρ' εἰς τὰ μέρη,
ἐκεῖ ε' τὰ Ἱεροσόλυμα εἰς τοῦ Κυρίου τὸν τάφον.
Πρῶτος ἦταν ὁ Παντοῆς, ὁ Κόντος τῆς Φιλάνδρας,
τὸν δεῦτερον ἐλέγασι τὸν Κόντον τῆς Τζιαμπάνιας,
τὸν τρίτον γὰρ ὠνόμαζαν τὸν Κόντον τῆς Τολουζακ. κ.λ. »

Μεταξὺ τῶν ἄλλων Γαλλισμῶν, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀνάμικτοι μὲ τοὺς Λατινισμοὺς, ἀρκοῦμεθα νὰ σημειώσωμεν τὰς διαφόρους μορφὰς τῆς λέξεως rex. Ρέ, Ρήξ, Ροέ, Ρώας, Ρήγας· τὰ θηλυκὰ Ρήγαινα, Ρεγήνα, Ρήνα· τὰς λέξεις πασάτζι, κογγέστα, κουγγεστεύω, κουρτζεζία. Τὰ κύρια ὀνόματα Παντοῆς (Baudoin) Φιλάνδρια (Flandres) Τζιαμπάνια (Champagne) κτλ.

Καὶ εἶναι αὐτὴ ἡ Γλῶσσα, τὴν ὁποίαν ὁ μακαρίτης Κ. Παπαρηγόπουλος ἐθεώρησεν ὡς ἀφειρηθῆσαν τῆς σημερινῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους Γλώσσης!

Πολὺ ὅμως καὶ ταύτης χειρότερα ἦτον ἡ Γλῶσσα, τῆς ὁποίας ἐπὶ τῶν Σταυροφόρων ἐγένετο χρῆσις εἰς τὴν Κύπρον. Ἴδου τὶ περὶ αὐτῆς λέγει ὁ Χρονογράφος:

« Καὶ διατὶ δύο φυσικοὶ ἀφέντες εἶναι εἰς τὸν κόσμον, ἓνας » κοσμικὸς καὶ ὁ ἄλλος πνευματικὸς, τοὺς εἶχε τὸ νησαῖον τοῦτο, τὸν Ἰ. Βασιλέαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸν Πατριάρχην τῆς μεγάλης Ἰ. Ἀντιοχείας, πρὶν τὸ πάρον οἱ Λατῖνοι, διότι ἦτον χρήσιμον

» νὰ ξεύρωμεν ρωμαϊκά καθολικά, διὰ νὰ πέψουν γραφές τοῦ
» Βασιλέως, καὶ συριανικά σωστά, καὶ οὕτως ἐμαθήτευσαν τὰ παιδιὰ
» μας ὡς ποῦ καὶ ἐλήθραν τὸν τόπον οἱ Λαζάνιδες, καὶ ἀπὸ τότες
» ἀρχέψαν νὰ μανθάνουν Φράγκικα, καὶ βαρβάρισαν τὰ ρωμαϊκά· ὅτι
» εἰς τὸν κόσμον δὲν ἠξεύρουν ἴντα συντυχαίνομεν·» καὶ εἶχε πολὺ
δίκαιον ὁ Χρονογράφος.

Ἴδου δύο ἀποσπάσματα συγγραμμάτων γραμμένων τὴν ἐποχὴν
ἐκείνην εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην.

« Ἐάν γίνηται ὅτι κανεῖς Μπορούνης ἢ κανεῖς Βαβαλλάρης, ἢ βοιργέτης,
» ἢ ὅποιος καὶ ἂν ἔνη, ὅτι ἔχασε τὸ γεράκιον του, ἢ τὸ φαρκόνιον του, ἢ τὸ σάκη
» του ἢ τὸ ξουπέρν τ.υ, ἢ κανέναν ὄρνεον ἐδικόν του, τοιοῦτον ὡς γινὼν νὰ ἔνη, καὶ
» γίνεται οὕτως ὡς γινὼν τὸ ἔλυσε εἰς κανέναν κυνήγιον, καὶ ἐφαλλίσαεν, ἢ ἀστόχησεν,
» καὶ φεύγει ἐνεῖνον τὸ ὄρνεον καὶ ὁ ἀθίντης του χάνει τὸ ἂλ. ἂλ. (Ἄσιζαι τῆς
» Κύπρου)».

« Καὶ ὅταν ἐδιάβατεν ὁ Μίσερ Οὐγγω τὴν Ἀμπελὴν τὸ χερτίν καὶ ἀπελογήθη
» ὁ Ρηγας ἐμπροσθεν τοῦ ἀθίντης καὶ τοῦ πόνπουλου, τότεν ἐξέθησαν ἀπὸ τὸ
» κελλίν τοῦ Ρηγῶς εἰς τοὺς ἡλιακοὺς καὶ ἔνατσαν εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Ρηγῶς
» καὶ ὁ κύρης τῆς Τύρου καὶ ὁ Μίσερ Ἐμπελιάν τὴν Ἀμπελὴν, ὁ πρίντζης τῆς
» Γαλιλαίας, ἐκάτιζαν εἰς τὴν αὐτὴν αὐλὴν, εἰς τὴν μεγάλην Δότζιαν τῆς
(Βοστρώνος).

Καὶ δὲν ἦσαν μόνον οἱ ξένοι, οἱ ὅποιοι ἔγραφον τὴν Γλῶσσαν
τοιουτοτρόπως· αὐτὸ τοῦτο συνέβαινε καὶ εἰς τοὺς ἐδικούς μας. Τὸ
σύγγραμμα τοῦ Μαχαιρᾶ εἶναι ὡς εἶδομεν, γραμμένον ὁλόκληρον κατὰ
τὸν ἴδιον τρόπον.

Εἰς τὴν γενικὴν ταύτην τοῦ ἐθνισμοῦ μας καὶ τῆς μητρικῆς μας
Γλώσσης κατὰπτωσιν οὐδεμία ἢ σχεδὸν οὐδεμία, ἀντετάχθη ἐκ μέρους
τῶν λογίων ἢ ἐκ μέρους τῶν ἰσχυρότων ἀντίπραξις. Ὁ τότε τὸν κόσμον
τῶν Γραμμάτων ἀντιπροσωπεύων Τζέτζης, τὸ μόνον τὸ ὅποιον ἠῆρεν
ἄξιον νὰ ἠθρηήσῃ, ἦτον ἡ κατάργησις τοῦ ἀρχαίου μετρικοῦ συστή-
ματος καὶ ἡ ἀντικατάστασις αὐτοῦ διὰ τοῦ πολιτικοῦ λεγομένου στίχου.

Πολὺ καλῆτερον τούτου ἐσκέψθη ὁ τότε εἰς τὸ Βυζάντιον βασι-
λεῦων Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός. Ἐπιχειρηθεῖς νὰ γράψῃ σύνταγμα τι

ναυθετικὸν διὰ τὸν νεαρὸν ἀνεπιόν του, τὸν ἐπικαλούμενον « Σπανέαν » ἔλαβεν ὡς ὑπόδειγμα οὐχὶ Φράγκον τινὰ συγγραφέα, ἀλλὰ τὸν Ἰσοκράτην καὶ ἰδίως, τὴν πρὸς Δημόνικον αὐτοῦ Παραίνεσιν. Ἐτυχῶς ὅμως καὶ ὁ βασιλεὺς οὗτος τόσον ἦτον βουτηγμένος εἰς τὴν φραγκικὴν κοινωνίαν, τόσον εἶχε ποτισθῆ τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν Λατίνων, ὥστε δὲν ἠμπόρεσε νὰ μὴν ἐκφραγίσῃ τὸν Ἰσοκράτην. Καὶ πράγματι τόσους μετεχειρίσθη φραγκισμοὺς εἰς τὴν μετάφρασίν του, ὥστε πολὺν κόπον κατέβαλεν ὁ μακαρίτης Μαυροφρούδης διὰ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ Σπανέας τοῦ Κομνηνοῦ εἶχεν ὡς βάσιν τὴν πρὸς Δημόνικον παραίνεσιν τοῦ Ἰσοκράτους.

Ἴδου μικρὸν ἀπόσπασμα τοῦ ποιήματος τούτου :

Παιδὶν μου φρόνητότεον παιδὶν μου ἀγαπημένον,
ὅσοτον ἐκ τῶν ὀπτόν μου καὶ σαρξ ἐκ τῆς σφραγὸς μου!
τὴν φρόνησιν ἐπιμελοῦ, παιδὶν μου παρὰ πάντα
ὁ νοῦς γὰρ μέγας θησαυρὸς ἐπέκεινα τῶν ὄλων,
κ' εἰς τόπον ὀλιγοῦτζικόν ἐνι προχωρημένους.
Γιὰ μου ἦδη ἂν ἔπραγες ξένον τι ποτε; πράγμα
καὶ πῆρες καὶ κατέλυες κατακαπάνητός το
μὴ κρήνης τοῦτο, μ' ἀρνηθῆς μὴ τὸ ἀλλολογήρη,
διὰτι οὐκ εἶχε μάρτυρας σημάδιον ἐνεχέρισου.

Μὲ τὰς λέξεις : τὴν φρόνησιν, ἐπιμελοῦ, ὁ νοῦς, γὰρ, μέγας, ἢ Ἰλῶσσι τοῦ ποιήματος τούτου πλησιάζει τὴν τοῦ Πτωχοπροδρομοῦ. Μὲ τὰς λέξεις : παιδὶν ὀλιγοῦτζικόν, πλησιάζει ἐκείνην, ἣτις τότε ἐλαλεῖτο εἰς τὴν Κύπρον· ἐνφ' αἱ λέξεις : ἐπέκεινα τῶν ὄλων, ἐνι προχωρημένους ὡς καὶ ὁ τύπος βασιλεῶ, τὰ ὁποῖα παρέμειναν εἰς τὴν δημῶδη, ἦσαν ἄγνωστοι εἰς τοὺς Ἕλληνας ἕως τότε, καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι εἶναι ἀθλιοὶ νεωτερισμοὶ ἐξελληνισμένον Φράγκων.

Ἐτι καλλίτερον τοῦ Κομνηνοῦ ἐσκέφθη ὁ τότε Λεσπότης τῆς Ἠπείρου Ἰωάννης ὁ Β'. Βλέπων οὗτος τοὺς ὑπηκόους του νὰ χάνονται ἀναγινώσκοντες τὰ ἀθλία τῶν Φράγκων μυθιστορήματα καὶ λαμβάνοντας τὰ εἰς αὐτὰ ἐξημιόμμενα τῶν Ἰπποτῶν καμύματα ὡς τύπον καὶ ὑπογραμμὸν τῆς διαγωγῆς των, συνέλαβε τὴν λαμπρὰν ἰδέαν, ν' ἀντι-

καταστήσῃ αὐτὰ μὲ τὰ ἐπικά ποιήματα τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων, καὶ νὰ παρέξῃ εἰς τοὺς ὑληκόους του ἀναγνώσματα εἰς τὰ ὁποῖα, κατὰ τὴν ἐπιτηχῆ ἔκφρασιν ἐνὸς τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, τὰ πάντα τὴν ἀρετὴν ἐξυμνοῦσι, τὰ πάντα εἰς αὐτὴν φέρουσι. Μὴ ὦν ὁμοίως ὁ ἴδιος εἰς κατάστασιν νὰ μεταφράσῃ τὸν Ὀμηρον, ἐπεφόρτισεν ἓνα τῶν τότε λογίων νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἔργον καὶ νὰ ἐκδώσῃ αὐτὸ πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν.

Δυστυχῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἔτυχε νὰ ἦναι ἓνας ἀπὸ τοὺς Λογιωτάτους ἐκείνους, τοὺς ὁποίους εἶχε διαπεράσει ὁ Φραγκισμὸς μέχρις ὀστέων, καὶ ὡς ἐκ τούτου, ἐπροσπάθεισε νὰ δώσῃ εἰς τὰ Ὀμηρικὰ πρόσωπα ὅσον τὸ δυνατὸν ρωμαντικώτερον χαρακτῆρα καὶ νὰ φροτώσῃ τὴν Ἰλιῶσαν μὲ τὰς ἀηδεστεράς ἐκφράσεις.

Ἴδου πῶς ἐπιγράφει τὸ ἔργον του :

« Μετάφρασις Ἱστορίας τινος ἀρμόδιος πρὸς Ὀμηρον » σὺν αὐτοῖς
» γὰρ ἀκολούθως ἔχων τοὺς πολέμους τῆς Τροίας ἀπαραλλάκτως
» καθὼς ὁ Ὀμηρος διηγεῖται καὶ ἕτερος ποιητῆς τοὺς πολέμους καὶ
» τὴν τοῦ Δουριῦ ἵππον κατασκευὴν, καὶ τὴν ἀνάλωσιν τῆς αὐτῆς
» Τροίας, τὰ μετ' Ὀμηρον, τὰ μὴ γραφέντα ἐν τῷ τοῦ Ὀμηρου βιβλίῳ,
» τὸ καλούμενον Ἰλιάδα ».

Ἴδου καὶ ὁ πρόλογός του :

Κατ' ἀξίῳσι Δεσπότης Κομνηνοῦ Ἀγγελοδοῦκα
Ἰωάννου τοῦ Ἡρώου τοῦ τὴν Δύσιν δεσποτεύον,
ἐκ τοῦ οριζμοῦ Κυρίου σὺν τῇ συλλεκταύσῃ (νύμφῃ)
τὴν εἰς ἄκρον σωφροσύσῃ ἐν τῷ νῷ ἐν τῇ δυνάμει
ὕπὲρ πάσας τὰς γυναῖκας τῆς τε νῦν εὐρισκομένης
καὶ τὰς πρώην ἠμνουμένης, τῆς ἑραίας καὶ παγκάλου
Ἀννης γούν τῆς βασιλίσσης, τῆς καλῆς μετὰ τῆς Κυρίας,
τῶν καλῶν αὐτῶν τῶν δύο καὶ ἑραίων δεσποτῶν μου,
τῶν φιλελογικιστάτων ὁ συγγρίψας δὲ ὑπάρχει
Κωνσταντίνος δεῦλος τούτων Ἑρμωνακός τὴν κλῆσιν.

Διὰ νὰ καταδειχθῇ δὲ πόση ἦτον ἡ παχυλὴ ἀμάθεια τοῦ ἀνθρώπου τούτου καὶ τῶν χρόνων εἰς τοὺς ὁποίους ὡς λόγιος διέπρεπεν ἀρκοῦν νομίζω, τὰ ἑξῆς ἐκ τῆς μεταφράσεώς του ἀποσπάσματα.

Ἐπειδὴ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἢ Θεσσαλία ἐνοχλεῖτο, ὡς σήμερον ἢ Μακεδονία, ἀπὸ τοῦς Βουλγάρους, ἐνόμισεν ὁ Γενναΐδας ὅτι ὁ λαὸς οὗτος ἦτον ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων κίτοικος τῆς χώρας ταύτης. Ὡς ἐκ τούτου ὅταν ὁ λόγος περὶ Ἄχιλλέως καὶ τοῦ στρατοῦ, τὸν ὁποῖον οὗτος ἔφερε μαζὴ του εἰς τὴν Τρωάδα, ὁ Ἑρμονιακὸς δὲν συστέλλεται νὰ εἴπῃ :

« Φέρνει στράτευμα Βουλγάρων
Θυγγρῶν τε καὶ Μυρμιδόνων. »

Εἰς ἄλλο μέρος λαλῶν περὶ τοῦ Διομήδους λέγει :

« Τούτου τοῦ ἀνδρὸς ὁ λούργῃ
ἐν ὑπέροισ ἐξευρέθη
λάρνακος τινὸς ἀπέσω
ἐν τῇ χεῖρᾳ Λογγιθάρδων,
ἦτον τὸ ξάθον τοῦ πάχους
ὡς χοντροῦ πετροκαλάμου,
τῆ τῆς Ἄθηνᾶς ναφὶ γάρ
ἐκρεμάσσαιν ὡς θαῦμα
πρὸς ἐμφάνειαν ἐκείνου
τῆς καλῆς του τῆς ἀνδρείας,
ἔστικνε λίτρας ὡς λέγουν
τριακοσεῖηντα πέντε.

Ὁ περιεργότερος ὁμῶς τῶν ἀναχρονισμῶν τοῦ Ἑρμονιακοῦ εἶναι ἡ διήγησις περὶ τῆς Πρεσβείας, τὴν ὁποίαν ἔστειλαν δῆθεν οἱ Τρωῆες πρὸς τὸν Προφρητάνακτα Δαβίδ, διὰ νὰ ἐπικαλεσθῶν τὴν συμμαχίαν του.

Ἐκαθίσταν οἱ Τρωῆες
καὶ βουλευόντες καὶ πέμπουν
εἰς Προφήτην τὸν Δαβίδ γάρ
περὶ συμμαχίας λέγω,
ἀποστέλλουσιν ἀγγέλους,
μετὰ δώρων πολυτήμων

ἓνα συμμαχίαν στείλῃ
εἰς ἑσθθεῖαν τῶν Τρώων.
Ὁ Δαδὸ οὐκ ἐβουλήθη
συμμαχίαν ἀποστείλαι
ὑπὸ δύο γὰρ αἰτίων.
Μίαν δὲ καὶ πρώτην ταύτην,
μισαττόμενος τοῖς Τρώεσσιν
ὡς γὰρ λατρευτὴς εἰδῶλων,
καὶ δευτέραν πάλιν ἄλλην
τοῖς Ἑβραίοις ἐφοβείτο
μὴ ἤγλεύουσιν τοῖς εἰδῶλοις
καὶ λατρεύουσιν ἐκείνῃ.

Δὲν γνωρίζομεν κατὰ πόσον τὸ τρομερὸν τοῦτο ποιητικὸν ἐξάμβλωμα εὐχαρίστησε τὸν παραγγείλαντα αὐτὸ Δεσπότην τῆς Ἡλείου βέβαιον εἶναι ὅμως ὅτι ὑπερήρασε ἐν τοῖς Φράγκοις καὶ ἐχρησίμεισεν εἰς ἓνα τῶν Ραφωδῶν των (Trobadour), τὸν Benoit de Sainte More, γὰρ συνθεσὴ τὸν περίφημον « Πόλεμον τῆς Τρωάδος » ὅστις ἐπὶ πολλοὺς χρόνους ἀνεπλήρωσε τὸν Ὅμηρον εἰς τὴν Δύσιν. Εἰς τὸ ποίημα τοῦτο ὄλα τὰ Ἑλληνικὰ ὀνόματα εἶναι γελοιωδέστατα ἐκφραγισμένα. Ὁ Ἡρακλῆς ἀναγράφεται « Ἐρκουλες », ὁ Ἰάσων « Ἰασοῦς », ὁ Νέστορ « Νεστόρ », ὁ Ἀντήνωρ « Ἀντινόρ », ἡ Ἀνδρομέδα « Ἀνδρομεθὼ » κ.λ. καὶ ἡ Ἱστορία τοῦ Τρωικοῦ πολέμου διακόπτεται κάθε στιγμὴν ἀπὸ τοῦς Ἐρωταῖς τοῦ Ἰάσονος καὶ τῆς Μηδείας.

Ἔτι σημαντικότερον ὅμως δι' ἡμᾶς εἶναι, ὅτι τὸ ἄνω τοῦ Ἑρμονιακοῦ ἀλλόκοτον ποίημα, ἐξεδόθη τῷ 1526 εἰς δευτέραν καὶ εἰς τρίτην ἔκδοσιν ὑπὸ τὸν τίτλον, ὅστις μόνος ἀποτελεῖ μνημεῖον γλωσσολογικὸν τῶν χρόνων ἐκείνων.

« Ὅμηρου Ἰλιάς, μεταβληθεῖσα πάσαι μὲν εἰς τὴν κοινὴν Γλῶσσαν, νῦν δὲ διορθωθεῖσα καὶ διατυπωθεῖσα συντόμως καὶ κατὰ βιβλία, καθὼς ἔχει ἡ τοῦ Ὀμήρου βίβλος, παρὰ Νικολάου Λουκάνου. Καὶ ἐπειδὴ εἰσὶν ἐν τῇδε τῇ βίβλῳ πολλαὶ λέξεις δειναὶ, ἤγονν ὀμηρικαί, ἐγένετο καὶ πῖναξ, ἐν ᾧ πῖναξι εδρῆσεις ταύτας τὰς Ὀμηρικὰς λέξεις ἀπλῶς (δηλ. εἰς τὸ ἀπλοῦν) ἐξηγημένας !! »

Καὶ διὰ τὰ μὴν ἀφήσωμέν τι ἐκ τῶν ἀναφερομένων, εἰς τὸ περιφρημον τοῦτο τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ γραφικὸν μνημεῖον, λέγομεν ὅτι ἡ δευτέρα αὐτοῦ ἔκδοσις ἦτον στολισμένη καὶ μὲ ξυλογραφίας, τῶν ὁποίων πολλαὶ ἐπαναλαμβάνονται πρὸς παράστασιν σκηνῶν καὶ προσώπων διαφορωτάτων, καὶ ἄλλαι παριστῶσαι ἀναχρονισμοὺς γελοίους· λ.χ. τὸν Ἱερέα Χρῦσην, ὑπὸ τὸ σῆμα δυτικοῦ Ἱερέως· τὸν Ἀχιλλέα ὠπλισμένον ὡς Ἴππότην τοῦ Μεσαιῶνος κ. λ. Ἐν τέλει δὲ προσήρηται καὶ ἡ Ἐπαρσις τῆς Τροίας στιχοῦρημα τοῦ αὐτοῦ Λουκάνου.

Εἰς τὰ 1310 οἱ Φράγκοι ἠναγκάσθησαν νὰ παραχωρήσουν τὰς εἰς τὴν Ἀνατολὴν κτήσεις τῶν εἰς τοὺς Καταλάνους καὶ τοὺς Ἀκαϊόλους. Μολονότι δὲ ἔμειναν δυο περίπου αἰῶνας εἰς τὸν τόπον, ἡ Γλώσσα τῶν τόσον ὀλίγας ρίζας ἔρριψαν εἰς τὴν Γλώσσαν ὥστε μόλις παρήλθε μία γενεὰ ἀνθρώπων καὶ ἐξέλειπον ἀπ' αὐτῆς ὅλα σχεδὸν τὰ παρεισφύσαντα Φράγκικα στοιχεῖα. Τὰ ντζοῦστρα καὶ τὰ τωρνέμεν (les joutes et les tournois) τὰ ἀβοκάτος φορπαρλιέρης ἢ ἀβανπαρλιέρης, τὰ πελεργίνος, τὰ τζιάμπρε, καὶ Τζιαμελότα, τὸ γορζάριο, τὸ κουβερτοῦρον κ.λ. τὰ τόσον συχνὰ εἰς τὴν Γλώσσαν τῶν Ἀσιζῶν καὶ τοῦ Βουατρωνίου, δὲν ἀπαντῶνται πλέον εἰς τοὺς ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Ἰταλῶν συγγράμματα Ἑλλήνας ἢ Ἑλληνόφωνας, καὶ ἔτι ὀλιγώτερον σήμερον εἰς τὴν Κύπρον, ἥτις, ὡς εἶδομεν κατοικήθη πολὺ περισσότερον τῶν ἄλλων μερῶν ἀπὸ τοὺς Φράγκους. Τὸ μόνον τὸ ὅλοϊον μᾶς ἔμεινεν ἀπὸ τὴν Φραγκοκρατίαν εἰς τὴν Γλώσσαν εἶναι οἱ μέχρι σήμερον εἰς τοὺς Γάλλους ἰδιάζοντες ὄξυτονισμοὶ λέξεων παροξυτόνων καὶ αἱ περὶ τὴν προφορὰν ἀλλοιώσεις, τὰς ὁποίας οἱ παρατονισμοὶ οὔτοι κατ' ἀνάγκην ἐπέφερον.

Συνηθισμένοι νὰ τονίζουσι τὰς λέξεις τῶν εἰς τὴν λήγουσαν οἱ Φράγκοι ἔλεγον, ἐνόσω ἔμεινον εἰς τὴν Ἑλλάδα, βασιλεᾶ, ἀντι βασιλέα, νεὸς ἀντι νέος, νεᾶ ἀντι νέα, γρατὰ ἀντι γρατὰ κ. λ. καὶ αἱ οὔτω παρατονισθεῖσαι λέξεις δὲν ἄργησαν νὰ μεταβληθῶσιν εἰς τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ τὸ στόμα, εἰς βασιλιά, νιὸς, νιᾶ, γρηᾶ, κ. λ. Ἀκολουθοῦντες τοὺς κανόνας τῆς μητρικῆς τῶν Γλώσσης οἱ Φράγκοι ἔλεγον, ἀντι Ὁρφεὺς—Ὁρφές, ἀντι Μορφεὺς Μορφές, ἀντι βασιλεὺς βασιλές, ἀντι Ἀχιλλεὺς Ἀχιλλές κ. λ. καὶ οἱ σχηματισμοὶ οὔτοι διατηροῦνται ἕως σήμερον εἰς τὴν ἄνω Σῦρον ἢ ὁποία, ὡς γνωστόν, κατέχεται

ἐκπαλαι ἀπὸ τοῦ Φράγκου. Ἐκεῖ ἀκούει τις ἀκόμη: **στὴν ἔμπα τοῦ μνηδός, τὸ πέρνω 'πάνω μου, ἐσώσαμεν 'ς τὴν Σύρα κ.λ.** φραγκισμοὺς πολὺ συχνὰ ἀπαντωμένους εἰς τὸ χρονικὸν τοῦ Μωρέως.

Πολὺ περισσότερον ὅμως ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης καὶ τῆς Φιλολογίας οἱ Ἴταλοι, καὶ τοῦτο διὰ πολλοὺς λόγους.

Πρῶτον πάντων οἱ Ἴταλοι δὲν ἦσαν ὡς οἱ προκάτοχοί των τυχοδιώκται, ἀποβλέποντες εἰς μόνην τὴν περιουσίαν καὶ τὴν χάραν τῶν ἀδυνάτων· ἦσαν ἄνθρωποι ζητοῦντες νὰ πλουτίσωσιν ἀνταλλάσσοντες τὰ ἐμπορεύματα τῆς πατρίδος των μ' ἐκεῖνα τῶν λαῶν, τοὺς ὁποίους ἐσύχναζον· καὶ ἡ εἰρηνικὴ αὕτη ἀντάλλαγή τῶν ἐμπορευμάτων συνεπιφέρει τὴν ἀντάλλαγὴν τῶν ἠθῶν καὶ εἰθίμων ὡς καὶ τῶν Γλωσσικῶν Στοιχείων, πολὺ ἐπικολώτερον καὶ στερεώτερον παρὰ αἱ συνήθειαι πρόσκαιροί των ἱπποτῶν κατακτήσεις. Καὶ ἐπειδὴ τὸ Ἑνετικὸν ἐμπόριον ἐξηκολούθησε νὰ γίνηται εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἀπαράλλακτα καὶ ἐπὶ τῶν Τούρκων, ἡ Ἰταλικὴ Γλῶσσα ἔγινε κατ' ἀνάγκην ἢ κατ' ἐξοχὴν ἐμπορικὴ τῆς Ἀνατολῆς Γλῶσσα, καὶ οἱ περισσότεροι τῶν ὄρων αὐτῆς οἱ ὁποῖοι ἐπέδρασαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν «ἐμπόρσα, πιάτσα, πόστια, κίμβιο, ἄτζιο, πένα, σούμα, βατόρι, βάρκα, μασούνα, τιμόνι κ.λ. παραμένουσιν ἄθικτοι ἕως σήμερον εἰς τοῦ λαοῦ τὸ στόμα.

Ἔπειτα, τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν διεδέχθησαν εἰς τὴν Ἀνατολὴν τοὺς Φράγκους, οἱ Ἴταλοι ἦσαν ὄχι μόνον πολὺ καλῆτερον γραμματικῶς μορφωμένοι, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἠμπόρουν ἔπραξαν διὰ νὰ συγχωνεύσωσιν τὸν ἀρχαῖον πολιτισμὸν τῆς πατρίδος των μὲ τὸν τότε ἐπικρατοῦντα Ῥωμαντισμὸν, νὰ δώσωσιν εἰς τὴν Γλῶσσαν των τὴν καλλονὴν τῆς Λατινικῆς, εἰς τὰς Γοθικὰς αὐτῶν Οἰκοδομὰς τὸν ἀρχαῖον ἐκεῖνον ρυθμὸν, ὁ ὁποῖος διακρίνει τὰ μεσαιωνικὰ κτίρια τῆς Ἰταλίας. Ὁ Δάντης, ὁ Πετράρχης καὶ ὁ Βοκκάκιος, οἱ πρῶτοι κλασικοὶ συγγραφεῖς τῆς Ἰταλίας, εἶναι καὶ οἱ μάλιστα ἐργασθέντες ὑπὲρ τῆς ἀναμορφώσεως ταύτης τῆς πατρίδος των, καὶ τὰ σιγγράμματα αὐτῶν μόλις γνωσθέντα εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐχρησίμευσαν ὡς τὰ πρότυπα, κατὰ τὰ ὁποῖα οἱ νέοι Ἕλληνες ἐμόρφωσαν τὴν Γλῶσσαν των, τὴν ποιήσιν των τὴν ζοήν των.

Τοὺς Ἴταλοὺς μιμούμενοι οἱ καθ' ἡμᾶς Ἕλληνες, ἄρχισαν νὰ λαμβάνουσιν τὰς ὑποθέσεις τῶν ποιημάτων των, ὅτε μὲν ἀπὸ τὸν

ἀρχαῖον ὅτε δὲ ἀπὸ τὸν σύγχρονον Ἑλληνικὸν κόσμον. Τούτους ἀκολουθοῦντες ἄρχισαν νὰ διαίρουσιν τὰ ποιήματά των εἰς στροφάς, νὰ κάμνουν τοὺς στίχους των ὁμοιοκατάλητους. Τούτους παραδειγματιζόμενοι ἄρχισαν νὰ γράφωσι τὰ ποιήματά των εἰς τὴν τότε ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλομένην καὶ ὄχι εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Λογίων γραφομένην Γλῶσσαν. Τὰ ἀρχαιότερα εἰς τὴν Νεοελληνικὴν γραμμένα ὁμοιοκατάλητα στιχοιργήματα, τὰ ὅποια γνωρίζομεν μέχρι σήμερον: τοῦ Γεωργιᾶ οἱ Θρηνοὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Ρόδου, ὁ Ταγαλιέρας τοῦ Τριβόλη, αἱ θρηνηδῖαι τοῦ Σαχλίκη, ἀνέρχονται ὅλα εἰς τοὺς χρόνους τῆς Ἑνετικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῶν νήσων Ρόδου, Κρήτης καὶ Ἐλτιανήσου.

Ἴδου περιεργείας χάριν ἀποσπάσματα τινὰ τῶν ποιημάτων τούτων.

Ἐκ τοῦ θανατικοῦ τῆς Ρόδου:

Αἰ πικραμὸς! Αἰ συμφορὰ! πῶσονε τὸ κακὸ μου!
ἀφῆκε με τὸν Γεωργιᾶλῆν καὶ Γεώργη τὸν υἱόν μου
καὶ ἐπια, πίνω καὶ νὰ πτω ὀλονῶν τῆς πικρᾶδες!
καὶ δύο τρεῖς ὄργανά ἀπὸ κύριν καὶ μανᾶδες,
παιδιὰ ἀπὸ τὰ μέλη μου καὶ! ἀπὸ ταῖς ἀδελφᾶδες.

Ἐκ τοῦ Τηγαλιέρη τοῦ Τριβόλη:

Δεν φηροῖται ταῖς οὐίτες σὺν ὁ φούρναρχη ταῖς πῆτταις,
ἀλλὰ οὐδὲ τὰ σκουντάρια Μουσουλμάνων τὴ κοντάρια.
Καὶ ὅπου θελήσῃ νὰ βῆ πειὶς εἶναι ὁ γραφέας
Τριβόλης ὁ Ἰάκωβος, ὁ υἱὸς τῆς Καλογραῖα,
εἴ τούτῃ χίλιους πεντα-ὄκτωις καὶ ἀρχὴ με τὰ σκράντα
Στὴ Βενετιά τὴν φομιστὴ ὅπου νὰ σκίχη πάντα.

Πολὺ πλέον ἀκανόνιστος καὶ χυδαῖζουσα εἶναι ἡ γλῶσσα τοῦ Κρητικοῦ ποιητοῦ Σαχλίκη.

Πολλὰ ἐκείπιασα εὐκαιρα πολλές φορές διὰ ὄφρα
νὰ σὲ διδάξω φραντζεσκή νὰ λείπησ ἀπ τὰ ξένα
θωρεῖς οὐέ μου φραντζεσκή, τί κάμουν ἢ ποτάνες
τί κάμουν ἢ πολιτικὲς με τῆς πικρὲς των μάννες;
πῶς δειχνουσι πῶς ἀγαποῦν σὺν ἐνὶ μαθημένες
καὶ πῶς ἐπιβουλεύονται διατὶ εἶν' ἐντροπιασμένες.

Τὰ πράγματα ἴμως δὲν ἔμειναν πολὺν καιρὸν εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν. Εὐθὺς μὲ τὴν ὑπὸ τῶν Φράγκων κατοχὴν τῶν μεγάλων νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἐσυστήθη εἰς τὴν Ρώμην τὸ Ἑλληνικὸν **Γυμνάσιον**, προσωρισμένον νὰ διδάξῃ τὴν Νεοελληνικὴν Γλῶσσαν εἰς τοὺς νέους Ἰησουίτας, οἱ ὁποῖοι ἔμελλον νὰ προσηλυτίσουν τοὺς εἰς τὰς Φραγκικὰς χώρας κατοικοῦντας Σχισματικοὺς, καὶ τὸ ὅποιον δὲν ἄργησε ν' ἀνοίξῃ τὰς θύρας του καὶ εἰς ὄλους τοὺς ἐκ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Ρώμην χάριν σπουδῆς ἐρχομένους. Ἄλλο Γυμνάσιον τοῦ αὐτοῦ εἴδους ἐσυστήθη σχεδὸν ταυτοχρόνως εἰς τὴν Ἑνετιάν, καὶ τρίτον εἰς Παταύιον, καὶ ἀθρόοι ἔτρεχον εἰς αὐτὰ οἱ σπουδασταὶ ἐξ ὄλων τῶν μερῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἰδίως δὲ ἀπὸ τὴν Κρήτην, τὴν Ρόδον, τὴν Χίον καὶ τὴν Ἐπτάνησον.

Κατ' αἴτησιν τοῦ καρδινάλιου Ἰωάννου, τοῦ καὶ πρίγκηπος τῆς Λοραίνης, εἰς τοῦ Γυμνασίου τῆς Ρώμης ἀπόφοιτος Κερκυραῖος, ὁ Νικόλαος Σοφριανὸς, ἔγραψε, καὶ περὶ τὰ 1530, καὶ ἐξέδωκε τὴν πρώτην Νεοελληνικὴν Γραμματικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπροσπαθῆσε νὰ κανονίσῃ, ὅσον ἦτο τότε δυνατόν, τὴν γλῶσσαν ταύτην καὶ νὰ καταστήσῃ εὐκόλον τὴν ἐκμάθησίν της. Συγχρόνως δὲ ἐξέδωκεν ὁ ἴδιος καὶ μετάφρασιν τοῦ περὶ Παίδων ἀγωγῆς τοῦ Πλουτάρχου. Τὸ παράδειγμα δὲ αὐτοῦ παρηκολούθησε, μετὰ τινα ἔτη, ὁ Ἰησουίτης Ἱερόλαμος Γερμανὸς, ὁ Κερκυραῖος Ρουσαῖνος καὶ μετ' αὐτοὺς, ὁ ἐκ Κρήτης Σίμων Πόρτιος. Χάρις δὲ εἰς τὰς ἐργασίας τῶν ἀνδρῶν τούτων, ἢ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ λαλουμένη γλῶσσα δὲν ἄργησε νὰ κανονισθῇ εἰς τρόπον, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς φιλολογικὸν ὄργανον.

Καὶ πράγματι εὐθὺς μετ' αὐτοὺς, ἀναφαίνονται εἰς τὴν Ἀνατολὴν τὰ ὠραιότερα τῆς Κρητικῆς Μούσης προϊόντα : Τὰ **ἀνδραγαθήματα τοῦ Μπούα**, ὑπὸ Τζάνη Κορωναίου, ἢ **ἔμμετρος μετάφρασις τῆς Θηβαΐδος τοῦ Βοκκακίου**, ὁ **Θρηῆνος τῆς Κρήτης** τοῦ Μποναλῆ, ὁ **Ἐρωτόκριτος** τοῦ Κορνάρου, καὶ τὸ λαμπρότερον ὄλων, ἢ **Ἐρωφίλη** τοῦ Χορτάκη, εἰς τὰ ὁποῖα πράγματι, ἢ δημώδης τοῦ Ἑλλ. λαοῦ Ἰγλῶσσα ἐδειξεν ὅλας αὐτῆς τὰς ἀρετάς, ὅλα αὐτῆς τὰ θέλητρα. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἀριστοτεχνήματα ταῦτα εἶναι πάντῃ ἀγνωστα εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς δημόσιον, μεταφέρομεν ἐνταῦθα στίχους τινὰς ἐξ αὐτῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ὁ ἀναγνώστης θὰ δυνηθῇ νὰ σχηματίσῃ

ιδεάν τινα περί τε τῆς ἀξίας τῶν ποιημάτων καὶ τῆς πλουσιότητος καὶ τῆς εὐκαμψίας τῆς Γλώσσης.

Μίαν φεράν εὐρέθηκα καὶ ἤμουνα μεναρὸς μοι,
καὶ κάθουμαν καὶ λογάζεα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου,
Στὴν κάρκρον καθήμενος μίσα στὴν Βαιετίαν,
καὶ νὰ εἰπῶ πῶς ἄρχισα καὶ τ' ἦτον ἡ αἰτία.
Εἰς τὸν καιρὸν τὸν παλαιότερος πάσαν μ' ἄν σκόλα,
πολέμους καὶ κατώματα ἐγράφουσι τα δία.
Τῶρα τὰ θρῆσκομεν κ' ἡμεῖς κ' ἔχομεντι γερχομένην,
καὶ ξέρομεν τοῦ καθενὸς τί ἔχει κακομένην.
Ἦξέρομεν τὸν Ἴκτορα καὶ αὐτὸν τὸν Ἀχιλλέα,
τὸν θαυμαστὸν Ἀλέξανδρον τὸν μέγαν βροσιέα.
Τῆς Τροίας τε τὸν χαλασθὸν τοῦ Παλαδίνου ὄλου,
τῆς εὐσευε κὶ ανατολῆς τοῖς ἀνδρείουμέλου ὄλου.

(Μποία ἀνθραγαθήματα. Πρόλογ.)

Ἐὐ μισού σὺ σύντροφε φίλε μου κὶ ἀδελφέ μου,
μ' ἀπολυμένα ρέματα εἴ τῆς τύχης μου τὸ θάρος.
καλιότερα τὴν φυλακὴν ἐτούτην μετ' εὐσεία
πρὸς τὴν τέτοιαν ἐλευθερίαν, νὰ ἤμτι ξορισμένους.

Ὅσον ἡμπερὶς πλείυτερο ἦτον βροχὴς μεγάλες
καὶ ταρχή εἴ τούτῃς Οὐρανιῶς ἐγίνετο καὶ ἀκότος,
ἐροντες μεγάλες κὶ ἀστραπὲς καθοῦρι καὶ χιλιάζι.
Ἐκόντιεν ὁ ἥλιος ἐφύσησαν οἱ ἀνέμοι,
τὰ δένδρα ξεριζόνοντιν καὶ τὰ ποτάμια τρῖχαν. . .
τέτοια σκληριὰ πολλὰ γριαιτὴ ἐγίνετο ἐτότε.

(Μετάρρα. Θηταξίδος Βοκκικίου)

Γράφω σὺς ν' ἀγροικήσετε, ἄρχοιτες τιμημένοι,
τὸν πελεο καὶ τὴν σαλαζιά πρὸς πύθον οἱ καυμένοι
τῆς Κρήτης, ὄλον τὴ νησί, χώραις, χωριε καὶ τόποι,
που πέφτανε σάν τὰ πουλιά μὲ ἔσλιν οἱ ἀνθρώποι.
Κ' ἐρχομ' ἀπὸ τὰ Χανιά τὸν πόλεμον ν' ἀρχίσω,
καὶ νὰ τὰ πῶ καταλεπτῶς τὸν κόσμον νὰ τ' ἀφήσω,
νὰ τὰ δικαζόμενα σοχνά κὶ ὄλα νὰ τὰ θιμῶνται,
τοῦ τέτοι ἐγαθήκανε νὰ κλαίνε νὰ θρηνοῦνται.

Μέρα 'τινα εὐμορβότατη, γινεται δὲν θλίβει ἤλιε ;
 πούδωμεν τὸν Ἄγχρητὸν, κ' ἕνας τὸν ἄλλον φίλιε !
 Ἐκάμνα τοῖς σύμβουσι, καὶ τῶν Ρωμαίων χριζοῦν,
 νὰ πάρουσι τὰ σπίτια τους, τὸ πράγμα νὰ ὀρίζουν.
 Καὶ τοῦ Ρωμαίου τοῦ Παπᾶ θίδει τὴν ἐκκλησιὰ του,
 σπίτια, χωράφια, στᾶμενα νᾶνε εἰς τὴν λευτεριά του.
 Κ' οἱ Φράγκοι νὰ μισῶσιναι τίτε κ' οἱ Προεδόδροι
 Φραγκοπαπάδες κ' ἄρχοντες, κ' οἱ δὲο Γοθερνατόροι.
 Κι' ἂν θέλουν νὰ ἀπομείνουσι, νᾶνε κικύτοι ραγιάδες,
 χοράττι νὰ πληρώνουσι, ἔρχοντες καὶ παπάδες.

(Μπουκιζῆ Θρήνος τῆς Κρήτης)

Τοῦ κύκλου τὰ γυρίματα ποῦ ἀεδοκαταβαίνουν
 καὶ τοῦ τροχοῦ π' ὄραις φηλά, κ' ὄραις ε' τὰ βίθη πηγαίνουν
 καὶ τοῦ καιροῦ τὰ πράγματα, ποῦ ἀνπαυμὸ δὲν ἔχουν,
 μὴ στὸ καλὸ, καὶ ε' τὸ κακὸ περιτατοῦν ναι τρέχουν,
 καὶ τῶν ἀρμάτων ἢ τεραχαῖς ἐχρηταῖς καὶ τὰ βάρη,
 τοῦ ἔρωτος ἢ μπόρσες καὶ τῆς φιλίας ἢ χάρι,
 Αὐτὰνα μ' ἐκινήτασι τὴν σήμερον ἡμέραν
 ν' ἀναθεδάλω καὶ νὰ πῶ τὰ κάμναι καὶ τὰ φέρναι
 Σ' μιὰ κόρη κ' ἕνα ἄγουρο, ποῦ μπερδεντήκαν ομαδες
 σὲ μιὰνφιλιάν ἀμάραγη μὲ δέλωε ἀσχημάδες.

(Πρόλογος Ἐρωτοκρίτου)

Μοῖρα κακὴ κ' ἀντίδικη, τυραννικὴν Μοῖρα!
 ποία πάθη ἀπὸ τὸν ἔρωτα, ποιες πίκρες δὲν ἐπῆρα ;
 πότε τῆς ἀναστεναγμίδος γιὰ πότε; τ' ὄχ οἰμένα
 τὰ χεῖλη μου ἐσκολάσαι τὰ πολυκικραμένα ;
 πότε; κ' ἐμὲ τὴ μάτια μου μιὰν ὄραν ἐστεγνώσιναι
 ποιες γλυκὰ τὴ σφάλισαι κ' ἀνάπαυσι μοῦ δῶσαν ;

(Μονόλογος τῆς Ἐρωφίλης)

Ἡ ἄγρια κ' ἀνκλύπητη καὶ σκοτεινὴ θοριὰ μου
 καὶ το δρεπάν' ἐπου βασιτῶ καὶ ταῦτα τὰ γυμνά μου
 κόκκαλα, κ' ἡ πολλὴ βροντὴ καὶ ἀτραπέεσ ὀμίδι
 ἐπου τὴν γῆν ἀνοίξαι κ' ἐβγήκα ἀπὸ τὸν Ἄδη,
 ποιες εἶμαι μοναχάτωνε δέλωε μιλιὰ μποροῦσι
 νὰ φανερῶσιναι σήμερο σ' ἐσοῦε μὲ συντηροῦσι.

(Πρόλογος τοῦ Χέρωνος)

“Οχι ὀλιγώτερον εὐδοκίμησεν ἢ ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλουμένη καὶ εἰς τὴν πεζογραφίαν. Ἴδου πῶς ἐκφράζεται ὁ Σοφιανὸς εἰς τὸ προοίμιον τῆς Γραμματικῆς του.

« Πολλὰ ἔθνη ἐμεταγλώττισαν τὰ Ἑλληνικὰ μαθήματα εἰς τὴν
» γλῶσσαν τὴν ἑδικὴν τοὺς κ' ἔχουν ὅλαις τῆς ἐπιστήμῃς, καὶ αὐτὴν τὴν
» φιλοσοφίαν, καὶ προκίπτουν. Διὰ τοῦτο κ' ἐσεῖς θαυροῦτε καὶ μηδὲν
» ἀμελεῖτε, ὅτι ὅλα εἶναι δυνατὰ εἰς τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων, μόνον νὰ
» θέλη· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς τοὺς ἐχώρισε νᾶχουν φύσιν ἐπιτηδειότεραν ἀπ'
» ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη, καὶ ἂν θελήσουν νὰ τὰ βάλουν εἰς ταῖς ἐπιστή-
» μαις, μεγάλα προτερήματα θὰ κατορθώσουν. »

Πολὺ καλῆτερον ἐξεφράζετο πενήτηντα ἔτη ἀργότερον Μελέτιος ὁ Πηγαῖς.

« Ἴδετε πάθος δαιμονικὸν καὶ μάθετε ἢ διαφορᾶς, ἢ διχοστα-
» σίεις τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ πόθεν γεννῶνται. Βλέπεις σήμερον
» Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν χωρισμέναις ὅπου πρῶτον ἦσαν ἓνα ; ἢ κενοδο-
» ξία τὴν ἐχώρισε. Βλέπεις τὰς ἐκκλησίας τὴν Ἀνατολικὴν καὶ τὴν
» Δυτικὴν διαχωρισμέναις μὲ τέτοιας λογῆς χωρισμὸν, ὅπου τοῦτος ὁ
» χωρισμὸς εἶναι ὁ χαλασμὸς τῆς Οἰκουμένης!.. Ἄν ὁ χωρισμὸς τῆς
» Ἐκκλησίας δὲν εἶναι ὁ χαλασμὸς τῆς Οἰκουμένης ἄλλος ἄς ἀναβῆ
» ἐδῶ (νὰ εἰπῶ κατὰ τὸν Δημοσθένη) καὶ ἄς τὸ ἀποδείξῃ καὶ ἐγὼ νὰ
» σιωπήσω. »

Μελέτιος Πηγαῖς. Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν Κ)πόλει τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων τῷ 1586.

Καὶ ἔτι καλῆτερον ὁ ἐκ Κρήτης Σκοῦφος.

« Ἦτον γαληνόμορφος ὁ οὐρανὸς ἐγάλα ἀνέφαλος ὁ αἴρας ἔπνεε πρῶτος καὶ φιλικὸς ὁ Ζέφυρος· κῆμα δὲν ἐρούσκωνε, ἀφρὸς δὲν ἐφαίνετο καὶ τὸ πέλαγος ὄλον ταπεινὸν ἔδειχνε τὴν εὐλάβειαν ὅπου ἔφερεν πρὸς τὸν Ἅγιον (Νιζόλιον εἰς τὴν Σμύρνην.) Καὶ ἂν καμμίαν φορὰν ὀλίγον φουσκωμένον ὑπερηφανεύετο, τὸ ἔκαμε μόνον διὸτι ἐβάσταε εἰς τοὺς ὤμους του τέτοιον Ἡρώα. »

(Σκοῦφος· περιγραφή τοῦ κλυδωνιζομένου πλοίου.)

Ἄναγινώσκων τις τὰ ποιήματα ταῦτα διακρίνει ἀμέσως, ὅτι ἢ Γλῶσσα αὐτῶν δὲν περιέχει τοὺς Γαλλισμοὺς τῶν ὁποίων γέμουσι τὰ

ἐπὶ τῆς Φραγκοκρατίας γραφέντα· εἰς αὐτὰ ὁμῶς ἀπαντᾷ τις ὄχι ὀλίγους ἰταλισμούς, ἐπίσης δυσαρθέτους καὶ κακοήγους: **ρέτηνα**, **Ἐμίλια**, **Ἱστορία**, **παλαία**, **φουμιστῆ** κ. λ. Ἐπειτα παρατηρεῖ ὅτι οἱ στίχοι αὐτῶν εἶναι, ὡς οἱ τῶν Ἰταλῶν ποιητῶν, ὁμοιοκατάληκτοι, καὶ τὸ σπουδαιότερον ὅλων, ὅτι ὅλα τῶν εἶναι γραμμένα εἰς τὴν τότε ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλουμένην, ὄχι τὴν γραφομένην διάλεκτον, ὡς συμβαίνει εἰς τὰ ἐπὶ τῆς Φραγκοκρατίας γραφέντα· πρῶγμα τὸ ὅποσον χωρῆει ὑπὸ Γλωσσικὴν ἔποψιν τὸν Μεσαιῶνα εἰς δύο διακεκομμένας περιόδους· τὴν καθαρὴν Φραγκικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔγινε χρῆσις τῆς τότε κοινῶς γραφομένης, καὶ τὴν Ἑνετικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν, διὰ πρώτην φοράν, ἐγράφη ἢ ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλουμένη.

Συνέβη λοιπὸν εἰς τοὺς τότε γράφοντας ὅτι συνέβη καὶ εἰς τοὺς Ρωμαίους, ὅταν κατέλαβον τὴν Αἴγυπτον. Ἐν ὅσῳ δηλ. οὗτοι ἐνθυμοῦντο ἀκόμη τὴν γλῶσσαν τὴν ὁποίαν εἶχον σπουδάσει εἰς τὸ Σχολεῖον, καὶ τοιοῦτοι ἦσαν ὅλοι οἱ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Φραγκοκρατίας γράψαντες, ἔγραψαν εἰς τὴν Γλῶσσαν ταύτην. Ὅσοι ὅμως ἢ ποτὲ δὲν εἶχον σπουδάσει τὴν γλῶσσαν εἰς τὸ Σχολεῖον ἢ πρὸ πολλοῦ τὴν εἶχον λησμονήσει, καὶ τοιοῦτοι ἦσαν οἱ πλεῖστοι ἐπὶ τῆς Ἑνετοκρατίας, ἔγραψαν κατ' ἀνάγκην τὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν εἶχον μάθει κατὰ προᾶξιν ἀπὸ τοὺς συμπατριώτας τῶν ἢ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τῶν, καὶ τὴν ὁποίαν ἐτελειοποίησαν εἰς τὰ Ἑλλ. Γυμνάσια τῆς Ἰταλίας. Καὶ εἶτε διότι μαζῇ μὲ τὴν γραφομένην εἶχον λησμονήσει καὶ τὰ γράμματα, μὲ τὰ ὅποια ἐγράφετο, εἶτε διότι τὸ περισσότερον μέρος τοῦ κρητικῆς λαοῦ, διὰ τὸν ὅποιον ἦσαν προσδιωρισμένα τὰ ποιήματα ταῦτα, δὲν ἐγνώριζε πλέον παρὰ τὰ ἰταλικὰ γράμματα, οἱ περισσότεροι τῶν κρητικῶν ποιητῶν ἔγραψαν τὰ ποιήματά τῶν μὲ Ἰταλικούς χαρακτήρας. Καὶ τὸ σύστημα τοῦτο τόσον εἶχεν ἐπιτύχει εἰς τὰς Ἑνετικὰς κτήσεις, ὥστε ἂν μετ' ὀλίγον δὲν ἐπῆρχετο ἡ Τουρκικὴ κατάκτησις, καὶ δὲν ἐβανελομβάνετο ἢ διὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ λαοῦ ἐκπαίδευσις, ἢ Ἰταλικὴ γραφὴ θ' ἀντικατέστηνε ἴσως διὰ παντὸς τὴν Ἑλληνικὴν, διὰ τὴν λαλουμένην, ἢ θὰ ἐπεκράτει τὸ **φωνητικὸν σύστημα**. Εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Εὐρώπης ὑπάρχουσι πλεῖστα ὅσα χειρόγραφα μαρτυροῦντα, ὅτι κατὰ τὸν 15. μ. χ. αἰῶνα εἰς τὰς Ἑνετικὰς κτήσεις, ἢ νεοελληνικὴ γλῶσσα ἐγράφετο κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο.

Περιεργείας χάριν ἀναφέρομεν τινὰ ἐξ αὐτῶν :

Κόπια εβγαλμένοι ἀπὸν τὸ λαμπρὸ τῆς βχρτισίς τῆς κίριξ τῆς Φανερομένης 1651 μινιμαχίω ετῆς 5.

Τὴν σήμερο εβχρτισίω ενα πεδί ασερνικό του ενδιμοτατου αφενδι Τζισοανι Παπα-δεπουλου Νοταριου, σεκρακαριου δεουκαλε καὶ εβγαλανε το ονόμα του Νικόλα.

Ἔτι περιεργότερα εἶναι ἡ ἐξῆς ἐπιστολὴ Ἄντωνίου Ροδοκανάκη γραφεῖσα ἐν Χίῳ τὴν 16 Ἰανουαρίου 1643.

Σοφοτατε καὶ Λογιωτατε αἰθεντι κ.λ.

Να ἔβρεθεν το πορ ενεπαυτη απεπολις ο μπαρμπι σου ο Μικες ο Αλατῆρης, κισφισ τεσχερα πεδια τα εἰσο, ἡ Ἰωαῖνα καὶ Μπατιχα ευρισκοντε πανθρεμενα με τιν χαριν του Θεου σωζεντε ταλα δύο, Ἰόρξου κί Λεονη, ευρισκουνται με τιν μητερ ν του; τιμιμενας με στενοσγορια μεγαλι κε ινε μεγαλες κοπελες κε ανισος νε ινε τιποτες; πρῆμιθια ἀπικτουῖ ινε περισοστεραφικιο ις αυτες παρχ ι. κινεννα αλο κ.λ.

Ὡστε ὅταν τὸν παρελθόντα αἰῶνα ὁ μακαρίτης Βηλαράς ἐδημοσίευσεν τὸ περίφημον αὐτοῦ γραφικὸν σύστημα, δὲν ἐμάνθησαν τοὺς συμπατριώτας του τι νέον, ἀλλὰ τὸ πρὸ πολλοῦ ἐν χρήσει εἰς τὴν πατρίδα του σύστημα.

Ἡ διαδοχικὴ ὅμως αὕτη ἐπικράτησις τῶν δύο ἰδιωμάτων κατὰ τὸν Μεσαιῶνα, διέφυγε καθ' ὁλοκληρίαν τὴν προσοχὴν τῶν καθ' ἡμᾶς Γλωσσολόγων καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπίστεψαν ὅλοι των, ὅτι τὰ ἀπὸ τῆς δεκάτης μέχρι τῆς δεκάτης ἕκτης μ. Χ. Ἑκατονταετηρίδος γραφέντα πεζὰ τε καὶ ἔμμετρα ἑλληνικὰ συγγράμματα, εἶναι γραμμμένα εἰς Γλώσσαν ἀνίμικτον ἐκ στοιχείων τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νεωτέρας καὶ εἰς τὴν ὁποίαν, ὁ μὲν Κύριος Γ. Χατζιδάκις διαβλέπει τὴν τελευταίαν μετατροπὴν τῆς Κοινῆς εἰς τὴν Δημῶδη, ὁ δὲ Κύριος Ψυχάρις, **ιδιαιτέραν τῆς Κοινῆς φάσιν**, ἀπὸ τὴν ὁποίαν «με ἕνα πῆδημα», ὡς λέγει, παληχαρίσιν, ὁ λαὸς ἀπέρασεν εἰς τὴν σήμερον λαλουμένην.

Ἀμφότεραι ὅμως αἱ δοξασίαι αὗται εἶναι κατ' ἐμὴν ἰδέαν ἐξ ἴσου ἐσφαλμένα. Ἐῖδομεν προηγουμένως, ὅτι ἡ σήμερον λαλουμένη δὲν προήλθεν ἐκ μεταλλάσεως ἢ διαφθορᾶς τῆς Ἀττικῆς, ἀλλ' ἀπεσπασθῆ, κατὰ τὴν ἐφεύρεσιν τῆς Γραφῆς, ἀπὸ τὴν **Ἐπικτὴν Διάλεκτον**, καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς τοιαύτη εἰς τὴν Μικρασίαν, πολλοὺς αἰῶνας πρὶν ἢ διαμορφωθῆ ἢ **Ἀττικῆ Διάλεκτος** εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἄν δὲ αἱ πλείυτεραι τῶν λέξεων, τὰς ὁποίας μετὰ ταῦτα παρέλαβεν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν, ἐξεχουδαῖψθησαν εἰς τοῦ λαοῦ τὸ στόμα, τοῦτο δὲν σημαίνει

ὅτι ἡ Δημώδης προῆλθεν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν, ὡς ὁ Κορ Χατζιδάκις γνωματεύει, ἀλλ' ὅτι αἱ λέξεις αὐταὶ, ἢ ἦσαν ἐξ ἐκείνων, τὰς ὁποίας οἱ Σοφοισταὶ ἀπὸ Ἑπικῆς εἶχον μεταβάλλει εἰς Ἀττικὰς, καὶ αἱ ὁποῖαι μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Ἀθηναϊκῆς κυριαρχίας, ἐπανῆλθον εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν μορφὴν καὶ σημασίαν, ἢ ἦσαν ὅλως διόλου νέαι λέξεις αἱ ὁποῖαι κατ' ἀνάγκην ὑπέκυψαν εἰς τὰς μεταβολὰς, εἰς τὰς ὁποίας ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς συνηθίζει νὰ ὑποβάλλῃ ὅλας τὰς ξένας λέξεις, προτοῦ νὰ ἐγγράψῃ αὐτὰς εἰς τὸ λεξικόν του. Οὐδείς δὲ δύναται ν' ἀρηθῆ, ὅτι οἱ εἰς τὴν λαλουμένην ἰδιάζοντες γραμματικοὶ τύποι ὁμοιάζουν τοὺς τύπους τῆς Ἑπικῆς καὶ οὐχὶ τῆς Ἀττικῆς Διαλέκτου.

Ὅχι ὀλιγωτέρον ἐσφαλμένη εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Κυρίου Ι. Ψυχάρι, θέλοντος νὰ παραξῆ τὴν σήμερον λαλουμένην ἀπὸ τὴν Γλωσσᾶν τοῦ Μεσαιῶνος. Ὅσον καὶ ἂν ἀληθεύῃ ἡ γνώμη του, ὅτι πλεῖστοι τῆς λαλουμένης γραμματικοὶ τύποι προέρχονται ἀπὸ τὰς παραλλαγὰς, τὰς ὁποίας ἔπαθεν ἡ γλῶσσα ἐπὶ τῆς Φραγκοκρατίας, δὲν εἶναι δίκαιον οὔτε ὀρθὸν νὰ ἐφαρμόσωμεν τὸν κανόνα τοῦτον ἐφ' ὅλης τῆς Γλώσσης, ἀφοῦ μάλιστα γνωρίζομεν, ὅτι τὰ 9]10 τῶν κατὰ τὸν Μεσαιῶνα εἰσαχθεῖσῶν εἰς αὐτὴν παραλλαγῶν εἶναι βαρβαρισμοὶ ἄξεστοι, τοὺς ὁποίους μόνος τοῦ ὁ Ἑλλ. λαὸς, μὲ τὴν διακρίνουσαν αὐτὸν καλλισθησίαν, διαγράφει κατ' ἐκείστην, ἀπὸ τὸ λεξικόν του. Οὔτε εἰς τὴν Κρήτην, οὔτε εἰς τὴν Κύπρον ἀκούει τις σήμερον τὰς ἐμφράσεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν εἰς αὐτὰς ἐν γήρῳ πρὸ ἐνὸς αἰῶνος. Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τὴν Χίον, ὅπου καὶ αὐτοὶ οἱ Πυργῖται ἀποφεύγουν σήμερον πολλὰς λέξεις, ἐξ ἐκείνων τὰς ὁποίας μετεχειρίζοντο πρὸ εἰκοσαετίας, καὶ τὰς ὁποίας, πολὺ πιθανὸν, δὲν θὰ ἐγνωρίζομεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἂν ὁ Κ. Ψυχάρις δὲν τὰς ἀνέγραφεν εἰς τὸ Ταξειδί του.

Γραικο-Ρωμαϊκή και Τουρκο-Ἑλληνικὴ Περίοδος

Εὐτυχῶς οἱ Φράγγοι δὲν ἔμειναν πολὺ, μόλις πενήκοντα ἔτη, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἡ Γλῶσσα αὐτῶν δὲν ἐπρόφθασε νὰ ριζοβολήσῃ ὅπως εἰς τὴν Κρήτην, τὴν Κύπρον καὶ τὴν Πελοπόννησον· οἱ δὲ μετ' αὐτοὺς ἐλθόντες Παλαιολόγοι κατώρθωσαν νὰ ἐπαναφέρουν τόσον κατὰ τὰ πράγματα εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν κατάστασιν, ὥστε ἡ Κωνσταντινούπολις ἔγινεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν των, ἐκ νέου, κέντρον πάσης παιδείσεως καὶ ἐπιστήμης. Λατῖνοι συγγραφεῖς μᾶς μαρτυροῦν ὅτι, τὸν καιρὸν ἐκεῖνον οὐδεὶς ἐδικαιοῦτο νὰ φέρῃ τὸν τίτλον λογίου ἢ ἐπιστήμονος εἰς τὴν Εὐρώπην, ἂν δὲν εἶχεν συμπληρώσει τὰς σπουδὰς του εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Καὶ τῷ ὄντι, εἶχον συνέλθῃ τότε εἰς τὴν Πρωτεύουσαν τόσοι λόγιοι καὶ ἐπιστήμονες, ὅσοι ποτὲ ἄλλοτε. Ἦσαν ἐκεῖ Λασκάρεις, Κατακουζηνοὶ καὶ Γρηγοριάδαι ἦσαν Πλήθωνες, Βησσαρίωνες καὶ Ἀποστόλου ἦσαν Ἀργυρόπουλοι, Γαζήδες καὶ Χρυσολωράδες ἦσαν ἐν ἐνὶ λόγῳ ὅλοι ὅσοι τοῖς χρόνοις ἐκείνοις, ἀντιπροσώπευον τὰ Γράμματα καὶ τὰς Ἐπιστήμας εἰς τὴν Ἀνατολήν, καὶ ὅλοι των κατεῖχον θέσεις σημαντικὰς εἰς τὸ Κράτος. Ἀτυχῶς ὅμως, ἀντὶ νὰ ἐνώσουν τὰς δυνάμεις των καὶ τὰς ἐνεργείας των καὶ νὰ διευθύνουν αὐτὰς πρὸς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον, ἀντὶ νὰ δώσουν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς σπουδὰς ῥοπήν πρακτικωτέραν, μᾶλλον σύμφωνον μὲ τὰς τότε τοῦ ἔθνους ἀνάγκας, οἱ ἄνδρες οὗτοι ἐπροτίμησαν ν' ἀκολουθήσουν τὸ σύστημα τῶν Ἀττικιστῶν καὶ τῶν Ἑλληνιστῶν τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων, καὶ ὡς

ἐκεῖνοι ἐπεχειρίσθησαν ν' ἀναστήσουν ἐκ νεκρῶν, ὁ μὲν κληθὴν Ἀττικὴν, ὁ δὲ τὴν Ἰωνικὴν Διάλεκτον, καὶ οἱ τολμηρότεροι ὄλων ν' ἀντικαταστήσουν τὸν Χριστιανισμόν διὰ τῆς Εἰδωλολατρείας !! Ὅλοι τῶν δὲ ἐργάσθησαν μὲ τόσον ζήλον καὶ ἀφοσίωσιν, ὥστε ποτὲ ἡ ἱερὰ ἡμῶν θρησκεία καὶ ἡ μητρικὴ μας ἡ Γλῶσσα δὲν διέτρεξαν τόσον κίνδυνον, ὅσον μὲ τοὺς Ἀττικιστὰς καὶ Ἑλληνιστὰς τῶν χρόνων τῶν Παλαιολόγων.

Αἱ ἐξῆς σύντομοι περικοπαὶ τῶν περισωθέντων συγγραμμάτων τῶν, ἀρκοῦν, νομίζω, νὰ δώσουν εἰς τὸν ἀναγνώστην εὐκριτὴν ἰδέαν καὶ τῆς Γλώσσης αὐτῶν καὶ τοῦ Θρησκείματος, τὸ ὁποῖον οἱ Κύριοι οὗτοι ἐννοοῦσαν νὰ ἐπιβάλουν εἰς τὸ πτωχόν μας τὸ ἔθνος.

Ἴδου πῶς προλογίζει ὁ Πλήθων, ὁ πρῖν Γεμιστὸς καλούμενος, ὁ αἰρεσιάρχης τοῦ νέου θρησκείματος καὶ ἰδιώματος.

« Τάδε συγγέγραπται περὶ νόμων καὶ Πολιτείας τῆς ἀρίστης, ἣ ἂν διανοοῦμενοι ἄνθρωποι καὶ ἅτι' ἂν καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ μετιόντες τε καὶ ἐπιτηδεύοντες, ὡς δυνατόν, ἀνθρώπων κάλλιστα τε καὶ ἀριστα βίβην καὶ οἶόν τε εὐδαιμονέστατα. » Ἴδου δὲ καὶ ὁ πῖναξ τῶν περιεχομένων τοῦ περιφήμου αὐτοῦ συγγράμματος, τὸ ὁποῖον ἡ Ἐκκλησία δὲν ἄργησε νὰ παραδώσῃ εἰς τὰς γλόσσας καὶ τὸ ἀνάθεμα.

« Ἡ βίβλος ἦδε περιέχει Θεολογίαν μὲν τὴν κατὰ Ζωροάστρην τε καὶ Πλάτωνα, ὀνομαζομένων τῶν διὰ φιλοσοφίας ἀναγνωριζομένων θεῶν »
» τοῖς πατρίοις τοῖς Ἑλλησι θεῶν ὀνόμασιν, ἐλκομένοις ἐκάστοις ἐκ » τοῦ οὐ πάνυ τοι σινωδοῦ φιλοσοφία, διὰ τὰς ὑπὸ τῶν ποιητῶν » διαστροφάς, ἐπὶ τὸ ὡς μάλιστα δὴ φιλοσοφία σινωδόν. »

Δὲν εἶναι κατωτέρα ἡ Γλῶσσα οὔτε διάφορα τὰ φρονήματα τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Μιχαὴλ Ἀποστόλη, Περιγράφων εἰς Ἰωάννην τὸν Ἀργυρόπουλον, ἄλλον ὁμόφρονά του, τὰ κατ' αὐτὸν, μετὰ τὴν ἐξ Ἰταλίας ἀναχώρησίν του λέγει :

« Ἐσπέρας, ὅτε δὴ συνεσκόταζεν, ἄραντες ἐκ Βυζαντίου, τὸ τῆς » Προποντίδος διαπλέομεν Πέλαγος, γαληνιαῖον ἡμῖν ἄνεμον τοῦ » Ποσειδῶνος ἐμπνεύσαντος, ἅτε νέον αὐτὸν ἐγνωκόσι, καὶ τὸν αὐτοῦ » γε πατέρα, μηδὲν τι τοιοῦτον, νῆ Δία, πρῶτον εἰδούσι, ὅτε τούτων » ἡμεν ἐν ἀγνωσίᾳ. Καὶ πρῖν τέτταρας ἡμέρας ἐκτελεσθῆναι μηδενὸς » τῶν ἐν τῇ θαλάσῃ πειραθέντες δεινῶν, ἦν Μίνως, Διὸς παῖς, ἐκόσμηι » τῇ εὐνομίᾳ, κατήρκαμεν, πάντ' ἄνω κάτω τὰ τῆς πόλεως εἶρηκατες

• πόλεμόν τε κακόν, καὶ ἀφορίαν τῆς Δήμητρος. Ταῦτα δὴ τὰ γινόμενα, οἷς δὲ, καὶ οὐ ἔνεκεν ἐγεγόνειμεν, ἀπολέσαμεν, κ. τ. λ. κ. τ. λ.

» Ἄλλα ταῦτα μὲν οὐκ ἄνευ θεῶν ἡμῖν ὤμαρτήξει, μή τις τῶν θου-
» ραίων αγαθῶν ἀπολελαυκότες, τάχιστα τε ἐντεῦθεν ἀπίωμεν πρὶν
» τὸν ἱερὸν τοῦ Διὸς σηκὸν κχιτιδεῖν καὶ τῶν ἄλλων θεῶν
» ἀσπάσασθαι τὰ ἀγάλματα » κ. λ.

Τοιαύτη ἦτον ἐπίσης ἡ Γλῶσσα καὶ τὰ φρονήματα καὶ τοῦ δια-
σήμου Ἑλληνος Καρδινάλιου Βηρσωνίου, ὅστις ἐπερήμενε φαίνεται,
να καθέξη τὸν θρόνον τοῦ Ἁγίου Πέτρου, διὰ να ἐπιβάλῃ εὐκολώτερον
τὰς ἰδέας του εἰς τὴν Δύσιν, ἐν ᾧ καιρῷ ὁ Παλιολόγος θὰ ἔπραττε
τὸ ἴδιον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Γράφων πρὸς τοὺς υἱοὺς τοῦ
Γεμιστοῦ ὁ μέγας οὗτος Ἱεράρχης « Πέπυσμαι, λέγει, τὸν κοινὸν πατέρα
» τε καὶ καθηγημόνα τὸ γεῶδες πᾶν ἀποθέμενον, ἐς οὐρανὸν καὶ τὸν
» ἀκραιφνῆ μεταστῆναι χῶρον, τὸν μυστικὸν τοῖς Ὀλυμπίοις
» Θεοῖς συγχωρεῦσοντα Ἰακχον ».

Ἐπιτυχῶς ὅμως ἡ μεγαλητέρα μερὶς τοῦ ἔθνους καὶ τῶν λογίων
δὲν ἐνθουσιάζθησαν οὔτε μὲ τὴν Γλῶσσαν, οὔτε μὲ τὰς θρησκευτικὰς
ἰδέας, τὸς ὁποίας οἱ μεγάλοι οὗτοι τῆς Ἑλλάδος ἀναμορφωταὶ καὶ λάτρεις
τῆς Ἀρχαιότητος ἐπροσπάθουν να ἐπιβάλουν εἰς τὸ ἔθνος· ἀλλ' ἐξη-
κολούθησαν λατρεύοντες τὸν Θεὸν τῶν Πατέρων των καὶ γράφοντες τὴν
Γλῶσσαν τὴν ὁποίαν εἶχον μίθῃ ὁ καθένας ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν του.
Καὶ διὰ τοῦτο, ὅταν ὀλίγους μῆνας πρὶν τῆς ἀλώσεως τῆς Πρωτευ-
ούσης, οἱ θερμοὶ οὗτοι τῆς Πατρίδος καλλοθηλῆται ἔφυγον ἐσπευ-
σμένως διὰ τὴν Ἰταλίαν, ἀφίνοντες εἰς τοὺς Γραικορωμιοὺς τὴν
φροντίδα ν' ἀποκρούσουν τὰς ἐφόδους τῶν Τούρκων, καὶ να σώσουν
τὰς ἐστίας των καὶ τὰ ἱερά τῶν πατέρων των, τὰ τότε εἰς τὴν
Κωνσταντινούπολιν μείναντα ἐν χρήσει γλωσσικὰ ἰδιώματα, ἐκεῖνα
σωστὰ, τὰ ὁποία ἐχρησίμευσαν ὡς ἀφετηρία τῆς μετὰ ταῦτα Ἑλληνικῆς
Γλώσσης καὶ τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμμάτων, δὲν ἦτον βεβαίως τῆς
πρώτης ποιότητος.

Ἡ Κοινὴ, τὴν ὁποίαν ἔγραφον τότε οἱ λόγοι, ἦτον γεμάτη χυδαῖ-
σμῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἐκφράσεων. Αὐτὸ τοῦτο συνέβαινε καὶ μὲ
τὸ ὑπὸ τοῦ λαοῦ γραφόμενον ἑλληνικὸν ἰδιώμα.

Ἰδοὺ σύντομα ἀποσπάσματα τοῦ Δούκα, τοῦ Κάνανος καὶ τοῦ Φραντζῆ, τῶν ἐπισημοτέρων Ἱστοριογράφων τῶν χρόνων ἐκείνων.

« Μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως, λέγει ὁ Δούκας, (ὑπὸ τῶν
• Λατίνων) ἐβασίλευσε Θεόδωρος Λάσκαρις ἐν Νικαίᾳ, ἔτη ιγ'.
• Ἰωάννης Δούκας ὁ Βατάτζης καὶ γαμβρὸς Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι
• ἐπὶ θυγατρὶ, ἐν τῇ Μικνησίᾳ τῇ ἐν Σιπύλῳ, ἔτη γ'. Ἰωάννης ὁ
• Λάσκαρις ὁ καὶ προτοῦ στεφθῆναι, τυφλωθεὶς παρὰ Μιχαὴλ Παλαιο-
• λόγου καὶ ἐξωσθεὶς τῆς βασιλείας ἐν τῷ γ'. ἔτει. Ἐξώσθησαν δὲ
• οἱ Λατῖνοι καὶ εἰσῆλθε βασιλεύσων ἐπὶ τῆς Ἀνατολῆς Μιχαὴλ ὁ
• Παλαιολόγος ».

« Ἐν ἔτει τριακοστῷ δευτέρῳ τῆς ἡγεμονίας τῶν βασιλέων
• Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου, λέγει ὁ
• Κάνανος, ἐν τῷ ἑξακισχιλιοστῷ ἑνεακισιοστῷ τριακοστῷ ἔτει,
• Ἰνδικτιῶνος πεντεκαίδεκάτης, δεκάτῃ μηνὸς Ἰουνίου, ἡμέρα τρίτη,
• τῆς ἡμέρας ὥρα δευτέρα, κατέδραμεν αὐθις ἄφνω στρατὸς καθ'
• ἡμῶν Μουσουλμάνων κ.λ. »

« Περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ θέρους, λέγει ὁ Φραντζῆς, τῇ ὀγδοῇ τοῦ
• Ἰουνίου τοῦ..... ἔτους, ἀποστείλας ὁ Ἀμοιράτης διὰ τοῦ
• Μιχαήλμπεη, ἀπέκλεισε τὴν Κωνσταντινούπολιν, πολιορκῶν αὐτὴν
• καὶ τὴν δεκάτην ἕκτην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἔφθασε καὶ αὐτὸς ὁ Ἀμηνός
• μετὰ πλῆθους στρατοῦ, ἔχων σὺν αὐτῷ καὶ τοὺς ἀποσταλέντας πρὸς
• αὐτὸν πρέσβεις δεσμίους ».

Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Γλῶσσα δὲν ἦτον πολὺ τῆς προηγουμένης
καλητέρα. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς, ὅτι μεταξὺ τῶν τότε Ἱερωμένων ἦσαν
ἀκόμη πολλοὶ, οἱ ὁποῖοι ἔγραφον αὐτὴν ἀρκετὰ καλὰ, λ. γ. Γεννάδιος
ὁ πρῶτος ἐπὶ τῶν Τούρκων Πατριαρχεύσας, Ἰωσήφ ὁ σταλεὶς ἑξαρχος
εἰς Θεσσαλονίκην κ. λ. ἀλλ' ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν ὅλην ἀλληλογρα-
φίαν τοῦ Γενναδίου, θὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι οἱ περισσότεροι ἐξ ἐκείνων
μὲ τοὺς ὁποίους ὁ Πρωθυεράρχης οὗτος εὗρίσκετο εἰς ἀνταπόκρισιν,
δὲν ἦσαν εἰς κατάστασιν νὰ γράφουν, ἴσως δὲ οὐδὲ νὰ ἐννοήσουν τὴν
Γλῶσσαν ταύτην.

Ἰδοὺ μία ἐπιστολὴ αὐτοῦ πρὸς Ἰωσήφ τὸν Ἐξαρχον τῆς Θεσσαλονίκης :

« Ἐπαινοῦμέν σου τὴν περὶ τὰ βελτίω σπουδὴν αἰεὶ, ἣν αὐτός τε
» οὐδενὸς τῶν ἐνότων ὀλιγορῶν, καὶ ἄλλους συμβουλευῶν ἐνδείκνυσαι.
» Τῷ αὐτῷ δὲ χρώμενος τρόπῳ καὶ περὶ τοῦ βιβλίου τοῦ Γεμιστοῦ,
» τοῦ ὑπομῆσαι δεῖν ἡμᾶς φου. Ἦλθε γάρ κ. λ. »

Ὁ αὐτὸς ὁμῶς Πρωθιεράρχης γράφων πρὸς Μάξιμον τὸν μοναχὸν
τοῦ Ὁρους Σινᾶ μεταχειρίζεται Γλῶσσαν διάφορον :

« Ἔτι ἐρώτησαν οἱ μοναχοὶ ἂν ἔνι συγκεχωρημένον ἵνα διδῶτε
» αὐτοῖς, τοῖς Ἀρμενίοις καὶ τοῖς Λατίνοις, τὴν Παναγίαν. Ἡμεῖς
» λέγομεν ἵνα διδῶτε αὐτοῖς καὶ τὸ ἀντίδωρον. Χριστιανοὶ γὰρ εἰσὶ
» καὶ διὰ τοῦτο ἔρχονται ἐκ τοιούτων διαστημάτων εἰς προσκύνησιν
» τοῦ Λεσποτικοῦ Τάφου ».

Εἰς ἔτι χυδαιότεραν Γλῶσσαν εἶναι συντεταγμένη ἡ πρὸς τὸν λαὸν
τῆς Κωνσταντινουπόλεως προκήρυξις του.

« Ἀθλοὶ Ρωμαῖοι ! εἰς τί ἐπλανήθητε καὶ ἀπεμακρύνετε ἐκ τῆς
» ἐλπίδος τοῦ Θεοῦ καὶ ἠλπίσατε εἰς τὴν δύναμιν τῶν Φράγκων, καὶ
» σὺν τῇ πόλει, ἐν ἣ μέλλετε φθαρῆναι, ἐσχάσατε καὶ τὴν εὐεβείαν
» σας. Ἰλεος Κύριε ! μαρτύρομαι ἐνώπιόν σου, ὅτι ἀθῶός εἰμι τοῦ
» τοιούτου πταιίσματος ».

Δὲν εἶναι λοιπὸν παράδοξον ἂν τὰ δύο ταῦτα ἰδιώματα, τὸ Ἐκκλη-
σιαστικὸν καὶ τὸ Κοινὸν, συνεχωνεύθησαν μετ' ὀλίγον εἰς ἓν, τὸ ὁποῖον
ἐχρησίμευσεν εἰς τε τοὺς Κληρικοὺς καὶ εἰς τοὺς Λογίους.

Ἄλλὰ καὶ τὸ ἰδίωμα, τὸ ὁποῖον ἔγγραφεν ὁ λαὸς καὶ τὸ ὁποῖον
καὶ αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι ἠναγκάσθησαν νὰ παραδεχθῶν, εἰς τὴν ἀρχὴν, ὡς
Γλῶσσαν τῆς Διοικήσεώς των, δὲν εὗρίσκετο εἰς καλλιτέραν κατάστασιν.

Εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Λούκα καὶ τοῦ Κριτοπούλου σώζεται ἡ
ἐπιστολὴ Μοχάμεθ τοῦ Β'. πρὸς τοὺς πρέσβεις τοῦ τελευταίου τῶν Πα-
λαιολόγων.

« Ἐκ τῆς Πόλεως οὐδὲν λαμβάνω, διότι αὐτὴ δὲν ἔχει τι ἔξω τῆς
» τάφρου ὥστε οὐδόλως δικαιοῦται νὰ με κωλύσῃ, ἐὰν ἤθελον νὰ
» κτίσω φρούριον παρὰ τὸν Βόσπορον. Πάντα τὰ πρὸς Ἀνατολὰς
» αὐτοῦ κείμενα εἶναι ἐμὰ ἀναμφισβητήτως, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ πρὸς
» δυσμὰς ἀπέλθετε, εἴπατε τῷ βασιλεῖ : ὁ νῦν ἡγεμὼν δὲν ὁμοιάζει

- » τοὺς πρόφην. Ὅσα ἐκεῖνοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐκτελέσωσιν, οὗτος
- » ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐκτελέσῃ, καὶ ὅσα ἐκεῖνοι δὲν ἠθέλον οὗτος
- » θέλει καὶ βούλεται. Ὅστις δὲ τολμήσῃ νὰ ἔλθῃ ἀπὸ τοῦ νῦν ἕνεκα
- » τῆς ὑποθέσεως ταύτης, θέλει ἐκδαρεῖ ζωντανός ».

Ἴδου δὲ καὶ ἡ τοῦ Κωνσταντίνου ἀπάντησις :

- Ἐπειδὴ ἀπεφάσις τὸν πόλεμον καὶ οὔτε δι' ὄρκων οὔτε διὰ
- » περιποιήσεων πειθήσαι νὰ μεταβάλῃς γνώμην, πρᾶξον ὅ,τι θέλεις.
- » Τὸ κατ' ἐμὲ καταφεύγω εἰς τὸν Θεόν ! Ἐὰν ἡ θέλησις αὐτοῦ εἶναι
- » νὰ παραδώσῃ εἰς χεῖράς σου καὶ ταύτην τὴν πόλιν, τις ἀντειπεῖν
- » δύναται; Ἐὰν δὲ πάλιν ἐμφυτεύσῃ εἰρήνην εἰς τὴν καρδίαν σου,
- » ἀσπασίως θέλω ἀποδεχθῆ αὐτήν. Κατὰ τὸ παρὸν, λάβε ὀπίσω τὰς
- » συνθήκας καὶ τοὺς ὄρκους. Ἐχὼν κλεισμένας τὰς θύρας τῆς πόλεως
- » θέλω φυλάξῃ αὐτὴν τὸ κατὰ δύναμιν· σὺ δὲ ἄρχου δυναστεύων ἕως
- » οὗ ὃ Ὑψιστος κριτῆς ἐμός τε καὶ σὸς, ἀποδώσει ἐκάστω, τὴν δικαίαν
- » ἀπόφασιν ».

Εἰς τὰ 1408 Μανουὴλ ὁ Παλαιολόγος ἔστειλε, διὰ Μανουὴλ τοῦ Χρυσολωρᾶ, εἰς τὴν ἐν Παρισίοις Μονὴν τοῦ Ἁγ. Διονυσίου βιβλίον πλουσιώτατα δεμένον, ἐμπεριέχον δὲ τὰ εἰς τὸν Διονύσιον τὸν Ἀρειοπαγίτην ἀποδιδόμενα συγγράμματα, ὡς καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἱερέως τούτου, ὅπως τὴν ἐφαντάζοντο βεβαίως τότε οἱ ἐν Ἀθήναις. Εἰς τὸ τέλος τοῦ τύπου πλουσίου ὅσον καὶ περιέργου ταύτου βιβλίου, τὸ ὁποῖον ἔτι καὶ νῦν σάζεται εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς εἰρημένης Μονῆς, ὑπάρχει σημείωσις ἰδιόγραφος τοῦ Μανουὴλ Χρυσολωρᾶ, λίαν ἐνδιαφέρουσα διὰ τὴν Γλῶσσαν εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι γραμμένη. Ἴδου αὕτη :

- « Τὸ παρὸν βιβλίον ἀπεστάλη παρὰ τοῦ Ὑψηλοτάτου Βασιλέως
- » καὶ Αὐτοκράτορος Ρωμαίων Κυροῦ Μανουὴλ Παλαιολόγου εἰς τὸ
- » Μοναστήριον τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ ἐν Παρουσίῳ τῆς Φρυγίας
- » ἢ Γαλατίας, ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δι' ἐμοῦ, Μανουὴλ τοῦ
- » Χρυσολωρᾶ, πεμφθέντος πρέσβεως παρὰ τοῦ εἰρημένου βασιλέως,
- » ἕτος ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἑξακισχιλιοστῷ ἑνεακοσιοστῷ ἑξαιδεκάτῳ,
- » ἀπὸ σαρκώσεως δὲ τοῦ Κυρίου, χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ ὀγδόῳ
- » ὅστις εἰρημένος Βασιλεὺς ἦλθε πρότερον εἰς τὸ Παρύσιον πρὸ
- » ἐτῶν τεσσαρῶν ».

Μανουὴλ Χρυσολωρᾶς.

Δὲν ὠμιλεῖτο λοιπὸν οὐδ' ἐγράφετο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μανουὴλ Χρυσολωρᾶ ἢ Γλώσσα τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Εἰρηιπίδου, ὡς ὁ ἐκ θυγατρὸς Γαμβρὸς αὐτοῦ, Φραγγίσκος Φίλελφος, ἐπιστρέφων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διέδωκεν εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀφοῦ ὁ Πενθερὸς αὐτοῦ, ὁ λογιώτερος τῆς Οἰκογενείας, ἔγραφεν αὐτὴν τοιοῦτοτρόπως.

Ἐθεωρήσομεν ἀναγκαῖον νὰ σημειώσωμεν τοῖτο ἐνταῦθα, διότι ὅτε μακροῦτης Βυζάντιος καὶ ὁ Ραγκαβῆς, ἐσχάτως δὲ καὶ ὁ Κ. Σάθας καὶ αὐτὸς ὁ Κ^ς Χατζιδάκις, βασιζόμενοι εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Φιλέλφου, ἐπίστευσαν ἐν εἰλικρινείᾳ, καὶ εἰς τὰ συγγράμματά των τὸ ἐπανέλαβον, ὅτι ἡ Ἄττικὴ Αἰάλεκτος δὲν ἔπαυσε νὰ λαλῆται καὶ νὰ γράφηται εἰς τὸ Βυζάντιον, τὸ ὁποῖον ἀτυχῶς δὲν ἔχεται ἀληθείας.

Μετὰ τὴν ἀθρόαν ἀναχώρησιν τῶν Λογίων διὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων γενομένην ἀντικατάστασιν τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων τοῦ Κράτους διὰ τῶν ἐνοριακῶν ἐκείνων διδασκαλείων, εἰς τὰ ὁποῖα τὰ Ἑλληνοπαιδα δὲν ἐμάνθανον παρὰ τὴν Ὀκιάτηχον καὶ τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Λαβίδ, καὶ ταῦτα ὅλως διόλου μηχανικῶς, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διατηρηθῇ πολὺ ἡ γνώσις τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης εἰς τὸν τόπον. Ὅλα τὰ ἐν χρήσει ἰδιώματα ἀμέσως ἐξέλειπον καὶ σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν ἐξεχρῆσθησαν.

Μάξιμος ὁ Πελοποννήσιος, ὁ κατὰ τὸ 1480 ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχεύσας, ἔγραφε τὴν Ἐκκλησιαστικὴν γλώσσαν πολὺ χειρότερον τοῦ Γενναδίου. Εἰς τὰ Ἑνετικά ἀρχεῖα σώζονται δι' ὁ ἑλληνιστὶ γραμμéναι Διακοινώσεις τοῦ Πατριάρχου τούτου, ἐξ ὧν δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ, πόσον εἶχεν ἤδη ἐκπέσει ἡ Γλώσσα εἰς τὸ διάστημα τριάκοντα μόνων ἐτῶν.

Ἴδου ἀπόσπασμα τῆς μιᾶς τούτων.

« Ἡ Ὑψηλοτάτη καὶ λαμπροτάτη αὐθεντία τῶν Βενετικῶν, τὰ ἄλλα
» ἀρίστως καὶ ὡς οὐκ ἂν τις εἴπῃ, διοικοῦσα, εἰς τοῦτο συνεπάγεται
» παρὰ τινῶν Ρωμαγενῶν, τῶν τῆς εἰρήνης ἐχθρῶν, καὶ συγγνώ τε
» καὶ παρορᾶ διωγμοὺς παρὰ τινῶν γινομένους ἐν τοῖς τόποις οἷς
» ἀρχεται, εἰς τοὺς ταπεινοὺς Ρωμαίους, ὅσοι τῆς Ὑμετέρας γενεᾶς καὶ
» τάξεώς εἰσιν κ.λ. »

Μὴ λησμονήσωμεν δὲ, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Γραμματέως ἢ τοῦ Μεγάλου Ρήτορος τῶν Πατριαρχείων. Ἡ Γλῶσσα τὴν ὁποίαν ἔγραφεν ὁ ἴδιος Πατριάρχης ἦτο πολὺ ταύτης κατωτέρα καὶ τῷ ὄντι, γράφων πρὸς τὸν αὐθέντην τῆς Βλαχίας Ράδουλον λέγει:

• Ράδουλε Ράδοιλε! οὔτε ἀνάγκην καμίαν ἔχω οὔτε τῶν χρη-
• μάτων σου ἔχω χρείαν, οὔτε τὰ δῶρά σου με χρησιμεύουν, ἀλλ' οὔτε
• καμίαν τιμὴν θέλω ἀπὸ σέ. Μὴ μοι γένοιτο Κύριε! Ἐνθυμοῦ ὅμως
• ὁποίους τρόπους μετήλθες εἰς τὸ νὰ με φέρῃς ἐδῶ διὰ νὰ διδάξω
• τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἄν ἐδίδαξα τὰ ἐναντία τῆς Πίστεως καὶ τοῦ
• Νόμου, ἀπόδειξον ἂν κακῶς ὠδήγησα μαρτύρησον. Ἐγὼ παρὰ τοῦ
• Θεοῦ διωρίσθην ν' ἀποφεύγω τὰ ἄνομα καὶ ἤδη νὰ ὑποπέσω εἰς
• τὸ παράνομον! μὴ γένοιτο! »

Ἄξιονημόνεντος εἶναι ἐπίσης ἡ Πατριαρχικὴ Διακοίνωσις ἡ γραφεῖσα τῷ 1583, παρ' Ἱερεμίου τοῦ Β'. εἰς τὴν Ἑνετικὴν Κυβέρνησιν. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην γίνεται λόγος περὶ τοῦ τότε τροπολο-
γηθέντος ὑπὸ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἡμερολογίου. « Ὁ ἐνταῦθα
• περιφανέστατος Βαΐουλος, κύριος Ἰζουὰν Φραντζέσκος Μουρεξίνης,
• γράφει ὁ Πατριάρχης, ἐμφανισθεὶς σωματικῶς, ἠξίωσεν ἡμᾶς ὡς
• ἀπὸ τῆς Σῆς Γαληνότητος καὶ πάσης τῆς μεγαλοπρεποῦς ἀριστο-
• κρατίας, ἵνα πρόβλεψίν τινα οἰκονομήσωμεν, δι' ἧς τῆς νέας διορ-
• θώσεως γεγονείας, δυνηθῆ ἡ Ἐκκλησία τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας
• Ρώμης συνοεραῖσθαι, ἕνεκα τῆς ἐπομένης εἰρήνης τῶν Χριστιανῶν κ. λ. »

Ἄλλὰ καὶ ὁ περὶ τὴν δεκάτην ἕκτην μ. γ. ἑκατονταετηρίδα, μὲ τὸν περίφημον Μαρτίνον Κρούσιον εἰς ἀνταπόκρισιν εὐρισκόμενος Θ. Ζυγομαλᾶς, ὁ τῆς Μ. Ἐκκλησίας Πρωτονοτάριος δὲν ἔγραφε καλῆ-
τερα τὴν Κοινὴν του.

• Ἀργεῖοι ἀνέκαθεν ἡμεῖς, ἔγραφε τῷ Κρουσίῳ, καὶ μετὰ Ἰωάννην
• Εἰστάθιος, ὁ ἐμὸς πάππος· εἶτα πατήρ Ἰωάννης ὁ ἐμὸς, καὶ ἐγὼ
• σὺν Θεῷ, ἔχων ἀδελφὸν ἓνα καὶ ἀδελφὰς δύο, μετοικήσαντες αὐθις
• ἀπὸ Ναυπλίου πρὸς κοί'. ἐτῶν ἐνταῦθα, αἰτίου ὄντιος καὶ ὀξιώσαντος
• τοῦ ἀγαθωτάτου Πατριάρχου κυροῦ Ἰωσαφὰτ κ. λ. »

Πολὺ καλῆτερα ἔγραψε βεβαίως Μελέτιος ὁ Πηγᾶς (1589—1600) τὴν Γλῶσσαν, ὡς ἐκ τῆς ἑξῆς ἐπιστολῆς του φαίνεται:

• Τοῖς εὐγενεστάτοις καὶ σοφωτάτοις Κορήσι, Λεονάρδῳ Μινδα-
• σίῳ καὶ Γ'. Σεβαστοπούλῳ, σὺν πᾶσι τοῖς κατὰ Χῖον παροικοῦσιν
• Ὁρθοδόξοις Χριστιανοῖς κ. λ.

• Μέλλουσιν ἡμῖν ὁσονούπω ἀπὸ Ἀλεξανδρείας εἰς Κωνσταντι-
• νούπολιν ἀπεῖραι, τὸ τῆς Ὑμῶν συνέσεως προσεκομισθῆ ποθητὸν
• γράμμα, τὴν Ὑμετέραν ἀγγέλλον χαρὰν ἐπὶ ταῖς ἡμῶν εὐπραγίαις
• Καὶ γὰρ εὐ πράττουσιν ὡς ἀληθῆς, οἷς θεὸς ἐπίκουρος, ὃν ἡμεῖς τὰ
• δυνατὰ δοξάζομεν κλ. •

Δὲν πρέπει ὁμῶς νὰ λησμονοῦμεν, ὅτι ὁ Πηγάς, ὡς γέννημα
θρόνῳ τῆς Κρήτης, ἣτις τότε εὐρίσκετο ἀκόμη ὑπὸ τοὺς Ἑνετοὺς,
ὄχι μόνον εἰς τὴν πατρίδα του ἑλληνικώτερον ἐξελαιδεύθη, ἀλλὰ καὶ
εἰς τὴν Ἰταλίαν, πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του, πολλὰ ἔτη
διέμεινε.

Δὲν συνέβη τὸ ἴδιον καὶ εἰς τὸν διαδεχθέντα αὐτὸν εἰς τὸν
Πατριαρχικὸν Θρόνον Κύριλλον τὸν Λούκαρην. Τὰ ἐκ τῆς πενίας δεινὰ,
ἐν τῇ μέσῳ τῶν ὁλοίων οὕτως διήλθε τὴν πρώτην νεότητά του, δὲν
τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ λάβῃ εἰς τὴν πατρίδα του τὴν πρέπουσαν ἀνατροφὴν
καὶ ἐκπαίδευσιν· αἱ δὲ πολλαὶ κοσμικαὶ φροντίδες μὲ τὰς ὁποίας ὁ
θεὸς του τὸν εἶχεν ἐλυφορτίσει κατὰ τὴν εἰς τὴν Ἰταλίαν διαμονὴν
του, ἠλάττωσε κατ' ἀνάγκην σημαντικῶς τὸν καιρὸν, ὁ ὁποῖος ἔπρεπε
νὰ τοῦ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης. Ὡς
ἐκ τούτου ἡ ἀνάρρησίς του εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον τῆς Κωνσταν-
τινουπόλεως δὲν ἐκαλητέρευσε οὐδ' εἰς τὸ παραμικρὸν τὴν τότε τῆς
Γλώσσης κατίστασιν.

Ἔχομεν ἀνὰ χεῖρας Ἐπιτίμιον ἐκδοθὲν ἐπὶ τῆς Πατριαρχίας
του, κατ' ἐνὸς τῶν Κληρικῶν τῆς Ἑπιανήσου, τὸ ὁποῖον εἶναι γραμ-
μῆιον εἰς τρία διάφορα ἰδιώματα. Ἡ ἐπὶ κεφαλῆς εὐρισκομένη πρὸς
τὸ ποίμνιόν του προσφώνησις, ὡς ἀντιγραμμὴ ἀπὸ τὸ ἐν ταῖς
Πατριαρχείαις Τυπικόν, εἶναι γραμμὴν εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Γλῶσ-
σαν τοῦ Ἑ' αἰῶνος Ἐπειτα ἀρχίζει νὰ φαίνεται τὸ ἕφος τῆς ἐποχῆς
του, καὶ ἐπὶ τέλος ἡ αἰχῶσα ἀδυναμίᾳ τοῦ γράφαντος νὰ διατηρήσῃ
ἕως τέλος ὅμοιον τὸ λεκτικόν του.

Ἰδοὺ ἀποσπάσματα τοῦ ἐν λόγῳ ἐγγράφου :

« Κύριλλος ἐλέω Θεοῦ κ.λ.

» Ἡμεῖς μὲν θέλοντες τιμῆσαι τὴν ἐπαρχίαν ταύτην (Ζακύνθου
» καὶ Κεφαλληνίας) Ἐπισκοπὴν οὖσαν τὸ πρότερον, εἰς Ἀρχιεπισκοπὴν
» προεβιβάσαμεν, ἀποφύγαντες διὰ Γράμματος πατριαρχικοῦ καὶ Συ-
» γοδικοῦ ὀνομαζέσθαι αὐτὴν Ἀρχιεπισκοπὴν, ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ
» ἕξῃς, καὶ τὸν ἐν αὐτῇ χρηματίσαντα Ἀρχιερέα Ἱεροτάτου Νικόδη-
» μον, τὸν ἐν Ἁγίῳ Πνευματικῶν ἀδελφόν καὶ συλλειτουργόν κ.λ.

» Ἐπειδὴ δὲ ὡς ἐμάθαμεν καὶ ἐπιστώθημεν, νῦν, ὁ ἐν Ζακύνθῳ
» εὐρισκόμενος πρωτοπαλαῦς, παρὰ τάξιν ἐκκλησιαστικὴν, τὰ τῷ ἀρχιερεῖ
» ἀνήκοντα πράγματα μετερχόμενος, ἐναντίος φαίνεται τῷ ἱεροτάτῳ
» Ὑμῶν Ἀρχιεπισκόπῳ σὺν ἄλλοις τισὶ τῶν ἀρχόντων, καὶ ἰδιοποιεῖται
» τὰ τοῦ Ἀρχιερέως προσόμια, διαξενεγγίων ἀνδρόγυνα καὶ ἐπιδιδούς
» διαζύγια, παρέχων ἄδειαν πρὸς ἐνλόγησιν συνοικεσιῶν καὶ ἐκφώ-
» νησιν ἀφορισμοῦ κ.λ. κ.λ.

» Αὐτός τε καὶ εἰ συναινοῦντες αὐτῷ Ἱερομένοι καὶ μη, ἀφορισμένοι
» ἔστωσαν παρὰ Θεοῦ κ.λ. κ.λ. »

Τὸν αὐτὸν δὲ καιρὸν Εὐγένιος Γισαούλης ὁ Αἰτωλὸς, γράφων
πρὸς τὸν τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει διατρίβοντα Διονύσιον τὸν
Λαρίσσης, μᾶς μανθάνει, ὅτι ἡ ἀπαιδευσία ἦτο ἔτι μεγαλιτέρα εἰς τὴν
πατρίδα του.

« Ἐν μέρεσι, λέγει, τῆς Αἰτωλίας, τῆς ἡμῆς ἀθλίας πατρίδος καὶ
» ἐπὶ πᾶσι σχεδὸν τοῖς περὶ ἐκείνη κλίμασι, ἔξελειπε πρὸ πολλῶν
» ἤδη χρόνων ἅπαν καλόν, μεθ' ὃ καὶ ἡ τῶν πεζῶν γραμμάτων γνῶσις,
» ἡ τροφή τῶν λογικῶν ψυχῶν, ἡ δυναμένη σοφίσειν εἰς σωτηρίαν τὸν
» ἄνθρωπον καὶ οὕτω συνέβη τοῖς ἐκτίσει πάντας ἀναλφάβητους
» γενέσθαι καὶ ἄγαν τριςβαρβάρους... σπάνιόν τι χρεῖμα ὁ ἱερεὺς
» ἐκεῖ ὁ ἀπλῶς γραμμάτων εἶδησιν ἔχων. Τούτου χάριν πολλὰ τῶν
» παιδίων ἄνευ τοῦ τῆς μετανοίας λουτροῦ ἀπῆλθον τοῦ βίου καὶ τῶν
» ἱερῶν ἀμέθεκτα μυστηρίων. »

Ἐάν δὲ πρέπει νὰ πιστεῦσθωμεν τὸν Κούμαν, δὲν ἦτο καλιτέρα ἢ κατάστασις τῶν Γραμματέων εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Εἰς τὸν μέγρι 1750 φθάνοντα κώδικα τῆς Μητροπόλεως Λαρίσσης εὐρίσκονται γράμματα μὲ βαρβαροῦσαν σύνταξιν, μὲ ἀνορθογραφίαν ἀπίθινον καὶ εἰς αὐτὰς τῶν Μητροπολιτῶν τὰς ὑπογραφὰς, αἱ ὁποῖαι γεμίζουσι τὸν ἐξημένον κώδικα. « Τώρα ἐρωτῶ, ἐξακολουθεῖ λέγων ὁ εἰρημένος λόγιος, εἰ ὁ » πλούσια εἰσοδήματα ἔχων πίνεσθε Μητροπολίτης Λαρίσσης δὲν » εὔρισκε γραμματέα νὰ τοῦ γράψῃ τὰ πρακτικὰ τῆς Μητροπόλεως, » εἰν οἱ συνυπογραφόμενοι εἰς πολλὰ συμφωνητικὰ γράμματα Πρό » κριτοὶ τῆς Ἐπαρχίας ἦσαν ἀγράμματοι, τοῦ εὐρίσκετο ἡ παιδεία » τοῦ Ἔθνους ; »

Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ λαὸς εἶχε παύσει ἤδη νὰ ἐννοῇ καὶ αὐτὴν τὴν Γλῶσσαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Πατριάρχαι εὐρίσκοντο πολλάκις εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκχυδαῖζον ἢ νὰ μεταφραῖον τοὺς λόγους των εἰς τὴν δημώδη.

Περί τὰ τέλη ὅμως τοῦ 1570. καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 16. αἰῶνος, οἱ Τοῦρκοι, ἡμερώτεροι γενόμενοι, ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς Χριστιανούς τὴν σύστασιν Ἑλληνικῶν Σχολείων καὶ ἐνὸς Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου, καὶ τὰ γράμματα ἄρχισαν πάλιν ν' ἀναλαμβάνωσιν ὅχι μόνον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλον τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος. Λιχορίθησαν δὲ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην αἱ Σχολαὶ τῶν Ἰωαννίνων, τῆς Θεσσαλονίκης, τῶν Κυθωνιῶν, τῆς Σμύρνης, τῆς Πάτρμου, τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τοῦ Βουκουρεστίου κλ. Μεθ' ὅλας ὅμως τὰς προσπαθείας τῶν ἐν αὐταῖς διδασκόντων, ἡ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα, χωρὶς νὰ φθάσῃ εἰς βαθμὸν ἐπιζήλον, ἔμεινε κτῆμα τῶν Διδασκάλων καὶ τῶν μεγάλων τῆς Ἐκκλησίας Ρητόρων. Τὸ ἔθνος δὲν ἐννοοῦσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν.

Τοιαύτη ὅμως δὲν ἦτον καὶ ἡ θέλησις τῶν Διδασκάλων καὶ ἔπραξαν ὅτι ἠμύθησαν διὰ νὰ ἐπιβάλουν καὶ πάλιν τὴν Ἀττικὴν ὡς τὴν μόνην γραπτὴν Γλῶσσαν τοῦ ἔθνους. Ἀμίπρος ὁ Φωτιάδης ὁ κατὰ τὸ 1780 διευθύνων τὸ ἐν Βουκουρεστίῳ Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον ὑπῆρξεν εἰς τῶν πρώτων συνάμα δὲ καὶ τῶν γενναιοτέρων ὑπερμάχων τοῦ συστήματος τούτου, καὶ ὀλίγα ἔτη κατόπι, Στέφανος ὁ Κομητᾶς ἐξέδωκεν ἐν Βιέννῃ Γραμματικὴν εἰς ἀρχαῖον ἰδίωμα, εἰς τὴν ὁποίαν ἰδοὺ τί ἐσύσταινε.

« Ἐὰν τὴν αἰσχίστην ἀποδυσάμενοι αἰδῶ ἐθίσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς
» τῆς Ἑλλάδος φωνῆς ἐπαίοντας, καὶ προίεσθαι αὐτὴν πολλὴ γὰρ,
» καὶ οὐκ ἂν εἴλη τις ὄση, ἐκ τούτου εὐφεται ἢ εὐχέρεια, καθύπερ καὶ
» ἐν πάσῃ ἄλλῃ, ἣν προίενται γλώσσαν, τοῦτο συμβαῖνον ὀρώμεν.
» Τοῦτο δὲ γενήσεται, εἴγε ἐν ἅτασι τοῖς Σχολείοις τοὺς διδασκάλους
» ἀπειτοῖεν, ὅσπερ τὸ διδάσκειν ἐπιμελῶς τοὺς μαθητὰς, οὕτω καὶ τὸ
» προίεσθαι τὴν Ἑλλάδα φωνὴν οἱ ἐπιστατοῦντες· μᾶλλον δὲ, ὅπερ
» καὶ κάλλιστον, εἴγε αὐτοὶ διδάσκοντες τοῦτο ποιῆσαι φιλοτιμήσαιντο ».

Αἱ συμβουλαὶ ὅμως αὐταὶ μόνον τὸν ἐν Κυδωνίοις Διδασκαλικὸν
Σύλλογον ἐνθουσίασαν, ὅστις χωρὶς νὰ χίση καιρὸν προέβη εἰς τὸ
ἐξῆς ψήφισμα :

« Θεὸς ἡγεῖσθω παντὸς ἔργου καὶ λόγου.

» Ἐπὶ καθηγουμένου Γρηγορίου τε καὶ Εὐστρατίου τῶν ἐν τῷ
» κατὰ Κυδωνίας Ἑλληνομουσείῳ σχολαρχούντων, Ἐλαφιβολιῶνος
» ὀργδοῦ ἀπιόντος, οἱ ὑπογεγραμμένοι εἶπομεν.

» Ἐπειδὴ τὴν πατρῴαν ἀναλαβέσθαι φωνὴν, τὴν δὲ χύδην καὶ
» ἀγοραίαν, ὡς πάντῃ ἀνοίκειον ἡμῖν, τοῖς τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων
» ἀπογόνους, παντὶ τῷ θυμῷ ἀπόσασθαι ἐφιέμεθα, δεδόχθαι πᾶσιν
» ἡμῖν νόμον εἰσενεγκεῖν, ὡς ἡνία' ἂν συνῶμεν, Ἑλληνιστὶ πάντας
» ἡμῶς συνδιαλέγεσθαι καταναγκάζειν. Νόμος, Ἐπιμελεῖσθαι ἕκαστον
» ἡμῶν Ἑλληνιστὶ ὅσον οἷόν τε συνδιαλέγεσθαι ὅστις δ' ἂν μὴ ἐθέλῃ
» τοῦτο, σελίδα Ὀμηρικὴν ἐνώπιον ἡμῶν ἱστάμενος ἀπαγγέλλειν ἀπο-
» τισάτω τίμημα ».

Ὡς νὰ μὴν ἔφθινε δὲ τοῦτο, οἱ ὑπογράψαντες τὸ ψήφισμα
ἄλλαξαν ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον καὶ τὰ ὀνόματά των· οὕτως ὁ Ἀγγελῆς
ἔγενεν Ἀλκιβιάδης, ὁ Διδότος Ἀνάχαρις, ὁ Ἰωαννίκιος Ἀριστείδης,
ὁ Τζάνος Ἐπαμεινώνδας κλ.

Ἴδον μὲ ποῦτα μέσα οἱ Λογάδες οὗτοι ἐννόουν νὰ ἐπιβάλουν τὴν
κρῆσιν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς εἰς τὸ ἔθνος των !

Ἄλλος συνήγορος καὶ θιασώτης τῆς Ἑλληνίδος ὑπῆρξεν ὁ Νεό-
φυτος Δούκας. Εἰς τὰ 1804 ἐξέδωκε Γραμματικὴν συντεταγμένην εἰς
ἀρχαῖον ἰδίωμα· συνεπέστερος ὅμως πρὸς ἑαυτὸν ἐννοοῦσε νὰ ἐπιβάλῃ
εἰς τὸ ἔθνος του οὐχὶ τὴν Ἀττικὴν ἀλλὰ τὴν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις

εθιζομένην γλώσσαν, ητοι την Ἐκκλησιαστικὴν, καὶ ἐνόμιζεν ὅτι αὕτη, καταλλήλως καλλιεργουμένη, ἠδύνατο ν' ἀνέλθῃ εἰς μεγάλην περιοπλήν. Τόση ὅμως ἦτον τότε ἡ τάσις τοῦ ἔθνους πρὸς τὴν Λημώδη, ὥστε μετὰ τὴν Ἐλευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ἡ σπονδὴ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς δι' αὐτὴν καὶ μόνην δὲν εὔρε σχεδὸν κανένα ὁπαδόν, καὶ ὁ μόνος αὐτὴν εἰς τὰς Ἀθήνας γράφας ἦτον ὁ ἐκ Φιλιππουπόλεως Ἰατρὸς Ἀναστάσιος Λευκίας, ὃς καὶ ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας ἐχορημίτισεν εἰς τῶν ὀλίγων μαθητῶν, τοὺς ὁποίους ὁ μακαρίτης Γεννάδιος ἐγόμνασε περὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του εἰς τὴν Ἑλληνικὴν θεματογραφίαν (1846—7). Ἐκτοτε τὸ μάθημα τοῦτο μετεφέρθη ἀπὸ τὸ Γυμνάσιον εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, εἰς τὸ τότε συστηθὲν « Φιλολογικὸν Φροντιστήριον », τὸ προωρισμένον πρὸς τελειότερον καταρτισμὸν τῶν μελλόντων νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα. Δυστυχῶς ὅμως οὔτε ὁ Κουμανούδης, ὁ πρῶτος τοῦ Φροντιστηρίου τούτου διευθυντῆς, εὐρίσκειται πλέον μεταξὺ τῶν ζώντων, οὔτε ὁ τοῦτον διαδεχθεὶς Παντάζιδης, διὰ νὰ μᾶς εἴπωσιν ὁποῖον ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διδασκαλίας ταύτης. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ἔκτοτε ἔπαισεν ἐν Ἑλλάδι ἡ διδασκαλία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ὡς Γλώσσης μελλούσης μίαν ἡμέραν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς γρχρομένη, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου Ἰωάννου οὐδεὶς τῶν Λογίων, καθ' ὅσον ἡμεῖς γνωρίζομεν, ἐδοκίμασε νὰ γράψῃ εἰς τὴν Γλῶσσαν ταύτην ὥστε δὲν εἶναι παράδοξον ἂν ὀλίγα ἔτη μετὰ ταῦτα, ὅταν ἡ τοῦ Πανεπιστημίου Σύγκλητος ἐδέησε νὰ γράψῃ πρὸς τὴν Συνάδελφόν της, τὴν Σύγκλητον τῆς Βολωνίας, ἐφορτάζουσαν τὴν πεντακοσιετηρίδα τῆς ἰδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου αὐτῆς, ἐπιστολὴν συγχαρητήριον εἰς τὴν ἀρχαίαν Γλῶσσαν, δὲν εὐρέθη μεταταξὺ τῶν Καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου μας ὁ ἱκανὸς νὰ συντάξῃ ταύτην, καὶ ἐδέησε νὰ τὴν προμηθευθῶσιν ἐκ τοῦ ἔξωτεροῦ.

Περὶσσότερον ὅμως καὶ ἀπὸ τὴν Κοινὴν καὶ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἐξεχρηδαῖσθη ἐπὶ τῆς Τουρκοκρατίας, ἡ ὑπὸ τοῦ λαοῦ Γραφομένη, καὶ ἦλθε στιγμή καθ' ἣν αὕτη εἶχε συνταυτισθῆ ἔντελῶς μετὰ τὴν λαλομένην· καὶ ἂν δὲν παρενέβαινον οἱ καθαρισταί, πρὸ πολλοῦ θὰ ἐξελείρετο ἀπὸ τὸ ἔθνος μας ἡ Λιγλωσσία.

Ἴδομεν ἀνωτέρω, ἀπὸ τὴν μεταξὺ Μωχάμεθ τοῦ Β' καὶ τοῦ τελευταίου τῶν Παλαιολόγων ἀνταλλαγείσαν ἐπιστολογραφίαν, ὁποῖα

ήτον ή Γλώσσα αυτή, καθ' ήν εποχήν οί Τούρκοι κατέλαβον τό Βυζάντιον. Μένει να γνωρίσωμεν τās μεταβολās, τās οποίας επαθεν εκτοτε μέχρι σήμερον. Θ' ακολουθήσωμεν δέ και εις τήν εξέτασιν ταύτην τό σύστημα τό όποιον ακολουθήσαμεν μέχρι τουδε, του τής παραθέσεως δηλ. των καιμένων, τα όποια διατρέχων ό αναγνώστης θα ήμπορέση ν' αντιληφθή μόνος του τον προόοντα εκχυδαϊσμόν του ιδιώματος τούτου.

Λέγα έτη μετά τήν άλλωσιν έγραψεν ό εξ 'Αγγραφών Λιονούσιος τήν 'Ερμηνείαν των Ζωγράφων, εις τήν τότε έν χρήσει εις τήν πατρίδα του Γλώσσαν. 'Ιδου όποία ήτον αυτή :

« Πώς να κατασκευάσης κάρβουνα δια να σχεδιάσης :

» Έλασε ξύλον χονδρόν, άσπερον ξηρās λεπτοκαρεās ή μωρσίνης
» κόψον αυτό εις κομμάτια με πριόνι και σχίσον αυτά με σκεπάρινην
» εις λεπτά και πελέκησέ τα με τό μαχαιρίδιον, να γένουν ώσυν κονδυ-
» λια, και βάλε απ' αυτά μέσα εις ζτουκάλι έως ου να γεμίση, και
» ελάνωθεν βάλε πανι και χρίσον αυτά καλά μετά πηλού κλ. »

Εις άλλο δε μέρος μεταφράζων ό ίδιος τήν υπό 'Ιεροθέου του Θεσσαλονικέως εις τήν αρχαίαν Έλληνικήν γραφεΐσαν περι 'Ηλιο-
» τυπίας πραγματείαν λέγει : « Αυτήν τήν έφεύρεσιν τήν επεννόησα
» ούτω πως, ως θέλω δηγηθή. Μίαν των ήμερών ειχον κοιμηθή έως
» τό μεσημέρι, όταν ήμουν εις τήν σκήτην του 'Αγ. Δημητρίου.
» Έξαφνα εξύπνησα από ένα τρομερόν όνειρον και βλέπω εις τον
» τοίχον τής κάβιας μου διάφορα δένδρα, ζώα, μοναχούς, και άλλα
» τοιαύτα, Έμεινα έκστασιζός και τό πρώτην φοράν και έπαραιτήρησα
» αυτά με προσοχήν, έως μίαν ώραν έπειτα έσβυσαν. Παρατήρησα
» έπειτα, ότι τό παράθυρον τής κάβιας μου ειχε μίαν τρύπαν, ως ένα
» Κωνσταντιναΐτον και απέναντι αυτου τοίχος με παράθυρον, και
» μεταξύ τούτων γυαλι μεγάλον, τό όποιον ειχεν ό Οϊκοκύρις δια
» χρήσιν του ».

Ένα περιπου αιώνα αργότερον έγραψε Μανουήλ ό Μαλαξός, ό Νοτάριος της Μητροπόλεως Θηβών, τον Νομοκάνονα και τήν Πα-
» τριαρχικήν 'Ιστορίαν της Κωνσταντινουπόλεως, τήν δημοσιευθεΐσαν
έν έτει 1575, παρά Μωστήνου του Κρουσίου εις τήν Τουρκογραφικήν

καὶ ἐπ' ἑσχάτων μετατυπωθεῖσαν ὑπὸ Βεγκέρου εἰς τὴν Συλλογὴν τῶν Βυζαντινῶν Συγγραφέων τῆς Βόννης. Ἴδου ὁποῖα ἡ Γλωσσά του :

« Ἐπὶ τῆς Πατριαρχίας τούτου (1506) ἦτον καὶ ὁ παράνομος »
» Ἀρσένιος, τὸ γένος Ἀποστόλης, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὸν Θρόνον τῆς »
» ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Μανεβασίας παρανόμως καὶ ἔξω τῶν »
» κανόνων. Τοῦτος λέγω ὁ Ἀρσένιος ἦτον διάκονος καὶ ἦλθεν ἀπὸ »
» τὴν Βενετιάν εἰς τὴν Μονεβασίαν μετὰ μεγάλης δυνάμεως τῶν Βε- »
» νετικῶν, δηλονότι τῆς αἰθηντίας, ἔστωντος ἕπου ὄριζαν αὐτὴν τότε, »
» καὶ εἶχε θέλημα παρ' αὐτῶν καὶ παρὰ τὸν Αἰγάτον τοῦ Πάπα, δι- »
» ἀφοῦ γίνει ἀρχιερεὺς, νὰ ἔχη τὸν Θρόνον τῆς Μονεβασίας ἀνεμ- »
» ποδίστως κλ. »

Εἰς τὰ 1642 Νικόδημος ὁ Καβάσιλας ἔγραφεν ἀπὸ τὴν Βοστυνοχώρην εἰς τοὺς Προκρίτους τῶν Σαλόνων, ἐνεργοῦντων νὰ προχειρισθῇ ἐπίσκοπος τῆς πόλεως ταύτης:

« Τὴν τιμίαν θέλησιν τῆς Ἀρχοντίας σας ἔμαθον καὶ σὰς παραγ- »
» γέλλω πῶς δὲν ἠμπορῶ ν' ἀκούσω τὴν ἰδέαν σας. Καλλίτεροί μου »
» ὑπάρχουν πάμπολλοι καὶ αὐτοῦ καὶ εἰς τὰ περιχώρα, καὶ κάμετε »
» τὸ πῶς φαίνεται καλὸν εἰς τὴν τιμιότητά σας. Ἐγὼ ἐλάχιστος ὢλον »
» δὲν αἰσιθάνεμαι ἱκανὸς δι' ἓνα τόσον μεγάλο φόρισμα. »

Ἐπι ἀπλούστερον καὶ κανονικώτερον ἔγραφε τὴν δημοτικὴν ὁ διώσιμος Ἰπλίας Μηνιάτης, ὁ εὐφραδέστερος ὢλον τῶν Ρητόρων τῆς Μ. Ἐκκλησίας.

Ἴδου τὸ προοίμιόν του εἰς τὸν λόγον του εἰς τὴν Σταύρωσιν τοῦ Σωτῆρος :

« Πῶς ἔκαμεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ πῶς ἔκαμεν ὁ ἄνθρωπος »
» τὸν Θεόν ! Ὁ Θεὸς μέσα εἰς τὸν παράδεισον τῆς τρυφῆς ἔλαβε »
» χῶμα ἀπὸ τῆς γῆν, τὸ ἔπλασε μὲ τὰς χεῖράς του, τὸ ἐμφύχωσε μὲ »
» τὴν πνοήν του, τὸ ἐτίμησε μὲ τὴν εἰκόνα του, καὶ ἐποίησε τὸν ἄν- »
» θρωπον κατ' εἰκόνα αὐτοῦ καὶ ὁμοίωσιν. Ὁ ἄνθρωπος ἐπάνω »
» εἰς τὸ ὄρος τοῦ Γολγοθᾶ ἔκατάστησε τὸν Θεὸν χωρὶς μορφῆν, χωρὶς »
» πνοήν, ὄλον αἷμα, ὄλον πληγὰς, προσηλωμένον εἰς τὸ ξύλον. Βλέπω »
» ἐκεῖ ἓνα Ἀδῆμι, καθὼς τὸν ἔπλασεν ὁ Θεός, ἐμφυχον εἰκόνα τοῦ »
» Θεοῦ, ἐστεφανωμένον δόξῃ καὶ τιμῇ, αὐτεξούσιον βασιλέα »
» πάντων τῶν ὑπὸ τὴν σελήνην κτημάτων, εἰς τὴν ἀπόλαυσιν

» ὅλης τῆς ἐπιγείου μακαριότητος. Βλέπω ἐδῶ ἕναν Ἰησοῦν
» Χριστὸν καθὼς τὸν ἐκατέστησεν ὁ ἄνθρωπος, χωρὶς κάλλος, χωρὶς
» εἶδος ἀνθρώπου, ἐστεφανωμένον μὲ ἀκάνθας, κατάδικον, ἄτιμον, ἐν
» μέσῳ δυο λησῶν, εἰς τὴν ἀγωνίαν τοῦ πλέον ἐπωδύνου θανάτου κλ.»

Αὐτὴ ὅμως ἡ τόσον φυσικὴ τάσις τῆς Γλώσσης πρὸς ἀπλοποιή-
ησιν καὶ καθολίκευσιν προσέκοιπεν εἰς δύο μεγάλα προσκόμματα :

1). Τὸ μέγαλον συμφέρον, τὸ ὅποσον εἶχον καὶ ἔχουν οἱ διδάσκαλοι
νὰ διαιωίσουν τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς εἰς τὰ
Σχολεῖα, καὶ

2). Τὴν ματαίαν ἐλπίδα, τὴν ὅποιαν κατώρθωσαν νὰ ἐμπνευ-
σουν εἰς τὸν λαόν, ὅτι μεταβαλλομένης ἡμέρας τῆς Γλώσσης ἐπὶ τὸ
Ἑλληνικώτερον, θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, εἰς τὴν ὅποιαν θὰ ἠμπορέσουν βλοῖ
νὰ ὁμιλήσουν καὶ νὰ γράψουν τὴν Γλῶσσαν τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ
Θουκιδίδου καὶ ὡς ἐκ τούτου οἱ Λόγιοι μας διαιρέθησαν τότε εἰς τρεῖς
κατηγορίας. Οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι ἡ **σήμερον γραφομένη** ἔπρεπε νὰ
καταργηθῆ ἔντελῶς καὶ ν' ἀντικατασταθῆ διὰ τῆς ἀρχαίας. Οἱ δὲ ὅτι
πρέπει νὰ ἐξελληνισθῆ διὰ τῆς κατὰ μικρὸν ἐπανόδου εἰς τοὺς
ἀρχαίους τύπους καὶ ὄρους, ἐνφ' οἱ ἄλλοι ἐξήτουν ν' ἀντικατασταθῆ
αὕτη ὑπὸ τοῦ σήμερον λαλουμένου ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἰδιώματος.

Ἐἶδομεν ἀνωτέρω ποῦ κατέληξαν αἱ προσπάθειαι ἐκείνων, οἵτινες
ἐθέσπισαν διὰ νόμιον, τὴν ἐπάνοδον τῆς ἀρχαίας εἰς τὴν χρῆσιν.

Δὲν εὐτύχησαν περισσότερον οἱ ἐπιχειροῦσθέντες τὴν κατὰ μικρὸν
ἐξελληνίσειν τῆς Δημῶδου.

Ὁ ἐκ Λαρίσσης Ἑλλάδιος, ὅστις πρῶτος ἐπεδόθη εἰς τὸ ἔργον
τοῦτο, ἐγνώριζε τόσον ὀλίγον τὴν ἑλληνικὴν, ὥστε μόνον εἰς τοὺς μὴ
γινώσκοντας αὐτὴν ξένους ἠμπόρσεν νὰ ἐπιδείξῃ. Ἄρκεϊ νὰ συγκρίνῃ
τις τὴν τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὴν ἀπλὴν μετάφρασίν του, μὲ τὴν μετά-
φρασιν Μαξίμου τοῦ Καλλιπολίτου, ἢ Ἀναστασίου τοῦ Μακεδόνα, διὰ
νὰ πεισθῆ περὶ τῶν λεγομένων. « Καὶ **γεννηθεῖς**, μεταφράζει οὗτος,
ὁ Ἰησοῦς ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐν ταῖς ἡμέραις Ἰερῶδου τοῦ
Βασιλέως, **εὐθύς ἦλθαν** Μάγοι ἀπὸ Ἀνατολῶν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα
λέγοντες : ποῦ εἶναι ὁ γεννηθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἑβραίων ».

Αὐτὸ τοῦτο ἠμπορεῖ νὰ εἶπῃ τις καὶ περὶ τοῦ Θεοτόκου. Τόση
ἦτον ἡ περὶ τὴν Γλῶσσαν ἐμπειρία τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε ἀντὶ νὰ διορ-

θώση καὶ νὰ πλησιάσῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἀρχαίαν, τὴν ἐφόρωσεν ἕξ ἕνος μὲν μὲ ἀρχαῖοις ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τόσοις Ἰταλισμοῖς καὶ σολοικισμοῖς, ὅσους ποτὲ τῆς δὲν εἶχε λάβει.

Ἴδου μία ἀπὸ τὰς καλητέρας τοῦ Ὀμιλίας :

« Ἢ ἔξαφνος, λέγει, συμφορὰ (ἀντὶ ἔξαφνη) εἶνε μία (una)
 » ἀπαρηγόρητος θλίψις (ἀντὶ ἀπαρηγόρητη θλίψη). Ὅταν ἡ δυστυχία
 » ἀπὸ ὀλίγον κατ' ὀλίγον (ἀντὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον) ἔρχεται ἐπάνω
 » (sopra) εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἢ φίσις τοῦ ἀνθρώπου εἰτοιμάζεται καὶ
 » εἶναι σχεδὸν συνηθισμένη εἰς τὴν λύπην, ἢ συμφορὰν δὲ τῆς φαίνεται
 » (τῆς φύσεως ἢ τοῦ ἀνθρώπου ;) πράγμα τόσον πικρὸν (non gli
 » pare cosa tanto amara) **ma** ὅταν ἡ συμφορὰ ὅλη ἀντάμα
 » (tutta di un tratto) σωρεύεται ἐπάνω εἰς τὸν ἄνθρωπον, τότε εἶναι
 » μία πληγὴ ὅπου βοτάνη δὲν δέχεται (ἐπεδέχεται), εἶναι ἓνα πάθος
 » ὅπου δὲν ἔχει καμίαν ἰατείαν ».

Ἄλλος ἔξελληνιστὴς τῆς γραφομένης ἦτον Εὐγένιος ὁ Βούλγαρης. Ἴδου ὅμως πῶς ἐννοῦσε νὰ γράφεται αὕτη :

« Παναγιώτατε καὶ Οἰκουμενικὲ Πατριάρχα κ.λ. :

» Ἴδου ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγα αἴτια τῆς ἀναγορήσεώς μου.
 » Ἔχετε ἐν αὐτοῖς τὸ διατὶ ἀποχρόντως. Ἄλλ' ἢ Ὑμετέρα Πανα-
 » γιότης τὰ αἴτια ταῦτα εἰς τὸ μηδὲν λογιζομένη, τοῦτο μόνον ἐν τοῖς
 » διαφόροις κατ' ἑμοῦ γράμμασιν ἀγωνίζεσθαι νὰ παραστήσῃ, ὅτι τάχα
 » ἡ ἐμὴ ἀναχώρησις ἠκολούθησεν, διότι ἠθελήσατε νὰ διορθώσητε
 » τὰ τῆς Σχολῆς ἄτοπα καὶ νὰ ἐξώσητε τοὺς ἀτάκτους κ.λ. ».

Τρίτος ἔξελληνιστὴς τῆς γραφομένης ἦτον ὁ ἐκ Βουλγαρίας κατα-
 γόμενος Ἰωσήφ ὁ ἐπικληθεὶς Μοισιόδαξ, μαθητὴς χρηματίας τοῦ
 Εὐγενίου τότε, ὅτε οἱ Βούλγαροι, ὡς κισσὸς περὶ τὴν Ἑλληνικὴν δοῦν
 ἀνετίσσαντο εἰς ὕψος ἀνθρωπισμοῦ διὰ τῶν γραμμάτων, καὶ οὐδ'
 ἀναιρεῖοντό ποτε ἔχθρας κατ' ἡμῶν. Γράψας τῷ 1785 Θεωρίαν τῆς
 Γεωγραφίας ἐν τῷ ἀπλῷ ἰδιώματι, ἐλαφρῶς ἔξελληνισμένῳ « διὰ λόγους
 » τοὺς ὁποίους ἀπιφέρω, λέγει, ἔκρινα, νὰ ἐξικράνω τὴν παροῦσαν
 » συγγραφὴν ἐν τῷ ἀπλῷ ὕφει, σώζων ὅμως τοὺς ὀρισμένους
 » ὄρους τῶν πραγμάτων, οἵτινες ἦσαν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις,

» και μεθαρμόζων ἀπὸ τὸ ἀπλὸν ὕφος ἐπὶ τὸ σεμνότερον ἢ τὸ ἐλα-
» χιστον, ἐπὶ τὸ πρεπωδέστερον τῇ ἀνὰ χεῖρας πραγματενομένη ὕλη της ».

Ὁ ἐπισημότερος ὅμως ὄλων, και πλέον ἐνθέρμος θιασώτης τῆς εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδίωμα προσαρμογῆς τῆς Λημιώδους, ὑπῆρξεν ὁ ἐξ Ἀθηναίων καταγόμενος Παναγιώτης Κοδριζᾶς, ὁ γνωστός τοῦ Κοραΐ ἀντίπαλος.

« Ἡ μόνη προσφυῆς διόρθωσις, λέγει οὗτος, τὴν ὁποῖαν ἢ καθ' ἡμᾶς κοινῇ Γλῶσσα ἐπιδέχεται, εἶναι ἡ προσαρμογὴ εἰς τὸ κοινὸν ὕφος τῶν γνησίων λέξεων και φράσεων, ὅσαι ἐκ περιστάσεως ἀπὸ τὴν χοῆσιν ἐλειψαν ἢ ἐξ ἀμαθείας κατηργήθησαν ». Ἀλλὰ πολὺ πλέον μετριώρων τῶν σημερινῶν μας Ἑλληνιστῶν, ὁ ἐν λόγῳ διορθωτῆς τῆς Γλώσσης νομίζει, ὅτι αἱ μέλλονσαι νὰ εἰσαχθοῦν εἰς τὴν Γλῶσσαν μας ἀρχαῖαι λέξεις, πρέπει νὰ λαμβάνωνται ἀπὸ συγγραφεῖς τοῦ κατωτάτου Ἑλληνισμοῦ: τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας δηλ. τοὺς Βυζαντινοὺς και τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς Συγγραφεῖς: διότι πέραν αὐτῶν τὸ σχῆμα τῆς Διαλέκτου και ὁ ρυθμὸς τῆς φράσεως τόσον διαφέρουν, ὥστε οἱ πέραν τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων γράψαντες δὲν ἔμπορουν νὰ χρησιμεύουν ὡς πρῶτον διορθώσεως τῆς σημερινῆς μας Γλώσσης.

« Αἱ πλειότεραι, λέγει, λέξεις και ἀρμονιότεραι φράσεις πρὸς τὸ κοινὸν ὕφος τῆς ἐθνικῆς μας Διαλέκτου, καθ' ὅσον ἢ κοινῇ χοῆσις πραγματικῶς τὸ ἀπέδειξεν, εἶναι ἐκεῖναι, τὰς ὁποίας μετεχειρίσθησαν οἱ τῆς ἐσχάτης περιόδου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, και πλησιέστεροι πρὸς ἡμᾶς συγγραφεῖς δηλαδὴ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, οἱ Ἱστοριογράφοι τῆς Βυζαντιδος οἱ τῶν ἐγκυκλίων μαθηματῶν διδάσκαλοι, τῆς Ἀλεξανδρείας, και τέλος πάντων, ἀναβαίνοντες ἕως εἰς αὐτὸν τὸν Ἰσοκράτην, Περαιτέρω τούτου τὸ σχῆμα τῆς διαλέκτου διαφέρει και ὁ ρυθμὸς τῆς φράσεως διόλου ἐξαλλοιοῦται ».

Μ' ὅλας ὅμως αὐτὰς, τὰς κατὰ μέγα μέρος ὀρθοτάτας αὐτοῦ ἰδέας, ὁ ἐν λόγῳ Λόγιος ὑπῆρξεν ἀπυθέστατος εἰς τὴν εφαρμογὴν των. Ἐπιφορησθεῖς ὑπὸ τοῦ τότε ἡγεμόνος τῆς Μολδοβλαχίας Μιχαὴλ Κωνσταντίνου Σούτσου νὰ μεταφράσῃ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν τὰς περὶ Πληθῶς κόσμων Ὀμιλίας τοῦ Φοντενέλ, προσέταξε τὰς ἐξῆς περὶ τῆς Ἑλλ. Γλώσσης ἀπέψεις του εἰς Γλῶσσαν, τὴν ὁποῖαν, οὐδεὶς, πιστεύω τῶν λογίων μας ἔλαβεν ἢ θὰ λάβῃ ποτὲ ὡς ὑπόδειγμά του.

« Δυσκολώτερον, λέγει, καὶ ἀργότερον πρᾶγμα δέν μοι φαίνεται
» νὰ εἶναι ἄλλο τόσον πολλά, ὅσον εἶναι τὸ νὰ ἐμβῆ εἰς τάξιν τὸ
» ἄτακτον, τὸ νὰ κανονισθῆ τὸ ἀκανόνιστον καὶ νὰ ἐπιστηρικθῆ εἰς
» γενικὰς καὶ κοινὰς ἀρχὰς τὸ μηδ' ἀρχὴν μηδὲ βίβιν ἔχον ».

Ὅπως διόλου ἄλλου εἴδους διορθωτῆς τῆς γραφομένης ἦτον ὁ
μακαρίτης Κοραῖς. Κατ' αὐτὸν ἡ διορθωσις τῆς Γλώσσης δέν πρέπει
νὰ γίνῃ μόνον διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἐν χρήσει χυδαίων λέξεων καὶ
φράσεων διὰ τῶν ἀντιστοίχων τῆς ἀρχαίας, ἀλλὰ μάλιστα καὶ πρὸ
πάντων, διὰ τῆς ἐξελληνίσσεως τοῦ ὑπάρχοντος ὑλικοῦ τῆς δημόδους,
καὶ τῆς ὑπαγωγῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ κανόνας τῆς ἀρχαίας συντάξεως.

« Διορθωσιν ὀνομαζῶ τῆς Γλώσσης ἅχι μόνον τὸν μετασχημα-
» τισμὸν διαφόρων βαρβαρομόρφων λέξεων καὶ συντάξεων, ἀλλὰ
» καὶ τὴν φυλακὴν πολλῶν ἄλλων, τὰς ὁποίας ὡς βαρβάρους, σπου-
» δάζουν νὰ ἐξορίσωσι ἀπὸ τὴν Γλῶσσαν, ὅσοι μετὰ προσοχῆς δέν
» ἐρεῦνησαν τὴν φύσιν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης ».

Καὶ εἰς τοὺς περὶ Γλώσσης **Αὐτοσχεδίους Στοχασμοὺς**, τοὺς
ὁποίους ἐν εἴδει προλόγων εἰς τὰ διάφορα αὐτοῦ Συγγράμματα
πρόεταξε, διέγραψε τοὺς κανόνας καθ' οὓς πρέπει νὰ προβαίῃ ὁ τὴν
διορθωσιν τῆς γλώσσης ἐπιχειρούμενος, μὲ τόσῃν ἀκριβείᾳ, ὥστε οἱ
στοχασμοὶ οὗτοι χρησιμεύουν ἔτι καὶ νῦν ὡς οἱ καλῆτεροι σύμβουλοι
καὶ ὁδηγοὶ ἐκείνων, οἵτινες καταγίνονται εἰς τοιοῦτον εἶδος μελέτης.

Ἐπισημῶς ὅμως εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν κανόνων τούτων εἰς τὴν
πράξιν, ὁ μακαρίτης ἀπέτηχεν ὅσον καὶ ὁ ἀντίπαλός του. Αἱ ἀναριθμητοὶ
νεολογία καὶ ἀρχαϊκαὶ συντάξεις, μὲ τὰς ὁποίας ὁ σεβαστὸς Γέρον
ἠθέλησε νὰ προκίση τὴν Γλῶσσαν, καὶ αἱ ὁποῖαι χαρακτηρίζουν τὸ
Κοραϊστικὸν λεγόμενον ὕφος· τὰ ἀποῦ, ἐντάμα, πρῶνδ, καν-
μιά, κἀντοιος· τὸ· ἡ ἀνοιξις ἀντὶ τὸ ἀνοίγμα, φυλακὴ ἀντὶ τοῦ
φύλαξις, τὰ ἐξεύρω, τὰ ἐμπορῶ, τὰ ἐχω εἶπειν, θέλω γράφειν,
ρευστοθῆν, γενην, ἀναθῆν κλ. μὲ τὰ ὅποια ἠθέλησε νὰ ἀναστήσῃ τοὺς
ἀρχαίους ἀπαρμεματικούς τύπους κλ. δέν εὐχαρίστησαν οὔτε τὸν λαὸν
οὔτε τοὺς λογίους, καὶ τόσον ἐχλευάσθησαν καὶ διεκομωδῆθησαν ἀπὸ
τοὺς ἀντιπάλους του, ὥστε ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος τὰ παραίτησε
καὶ ἄρχισε νὰ γράφῃ τὴν Γλῶσσαν, ὁποῖαν τὴν εἶχεν εὑρεὶ προτοῦ

ν' ἀρχίσῃ τὴν διόρθωσίν της. Ἡ πρὸς τὸν Πατρινὸν ἐπιστολή του δὲν ἀφίνει περὶ τοῦτου οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν.

Ἀμα ἐξεδόθη ἡ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης Μελέτη τοῦ Κοδρικᾶ, εἰς τὴν ὁποίαν κατ' ἀνάγκην ἐπεκρίνοντο αἱ περὶ Γλώσσης ἰδέαι αὐτοῦ, ὁ Κοραῆς ἔγραψεν εἰς τὸν Κ. Πατρινόν, δαπάνη τοῦ ὁποίου εἶχε γείνει ἡ τῆς εἰρημένης Πραγματείας ἔκδοσις.

« Τιμώτατε Κύριε Πατρινέ!

» Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐξέδωκε μὲ ἔξοδά σου ὁ Κοδρικᾶς
» **Μελέτην περὶ τῆς Κοινῆς ἡμῶν Γλώσσης**, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπ'
» ἀρχῆς εἰς τέλος μὲ ὑβρίζει ἀναισχύντως, καὶ τὸ χειρότερον μὲ
» συκοφαντεῖ, πασχίζων νὰ δείξῃ μὲ ἀνήκουστον ἀναίδειαν, ὅτι ὅσα
» ἔγραψα καὶ γράφω ἀποβλέπουν εἰς τὸ νὰ ἀνατρέψω ὅλα τὰ ἐκ
» προγόνων παραδεδομένα ἐκκλησιαστικὰ καὶ πολιτικὰ καθήκοντα.

» Ἐὰν προβλέπων, ὅτι ἔμελλε νὰ ἐξεράσῃ κατ' ἐμοῦ τόσον
» φρικτὰς συκοφαντίας, τοῦ ἔδωκες τὰ χρειάζομενα ὄπλα, διὰ νὰ
» σφάξῃ ἐβδομηκονταετῆ γέροντα, ἄλλο δὲν μένει εἰς ἐμὲ παρὰ νὰ
» κλαίω τὴν τύχην μου, ὅτι ἐσῆκωσε κατὰ τῆς κεφαλῆς μου καὶ αὐτοῦς
» μου τοὺς φίλους, ἐπειδὴ εἰς τὸν κατάλογον τῶν φίλων σε εἶχα ἕως
» τώρα γραμμένον, οὐδ' ὑποφέρει ἡ ψυχὴ μου νὰ ἐξαλείψω ἀπ' αὐτὸν
» εἰς τὸ ἔξῃς τὸ ὄνομά σου.

» Ἐὰν ἐξ ἐναντίας σε ἠπάτησεν ὁ δόλιος συκοφάντης καὶ σ'
» ἔκαμε μὴ θέλοντα συνεργὸν τῆς ἀδικίας του, εἰς τοιαύτην περίστασιν
» ποῖον εἶναι τὸ χρέος σου, δὲν ἔχεις χρεῖαν νὰ τὸ μάθῃς ἀπ' ἐμέ.
» Ὁ συντομώτερος ὅμως τρόπος ν' ἀθωωθῆς ἀπὸ τὴν μετοχὴν τῆς
» συκοφαντίας, καὶ νὰ παρηγορηθῇ καὶ ἐμὲ τὸν συκοφαντούμενον,
» εἶναι ν' ἀναγγείλῃς εἰς τὸν Λόγιον Ἑρμιῆν (ὡς ἔπραξαν οἱ Ὀμο-
» γενεῖς σπουδασταὶ τῆς Πίσσης), ὅτι μὲ ἀγανάκτησιν μεγάλην εἶδες
» τὸ ὄνομά σου εἰς κεφαλὴν τοῦ λιβέλλου. » **Κοραῆς**

Ἴδου καὶ ἡ ἀπάντησις γραμμένη εἰς Γλώσσαν πολὺ πλέον ἀπλὴν
καὶ ὁμοίωμορφον.

Τῷ Σοφολογιώτῳ Α. Κοραῆ.

« Ἐγὼ σοφολογιώτατε μίτε φιλόσοφος εἶμαι μίτε αἱ ἐμπορικαί
» μου ἀσχολίαι μοι συγχωροῦν νὰ ἔμβω εἰς ἐξετάσεις φιλοσοφικάς.

- » Μὲ τὸν ὀλίγον ὅμως νοῦν ὅπου ἔχω, κρίνω ἀπ' αὐτὰ νὰ γραφομένα
- » σας, ὅτι δὲν ἀναγνώσατε τὸ συγγραμμα τοῦ Κοδρικᾶ, διότι βλέπω,
- » ὅτι μίτε τὴν ἐπιγραφὴν, μίτε τὸ μέγεθος τοῦ βιβλίου γνωρίζετε, καὶ
- » διὰ τοῦτο καὶ τὸ ὀνομάζετε Δίβελλον. Ὡς φαίνεται κανεὶς ἵππουλος
- » φίλος σᾶς διήγειρεν εἰς ἀγανάκτησιν, καὶ διὰ τοῦτο μὲ συμβουλεύετε
- » νὰ κάμω πρᾶγμα ἐναντίον τοῦ χαρακτηρὸς μου καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος
- » μου . . . Ἡ Σοφολογιότης σας ἠξεύρετε τὰ ὅσα ὑπέγραψαν οἱ
- » σπουδασταὶ τῆς Πίζης κατὰ Κοδρικᾶ, δὲν ἐδιαβάσατε ὅμως ὡς
- » φαίνεται, καὶ ὅσα ἄλλοι εἰς αὐτοὺς ἀπεκρίθησαν, καὶ σᾶς παρακαλῶ
- » νὰ στοχασθῆτε, τί ἔπρεπε νὰ εἰπῆτε σεῖς ὁ ἴδιος, ἂν κανεὶς ἄλλος
- » ἤθελε κάμει ἐν τέτοιον πρόβλημα εἰς τοὺς συνδρομητὰς τῆς ἐκδόσεως
- » τῶν συγγραμμάτων σας κ.λ. κ.λ.»

Πατρινοῦς

Τοιαύτη ἦτον ἡ Γλῶσσα τὴν ὁποίαν οἱ ὀπισσοῦν γραμματισμένοι ἔγραφον εἰς τὰ 1820. Εἰς αὐτὴν ἔγραφαν καὶ ὁ Ρήγας τὰ ἐθνογεωγηρία ἄσματά του, ὁ Ὑψηλιάντης τὰς προκηρύξεις του. Εἰς αὐτὴν ἀνταποκρίνοντο οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἀγῶνος, αὐτὴν μετεχειρίσθη ἡ πρώτη ἐν Ἑλλάδι συστηθεῖσα Κυβέρνησις, καὶ τὸ οὐσιωδέστερον ὄλων, ἡ Γλῶσσα αὕτη ἦτον κοινὴ εἰς ὅλα τὰ μέρη τὰ ὁποῖα ἔλαβον μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα, ὡς ἐκ τῶν ἐξῆς φαίνεται.

Ἐγκύκλιος Πέτρου Μαυρομυχάλη εἰς τὰς Ἐθνοπαϊκὰς Ἀρχάς.

- « Ὁ ἀνυπόφορος ζυγὸς τῆς Ὀθ. Τυραννίας εἰς τὸ διάστημα ἐνός
- » καὶ ἐπέκεινα αἰῶνος κατήντησεν εἰς μίαν ἀκμὴν, ὥστε νὰ μὴ μείνῃ
- » ἄλλο εἰς τοὺς δυστυχεῖς Πελοποννησίους Ἑλληνας εἰμὴ μόνον πνοή,
- » καὶ αὐτὴ διὰ νὰ δίδῃ κυρίως τοὺς ἐγκαρδίους ἀναστεναγμούς των κλ.

Προκήρυξις τῆς Προσωρινῆς Διοικήσεως τῆς Ἑλλάδος.

- « Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος πολεμεῖ κατὰ τῆς τυραννίας αὐθόρητον.
- » Τὰ δίκαιά του εἶναι γνωστὰ καὶ ἀναντίρρητα. Δὲν ζητεῖ ἄλλο εἰμὴ
- » νὰ παύσῃ τὴν ἀδικίαν μὲ μεγάλας θυσίας, νὰ ὠφελῆθῃ χωρὶς νὰ
- » βλάβῃ καμμίαν κοινωνίαν ἀνθρώπων δικαίων. Καθὼς δὲ γνωρίζει
- » τὰ δικαιώματά του γνωρίζει καὶ τὰ χρέη του.

Ὁ πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ

Ἄ. Μαυροκορδάτος

Μήλος τὴν 27 Αὐγούστου 1821.

« Τὸ περασμένον Σάββατον ἐμάθαμεν ὅτι ἐπέρασαν δώδεκα
» πλοῖα **σοτοθέντο** ἀπὸ Σαντορίνης, καὶ ἐκάμαμεν συμπερασμὸν, ὅτι
» νὰ ἦτον τὰ ἐχθρικά, πλὴν δὲν ἔχομεν βεβαίαν εἶδισιν. Εἰς τὰς 24
» τοῦ τρέχοντος ἔφυγεν ἐν βρῦκιον Εὐρωπαικὸν βασιλικὸν ἀπὸ τὰ
» Χανία, τὸ ὁποῖον εἰς τὰς 25, Πέμπτη βράδυ, ἤρθε τὰ μεσάνυκτα δύο
» βρῦκια καὶ μίαν φεργάτταν ἀπέξω ἀπὸ τὰ Χανιά κλ.

Ἡ Βουλὴ τῆς Σάμου, 9 Ἀπριλίου 1822.

« Σήμερον μισεῖται ἀπὸ τὸ πόρον τῆς Κολλώνας ὁ Ἰωάννης
» Μίτσας, Σπετσιώτης. Τὸ φορτωμὶά του εἶναι κρασὶ μοσχάτο, ἔχει
» καὶ μερικὸν καπνὸν, ἔχει διὰ φύλαξιν του τουφέκια τρία, πιστόλας
» δύο, μαχαίρας δύο, ἔχει συντρόφους τέσσαρας καὶ αὐτὸς πέντε
» ὑπάρχει διὰ Σπέτσας ἢ εἰς ἄλλον τόπον, ἂν τὸ καλέσῃ ὁ καιρὸς ἢ ἡ
» πραγματεία κλ.

Καὶ τὸ περιεργότερον ὅλων εἶναι, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Ἠπείρου ἔγραφον τὴν ἰδίαν Γλῶσσαν. Ἐκτος τῶν ὀλίγων Τουρκικῶν λέξεων καὶ φράσεων, τὰς ὁποίας ἀπαντᾷ τις κατ' ἀνάγκην εἰς τὰς ἐπιστολάς των, τὸ Ἑλληνικὸν μέρος τοῦ κειμένου εἶναι πολὺ ὁμοειδέστερα καὶ δημοτικιώτερα γραμμέον παρὰ τὰ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὁ λόγος τοῦ φαινομένου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἦτον ἄλλος παρ' ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἔγραφον τὴν Γλῶσσαν τὴν ὁποίαν ἐμάνθανον κατὰ πρᾶξιν ἀπὸ τοῦ λαοῦ τὸ στόμα, καὶ ὄχι ὅπως ἐδιώρθοναν αὐτὴν οἱ Διδάσκαλοι.

Τὴν 9 Μαρτίου 1821 ἔγραφεν ὁ Ὄθωμανικὸς ἀρχιστρατήγος τῆς Χίου πρὸς τὴν ἐφορίαν τῆς νήσου ταύτης.

« Μανθάνω ὅτι τινὲς ἐδῶ ἀπὸ τοὺς μεγάλους καὶ πλουσίους ἢ
» μελετοῦν ἢ ἀπεφάσισαν νὰ φύγουν φαιμελικῶς. Εἰς τὴν αἰτίαν ν' ἀπο-
» δώσω αὐτὸ τὸ κίνημα δὲν ἠξέυρω. Πλὴν προλαμβάνω νὰ σᾶς εἶπω,
» ὅτι ὅσον τάχιστα νὰ ἐμποδίσετε ὅχι νὰ φύγουν, ἀλλὰ καὶ ἂν τὸ
» ἐστοχάσθησαν, νὰ μεταβληθοῦν καὶ νὰ μὴ ματάβῃ πλεόν ἀπὸ
» στόμα τους διότι κλ.

Καὶ ἡ Γλῶσσα αὐτὴ δὲν εἶναι οὔτε ἡ τοῦ Κοραΐ, οὔτε ἡ τοῦ Κοδριαῦ, οὔτε ἡ τοῦ Εὐγενίου, ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ λαλουμένη, γραμμὴν μόνον κατὰ τὸ τυπικὸν τῆς ἀρχαίας.

Ἡ μεγάλη ὄμως αὐτὴ ἀπλοποίησις τῆς Γραφομένης καὶ ἡ τότε επικρατοῦσα ἰδέα, ὅτι οἱ δημῶδεις γραμματικοὶ τύποι ἦσαν βάρβαροι καὶ διεφθαρμένοι, ἐπῆρξαν τὰ αἷτια, διὰ τὰ ὁποῖα οἱ τύποι οὗτοι ἄργησαν τόσον νὰ χρησιμεύσουν εἰς τὸν γραπτὸν λόγον. Ὁ λαὸς δὲν ἀγαπᾷ ν' ἀλλάσῃ σύστημα χωρὶς ἀνάγκην καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἕως τότε, οὐδεμίᾳ τῶ εἶχε δοθῆ ἀφορμὴ πρὸς τοῦτο. Ὅταν ὄμως περὶ τὰ μέσα τοῦ 187. αἰῶνος, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει εἶδον τὴν μεγάλην πρόοδον τὴν ὁποίαν εἶχον κάμει οἱ Κρητικοὶ εἰς τὴν Ρητορικὴν καὶ τὴν ποίησιν, ἀπ' ὅτου οἱ λόγοι τῶν, ἀποσκορακίσαντες τὴν κοινῶς γραφομένην Ἑλληνιστικὴν, ἄρχισαν νὰ γράφουν τὴν Γλῶσσαν τὴν ὁποίαν εἶχον μάθει ἐπὶ τοὺς Γονεῖς τῶν, καὶ ἀπαράλλακτα ὅπως νὴν ὁμιλοῦσαν· ὅταν ἐνόησαν, ὅτι ἡ μεγάλη ἐπιτυχία τῶν Ἱεροποστόλων τῆς Λίσεως εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ὠφείλετο εἰς τὴν δημῶδη Γλῶσσαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἦσαν γραμμένα τὰ θρησκευτικὰ τῶν βιβλίων ὅταν τέλος ἠτύχησαν ν' ἀκούσουν οἱ ἴδιοι τὸν Πηγᾶν καὶ τὸν Σκοῦφον καὶ τὸν Μαργούνιον, διδάσκοντας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸν ἄμβωνα, καὶ ἠοθάνθησαν τὴν δύναμιν, τὴν χάριν καὶ ὅλας τὰς ἀρετὰς τῆς δημῶδους, ἀλλάξαν τότε καὶ αὐτοὶ ἰδέαν, καὶ παραιτήσαντες τὴν Γλῶσσαν τοῦ Σχολείου, ἄρχισαν νὰ γράφουν, ὡς οἱ Κρήτες, ἐκείνην, τὴν ὁποίαν εἶχον μάθει εἰς τὴν πατρικὴν τῶν οἰκίαν. Τόσον δὲ ταχέως διεδόθη ὁ νεωτερισμὸς οὗτος εἰς τὸ ἔθνος ὥστε ἐντὸς ὀλίγου, ἡ Τουρκοκρατομένη Ἑλλὰς ἐγένευσεν ἀπὸ βιβλία διαφορωτάτης ἡύσεως, γραμμένα εἰς τοῦ λαοῦ τὴν Γλῶσσαν, καὶ μάλιστα ἐλευθέραν ἀπὸ τοὺς Φραγκισμοὺς καὶ τοὺς βυρβαρισμοὺς, οἱ ὁποῖοι τόσον παραμερῶνουν τὴν Γλῶσσαν τῶν Κρητικῶν, τῶν Ροδιακῶν καὶ τῶν Κυπριωτικῶν ἀσμάτων.

Τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι εἰς τὴν Γλῶσσαν ταύτην γραφέν σύγγραμμα εἶναι, καθ' ὅσον ἡμεῖς γνωρίζομεν, ὁ **Φυσιολόγος** τοῦ Λαμασκηνοῦ τοῦ Στουδίτου, γραφεὶς περὶ τὰ 1530, Ἴδου ὁποῖα ἡ Γλῶσσά του :

« Ἡ Ἀράχνη εἶναι αὐτὸ τὸ ζῶον ὅπου κάμνει τὸ ὄφασμα εἰς τοὺς τοίχους. Εἶναι δὲ τεχνικὸν ζῶον, διότι εὐγάζει ἀπὸ τὴν κοιλίαν

» του λεπτόν ὕφασμα καὶ στένει το μὲ τέχνην εἰς τὸν ἀέρα ὡσάν
» κύκλον καὶ εἰς ταῖς ἀκραῖς τανίζει ἄλλα νήματα, διὰ νὰ στερεώσῃ
» καλὰ τὸ ὕφασμά του. Εἶτα κάθεται εἰς τὸ μέσον καὶ ἐκδέχεται πότε
» νὰ πιασθῇ μὴτᾶ, ἢ ἄλλο μικρὸν ζωύφιον πετάμενον, καὶ τότε ὑπάγει
» καὶ τυλίγει το μὲ τὸ ὕφασμά της, διὰ μὴ δύναται νὰ φύγῃ, καὶ
» οὕτως τὸ τρώγει. Πλὴν ὅταν γεννήσῃ αποθνήσκει διότι τὴν τρώγουν
» τὰ παιδιὰ της. Γεννᾷ δὲ ἡ ἀράχνη δύο, καὶ τὸ μικρότερον κάθεται
» εἰς τὴν μέσην τοῦ κύκλου καὶ κνηγᾷ ζωύφια, ὅτι εἶναι μικρὸν καὶ
» δὲν φαίνεται τὸ δὲ ἄλλο, τὸ μεγαλύτερον, κάθεται εἰς τὴν ἀκρὴν τοῦ
» ὑφάσματος, διὰ νὰ μὴν τὸ βλέπον τὰ ζωύφια καὶ φεύγουν ».

Πολὺ λαϊκώτερον ἔγραψε τὴν Γλωσσοῦν ταύτην ὁ ἐκ Μονεβασίας Δωρόθεος.

• Καὶ φέρουσί τον (τὸν Παχώμιον) μὲ τὸ θέλημα τοῦ Βασιλέως
» εἰς τὸ Πατριαρχεῖον καὶ τζακίζουσι τὰ κελλῖα καὶ βάνουσί τον μέσα
» καὶ ἐλειλάτησαν τὰ ὑπάρχοντα τοῦ κυρ Ἱερεμίου καὶ τὸν ἄλλων. . . .
» καὶ ὁ Παχώμιος ἐκάθησεν, χωρὶς θέλημα τινος, Πατριάρχης καὶ
» ἔξουσιαστής, καὶ συναθροίζει τοὺς Ἀρχιερεῖς νὰ τὸν χειροτονήσουν, κλ.

Εἰς τὰ 1586 ὅμως προσεκλήθη ἀπὸ τὸν τότε Πατριάρχην Σιλβε-
στρον, Μελέτιος ὁ Πηγᾶς καὶ ὠνομάσθη πρῶτος τῆς Μ. Ἐκκλησίας
Ἱεροκήρυξ. Τόσον δὲ ἤρεσαν αἱ διδασκαί του, τόσον ἡ γλῶσσά του
ἔθελξε τὸ δημόσιον ὥστε αἱ ὀμιλίαι του ἐχρησίμευσαν ὡς ὑπόδειγμα
εἰς ὅλους ὅσοι μετὰ τοῦτον ἔγραψαν εἰς τὸ δημῶδες ἰδιῶμα (ἴδε σελ 109).

Μηροῖα τοῦ Πηγᾶ ὑπῆρξαν ὁ Ἀθηναῖος Ναθαναὴλ Χίγας, Μάξιμος
ὁ Πελοποννήσιος καὶ ἄλλοι. Χάριν περιεργείας ἀναγράφομεν ἐνταῦθα
περικοπὰς τινὰς τῶν ὀμιλιῶν τούτων, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἀναγνώστης θὰ
ἠμπορῆσῃ νὰ παρακολουθήσῃ τὴν πρόσδον τοῦ νέου γραπτοῦ ἰδιώματος.

• Λέγεις ὦ Ρώμιάνε, ὅτι διὰ τοῦτο δὲν ἐδιαδέχθησαν ἄλλοι ἀπὸ
» ἐκείνους ὅπου ἐχειροτονήθησαν ἀπὸ τὸν Πέτρον, τοῦ Θρόνου τὰ
» πρωτεῖα, παρὰ μόνον ὁ Κλήμης καὶ οἱ διάδοχοί του, οἱ ἐπίσκοποι
» δηλαδὴ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης, διότι ὁ μακάριος Πέτρος εἰς τὴν
» Ρώμην ἔχυσε τὸ αἷμά του διὰ τὸν Δεσπότην Χριστόν. Διὰ τοῦτο
» ἦτον πρέπον καὶ δίκαιον νὰ τὸν διαδεχθῇ ὁ Ρώμης καὶ νὰ ἦναι

» κεφαλὴ τῶν ἄλλων, καὶ ὄχι ἄλλοι ἀπὸ τοὺς χειροτονημένους ὑπ' αὐτοῦ.
» Καὶ πρὸς τοῦτ' ὁ σε ἐρωτῶ, ὦ Ρωμᾶνε, ποῖος λογιάζεις νὰ ἦναι
» μεγαλειότερος καὶ πρῶτος Ἀρχιερεὺς τῶν Ἀρχιερέων, ὁ Χριστὸς ἢ ὁ
» Πέτρος; Φανερὸν πῶς εἶναι ὁ Χριστὸς, διὰ τὸν ὁποῖον τιμοῦμεν
» τὸν Πέτρον καὶ τὸν μεγαλύνομεν ὡσάν Ἀπόστολον, ἓνα ἀπὸ
» τοὺς κορυφαίους. Διατὶ ἂν αὐτὸς δὲν ἦτον τοῦ Χριστοῦ μαθητῆς
» ἡμεῖς θὰ τὸν εἶχαμε διὰ ψαρᾶν καὶ τὸν χειρότερον ἄνθρωπον, ὅπου
» νὰ ἦτον εἰς τὸν κόσμον κ.λ. »

« Ἡρόπον καὶ δίκαιον κατὰ τὴν ἀλήθειαν ἦτον, ἀδελφοὶ καὶ
» τέκνα τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, νὰ μὴν ἔλθῃ τὸ γένος μας τὸ
» ἐπαινετὸν εἰς τόσῃν ἀμάθειαν καὶ στέρησιν τῆς σοφίας, ὅτι νὰ χάσῃ
» σχεδὸν τὴν Ἑλληνικὴν Γλῶσσαν, μὲ τὴν ὁποίαν εἶχε πάντοτε εἰς
» ὅλα τὰ γένη σιμὰ μέγα καύχημα, μὲ τὸ νὰ εἶχεν ὁμοῦ μὲ ταῖς
» ἄλλαις ἐπιστήμαις, πολλὰ θαυμαστά. Ἀμὴ ἐπειδὴ μέσα εἰς ὅλα
» ὅπου ἔχασε, ἔχασε καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν . . . κάμνει χρεῖα καὶ
» μὲ τὴν ἀπλὴν ἐτούτην, τὴν ὁποίαν ὅλοι γροικοῦν, νὰ βοηθήσωμεν,
» ὅσον εἶναι δυνατὸν τοῦ γένους καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας κ.λ. »

Εἰς τὸ 1638 ἐξεδόθη ἐν Γενεύῃ ἡ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου εἰς τὸ
ἀπλοελληνικὸν Μετάφρασις Μαξίμου τοῦ Καλλιπολίτου, καὶ εἰς τὰ
1710, ἡ τοῦ Ἀναστασίου Μακεδόνο, εἰς γλῶσσαν πολὺ ἀπλουσιέραν
καὶ καθαρωτέραν.

« Καὶ ὡσάν ἐγεννήθη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας,
» εἰς ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, νὰ καὶ ἦλθον μάγοι ἀπὸ
» τὴν Ἀνατολὴν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα λέγοντες : Ποῦ εἶναι ὁ βασιλεὺς
» τῶν Ἰουδαίων ὅπου ἐγεννήθη, διότι ἡμεῖς ἴδωμεν τὸν ἀστέρα του
» εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἦλθαμεν νὰ τὸν προσκυνήσωμεν, κ.λ. »

« Καὶ ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης, ὡσάν τὸ ἄκουσεν, ἐσυγχίσθη, καὶ
» ὅλα τὰ Ἱεροσόλυμα μαζὺ μὲ ταυτὸν. Καὶ μαζώνοντας ὅλους τοὺς
» Ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς Γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ταῖς ἐρωτά, ποῦ γεννᾶται
» ὁ Χριστός. Καὶ ἐκεῖνοι τοῦ εἶπαν, εἰς τὴν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας
» διατὶ ἔτσι ἐγράφη διὰ μέσον τοῦ προφήτου κ.λ. »

Πολὺ φυσικώτερα ὅμως ὅλων ἔγραψε τὴν λαλουμένην εἰς τὰ 1760 ὃ ἐκ Κεφαλληνίας Βικέντιος ὁ Δαμιωδός, ὁ τοῦ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρως χρηματίσας διδάσκαλος ὡς παράδειγμα τοῦ ὕφους αὐτοῦ ἀναφέρω ἐκ τῆς Ρητορικῆς του τὴν ἐξῆς περιχοπὴν :

« Εἶναι πολλαῖς καὶ διάφοραις ἢ τέχναις ἀπὸ ταῖς ὁποῖαις
• γίνονται πολλὰ θαυμαστά ἔργα εἰς τὸν κόσμον. Ὅμως δὲν εἶναι
• θαυμαστότερη τέχνη ἀπὸ τὴν Ρητορικὴν. Διατὶ μοναχὴ αὐτὴ ἔχει
• ἐξουσίαν ἀπάνω εἰς ταῖς καρδίαις τῶν ἀνθρώπων. Μόνης ἐτούτης
• ἐδόθη ὅλη ἡ δύναμις, νὰ κρατῇ τὸ βασίλειον εἰς τὰ πάθη τῆς ψυχῆς
• καὶ νὰ τὴν βιάζῃ νὰ δέχεται ἐκείνην τὴν κίνησιν, εἰς τὴν ὁποίαν
• τὴν εἶχεν παρακινήσει αὐτὴ εἶναι ὄπου εἰς τὰ δικαστήρια κλ. »

Εἰς τὰ 1740 τέλος ὁ ἐκ Ζακύνθου Δ. Ζήνος μετέφρασεν εἰς ὄκταμέτρους στίχους τὴν Βατραχομουμαζίαν τοῦ Ὅμηρου εἰς τὴν λαλουμένην. Ἴδου ὀλίγοι ἐξ αὐτῆς στίχοι :

Ἐναν καιρὸν ὁ ποντικὸς εὐρέθηγε ἰδρωμένος
γιατὶ τῆς γάτας ἔφυγε, κ' ἦτανε διψασμένος,
κ' εἰς λίμνην ἐκατήντησε τὴν δίψαν του νὰ βγάλῃ
καὶ τὸ πηγοῦνι τ' ἔβρεξε μὲ ὄρεξιν μεγάλη.
Ὁ Βαρθακὸς τὸν ἔρωτᾷ ἕνε μου ποῖος εἶσαι ;
καὶ πόθεν ἦλθες ἔδαπᾷ ; μ' ἔμέν' φιλίαν ποῖσε
καὶ πές με τὴν ἀλήθειαν τίς εἶναι ὁ γονεῖός σου,
καὶ μὴ μου κρύψῃς τίποτε κλ. κλ.

Ἔως τὴν ὥραν ὅμως οἱ ἐν Τουρκίᾳ Ἕλληνες ἔγραψαν τὴν δημόδη οἱ μὲν κατὰ μίμησιν τοῦ Πηγά ἢ τοῦ Μαργονίου ἢ τοῦ Σκούφου, οἱ δὲ ἐλὶ τῇ βάσει τῆς Γραμματικῆς τοῦ Σοφιανοῦ ἢ τοῦ Περγίου, καὶ οἱ περισσότεροι κατὰ τὴν ἰδέαν τὴν ὁποίαν ὁ καθένας τὼν εἶχε σχηματισμένην περὶ τῆς μητρικῆς του Γλώσσης, καὶ καθ' ὅσον εἶχε φοιτήσῃ ἢ ὄχι εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα. Ὡς ἐκ τούτου τὰ ὑπ' αὐτῶν γραφέντα δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀπληλαγμένα Ἑλληνικῶν ἢ χυδαίων καὶ ἐν γένει ξενικῶν ἐκφράσεων. Καὶ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ ἄλλως τὸ πρᾶγμα, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε Γραμματικὴ περιλαμβανούσα τοὺς κανόνας

τῆς Γλώσσης τὴν ὁποίαν ἐπεχειρίσθησαν τότε νὰ γράψωσι, καὶ ὁ καθένας ἔγραψε αὐτὴν ὅπως τὴν ἐννοοῦσε.

Τὸ κενὸν τοῦτο ἠθέλησε νὰ γεμίσῃ κατὰ τὸ 1790, ὁ ἐκ Βουκορεστίῳ Λόγιος Δημήτριος Φωτιάδης, ὁ επικαλούμενος Καταρτζῆς. Ἄλλ' ἀντὶ εὐχαριστίας, τὴν χολὴν μόνον διέγειρεν ἐναντίον του τῶν Λογίων. Καὶ δὲν γνωρίζομεν μὲν τί ἀπέγεινε ἡ Γραμματικὴ του, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπὶ ὄλα ἔτη ἐμόχθησε εἴμεθα ὅμως πλέον παρὰ βέβαιοι περὶ τῆς τύχης τῶν ἄλλων του συγγραμμάτων. Εἰς τῶν τότε φανατικῶν φρατῶν τῆς ἀρχαϊσμοσύνης, ὁ Κωνσταντινουπολίτης Νικόλαος Λογάδης, εὐφρὼν κατὰ κακὴν τύχην τὴν χειρόγραφον τοῦ Καταρτζῆ καὶ ἰδὼν ὅτι τὰ εἰς αὐτὰ περιεχόμενα ἦτον σπουδῆς καὶ μελέτης ἄξια, μετέτρεψεν αὐτὰ εἰς ἀρχαῖζον ὕφος, καὶ ἐξέδωκε μετὰ προσομίῳ, εἰς τὸ ὁποῖον πικρότατα σατυρίζει τὰς περὶ Γλώσσης τοῦ ἀνδρὸς πεποιθήσεις.

« Τὴν δὲ φράσιν τι τις ἂν εἶποι ! (λέγει ὁ ἐν λόγῳ Λογιώτατος)
 » ἦν γὰρ, ὡς ἔοικεν, ἐκ Προνοίας οὕτω ἐξεργασμένον εἰς τὸ ἀκο-
 » σμότερον, ὡς οὐδ' ἂν τοὺς ἐκ τριόδων ἀνθρώπους ἀνέχεσθαι ἀναγι-
 » νωσκόμενον. Χάσμας τε γὰρ πολλὰς ἐν τῷ λόγῳ καὶ συμπλεκτισμοὺς
 » καὶ συγκρούσεις, ἀμυσότατα ἀπηχήματα, οὐκ ἀνεκτὰ Ἑλληνικῇ
 » ἀκοῇ κλ. κλ. Μετέβαλον οὖν ἀτανταχοῦ, ἢ ἐξετόπισε καὶ μετεθέριον
 » γε τὰς λέξεις καὶ φράσεις, ἃς καὶ ἀντεκατέστησα ἄλλαις, καὶ ἰδιω-
 » τισμοὺς εἰσηγαγόμεν ἐγνωσμένας τοῖς πᾶσιν, ἢ τοῖς γε πλείστοις
 » τῶν ἡμετέρων, προσέθηκα ὅπου δέον, ἰδέας τινὰς βελτίονας καὶ λόγους
 » ὁλοκλήρους ἢ ἀφειλόμην τὰ μὴ δοκοῦντα εὐ ἔχειν, καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ,
 » μετεσκευασάμην ὅλον τὸ πόνημα !!! »

Χάρις ὅμως εἰς δύο ἐπιστολάς τοῦ επικρινομένου πρὸς Λάμπρον τὸν Φωτιάδην, ἐπιστολάς, τὰς ὁποίας μᾶς διέσωσεν ὁ μακαρίτης Δούκας καὶ τῶν ὁποίων περικοπὰς δίδομεν κατωτέρω, ὁ ἀναγνώστης ἡμπορεῖ εὐκόλως νὰ ἐννοήσῃ, πόσον ἄδικον εἶχεν ὁ κυρ. Λογάδης ἐπιτιθέμενος τόσον ἰταμῶς κατὰ ἀνδρὸς σεβαστοῦ καὶ κατὰ πολλὰ αὐτοῦ ὑπερέτερον καὶ ὁποίας ζημίας ἔγινε πρόξενος εἰς τὰ γράμματα, ἐπιβαλὼν χεῖρας ἱεροσύλους ἐπὶ τῶν χειρογράφων του καὶ καταστήσας αὐτὰ εἰς τοὺς ἄλλους ἀγνώριστα.

Ἴδοὺ αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ ἐν λόγῳ Λογίου :

Δημήτριος Καταρτζῆς Λάμπρῳ τῷ Φωτιάδῃ εὖ πράττειν

« Εὐχαριστῶ γιὰ τὸν Ἀπολλώνιο, ποῦ σ' ἐγύρεψα καὶ μὲ τὸν
» δίδεις· ὑπερευχαριστῶ ὅμως γιὰ τὸ μεγαλείτερο, ποῦ δὲν τὸ γύρεψα
» καὶ προλαμβάνωντας μὲ τὸ δίδεις, δηλαδή, τὴν ἐξουσίαν σ' ὅλα σου
» τὰ βιβλία ».

Λαλῶν δὲ περὶ τῆς Γλώσσης λέγει :

« Βελτιοῦται πάλι μιὰ γλώσσα ἀκολουθώντας ἓνα ἔθνος νὰ
» καλλιεργῇ τὴν γλώσσαν ποῦ λαλεῖ τὸ ἴδιο. Καὶ ἂν ἦναι αὐτὴ πρωτό-
» τυπος, πέρνει ἀπὸ λόγου τῆς καὶ κίμνει τὰ ὀνόματα ἢ τοὺς ὄρους
» ποῦ ἀνάγονται στῆς ἐπιστήμῃς καὶ τέχναις, καὶ οἱ ὅποιοι γίνονται μιὰ
» ἰδιαίτερη σὲ κάθε ἐπιστήμῃ καὶ τέχνῃ διίλεκτος, καὶ τοὺς ἀγνοοῦν
» ὄλ' οἱ χυδαῖοι καὶ πολλοὶ σπουδαῖοι. Εἶδὲ καὶ εἶναι παράγωγος,
» πολλοὺς ἢ ὄλους τοὺς τέτοιους ὄρους θὰ τοὺς πάρῃ ἀπ' τὴν πρω-
» τότυπη ἢ ἀπ' ταῖς ἄλλαις ξέναις. Ταῖς πέρνει ὅμως μεταβάλλωντάς
» τοὺς εἰς τὸν τύπον, τὸ σχηματισμὸ καὶ τὴν προσωδία τῶν μερῶν
» τοῦ λόγου τῆς, καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον πληθαίνουν ἀνεπαισθή-
» τως ἢ ἰδέαις καὶ λέξεις, καὶ βελτιοῦται κατὰ βαθμὸν καὶ τελειοῦται
» ἐπ' ἄπειρον ἢ γλώσσα καὶ τὸ ἔθνος, ὥστε ὅπου μποροῦμεν νὰ συ-
» νάξωμ' ὀρθώτατα, πῶς ἀπ' τὸ Σιάμι ὡς τὸ Μεξικὸ, ἀπ' ταῖς τωρι-
» ναῖς γλώσσαις, ποῦ ἔχουν συμβολικοὺς χαρακτῆρας τῆς ἐνάφθρου
» φωνῆς, δὲν εἶναι πεπαιδευμένη καμὰ ποῦ νὰ μὴν τὴν συντρυχαίν' ὁ
» λαὸς καὶ ποῦ δὲν εἶναι ἐν χρῆσει στὰ βιβλία τῆς λέξι, ποῦ νὰ
» μὴν τὴν ἔχ' αὐτὸς φυσικὰ δική του. κλ. »

Ἀπὸ τὸν Καταρτζῆν ἐμπνεόμενοι οἱ ἐκ Θεσσαλίας Γρηγόριος
Κωνσταντᾶς καὶ Δανιὴλ Φιλιππίδης ἐξέδωκαν κατὰ τὸ 1791 εἰς τὸ
δημῶδες ἰδίωμα τὴν **Νεωτέρικην** αὐτὸν **Γεωγραφίαν**, εἰς τὸ προ-
οίμιον τῆς ὁποίας, μεταξὺ ἄλλων λέγουσι καὶ τὰ ἐξῆς, τὰ ὅποια ἡμπο-
ροῦν νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἐπανάληψις ἐκείνων τὰ ὅποια εἶχον διδαχθῆ
εἰς τὸ Βουκουρέστιον.

« Καλλιπέεια μίαι Γλώσσης είναι νά τήν πλουτίσουν με λέξεις,
 » με φράσεις, με τρόπους τοῦ λέγειν, με τροπαῖς καί μεταφοραῖς, με
 » παροιμίαις, ἀπό τὰ ὁποῖα ἀκολουθεῖ νά εἶναι στερημένη ἢ πτωχὴ ἢ
 » γλώσσα ἐνὸς ἔθνους, ὁποῦ δὲν εἶναι παιδευμένο. Ὅθεν διὰ νά
 » πλουτισθῆ καὶ νά ἠμπορῆ νά παραστήσῃ κάθε λογῆς ἰδέα τοῦ
 » ἔθνους ὁποῦ τήν μεταχειρίζεται, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς κάθε
 » γλώσσης, ἠμπορεῖ νά τὰ δανεισθῆ ὅλα αὐτὰ ἀπὸ μίαν ἄλλη ὁποῦ
 » τάχει, ἐξαιρῶντας μόνο ταῖς λέξεις, ταῖς ὁλοίαις πρέπει ἄλλαις νά ταῖς
 » πάρῃ ἀπ' ἐκείνην ὅπου φαίνεται πῶς παράγεται, ἄλλαις νά ταῖς
 » φρασίῃ κατ' ἀναλογίαν ἐκείνων ὅπου ἔχει. Μά ἂν δὲν ἠμπορέσῃ νά
 » κυβερνηθῆ καὶ με αὐτοὺς τοὺς δύο τρόπους, συγχωρεῖται νά ταῖς
 » πάρῃ καὶ αὐταῖς ἀπὸ ὅπου ταῖς εὔρη'· πλὴν ὅτι πάρει τόσο ἀπὸ τὴν
 » μητέρα της, ὅσο καὶ ἀπὸ ἄλλαις ξέναις γλώσσαις, διὰ νά τὰ οικειο-
 » ποιηθῆ καὶ νά τὰ κάμῃ ἐδικὰ της, πρέπει νά τὰ μεταμορφώσῃ ὅσο
 » τὸ δυνατό εἰς τὴν ἐδικήν της φύσιν, ἂν θέλῃ νά φανῆ καλλιερ-
 » γημένη, καὶ ὄχι μπαλωμένη με λογῆς λογιῶν μπαλωμάτα. Αὐτὸ
 » ἔκαμαν καὶ κάμουν ὅλον ἓνα οἱ Ἑγγλέζοι, οἱ Φραντζέζοι, οἱ Ἴταλοὶ,
 » οἱ Σπινιόλοι, καὶ ὅσοι ἔτιχαν νά εὔρουν τὴν γλώσσάν τους ἀκαλιέρ-
 » γητον. Αὐτὸ ἔκαμαν μιά φορὰ καὶ οἱ Λατῖνοι αὐτὸ ἔκαμαν (ἀκούσετε)
 » καὶ οἱ προπάτορές μας οἱ Ἕλληνας. Ὅ,τι ἐπήραν ἀπὸ ἄλλαις γλώσσαις
 » τὸ ἐμεταποίησαν εἰς τὴν φύσιν τῆς ἐδικῆς των τόσο, ὅπου καὶ οἱ
 » ἴδιοι ἴσως μετὰ καιρὸν ἐδυσκολευοενταν νά τὸ γνωρίσουν.

» Αὐτὸ ἂς κάμωμεν καὶ ἡμεῖς, οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἑλλήνων. Ἡ
 » Γλώσσά μας ἔχει τύπους σχηματιστικούς, ἔχει κανόνας συντακτικούς,
 » Λοιπὸν ὅταν θὰ γράψωμεν εἰς αὐτὴν πρέπει νά ἀκολουθήσωμεν τοὺς
 » τύπους της, τὴν κλίσι της, τοὺς κανόνας της, ὅπου εἶναι ἡ ψυχὴ καὶ
 » τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς κάθε γλώσσας, τὰ ὁποῖα τὰ εὐρίσκομεν ὄχι
 » εἰς τὸν ἀέρα θεωρῶντας, μήτε σὲ ἄλλη γραμματικὴ σκαλίζοντας, ἀλλὰ
 » μέσα εἰς τὴν ἴδια γλώσσα, παρατηρῶντας τὴ φύσιν της, τουτέστι τὴν
 » κοινὴ χρῆσι, ὅπου εἶναι δημιουργὸς καὶ γραμματικὴ κάθε γλώσσας.
 » Λιὰτὶ ἡ γραμματικὴ μίαι γλώσσης ὅποιαδῆποτε, δὲν εἶναι ἄλλο
 » τίποτε, παρὰ μιά περιγραφὴ τῆς γλώσσας, ἢ ὁποῖα ζωγραφίζει τὴ
 » μορφή, τοὺς χαρακτῆρας, τὰ ἰδιώματὰ της, διὰ νά μὴ γράφουν
 » καθέννας κατὰ τὴν φαντασίαν του. Αὐτὴ εἶναι καλλιέργεια γλώσσης·
 » καὶ ἐκεῖνο ὅπου λέγουν, πῶς καλλιέργεια εἶναι νά τὴν ἐγγίζωμεν εἰς

» τὸ Ἑλληνικὸν, εἶναι κακοῦργεια, ἂν συγγορευταὶ νὰ εἰπῶ ἔτι, καὶ
» διαφθορά· διατὶ ὅσο γυροῦμεν νὰ τὴν πλησιάσωμεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν,
» τόσο τὴν μακραινόμεν ἀπὸ τῆ φύσι τῆς, τὸ ὁποῖον βέβαια ἕνας
» φρόνιμος δὲν ἴσχυται νὰ τὸ εἰπῆ καλλιέργεια ».

» Εἰς ἐκεῖνο ὅπου προβάλλουν ὅλοι σχεδὸν οἱ σπουδαῖοι μας, πῶς
» μῆτε ὁ Πλάτων, μῆτε ὁ Ἀριστοτέλης, μῆτε ἄλλος τινὰς ἔγραφε καθὼς
» ἴμιλουσε τότε ὁ πολὺς ἄνθρωπος, διὰ νὰ στερεώσουν τὴ γνώμη τους,
» πῶς πρέπει καὶ καλὰ, νὰ μὴ μιμούμαστε καὶ ἡμεῖς τὴν κοινὴν
» ὁμίλιαν ὅταν γράφωμεν, ἀλλὰ νὰ κλίνωμεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν, διὰ νὰ
» διαφέρωμεν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, ἀποκρίνομαι, πῶς ὁ Ἀριστοτέλης
» καὶ ὁ Δημοσθένης ὅταν γράφουν, διαφέρουν πολλὰ ἀπὸ τὴν κοινὴν
» ὁμίλιαν, πλὴν ὅχι εἰς ἐκεῖνο ὅπου λέγουσιν οἱ σπουδαῖοι μας νὰ
» διαφέρωμεν ἡμεῖς, εἰς τὴν κλίσιν δηλαδὴ καὶ τὸν σχηματισμὸ τῶν
» λέξεων καὶ τὰ πάθη, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν περιπλοκὴν τοῦ λόγου, εἰς τὸ
» μακροστέλισμα τῶν περιόδων καὶ σε κάποια παιγνίδια τῆς συντάξεως,
» τὰ ὁποῖα τὰ ἑπενόησαν αὐτοὶ ἴσως διὰ στολισμὸν τῆς ὁμιλίας των,
» καὶ εἰς αὐτὰ ἐδιέφερναν ὅταν ἔγραφαν, ὅχι μόνον ἀπὸ τὸν δημοδὴ
» ὄχλον ἀλλὰ καὶ ἀπὸ λόγου τους ».

Καὶ αἱ ἰδέαι αὗται ἐνεκρίθησαν τότε ἀπὸ ὅλους σχεδὸν τοὺς
Λογίους, ὡς καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς Κορναϊστάς. Κρίνων τὴν μετάφρασιν
ταύτην τοῦ Φιλίππιδου ὁ Δύγιος Ἐρμῆς λέγει : « Τῆς μεταφράσεως
ἡ γλῶσσα καὶ φράσις εἶναι δημώδης μὲν ἀλλ' ὄχι εὐκαταφρόνητος, καὶ ἡ
ὀνοματοθεσία ὄχι ἀτυχή. Εἰς δὲ τὰ ἐπιλεγόμενα εὐρίσκει τις πολλὰς
γνώμας καὶ ἰδέας ὀρθὰς περὶ Γλώσσης καὶ παιδείας, καὶ παρακαλοῦμεν
τὸν καθένα νὰ τ' ἀναγνώσῃ μὲ προσοχὴν καὶ ἀμεροληψίαν ».

Τὸ ἔργον τοῦ Λιδασκάλου του θέλων νὰ συμπληρώσῃ ὁ ἔξ
Ἀμπελαζίων Ἀθανάσιος Χριστόπουλος ἐξέδωκε τῷ 1805 Γραμματικὴν
τῆς Αἰολοδωρικῆς, ἢ τῆς Ὀμιλουμένης τορινῆς τῶν Ἑλλήνων
γλώσσης, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπροσπάθησε ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ σήμερον
λαλουμένη εἶναι Αἰολοδωρικὴ.

Εἰς τὴν Γραμματικὴν ταύτην, πᾶσιν ἐκδοθεῖσαν καὶ γνωστὴν
εἰς ὅλους, δὲν ἔχουμεν ἀνάγκην νὰ ἐνδιαθρίψωμεν. Ἀντιγράφωμεν ὁμῶς
μικρὰν ἔξ αὐτῆς περικλοπὴν μᾶλλον πρὸς ἔνδειξιν τοῦ ὕφους, παρὰ τῶν
περὶ γλώσσης ἰδεῶν τοῦ συγγραφέως.

« Ἄνισως, λέγει, συγκρίνομεν ὅλαις τῆς Εὐρώπης ταῖς πρωτο-
• τυπαῖς καὶ παραγωγικαῖς γλώσσαις, εὐρίσκομεν ὅτι ἡ τορινὴ Ἑλλη-
» νικὴ Γλῶσσα, τὴν ὁποῖαν κοινῶς λαλοῦμεν, εἶναι συντομώτερον
• ὅλων τῶν λοιπῶν, καὶ πρὸς τούτοις τόσον πλουσίας φήσεως, ὥστε ἂν
» μόνον δοθῇ ἡ ἰδέα τοῦ πράγματος εὐθὺς ἢ λέξις τῆς σαφέστατα
• σχηματίζεται. Δὲν εἶναι ὅμως παράξενο ἂν τὸ πλῆθος ὀλίγας ἔχει λέξεις·
» αὐτὸ δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν ἔνδειαν καὶ στενότητά τῆς γλώσσης του,
» ἀλλὰ ἀπὸ ταῖς ὀλίγαις ἰδέαις τοῦ ἴδιου· διότι ὡς πρὸς ταῖς ἄλλαις
» ἔχει ἀνταρκέσταταις λέξεις ».

Πολὺν ἐπιτυχέστερον ὅμως μετεχειρίσθη τὴν λαλομένην ὁ Χριστό-
• πούλος εἰς τὰ ἀθάνατά του λιρικὰ ποιήματα, διὰ τὰ ὅποια δικαίως
ἐπωνομάσθη ὁ Νέος τῆς Ἑλλάδος Ἀνακρέων.

Στὸ βουνὸ ἐγὼ κι' ὁ Ἔρωσ
κι' ἡ Ἀγάπη μου μαζῆ,
κι' ὁ θεὸς Καιρὸς ὁ γέρος
ἀνεβαίναμε πεζοί.

Ἡ ἀγάπη μ' ἀποστοῦσε
εἰς τὸν δρόμον τὸν σκληρὸν
κι' ὁ Ἔρωτας αερνοῦσε
βιαστικὰ μὲ τὸν Καιρὸν.

Στάσου λέγω, Ἔρωτά μου,
καὶ μὴ τρέχει' ἀμπροστά !
ἢ καλὴ συντρόφισσά μου
ἢ Ἀγάπη δὲν βαστά.

Τότ' ὁ Ἔρωτας γυρίζει
καὶ μὲ λέγει τὸ παρόν:
πὼς ἀρχῆθεν συνηθίζει
νὰ πετᾷ μὲ τὸν καιρόν.

Ἡ Χάρης μὲ τὸν Ἔρωτα
ἐπῆγαν νὰ διαλέξουν
ς' τοὺς κήπους τριαντάφυλλα
κορώναις νὰ του πλέξουν.
Κι' ὁ Ἔρωτας χαρούμενος
ἔδω' κ' ἐκεῖ πετοῦσε
καὶ μόνος του τὰ κλάδειε
καὶ ταῖς ὑπηρετοῦσε κλ.

Τὸ παράδειγμα τοῦ Χριστοπούλου ἀκολούθησεν ἀμέσως ὁ Βηλαρᾶς, ἔνθερον εὐρὼν εἰς τοῦτο συννεργὸν τὸν ἐν Ἰωαννίνοις τότε σχολαρχεύοντα Ψαλίδαν.

Εἰς τὰ 1814 ὁ Βηλαρᾶς ἐξέδωκεν ἐπίσης Γραμματικὴν τῆς **Ρομέϊκης Γλώσσης**, εἰς τὴν ὁποίαν πρὸς τοὺς ἄλλοις, προσπαθεῖ νὰ ἐφορμώσῃ εἰς τὴν γραφὴν τὸ ἀπλούστερον **φωνητικὸν σύστημα**.

Ἦκοση τρία ψηφία πρέπει νὰ εἶχονε στο Ἀλφαβητο της γλώσσης
» ὅπου κρένομε' γιατί τόσα χρειάζουντε σσστὰ για να παραστήσουμε
» ὅλες της στησιακές της φονές κλ. »

Τοῦτο ὅμως δὲν τὸν ἠμπόδισε νὰ μεταχειρισθῇ ὁ ἴδιος τὸν τρόπον τοῦ γράφειν τῶν ἄλλων. Ἴδου μία ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Ψαλίδαν :

Σοφολογιώτατε!

« Καὶ πῶς γελοῦν τὸ ξέρω καὶ πῶς μὲ κατηγοροῦν οἱ γραμματι-
» τισμένοι καὶ σοφοὶ τῶν σχολιῶν μας. Ὅμως ἐμένα, νὰ σου πῶ τὴν
» ἀλήθεια, ὀλίγο με μέλλει, ἢ τὸ σωστότερο δὲν με μέλλει ὀλότελα.
» Ἄς φωνάζουν ὅσο θέλουν καὶ ὅσο μποροῦν· ἐγὼ δὲ ξέρω παρὰ τὴν
» γλώσσά μου καὶ σ' αὐτὴν ἀγαπῶ νὰ ξηγῶ τὸς ιδέας μου· Γιατί
» μ' αὐτὴν μπορῶ νὰ τας συγκοινωνήσω καὶ ς' τοὺς ὁμογλώσσους μου
» καὶ νὰ καταλαμβάνουν καὶ αὐτοὶ τὶ τοὺς λαλῶ. Ἀὐτοὶ στοχαζομαι
» εὐγένειαν τῆς γλώσσης τὸ — ἴον καὶ — ἰος, μὸν στοχαζομαι εὐγενικὴν
» τὴν γλώσσα ὅπου παρασταίνει καὶ ξηγᾷ τὸς ιδέας τοῦ ἀνθρώπου
» συντομώτερα, φανερώτερα καὶ νοστιμώτερα, γὰ τὴν γλυκερὰ ἀρμονία
» τοῦ ρυθμοῦ της. Ὅσοι λὲν πῶς ἢ Ἑλληνικὴ γλώσσα ἔχει ὅλες ταῖς
» χάρες ὅπου μποροῦν νὰ στολίσουν μιὰ γλώσσα καλλιεργημένη, λὲν

» τὴν ἀλήθεια. Γιατὶ μ' ὄλον ὅπου αὐτὴ δὲν σώζεται πλεῖα παρὰ
» καθὼς μίᾳ εκατοχρονίτις γοητὰ ζαρωμένη κι' ἄδεια ἀπὸ ὄλες τὲς
» χάρες καὶ τὰ θέλγητρα, ὅπου τὴν στόλιζαν νὰ, μένουν ὄμως ἀκόρια
» σημάδια, γιὰ νὰ συμπεράνη κανεὶς τι πλάσμα ἐσιτάθη. Μὰ ὅσοι
» φλυαροῦν πῶς ἡ Γραικικὴ ἢ Γλῶσσα, ὅσο σημιώνει εἰς τὴν ἑλληνικὴν
» τόσο καλῆτερη γίνεται, μοῦ φαίνεται τὸ ἴδιο σὰν νὰ ἐπιμελιώνταν
» μίᾳ νὰ, φυσικὰ ὁμορφῆ καὶ χρωμασμένη, νὰ διορθώη καὶ νὰ σιάξῃ
» τὸ πρόσωπό της σὰν τῆς γοητῆς, γιὰ νὰ μοιάσῃ εἰς τὴν ὁμορφιὰ,
» ὅπου ἐκεῖνη εἶχε εἰς τὰ νεύατά της καὶ πλεῖα δὲν τὴν ἔχει ».

Ἄκόρι καλῆτερα μετεχειρίσθη ὁ Βηλαρῦς τὴν λαλουμένην εἰς τὰ ποιήματά του.

Ἴδου μία ἐλευθέρη μετάφρασις τῆς Βατραχομομαχίας.

ὦ Μούσαις ποῦ κυττάζετε ψηλὰ ἀ' τὸν Ἑλικῶνα
καὶ βλέπετε τὸν ἰδρωτὰ καὶ τὸν πολὺ μ' ἀγῶνα,
μὰ ἀχτίνα ρίξτε σπλαχνικὴ νὰ με γιομώσῃ θάρρος
νὰ δυνηθῶ ν' ἀκωρηθῶ ἀπ' τὸ πολὺ τὸ βάρος.

Δὲν φάλλω ἐδῶ τῆς Ἀθηνῶς τὰ ἔργα καὶ τὴ δόξα,
ἢ τοῦ πανούργου Ἑρώτα τὰ φλογιασμένα τόξα
Δὲν τραγουδῶ τὸν ἄπονον τὸν παραχόδιον Ἄρη
ποῦ τὰ νεκρὰ κορμιά πατάει μὲ πρόθυμο ποδάρι.

Τῆς μάχαις πάντα ὁρέγεται τὸν κόσμ' ἀνακατώνει,
γιὰ νὰ πληθύνῃ ὁ πόλεμος γιὰ ν' ἀβγατοῦν οἱ φρόνοι,
καὶ μ' ἀπερίγραπτ' ἀσπλαχνία καὶ μ' ἄγριον σκληροσύνη
τῶν ζωντανῶν τὰ αἵματα ὡσὰν ποτάμια χύνει.

Καλοθελήτρις Μούσαις μου, σ' αὐτὴν τὴν Ἱστορίᾳ
ἀναθυμᾶστέ μου καλὰ τῆς μάχης τὴν αἰτία. κλ.

Τὲς δὲν ἐθαύμασε τὸν Ἰγροντὰ του τὸν επικαλούμενον, εἰς στιγμὴν
ἀγωνίας, τὸν θάνατον καὶ ἔπειτα μετανοοῦντα.

Ἐνας γέρος σὲ φτώχειας ἀνάγκη
 ἄλλο τρόπον νὰ ζήσῃ δὲν εἶχε,
 παρὰ ξύλα νὰ κόφτῃ εἰς τὸ λόγγο
 μεταβιάς τὸ ψωμί του νὰ βγάλῃ.
 Μίαν ἡμέραν βαρεῖά φορτωμένος
 περπατῶντας σ' ὄρθῳ μονοπάτι,
 ἀπ' τὸν κόπο καὶ κάμα τοῦ ἵλιου
 τὴν ἀνάσα νὰ πάρῃ δὲ φθάνει κλ. κλ.

Ἴδου εἰς ποίαν κατάστασιν ἦτον ἡ Γλῶσσα, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Ἑλλάς ἠτύχησε ν' ἀποτεινᾷξῃ τὸν Τουρκικὸν ζυγὸν ἀπὸ τὸν τραχὺλὸν τῆς, καὶ νὰ συστηθῇ εἰς ἀνεξάρτητον βασιλείον. Ἄν παραβῶμεν τις τὴν γλῶσσαν τοῦ Χριστοπούλου, τοῦ Βηλαρῶ ἢ τοῦ Φιλίπιδου, μ' ἐκείνην τοῦ Πατρινοῦ τοῦ Μηνιατοῦ ἢ τῶν Ὀπλαρχηγῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, θὰ εἴρῃ ὅτι, αὐτοὶ μετεχειρίζοντο μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Γλῶσσαν, τὴν Γλῶσσαν τὴν ὁποίαν ὀμιλοῦσεν ὁ λαὸς, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι, οἱ μὲν τὴν ἔγραφον, ὡς εἴπομεν, κατὰ τὸ τυπικὸν τῆς ἀρχαίας, οἱ δὲ κατ' ἐκεῖνο τῆς ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλουμένης. Βεβαίως καθ' ὅσον οἱ γράφοντες ἦτον Ἡπειρώται, Κρηῖτες, ἢ Κύπριοι παρατηρεῖ τις μερικοὺς ἰδιωτισμοὺς εἰς τὰ γραφόμενά των, τοὺς ὁποίους δὲν ἀπαντᾷ εἰς τὴν Γλῶσσαν τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν καὶ τῶν Μακεδόνων. Ἄλλ' ἰδιωτισμοὶ οὗτοι, λείψανα τῆς Φραγκοκρατίας, πρὸ πολλοῦ εἶχον ἀρχίσει νὰ ἐκλείπουν ἀπὸ τὸν τόπον ἐκεῖνον, ἀφοῦ ἔλειψαν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι τὰς εἶχον εἰσάξει, καὶ ἡ Γλῶσσα εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἑξομοιοῦται εἰς ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς χώρας. Δὲν ἦτο λοιπὸν καμμία ἀνάγκη νὰ πλάσωμεν νέαν Γλῶσσαν, δυναμένην νὰ συνδέσῃ καλύτερα τὰ στοιχεῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὡς διατείνεται ὁ Κύρ. Χατζιδάκις. Διότι ἐπὶ τέλους ἦτον πολὺ ἐνκολώτερον νὰ κάμουν τοὺς Ἡπειρώτας, τοὺς Κρητικούς, τοὺς Κυπριώτας, νὰ λησμονήσουν τοὺς ὀλίγους ξενικοὺς ἰδιωτισμοὺς, οἱ ὁποῖοι ἀσχήμιζον τὰ ἰδιώματά των, παρὰ νὰ μάθουν μίαν ὅλως διόλου νέαν γλῶσσαν. Καὶ πρέπει νὰ τὸ ὀμολογήσωμεν, οὔτε ἡ πρώτη Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος, οὔτε οἱ Λόγιοι τῶν χρόνων ἐκείνων ἐσκέφθησαν ποτὲ νὰ προικίσουν τὸ ἔθνος μας μὲ νέαν Γλῶσσαν. Ἡ ἰδέα αὕτη ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔξωθεν μᾶς τὴν ἔφεραν οἱ Φαναριῶται καὶ τὴν ἀρπάξαν μὲ ἀνοικτὸ στόμα οἱ Βαβαροὶ, οἱ

ὅποιοι ἀνέλαβον νὰ δόσουν τὴν πρώτην ἑλληνικὴν ἐκπαίδευσιν εἰς τὸ ἔθνος.

Ὁ πρῶτος εἰς τὴν Ἑλλάδα διδάξας, ὅτι ἡ σήμερον λαλουμένη εἶναι συνέχεια τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἢ μᾶλλον τῆς Ἀττικῆς, καὶ ὅτι ἀφαιροῦντες ἀπ' αὐτὴν εἴκοσιν ἢ τριάκοντα μόρια καὶ ἄλλας τόσας διεφθαρμένας λέξεις, καὶ εἰσαύγοντες τὸν μονολεκτικὸν μέλλοντα, τὸ Ἀπαρέμφατον καὶ τοὺς δύο παρωχημένους, θὰ ἔχωμεν ἀμέσως ἐνώπιόν μας τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο τὸ τυπικὸν τῆς σημερινῆς μας γλώσσης πρέπει νὰ ρυθμίζηται κατὰ τὴν Γραμματικὴν τῆς ἀρχαίας, ἦτον ὁ μακαρίτης Σκαρλάτος ὁ Βυζάντιος. Αὐτὸς εἶναι ὁ τὸ πρῶτον γραφας τῷ 1834, ὑαλί ἀντί γιालί, ιεράκι ἀντί γεράκι, φκιασιδί ἀντί φκιασιδι, ἡ ράχης σου ἀντί ἡ ράχη σου, ὅποιος κέν ἔλθοι, ἀντί ὅποιοι καὶ ἂν ἔλθῃ· αὐτὸς τέλος ὁ ἐφευρῶν τὴν γραφὴν: τ' ομμάτι, τ' οδόντι, τὸ φαγεῖ, τ' οψίρι κλ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἔλεγε, διεγείρεται ἡ περιέργεια τοῦ ἀναγινώσκοντος, καὶ ζητῶν τις τὴν αἰτίαν τῆς καινοφανοῦς ταύτης γραφῆς, εὐρίσκει τὴν ἀρχὴν καὶ παραγωγὴν τῆς λέξεως, καὶ μανθάνει τὸν καθ' αὐτὸ σχηματισμὸν καὶ τὸν ἀληθινὸν αὐτῆς τύπον, καὶ συνηθίζουσι ἀνεπιστήτως πρῶτον τὰ ὁμίτια, καὶ μετὰ τὸν καιρὸν καὶ τὰ ὄπτα μας, τὴν ἀκριβῆ προφορὰν καὶ ὀρθογραφίαν τῆς Γλώσσης. Αὐτὸς ὁ τρόπος τοῦ γράφειν, λέγει ἐπὶ τέλους ὁ ἴδιος, καὶ ἡ εἰσαγωγή τοῦ μονολεκτικοῦ μέλλοντος καὶ τοῦ ἀπαρεμφάτου, θὰ συντελέσουν τὰ μέγιστα εἰς τὸ νὰ ἐνώσουν τὰς δύο διαλέκτους καὶ ν' ἀραιρέσουν τὸ μεταξὺ θογατρὸς καὶ μητρὸς πολυχρόνιον τοῦτο μεσότοιχον ».

Κατ' ἐμὴν ὅμως ἰδέαν καὶ κατὰ τὴν ἰδέαν ὄλων ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἐβάθηναν καλῆτερον τὸ ζήτημα, αὐτὸς σωστὰ ὁ τρόπος, αὐτὴ σωστὰ ἡ μέθοδος, τὴν ὁποίαν ἀμέσως ὑπεστήριξαν κατόπιν οἱ Σούτσιδες, οἱ Ραγκαβῆδες, οἱ Παπαρηγόπουλοι, οἱ Φραερίται, ἐν ἐνὶ λόγῳ ὅλοι οἱ τότε Φαναριῶται, καὶ ἡ ὁποία κατώρθωσε νὰ ριζοβολήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπέφερε τὸ μεγαλῆτερον κακὸν εἰς τὴν προχθὴν μας τὴν Γλῶσσαν. Διότι ἐνῶ ἕξ ἐνὸς περιώρισε τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχαίας μόνον εἰς τὰς ἀνάγκαις τῆς νέας, ἐμπόδισε τὴν φυσικὴν ἀνάπτυξιν ταύτης, ὑποβαλοῦσα αὐτὴν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς Γραμματικῆς τῆς ἀρχαίας.

Εἰς μίαν ἑραζὸν οἱ Ἀσώπιοι, οἱ Γεννάδιοι, οἱ Τροικοῦται :
Μὴ δι' ὄνομα Θεοῦ, μὴ μᾶς χαλνᾶτε τὴ Γλῶσσαν! Φθίνει πλέον !

φθάνουν αὐτὰ τὰ ὁποῖα τῆς ἐκάματε ἕως τώρα! Εἰς μίτην ἀγωνίσθησαν οἱ Χρυσοβέργαι, οἱ Σερούοι, οἱ Βερναρδάκαι! Τῶν συνετῶν τούτων συμβούλων ὑπερίσχυσαν οἱ ὑποσχόμενοι εἰς τὸ πλῆθος, ὅτι μετὰ δέκα ἕως εἴκοσι τὸ πολὺ ἔτη, θὰ κατορθώσουν νὰ δώσουν εἰς τὴν γραφομένην τὸ ὕψος τοῦ Εὐαγγελίου, μετὰ τριάκοντα, τὸ ὕψος τοῦ Στράβωνος καὶ τοῦ Διοδώρου καὶ οὕτως ἐφεξῆς, ἕως νὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα εἰς τὴν ὁποίαν ὅλοι μας θὰ ὁμιλήσωμεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπως εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Περικλέους. Ἐδόθησαν λοιπὸν ὅλοι εἰς τὴν ἐξελληνίσιν τῆς κοινῆς, καὶ ἐπειδὴ πολὺ ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἀρκούντως κάτοχοι τῆς ἀρχαίας, δὲν ἄργησαν νὰ δώσωσιν εἰς τὴν νέαν Γλῶσσαν μορφὴν, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε εἶχε, καὶ ἡ ὁποία ἀφῆρεσεν ἀπ' αὐτὴν πᾶν ὅτι χαρακτηρίζει μίαν ἀνθρώπινον Γλῶσσαν.

Σήμερον, καθὼς πολὺ καλὰ τὸ εἶπεν ὁ μακαρίτης Θερεϊανὸς, ἐλληνίζομεν γαλλίζοντες, ἰταλίζοντες ἢ γερμανίζοντες. Ἀνὰ πᾶσαν στήλην ἀνὰ πᾶσαν σχεδὸν γραμμὴν οἴαζόηποτε ἐφημερίδος ἀπαντὰ τις κατὰ κόρον λέξεις, φράσεις καὶ προτάσεις ἀκαταλήπτους καὶ παρεμφερεῖς πρὸς Τραγελάφους καὶ Κενταύρους.

« Ἡ τελικὴ μεταβολὴ τῶν πραγμάτων τῆς νέας ὀργανικῆς τάξεως
» γράφει τις τῶν καθ' ἡμᾶς Ἑλλήνων δημοσιογράφων, δύναται νὰ
» συντελεσθῇ τόσον ταχέως, ὥστε ἡ ζωσα γενεὰ μόλις νὰ δύναται
» ν' ἀναπνεύσῃ ».

Διὰ νὰ νοήσῃ τις τὴν κακόζηλον ταύτην πρότασιν, δεόν νὰ ἐρμηνεύσῃ αὐτὴν κατὰ ρῆμα εἰς τὴν Γαλλικὴν ἢ τὴν Ἀγγλικήν.

« Ἡ Βοστώνη, γράφει ὁ αὐτὸς φιλόσοφος, εἶναι θαυμαστὴ
» μεγαλοπόλις. Ἐν τῇ Ἔστιά ταύτῃ τοῦ ἀγνωστικισμοῦ καὶ τῆς
» διπιστίας ἐνεφανίσθη παρὰδόξος δοξασία, τῆς διὰ πίστεως θεο-
» πείας » κ' εὐθὺς κατόπιν :

« Ἡ ἀνθρωπίνη πρόοδος ἀναχωρεῖ ἐξ αὐθεντείας ἐν τῷ παρελ-
» θόντι, χωρὸς δὲ ἀτομισμοῦ ἐν τῷ παρόντι καὶ τείνει εἰς ἀδελφότητα
» ἐν τῷ μέλλοντι ».

Πρὸς ἐξηγήσιν φιλοσοφικῶν ἰδεῶν οὕτως πῶς ἐξαγγελμένων, λέγει ὁ Θερεϊανὸς, ἀπαιτοῦνται ἀληθῶς Δίγλοι κολομβηταί. Βεβαίως

ἡ περικαλλὴς λέξις ἀγνωστικισμὸς καταμηνύει μεγάλην πλαστοουργικὴν δεινότητα· ἀλλὰ τὸ ἢ ἀνθρωπίνῃ προόδῳ ἀναχωρεῖ (ἀντὶ ὁρμῶται) εἶναι νομίζομεν, ὅλως παρῶλον· διότι ἐν μὲν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ: ἀναχωρεῖν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ χωρεῖν πρὸς τὸ σημεῖον ὅθεν τις ὠρμήθη, δηλ. ἐπιστρέφειν, ἐπανακάμπτειν, ἐν δὲ τῇ συνηθείᾳ, πρὸς τὸ ἀπέρχεσθαι ».

Καὶ ὑπομονὴ ἂν τὸ κακὸν περιορίζετο εἰς μόνους τοὺς ἐφημεριδογράφους· αὐτὸ τοῦτο ὅμως ἐπαναλαμβάνεται καὶ πολλάκις πολὺ ἐντονώτερον, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ συγγράμματα τῶν Καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου.

« Ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν, λέγει ὁ αὐτὸς Κ. Θερειανὸς, ἀξιολογώτατον βιβλίον « Τὰ κητὰ τὴν ἑορτὴν τῆς πεντηκονταετηρίδος τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου », ἐκδιδόμενα ψήφῳ μὲν Ἀκαδημαϊκῆ τῆς Συγκλήτου, ἐπιμελείᾳ δὲ Γεωργίου Καραμήτσα, πρυτάνεως, « τετυπωμένον ἐν Ἀθήναις » τῷ 1888. Αἱ αὐτόθι περιεχόμεναι πρωτότυποι διατριβαὶ εἶναι ἐμβριθέστατοι, ἂν καὶ δὲν φέρουσιν ὕλαι τὴν σφραγίδα τῆς πρωτοτυπίας. Ὁ καθηγητὴς δὲ γράφει τὴν περὶ οικονομικῆς ἐπιστήμης μελέτην ἀρχεται ὡδὲ πως: « Ἡ ἐν τῷ ἠθικῷ » ἢ φυσικῷ κόσμῳ ἐμφάνισις φαινομένων προκαλεῖ πάντοτε τὴν » γένεσιν καὶ προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης παρὰ τῆ λαφ, ἐν τῷ πνεύματι » τοῦ ὁποίου ἐνυπάρχει ἐπιστημονικὴ διάθεσις ».

Ἡ πρότασις αὕτη εἶναι Γερμανικὴ ἢ Γαλλικὴ μᾶλλον παρὰ Ἑλληνικὴ. Ἀποδείξει δὲ τὸ ἐμφάνισις φαινομένων « Die Erscheinung der Phenomenen ». Ἀσυγκρίτου τῷ λόγῳ χεῖρον εἶναι τὸ λεκτικὸν τῆς τελευταίας μελέτης, ἔνθα ἀπαντῶσιν ἐν προοιμίῳ κακόζηλοι λέξεις, ξενικαὶ συντάξεις, συνεστραμμένα προτάσεις, ἀδιανόητοι ἔννοιαι, ἀντάξια ἴσως κοιναλόγου καὶ δαιμονιώδους ἐφημεριδογράφου, οὐδεμίαν ὅμως περιποιῶσαι δόξαν εἰς καθηγητὴν τοῦ ἀνωτάτου τῆς Ἑλλάδος Παιδευτηρίου !!

Τὰ σπουδαιότερα ὅμως διὰ τὸν σκοπὸν μας συγγράμματα εἶναι ἀναντιρρήτως αἱ Ἑλληνικαὶ Ἐκδόσεις τῶν ἀρχαίων Ποιητῶν, αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν Ζωγράφειον Βιβλιοθήκην. Εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν, τὰς Φοινίσσας τοῦ Εὐριπίδου, περὶ τῆς ὁποίας ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ γράψω εὐθὺς μετὰ τὴν ἐμφάνισίν της, εὐρίσκει ὁ ἀναγνώστης, ὡς ἀπὸ

σκοποῦ συσσωρευμένας, ὅλας τὰς νεολογίας, διὰ τῶν ὁποίων οἱ ἀρχαῖ-
ζοντες ἐννοοῦν μὲ τὸν καιρὸν νὰ ἐξομοιάσουν τὴν σήμερον γραφομένην
μὲ τὴν Κοινήν τῶν ἀρχαίων. Ὅλα σχεδὸν αἱ λέξεις τῆς Κοινῆς
παρουσιάζονται ἐνταῦθα μὲ τὴν μορφήν, τὴν ὁποίαν εἶχον εἰς τὴν
ἀρχαιότητα. Ὅλα τὰ **ισοσύλλαδα** μετεβλήθησαν εἰς **περιττοσύλλαδα**·
τὰ περισσότερα τῶν **τρικαταλήκτων ἐπιθέτων** ἔγιναν πάλιν **δικατά-
ληκτα**· τὰ εἰς—α λήγοντα ἐπιθετικά τῆς κοινῆς ἐπιρρήματα, καθ’
ὀλοκληρίαν ἐξέλειπον· καὶ ἀντι τῶν τόσον ἀπλῶν ρηματικῶν τυπῶν
τῆς δημόδους, ἐπλημύθησαν πάλιν οἱ μυριόμορφοι ἐκεῖνοι σχηματισμοὶ
τῶν ἀρχαίων, τοὺς ὁποίους ἀμφιβάλλομεν, ἂν πολλοὶ τῶν Λογίων μας
κατόρθωσαν νὰ κρατήσουν εἰς τὴν ἐνθύμησίν των.

Ὅχι ὀλιγώτεροι εἶναι αἱ παραλλαγαὶ αἱ εἰσαχθεῖσαι εἰς τὸ
Συντακτικὸν καὶ εἰς τὸ Λεξικὸν τῆς Γλώσσης. Αἱ ἐμπροθέτοι αἰτιατικά,
αἱ τόσον συνήθειαι εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ, πινηγκωνισθῆσαν χάριν τῶν
ἐμπροθέτων γενικῶν καὶ δοτικῶν τῆς ἀρχαίας, αἱ ὁποῖαι τόσον ἀντί-
κεινται εἰς τὴν ἀπλότητα τῆς σημερινῆς γλώσσης. Αἱ ἀναφορικαὶ
ἀντωνυμίαι, ὁ ὁποῖος, ἡ ὁποία, τὸ ὁποῖον, ἀντεκατεστάθησαν παντοῦ
διὰ τοῦ ὅστις, ὅσπερ, ὅπερ· τὰ **πῖς, πᾶς, πᾶν** ἔλαβον τὴν θέσιν τοῦ
ὄλος, ὄλη, ὄλον· τὰ **ἕτερος, ἕτερα, ἕτερον**· τὴν τοῦ **ἄλλος, ἄλλη,
ἄλλο**, καὶ τὰ λεγόμενα μ’ ἓνα **λόγο**, ἢ **μέλιγα λόγια** μετεπλάσθησαν
ἐπὶ τὸ ἀττικώτερον ἐν **μια λέξει**, ἐν **δυσὶ λέξεσιν**, ἐν **ἄλλαις λέξεσιν**.

Ὅλιγα εἶναι αἱ σελίδες τοῦ ἐν λόγῳ βιβλίου, αἱ ὁποῖαι δὲν
περιέχουν μίαν ἢ δύο λέξεις ἀρχαίας ἢ παναρχαίας, τὰς ὁποίας διὰ
νὰ ἐννοήσῃ ὁ ἀναγνώστης ἀναγκάζεται νὰ διακόψῃ τὴν ἀνάγνωσίν
του διὰ νὰ συμβουλευθῇ τὰ λεξικά του. Ὅλιγιστοὶ βέβαια εἶναι εἰς τὸ
ἔθνος μας ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἠμποροῦν νὰ μαντεύσουν ἐκ πρώτης
ὄψεως τί σημαίνουν αἱ λέξεις, **ὄμβριμωμένος, συναναφέρω, συν-
κάττησεν, ἐκκύκλωμι, ὑπερκριτικὴ τεθρύμχη, ἀπόμοιρα,
θυμοφόρος, ἐπεισοδιώδης**, καὶ τόσαι ἄλλαι, τὰς ὁποίας οὔτε καιρὸν,
οὔτε ὄρεξιν ἔχομεν, ν’ ἀντιγράψομεν. Ἀπὸ κανενὸς δὲ τὸν νοῦν δὲν
πιστεύομεν ν’ ἀπέραςέ ποτε ὅτι, ὅταν ὁ τοῦ βιβλίου τούτου ἐκδότης
λέγῃ : **ἀπέχω**, ἐννοεῖ ὅχι τραβιοῦμαι ὀπίσω ἢ τραβῶ χέρι, **ἀλλὰ
ἔχω τι λαθὼν παρ’ ἄλλου**. Λέγων **ἐποχή**, ἐννοεῖ, **ἀποχή**· λέγων
ἀνάληψις, ἐννοεῖ ἐπιχείρησιν ἢ ἐργολαβίαν· λέγων : **συντρέχω** ἐννοεῖ
ὅχι ὅ,τι ἐννοοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι· δηλ. **βοηθῶ τινα**, **ἀλλὰ τρέχω μαζὶ μὲ**

ἄλλους λέγων ἐκχωρῶ καὶ ἐκχώρησις ἐννοεῖ ἀποχωρῶ καὶ ἀποχώρησις λέγων ἐκδίδω καὶ ἐκδοσις, δὲν ἐννοεῖ ποσῶς τὴν ἐκδοσιν βιβλίου, ἀλλὰ τὴν ἐκδοσιν θυγατρὸς εἰς γάμιον· καὶ ὅταν λέγῃ **ἐπίσκεψις**, ἐννοεῖ ὅχι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐννοεῖ ὅλος ὁ κόσμος, ἀλλὰ τὴν ἐξέτασιν κλ. Αὐτὸς δὲ ὁ τρόπος τῆς ἐξαπτιχίσεως τῆς σημερινῆς μας γλώσσης, εἶναι χιλιάκις ἐπιβλαβέστερος παρὰ ἢ εἰς αὐτὴν εἰσαγωγή τῶν βαρβαροτέρων ἰδιωτισμῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως. Διότι οὗτοι μὲν κατ' ἐπιφάνειαν μόνον παραμορφώνουσι τὸ λεξικόν της, ἐν ᾧ οἱ πρῶτοι φέρουσιν εἰς αὐτὸ τελείαν σύγχυσιν, καὶ καταστρέφουσι αὐτὸν τὸν σκοπὸν καὶ τὴν οὐσίαν τῆς Γλώσσης, τὸ δυνατόν τῆς μετ' ἄλλων **συνεννοήσεως**.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διατηρηθῇ πολὺ καὶ ἔτι ὀλιγότερον νὰ προσδεύσῃ τὸ δημῶδες ἕφος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ὅμως, ὅ,τι καλὸν ἔχομεν εἰς τὴν νέαν μας φιλολογίαν, ὁ **Ἐξόριστος** καὶ τὰ **Σατυρικά ποιήματα** τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου, ὁ **κλέφτης** τοῦ Ραγκαβῆ, τὰ **Βακχικά** τοῦ Τανταλίδου κλ ἐγράφησαν πρὶν ἢ ἐγκατασταθῇ ἡ Φαναριωτικὴ μέθοδος εἰς τὰ Σχολεῖα, καὶ εἶναι ὅλα γραμμένα εἰς τὸ δημῶδες ἰδίωμα.

Τέρατα σημεῖα θέλεις, τοῦ πούλιου ζητεῖς τὸ γάλα,
στὴν πρωτεύουσάν μας τρέξε, μ' ἔγραφε μὰ φιλινάδα·
κι' ἀπ' τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα
Στὸ Ἀνάπλι σὺν πούλακι, πέταξα εἰθὺς καβάλα.

Ἡ κοιλιά μας ἀπὸ τὴν πείνα ταμπουρὰ ἐνῶ θὰ παῖζι
θά με κάθιστε σεῖς ὅλοι θρονιασμένοι εἰς τὸ τραπέζι ;
Τί σηκόσατε τὴν μούρη ὑψηλὰ μὴ πιθαμῆ ;
χαμηλῶστε τὴν κομίτι, ἀφρεντάδες, εἰδεμῆ ;
Ταρατὰμ ταρατατὰ
χωρὶς φούντα εἰς τὸν ἀέρα ἢ φεσάρα σας πετὰ.

Μαύρ' εἶν' ἡ νύκτα στὰ βουνὰ
στοὺς βράχους πέφτει χιόνι
Στὰ ἄγρια στὰ σκοτεινὰ
σιτὲς τραχὲς πέτρες στὰ στενὰ
ὁ κλέφτης ξεσπαιθώνει

Στὸ δεξιὸ χέρι του γυμνὸ
βασιᾷ ἀστροπελέκι
παλάτι ἔχει τὸ βουνὸ
καὶ σκέπασμα τὸν οὐρανὸ
κ' ἑλλίδα τὸ τουφέκι.

Βαρεῖα, βαρεῖα βοῖζ' ἡ γῆ . .
ἓνα τουφέκι πέφτει.
Παντοῦ τροιμάρα καὶ σφαγῆ,
ἔδῶ φυγῆ ἐκεῖ πληγῆ,
ἐσκοτώσαν τὸν κλέφτη.

Σύντροφοι ἄσκεποι πεζοὶ
τὸν φέρονουν λυπημένοι
Καὶ τραγοδοῦν ὅλοι μαζί
ἐλεύθερος ὁ κλέφτης ζῆ
κ' ἐλεύθερ' ἀποθάνει

Ξύπνα γλυκεῖά μ' ἀγάπη
Κ' ἡ νύχτα 'ναι βαθεῖα
Κοιμᾶται ὄλ' ἡ φύσι
ὅλα σιωπηλά.

Μόνον τ' ἀχνὸ φεγγάσι
ποῦ σάν κ' ἐμ' ἀγριανᾷ
Μέσ' σ' τ' οὐρανοῦ ἀρμενίζει
τὴν ἥσυχ' ἐρημιά.

Ξύπια γλυκεῖά μ' ἀγάπη,
Κι' ἡ νύχτα 'ναι βαθεῖα
μᾶς καρτερ' ἡ βαροῦλα
στὴν ἀκροθαλασιά.

Διὰ τὰ γράφουν αὐτοὶ οἱ δύο οἱ Φαναριῶται τόσον καλὰ τὴν
γλῶσσαν τοῦ Χριστοπούλου πρέπει ἐξ ἅπαντος γὰ τὴν ἐγνώριζαν ἀπὸ
τὴν πατρίδα των, τὸ Βουκορέστιον, καὶ εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτον, ἂν

ἐπέμειναν εἰς αὐτὴν καὶ εἰργάζοντο πρὸς ἐμπέδωσίν της εἰς τὴν Ἑλλάδα. Παρεσύρθησαν ὅμως μετ' ὀλίγον ἀπὸ τοὺς ἐν Ἀθήναις συμπατριώτας των, καὶ ἄλλαξαν τὸ λεκτικόν των κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις της Σχολῆς τοῦ Σκραλάτου. Εὐρόντες δὲ καὶ ἄλλους ὁμίφρονάς των ἐγέμισαν τὴν Ἑλλάδα μετ' αἰουσίας ἐκεῖνας εἰς τὴν δῆθεν καθαρεύουσαν μεταφράσεις τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Ἀριστοφάνους, τοῦ Πλουτάρχου καὶ μετ' αἰουσία ἐκεῖνα διηγήματα, τὰ ὅποια ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη ἐχρησίμευσαν ὡς διδακτικὰ βιβλία εἰς τὰ Σχολεῖά μας, ὅχι βεβαίως πρὸς ὕψελος τῶν ἀναγνωστῶν των.

Τὴν πρώτην ὄθησιν πρὸς ἐπίανον τοῦ δημόδου ἕφους εἰς τὸν γραπτὸν λόγον τὸν ἔδωσεν αὐτὴ ἡ Κυβέρνησις, τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐπεφόρτισε τὸν μακαρίτην Βαλαωρίτην νὰ προσφωνήσῃ, εἰς τ' ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος του, τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον. Ἦ προσφωνήσις ἔγινεν, ὡς γνωστὸν, εἰς τὴν Δημοτικὴν Γλῶσσαν, καὶ τόσον συνεκίνησε τὸ πλῆθος, ὥστε ἐν ροπῇ ὀφθαλμοῦ ἐγενικεύθη ἡ ἰδέα εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅτι μόνη αὐτὴ ἡ Γλῶσσα εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ ἐγγίξῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν καρδίαν καὶ νὰ ἐξάιρῃ τὸν πατριωτισμὸν του μέχρι παραφροσύνης. Καὶ ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὅλοι σχεδὸν οἱ στιχορρογοὶ μας ἄλλαξαν γλῶσσαν, καὶ ἄρχισαν νὰ γράφουν τὴν Δημώδη, καὶ μάλιστα ὑσάκις ἐπρόκειτο ν' ἀποτανθῶσι πρὸς τὸν λαὸν καὶ νὰ παρορμήσωσιν αὐτὸν εἰς εὐγενῆ τινα πράξιν, εἰς μεγάλην τινα θυσίαν. Τίς δὲν ἐνθιμεῖται τὴν ἐσπερίδα ἐκείνην τοῦ Παρνασσοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ μακαρίτης Παράσχος ἀνήρπασε τὰς καρδίας ὅλων μετ' ὁ Ὀρφανὸ τῆς Κρήτης, τὸ ὅποῖον ἔγραψε παρὰ τὴν συνήθειάν του εἰς τὴν Δημώδη ;

Τὸ προτέρημα ὅμως τοῦτο τῆς Δημώδου καὶ ἡ μεγάλη ευκολία τὴν ὁποίαν εἵρισκον οἱ ποιηταὶ μας ὅταν ἔγραφον εἰς Γλῶσσαν, ἢ ὁποία μὴ ἔχονσα ἀκόμη ὀρισμένους γραμματικὸς κανόνας, συγχωρεῖ εἰς τὸν γράφοντα νὰ μεταχειρίζεται τύπους διαφορωτάτους, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ ἰδίους νὰ πλάττῃ ὅλα ταῦτα αἴψῃσαν, ὡς ἦτον ἐπόμενον, τὸν ἀριθμὸν τῶν νέων μας ποιητῶν ἐπ' ἀπειρον, καὶ ἐντὸς ὀλίγου, ἡ Ἑλλὰς ὅλη ἐγέμισεν ἀπὸ ποιήματα δημοτικὰ, τὰ ὅποια ὅμως, ἀντὶ ν' αὐξήσων ἐλάττωσαν τὸ γόητρον τῆς δημώδου, καὶ τόσον ὥστε ἐπὶ πολλὰ ἔτη, τὰ εἰς αὐτὴν γραφόμενα ποιήματα ἀπεκλείοντο συστηματικῶς ἀπὸ τοὺς

ποιητικούς Διαγωνισμούς τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ ἕκαμιν τὴν « Ἐοσίαν » νὰ μεταβῆ πρόωρα εἰς τὸν ἄλλον κόσμον.

Νέαν ὅμως ᾄθησιν πρὸς εἰσαγωγὴν τοῦ ἰδιώματος τούτου εἰς τὸν γραπτὸν λόγον ἔδωσεν ὁ ἐν Παρισίοις τὴν Νεοελληνικὴν διδασκων Κ. Ι. Ψυχάρις, ὅταν κατὰ τὸ 1888, μὲ τὸ περιήρημόν του « Ταξεῖδι » ἀναστάτωσε τὸν κόσμον ὅλον καὶ ἀπέσυρεν ἐναντίον του τὴν κατακραυγὴν τοῦ Πανελληνίου. Εἰς τὰς Ἀθήνας μάλιστα, τὴν πατρίδα τῆς Καθαρευούσης, τόσον εἶχον ἐξαμφθῆ τὰ πνεύματα, ὥστε ἐπὶ ἐν ὅλον ἔτος, ὅλα τὰ ἄλλα ζητήματα εἶχον μείνει κατὰ μέρος, καὶ δὲν ἔμεινε κανεὶς νὰ μὴ λάβῃ μέρος εἰς τὴν συζήτησιν καὶ νὰ μὴν προστατεύσῃ τὴν ἀπὸ ἑνα ἐκφραγμισθέντα Ἑλληνα ἐπαπειλούμενην ἐθνικὴν τῶν Ἑλλήνων Διάλεκτον.

Ὅταν ὁμως μετὰ τινα καιρὸν τὰ πνεύματα καθησύχασαν καὶ ἄρχισαν αἱ ἐπὶ τοῦ θέματος συζητήσεις νὰ γίνωνται ψυχρότεραι, εὐρέθη ὅτι ὄχι ὀλίγοι τῶν Δογίων μας καὶ οἱ πλείοτεροι τῶν ἐν Εὐρώπῃ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς Νεοελληνικῆς καταγινόμενων, σὺννεμερίζοντο τὰς ἰδέας τοῦ Κ. Ψυχάρη καὶ αἱ μετ' ὀλίγον ἐκδοθεῖσαι εἰς τε τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν σπουδαῖαι περὶ τοῦ θέματος πραγματεῖαι, ἠΐξῃσαν τὸν ἀριθμὸν τῶν προσηλύτων εἰς βαθμὸν ἀνέλπιστον ὥστε σήμερον ἔχομεν ὄχι μόνον πλῆθος ποιημάτων πρωτοτύπων, καὶ μεταφρασμένων, ὄχι ὀλίγα ἱστορικά, φιλοσοφικά καὶ ἐπιστημονικά συγγράμματα γραμμένα εἰς τὴν Δημῶδη, ἀλλὰ καὶ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας τακτικώτατα πρὸ χρόνων ἐκδιδομένας, καὶ τῶν ὁποίων ἡ κυκλοφορία κατ' ἐκάστην καταπληκτικῶς αὐξάνει. Καὶ ἂν ἡ κατάστασις αὕτη ἐξακολουθήσῃ ὀλίγα ἀκόμη ἔτη, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι τὸ δημῶδες ἰδιώμα ἰτὰ ἐπικρατήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τῆς Καθαρευούσης, ἀρκεῖ νὰ περιορισθῇ εἰς τὰ ὄρια, τὰ ὁποῖα, διέγραψαν εἰς αὐτὸ οἱ Κωνσταντάδες καὶ οἱ Φιλιππίδαι.

Ἄτυχῶς ὅμως, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον συνέβη εἰς τοὺς Καθαριολόγους ἐπανελήφθη καὶ εἰς τοὺς Δημοτικιστάς. Ὅπως ἐκεῖνοι ἐπεχειρήσθησαν νὰ ἐξελληνίσουν τὴν γραφομένην μὴ γνωρίζοντες ὅσα ἔπρεπεν Ἑλληνικὰ, οὕτω καὶ αὐτοὶ ἀνέλαβον νὰ συμπληρώσουν τὴν λαλουμένην, ἔχοντες ὡς μόνον βοήθημα τὰ ὀλίγα δημοτικὰ τὰ ὁποῖα ὁ καθένας τῶν ἔμαθεν εἰς τὴν πατρικὴν του οἰκίαν καὶ ἀργότερα, ἀπὸ τοὺς πρώτους συμμαθητάς του εἰς τὸ Σχολεῖον. Ὡς ἐκ τούτου ἔφθασαν καὶ αὐτοὶ

εις τὰ ἴδια μὲ τοὺς Καθαριολόγους ἀποτελέσματα. Ἄντι νὰ τακτοποιήσουν τὴν λαλουμένην, ἐφόρτωσαν αὐτὴν μὲ ἕνα πλῆθος χυδαῖσμιῶν καὶ βαρβαρισμῶν, τοὺς ὁποίους ὁ ἀναγινώσκων, εἰς ὅποιανδήποτε τάξιν τῆς κοινωνίας καὶ ἂν ἀνήκη, ἀποστρέφεται ὄσον καὶ τῶν Λογιωτάτιον ταῖς Ἑλληνικούραις.

Ἄρκει νὰ ρίψῃ τις ἕνα βλέμμα εἰς τὰ μέχρις σήμερον γραφέντα εἰς τὴν Γλῶσσαν ταύτην διὰ νὰ πεισθῇ περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λεγομένων

« Κάποτε, γράφει πού ὁ Κ. Ψυχάρις εἰς τὸ Ταξειδί του,
» κάποτε μ' ἔρχεται νὰ φωνάξω δυνατὰ, ποῦ ὅλος ὁ κόσμος νὰ μ' ἀκούσῃ:
» Μὴ, μὴ, μὴ! μὴ χαλνᾷτε τὴν γλῶσσαν! καταστρέφετε τὴν ἀρχαίαν
» καὶ τὴν νέαν μαζί! Θέλετε Γλῶσσα ποῦ νὰ μοιάξῃ τόντις τὴν
» ἀρχαίαν, ποῦ νὰ ἦναι ἡ ἴδια Γλῶσσα, πάρτε τὴν Γλῶσσιν τοῦ
» λαοῦ. Θέλετε ξένη γλῶσσα, πάρτε τὴν καθαρέβουσα. Θὰ δείξῃ σ' ὄλο
» τὸν κόσμον, ποῦ τόντις χάθηκε ἡ ἀρχαία

» Ἀφῆστε τὴν ψερτομάθησιν, τὴν ψερτοσοφίαν, τοὺς συμμιθια-
» σμοὺς (Sic) καὶ τοὺς Δασκάλους. Μὴ πιστέβετε ὅσα λέν, ποῦ
» βαθυηδὸν ἡ γλῶσσα θὰ καλιτερέψῃ καὶ ποῦ θὰ γράφουμε μιὰ μέρα
» σὺν τὸν Ξενοφῶντα. Μόνον παῦ σας λέει κανεὶς τέτοιον λόγο, σὰς
» δείχτει ποῦ δὲν κατάλαβε ἀκόμη μίτε τί εἶναι Ξενοφῶντας μίτε τὸ
» τί θὰ πῇ Γλῶσσα

» Τί μὲ μέλει ποῦ θυμώνετε τῶρα μ' ὄσους σὰς μιλοῦν ἔτσι. Μιὰ
» μέρα θὰ καταλάβητε οἱ ἴδιοι τὸ κακὸ ποῦ μᾶς κάμετε ὄλους! καὶ θὰ
» κλαῖτε καὶ θὰ λυπᾶσθε καὶ δὲν θὰ μπορῆτε πιά νὰ διορθώσετε τὸ
» λάθος σας. Ἄχ! τί βιάσανο ποῦ εἶναι νὰ βλέπῃ κανεὶς τὴν ἀλήθειαν
» καὶ νὰ μὴ μπορῆ νὰ τὴν δείξῃ σ' τοὺς ἄλλους! »

Δὲν ὑπάρχει ἀμυριβολία, ὅτι ὁ Κ. Ψυχάρις ἐσπούδασεν ἀπὸ ὄλους καλιτέρα τὴν σήμερον ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλουμένην, καὶ τὸ Ταξειδί του εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πλέον καλογραμμένα συγγράμματα του. Καὶ ὅμως, ἡ Γλῶσσα εἰς τὴν ὅποιαν εἶναι γραμμένο, διαφέρει σημαντικὰ ἀπὸ τὴν Δημιώδη. Εἰς τὸ ἀνωτέρω ἀναγραφέν ἀπόσπασμα τοῦ Συγγράμματος τούτου, ἀπαντῶμεν ἀμέσως τὰς λέξεις ἀρχαία, νέα, καὶ καταστρέφω

αἱ ὁποῖαι δὲν ἀνήκουν εἰς τὴν Δημιώδη. Ὅσαίς ὁ λαὸς θέλει νὰ ἐκφράσῃ τὰς ἰδέας ταύτας, λέγει: ἡ παλιὰ Γλῶσσα ἢ καινούργια Γλῶσσα, μεταχειρίζεται τὰ ῥήματα: **χαλνῶ, φθέρνω, ἀρανίζω, ὄχι καταστρέφω.** Καὶ ἐπειδὴ γνωρίζομεν, ὅτι ὁ Κ. Ψυχάρης δὲν ἔρχεται εἰς συμβιβασμούς, ἀποροῦμεν πῶς εἰς τὸ μέρος τοῦτο τοῦ βιβλίου του, τοῦ διέφυγαν Ἕλληνισμοὶ, τοὺς ὁποίους ἀναμιφβόλως θὰ ἐπέκρινεν εἰς ἄλλους.

Ἐν ἄλλο τὸ ὅποιον ἀπομακρύνει τὴν Γλῶσσαν τοῦ **Ταξειδίου** ἀπὸ τὴν λαλουμένην, εἶναι ἡ μέχρις ἀηθείας χοῆσις τῆς λέξεως **ποῦ.** Εἰς τὸ ἄνω ἀναγραφὲν αὐτοῦ χωρίον ἀπαντᾷται ἡ λέξις **δεκάκις,** καὶ εἰς ὅλας τὰς σημασίας, τὰς ὁποίας τὴν ἔδωσαν οἱ δημιουργήσαντες αὐτὴν Ἴταλοι, διὰ νὰ τὴν ἐξιώσωσιν μὲ τὸ πολυσήμαντόν των **che,** καὶ τῶν ὁποίων τὰς περισσοτέρας μόνος του ὁ λαὸς πρὸ πολλοῦ τὰς παραιτήσεν. Ἐν ἀκόμῃ λέγομεν ὁ **ἄνθρωπος ποῦ, ἡ γυναῖκα ποῦ, τὸ παιδί ποῦ κλ.** δὲν λέγομεν ὅμως οὔτε **λέν ποῦ ἦλθε** ἀλλὰ **λέν πῶς ἦλθε·** οὔτε **φωναίζω δυνατὰ ποῦ** νὰ μ' ἀκούσῃ ὁ κόσμος, ἀλλ' ὡς **ποῦ νὰ μ' ἀκούσῃ ὁ κόσμος ὅλος,** ἢ καὶ παραλείπομεν ὅλος διόλον τὸ **ποῦ: φωναίζω δυνατὰ, νὰ μ' ἀκούσῃ ὁ κόσμος ὅλος.** Ἐπειτα αἱ λέξεις **τόντις, σήμερις, ὄντας, δείκτω, ἄντρας κλ.** τὰς ὁποίας τόσον συχνὰ ἀπαντᾷ τις εἰς τὰ γραφόμενα τοῦ Κ. Ψυχάρη, κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ πλέον νὰ ἀρνηθῇ ὅτι προῆλθον, ὄχι ἐκ φυσικῆς μεταπλάσεως τῶν τῶ **ὄντι, σήμερον, ὅταν κλ.** ἀλλ' ἐκ ξενικῆς ἐπ' αὐτῶν ἐπιδράσεως. Εἶναι λοιπὸν βαρβαρισμοὶ καὶ ὡς τοιοῦτους ἔπρεπεν οἱ ἀναλαμβάνοντες τὴν διόρθωσιν τῆς λαλουμένης ν' ἀρχίσουν νὰ τοὺς ἀποφεύγουν.

Ἄλλ' ὁ Κ. Ψυχάρης δὲν περιορίζεται ἕως ἐδῶ. Γράφων ἐσχάτως πρὸς τὸν φίλον του Κων Ἐξαρχον, τὸν συγγραφέα τοῦ Διηγήματος **Στὴν Κερασιὰ** λέγει:

« Ἐδῶ θὰ μὲ τζακώσης, ἢ θὰ μὲ ρωτήξης δηλαδὴ, γιατί σέ »
» **μαλλώνω.** Καὶ γὰρ, θὰ μοῦ πῆς, γράφω **ἀπ' ἐδῶ,** ἂν καὶ κανονικώτερον »
» τὸ **ἀπὸ 'δῶ.** Ἡ διαφορὰ, φίλε, εἶναι μεγάλη καὶ σπονδαία. Θαρρῶ »
» μάλιστα πῶς σοῦ τὴν ἔχω κιόλας σημειώσει πρὸ πάνω σ' τὸ γράμμα »
» μου, σὰ σοῦ ἔλεγα, πῶς δὲν τὰ χροειζοῦμεστε τὰ τέτοια καὶ μᾶς »
» **χαλνοῦν τὴν Γλῶσσα !!** »

Τὰ θὰ μὲ **τσακώσης, τὰ ρωτήξης, τὰ σὰν σοῦ ἔλεγα, τὰ τέτοια,** δὲν χαλνοῦν τὴν Γλῶσσα, καὶ τὰ **ἀπ' ἐδῶ** ἀντι τοῦ **ἀπὸ 'δῶ,** τὴν χαλνοῦν!

Ὁ μακαρίτης Καμπύσης εἶναι καὶ αὐτὸς ἓνας ἀπ' ἐκείνους, ὁ ὁποῖος κατὰ τοὺς δημοτικιστὰς ἔγραφε καλῆτερα τὴν λαλουμένην. Καὶ ὁμως ἡ ἔξης ἐπιστολή του πρὸς τὸν ἐν Βερολίνῳ Κ. Diesterich, δὲν μοι φαίνεται νὰ ἐπιβεβαιώη πολὺ τὴν ἰδέαν ταύτην.

« Ὁ Κλασικισμὸς, λέγει εἰς αὐτὴν, Βραχνᾶς μου κάθεται στὰ
» στήθια! Κάθε φορὰ ποῦ τὸν ἀκούω, ὅλο μου τὸ κορμὶ ταράζεται
» καὶ φρισονάρει. Δὲν εἶναι γιὰ μᾶς μεγαλῆτερο ἄλλο κατὰμουτρα
» πέταμα τῆς μικρότητάς μας καὶ τῆς ἀδυναμίας μας, παρὰ νὰ μᾶς
» θυμίζουν τὸν Κλασικισμὸ, καὶ νὰ μᾶς δείχνουν μιὰ προστασία. ἢ νὰ
» μᾶς λέγουν ἓνα γλυκὸ λόγο σὰν ψύχαλο σὲ διακονίῳ, μόνο γιὰτὶ
» ζοῦμεν ε' τοὺς τόπους ποῦ ἔζησαν ἄλλοτες ὁ Περικλῆς καὶ ὁ Φειδίας ».

Τὸ Βραχνᾶς ἀντὶ τοῦ Ἐριχλῆς, εἶναι πολὺ παλαιὰ λέξις τῆς Δημῶδους. Τὴν ἀναφέρει Μιχαὴλ ὁ Ψελλὸς εἰς τὰ συγγράμματά του, ὡς ἔκφρασιν τοῦ χυδαῖσμοῦ τοῦ καιροῦ του. Ἄλλὰ τὸ φρισονάρει εἶναι λείψανον τῆς Φραγκοκρατίας τὸ ὁποῖον τόσον μᾶλλον ἔπρεπε νὰ τὸ ἀποφύγη ὁ μακαρίτης, καθ' ὅσον ὁ λαὸς ἀντ' αὐτοῦ μεταχειρίζεται τὸ ἀνατριχιάζω, τὸ ὁποῖον εἶναι πολὺ καλῆτερον καὶ πολὺ ἐκφραστικώτερον. Ἀπὸ τὸ φρισονάρι καὶ κάτω ἡ φράσις τῆς ἐπιστολῆς δὲν εἶναι δημοτικὴ ἀλλὰ Δημοσθενικὴ μὲ λέξεις τῆς χυδαίας, καὶ ἀποροῦμεν πῶς ὁ μακαρίτης ἄφησεν ἀνέπαυρα τὰ ὀνόματα τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ Φειδία. Καὶ ὡς νὰ ἤθελε νὰ περιπαύῃ τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς Γλώσσης εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ ἴδιος Δημοτικιστὴς λέγει κατόπιν :

« Τρεχάτε, Φιλέλληνες, εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐκεῖ θὰ ἴδῃτε τὴν χλαμίδα!
» Θακοῦστε εἰς τὴν Ἀθήνα τοὺς σοφιστὰς καὶ τοὺς ρήτορας ε' τὴν
» Πνύκα. Στὸ σαλόνι τῆς Ἀσπασίας θ' ἀντικρίστε τοὺς καλλιτέχνας καὶ
» τοὺς φιλοσόφους. Στὸ Θέατρο θ' ἀκοῦστε τοῦ Αἰσχύλου τοὺς Πέρσας,
» τοὺς Βατράχους τοῦ Ἀριστοφάνη. Τεῖς ραψωδίες τοῦ Ὀμήρου ὅλοι
» των θάχουν στὰ χεῖλια, κ' οἱ νεανίαι θὰ τραγοῦδουν στὰ σωκίαια
» τοῦ Πίνταρου τοὺς ἕμνους καὶ τῆς Σαρῶς τὰ μινυρίσματα. Τρεχάτε
» φίλοι ε' τὴν Ἑλλάδα ».

Οἱ Νεανίαι καὶ τὰ μινυρίσματα δὲν συμβιβάζονται μὲ τὰ σωκίαια καὶ τοὺς ἕμνους τοῦ Πίνταρου. Ὅταν δὲ εἰπῆ κανεὶς τὸν Αἰσχύλον Αἰσχύλο, δὲν ἤξεύρω πῶς θὰ ὀνομάσῃ τὸν Chateaubriand ρωμαϊτικῶς.

Ἄλλος περίφημος Δημοκιτιστὴς εἶναι ὁ Α. Πάλλης. Ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ ἡ Γλῶσσα διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ λαλουμένην.

Ἴδοῦ τι ἔγραφε πρὸ ὀλίγων μηνῶν εἰς τὸν «Νουμᾶν» :

« Ἐπειδὴς τελεφερέα συζητᾶτε βλέπω, ποῖα ἢ καλῆτερι μετα-
» φραστικὴ Γλῶσσα τῶν ἀρχαίων Δραμάτων, ἀπεφάσισα καὶ ἐγὼ νὰ
» πῶ τὴν γνώμην μου, ὅπως συνηθίζω, μ' ἓνα παράδειγμα, καὶ κατα-
» πιάστῃκα τὴ μεταφραση τοῦ Κύνλωπα τοῦ Ἑβριπίδη ».

Ἄν δὲν ἐγνώριζα, ὅτι αἱ γραμμαὶ αὗται εἶναι τοῦ Κ. Πάλλης, θὰ ἔλεγον ὅτι ὁ γράψας αὐτάς δὲν ἔχει τὴν παραμικρὰν ἰδέαν περὶ τῆς φύσεως τῆς Νεοελληνικῆς Γλώσσης. Ἄν ὁ σκοπὸς του ἦτον νὰ εἴπῃ ποῖα εἶναι ἡ Γλῶσσα εἰς τὴν ὁποῖαν ἡμποροῦν καλῆτερον νὰ μεταφρασθῶν τὰ ἀρχαῖα δράματα, ἡ ἔκφρασις τὴν ὁποῖαν πρὸς τοῦτο ἐξέλεξεν εἶναι ἀτυχεστάτη. Τὸ μεταφραστικὴ Γλῶσσα οὔτε εἰς τὴν Δημοτικὴν ἀνήκει, ἀλλ' οὔτε εἰς τὴν ἀρχαιότητα εἶχε ποτὲ τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποῖαν ὁ Κ. Πάλλης τὴν ἔδωκεν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην.

Ἄπ' ἐναντίας εὐρίσκομεν, ὅτι ὁ Κ. Πάλλης ἔπραξε κάλλιστα νὰ βάλλῃ εἰς τὸ στόμα τῶν βοσκῶν τῆς Συκελίας τὴν Γλῶσσαν τῶν Βλαχοπομιένων τῆς Χιμάρας, τὴν ὁποῖαν φαίνεται ὅτι κατέχει ἀπὸ τοὺς ἄλλους καλῆτερα :

Ἴστ! ἐκεῖ μὴν πᾶς!
Ἴστ! στὴ δροσερὴ πλαγιᾷ!
Πέτρα ὄρε θὰ φᾶς!
Ἰρόγγα ὄρε κριάρι
τοῦ κοπαδιοῦ μοστάρη,
πρόγγα, νάχεις γιὰ κλ.

Τι Γλῶσσα ὅμως εἶναι ἐκείνη ὅπου ἔδωκεν εἰς τὸν Σιληνὸν, τὸν πατέρα τῶν προειρημένων βοσκῶν; Εἶναι ἡ Δημοτικὴ ἢ ἡ Γιαννιώτικη, ἢ τὴν ἔπλασεν ὁ ἴδιος κατὰ μίμησιν τῆς Γλώσσης, τὴν ὁποῖαν ὁ Ἀριστοφάνης ἔδωκεν εἰς τὸν Σκύθην του;

Παραθέτομεν μέρος τοῦ Προλόγου τοῦ μεταφρασθέντος δράματος ὑπογράφοντες τὰ καθ' ἡμᾶς μᾶλλον ἐπιλήψιμα.

« Ἄχ! Βιάχε μου, γιὰ σένα τι τραβῶ καὶ τώρα καὶ ἴταν ἦμουν
 » νιός, μ' ἴσο κορμὶ σὰν κυπαρίσι. Πρῶτα θυμᾶσαι, τοτ' ἡ Ἥρα,
 » ποῦ σὲ λώλανε καὶ ξέκοψες ἀπ' τὴν Νεραΐδα, τὴν Νταντά σου: **στερνὰ**
 » σὰν πολεμοῦσες τοὺς Γιγάντους. . . . Καὶ τώρα νὰ χειρότερα
 » μοῦ βγήκαν στὸ κεφάλι· ἔστειλε (ἡ ἴδια) κλέφτες ἀπὸ τὴν Κυλαβριά
 » καὶ σ' ἄρπαξε ὡς τὰ βουνά της. . . . Κ' ἐγὼ, ἄμα τ' ἄκουσα, καιρὸ δὲ
 » χάνω, παρὰ, πηδῶ μέσα στὸ καιρὶ μὲ τὰ Σατιροπούλα μου καὶ τρέχω
 » νὰ σέβρω. Ἔτσι στὴν πρῆμνη καθισμένως ἐκυβερνοῦσα τὸ **διπλό-**
 » **λαμνο σκαφίδι** καὶ τὰ παιδιὰ μὲ τὰ κουπιὰ τους δώσ' του σήκωναν
 » ἀφροὺς κυπῶντες τὸ **γαλάζο κύμα** !!

Ἄν ὑποθέσωμεν ὅτι αἱ λέξεις ἴσο καὶ **γαλάζιο** τῆς Δημοτικῆς διεστράφησαν εἰς ἴσο καὶ **γαλάζο** κατὰ μίμησιν τῆς Ἑλλάδος τοῦ Σκύθου τοῦ Ἀριστοφάνους, μένει πάλιν εἰς τὸ παθητικὸν τῆς Ἑλλάδος τοῦ Κ. Πάλλη, ὅτι αἱ Σκυθικαὶ λέξεις τοῦ Ἀριστοφάνους ἐξακολουθοῦν νὰ ἴναι εἰς χρῆσιν εἰς τοὺς συμπατριώτας τοῦ Σκύθου, τοὺς Ἀλβανοὺς ἕως σήμερον, ἐνῶ τὸ ἴσο καὶ τὸ **γαλάζο** δὲν ἀκούονται εἰς κανέναν τόπον.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἔκφρασις ἴσο κορμὶ σὰν κυπαρίσι δὲν εἶναι πλέον ἐπιτυχημένη. Εἰς τὰ Ἑπειρωτικὰ τραγούδια ἀπαντᾷ τις πολλάκις κορμὶ λαμπάδα, φηλὸ σὰ κυπαρίσι, ἀλλὰ κορμὶ ἴσο σὰ κυπαρίσι, δὲν ἐνθυμοῦμαι νὰ τὸ ἀπῆντησα ποτέ. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι τὸ **στερνὰ** ἐσχηματίσθη κατὰ συγκοπὴν ἀπὸ τὸ **υστερινὰ**. Εἰς τὴν Μακεδονίαν ὅμως, ὅπου ἀναντιρρήτως, ἡ Δημοτικὴ ὀμιλεῖται καλύτερα παρ' εἰς ἄλλα τὰ ἄλλα μέρη, ἡ λέξις αὕτη ἔχει ἄλλην σημασίαν· **καλὰ υστερινὰ**: ἀντὶ δὲ τοῦ χρονικοῦ ἐπιρροήματος **στερνὰ**, τὸ ὁποῖον φαίνεται νὰ ἰδιαίτῃ εἰς τὴν Ἑπειρον, οἱ Μακεδόνες μεταχειρίζονται τὸ **υστερα** ἢ **υστερις**.

Τὸν σὰν πολεμοῦσες, εἶναι ἐπίσης ἐσφαλμένον. Τὸ σὰν εἰς τὴν Δημοτικὴν ἀπαιτεῖ ῥῆμα ἐνεργοῦν ἀκαριαίως, ὄχι διαρκῶς σὰν πας, σὰν φας, σὰν ξυπνήσης, κλ. ἀλλὰ ὅταν τρῶς, ὅταν ξυπνάς, ὅταν πολεμοῦσες κλ.

Ἄν τὸ **λάμνω** σημαίη ἐλαίνω, κωπηλατῶ, ὅπως τὸ θέλει ὁ τὰ πάντα ἐξελληνίζων Βυζάντιος, θὰ ἦτον κάπως δικαιολογημένον τὸ ἐπίθετον **διπλόλαμνο καΐκι**.

Τὸ **Σκαφίδι** ὅμως, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἀναπληρῶνει τὸ **καΐκι**, δὲν ἔχει διόλου τὸν τόπον του. Εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα δούλην τε καὶ ἐλευθέρην, ὁ λαὸς **σκαφίδι** ὀνομάζει τὴν **μικρὰν σκάφην**, εἰς τὴν ὁποίαν αἱ γυναῖκες ζυμώνουν τὸ ψωμί, καὶ κανεὶς δὲν γνωρίζει ὅτι εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας, ἡ ἰδίᾳ λέξις ἐσήμαινε τὸ **μικρὸ καΐκι**.

Ἴδού ὅποιοι ὑπῆρξαν οἱ καρποὶ τοῦ περιφρήμον διδακτικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον εὐθὺς μετὰ τὴν ἀναγέννησιν εἰσῆχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐκεῖθεν διεδόθη εἰς ὅλον τὸν ἕξω Ἑλληνικὸν κόσμον. Μετὰ ἑβδομήκοντα ἐτῶν ἀνθυπαρξίαν καὶ ἄλλην τόσῃν Γυμνασιακῇ καὶ Πανεπιστημιακῇ ἐκπαίδευσιν οὔτε τὴν γραφομένην εἴμεθα εἰς κατάστασιν νὰ γράφωμεν οὔτε τὴν λαλουμένην !

Καὶ ὅμως κάθε ὥρα καὶ λιγάκι ἐρχόμεθα εἰς λόγους, ὑβριζόμεθα, διαπληκτιζόμεθα, πολλάκις δὲ καὶ νὰ αἰματοκυλιόμεθα διὰ τὸ **Γλωσσικὸν ζήτημα**, διὰ νὰ ὑποστηρίζωμεν δηλαδὴ οἱ μὲν τὴν Δημοτικὴν οἱ δὲ τὴν Καθαρεύουσαν ὡς τὴν μόνην ἐθνικὴν Γλῶσσαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους !

Τὶ πρέπει λοιπὸν νὰ γίνῃ διὰ νὰ ἐξέλθωμεν ἀπὸ τὴν δυσάρεστον ταύτην κατάστασιν, ἢ ὁποῖα ὄχι μόνον εἰς μεγάλας δακρύνας μᾶς ὑποβιάλλει, ὄχι μόνον τὴν φιλολογικὴν μας πρόοδον ἐμποδίζει, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν χλεύην τῶν Εὐρωπαιῶν συχνότατα μᾶς ἐκθέτει ; Πρέπει ἄρτιγε νὰ συνταχθῶμεν μὲ τοὺς περὶ τὸν Ψυχάριον, καὶ καταργοῦντες τὴν Καθαρεύουσαν νὰ εἰσαγάγωμεν τὴν Δημώδη καὶ εἰς τὸν Ἰραπτὸν λόγον, ἢ πρέπει νὰ προτιμήσωμεν τὸ σύστημα τοῦ Κ. Χατζιδάκι, καὶ παραιτήσαντες εἰς τὴν τύχην τῆς τὴν Δημώδη, νὰ προσπαθίσωμεν ὅλας δυνάμειν νὰ γενικεύσωμεν τὴν χρῆσιν τῆς Καθαρευούσης, μέχρις οὗ κατασταθῇ ἡ μόνη Γλῶσσα τοῦ Ἑλλ. Κράτους ;

Νομίζω, ὅτι οὔτε τὸ ἓν πρέπει νὰ γίνῃ οὔτε τὸ ἄλλο. Τὰ δύο ἰδιώματα εἶναι τόσον σφικτὰ συνδεδεμένα μὲ τὴν παρουσίαν τοῦ ἔθνους κατάστασιν, ὥστε οὔτε δυνατὸν εἶναι οὔτε συμφέρον νὰ θυσιασθῇ τὸ ἓν χάριν τοῦ ἄλλου.

Ὡς πατροπαράδοτος καὶ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας μηδέποτε παύσασα λαλουμένη, ἡ Δημοτικὴ μᾶς συνδέει, ὅσον οὐδὲν ἄλλο, μὲ τοὺς πρώτους εἰς τὴν Ἑλλάδα λαλήσαντας τὴν Γλῶσσαν

ταύτην, καὶ ἔχουν κάθε δίκαιον οἱ ὀνομαζόντες αὐτὴν **εθνικὴν τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων Γλῶσσαν!** Ἐνῶ ἡ Γραφομένη, οὕσα γέννημα θρόμμα τῆς ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων Ἑλληνοφόνου Ἀλεξανδρινῆς Πανεθεσμίας, μόνον μ' ἐκείνην ἡμπορεῖ ἐθνικῶς νὰ μᾶς συνδέσῃ.

Ἀλλὰ καὶ ἡ Γραφομένη δὲν ἔχει ὀλιγώτερα δικαιώματα υπάρξεως καὶ διατηρήσεως. Μ' ὄλην τὴν εὐτελεῖ αὐτῆς καταγωγὴν καὶ σύνθεσιν, ἡ Γλῶσσα αὕτη ἔχρησήμευσεν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν ὑπὲρ τὰς δύο χιλιάδας ἔτη, ὡς τὸ μόνον γραφικὸν μέσον, διὰ τοῦ ὁποῖου οὗτος ἀνεκοίτωνεν εἰς τοὺς συμπατριώτας του τὰς ἰδέας του, τοὺς πόθους του, τὰ διανοήματά του· καὶ εἰς τὸ διάστημα τοῦτο τόσον ὑπὸ τοῦ λαοῦ μετεπλάσθη, τόσον μὲ τὴν ὑπ' αὐτοῦ λαλομένην ἀνemίχθη, ὥστε πολλάκις μὲν αὐτῆς συνεταυτίσθη. Δὲν θὰ ἦτον λοιπὸν οὔτε ὀρθὸν, ἀλλ' οὔτε συμφέρον ν' ἀπομακρύνωμεν αὐτὴν σήμερον ἀπὸ τῆν ὑπηρεσίαν, ὅπου ὁμολογουμένως ἐκτελεῖ ἀκόμη ἀρκετὰ καλὰ τὰ χρέη της, διὰ νὰ ἐνθρονίσωμεν ἀντ' αὐτῆς τὴν λαλομένην, ἡ ὁποία μ' ὅλα της τὰ κληρονομικὰ δικαιώματα, δὲν εἶναι ἀκόμη εἰς κατάστασιν νὰ ἐκφράσῃ ὅσα ὁ Ἑλλ. Λαὸς ἔχει σήμερον νὰ ἐκφράσῃ.

Πρέπει λοιπὸν νὰ μένουν τὰ πράγματα ὅπως εἶναι, καὶ οἱ Λόγιοι μᾶς ἀντὶ νὰ λογοφέρωνται κάθε λίγο καὶ λιγάκι, ἀντὶ νὰ φορτώνουν τὴν Γλῶσσαν, οἱ μὲν μὲ βαρβαρισμοὺς ἀξέστους, οἱ δὲ μὲ ἑλληνισμοὺς καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἴδιους ἀκαταλήπτους, πρέπει νὰ προσπαθήσουν νὰ συμπλησιάσουν τὸ δύο ἰδιώματα ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον, ἀφαιροῦντες ἀπ' αὐτὰ πᾶν ὅ,τι **Ξενικὸν ἢ ἀρχαῖκόν** τὰ χωρῖζει, καὶ ἀντικαθιστῶντες τὰ ἐλλείποντα διὰ λέξεων λαμβανομένων κατὰ προτίμησιν, ἀπὸ τῆν ζῶσιν τοῦ Λαοῦ Γλῶσσαν· ἐν ἀνάγκῃ ὅμως καὶ ἀπὸ τῆν ἀρχαίαν ὡς καὶ ἀπὸ αὐτὰς τὰς ξένας γλώσσας, ὅσάκις τὰ ὀνομαζόμενα πράγματα εἶναι ξένα. Οὕτω δὲ πρῶτοντες δὲν θ' ἀργήσουν νὰ ἐξομοιώσουν τὰ δύο ἰδιώματα καὶ νὰ παύσουν **τὴν λεκτικὴν Διγλωσσίαν**, τὸ ὁποῖον θὰ ἦναι τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν τελείαν τῆς λαλομένης ἐπικρατήσιν.

Ἄλλο βῆμα πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν θὰ ἦτον ἡ **εἰσαγωγὴ τῶν δημοτικῶν τύπων εἰς τὸν γραπτὸν λόγον.** Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι τόσον εὐκόλον ὅσον τὸ φαντάζονται οἱ Δημοτικισταὶ μᾶς.

Τὸ ἐν χρήσει ἀγράφητον δὲν εἶναι Ἑλληνικόν. Διεμορφώθη ἀπὸ τοῦ Φοινικοῦ κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Ἰωνικῆς καὶ τῆς Ἀττικῆς Διαλέκτου

καὶ ἀτυχῶς τόσον ἀτέχνως, ὥστε τὸ ὀρθογραφικὸν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς εἶναι τὸ δυσκολώτερον κεφάλαιον τῆς Γραμματικῆς τῆς. Ἐνῶ ἡ Δημοτικὴ μας Γλῶσσα ἀνέρχεται μέχρι τῶν προϊστορικῶν ἢ προδιαλεκτικῶν χρόνων καὶ διατηρεῖ ἀκόμη τὴν ἀλότητα καὶ τὴν εὐκαμψίαν τῆς Γλώσσης τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἀντιθέτως πρὸς τὴν Ἀττικὴν Λιάλεκτον, ἡ Γλῶσσα αὕτη δὲν ἀναγνωρίζει οὔτε μακρὰ φωνήεντα οὔτε βραχέα, οὔτε τὴν ἀτελείωτον σειρὰν τῶν Διαθόγγων. Τὰ φωνήεντά της εἶναι πάντοτε τῆς ἰδίας ἀξίας κατ' ὅσον δὲ παρουσιάζονται εἰς τὸν λόγον τονισμένα ἢ ἄτονα, ὑπόκεινται εἰς ὀρισμένας μεταβολάς, ἀγνώστους εἰς τὴν ἀρχαίαν. Πῶς εἶναι λοιπὸν δυνατὸν νὰ ἐπιβάλλωμεν εἰς τὴν Γλῶσσαν ταύτην τὸ γραφικὸν σύστημα τῶν ἀρχαίων, χωρὶς νὰ καταδικάσωμεν αὐτὴν ἐκ τῶν προτέρων εἰς τὸν δι' ἀσφυξίας θάνατον;

Οἱ Δημοτικισαὶ οἱ ὅποιοι ἔγραφαν ἤδη αὐτὴν τοιοῦτοτρόπως ἐνόησαν ἀμέσως τὴν δυσκολίαν καὶ ἐπροσπάθισαν ἄλλοι ἄλλως νὰ ὑπερνωθῶσιν αὐτήν. Ἄλλ' αἱ διορθώσεις αὗται εἶναι τόσοσιν μονομερεῖς ὥστε χάνουν κάθε σημασίαν, προκειμένου λόγου περὶ ζητήματος τόσοσιν μεγάλου.

Ἄς μὴν ἀπατώμεθα!

Διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ἡ Δημοτικὴ μας εἰς τὸν γραπτὸν λόγον, καὶ νὰ γίνῃ μίαν ἡμέραν ἡ φιλολογικῶν Ἑλλήνων Γλῶσσα, μία μόνη ὁδὸς, ἐν μόνον μέσῳ ὑπάρχει, καὶ τοῦτο εἶναι νὰ ἐθρεθῇ τὸ εἰς αὐτὴν ἀναγκαιοῦν ἀλφάβητον. Ἀλφάβητον δυνάμενον νὰ σημάνη ὅλας τὰς εἰς αὐτὴν ἀκουομένας φωνάς, ὅλους τοὺς εἰς αὐτὴν συνήθεις φωνητικὸς συνδυασμοὺς, καὶ ἡ διασκευὴ τοῦ ἀλφαβήτου τούτου ἀπαιτεῖ μακρὰν σειρὰν σπουδῶν τὰς ὁποίας οὐδ' ἐφαντάσθησαν οἱ μέχρι τοῦδε περὶ τὸ Γλωσσικὸν ζήτημα ἀσχοληθέντες. Πρέλει πρὸ πάντων νὰ συναγθῶσιν αἱ ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνατολῆς ἐν χρήσει δημοτικαὶ λέξεις καὶ φράσεις, καὶ ἀροῦ καθαρισθῶν ἀπὸ τοὺς Ἀρχαϊσμοὺς καὶ τοὺς ἄλλους ξενισμοὺς, νὰ ἐξετασθῶσιν ὑπὸ φωνολογικὴν καὶ μορφολογικὴν ἔποψιν, καὶ ν' ἀναγραφῶσι μεθοδικῶς ὅλα αὐτῶν τὰ φωνολογικὰ φαινόμενα. Μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἤμπορέσωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν τὸν σκοπὸν μας. Κατὰ τὸν δρόμον ὅμως τὸν ὅποιον ἔλαβον αἱ γλωσσολογικαὶ σπουδαὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ μὲ τὸ ἀρχαῖον πνεῦμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὅλοι μας ζῶμεν καὶ κινούμεθα, δὲν εἶναι ἐλπίς νὰ φθάσωμεν γρήγορα εἰς τὸ ποθοῦμενον. Ἢ εἰσαγωγῇ

νέου ἀλφαβήτου καὶ νέας ὀρθογραφίας εἰς τὴν Γλῶσσαν μας εἶναι σήμερον πολὺ δυσκολωτέρα παρ' ἢ τῶν Ἑκκλησιῶν ἔνωσις. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ πάντα εἰς τὸν κόσμον τοῦτον εἶναι δυνατὰ, ἤμποροῦμεν καὶ ἡμεῖς νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι μίαν ἡμέραν, Θεοῦ εὐδοκοῦντος, καὶ ταῦτα θὰ συντελεσθῶσι. Ἔως τότε ὅμως θὰ εἴμεθα ἀναγκασμένοι νὰ γράφωμεν μὲ τὸ ἀλφάβητον καὶ τὴν ὀρθογραφίαν τῶν ἀρχαίων, ἀφαιροῦντες ἀπ' αὐτὴν πᾶν ὅ,τι ἰδιάζει εἰς τὴν ἀρχαίαν ἢ εἶναι περιττὸν εἰς τὴν νέαν. ὅπως ἐπραξάν οἱ Μηνιαῖται, οἱ Βηλαραῶδες καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἀγῶνος. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ λησμονοῦμεν, ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τοῦ γράφειν ἂν σήμερον ἐπαρκῆ εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ Ἑθνους, δὲν εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὅποτος θὰ ἀνυψώσῃ μίαν ἡμέραν τὴν Γραφομένην εἰς Φιλολογικὴν Γλῶσσαν. Διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο πρέπει ἢ νὰ **ἐξελληνισθῇ** ἢ νὰ **ἐκχυδαῖσθῇ** αὕτη καθ' ὀλοκληρίαν· καὶ ἐπειδὴ τὸ μὲν πρῶτον δὲν εἶναι δυνατὸν, τὸ δὲ δεύτερον δὲν τὸ θέλομεν κατ' οὐδένα τρόπον, θὰ μένωμεν κατ' ἀνάγκην ἐκεῖ ὅπου εὐρισκόμεθα, οἱ μὲν θρηολογοῦντες, οἱ δὲ ὑπερηφανευόμενοι διὰ τὴν κατάστασίν μας.

*Ἡ σήμερον λαλουμένη
καὶ αἱ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὴν Ἀρχαίαν.*

Ἄν ἐπίρρη γλῶσσα, τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες δικαιούνται νὰ ὀνομάζουσι *ἔθνικὴν αὐτῶν γλῶσσαν*, καὶ ἡ ὁποία πραγματικῶς συνδέει αὐτοὺς μὲ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας, εἶνε ἀναντιρρήτως ἡ σήμερον ὑπὸ τοῦ ἔλλησιν κοινῶν λαλομένη.

Τὴν γλῶσσαν ταύτην τὰ ἑλληνόπαιδα τὴν μαθαίνουν κατ' εὐθείαν ἀπὸ τοὺς γονεῖς των, ὅπως αὐτοὶ τὴν ἔμαθαν ἀπὸ τοὺς ἰδικούς των καὶ ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς προγόνους των. Ἄν δὲ ἐξακολουθήσωμεν ἀναβαίνοντες τοιοῦτοτρόπως, θὰ φθάσωμεν ἐπὶ τέλους εἰς τὸ ζεῦγος, τὸ ὁποῖον ὠμίλησεν αὐτὴν τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ δὲν ὑπάρχει μὲν ἀμφιβολία, ὅτι ἡ γλῶσσα αὕτη, ἡ ὁποία ζῆ τώρα τριάκοντα ὄλους αἰῶνας, ἤρ' ἐλούθησε παρὰ πόδας τὰς τύχας τοῦ ἔθνους, καὶ εἰς τὸ διάστημα τοῦτο πλείστας ὁσας ἔπαθε μεταβολὰς καὶ παραμορφώσεις εἶνε ὅμως ἐπίσης βέβαιον, ὅτι μ' ὅλην τὴν ἐπιμονὴν τῶν σοφιστῶν καὶ τῶν διδασκάλων νὰ δώσωσιν εἰς τὰς λέξεις τῆς μορφῆς καὶ διατάξεις τῆς ὀρθότητος των, ἡ γλῶσσα οὕτη κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ πλείστα ὅσα τῶν στοιχείων τῆς παναρχαίας αὐτῆς συστάσεως, τὰ μὲν οὐδέποτε μεταβλήθηεντα τὰ δὲ ταχέως ἐξ ἐπισυμβάσεως διαφθορᾶς εἰς τὰς πρώτας αὐτῶν μορφὰς ἐπανελθόντα.

Συνέβη λοιπὸν εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην ὅτι καὶ εἰς τὸ ἔθνος τὸ ὁποῖον τὴν ἐλάλει. Ὅσάκις ἀπηλλάσσετο ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν ξένης τινοῦ ἐθνότητος, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκινδύνεε νὰ χάσῃ, ἤμω μὲ τὸν ἔθνικόν αὐτοῦ τύπον καὶ τὰς πατρικὰς του συνηθείας, δὲν ἐβράδυνε νὰ λη-

σμονήσῃ ἕνα ἕνα ὅλους τοὺς νεωτερισμοὺς, ὅλους τοὺς ξενισμοὺς καὶ βαρβαρισμοὺς, τοὺς ὁποίους εἰς τὴν περίστασιν ταύτην εἶχε προσκτίσει, διὰ τὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς ἀρχαίας αὐτοῦ συνηθείας, εἰς τὸν πρῶτον αὐτοῦ ἔθνικόν τύπον.

Εἶδομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ πρώτη εἰς τὴν Ἑλλάδα λαληθεῖσα ἐλληνικὴ γλῶσσα ἦτον ἡ Ἀρκαδικὴ ἢ Ἀρκαδικὴ ἢ Ἀγαθὴ καὶ ὅτι αὕτη, ὡς ἡ πρώτη οὕτως εἶπεν μεταγραφῇ τῆς Ἰνδοπερσικῆς γλώσσης συνίστατο κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ λέξεις τῆς γλώσσης ταύτης, ἐλάχιστα ἀπομακρυνόμενας ἀπὸ τοὺς ἀρχικοὺς αὐτῶν τύπους.

Εἶδομεν ἐπίσης, ὅτι καθ' ὃν καιρὸν οἱ Ἀρχάδες ἀνεμιγνύοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ τοὺς λαοὺς, τοὺς ὁποίους εὗρον ἔκτ' ἐγκατεστημένους, τοὺς Γραικοὺς, τοὺς Κούριτας, τοὺς Πάνας, τοὺς Θεσσαλοὺς τοὺς Αἰτωλοὺς, ἀργότερον δὲ μὲ τοὺς Δωριεῖς καὶ τοὺς Μακεδόνας, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν μετεσχηματίζετο εἰς αἰολο-αρκαδικὴν καὶ αἰολοδορικὴν κτλ., οἱ εἰς τὴν Συρίαν μείναντες ἀδελφοὶ των, οἱ Ἴωνες, ἀνέπτυξαν τὴν ἰδικὴν των μεταξὺ τῶν Κομισιῶν, τῶν Καρῶν καὶ τῶν Σύρων, εἰς ὄλως διάφορον τρόπον ὥστε ὅταν περὶ τὴν ΙΑ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα, οἱ δύο αὐτοὶ ἀδελφοὶ λαοὶ συναντήθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ γλῶσσα, τὴν ὁποίαν ἐλάλουν οἱ Ἴωνες, ἂν καὶ τῆς αὐτῆς καταγωγῆς, διέφερον οὐσιωδῶς ἐκείνης, τὴν ὁποίαν εὗρον ἔν χρήσει εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλ' ἡ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας συμβίωσις αὐτῶν μετὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι, ἐνδόλυνε τὴν μετ' ἐκείνων ἀνάμιξίν των καὶ τὸν σχηματισμὸν μιᾶς γλώσσης μικτῆς, περιεχοῦσης διαφορώτατα λεκτικὰ στοιχεῖα, διαφορωτάτους γραμματικοὺς τύπους. Καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην συνετάχθησαν τὰ πρῶτα ἥρωικά τῆς Ἑλλάδος ἄσματα, ἀπὸ τὰ ὅποια μετὰ ταῦτα οἱ Ἴωνες ἐσύνησαν τὴν Ἰλιάδα.

Εἶδομεν ἐπίσης, ὅτι ὅταν, περὶ τὴν ΙΑ' π. χ. ἑκατονταετηρίδα, οἱ Ἡρακλεΐδαι, τῇ βοήθειᾳ τῶν Δωριέων ἐπανήλθον εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὸ μεγαλείτερον μέρος τῶν Ἰόνων, καὶ ὅλοι οἱ Ἴωνίζοντες ἐκ τῶν ἐντοπίων, (Αἰολο-Πελασγοὶ) ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ μετοικήσουν πάλιν εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, τὴν Μικρῆσιαν καὶ τὴν Συρίαν κτλ., ὅπου ἐκ νέου ἐλθόντες εἰς σχέσεις μὲ τὰ Ἀσιανὰ ἔθνη, ἄρχισαν πάλιν νὰ ὑποφέρωσι τὴν ἐπίδρασίν των, καὶ τὸ ἔθνος ὅλον διηρέθη τότε εἰς δύο μεγάλα τμήματα, τὸ Ἑλλαδικὸν καὶ τὸ Ἀσιανὸν, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀνέπτυξε μετὰ ταῦτα τὸν βίον του καὶ τὴν Γλῶσσαν του ὄλως διόλου ἰδιορρυθμῶς.

Περὶ τὴν Θ' ὁμοίως π. χ. εκατονταετηρίδα ἐφευρέθη τὸ Φοινικικὸν Ἀλφάβητον, καὶ ἡ ταξεῖα αὐτοῦ παραδοχὴ ὑπὸ τῶν Ἰώνων, ἀνεστάτωσε τὴν τότε εἰς τὴν Ἀνατολὴν τῆς Γλώσσης κατὰστασιν καὶ ἔφερε τὴν **Διγλωσσίαν**.

Οἱ Γραμματισμένοι, καὶ αὐτοὶ κατὰ φυσικὸν λόγον ἦσαν οἱ Ἴωνες, ἐννοοῦσαν γράφοντες νὰ μεταχειρίζονται λέξεις καὶ τύπους Ἰωνικοῦς, ἔξ ἐκείνων δηλ. τοὺς ὁποίους εἶχον μορφώσει οἱ πρόγονοὶ των εἰς τὴν Συρίαν καὶ ἔπειτα ἐτελειοποίησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐνῶ ὁ ἀγράμματος λαὸς, καὶ οὗτος συνέκειτο κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ Ἑλληνισθέντας Αἰολοδωριοεῖς κλ. ἐπρωτιμοῦσε νὰ μεταχειρίζηται εἰς τὴν ομιλίαν του τοὺς προῖωνικοὺς τύπους, ἐκείνους δηλαδή, τοὺς ὁποίους εἶχε μάθει ἀπὸ τοὺς γονεῖς του, καὶ οἱ ὅποιοι εἶχον ἀναπνευθῆ προτοῦ νὰ ἔλθουν οἱ Ἴωνες εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οὕτως οἱ μὲν πρόωτοι γράφοντες μετεχειρίζοντο τὰς λέξεις : ὄφρῶς-ῶος, ὄδους-όντος, χεῖρ-ός, ὄνυξ-υχος, χήν-ός κλ. ἐνῶ οἱ ἀγράμματοι ὁμιλοῦντες ἐξηκολούθουν νὰ λέγουν τὸ φρύδι, τὸ δόντι, τὸ νύχι, ἡ χήνα κτλ. ὅλοι τύποι Αἰολοδωρικοὶ, λιγφθέντες ὡς εἴπομεν ἀπὸ τὴν Ἀκκαδικὴν, καὶ διὰ τοῦτο κλησιάζουν τόσον εἰς τὰ Ἰνδοπερσικὰ πρότυπα. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τελευταῖα ταῦτα λεκτικὰ στοιχεῖα, τὰ ὅποια οἱ τε Ἴωνες καὶ οἱ Ἀττικοὶ ἐκ συστήματος διέγραφαν πᾶντοτε ἀπὸ τὸ Ἀεξικόν των, ἀναφαίνονται μετὰ τινα καιρὸν ἐν Αἰγύπτῳ, εἰς τὴν Γλώσσαν τῶν εἰς τὴν χώραν ταύτην ἐκ τῆς Ἀσίας μεταναστευσάντων Ἑλλήνων, καὶ ἔτιοτε δὲν ἔπαυσαν διατηρούμενα καὶ ἀναπνευσόμενα εἰς τοῦ λαοῦ τὴν Γλώσσαν, καὶ ἔξ αὐτῆς παρεισδύοντα καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν λογίων κοινῶς γραφομένην, τὴν Κοινὴν λεγομένην Διάλεκτον, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι, τὸ τὰ στοιχεῖα ταῦτα σήμερον περιέχον γλωσσικὸν ἰδιῶμα, ἢτοι ἡ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ λαλουμένη Γλῶσσα, συνδέει τοὺς σημερινοὺς Ἕλληνας μὲ τοὺς παναρχαίους πολὺ καλῆτερα παρὰ ὅλα τὰ ὑπὸ τῶν Σοφιστῶν δημιουργηθέντα ἰδιῶματα τῶν κλασικῶν χρόνων.

Ἴδωμεν τώρα κατὰ πόσον τὸ ἰδιῶμα τοῦτο ὁμοιάζει ἢ δὲν ὁμοιάζει μὲ τὴν προοιηρικὴν τῆς Ἑλλάδος Γλῶσσαν, κατὰ πόσον διετήρησεν ἢ ἀπέκρουσε τὰς ὑπὸ τῶν Σοφιστῶν τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Ἰωνίας εἰσαχθείσας εἰς αὐτὸ παραλλαγὰς καὶ παραμορφώσεις κατὰ πόσον τέλος ἢ σημερινὴ αὐτοῦ κατὰστασις εἶνε ἐθνικωτέρα ἢ μόνον τῆς ἐν χρήσει καθαρηνούσης, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν δύο κλασικῶν ἰδιωμάτων, εἰς τὰ ὅποια εἶνε γραμμῆνα τὰ καλῆτερα πνευματικὰ προϊόντα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Πρῶτον ὅλων ἡ Φωνολογία τῆς σήμερον λαλουμένης διαφέρει σημαντικά ἀπὸ τὴν Φωνολογίαν τῆς Γραφομένης, παλαιᾶς τε καὶ νέας. Ἡ πρώτη ἐξ αὐτῶν εἶνε ἀντιγραμμένη ἀπὸ τὴν φύσιν, ἡ ἄλλη ἀπὸ τὰ βιβλία. Ἡ μία σπουδαίει τοὺς φυσικοὺς νόμους κατὰ τοὺς ὁποίους τὰ φωνητικὰ ἡμῶν ὄργανα παράγουν τοὺς φθόγγους, ὡς καὶ τὰς σχέσεις εἰς τὰς ὁποίας οἱ φθόγγοι οὗτοι εὐρίσκονται ἀναμεταξύ των ἐνῶ ἡ ἄλλη ἔχει ὡς θέμα τῆς τὰς φωνᾶς, τὰς ὁποίας οἱ κατὰ καιρὸν καὶ κατὰ τὸπον Γραμματικοὶ ἔδωσαν εἰς τὰ διάφορα τοῦ ἀλφαβήτου γράμματα. Ὅσοι ἀμφιβάλλουν περὶ τούτου ἠμποροῦν ν' ἀναγνώσουν τὸν νεοεκδοθέντα δευτέρον Τόμον τῶν Ἀκαδημαϊκῶν Ἀναγνωσμάτων τοῦ Κοιν. Χατζιδάκι, καὶ ἰδίως ἀπὸ σελ. 120 καὶ κάτω, ὅπου τὸ τελευταῖον τοῦτο σύστημα εἶνε ἐκτεθειμένον μὲ τὴν μεγαλειτέραν ἀκρίβειαν.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Γραφομένην ἡ σήμερον Λαλουμένη Ἑλληνικὴ Γλῶσσα ἔχει ὁκτὼ φωνήεντας φθόγγους, διηρημένους εἰς δύο σειρὰς παραλλήλους :

τοὺς α, ἐ, ε, ι
καὶ τοὺς ο, εο, εου, ου φθόγγους·

τόσους δηλ. ὅσους τὰ φωνητικὰ ἡμῶν ὄργανα εἶνε εἰς κατάστασιν νὰ παρᾶξωσι.

Διὰ τὴν προφέρειν τις — α εἶνε ἀνάγκη ν' ἀνοιξῆ καλὰ τὸ στόμα, καὶ κρατῶν κάτω τὴν σιαγόνα του καὶ μ' αὐτὴν μαζὺ καὶ τὴν Γλῶσσαν, νὰ δώσῃ εἰς τὴν κοιλότητα τοῦ στόματός του σχῆμα πυραμίδος, ἔχούσης τὴν βάσιν τῆς πρὸς τὰ ἔξω καὶ τὴν κορυφὴν εἰς αὐτὰς τὰς φωνητικὰς χορδὰς φθάνουσας. Διότι μόνον εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὁ ἐκπνεόμενος ἀήρ ἠμπορεῖ νὰ παρᾶξῃ τὸν φθόγγον — α.

Ἄν τῶρα ἀφίνοντες ὅλα τὰ ἄλλα εἰς τὴν θέσιν των, πλησιάζωμεν εἰς τὴν κάτω σιαγόνα εἰς τὴν ἄνω, καὶ στηρίζοντες τὰ ἄκρα τῆς γλώσσης εἰς τὰς δύο σειρὰς τῶν ὀδόντων δώσωμεν εἰς τὸ στόμα σχισμικὸν σχῆμα, ἔχομεν τὴν ἀνατομικὴν τοῦ στόματος διάταξιν, ἡ ὁποία εἶνε ἀναγκαία διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ — ι φθόγγου.

Εἶνε ὅμως εἰκόλον νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ὁσάκις ἡ φωνὴ μας μεταβαίνει ἀπὸ τὸν — α εἰς τὸν — ι φθόγγον, γεννῶνται εἰς τὸ κοῖλον τοῦ στόματός μας διάφοροι — ε φθόγγοι, ἐκ τῶν ὁποίων δύο μόνοι λαμβάνονται ἐπ' ὄψιν εἰς τὴν Φωνολογίαν.

Ὁ πρῶτος αὐτῶν, ὡς σχηματιζόμενος εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ — α φθόγγου, ὁμοιάζει αὐτὸν εἰς τὴν καθαριότητα,

ἐνώ ὁ δεύτερος, ὅστις ἀναπτύσσεται εἰς τὴν γειτονίαν τοῦ — ι φθόγγου, ὁμοιάζει ὄχι ὀλίγον εἰς τὴν προφορὰν μαζῆ τοῦ. Ἀναλογοῦν λοιπὸν οἱ δύο αὐτοὶ διαμέσοι φθόγγοι, ὁ μὲν πρὸς τὸ ἀνοιχτὸν ὁ δὲ πρὸς τὸ κλειστὸν λεγόμενον—ε τῶν Γάλλων καὶ ἐπειδὴ ὁ ἑλλ. λαὸς προφέρει ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων τὸ μὲν τονισμένον—έ, ὡς τὸ καθαρὸν, τὸ ἀνοιχτὸν γαλλικὸν—é (l'è ouvert), τὸ δὲ ἀτόνιστον ὡς τὸ κλειστὸν (l'è muet),

λέγω, λέγεις, λέγει

ἔλιγα, ἔλιγες, ἔλιγε

δικαιούμεθα νομιζῶ νὰ δηλώσωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ νέον ἀλφάβητον τῆς λαλομένης τοὺς δύο τούτους διαμέσους φθόγγους, ὅπως οἱ Γάλλοι, τὸν μὲν δι' ἑνὸς τονισμένου, τὸν δὲ δι' ἑνὸς ἀτόνου, ε.

“Ὅλος διόλου διάφοροι εἶναι αἱ ἀνατομικαὶ τῶν φωνητικῶν μας ὀργάνων διατάξεις αἱ ἀναγκαῖαι διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν τεσσάρων τῆς δευτέρας σειρᾶς φθόγγων.

Διὰ νὰ προφέρωμεν —ο εἶναι ἀνάγκη ν' ἀνοίξωμεν τὸ στόμα μας, ἀλλ' εἰς τρόπον ὥστε ἡ κοιλότης αὐτοῦ νὰ λάβῃ σχῆμα ρόμβου ἔχοντος τὸ πικύτερον αὐτοῦ μέρος εἰς τὸ βάθος, τὸ δὲ λεπτότερον εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς στοματικῆς κοιλότητος. Μόνον εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὁ ἐκπνεόμενος ἀήρ εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ παραῖξῃ τὸν φθόγγον—ο.

Ἄν δὲ, χωρὶς νὰ μεταβάλωμεν τὴν κατάστασιν τοῦ κοίλου τοῦ στόματος, στενέρωμεν κατὰ τι περισσώτερον τὸ ἐξωτερικὸν αὐτοῦ στόμιον καὶ προεκτείνωμεν αὐτὸ, δίδοντες τὸν κατάλληλον σχηματισμὸν εἰς τὰ χεῖλη, ἀκούομεν, κατὰ τὴν δι' αὐτοῦ διάβασιν τοῦ ἀέρος, ὄχι πλεόν τὸν—ο ἀλλὰ τὸν —ου φθόγγον.

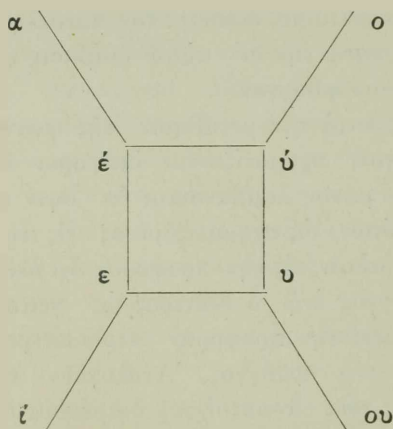
Καὶ ἐδῶ ὅμως κατὰ τὴν μετέβασιν τῆς φωνῆς μας ἀπὸ τὸν —ο εἰς τὸν—ου φθόγγον, σχηματίζονται διάφοροι διαμέσοι—ε φθόγγοι, τῶν ὁποίων δύο μόνον λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν εἰς τὴν φωνολογίαν.

Ὁ πρῶτος τούτων, ὡς σχηματιζόμενος εἰς τὴν γειτονίαν τοῦ—ο φθόγγου, ὁμοιάζει αὐτὸν εἰς τὴν προφορὰν ὄχι ὀλίγον. Εἶναι ὁ εἰς—ο καταλήγων—έ φθόγγος· ἐνῶ ὁ δεύτερος ὡς γειτονεῦων μὲ τὸν—ου φθόγγον, ὁμοιάζει εἰς τὴν προφορὰν περισσώτερον ἐκεῖνον. Εἶναι ὁ εἰς—ου καταλήγων —ε φθόγγος. Ἀναλογοῦν λοιπὸν καὶ οἱ δύο οὗτοι φθόγγοι πρὸς τοὺς ἀντιστοίχους διαμέσους τοῦ Γαλλικοῦ ἀλφάβητου u καὶ ü φθόγγους, καὶ πιθανὸν μίαν ἡμέραν νὰ σημειωθῶσι καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν νέον ἀλφάβητον ὁ μὲν δι' ἑνὸς τονισμένου ὁ δὲ δι' ἑνὸς ἀτόνιστου—υ.

Ἐκ τῶν ρηθέντων ἐννοεῖ τις τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον οἱ πρῶτοι τῶν δύο τούτων σειρῶν φθόγγοι, ὄ—α καὶ ὄ—ο, μεταβαίνουν εὐκόλως εἰς τοὺς ἀμέσως μετ' αὐτοὺς ἐρχομένους, τὸν—έ καὶ τὸν —έο, πολὺ δὲ δυσκολώτερον εἰς τοὺς τῆς ἄλλης σειρᾶς φθόγγους. Ἡ ἀτομικὴ διάταξις, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται τὰ φωνητικὰ μας ὄργανα τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν σχηματίζεται ὄ—α φθόγγος, διαφέρει οὐσιωδῶς ἐκεῖνης, ἣ ὁποία εἶνε ἀναγκαία διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ - ι ἢ τοῦ — ο φθόγγου, καὶ διὰ νὰ πηδήσωμεν ἀπὸ τὴν μίαν φωνὴν εἰς τὴν ἄλλην, ἀναγκαζόμεθα νὰ σταθῶμεν ὀλίγον, διὰ νὰ δώσωμεν εἰς τὰ φωνητικὰ μας ὄργανα καιρὸν νὰ λάβουν τὴν διὰ τὴν παραγωγὴν τῆς τελευταίας φωνῆς ἀναγκαίαν διάταξιν. Εἶχε λοιπὸν πολὺν δίκαιον ὁ ἀρχαῖος γραμματικὸς ὅταν ἔλεγε «ἀκέραστοι αἱ φωναὶ τοῦ —α καὶ ι, καὶ ἀποκόπτουσι τὸν ἦχον».

Τοῦ κανόνος ὅμως τούτου ἐξαιροῦνται οἱ μεσαῖοι φθόγγοι: τὰ δύο —ε καὶ τὰ δύο—υ. Ἡ ἀνατομικὴ διάταξις τῶν φωνητικῶν μας ὀργάνων ἢ ἀναγκαία πρὸς παραγωγὴν ἐνὸς τῶν φθόγγων τούτων διαφέρει τόσον ὀλίγον ἐκεῖνης, ἣ ὁποία ἀναγκαῖοι διὰ τὴν παραγωγὴν ἐνὸς τῶν τριῶν ἄλλων, ὥστε οἱ φθόγγοι οὗτοι εὐκολώτατα μεταβαίνουν εἰς ἀλλήλους, συνάμα δὲ χρησιμεύουσι καὶ ὡς γέφυρα πρὸς μετάβασιν τῶν φθόγγων τῆς μιᾶς σειρᾶς εἰς τὴν ἄλλην, ὡς θέλομεν ἴδει μετ' ὀλίγον.

Τὸ διάγραμμα λοιπὸν τὸ ὁποῖον παριστάνει τελειότερον τὰς πρὸς ἀλλήλους σχέσεις τῶν φωνηθέντων φθόγγων τῆς λαλομένης εἶναι:

καὶ ὅχι τὸ ἐν χρήσει τρίγωνον, τὸ ὁποῖον μόνον διὰ τὴν φωνολογίαν τῆς ἀρχαίας εἶναι κατάλληλον.

Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἔχομεν λόγους νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι τὰ φωνητικά τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὄργανα διέφερον ἀπὸ τὰ ἑδικά μας, οὔτε ὅτι οἱ τὴν παραγωγὴν τῶν φθόγγων διέποντες φυσιολογικοὶ νόμοι ἔκτοτε μετεβλήθησαν, δικαιούμεθα, νομίζω, νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡ τῶν ἀρχαίων φωνολογία ὁμοιάζε καθ' ὁλοκληρίαν μὲ τὴν τῆς σήμερον λαλουμένης, καὶ νὰ θεωρήσωμεν πᾶσαν ἀπ' αὐτῆς ἀπομιάζουσαν ὡς προῖον ξένης ἐπεμβάσεως, ἢ ὡς ἔργον τῶν Σοφιστῶν τῶν κλασικῶν λεγομένων χρόνων, οἱ ὅποιοι ἐνασμενίζοντο νὰ δίδουν εἰς τὴν Ἰλῶσσαν μορφὰς τὰς ὁποίας οὐδέποτε ἐξ ἰδίων θὰ ἐλάμβανε. Καὶ αὐτὸ τὸ ὅποιον λέγομεν δὲν εἶνε ἀπλῶς θεωρητικὸν συμπέρασμα, ἀλλὰ πραγματικὸν γεγονός, μαρτυρούμενον ἀπὸ τε τὴν Ἐπιγραφικὴν καὶ τὴν Ἱστορίαν.

Οἱ Πανάρχαιο Ἕλληνες, οἱ ὅποιοι ἀντέγραφον ὡς ἡμεῖς τὴν φωνολογίαν των ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ ὄχι ἀπὸ τὰ βιβλία, εἶχον ρηᾶσει εἰς τὰ ἴδια συμπεράσματα. Αἱ προειρηθείδια ἐπιγραφαὶ μᾶς μαρτυροῦσιν ὅτι εἰς τὰς ἀρχὰς οἱ δύο πρῶτοι διάμεσοι φθόγγοι ἐδηλοῦντο εἰς τὴν γραφὴν διὰ τοῦ — ε, καὶ τοῦτο, καθ' ὅσον ἦτον ἢ δὲν ἦτον τονισμένον ἐπροφέρετο ὡς τὸ ἀνοικτὸν ἢ τὸ κλειστὸν — ε τῶν ἡμερῶν μας. Οὕτως ἔγραψαν Κλεαγένες, Ἀριστοτέλης, ἔθεκα καὶ ἐπρόφερον Κλεαγένης, Ἀριστοτέλης, ἔθηκα· καὶ ἡ συνήθεια αὕτη ἐπεκράτησεν ἕως ὅτου οἱ Ἀθηναῖοι παρεδέχθησαν τὸ Ἰωνικὸν, Ἀλφάβητον καὶ ἄρχησαν τὰς τῆς γραφῆς των μεταρρυθμίσεις. Καὶ σωστὰ ἀπὸ τὴν στιγμήν αὐτήν, ἀρχίζει καὶ ἡ εἰς τὴν κλασικὴν Φωνολογίαν ἕως σήμερον επικρατούσα τρομερὰ σύγχυσις.

Μία ἀπὸ τὰς μεταρρυθμίσεις ταύτας ἦτον ἡ ἀντικατάστασις εἰς τὴν γραφὴν τοῦ κλειστοῦ — ε διὰ τοῦ η, ἀναγκαία ἴσως πρὸς εὐκολωτέραν διάκρισιν τῶν δύο φθόγγων. Ἄλλ' οἱ μεταρρυθμισταὶ δὲν ηὔχαριστήθησαν μὲ τόσον ὀλίγον πρᾶγμα. Ἦ μὴ γνωρίζοντες ἢ μὴ λαβόντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὁ φθόγγος διὰ τὸν ὅποιον ἐφευρέθη τὸ — η, εἶχε προέλθῃ ἀπὸ ἑξασθένησιν τοῦ τονισμένου — ε εἰς ἄτονον, ἔδωσαν εἰς τὸ — η τετραπλασίαν φωνητικὴν ἀξίαν· ἐθεώρησαν αὐτὸ ὡς διπλοῦν — ε, ὡς τὸ κατ' ἔξοχὴν μακρὸν φωνῆεν, καὶ τῷ ἀπέδωσαν μυρίους φωνητικούς συνδυασμοὺς, τοὺς ὁποίους δὲν ἐγνώριζον ποῦ νὰ κατατάξουν. Καὶ τὸ χειρότερον ὅλων : ὅλας αὐτὰς τὰς ιδιότητας τὰς ἐφόρτωσαν εἰς τὸ πτωχὸν — ε, καὶ ἔφερον οὕτω τὴν φωνολογίαν των ἀνω κάτω. Α. γ. τὰ — η τοῦ ἐποίησα καίτοι προερχόμενον ἀπὸ ἑξασθένησιν τοῦ — ε

θεωρεῖται, κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο, φωνήεν μακρὸν καὶ τονίζομενον ἀπαιτεῖ περισπωμένην, ὁσάκις ἢ μετ' αὐτὸ συνλαβὴ εἶναι βραχεῖα.

Αὐτὸ τοῦτο ἔκαμαν καὶ μετὰ τοὺς διαμέσους τῆς δευτέρας σειρᾶς φθόγγους. Εἰς τὰς ἀρχὰς ἔγραφον αὐτοὺς διὰ τοῦ — **έο** καὶ **εου**, **λέοκός**, **εοργέτης**, **φέογειν**, **τιούχα**, **Νιουρφόδωρος**, **Πολιούδωρος**, κτ. καὶ ἐπρόφερον αὐτοὺς ὅπως προφέρει αὐτοὺς ὁ λαὸς σήμερονεῖς τὰς λέξεις Γέοφυρι καὶ Γιουφυρι, γεορτή καὶ γιουρτή, γεομάτος καὶ γιουμάτος κτ.

Ὅταν ὁμως ἀργότερα μετεχειρίσθησαν τὸ Υ καὶ V πρὸς δῆλωσιν τῶν δύο διαμέσων τῆς δευτέρας σειρᾶς φθόγγων, οἱ μεταρρυθμιστὰι λησμονήσαντες τὴν φωνητικὴν ἀξίαν τῶν φθόγγων, τοὺς ὁποίους τὰ δύο ταῦτα Υ ἐκλήθησαν νὰ δηλώσωσιν, ἐφόρτωσαν αὐτοὺς μετὰ ὅλας ἐκεῖνας τὰς σημασίας, τὰς ὁποίας οἱ κατὰ τὸν γραμματικὸν εἶχον ἤδη δώσει εἰς τὰ γράμματα ταῦτα. Ἐπὶ τέλους δὲ ἐνώσαντες αὐτὰ ἐδῶ μὲν μετὰ τὸ — **έ** ἐκεῖ δὲ μετὰ τὸ — **ε** ἢ — **η**, ἐσχημάτισαν τὰς διφθόγγους — **ευ** καὶ **ηυ**, αἱ ὁποῖαι ἕως σήμερον παρέχουν πρῶτα εἰς τοὺς γραμματολόγους.

Ἡ φωνολογία λοιπὸν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦτον, ἕως εἰς τὸν Ε'. π. Χ. αἰῶνα καθ' ὅλα ὅμοια πρὸς τὴν τῆς σήμερον λαλομένης ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ Γλώσσης, καὶ δὲν ἀπεμαρτύρηθη ἀπ' αὐτὴν ὁ λαὸς, ἀλλ' οἱ εἰς τοὺς κλασικοὺς λεγομένους χρόνους εἰς τὰς Ἀθήνας συρρεῖσαντες Σοφισταὶ καὶ Φιλόσοφοι, οἱ ὁποῖοι ἠθέλησαν μετὰ τὰ σωστικά των νὰ καλλύνοιν τὴν Ἑλλ. Γλῶσσαν.

Ἄς ἴδωμεν ἂν καὶ μετὰ ταῦτα ὁ λαὸς ἔμεινε ἢ δὲν ἔμεινε πιστὸς εἰς τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν, ἢ ὅπως σήμερον λέγουσιν, **εἰς τὰ Πάτρια**.

Παθήσεις τῶν φωνηέντων φθόγγων εἰς τὸν λόγον.

Ὅπως εἰς τὴν ἀρχαίαν οὕτω καὶ εἰς τὴν σήμερον λαλομένην ὁ — **α** φθόγγος τρέπεται εἰς τὸν λόγον ἐνκόλωσ εἰς τὸν ἀμέσως μετ' αὐτὸν ἐρχόμενον, τὸν — **έ**, καὶ οὕτως εἰς τὸν — **ε**.

Ἀμέρα, ἔμέρα — ἐμέρα ἢ ἡμέρα, ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι.

(Ναρὸν), νερόν, νηρόν

(τέσσαρες), τέσσαρες, τέσσηρες, λέγομεν σήμερον.

Ὅταν ὁμως λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν προσημίαν μετὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἑλλ. λαὸς συνηθίζει νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὰς ἀρχαίας του συνηθείας, ὅταν ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι μόλις ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Ἀττικιστῶν (κατὰ τοὺς Μακεδονικοὺς χρόνους) ἔπασαν νὰ λέγουν **μυελός**, **σίελος**, **ὕελος**, **ἔντερα**, διὰ νὰ ἐπανέλθουν εἰς

τοὺς ἀρχαίους τύπους, **σίαλος**, **μυαλός**, **άντερα**: ὅτι αὐτο τοῦτο ἔπραξαν καὶ οἱ ἐν Συρία ἑλληνισταὶ ἅμα ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τὴν τιρραναίαν τῶν λίαν Ἑλληνιζόντων Ἰουδαίων. Ἀντὶ τοῦ **καθερίζω** καὶ τοῦ **μιερός**, τῶν τόσων σιγνὰ ἀπαντωμένων εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Ἑβδομήκοντα, ἐπανήλθον ἀμέσως εἰς τοὺς ἀρχαίους αὐτῶν τύπους **μιαρός**, **καθαρίζω** κλ. ἀγόμεθα νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ἡ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τόσον σιγήθης αὕτη τροπὴ τοῦ **α** καὶ **ε** καὶ τούτου οἷς **ε**, εἰς πολλὰς περιστάσεις δὲν προήρχετο ἀπὸ φυσικὴν τῆς γλώσσης ἀνάγκην, ἀλλ' ἀπὸ ἰδιοτρολίαν τῶν συγγραφέων, πρὸς τοὺς ὁποίους ὁ λαὸς εἶχε πάντοτε μεγάλην ἀπέχθειαν.

Ὅσον ὅμως εἶναι εἴκολον νὰ τροπῇ τὸ — **α** εἰς — **ε** καὶ τοῦτο εἰς — **ε** τόσον δυσκόλως συμβαίνει τὸ ἐναντίον.

Ἡ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα ἐσηματίσθη ἀπὸ τὴν Ἰνδοπερσικὴν διὰ προϊούσης ἐξασθενήσεως τῶν δυνατῶν ἐκείνης φθόγγων. Ὅπου ἐκείνη εἶχε **bh**, **gb**, ἢ **dh**, αὐτὴ ἔχει **Φ**. **X**. **Θ**. ὅπου ἡ πρώτη ἔχει — **α** κλ. αὐτὴ συνηθίζει — **ε** κλ. Δὲν εἶναι λοιπὸν εἰς αὐτὴν φυσικὸν νὰ μετατρέπῃ τὸ — **ε** εἰς — **ε** ἢ τοῦτο εἰς — **α**. Εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ παραδείγματα, τὰ ὁποῖα φέρουσιν οἱ γραμματικοὶ πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἐναντίου, ἡ τροπὴ τοῦ — **ε** εἰς — **α** δὲν εἶναι αὐτόματος, φυσικὴ μετάβασις ἐνὸς ἀρχικοῦ φθόγγου εἰς ἄλλον, ἀλλ' ἐπ'ἀνόδοσ ἀυτοῦ εἰς τὴν μορφήν του τὴν ἀρχικὴν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν λόγοι καλαισθησίας ἢ ἰδιοτρολίαι τὸν εἶχον ἀποσπάσει. Τὸ **ἀγγίζω**, τὸ ὁποῖον ὁ λαὸς μεταχειρίζεται, εἶναι ἀναντιρρήτως ἀρχαιότερον τοῦ **ἐγγίζω**, διότι τὸ ριζικὸν τούτου εἶναι τὸ **ἀγγχι**: ὁ λαϊκὸς τύπος **Ἀχινός** εἶναι ἀρχαιότερος τοῦ κλασικοῦ **Ἐχίνος**, διότι τὸ ριζικὸν αὐτοῦ εἶναι **ἀκίς** καὶ ὄχι **ἐχίς**. Αἱ λέξεις **ἑξάδελφος**, **ἀκείνος**, **ἀντροπὴ**, **ἀγκάστρι**, κλ. δὲν υπάγονται εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην. Εἰς τὰς λέξεις ταύτας τὸ ἀρχικὸν — **α** δὲν προήλθεν ἐκ τροπῆς τοῦ ἀρχικοῦ αὐτῶν — **ε**, ἀλλ' ἐκ προθέσεως τοῦ — **α** εἰς τὸν τόπον τοῦ ἐκπεσόντος — **ε**. Προτοῦ νὰ γίνῃ ὁ **ἑξάδελφος** **ἑξάδελφος** εἶχε γίνεαι **ἰξάδελφος**: προτοῦ νὰ γίνῃ ἡ **ἐντροπὴ** **ἀντροπὴ** εἶχε γίνεαι **ἄντροπῆ**.

Ἀπὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ μὲ τὸν φθόγγον — **ε**. Τότε μόνον τρέπεται εἰς τὸν — **ε**, ὅταν πρόκειται νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀρχαιότεραν αὐτοῦ μορφήν. Καὶ ἐπειδὴ τὸ — **ε** δὲν εἶναι παρὰ τὸ — **ε**, τὸ ὁποῖον ἐκ

πριστάσεως ἔχασε τὸν τόνον του, ἀνακτᾷ τὴν πρώτην αὐτοῦ μορφήν, ἅμα ὡς αἱ περιστάσεις τοῦ τὸ ἐπιτρέψωσι.

Λ. γ. λέγω, λέγεις — ἔλιγα, ἔλιγες
ἐλέγομεν, ἐλέγατε — ἔλιγαν.

Ὁ φθόγγος — ι, ὁ τελευταῖος τὸν ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος ἠμπορεῖ νὰ προφέρῃ περιορίζων τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ φωνητικοῦ του ὄργανου στόμιον, ἔχει τὰ ὄριά του αἰσθητῶς διαγεγραμμένα καὶ δὲν μεταβάλλει ποτὲ τὴν μορφήν του. Εἰς τὰς λέξεις **ἀχνάρι, ἀδικός μου** κτ. τὰς ὁποίας τινὲς ἠθέλησαν νὰ φέρουν ὡς ἀπόδειξιν τοῦ ἐναντίου, τὸ ἀρκτικὸν — α δὲν προῆλθεν ἐκ μετατροπῆς τοῦ — ι εἰς — α, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ προθετικοῦ — α, εἰς τὸν τόπον τοῦ ἐκπεσόντος ἀρκτικοῦ τῶν λέξεων τούτων — ι. Τὸ **ιχνάρι** προτοῦ νὰ γένη **ἀχνάρι** ἔχει μετασηματισθῆ εἰς **χνάρι** καὶ τὸ **ιδικός μου** εἰς **δικός μου**.

Ὁν λόγον ἔχει τὸ — α πρὸς τοὺς μετ' αὐτὸ ἐρχομένους φθόγγους, ἔχει καὶ ὁ — ο φθόγγος πρὸς τοὺς μετ' αὐτὸν τῆς σειρᾶς του, καὶ ὑπῆρξεν ἐποχή, εἰς τὴν ὁποίαν ὡς εἶδομεν τὸ — ο ἐξασθενούσεν εἰς — εὐ, εἶτα εἰς — εου καὶ τέλος εἰς — ου. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ Ἕλληνας λαὸς ἐξακολουθεῖ νὰ λέγῃ, ὡς οἱ ἀρχαῖοι, **γεορτή, καὶ γιουρτή, ἄχεορα καὶ ἄχιουρα, γεομάτος καὶ γιουμάτος**, οἱ Ἕλληνες τῶν κλασικῶν χρόνων εἰσήγαγον εἰς τὴν γλῶσσαν τοὺς μετὰ τὸ — υ καὶ — ε Ἰωνικοὺς τύπους : **γέφυρα, γεμάτος, ἄχυρα** κτ. ἢ ἤνωσαν τὸ — υ μετὰ τὸ — ε καὶ τὸ — ε καὶ ἐσημείωσαν ἀπὸ τὸ βασιλεὺς, βασιλεὺς, ἀπὸ τοῦ Ἄχιλεὺς, Ἀχιλεὺς, ἀπὸ τὸ γεόμα, γεῦμα, κτ. καὶ οἱ τύποι οὗτοι τόσον ἐρριζώσαν εἰς τὴν Γλῶσσαν ὥστε οὐδ' αὐτοὶ οἱ φανατικώτεροι τῶν Δημοτιστιῶδων δὲν κατώρθωσαν νὰ τοὺς παραγωνίσωσι.

Ἡ τροπὴ τοῦ — ο εἰς — υ ἦτον συνηθεστάτη εἰν τοὺς Αἰολεῖς καὶ τοὺς Ἀρκάδας, ἐνῶ σήμερον μόνον ὡς τοπικὸς ἰδιωτισμὸς ἀπαντᾷται εἰς τὴν Παμφυλίαν καὶ τὴν Θεσσαλονίκην λ. γ. ὁ Γεώργις, ὁ Δημήτρις, ὁ Κώστας κτ. Ἄλλ' ὁ ἰδιωτισμὸς οὗτος δὲν φαίνεται νὰ ἦναι λείψανον τῶν Αἰολέων, ἀλλὰ μᾶλλον ξενικῆς ἐπιδράσεως ἀποτέλεσμα.

Ὅπως εἰς τὴν ἀρχαίαν, οὔτω καὶ εἰς τὴν νεωτέραν, ὁ — α φθόγγος δὲν ἠμπορεῖ νὰ τροπῆ εἰς — ο χωρὶς νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸν — ε.

πατ — πεδ — (πέδον) ποῦς — ποδός

βράζω, βρέζω, βροχή

βάλλω, βέλος, βολή.

Ἡ ἀμεσος μετάβασις τοῦ — α εἰς — ο εἶναι προῖον ξενικῆς (Φοινικικῆς) ἐπιδράσεως. Τὰ **στροτόδς** ἀντι σιρατόδς, **ἀντίγροφον** ἀντι ἀντίγραφον, **ὄρχις** ἀντι ἀρχός κλ. ἀπαντῶνται εἰς ἐπιγραφὰς εὐρισκομένας εἰς μέρη, τὰ ὅποια κατοικήθησαν πολὺν καιρὸν ἀπὸ τοὺς Φοίνικας· καὶ αἱ λέξεις **σομάρι** ἀντι σαμάρι, **σογίτα** ἀντι σαγίτα, **μοσχάλη** ἀντι μασχάλη κλ. ἀκούονται ἕως σήμερον ὡς τοπικοὶ ιδιωτισμοὶ εἰς τὴν Κρήτην, τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Κύπρον· ἐνῶ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπου ἡ τῶν Φοινίκων ἐπιρροή ὑπῆρξεν ἀνεπαισθήτως, ἀντι **ὄροφή**, ὁ λαὸς λέγει **ἀράφη** ἀντι ὄρχις, **ἀρχίδι**, ἀντι ὄρμαθὸς **ἀρμαθιά** κλ.

Ὅταν ὁμοῦς ὁ λαὸς ἀρχίξῃ νὰ διορθῶνῃ τὰ κακῶς ἔχοντα, εὐκόλως περιλαμβάνει μαζὴ μ' αὐτὰ καὶ τὰ μὴ τοιαῦτα. Αὐτὸ δὲ τοῦτο συνέβη καὶ ἐνταῦθα. Προσπαθῶν νὰ καθαρῶσιν τὴν Γλώσσαν του ἀπὸ τοὺς Φοινικισμοὺς, περιέλαβε μαζὴ μ' αὐτοὺς καὶ πολλὰς λέξεις Ἑλληνικὰς, αἱ ὅποια εἶχον κάποιαν ὁμοιότητα μὲ ἐκαίνας. Οὕτω μετέπλασε τὸ **ὄφθαλμόδς** εἰς **ἀφθαλμόδς**, τὸ **μοναστήρι** εἰς **μαναστήρι**, τὸ **ὄμφαλόδς** εἰς **ἀφαλόδς** κτλ. Ἡ μόνη λέξις τῆς κατηγορίας ταύτης τὴν ὁποίαν ὁ λαὸς δὲν ἠθέλησε νὰ ἐξελληνίσῃ εἶναι ἡ **μολόχα**, καὶ νομίζω ὅτι ὁ λαὸς ἔχει πολὺ δίκαιον. Ἡ λέξις αὕτη ἐλήφθη, ὡς γνωστὸν, ἀπὸ τοὺς Σημίτας τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, ὅπου ἕως σήμερον ὀνομάζεται **Molochieh**, ἦτοι φυτόν **Βασιλικόν** ὡς ἐκ τούτου ἐπροτίμησε νὰ ὀνομάξῃ τὸ φυτόν τοῦτο μὲ τὸ ἐθνικόν του ὄνομα, καὶ ὄχι μ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τῷ ἔδωσαν οἱ τὰ πάντα Ἑλληνίζοντες Ἴωνες — **μυλάχη**, καὶ τὸ ὁποῖον τῷ ἔδωσαν ὀλωσθιδίου ἄλλην σημασίαν.

Ὅπως εἰς τὴν ἀρχαίαν, οὕτω καὶ εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν τὸ — ε τρέπεται εὐκόλως εἰς — ο, ἐρμηνεῖα **ὄρμήνια**, **ὄχθροδς**, **ὄχθροδς**, **ἔχιδνα**, **ὄχεντρα**, **ἔξω**, **ὄξου** κλ. Ἀλλὰ καὶ ἔδῳ ἠμπορεῖ τις νὰ ἐπιαναλάβῃ, ὅτι τοῦτο πρῶτων σήμερον ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς, σκοπεῖ ὄχι νὰ νεωτερίσῃ ἀλλὰ νὰ ἐπιαναφέρῃ τὴν λέξιν εἰς τὸν ἀρχικὸν αὐτῆς τύπον. Εἶναι γνωστὸν ὅτι πρὶν νὰ μεταχειρισθῶσι τὰς λέξεις **ἔχιδνα**, **ἐρέβινθος**, **ἐλπὶς** κλ. οἱ ἀρχαῖοι ἐσυνήθιζον τὰ **ὄχις**, **ὄροδοδς**, καὶ μαζὴ μὲ τὸ **ἤλιπιζα** ἔλεγον καὶ **ἔολπα**.

Ἔρεται ἔξ ὅσων εἴπομεν ὅτι οἱ φωνήεντες φθόγγοι τῆς δημοτικῆς μας Γλώσσης παρουσιάζονται εἰς τὸν λόγον ὅτε μὲν ὡς **ἀρχικοὶ**, ὅτε δὲ ὡς **παράγωγοι** φθόγγου καὶ ἐπειδὴ συμφέρει νὰ σημειώνωνται αἱ παραλλαγαὶ αὗται εἰς τὴν γραφὴν, οἱ καθ' ἡμῶς Δημοτικιστῆται ἠμπο-

ροῦν νομίζω, ν^ο ἀκολουθήσουν τὸ σύστημα τῶν ἀρχαίων νὰ σημαδεύωσι δηλ. τὰ ἐν λόγῳ φωνήεντα γράφοντες εὐθὺς μετ' αὐτὰ ἐν — ε ἢ ἐν — ι (αε, ει, οε, οι). Ἀνὲν πρέπει ὅμως νὰ ταυτίζουσι τοὺς συνδυασμοὺς τούτους μὲ τὰς Διφθόγγους τῶν ἀρχαίων. Τὸ πρὸ τῶν φωνηέντων τούτων γραφόμενον — ε ἢ — ι, δὲν εἶναι φωνήεν, ἀλλ' ἀπλῶς διακριτικὸν σημεῖον δηλοῦν, ὅτι τὸ πρὸ αὐτοῦ φωνήεν πρέπει νὰ ἐκφωνηθῆ ὡς τὸ ἀμέσως μετ' αὐτὸ ἐρχόμενον εἰς τὴν σειρὰν του : τὸ — α λ. γ. ὡς — έ, τὸ ε ὡς — ι.

Διφθόγγους ἢ νεοελληνικὴ Γλῶσσα δὲν γνωρίζει. Ἐχει ὅμως διπλᾶ φωνήεντα τὰ, α η, ω, ου, ὅσας προκύπτουσιν ἐκ συναιρέσεως δύο ἢ καὶ περισσοτέρων ἀπλῶν φωνηέντων. Ἡ τοιαύτη ὅμως αὐτῶν γένεσις δὲν δίδει εἰς αὐτὰ προφορὰν διάφορον, οὔτε τὰ προφυλάττει ἀπὸ τὰς παθήσεις, εἰς τὰς ὁποίας ὑπόκειται τὰ ἀπλᾶ φωνήεντα. Θὰ ἴδωμεν μετ' ὀλίγον, ὅτι τὸ — ω ὑπόκειται εἰς τὸν λόγον εἰς ὅλας τὰς παθήσεις εἰς τὰς ὁποίας ὑπόκειται καὶ τὸ — ο· καὶ τὸ — η εἰς ὅλας ἐκείνας εἰς τὰς ὁποίας ὑπόκειται τὸ — ι.

Εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη, ἐὰν θελήσωμεν νὰ γράψωμεν μίαν ἡμέραν τὴν λαλομένην κατὰ τὴν φωνολογίαν της, νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς φωνητικoὺς συνδυασμοὺς αε, αι, ει, οι, κλ. τὴν ἀξίαν, τὴν ὁποίαν οὔτοι πραγματικῶς ἔχουσι καὶ ὄχι ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἔδωσαν εἰς αὐτοὺς αἱ ἀρχαῖοι, ὑπάρχοντες εἰς ἀνάγκας τὰς ὁποίας εὐτυχῶς ἡμεῖς σήμερον δὲν ἔχομεν.

Αἱ δίφθογγοι **αυ, ευ, ηυ** τῆς ἀρχαίας Γλώσσης οἱ ὁποῖοι παρέμεινον καὶ εἰς τὴν σημερινὴν τοῦ λαοῦ Γλῶσσαν, ἔχουν εἰς αὐτὴν συλλαβικὴν μόνον σημασίαν. Τὸ τελικὸν αὐτῶν — υ προφέρεται ἄλλοτε μὲν ὡς — φ, ἄλλοτε δὲ ὡς — β. Οὕτως ἀντὶ εὐρίσκω λέγομεν **ἐβρίσκω**, ἀντὶ αὐτὸς, **ἀφτὸς**, ἀντὶ εὐθυμὸς **ἐφθυμὸς**. Καὶ ἄλλοτε μὲν ἐκπίπτει τὸ δευτέρον αὐτῶν γράμμα εἰς τὸν λόγον καὶ λέγομεν ἀντὶ αὐτὸς μου, **ἀτὸς μου**, ἀντὶ αὐτοφυῆς **ἀτόφυος**, ἀντὶ εὐμορφος **ἐμορφος**. Ἄλλοτε δὲ τὸ πρῶτον, καὶ τότε τὸ — υ προφέρεται ὡς — β. Εὐαγγέλις **Βαγγέλης**, εὐρίσκω **βρίσκω**, καὶ ἄλλοτε ὡς φ· εὐθυμὸς **φθυμὸς**, Εὐθυμία **Φθυμία** κτλ.

Ἐτι μᾶλλον ὅμως καταφαίνεται ὁ συλλαβικὸς χαρακτῆρ τῶν ἐν λόγῳ διφθόγγων εἰς τὰ εἰς — **αυω** καὶ — **ευω** ρήματα, τὰ ὁποῖα εἰς τὸν ἀόριστον καὶ τὸν μέλλοντα κἀμνον εἰς — **ψα** καὶ **ψω** καὶ ὄχι ὅπως εἰς

τοὺς ἀρχαίους εἰς — αὖσω καὶ — εὖσω· λ. γ. βασιλεύω ἐβασίλευσα, θὰ βασιλέψω, παύω, επαφα, θὰ πάψω, ἀντι βασιλεύσω, παύσω κλ.

Μεγάλως ὅμως θὰ ἔσφαλλε τις ἂν ἐπίστευεν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τόσον θερμῶς ὑποστηρίζει ὁ Κ. Χατζιδάκις εἰς τὸ νέον αὐτοῦ σύγγραμμα, ὅτι δηλ. ἡ σημερινὴ προφορὰ τῶν διφθόγγων τούτων ἦτον ἄγνωστος εἰς τοὺς ἀρχαίους, καὶ ὅτι μόνον οἱ ὑπὸ τῆς γραπτῆς παραδόσεως περισιωθέντες γραμματικοὶ τύποι στηρίζονται ἐπὶ ὀρθῆς ἐκτιμήσεως τῶν φωνολογικῶν φαινομένων. Διότι ἂν ἀμεροληπτικότερον ἐξετάσωμεν τὸ πρᾶγμα φθάνομεν εἰς ὅλως ἀντίθετα συμπεράσματα.

Εἶδομεν προηγουμένως ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐπρόφερον τοὺς δύο διαμέσους τῆς δευτέρας σειρᾶς φθόγγους ἀπαράλλακτα ὅπως προσφέρει αὐτοὺς ὁ Ἑλλ. λαὸς σήμερον εἰς τὰς λέξεις: **γεοφύρι** καὶ **γγοφύρι**, **γεομάτος** καὶ **γιουμάτος** κλ., ἄλλως δὲν ἐξηγοῦνται τὰ εἰς τὰς ἀρχαίας ἐπιγραφὰς ἀπαντώμενα: λεοκός, εουργέτης, φεόγμια, τιοῦχα, Νιουμφόδορος, Πολιούδωρος κλ. Ὅταν ὅμως εἰσῆλθῃ ἡ τέχνη τοῦ γράφειν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἶδον τοὺς Ἴωνες νὰ γράφουν τοὺς φθόγγους τούτους διὰ τῶν — αω, — εο καὶ — ιον, ἐνόμισαν, καὶ πολὺ δικαίως, ὅτι εἶχον ἐνώπιον των οὐχὶ ἓν ἀλλὰ δύο ἀλλεπάλληλα φωνήεντα καὶ διὰ νὰ προλάβουν τὴν χασμωδίαν ἔσπευσαν νὰ παραθέσουν ἀνάμεσα τῶν ἐν εὐφωνικῶν F, τὸ ὅποῖον ἄλλοτε μὲν ἐπρόφερον ὡς φ, καὶ ἄλλοτε ὡς β. Οὕτως ἐσχηματίσθησαν οἱ συνδυασμοὶ αFo, έFo ἢ αVo εVο, καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ εF' καὶ αF', έV, καὶ εV, οἱ ὅποιοι φαίνεται ὅτι ἐχρησίμευσαν εἰς τὴν γραφὴν μέχρι τῶν κλασικῶν χρόνων. Λείψανα τῆς γραφῆς ταύτης εἶναι τὰ: **ΝαFπακτος**, **εFθετος**, **εFρυτάσseto**, **εFρυσίλας**, **αFτός**, **αFλωνι** κλ.

Ὅταν ὅμως ἀργότερα ἠθέλησαν νὰ σημάνουν εἰς τὴν γραφὴν τοὺς δύο διαμέσους τῆς δευτέρας σειρᾶς φθόγγους διὰ τοῦ Y, ἀντι ν' ἀντικαταστήσουν διὰ τοῦ γράμματος τούτου ολοκλήρους τοὺς συνδυασμοὺς έF' καὶ εF' περιορίσαν τὴν ἀνταλλαγὴν εἰς μόνον τὸ τελικὸν αὐτῶν γράμμα, τὸ F, καὶ οὕτως προέκλιψαν οἱ σχηματισμοὶ, **έυ** καὶ **ευ**, **έξ** ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἐπροφέρετο **εβ** ὁ δὲ δεύτερος **εφ**· ἦτοι ἀπαράλλακτα ὅπως προσφέρει ὁ λαὸς αὐτοὺς μέχρι σήμερον. Ὅτι δὲ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα ἔχομεν πρόσθετον, ἀλλὰ λίαν σπουδαίαν μαρτυρίαν, τὸ ὅτι εἰς ὅλους τοὺς ἐν τῷ λόγῳ συνδυασμοῖς, τὸ τελευταῖον αὐτῶν γράμμα παρρησιάζεται ὡς σύμφωνον, **β** ἢ **φ**, καὶ οὐχὶ ὡς φωνήεν. Εὐρισκόμενον πρὸ φωνήεντος δὲν προσενεῖ χασμωδίαν (ευ οἶδα, ευ ἴσθι)· πρὸ λέξεως ἀρχομένης ἀπὸ ρ, δὲν ἀναγκάζει αὐτὸ

εις διπλασιασμών — εἰ-ουθιμος, εἴθου, καὶ τὸ ἴδιον δὲν ὑποφέρει οὐδεμίαν ἀπὸ τὰς μεταβολὰς, εἰς τὰς ὁποίας ὑπόκειται τὸ φωνήεν Υ.

Ἐπιήρχον λοιπὸν εἰς τὴν ἀρχαιότητα δύο εἶδη Υ. ἔξ ὧν τὸ μὲν ἐν ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὸ β καὶ φ, τὸ δὲ πρὸς τὸ ν καὶ ὀ, τῶν μετὰ ταῦτα χρόνων, τὰ ὁποία ὅμως ἀναμίζαντες οἱ Γραμματικοὶ τῶν κλασικῶν χρόνων ἔφερον τὴν φωνολογίαν τῶν εἰς τὴν μεγαλητέραν σύγχυσιν.

Ἐπραξε λοιπὸν ἀριστα ὁ Κορ Ψυχάρης ἐπαναγαγὼν εἰς τὴν χοῆσιν τὸ ἀρχαῖον γραφικὸν σύστημα, τὸ γράφειν δηλ. τὴς ἀρχαίας διφθόγγους **αυ** καὶ **ευ**, διὰ τῶν **αφ** καὶ **αβ**, καὶ τῶν **ερ** καὶ **εβ**, **αφτὸς**, **εβλογῶ**, **εφχῆ**, **ἐφθηνὸς κλ.** Εἶπομεν ἐπαναγαγὼν καὶ ὄχι ἔφερωῶν. Διότι ἡ διὰ τοῦ β καὶ φ γραφὴ τῶν ἐν λόγῳ διφθόγγων φαίνεται ὅτι ἦτον εἰς χοῆσιν πρὸ πολλῶν αἰώνων εἰς τε τὴν Μικρασίαν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὸ *Corpus Inscr. graec.* ὑπάρχουσιν ἐπιγραφαὶ *λ.χ.* ἢ ὑπ' ἀριθμ. 3693 καὶ 2015, εἰς τὰς ὁποίας ἀπαντῶνται αἱ γραφαὶ **κατεσκέβασα** ἀντὶ κατεσκεύασα καὶ **ἀπελέφτερος** ἀντὶ ἀπελεύθερος. Ὅμοιαι ἐπιγραφαὶ ἐδημοσιεύθησαν καὶ εἰς τὸ *Bulletin de Correspondance Hellenique* τὸ 1888, σελ. 202 (τῆς Κίου) 5922 (τῆς Ρώμης). Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται δὲν εἶναι ὠρισημένης χρονολογίας, ἔχομεν ὅμως ἄλλους λόγους νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τοῦ γράφειν ἀνέρχεται τοὐλάχιστον μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν τὸ πρῶτον μετεφράσθη εἰς τὸ Λατινικὸν ἢ Παλαιὰ Διαθήκη ὑπὸ τοῦ Ulpia (350-400). Διότι ἂν τότε οἱ Ἕλληνες δὲν ἐπρόφερον τὸν Παῦλον Πάβλον καὶ τὸ Εὐαγγέλιον Ἐβαγγέλιο, ὁ εἰρημένος μεταφραστὴς δὲν θὰ ἔγραφε Paulus ἀντὶ Paulus, οὔτε Evangelium ἀντὶ Euangelium. Αὐτὸ δὲ τοῦτο συνέβη καὶ μὲ τοὺς ἐκχριστιανισθέντας Ἰσπανοὺς, οἱ ὅποιοι ἕως σήμερον λέγουσι τὸν ἁγ. Παῦλον San Pablo καὶ ὄχι Paulo. Ἐν δὲ ὑπὸ αὐτὴν τὴν ἔποσιν ἐρευνηθῶσι μετὰ προσοχῆς οἱ Βυζαντινοὶ Συγγραφεῖς καὶ ὅλα τὰ Μεσαιωνικὰ κείμενα, εἶναι πολὺ πιθανὸν νὰ πληροφορηθῶμεν, ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τοῦ γράφειν τὰς διφθόγγους ταύτας ἦτον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πολὺ συνηθέστερος παρ' ὅ,τι νομίζομεν.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον διακρίνει τὰ μάλιστα τὴν Φωνολογίαν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς ἀπὸ τῆς ἀρχαίας εἶναι, ὅτι τὰ φωνήεντα εἰς μὲν τὴν ἀρχαίαν παρουσιάζονται εἰς τὸν λόγον ὡς **μακρὰ** ἢ **βραχεὰ** ἢ **δέχρονα**· ἐνῶ εἰς τὴν Νεοελληνικὴν τὸ μόνον διακρίνον αὐτὰ ἀπ'

ἀλλήλων εἶναι ὁ **τόνος**. Καθ' ὅσον δὲ ἐν φωνῆν παρουσιάζεται τονισμένον, ἢ ἄτονον εἰς τὸν λόγον ὑπόκειται εἰς παθήσεις, τὰς ὁποίας πολὺ πιθανὸν θὰ ἀπέφευγεν ἂν δὲν ἦτο τοιοῦτο.

Τὰ τονισμένα φωνήεντα διατηροῦν πάντοτε τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν προφορὰν καὶ τὴν εἰς τὰς λέξεις ἀρχικὴν αὐτῶν θέσιν· Ἐνῶ τὰ μὴ τονισμένα ἐξασθενοῦν ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ πολ-
λάκις μέχρις ἐντελοῦς αὐτῶν ἀπαλείφως.

Τὸ τονισμένον — ἐ, ὡς καὶ τὸ ἀντίστοιχον αὐτοῦ — αἶ, διατηροῦν παντοῦ καὶ πάντοτε τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν προφορὰν· **ἡμέρα, δευτέρα, χαίρε, γυναίκα**· ὁσάκις ἕμως χάσονται τὸν τόνον των ἐξασθενοῦν εἰς — **δεύτερη, ἔλεγε, αἱ ὥραι, ὅλα** αὐτὰ προφέρονται ὡς νὰ ἦσαν γραμμένα **δεύτερη, ἐλιγι, ἡ ὥρις** κλ. Καταφαίνεται δὲ ἡ διαφορὰ αὕτη ἰδίως εἰς τὰς λέξεις, εἰς τῶν ὁποίων εἰς τὴν κλίσιν ὁ τόνος ἀλλάσσει θέσιν. Λέγω, ἔλεγα, ἀνεβαίνω· ἀλλὰ ἀναίβινα, καταβαίνω κλ. καὶ ἔτι καλῆτερον εἰς τὰς αἰτ. πληθ. τῶν θηλ. ὀνομάτων

τὲς γυναίκαις

τὲς τιμαῖς

τὲς χαραῖς

τὰ ὅποια συνήθως προφέρονται :

τις γυναίκαις, τις τιμαῖς, τις χαραῖς.

Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ μὲ τὸ — ο ὡς καὶ τὸ φωνητικῶς ἀντίστοιχόν του — ω. Ὅσάκις ταῦτα εἶναι τονισμένα διατηροῦν τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν προφορὰν **λ. γ. λαὸς, ὦρα, τώρα, λόγος**· ἐνῶ ὅταν δὲν εἶναι τονισμένα, ἐξασθενοῦνται εἰς — υ ἢ εἰς — ου. **Οὐ ἄνθρουπους, οὐ ψουμᾶς, οὐ Γεώργις** κλ. Καὶ τοῦτο μᾶς δίδει τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον ὁ λαὸς ἐδῶ μὲν προφέρει τὰς γυναίκαις, ἐκεῖ τὲς γυναίκες, ἀλλοῦ τις γυναίκαις, ἐδῶ τὲς τιμῖς ἐκεῖ τις τιμὲς κλ.

Εἰς δύο μόνον περιπτώσεις τὰ ἄτονα φωνήεντα διατηροῦν τὴν προφορὰν των :

1) Ὅταν εἰς τὴν λέξιν ἐπέχουσι τόπον συλλαβῆς **λ. γ. ἀ-γί-α, ἰ-ε-ρωμένος, περι-ω-ρισμένος** κλ. καὶ

2) Ὅταν ἡ εἰς ἄλλο φωνῆεν ἐξασθένεισι των ἡμπορεῖ νὰ μᾶς ἐμβάλῃ εἰς σύγκρισιν. Οὔτω λέγομεν **φτενὸς** καὶ ὄχι **φτηνὸς**, διότι ἡ πρότι μορφή τῆς λέξεως ἔχει σημασίαν ἄλλην καὶ ἡ δευτέρα ἄλλην. Τοιαῦτα εἶναι καὶ τὰ **ἡ δεύτερη** καὶ **ἡ δευτέρα, ἡ λαμπρὰ** καὶ **ἡ λαμπρῆ**.

Τὸ — α ὡς ὁ δυνατώτερος τῶν φθόγγων, καὶ ἄτονον ὄν ἀντέχει πολὺ περισσότερον τῶν ἄλλων εἰς τὴν ἑξασθένησιν· ὑπόκειται ὅμως καὶ τοῦτο εἰς αὐτὴν

1) ὅταν γειτονεύῃ μετ' τὸ — ρ ἢ μετ' τὸ — λ, λ. χ. **τέσσαρα, τέσσερα.**

2) Εἰς τὰ ἀπὸ τῶν προθέσεων **ἀνά** καὶ **κατὰ** σύνθετα ῥήματα, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ τελευταῖον τῶν προθέσεων — α προφέρεται ἄλλοτε ὡς — ε ἄλλοτε ὡς — ι, ἀναβαίνω καὶ ἀνεβαίνω, καταβαίνω καὶ κατεβαίνω κλ. καὶ κατιβαίνω.

3) Εἰς τὰς πληθ. αἰτιατ. τοῦ θηλ. ἄρθρου καὶ τῶν κλητικῶν καταλήξεων τῶν ὀνομάτων τοῦ θηλ. γένους

Τας γυναικας, τες γυναικες, τις γυναικεις.

Τὸ — ι ὡς τὸ τελευταῖον φωνῆεν τῆς σειρᾶς του, ὡς καὶ οἱ ἀντιστοιχοῦντες εἰς αὐτὸ παράγωγοι φθόγγοι εἰ, οἰ, υἰ, δὲν ἑξασθενεῖ εἰς ἄλλον φθόγγον· ὁσάκις ὅμως γειτονεύει μετ' ἄλλα φωνήεντα πάσχει μεταμορφώσεις, τὰς ὁποίας κρίνομεν ἀναγκαῖον νὰ ἀναφέρωμεν.

Ὅσάκις **προηγεῖται** ἄλλου φωνήεντος, τονισμένον μὲν ὄν προφέρεται ἐκ παραλλήλου μετ' ἐκείνου λ. χ. **ἀγία σοφία, παιδία κλ.** ἄτονον δὲ μείναν, συμπροφέρεται μετ' αὐτοῦ ἐν συνίջσει, **ἀγία Σοφία, τὰ παιδιὰ, ἀλήθεια, καρύδρα, ἀπίδρα.**

Ὅσάκις δὲ ἔπεται ἄλλου φωνήεντος, τότε, τονισμένον μὲν ὄν, προφέρεται ἐκ παραλλήλου μετ' ἐκείνου, ἄτονον δὲ ὄν χάνει τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς φωνητικῆς αὐτοῦ ἀξίας, καὶ ἢ συμπροφέρεται ὡς ἡμίφωνον μετ' ἐκείνου ἢ καθ' ὀλοκληρίαν ἐκπίπτει ἀπὸ τὴν λέξιν. λ. χ. Γαῖδαρος, Γαῖδαρος, Γάδαρος. Νεραῖδα, νεραῖδα, νεράδα κλ.

Αὐτὸ δὲ τὸ εἶδος τῆς συνηχίας (σηθονι, ἀητὸς κλ.) πολλοὶ ἠθέλησαν νὰ θεωρήσουν ὡς τὰς διφθόγγους τῆς νέας Γλώσσης· ἀλλ' ἀδίκως. Διφθόγγους, ὡς εἴπομεν, ἢ νέα γλῶσσα δὲν ἔχει ἀλλὰ μόνον ἐκ συναιρέσεως διπλᾶ φωνήεντα.

Ἡ δευτέρα ἰδιότης τῶν ἄτονων φωνήεντων εἶναι, ὡς εἴπομεν, ἢ εἰς περιστάσεις τινὰς ἐκπτώσει αὐτῶν ἀπὸ τὴν θέσιν τὴν ὁποῖαν συνήθως κατέχουσιν εἰς τὰς λέξεις.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκπίπτουν τὰ ἄτονα φωνήεντα τὰ εἰρησκόμενα εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως, Ἀθανάσης, Θανάσης, ἀγείαδα, γείαδα, ἐκεῖ-

νος κείνος, ἐλάδι λάδι, αἱματωμένος ματωμένος κτλ. Εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν ὑπάγονται καὶ τὰ φωνήεντα τῆς συλλαβικῆς ἀξίσεως τῶν ρημάτων ὡσάκις εἶναι ἄτονα, βασιλευῶ ἐβασίλευσα βασιλεῖψα, χορευῶ ἐχόρευσα χόρευσα κτλ. ἀλλ' ἔγραψα ὄχι γράψα.

Ὅχι ὀλιγώτερον συχνὴ εἶναι ἢ ἔκπτωσις τοῦ φθόγγου — ι, καὶ τῶν ἀντιστοίχων αὐτῶ η, ει, οι, η, ὡς καὶ ἡ τοῦ — ο καὶ τοῦ ἀντιστοίχου αὐτῶ — ω: ἠγούμενος γούμενος, ἰχνάρι χνάρι, Εἰρήνη Ρήνη, ὑβρίζω βρίζω, ὑποκάμισο ποκάμισο, ὀμάτι μάτι, ὄρολόγι ρολόγι, ὠφελῶ φελῶ, εἰς τὸν, ζ' τόν.

Πολὺ σπάνιον ὁμοῦς εἶναι ἢ ἔκπτωσις φωνήεντος, καὶ ἰδίως τοῦ — α, ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς λέξεως. Τὰ παρακαλῶ ἀντὶ παρακαλῶ, παρσκευῆ ἀντὶ παρασκευῆ, γάλτα ἀντὶ γάλατα, τὰ ὁποῖα ἀκούει τις εἰς τὴν Κύπρον καὶ Κρήτην, εἶναι τοπικοὶ ἰδιωτισμοὶ πολὺ πιθανὸν ξενικῆς δρασσεως.

Συχνότερον ἐκπίπτει ἀπὸ τὸ μέσον τῆς λέξεως τὸ — ε καὶ τὸ — ι ἢ — η λχ. γράψτε ἀντὶ γράψετε, κλάψτε ἀντὶ κλάψετε, καθῆστε ἀντὶ καθήσετε, κουφάθηκα ἀντὶ κουφάθηκα κτλ.

Ἀπὸ τὸ τέλος τῶν λέξεων ἐκπίπτουν συχνάκις τὰ — ε, η, ι, ο, ου, π. χ. ἔλεγ' ἀντὶ ἔλεγε, ἔτρωγ' ἀντὶ ἔτρωγε, ἡ δεῦτερ' ἀντὶ ἡ δευτέρα, ἡ τρίτ' ἀντὶ ἡ τρίτη, τὸ ποδάω' ἀντὶ τὸ ποδάρι, τὸ χέρ' τὸ κεφάλ'. Ἡ ἔκπτωσις αὕτη ἢ τόσον συχνὴ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἰδίως εἰς τὴν Βελβενδὸν, ἐπαναφέρει τὰς λέξεις εἰς τὴν παναρχαίαν αὐτῶν μορφήν, καὶ ταυτίζει τὴν Ἑλλ. Γλῶσσαν μετὰ τῆς Ἰνδοπερσικῆς.

Ὅπως ἢ ἀρχαία οὕτω καὶ ἡ νεωτέρα κάμνει τέλος χοῆσιν τοῦ προτατικοῦ ἢ εὐφωνικοῦ — α βδέλλα ἀβδέλλα, πηδῶ ἀπηδῶ κτλ. συμβαίνει δὲ τοῦτο πολὺ συχνότερον εἰς τὰς λέξεις, αἱ ὁποῖαι ἔχασαν τὸ ἀρκτικὸν αὐτῶν — ε, ι, ἢ υ, λχ. ἐγρήγορα γρηγόρα ἀγρήγορα, ἐνθυμοῦμαι θυμοῦμαι ἀθυμοῦμαι, ἰχνάρι χνάρι ἀχνάρι, ὄρολόγι ρολόγι ἀρολόγι κτλ.

Εἰς περιστάσεις τινὲς τὸ — α τοῦτο καὶ τὸ — ε, τίθεται εἰς τὸ τέλος τῶν λέξεων: ἤμουν-α, ἐλέγαν-ε, ἐμέναν-ε κτλ. Πολὺ πιθανὸν ὁμοῦς ὅλοι οἱ τοιοῦτοι σχηματισμοί, τοὺς ὁποίους τόσον συχνὰ ἀκούει τις εἰς τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Ἰπείρον καὶ τὴν Πελοπόννησον, νὰ ᾖνε κείψανα ξενικῆς (Βλαχικῆς) ἐπιδράσεως.

Γένεσις καὶ Παθήσεις τῶν συμφώνων.

Ἐν τὴν στιγμήν εἰς τὴν ὁποίαν προφέρομεν τοὺς φθόγγους α, ε, ι, ἀντιφώσωμεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ ὀπίσθιον μέρος τῆς γλώσσης μας πρὸς τὸν οὐρανίσκον, ἢ τὴν ἀκραν αὐτῆς πρὸς τοὺς ἐμπροσθινούς μας ὀδόντας, ἢ ζυγώσωμεν τὸ ἓνα χεῖλος μας εἰς τὸ ἄλλο, τότε ἀντὶ — α, ε, ι, ἀκούομεν χα, γα, κα, θε, δε, τε, ἢ φι, βι, πι, καὶ αὐτοὶ οἱ μὲ τὰ φωνήεντα ἀκουόμενοι πρόσθετοι ἦχοι εἶναι τὰ ὑπὸ τῶν Γραμματικῶν λεγόμενα ἄφωνα, διότι ποτὲ μόνα τῶν δὲν ἀποτελοῦσι φωνὴν εἰς τὸν λόγον.

Ἔχει δὲ ἡ σήμερον λαλομένη Γλῶσσα, ὅπως καὶ ἡ ἀρχαία, ἐννέα διάφορα ἄφωνα εἰς τρεῖς σειρὰς διηρημένα.

K, Γ, X,
T, Λ, Θ,
Π, Β, Φ.

καὶ αὐτὰ ἔχουν ἀναμεταξύ των τὰς ἰδίαις σχέσεις, τὰς ὁποίας εἶχον καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα.

Αἱ παθήσεις, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, αἱ ἀνταλλαγαὶ αὐτῶν εἰς τὸν λόγον συμβαίνουν ὅπως καὶ αἱ τῶν φωνηέντων, δι' αἵξουσιν ἐξασθένειον τῶν ἰσχυροτέρων εἰς τὰ ἀσθενέστερα τῆς σειρᾶς τῶν εἶναι ὅμως πολὺ σπανιότεραι τῶν παθήσεων τῶν φωνηέντων. Τρέπονται δὲ, ὡς ἰσχυρότερα ὅπου εἶναι, τὰ φιλὰ εἰς τ' ἀντίστοιχα αὐτῶν μέσα καὶ τὰ δασέα ὄχι ὅμως καὶ τὸ ἀνάπαλιν.

Καὶ τὸ μὲν K, [τρέπεται εἰς Γ, καὶ X, λχ. καρίδα γαρίδα, κυρτὸς γυρτὸς κλιστήρ γλιστήρ, κοβιδὸς γωβιδὸς, παιγνίδι παγνίδι, ἐμπήγγω ἐμπήγγω, δεικνύω δείγνω, διώκω διώχνω κλ.

Τὸ T, εἰς Δ, καὶ Θ :

Τόξον δοξάρι, τὸ οὐράνιον τόξον ἢ δόξα, ἄτρακτος ἀδράχτι, τρέγω θρέγω, τρεφή θροφή, βάτραχος βάθρακος, κλ.

Τὸ Π, εἰς Β, καὶ Φ :

Πυτίνη βετίνη, κόπτω κόβω, ράπτω ράβω, σπόνδυλος σφονδύλη, σπάγγος σφουγγάρι, πλεμόνι φλεμόνι, κλ.

Ποτὲ ὅμως τὰ ἐκ φύσεως ἀσθενέστερα ἄφωνα δὲν τρέπονται εἰς τὰ πρὸ αὐτῶν ἰσχυρότερα τὸ X, λχ. εἰς Γ, ἢ τοῦτο εἰς K.

Τὰ ἀρπελουρῶδες ἀντὶ ἀρπελουρῶδες, ἀρκεύω ἀντὶ ἀρχεύω, ἔρχομαι ἀντὶ ἔρχομαι, ἦρα ἀντὶ ἦλα, κλ. εἶναι προφοραὶ ξενικαὶ ἢ καθὼς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, βαρβαρίζουσαι, καὶ δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὰ: ἰτῶν ἀντὶ ἰδῶν, τεμόσιος ἀντὶ δημόσιος, ἄρκουρος ἀντὶ ἄργυρος, Κάνωπος ἀντὶ

Κάνωβος, κλυκύτατος ἀντι γλυκύτατος, Τεός ἀντι Θεός κλ. τὰ ὅποια ἀπαντῶμεν συχνὰ εἰς τοὺς Ἀλεξανδρινούς παπύρους, τοὺς γραμμένους ἀπὸ Ἰουδαίους, Αἴγυπτίους, Σύρους κλ. οἱ ὅποιοι ἐγραφοῦν τὰς λέξεις ὅπως τὰς εἰρόφερρον ἐσφαλμένους, καὶ τὰ ὅποια δὲν πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν ὅταν πρόκειται περὶ καθαρισμοῦ τῆς λαλουμένης.

Ἡ συνήθεια τῶν ἀρχαίων ν' ἀποφεύγουν τὴν ἀκολουθίαν δύο δασειῶν συλλαβῶν εἰς μίαν λέξιν, δὲν ἀπαντᾶται εἰς τὴν σημερινὴν Γλῶσσαν. Γραμματισμένοι καὶ ἀγροίματαὶ λέγουν σήμερον ἀδιαφόρως : ὁ χάχας, ὁ φαφλατᾶς, θρέφω κλ. Ἡ σημερινὴ Γλῶσσα ἀποφεύγει ἀπ' ἐναντίας τὴν σύμπτωσιν δύο δασέων ἢ δύο φιλῶν ἀφώνων εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν λέξιν. Ὅταν δὲ συμπίπτῃ τὸ τοιοῦτον, τρέπει τὸ δασὺ εἰς τὸ ἀντίστοιχόν του φιλόν, ἢ τοῦτο εἰς τὸ ἀντίστοιχόν του δασύ· οὕτω ἀντι κτυπῶ λέγομεν χτυπῶ, ἀντι κτίζω χτίζω, ἀντι δάκτυλο δάχτυλο, ἀντι πτεροῦ φτεροῦ, ἀντι χιδῆς χτες, ἀντι ἐχιδρὸς ἐχτρος κλ. Ἐν ὅμως τὸ φτεροῦ καὶ τὸ δάχτυλο κτλ. ἦνε ὀρθὰ, τὰ χτες καὶ τὰ ἐχτρος κτλ. ἀντίκεινται εἰς τὴν φύσιν τῆς Ἑλλ. Γλώσσης, καὶ πράγματι εἶναι βαρβαρισμοὶ ἀπαντῶμενοι διὰ πρώτην φορὰν εἰς τοὺς Αἴγυπτιακοὺς Παπύρους.

Εἰς ἄλλας ὅμως περιστάσεις τὸ φιλόν τρέπεται εἰς τὸ ἀντίστοιχόν του μέσον καὶ οὕτω σχηματίζονται νέοι τύποι, ἄγνωστοι εἰς τοὺς ἀρχαίους, λ. χ. ἀπὸ τὸ κόπτω γίνεται κόβγω καὶ κῶβω, ἀπὸ τὸ ράπτω καὶ ρᾶβω, ἀπὸ τὸ ἀνάπτω, ἀνάβγω καὶ ἀνᾶβω κλ.

Τὰ ὑγρά λ, μ, ν, ρ, σ, ἀνταλλάσσονται πολλακίς ἀναμεταξύ των. Τὸ — λ, λχ. μὲ τὸ — ρ, ἀλέτρι ἄροτρον, μάλατρο μάρατρο, πλώρη πρόρη, γλήγορα γρήγορα, κλ. Ἄλλοτε τὸ — λ, προέρχεται ἀπὸ τὸ — ν πλεμόνι πνειμόνι, πλεῖμα πνεῦμα, κλ. Τὸ — ρ ἀναπληρώνει πολλακίς τὸ — δ : κλαρὶ κλαδὶ, κλαρόνω ἀντι κλαδόνω κλ. Τὸ — σ, ὅταν συνδυάζεται μὲ τὸ — β, τὸ — γ τὸ — μ καὶ τὸ ν, προφέρεται μάζυ των ὡς ξ : σβύνω, σγουρῶς, Σμύρνη, σοῦιχι κλ., ἐνῶ ὅταν συμπλέκῃται μὲ τὸ θ ἢ μὲ τὸ χ ἐπαναφέρει τὰ δύο ταῦτα δασέα εἰς τὰ ἀντίστοιχά των φιλία π.χ. αἰσθάνομαι αἰστάνομαι, ἀσθενής ἀστενής, σχίζω σκίζω, σχίζω σκάζω, κλ. Ἀποφεύγεται ὅμως ἡ τροπὴ αὕτη καὶ ἀπ' αὐτὸν τὸν χυδαῖον λαόν, δασίως πρόκειται νὰ προσφυλαχθῇ ἢ ἀρχαία προφορὰ ἐπισημον τινὸς ὀνόματος ἢ πράγματος ἀπὸ δυσάρεστον παρανόησιν. Καὶ ὁ πλέον χυδαῖος Ἀθηναῖος δὲν θὰ ὀνομάσῃ σήμερον τὸν Δισχύλον Δισκίλον, οὔτε τὸν Σηινᾶ Σκινᾶ, οὔτε

τὸν ἔσχατόγερον ἔσκατόγερον, ὅπως τὸ κάμουν οἱ Δημοτικισταὶ μας λησμονοῦντες τὸ οὐδεὶς κανὼν ἄνευ ἐξαιρέσεως.

Τὸ Γ προτιθέμενον εἰς τὰς λέξεις ἀναπληρώνει πολλάκις τὸ Φ τῶν Αἰολέων: αἷμα **Φαῖμα**, οὔλον **Φοῦλον**. ἄλλοτε ἀναπληρώνει τὸ β, βλέπω, **γλέπω**, βλέφαρον **γλέφαρο**. Ἄλλοτε τίθεται ευφρονίας χάριν **Λάρος γλάρος**, νήθω **γνέθω**, νεύω **γνέφω**. Ἐπίσης τίθεται μεταξὺ δύο φωνηέντων ὡς παρὰ τοῖς Αἰολεῦσι τὸ Φ: **ἀγέρας** ἀντὶ ἄερας, **ἄγουρος** ἀντὶ ἄωρος, **φταίγω** ἀντὶ πταίω.

Ἡ μόνη λέξις εἰς τὴν ὁποίαν προτίθεται τὸ β, εἶναι ἡ οὖρεος, τὴν ὁποίαν οἱ Κυπριῶται μετέβαλον εἰς **βοῦρδον** = ὄνον, ἔξ οὗ καὶ ἡ λέξις **βουρδονάριος** = ὀνηλάτης, τὴν ὁποίαν οἱ Μοναχοὶ μετέφερον ἀπὸ τὴν Κύπρον εἰς τὸ Ἄγ. Ὅρος καὶ ἔξ αὐτοῦ ἐσχημάτισαν τὸ **βούρδονας** καὶ **βοῦρδος**, δηλ. τὸ ρύπαλον μὲ τὸ ὅποιον διώκουσι τοὺς ὄνους ἢ τοὺς ἡμιόνους. Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἀσφοδελος εἶναι ἡ ἀγαπητὴ τροφή τῶν **βούρδων**, τὸ χόρτον τοῦτο μετωνομάσθη **βουρδόνιον**. Εἰς τὴν πατριδα μου τὰς Σέρρας ὑπάρχει μάλιστα μία τοποθεσία, ἡ ὁποία ὡς ἐκ τῶν εἰς αὐτὴν φηομένων ἀσφοδέλων ὀνομάζεται «τὰ Βουρδόνια».

Τὸ — μ τίθεται πολλάκις πρὸ τοῦ π **λεμπίδα** ἀντὶ λεπίδα, **στουμπανίζω** ἀντὶ στουπανίζω, καὶ **στουμπώνω** ἀντὶ στουπάνω, **ἀμπώχω** ἀντὶ ἀπωθῶ κλ.

Τὸ — ν, μεταβαίνει πολλάκις ἀπὸ τὸ τέλος μιᾶς λέξεως εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπομένης: τὸν ὤμον, ὁ **νῶμος**, τὴν οἰκοκυρά, ἡ **νοικοκυρά**, τὴν Ἴον, ἡ **Νῖο**, κλ.

Ευφρονίας χάριν τὸ — ν τίθεται πολλάκις μεταξὺ δύο φωνηέντων λ χ. θανατώνω ἀντὶ θανατόω, θυμώνω ἀντὶ θυμῶω κλ. Πολὺ συχνότερον ὅμως χρησιμεύει πρὸς σχηματισμὸν τῆς μακρῆς λεγομένης ρίζης τῶν ρημάτων, ἀπὸ τὴν ὁποίαν σχηματίζονται ὁ ἐνεστώς καὶ ὁ παρατατικός καὶ ὁ παρατεταμένος μέλλων: **φέρνω**, **δέρνω**, **σέρνω**. ἢ πρὸς ἀναπλήρωσιν ἐνὸς λ ἢ ζ ἢ κ: **στέλλω** **στέλνω**, παραγγέλλω **παραγγέλνω**, ἀρπάζω **ἀρπάχω**, διώκω **διώχω**, ρίπτω **ρίχνω** κλ.

Τὸ — σ προτίθεται ἐνίοτε εἰς τὰς ἀπὸ β, γ, κ ἀρχομένας λέξεις: **σβόλος** ἀντὶ βῶλος, **σβάραχνα** ἀντὶ βύραχνα, **σκαντζόχοιρος** ἀντὶ ἀκανθόχοιρος, **σκύφτω** ἀντὶ κύπτω. τέλος τίθεται εἰς τὸ τέλος τῶν λέξεων πρὸς ἀποφυγὴν χασμωδίας: **εἶπες** ἀντὶ εἶπέ, **ιδές** ἀντὶ ἰδε, **ἐφές** ἀντὶ ἐφέ, **ἐπειδῆς**, **τίποτες**, κλ.

Ἡ **ἐκπτώσις** τῶν συμφώνων εἶναι ἐπίσης ἀρκετὰ συχνὴ εἰς τὴν νέαν Γλῶσσαν.

Τὸ γ ἐξαλείφεται ὡσάκις εὐρίσκεται μεταξύ δύο φωνηέντων, π. χ. **λέω, λέεις, λέει**, ἀντὶ λέγω, λέγεις, λέγει, **ἄτος**, ἀντὶ ἅγιος, **παιδι**, ἀντὶ παίδι, **φαῖ**, ἀντὶ φαγί. Ἐάν ὅμως λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι εἰς τὴν ἀρχαιότητα οἱ μὲν Ἴωνες ἠγάπων τὰ κατὰ συνέχειαν φωνήεντα, οἱ δὲ Αἰολεῖς ἀπέφευγον αὐτὰ γράφοντες ἀνάμεσά των τὸ **Ϝ**, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ἐπροφέρετο ὡς β, ἄλλοτε ὡς γ (αελα Αἰολ. α**Ϝ**ελα, α**Ϝ**ερας καὶ ἀγέρας) καὶ ὅτι ἡ μορφή **ὀλίος ὀλίη**, ἀντὶ ὀλίγος ὀλίγη, εὐρίσκεται εἰς τὸν ἀρχαιότερον τῶν Αἰγ. Παύρων, ἄγεται τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἡ εἰς τὴν σημερινὴν Γλῶσσαν παρατηρουμένη ἔκπτωσις τοῦ γ, εἰς τὰς τοιαύτας περιστάσεις εἶναι ἐπ' ἀνόδοσις εἰς τὸν πανάρχαιον Γλωσσικὸν τύπον καὶ ὄχι νεωτερισμὸς τῆς χυδαίας.

Τὸ μ, ἐξαλείφεται ἀπὸ τὰς λέξεις: ὀμφαλὸς **ἄφαλος**, γόμφος **γόφος**, γρόνθος **γρόθος**.

Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τὸ — ν, εἰς τὴν λέξιν κολοκύνθι **κολοκύθι**.

Πολὺ συχνότερα **ἐκπίπτει** τὸ ν, ὡσάκις εὐρίσκεται πρὸ τοῦ χ, **κεχρῖ**, ἀντὶ κεγχρῖ, **συχωρῶ** ἀντὶ συγχωρῶ, **ροχαλίζω** ἀντὶ ροχγαλίζω.

Πολὺ συχνὰ ἐπίσης ἐκπίπτει τὸ ν, τῆς αἰτιατ. τοῦ ἄρθρου, ὡσάκις ἡ ἐπομένη λέξις ἄρχεται ἀπὸ β, γ, δ, κ, ν, ψ. Τὸ βασιλέα, τὸ Γραμματικὸ, τὸ δάσκαλο, τὸ ζήτηλα, τὸ μαθητῆ, τὸ ψομί κλ. ἀντὶ τὸν δάσκαλον, τὸν βασιλέα κλ.

Τὸ σ, ἐκπίπτει εἰς τὰ: **χαλέβω** ἀντὶ σκαλεύω, **πιθαμῆ** ἀντὶ σπιθαμῆ καὶ ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι λέγουσι καὶ οἱ σημερινοὶ Ἑλληνας **ἀδέρφι** καὶ **ἀδρέφι**, **πουνὸ** καὶ **προυνὸ**, **φουχτα** καὶ **χοῦφτα**, **σερνικὸ** καὶ **ἀρσενικὸ**.

Αὐτὰ ὅμως δὲν εἶναι τὰ μόνον σύμφωνα τῶν ὁποίων κáμνον ἰσχύει οἱ σημερινοὶ Ἑλληνας. Ἄρχεῖ νὰ προσέξῃ τις αὐτοὺς ὁμιλοῦντας, θὰ τοὺς ἀκούσῃ νὰ προφέρουν τὸ ὄνομα τοῦ Bismark, τοῦ Ghirsch, τοῦ Tchamberlain, τὸ Bordeaux, τὸ Champagne κλ. ἀπαράλλακτα ὅπως τὰ προφέρουν οἱ Εὐρωπαῖοι. Ὅταν ὅμως ἀπαντήσῃ τὰ ὀνόματα ταῦτα γραμμένα εἰς τὰ βιβλία των ἢ τὰς ἐφημερίδας των, πολὺ δύσκολα κατορθώνει νὰ τ' ἀναγνωρίσῃ. Διότι τὸ σήμερον ἐν χρήσει Ἴωνικὸν ἀλφάβητον μὴ ἔχον τὰ πρὸς ἑκφρασίαν τῶν ὀνομάτων τούτων ἀναγκαιοῦντα γράμματα, ἀναγκάζει αὐτοὺς νὰ μεταφραζῶσι, ἢ νὰ μεταγρῶσιν, ἢ νὰ περιγρῶσιν διὰ τῶν ὑπαρχόντων τοῦ Ἑλλην.

ἀλφαβήτου, τὰ ὅποια ὅμως δὲν ἔχουν τὴν ἰδίαν φωνητικὴν ἀξίαν. Ἀὐτὸν εἶναι λοιπὸν διόλου παράδοξον ἂν οἱ νέοι Ἑλληνες παραμορφώσουν τὰ ξένα ὀνόματα εἰς τρόπον ὥστε νὰ κατασταίνοιν αὐτὰ ἀγνώριστα.

Εἰς τὴν μεταγραφὴν ταυτην διέπρεπε ποτὲ καιρὸν ὁ μακαρίτης διδάσκαλός μου εἰς τὴν Χειρουργίαν Ἰωάννης Ὀλύμπιος, ὁ ὁποῖος μὲ τὸν Οὐέλπεαυὸν του (Velpau) τὸν Βεαυὸν του (Beau) τὸν Χέσενφαχίον του (Hessenbach) κλ. μᾶς ἔκαμε πολλάκις νὰ ξεκαρδιζόμεθα ἀπὸ τὸν γέλωτα εἰς τὸ μάθημά του.

Ἐκ τούτων ἐννοεῖ τις πόσον θὰ ἦτον ἀφέλιμος καὶ ἀναγκαῖα ἡ διαρρυθμίσις καὶ συμπλήρωσις τοῦ ἐπάρχοντος Ἑλλ. Ἀλφαβήτου ἀναλόγως τῶν σημερινῶν ἀναγκῶν τῆς Γλώσσης. Οἱ Ἀσιανοὶ λαοὶ ὅταν ἔλαβον τὸ Φοινικικὸν Ἀλφάβητον, τὸ ὁποῖον μὲ τὰ δεκαεννέα του γράμματα δὲν ἠμποροῦσε τὰ θεραπεύειν ὅλας αὐτῶν τὰς φωνολογικὰς ἀνάγκας, δὲν ἐδίστασαν νὰ προσθέσουν εἰς αὐτὸ τὰ γράμματα τῶν ὁποίων ἡ Γλῶσσά των εἶχεν ἀνάγκην. Αὐτὸ τοῦτο ἔπραξαν καὶ οἱ Αἰγυπτιοὶ (Κόπται) καὶ οἱ Βουλγαροὶ, ὅταν παρεδέχθησαν τὸ Ἑλληνικὸν Ἀλφάβητον. Ἀτυχῶς ὅμως οἱ νέοι Ἑλληνες συνέδεσαν τόσον στενὰ τὴν τυχὴν των μὲ τὴν ἀρχαιότητα, ὥστε πολλοὶ αἰῶνες θὰ περάσῃν πρὶν ἢ διάσημὸς τις νομοθέτης ἀποτολμήσει νὰ ἐπιβάλῃ τοιαύτην τινα μεταρρυθμίσειν εἰς τὸ ἔθνος.

Ἡ ἐπὶ τοῦ παρόντος δυνατὴ καὶ ἀναγκαιοτάτη τῆς ὀρθογραφίας διόρθωσις ἀποβλέπει τὴν χρῆσιν τῶν τόνων καὶ τῶν πνευμάτων.

Ὡς Γλῶσσα ζῶσα ἡ Νεοελληνικὴ δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ σημειώη δι' ἰδιαιτέρων σημείων τὰς συλλαβὰς, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ ἀναγινώσκων ὀφείλει νὰ κρατήσῃ ὀλίγον περισσότερον τὴν φωνὴν του. Ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι μανθάνουν τοὺς ἑλληνοπαιδας τὴν χρῆσιν τῶν λέξεων, τοὺς μανθάνουν συγχρόνως καὶ πῶς πρέπει νὰ τὰς τονίζουσι. Αὐτὸ τοῦτο συνέβαινε καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους. Ἐν ὅσῳ ἡ λαλουμένη τοῦ λαοῦ ἦτον ἡ γραφομένη, οἱ Ἑλληνες δὲν μετεχειρίζοντο κανέν σημεῖον πρὸς δήλωσιν τοῦ τονισμοῦ τῶν λέξεων των. Οἱ τόνοι, ἐφευρέθησαν ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους, τοὺς Κόπτας, διὰ τὰς Ἑλληνικὰς λέξεις, τὰς ὁποίας ἔτι καὶ σήμερον μόνος τονίζουσι. Ἐπειτα δὲ εἰσῆχθησαν ἀπὸ τοὺς Γραμματικοὺς καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ὅταν αὕτη εἶχε καναντήσει τόσον ὀλίγον γνωστὴ εἰς τοὺς Ἑλληνας ὅσον καὶ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους. Σήμερον ὅμως, χάρις τῷ Θεῷ, δὲν ἐδρισκόμεθα ἀκόμη εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν ὡς πρὸς τὴν μητρικὴν μας Γλῶσσαν, καὶ ἠμποροῦμεν πολὺ καλὰ νὰ τονίσωμεν τὰς ὁποίας μεταχειρίζομεθα λέξεις, χωρὶς τὴν βοήθειαν ἰδιαιτέρων γραμμάτων.

Δεν ἠμποροῦμεν ὅμως καὶ ν' ἀρνηθῶμεν, ὅτι τὰ σημεῖα τῶν τόνων, αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ, εὐκολύνουν πολὺ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ μάλιστα τὴν ὀρθὴν ἀνάγνωσιν ἀρκεῖ ὅμως πρὸς τοῦτο ἡ **ὀξεῖα**, **βαρεῖα** καὶ ἡ **περισπωμένη** εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν χρῆσιν. Νὰ σημειῶνεται δηλ. ἡ μὲν **ὀξεῖα** ἐπὶ τῶν τονιζομένων φωνηέντων, ἡ **βαρεῖα** ἐπὶ τῶν τονιζομένων εἰς τὴν λήγουσαν, ὅταν ἡ λέξις δὲν παρακολουθεῖται ἀπὸ ἐγκλιτικῆς μόριας, καὶ ἡ **περισπωμένη**, διὰ τὰς δειξίμους ὅτι τὸ φωνήεν ἐπὶ τοῦ ὁποίου γράφεται προῆλθεν ἐκ συναιρέσεως δύο ἢ πλειότερων φωνηέντων εἰς ἓν. Ὅλοι αἱ ἄλλαι χρήσεις τοῦ τόνου τούτου εἶναι ὄχι μόνον περιτταὶ ἀλλὰ καὶ ἐπιζήμιοι εἰς τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν, καὶ ὁ μέλλων ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ γραμματικῆς κανόνας, οἱ ὅποιοι ὀρίζουν τὰς χρήσεις ταύτας, θὰ ἦναι ἕνας ἀπὸ τοῦς μεγαλειέτους αὐτῆς εὐεργέτας.

Περὶ τῆς ἀναγκαιότητος ἀπολείψεως τοῦ πνεύματος τῆς ψιλῆς ἀπὸ τὰς μὴ διασυννομένης λέξεις, ἔγινεν ἡδη λόγος ἐν σελ. 46.

Μορφολογία.

Πολὺ περισσότερον διαφέρει ἡ Νεοελληνικὴ τῆς ἀρχαίας ὡς πρὸς τὴν **Μορφολογίαν**.

Ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ εἶχεν ἐν μόνον ἄρθρον, τὸ - ὁ - ἡ - τὸ, καὶ τούτου ἔκαμνε πολλὰ ὀλίγην χρῆσιν. Ἡ Νεοελληνικὴ ἔχει ἀπ' ἐναντίας ὄχι μόνον τὸ ὀριστικὸν ἄρθρον εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς χρήσεις εἰς τὰς ὁποίας τὸ εἶχε καὶ ἡ ἀρχαία, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀόριστον **ἕνας μία ἓν** εἰς πολλὰς δὲ περιστάσεις μεταχειρίζεται οὐσιαστικῶς καὶ ἐπίθετα χωρὶς ἄρθρον, καὶ ὡς θέλομεν ἴδη μετ' ὀλίγον, πολλάκις μὲ σημισίαν διαίφρον.

Ἡ **Κλίσις** τοῦ ὀριστικοῦ ἄρθρου τῆς σημερινῆς Γλώσσης δὲν διαφέρει τῆς ἀρχαίας. Ἀλλ' ὡς ἐν τῶν ἀτόνων μερῶν τοῦ λόγου τὸ ἀρσενικὸν ἄρθρον προφέρεται ἐδῶ μὲν τῆς Ἑλλάδος εἰς - ο, ἐκεῖ ὡς - ὦ καὶ ἄλλου ὡς - ου, ὁ **ἄνθρωπος**, ὁ **ἄνθρωπος**, οὐ **ἄνθρωπος**.

Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ μετ' ὁ πληθυντικῶν. Τὰ πληθυντικὰ τούτου: αἱ καὶ τὰς προφέρονται, τὸ μὲν ὡς - ι, τὸ δὲ ὅτε μὲν ὡς τὰς

ὅτε δὲ ὡς — **τις** λγ. ἢ Μοῦσαι, τὲς Μοῦσαι, τὶς Μοῦσαι, ἀντὶ αἱ Μοῦσαι τὰς Μούσας. Ὅταν δὲ τὸ — **αἱ** ἰσοδυναμῆ εἰς τὴν προφορὰν μὲ τὸ — **ι**, δὲν εἶναι διόλου παραδόξον πῶς τὸ **αἱ Μοῦσαι** ἔγινεν εἰς τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς **οἱ Μοῦσαι**, καὶ τὸ **αἱ γυναῖκες** ἔγινεν **οἱ γυναῖκες**.

Ἡ διὰ τοῦ — **οἱ** λοιπὸν γραφὴ τῆς ὀνομ. πληθ. τοῦ θηλυκοῦ ἄρθρου, τὴν ὁποίαν τόσον πολὺ ὑποστηρίζουσιν σήμερον οἱ Δημοτικισταὶ μας, δὲν εἶναι προῖον Γλωσσικῆς ἀναπτύξεως, ὅπως τὸ θέλει ὁ πρῶτος αὐτὴν εἰσαγὰν εἰς χρῆσιν, ἀλλὰ μία ἀπὸ τὰς πολλὰς ἀνορθογραφίας, εἰς τὰς ὁποίας κατ' ἀνάγκην περιέλιπτον οἱ μὴ ἐντελῶς Ἑλληνισθέντες Αἰγύπτιοι τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων. Αὐτοὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἔγραφον **οἱ γυναῖκες** ἔγραφον καὶ **σήμερον** ἀντὶ σήμερον, καὶ **ἡ δάδαις** καὶ **ἡ πέτραι** καὶ τὸ περιεργότερον, καὶ **αἱ ἄνδρες**, κλ. Αἱ δὲ ἀνορθογραφίαι αὗται ἐπαναλαμβάνονται παντοῦ καὶ πάντοτε ὅπου οἱ γράφοντες εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀγράμματοι, ὅπως συνέβη καὶ ἐπὶ τῆς Φραγκοκρατίας εἰς τὸ Βυζάντιον. Ὅλος ὁ λαὸς εἶχε περιπέσει τοὺς χρόνους ἐκείνους εἰς τόσῃν ἀμύθειαν καὶ βαρβαρότητα, ὥστε ὅλα τὰ τότε γραφέντα, τὰ Μεσαιωνικὰ λεγόμενα **Κείμενα**, διακρίνονται, ὅπως καὶ οἱ Ἀλεξανδρινοὶ Πάπυροι, διὰ τὰ πολλὰ καὶ χονδρὰ αὐτῶν λεκτικὰ καὶ γραμματικὰ λάθη, ἐν οἷς καὶ ἡ διὰ τοῦ — **οἱ** γραφὴ τῆς πληθ. τοῦ θηλυκοῦ ἄρθρου. Καὶ εἶνε μὲν πολὺ πιθανὸν ὅτι τὴν φορὰν ταύτην ἢ ἐν λόγῳ γραφὴ νὰ προῆλθε κατὰ μίμησιν τοῦ Φράγγικου **Ies** ἢ τοῦ Γερμανικοῦ **die**, τὰ ὅποια, ὡς γνωστὸν, ἐφαρμόζονται καὶ εἰς τὰ δύο τὰ γένη, εἶναι ὅμως ἐπίσης βέβαιον, ὅτι ὅλοι οἱ βαρβαρισμοὶ οἱ ὅποιοι εἰς τὴν περίστασιν ταύτην παρεσέφερον εἰς τὴν Γλῶσσαν, δὲν ἄρρησαν νὰ ἐξαλειφθῶσιν ἅμα ὡς ἡ μάχαιρα τοῦ Τούρκου ἐκαθάρισε τὸν τύπον ἀπὸ τοὺς Φράγγους καὶ ἀπὸ τοὺς Γασιμούλους καὶ τότε παύει διὰ μίας καὶ ἡ διὰ τοῦ — **οἱ** γραφὴ τοῦ θηλυκοῦ ἄρθρου. Οὔτε εἰς τὸν **Φυσιολόγον** τοῦ **Στουδίτου**, οὔτε εἰς τὴν ἐκτεταμένην **δημοτικὴν ἐπιστολὴν** τοῦ **Βησσαρίωνος**, τὴν ὁποίαν μας διέτηρησεν ὀλόκληρον ὁ Φραντζῆς εἰς τὸ Χρονικόν του, οὔτε εἰς τὸ περὶ **Ζωγραφικῆς** **πόνημα** τοῦ ἔξ Ἀγράφων τῆς Θεσσαλίας Διονυσίου (1458), τὰ ἀρχαιότερα τῆς Δημοτικῆς μὲς μνημεῖα ἀπαντᾷται πλέον ἢ Γραφὴ αὕτη. Αἰὰ νὰ τὴν μεταεὐρη κανεῖς πρέπει νὰ τὴν ζητήσῃ εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Γεωργιά, τοῦ Χορτάτζη καὶ τοῦ Κορνάρου, τὰ ὅποια, ὡς γνωστὸν, ἐγράφησαν εἰς τὴν Κρήτην, τὴν Ρόδον καὶ τὴν Ἑπτάνησον, καθ' ὃν καιρὸν αἱ νῆσοι αὗται ὑπόκειντο ἀκόμη εἰς τοὺς Φράγγους, καὶ οἱ ἐν αὐταῖς Ἕλληνες ἦσαν ἀναγκασμένοι νὰ γράφωσι τὴν Γλῶσσαν των με Ἰταλιζοὺς καὶ

ὄχι μὲ Ἑλληνικοὺς χαρακτῆρας. Ἐὰν ὁμως ἀναγνώσῃ τις τὰς ὁμιλίαις τοῦ Σκουφοῦ, τοῦ Πηγᾶ καὶ τοῦ Μηνιάτου, θὰ ἐννοήσῃ μὲν ἐξ αὐτῶν ὅτι τὸν καιρὸν ἐκεῖνον εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν ἐπροφέρετο τὸ — **αι** ὡς — **η**, δὲν ἐγράφετο ὁμως, ὅπως εἰς τὴν Ρόδον, τὴν Κρήτην καὶ τὴν Ἑπτάνησον διὰ τοῦ — **οι**. Ἀλλ' ἢ δι' ἀπλοῦ, ἢ δι' ὑπογεγραμμένου — **η**. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι καὶ ἡ τελευταία αὕτη γραφὴ δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐπιστήμης, εἶναι ὁμως πολὺ ὀλιγώτερον ἐσφαλμένη ἀπ' ἐκείνην τὴν ὁποίαν μᾶς εἰσήγαγεν ὁ Κ. Ψυχάρις. Διότι ὑπὸ φωνολογικὴν ἔποψιν ἤμπορεῖ τις πολὺ καλὰ νὰ θεωρήσῃ το — **η** ἢ τὸ — **ἦ** ὡς προσελθὸν ἀπὸ τοῦ — **αι**, οὐδέποτε ὁμως ἀπὸ τὸ — **οι**. Καὶ ἀφοῦ εἰς τὸ μεγαλειότερον μέρος τῆς Ἑλλάδος τὸ ἄρθρον — **αι** προφέρεται σήμερον ὡς — **η**, δὲν βλέπω τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ τοῦ ἀλλάξωμεν τὴν μορφήν. Ἦμποροῦμεν πολὺ καλὰ νὰ ἐξακολουθήσωμεν γράφοντες : **αἱ Μοῦσαι** καὶ προφέροντες ἢ **Μοῦσαι**.

Τὸ ἀόριστον ἄρθρον, **ενας, μία, εν**, δὲν ἦτον ἐν χρήσει εἰς τοὺς ἀρχαίους. Παντοῦ ὅπου ἡ λέξις ἀπαντᾶται εἰς τοὺς κλασικοὺς συγγραφεῖς, παρουσιάζεται ὡς ἀριθμητικὸν ἢ ὡς ἐπιμεριστικὸν, καὶ διὰ τοῦτο παρακολουθεῖται πάντοτε ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου, εἰς ὃ ἀναφέρεται, εἰς γενικήν. «**Εἰς τῶν στρατιωτῶν, μία τῶν γυναικῶν, εν τῶν υποζυγίων**». Τὰ : **μία** φρουρὰ τοῦ Θουκυδίδου (IV. 56) καὶ : **εν** Κρατίνου κώδιον τοῦ Ἀριστοφάνους (πλ. 440), τὰ ὁποῖα φέρουν πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἐναντίου, πρέπει νὰ θεωρηθῶσι, τὸ μὲν ὡς ἀριθμητικὸν **μία**, ἐν ἀντιθέσει πρὸς δύο ἢ πολλάς. **Μία** φρουρὰ ἐφθασε νὰ κλ. τὸ δὲ δεύτερον ὡς χυδαῖσμός **εἰσαχθεῖς** εἰς τὸ κείμενον ἀπὸ τινος ἀντιγραφῆς τοῦ Χου αἰῶνος, ὀφείλωντος ἴσως νὰ γράψῃ : «**Γενοίμην ἂν Κρατίνου κώδιον**».

Τὸ ἀόριστον ἄρθρον εἶναι λοιπὸν πολὺ μεταγενέστερον τοῦ ὀριστικοῦ. Διὰ πρώτην φορὰν ἀπαντᾶται εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Ἑβδομήκοντα καὶ εἰς τοὺς Ἀλεξανδρινούς συγγραφεῖς. «Ἐρριψε τὸ παιδίον ὑποκάτω **μίας** ἐλάτης. Προσελθὼν **εἰς** Γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ : ἤκουσεν **ἐνός** Ἀγγέλου λέγοντος». Πρὸς δὲ τὸν Οὐίδιον ἐπεμψεν **ενα** δοῦλον (Πιλούταρχ.), καὶ πολὺ πιθανὸν νὰ ἐμορφώθη ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν Σημιτῶν. Αὐτῆς τῆς γνώμης εἶναι τουλάχιστον ὁ Γεσένιος. Τὸ βέβαιον ὁμως εἶναι, ὅτι ἡ διάδοσις αὐτοῦ εἰς τοὺς Λατίνους, τοὺς

Γότθους καὶ εἰς ὕλας τὰς Ρουμανικὰς Γλώσσας, ἐγινε διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Οὐλφίλα γραφείσης Γοτθικῆς μεταφράσεως τῶν Ἑβδομήκοντα.

Ὅνόματα.

Ἐναντίον ἐκείνου, τὸ ὁποῖον συμβαίνει εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικήν, τὰ ὀνόματα τῆς Νεοελληνικῆς λήγουσιν ὅλα εἰς **φωνήεντα** καὶ ἡ κλίσις αὐτῶν εἶναι τὸ ἀπλοῦστερον τῆς Γραμματικῆς τῆς κεφάλαιον.

Τὸ λαμπρὸν τοῦτο κατόρθωμα τὸ χρεωστῆ ἡ Γλῶσσα αὕτη :

1). Εἰς τὸν μεταπλασμὸν ὅλων τῶν ἀφωνοληκτῶν ὀνομάτων τὰ ὁποῖα ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν, εἰς **φωνηεντόληκτα**.

2). Εἰς τὴν καλητέραν διάταξιν αὐτῶν **κατὰ γένος**.

3). Εἰς τὴν ἀπάλειψιν τοῦ Δυϊκοῦ ἀριθμοῦ.

4). Εἰς τὴν ἀπάλειψιν τῆς Δοτικῆς.

5). Εἰς τὴν συνταύτισιν τοῦ τύπου τῆς αἰτ. πληθ. μὲ τὸν τύπον τῆς δοτ. πληθ.

6). Εἰς τὴν σύμμιξιν τῆς κλίσεως τῶν περιττοσυλλάβων μετὰ τῆς κλίσεως τῶν ἰσοσυλλάβων.

Ὁ **Μεταπλασμὸς** τῶν ἀφωνοληκτῶν ὀνομάτων τῆς ἀρχαίας εἰς φωνηεντόληκτα ἐγινε σχεδὸν παντοῦ διὰ **πλαγιασμοῦ**. Μία τῶν πλαγιῶν πτώσεων τοῦ ὀνόματος ἐλήφθη ὡς ὀνομαστικὴ ἰσοσυλλάβου κλίσεως καὶ κατ' αὐτὴν ἐσηματίσθησαν αἱ ἄλλαι τῆς λέξεως πτώσεις.

Οὕτως ἐκ τῆς αἰτιατικῆς τοῦ κόραξ-ακος, τὸν κόρακα, ἐσηματίσαν τὸ : ὁ **κόρακας** τοῦ **κόρακα** κλ. ἀπὸ τοῦ : ἡ ἐλπίς τῆς ἐλπίδος τὴν ἐλπίδα, ἐσηματίσαν τὸ : ἡ **ἐλπίδα** τῆς **ἐλπίδας**. Ἐκ τοῦ : ὁ μῆν τὸν μῆνα, τὸ : ὁ **μῆνας** τοῦ **μῆνα** κλ.

Ἡ μεταπλασις ὅμως αὕτη δὲν εἶναι νέα, οἷτε προῆλθεν ἐκ **διαφθορᾶς τῆς κοινῆς** ὡς πολλοὶ τὸ ἐπίστευαν. Ἄνέροχεται ἀπ' ἐναντίας, εἰς ἀρχαιοτάτας ἐποχὰς τῆς Ἑλλ. Γλώσσης, καὶ πολὺ πιθανὸν καὶ τότε νὰ ἐσκόπει αὐτὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον σκοπεῖ καὶ σήμερον : τὴν ἐξάλειψιν δηλ. τῶν περιττοσυλλάβων ἀπὸ τὴν χρῆσιν. Ἡ μόνη εἰς τοῦτο παρατηρουμένη διαφορὰ εἶναι, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι διὰ νὰ σηματίσουν τὸν νέον, τὸν ἰσοσύλλαβον τύπον, ἐλάμβανον ὡς βάσιν τὴν γενικὴν τῶν περιττοσυλλάβων, ἐνῶ εἰς τὴν Νεοελληνικὴν λαμβάνεται ἡ αἰτιατικὴ. Οὕτω λχ. οἱ ἀρχαῖοι ἐσηματίσαν ἀπὸ τοῦ λεὺς-λεδς, ὁ **λαδς** τοῦ **λαοῦ**, ἀπὸ τοῦ Θεὺς-Θεός, ὁ **θεδς** τοῦ **θεοῦ**, ἀπὸ τοῦ ἀρπαξ-αγος ὁ **αρπαγος** τοῦ **ἀρπάγου**, ἀπὸ τοῦ σκυθρωψ-ωπος : ὁ **σκυθρωπδς** τοῦ—**σκυθρωποῦ** κλ.

Ἡ μεταπλασις ἀπὸ τῆς αἰτιατικῆς εἶναι πολὺ μεταγενεστέρα· ἀνέροχεται μόνις εἰς τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς χρόνους. Τὰ πρῶτα παραδείγματα : ὁ ἄνδρα τοῦ ἄνδρα, ἡ γυναῖκα τῆς γυναίκας, ἡ μητέρα τῆς μητέρας κλ. ἀπαντῶνται εἰς τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς Παπύρους τῶν χρόνων τῶν Πτολεμαίων, καὶ ἔκτοτε εξακολουθοῦν μέχρι σήμερον.

Ἐν τούτοις θ' ἀπατηθῆ τις εἰάν πιστεύσῃ, ὅτι οἱ τελευταῖοι οὔτοι τύποι προῆλθον ὅλοι ἐκ πλαγιασμοῦ ἀπὸ τῶν περιτοσυνλλάβων. Εἰς ὅχι ὀλίγας περιστάσεις φαίνεται ὅτι συνέβη τὸ ἐναντίον. Τὰ τῆς λαλουμένης· ἡ χήνα, ἡ νύκτα, ἡ σκνίπα, ἡ πλάκα, ἡ φλόγα κλ. πλησιάζουν τὰ Ἰνδοπερσικὰ πρότυπα *Ganza.pakta*, *Skara*, *palaka*, *braga*, πολὺ περισσότερον παρὰ τὰ *νύξ-νυκτός*, *χῆν-χηνός*, *σκνίψ-σκνιπός*, *πλάξ-πλακός*, *φλόξ-φλογός*, τῶν κλασικῶν χρόνων· καὶ τὸ *άλατ'*, τὸ *στάχ'*, τὸ *αὐλάκ'*, τὸ *δόντ'*, τὸ *φρυδ'*, τὸ *μάτ'*, ὅπως προφέρουν αὐτὰ ἔτι καὶ σήμερον εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀντιστοιχοῦν μὲ τὰ : **Sarat**, **Stak**, **Vlak**, **Dent**, **Bryd** κλ. παρὰ τὰ : *ἄλξ-άλδος* τὸ *στάχυς-υος*, *αὐλαξ-ακος*, *όδους-όντος*, *ὄφρυς-ῦος* κλ. καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι εἰς ὅλας αὐτάς τὰς περιστάσεις ἂν οἱ κλασικοὶ τύποι δὲν προῆλθον ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτέρους ἰσοσυνλλάβους, ἀναντιρρήτως εἶναι πολὺ ἐκείνων μεταγενέστεροι.

Γένη.

Ὅπως ἡ ἀρχαία οὕτω καὶ ἡ νεωτέρα Ἑλληνικὴ παραδέχεται τρία γένη : τὸ ἀρσενικόν, τὸ θηλυκόν καὶ τὸ οὐδέτερον. Ἄλλ' ἐνῶ εἰς τὴν ἀρχαίαν μέγα μέρος τῶν ὀνομάτων ἦτον γένους ἀμφιτόλου, «Οὐ πᾶσιν ἔστι τὰ αὐτὰ, ἀλλὰ τοῖς μὲν ἀρσενικά, τοῖς δὲ θηλυκά, τοῖς δὲ οὐδέτερα». Οἱ νεώτεροι Ἕλληνες κατώρθωσαν νὰ περιορίσουν τὴν χρῆσιν τῶν δύο πρώτων γενῶν εἰς μόνα τὰ ὀνόματα τῶν ὄντων, τῶν ἐχόντων πράγματι ἢ ἐξ ἀναλογίας τὰ προσόντα τῶν γενῶν τούτων, ἄφησαν δὲ ὅλα τὰ ἄλλα εἰς τὸ οὐδέτερον γένος. Ἐδωκαν ἔπειτα εἰς ἕκαστον τῶν γενῶν τούτων τὴν εἰς οὐτὸ ἀναλογοῦσαν κατάληξιν, καὶ κατέστησαν οἷτως οὐ μόνον τὴν ἀναγνώρισιν ἀλλὰ καὶ τὴν κλίσιν αὐτῶν εὐκολωτάτην.

Καὶ εἰς μὲν τὸ ἀρσενικόν γένος συμπεριελήφθησαν ὅλα τὰ ὀνόματα τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ἀρσενικῶν, ἢ τῶν ὡς τοιοῦτων ὑποτιθεμένων ὄντων, ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἄνδρας, ὁ Φωκᾶς, ὁ Γεώργιος, ὁ Δημήτριος, ὁ Ἕλληνας, ὁ Γάλλος, ὁ Γερμανός, ὁ σκύλλος, ὁ γάττος, ὁ κόκκορος, ὁ χῆνος, ὁ πάππος, ὁ μῆνας, ὁ Γενάρις, ὁ Φλεβάρης, ὁ Μάρτις κλ.

ὁ βορείως, ὁ σιρόκος, ὁ πονέντης. Τὰ ὀνόματα τῶν ποταμῶν καὶ τῶν ὄρεων, ὁ Στρυμῶνας, ὁ Δούναβις, ὁ Νεῖλος, ὁ Ὀλυμπος, ὁ Κίσσαβος ὁ Παρνασός κλ.

Εἰς τὸ θηλυκὸν γένος περιέλαβε τὰ ὀνόματα τῶν γυναικῶν : Ἀσπασία, Χαρίκλεια, Ἑλένη κλ. ὄλων τῶν θηλυκῶν ζώων : ἡ γάττα, ἡ σκύλλα, ἡ ὄρνιθα, ἡ χήνα κλ. τῶν χωρῶν : ἡ Γαλλία, ἡ Ἀγγλία, ἡ Ἑλλάδα τῶν πόλεων : ἡ Κωνσταντινούπολις, ἡ Ἀθήνα, ἡ Σπάρτη, ἡ Βενετία τῶν νήσων : ἡ Σύρα, ἡ Χίος, ἡ Δῆλος, ἡ Τήνος, καὶ τὰ τῶν σκευῶν καὶ τῶν περιεκτιζῶν ἀγγείων ἢ ὀργάνων ἢ στάμνα, ἡ δαμιζάνα, ἡ κοιλιά, ἡ μήτρα, ἡ βάρκα, ἡ θάλασσα, ἡ λίμνη. Ὀλων τῶν ὀπωροφόρων καὶ ἀνθοφόρων δένδρων : ἡ μηλιά, ἡ χουρμαδιά, ἡ καρυδιά, ἡ κερασιά, ἡ τριανταφυλιά, ἡ γαρυφαλιά.

Ἐνῶ εἰς τὸ συδέτερον περιέλαβε τὰ ὀνόματα ὄλων τῶν μὴ παραγόντων ὄντων : τὸ παιδί, τὸ κορίτσι, τὸ σκυλί, τὸ γατί, τὸ ὄρνιθι, τὸ βόδι τὰ ὀνόματα τῶν καρπῶν καὶ τῶν ἀνθέων : τὸ μήλο, τὸ ἀπῆδι, τὸ κυδόνι, τὸ τριαντάφυλλο, τὸ γιασουμί κλ. τὸ σιτάρι, τὸ κριθάρι, τὸ καλαμπόκι καὶ ἐν γένει ὄλων τῶν μερῶν τοῦ σώματος : τὸ κεφάλι, τὸ χέρι, τὸ ποδάρι, κλ. ὡς καὶ ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὀνόματα οἱ ἀρχαῖοι κατέτασσον εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀψύχων τὸ σίδηρο, τὸ μίλαμα, τὸ γάλα, τὸ αἷμα, τὸ μέλι, τὸ ψωμί, τὸ φαγὶ κλ.

Ἐξάλειψις τοῦ Δυϊκοῦ Ἀριθμοῦ.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἢ νεωτέρα Ἑλληνικὴ Γλῶσσα δὲν ἔχει Δυϊκὸν ἀριθμὸν. Μεγάλως ὅμως σφάλλουσιν ὅσοι ἐκλαμβάνουσι τοῦτο ὡς ἐλάττωμά της.

Εἶναι σήμερον γνωστὸν, ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ ἀριθμοῦ τούτου εἶναι πολὺ ἀρχαιότερα τῆς τοῦ πληθυντικοῦ. Κατὰ τοὺς ἐπισημοτέρους Γλωσσολόγους τῆς ἐποχῆς μας ἀνέρχεται αὕτη εἰς τὴν ἀπωτάτην ἐκείνην ἐποχὴν, εἰς τὴν ὅποιαν οἱ ἄνθρωποι ἔζων κατὰ ζεύγη μεμονωμένοι, καὶ ὅτε ἡ κοινωνία συνίστατο ἀπὸ δύο ἄτομα. Ἡ ἰδέα τοῦ πληθυντικοῦ προῆλθεν ἀργότερα, ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ἠῤῥξησε καὶ ὁ ἄνθρωπος ἔλαβεν ἀνάγκην νὰ διακρίνη τὰς δυάδας ἀπὸ τὰς πλειάδας. Δὲν ὑπάρχει δὲ ἀμφιβολία ὅτι πολὺν καιρὸν ὁ διὰ τὸν δυϊκὸν ἀριθμὸν ὀρισθεὶς γλωσσικὸς τύπος ἐχρησίμεισε πρὸς δήλωσιν καὶ τοῦ πληθυντικοῦ. Ἄλλ' ἡ ὀλονὲν αἴξισις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πλειά-

δων, ἠνάγκασε τὸν ἀνθρώπον οὐ μόνον νὰ δρίσῃ ἰδιαιτέρον γλωσσικὸν τύπον διὰ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον, ἀλλὰ καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν πρῶτον διὰ τοῦ δευτέρου, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἔφερον εἰς ὄχι ὀλίγην σύγχυσιν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦς λαλοῦντας. Εἰς τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ ἀρχαιότατα τῶν εἰς ἡμᾶς περιωφθέντων ποιημάτων τῶν ἀρχαίων, ἡ σύγχυσις αὕτη καταφαίνεται εἰς κάθε βῆμα. Εἶναι πράγματι πολὺ δύσκολον νὰ εὑρῇ τις εἰς τὸν Ὀμηρον περίοδον εἰς δυϊκὸν ἀριθμὸν ἐκφερομένην, τῆς ὁποίας ὄλου τὰ μέρη νὰ ἦναι ὁμοίριθμα. Πολὺ συχνότερον ἀπαντᾷ τις φράσεις εἰς τὰς ὁποίας τὸ μὲν ὑποκείμενον εἶναι εἰς Δυϊκὸν τὸ δὲ κατηγορούμενον ἢ τὸ ρῆμα εἰς τὸν πληθυντικὸν καὶ τὰνάπαλιν· «ὡς τῶγε ταχ' ἐγγύθεν ἦλθον· ὡς τῶγε προβάντε μάχην ὤτρυναν· χεῖρε πετάσας ἀμφοτέρας, φίλας χεῖρε βαλόντες κλ. Ἐξ οὗ δῆλον ὅτι πολὺ πρὸ τοῦ Ὀμήρου ὁ δυϊκὸς ἀριθμὸς εὐρίσκετο εἰς προφανῆ κατάπτωσιν καὶ ἡ χρῆσις αὐτοῦ ἔφερε σύγχυσιν μᾶλλον παρὰ ευκρίνειαν εἰς τὸν λόγον. Δὲν εἶναι λοιπὸν διόλου παράδοξον, ἂν εὐθὺς μετὰ τὸν Ὀμηρον, οἷτε Αἰολεῖς καὶ οἱ Ἰῶνες τῆς Μικρασίας καὶ τῆς Ἑλλάδος ἔπαιψαν τὴν χρῆσιν αὐτοῦ καθολοκληρίαν. Ὡστε ἡ ἐπάνοδος τοῦ ἀριθμοῦ τούτου εἰς τὴν Γλῶσσαν, ἢ ἐπελθοῦσα τρεῖς ὄλους αἰῶνας μετὰ ταῦτα εἰς τὰς Ἀθήνας, πρέπει νὰ θεωρηθῇ οὐχὶ ὡς πρόοδος ἀλλ' ὡς ὀπισθοδρομῆσις τῆς Γλώσσης, ὡς ἄκριτος ἐπάνοδος εἰς ἕνα τύπον, ὅστις πρὸ πολλοῦ εἶχε παύσει νὰ ἦναι ἀναγκαῖος εἰς τὴν Γλῶσσαν καὶ ὁ ἀμερολήπτως σπουδάζων τὴν Ἱστορίαν ἀγεται νὰ πιστεύσῃ, ὅτι οἱ λόγοι οἱ ὁποῖοι παρώτρυναν εἰς τοῦτο τοὺς Ἀθηναίους, πᾶν ἄλλο ἦτον παρὰ Γλωσσικὴ ἀνάγκη.

Ὅταν περὶ τὰ μέσα τῆς ΣΤ'. π. Χ. Ἑκατονταετηρίδος οἱ ἐν Ἑλλάδι πικροδέχθησαν τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου ὡς τὸν πανθέκτην ὄλων ἐκείνων τῶν γνώσεων, τὰς ὁποίας ὤφειλε νὰ ἔχῃ ὁ Ἑλληνοπρεπῶς εκπαιδευόμενος Ἑλληνόπαις, οἱ Ἀθηναῖοι, οὔτινες, ἐκείνην τὴν εποχὴν ἐμόρφωναν τὴν Ἀττικὴν τῶν Διαλέκτων, ἀφοῦ πρὸς τοῦτο ἐσταχυολόγησαν ὅλας τὰς ἄλλας Διαλέκτους, ἔβαλον χεῖρα καὶ ἐπὶ τῆς Ὀμηρικῆς Γλώσσης, καὶ ἐπροσπάθησαν νὰ πορισθῶσιν ἐξ αὐτῆς ὅλα ἐκεῖνα τὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἠμποροῦσαν νὰ δώσουν ὁπωσοῦν ἀρχαϊκὴν χρῶσιν εἰς τὸ νέον ἰδιώματά των. Παρέλαβον λοιπὸν ἀπὸ τὴν Ὀμηρικὴν Γλῶσσαν τὴν χρῆσιν τοῦ Δυϊκοῦ, καὶ τῶν δικαταλήκτων ἐπιθέτων, ὡς καὶ πολλοὺς ἄλλους ἀρχαῖσμονς, τοὺς ὁποίους οἱ ἄλλοι Ἑλλῆνες πρὸ πολλοῦ εἶχον ἐκβάλει ἀπὸ τὰ ἰδιώματά των. Τόσον ὅμως τυφλῶς προσέβησαν εἰς τὴν ἀπομίμησιν ταύτην, ὥστε μετέφερον τοὺς

αρχαϊσμοὺς αὐτοὺς εἰς τὴν διάλεκτόν των χωρὶς νὰ φροντίσουν ν' ἀπαλάξουν αὐτοὺς ἀπὸ τὰ χονδρὰ γραμματικὰ λάθη, εἰς τὰ ὅποια εἶχον ὑπολέσει οἱ πρὸ τοῦ Ὀμήρου.

Ἐκτὸς τοῦ Πλάτωνος, δὲν ὑπάρχει Ἀττικὸς συγγραφεὺς ἢ ποιητὴς ὅστις κατώρθωσε νὰ μεταχειρισθῆ τὸν Δυϊκὸν ἀριθμὸν κατὰ τοὺς γραμματικοὺς κανόνας. Ὅπως εἰς τὸν Ὀμηρον, οὕτω καὶ εἰς αὐτοὺς σπανιώτατα ἀπαντᾷ τις φράσιν εἰς Δυϊκὸν ἀριθμὸν ἐκφερομένην, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ ὑποκείμενον συμφωνεῖ κατ' ἀριθμὸν μετὰ τοῦ ῥήματος ἢ τοῦ κατηγορουμένου. Καὶ ἐπειδὴ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου ἦσαν σκαλαθύρματα αὐτοῦ τοῦ εἴδους, δὲν εἶναι ποσῶς παράδοξον, ἂν μὲ τὴν ἔλευσιν τῶν Μακεδόνων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπαυσεν, ὁμοῦ μὲ τὴν Ἀθηναϊκὴν Κυριαρχίαν καὶ ἡ Ἀττικὴ Διάλεκτος, καὶ μαζὺ μ' αὐτὴν καὶ ἡ τοῦ Δυϊκοῦ ἀριθμοῦ χρῆσις. Εἰς τοὺς συγγραφεύτας εἰς τὴν Κοινὴν τῆς Μικρασίας, ὡς καὶ εἰς τὰ Ἀλεξανδρινὰ Ἰδιώματα, τὰ ὅποια μετ' ὀλίγον ἀντικατέστησαν τὴν Ἀττικὴν Διάλεκτον, δὲν ἀπαντᾷται οὐδὲ πρὸς μαρτυρίαν ὁ Δυϊκός. Αὐτὸ δὲ συμβαίνει καὶ εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Ἑβδομήκοντα καὶ εἰς ὅλους τοὺς Ἑλληνίζοντας Ἰουδαίους. Διὰ ν' ἀπαντήσωμεν ἄλλην μίαν φορὰν τὸν Δυϊκὸν πρέπει νὰ καταβῶμεν εἰς τοὺς χρόνους τῶν Ρωμαίων Αὐτοκρατόρων, εἰς τὴν εποχὴν, καὶ ἦν οἱ Ἀττικισταὶ καὶ οἱ Ἑλληνισταὶ, οἱ ὄνειρευθέντες τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τῆς Ἀττικῆς Διαλέκτου καὶ τὴν ἀναστήλωσιν τῶν εἰδώλων, ἐπλημύρησαν τὴν Ἀνατολὴν καὶ κατώρθωσαν νὰ παρασύρουν μαζὺ των ὅχι ὀλίγους θερμοκεφάλους : τοὺς Προκοπίους, τοὺς Μαϊάνδρους, τοὺς Ἀγαθίας, καὶ ἀργότερα τοὺς Βρυενίους, τοὺς Πλήθωνας, τοὺς Ἀποστόλους. Εἶναι δὲ λίαν περίεργον ἀλλὰ καὶ διδακτικὸν συνάμα, ὅτι τοὺς χρόνους ἐκείνους ἢ χρῆσις τοῦ Δυϊκοῦ εἶναι τόσον μᾶλλον σνχοιτέρα ὅσον ὁ γράφων φωρᾷται πλέον ἀγράμματος ὡς πρὸς τὰ ἄλλα. Εἰς τὸ Χρονικὸν Γεωργίου τοῦ Ἀμαρτωλοῦ, συγγραφεὺς ἀκμάσαντος περὶ τὴν 9ην Ἑκατονταετηρίδα, ἀπαντῶμεν ἐκ παραλλήλου δύο χωρία, τῶν ὁποίων τὸ μὲν διακρίνεται διὰ τὴν Ἀττικὴν του φράσιν, τὸ δὲ διὰ τοὺς χονδροειδεστάτους χυδαῖσμούς του.

« Ἔστων δὲ τούτων πρωτεύοντε ἄνδρε διττῶ, μαγίστρω μὲν ὄντε » καὶ ἄμφω, λαμπρῶ δὲ τῷ γένει καὶ οὐχ ἦττον στρατηγικῆ συνέσει » καὶ κράτει χειρῶν καὶ θάρσει ψυχῆς εἰχέτην τὴν περιφάνειαν » καὶ ὀλίγον κατωτέρω ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς προσθέτει : « ἡ δὲ βασίλισσα » εἶδε καὶ διέκρινεν, ὅτι ἡ βασιλεῖα τῶν Ρωμαίων χρῆζει κυβερνήτην » καὶ ὁδηγόν. Εἶτα ἐπεθύμει νὰ ποιῆσῃ καὶ παιδὶν νὰ κληρονομίῃσῃ

» τὴν βασιλείαν, ὅτι ἀπὸ τοὺς δύο ἄνδρας ὅπου ἐπῆρε δὲν ἔτυχε νὰ
» ἔγκαστρωθῆ ».

Ἡ παρουσία λοιπὸν τοῦ Δυϊκοῦ ἀριθμοῦ εἰς τὴν Ἀττικὴν Διά-
λεκτον δὲν εἶναι δεῖγμα προόδου καὶ τελειοποιήσεως, ἀλλ' ὀπισθοπο-
ρίας πρὸς ἀρχαϊσμούς, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχον πλέον λόγον ὑπάρξεως, καὶ
ἢ ἔλλειψις αὐτοῦ ἀπὸ τὴν σημερινὴν μας Γλῶσσαν εἶναι ἢ καλιτέρα
ἀπόδειξις, ὅτι αὕτη δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν, ὅπως τὸ διδάσκουσι
σήμερον εἰς τὰς Ἀθήνας. Εἶναι πολὺ ταύτης ἀρχαιοτέρα ἀνέρχεται,
ὡς εἶδομεν εἰς τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἢ ἐφευρέσεις τῆς γραφῆς διήρσαε
τὴν Γλῶσσαν τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρασίας εἰς Γλῶσσαν τῶν Γραμ-
ματισμένων καὶ Γλῶσσαν τῶν ἀγραμμάτων καὶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην,
εἶχεν ἐκλείψει ἢ τοῦ Δυϊκοῦ ἀριθμοῦ χρῆσις εἰς τὴν Μικρασίαν.

Ἡ ἀπάλειψις τῆς **Δοτικῆς** εἰς τὴν κοινὴν Γλῶσσαν εἶναι ἀπ'
ἐναντίας ἀποτέλεσμα τῆς φωνολογίας. Ἀφ' οὗτου ἢ Νεοελληνικὴ
Γλῶσσα ἔπαισε νὰ ἔχη προσφθίαν, καὶ τὰ ἄτονα αὐτῆς φωνήεντα
ὑπεβλήθησαν εἰς τὸν νόμον τῆς ἔξασθενήσεως, δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν
νὰ διακρίνη τις ἀπ' ἀλλήλων τοὺς τύπους : τῶ δούλω, τοῦ
δούλου, το(ν) δοῦλο(ν), τῶ φίλω, τοῦ φίλου, το(ν) φίλο(ν).
Ὅλα αὐτὰ προφέρονται ὡς νὰ ἦσαν γραμμένα τοῦ δούλου, τοῦ
φίλου κλ. Αὐτὸ τοῦτο ἐπανελήφθη καὶ εἰς τὰς πληθυντικὰς πτώσεις.
Ἡ ἔξασθενημένη προφορὰ : **τὲς τιμές**, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διακριθῆ
ἀπὸ τὸ : **ταῖς τιμαῖς**, τῆς πληθ. δοτικ. Ἦτον λοιπὸν πολὺ φυσικὸν
νὰ συντακτισθῶσιν οἱ δύο τύποι. Αὐτὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν
ὅποιον οἱ Ἀλεξανδρινοὶ θέλοντες νὰ Ἑλληνίσωσιν εἰς τὴν γραφὴν,
τόσον συχνὰ περιέπιπτον εἰς χονδρότατα ὀρθογραφικὰ λάθη **ἐν τῷ**
Μητροδώρῳ ἐποικίῳ, ἀντὶ ἐν τῷ Μητροδώρου ἐποικίῳ, **ἐν τῇ νή-**
σου Σοκνοπαίῳ, ἀντὶ ἐν τῇ νήσῳ Σοκνοπαίου κλ.

Ὅπως ὅμως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ἢ Νεοελ-
ληνικὴ Γλῶσσα δὲν ἔχει τύπον ἰδιαίτερον διὰ τὴν Δοτικὴν. Ὅλας τὰς
ιδέας τὰς ὁποίας οἱ ἀρχαῖοι ἐξεφράζον διὰ τῆς πτώσεως ταύτης,
ἢ νέα Γλῶσσα τὰς ἐκφράζεται διὰ τῆς αἰτιατικῆς, τῆς ὁποίας προτάσει
τὴν πρόθεσιν εἰς καὶ ἀπὸ : **πηγαίνω εἰς τὴν Ἀθήνα**, **έρχομαι**
ἀπὸ τὸ Κάϊρὸν, **ἔδωσα εἰς τὸν Γεώργιον**, **ἐπῆρα ἀπὸ τὸν Κων-**
σταντῖνον κλ. Τὰ : **ἐν ροπῇ ὀφθαλμοῦ**, **ἐν τῷ μεταξύ**, **ἐν μέρει**,
ἐν γένει, τὸ : **δόξα τῷ θεῷ**, **χάριτι θεῶν**, **σὺν γυναιξὶ** καὶ **τέκνοις**

κλ. είναι ἑλληνισμοὶ εἰσαχθέντες εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὴν Ἑκκλησιάν, ἢ ἀπὸ τὸ Σχολεῖον, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παρουσιάζονται εἰς τὸν λόγον ὡς ἐπιρρήματα.

Πολὸν ὅμως λανθάνονται ὅσοι νομίζουσιν, ὅτι ἡ ἐξάλειρις τῆς Λοτικῆς ἀπὸ τῆς λαλουμένης γλώσσης εἶναι προῖον τῆς διαφθορᾶς τῆς Κοινῆς κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλλ. Ἔθνους. Ἄπ' ἐναντίας ἀνέροχεται αὕτη εἰς χρόνους πολὺ ἀρχαίους, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν δὲν εἶχεν ἀκόμη σχηματισθῆ ἡ Ἄττικὴ Διάλεκτος. Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ὁ νέος τρόπος τοῦ ἐκφράζεσθαι προῆλθεν ἀπὸ τὴν φυσικὴν τοῦ λαοῦ τάσιν νὰ ἀπλοποιῆ ἡμέρα τῆ ἡμέρα περισσότερον τὴν γλῶσσάν του, παρὰ ἀπὸ ξενικὴν ἐπίδρασιν.

Τὰ πρῶτα παραδείγματα τῆς χρήσεως τῆς ἐμπροθέτου αἰτιατικῆς, ἀντὶ τῆς ἀπροθέτου Λοτικῆς ἀπαντῶνται εἰς τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Ἡσίοδον· «ὄχθήσας εἶπε πρὸς ὃν μεγαλήτορα θυμὸν», πρὸς μητέρα εἶπε», «ἔλεγε πρὸς αὐτὸν» κλ. Πολὺ συχνότερον ὅμως ἀπαντᾶται εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Ἑβδομήκοντα, ὡς καὶ εἰς τοὺς Ἑδαγγελιστάς. «Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτούς», εἶπε Μαριὰμ πρὸς τὸν Ἄγγελον. Κατὰ τὸν ἴδιον ὅμως τρόπον ἐξεφράζετο καὶ ὁ Ἡρόδοτος: «ἐπύκοντο εἰς Μέμφιν, εἰς Σάϊν πόλιν», πέμπω πρὸς τινα, λέγω πρὸς τὸν Δῆμον κλ.

Ἡ ἐκ παραλλήλου αὕτη χρῆσις τῆς ἐμπροθέτου αἰτ. καὶ τῆς ἀπλῆς Δοτικῆς εἰς τὰ Ὅμηρικὰ Ἑπη, τοὺς Ἰωνας συγγραφεῖς καὶ τοὺς Ἑλληνιστάς, καὶ ἡ διαιώνισις τῆς πρώτης εἰς τὴν σημερινὴν τοῦ λαοῦ Γλῶσσαν, εἶναι ἡ καλιτέρα ἀπόδειξις, ὅτι ἡ μὲν πρώτη ἐκφρασις ἦτον ἐκπλαίαι ἰδιάζουσα εἰς τὴν λαλουμένην, ἡ δὲ δευτέρα εἰς τὴν γραφομένην. Αὐτὸ δὲ τὸ ὅποῖον συνέβη μὲ τὴν Δοτικὴν τοῦ Ἑνικοῦ, συνέβη ἐπίσης καὶ μὲ τὴν αἰτ. τοῦ πληθυντικοῦ. Ὁ λαὸς ὁ ὅποιος εἶχε συνηθίσει νὰ προφέρῃ ἀντὶ τὰς γυναῖκας **τὲς γυναῖκες**, πολὺ ευκόλως ἐταύτισε τὴν πτώσιν ταύτην μὲ τὴν δοτ. προφερομένην ὡς αὐτὴν **ταῖς γυναῖκαις**. Ἐξακολουθῶν δὲ τὸ σύστημα τοῦτο ἠλάττωσε κατὰ πολὺ τὸ πλῆθος τῶν γραμματικῶν του τύπων, πράγμα τὸ ὅποῖον μόνον οἱ μὴ γνωρίζοντες τὴν ἀξίαν του ἠμποροῦν νὰ θεωρήσουν ὡς ζημίαν τῆς Γλώσσης.

Κλίσεις.

Τὸ μέρος ὅμως εἰς τὸ ὅποῖον ἡ Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ ἀπομακρύνεται περισσότερον ἀπὸ τὴν Ἀρχαίαν εἶναι ἡ **Κλίσις**.

Ἐντὶ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν κλίσεων εἰς τὰς ὁποίας οἱ ἀρχαῖοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ὑποβάλλουν τὰ ὀνόματά των, ἡ Νεοελληνικὴ δὲν ἔχει παρὰ τρεῖς μόνον Κλίσεις καὶ αὐτὰς ἀπλουσιτάτας.

Καὶ εἰς μὲν τὴν Ἀγν Κλίσιν κλίνονται τὰ ἀρσενικά, εἰς τὴν Βαν τὰ θηλυκά, εἰς τὴν Γγν τὰ οὐδέτερα. Εἶναι δὲ ὅλα σχεδὸν ἰσοσύλλαβα καὶ διαιροῦνται εἰς τόσας τάξεις ὅσα εἶναι καὶ τὰ φωνήεντα εἰς τὰ ὁποῖα καταλήγουσιν.

Κλίνονται δὲ τὰ μὲν **ἀρσενικά** προσλαμβίνοντα εἰς τὴν ὄνομ. — ς, εἰς τὴν αἰτ. — ν, εἰς δὲ τὸν πληθ. ἀριθμὸν — δες ἢ — ες, καθ' ὅσον τὰ κλινόμενα ἦσαν ἐξ ἀρχῆς ἰσοσύλλαβα ἢ ἐσχηματίσθησαν διὰ μεταπλασμοῦ ἐκ περιττοσυλλάβων.

Τὸ - ν τῆς αἰτιατ. ὅλων τῶν γενῶν συνήθως ἐκπίπτει εἰς τὸν λόγον.

Α'. Κλίσεις τῶν ἀρσενικῶν.

1). Τὰ εἰς — ας.

Ὁ παπᾶς τοῦ παπᾶ τὸν παπᾶ	οἱ παπάδες τῶν παπάδων τοὺς παπάδες
Ὁ Πάπας τοῦ Πάπα τὸν Πάπα	οἱ Πάπηδες τῶν Πάπηδων τοὺς Πάπηδες
Ὁ μῆνας τοῦ μῆνα τὸν μῆνα	οἱ μῆνες τῶν μηνῶν τοὺς μῆνες
Ὁ αἰώνας τοῦ αἰῶνα τὸν αἰῶνα	οἱ αἰῶνες τῶν αἰῶνων τοὺς αἰῶνες

2). Τὰ εἰς — ες.

Ὁ καιρὸς τοῦ καιρὸ τὸν καιρὸ	οἱ καιρέδες τῶν καιρέδιων τοὺς καιρέδες
------------------------------------	---

Ὁ μεζῆς	οἱ μεζῆδες
τοῦ μεζῆ	τῶν μεζῆδων
τὸν μεζῆ	τοὺς μεζῆδες

3). Τὰ εἰς — ης.

Ὁ καφεζῆς	οἱ καφεζῆδες
τοῦ καφεζῆ	τῶν καφεζῆδων
τὸν καφεζῆ	τοὺς καφεζῆδες

Ὁ ράφτης	οἱ ράφτηδες
τοῦ ράφτη	τῶν ράφτηδων
τὸν ράφτη	τοὺς ράφτηδες

4). Τὰ εἰς — ις.

Ὁ κῆρις	οἱ κῆριδες
τοῦ κῆρι	τῶν κῆριδων
τὸν κῆρι	τοὺς κῆριδες

Ὁ Γεώργις	οἱ Γεώργιδες
τοῦ Γεώργι	τῶν Γεώργιδων
τὸν Γεώργι	τοὺς Γεώργιδες

5). Τὰ εἰς — ος, κλίνονται ὅπως καὶ τὰ ἀρχαῖα.

Ὁ σπόρος	οἱ σπόροι
τοῦ σπόρου	τῶν σπόρων
τὸν σπόρο	τοὺς σπόρους

Ὁ γέρος	οἱ γέροι
τοῦ γέρου	τῶν γέρων
τὸν γέρο	τοὺς γέρους

6). Τὰ εἰς — οὺς.

Ὁ παποῦς	οἱ παποῦδες
τοῦ παποῦ	τῶν παποῦδων
τὸν παποῦ	τοὺς παποῦδες

Ὁ νοῦς	οἱ νοῦδες
τοῦ νοῦ	τῶν νοῦδων
τὸν νοῦ	τοὺς νοῦδες

Αἱ ἔξαιρέσεις εἶναι πολλὰ ὀλίγαι.

Οἱ Ἀρχαῖοι φαίνεται ὅτι εἶχον καὶ ὀνόματα λήγοντα εἰς — εὖς καὶ — εους: Ἀχιλεὺς, Πηλεὺς, ἀδελφεὺς, Ἀχιλεοῦς, Λαοδικεοῦς κλ. τῶν ὁποίων ἀντίστοιχα εἰς τὴν Λημώδη θὰ ἦσαν τὰ: **γονεὸς τοῦ γονεοῦ οἱ γονιοὶ καὶ γονιοῦδες, ὁ κολιὸς τοῦ κολιοῦ καὶ οἱ κολιοὶ καὶ κολιοῦδες, ὁ ἴσκιος τοῦ ἴσκιου καὶ οἱ ἴσκιοι κλ.** Ἀλλὰ μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἀλφαβήτου εἰς τὴν χρῆσιν, καὶ ἰδίως μετὰ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ **Ϝ** τῶν διαμέσων τῆς δευτέρας σειρᾶς φθόγγων διὰ τοῦ **Υ**, οἱ ἐν λόγῳ τύποι ἐξέλειπον ἢ μετεπλάσθησαν εἰς τοὺς εἰς — εὖς τῶν μετὰ ταῦτα χρόνων. Ἀχιλεὺς, Λαοδικεὺς, Ἀδελφεὺς, Πηλεὺς, βασιλεὺς, τοὺς ὁποίους ὁ λαὸς πολὺ καλῶς ποιῶν ἐπανέφερεν εἰς τὰ: Ἀχιλέας, Πηλέας, βασιλέας.

Β'. Κλίσις τῶν θηλυκῶν.

Τὰ θηλυκὰ κάμνουσι τὴν γενικὴν εἰς — σ, τὴν αἰτ. εἰς — ν καὶ τὸν πληθ. εἰς — ες, λχ.

Τὰ εἰς — α.

Ἡ ἡμέρα	αἱ ἡμέραι
τῆς ἡμέρας	τῶν ἡμερῶν
τὴν ἡμέρα	τὰς ἡμέρας, τὰς ἡμέραις

Ἡ χαρὰ	αἱ χαρᾶς
τῆς χαρᾶς	τῶν χαρῶν
τὴν χαρὰ	τὰς χαρᾶς, τὰς χαρᾶς

2). Τὰ εἰς — ε, τὰ ὅποια ὅλα εἶναι τοιχοκίττα.

Ἡ νενὲ	αἱ νενέδες
τῆς νενές	τῶν νενέδων
τὴν νενὲ	τὰς νενέδες

Ἡ βαλιδὲ	αἱ βαλιδέδες
τῆς βαλιδῆς	τῶν βαλιδέδων
τὴν βαλιδὲ	τὰς βαλιδέδες

3). Τὰ εἰς η.

Ἡ νύφη	αἱ νύφες
τῆς νύφης	τῶν νυφῶν
τῇ νύφῃ	τές νύφες
—	
Ἡ ἀδελφή	αἱ ἀδελφές
τῆς ἀδελφῆς	τῶν ἀδελφῶν
τῇ ἀδελφῇ	τές ἀδελφές

4). Τὰ εἰς — ις.

Ἔστω τὰ εἰς — ις θηλυκὰ τῆς ἀρχαίας ἢ νεοελληνικῆ τὰ ἔτρεψεν εἰς — η λχ. ἢ βρύση, ἢ κρίση, ἢ ρύχι, ἢ πόλι κλ. τὰ ὅποια εἰς τὸν πληθ. κάμνουν εἰς — ες, ὅπου τὸ — ε, προφέρεται ὡς — ει, ὥστε τὸ κλινόμενον συμπίπτει εἰς τὴν προφορὰν μὲ τὸν τύπον τῆς ἀρχαίας: αἱ πόλεις, αἱ βρύσεις, αἱ κρίσεις, Περιεργότερον ὁμως εἶναι ὅτι τὰ ὀνόματα ταῦτα δὲν ἔχουν ἀκόμη τύπον διὰ τὴν γεν. τοῦ πληθυντικοῦ: τὰ: τῷ βρυσῶ, τῶν κρισῶ, ἢ τῷ βρυσῶνε, τῶν κρισῶνε τὰ ὅποια προσπαθοῦν νὰ μᾶς εἰσάξουν οἱ Δημοτισταὶ μᾶς εἶναι ἐντελῶς ἀγνωστα εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπου ἀναντιλέκτως ὁμιλεῖται πολὺ καλλίτερον ἢ δημοτικῇ παρ' εἰς ὅλα τὰ ἄλλα μέρη· καὶ ἔχει πολὺ δίκαιον ὁ Κ. Ψυχάρις νὰ λέγῃ: «ἀριστοῦργημα θὰ ἦτον νὰ μὴ φαινόντανε τέτοια γενικῆ».

Αἱ φράσεις «ἡ δεῖνα μεγάλη Δύναμις, αἱ τρεῖς μεγάλοι Δυνάμεις» τὰς ὁποίας ἀκούει τις συχνάκις εἰς τὴν Βουλὴν καὶ τὰ καφενεῖα, εἶναι τῆς καθαρευούσης. Ἐντ' αὐτῶν ὁ λαὸς λέγει: «τὸ τάδε μεγάλο βασίλειο καὶ τὰ τρία μεγάλα βασίλεια».

δ). Τὰ εἰς — ος θηλυκὰ τῆς ἀρχαίας, ἢ Νεοελλ. ἔτρεψε τὰ μὲν εἰς ἀρσενικά: ὁ πρόσδος, ὁ μέθοδος· τὰ δὲ εἰς θηλυκὰ: ἡ δροσιά ἀντὶ ἡ δρόσος, ἡ σκοτίδα ἀντὶ τὸ σκοτός. Τὰ δὲ κλίνει ὡς τὰ ἄλλα αὐτῆς θηλυκὰ λχ. ἡ Χίο τῆς Χίος, ἡ Τήνο τῆς Τήνος κλ.

6). Τὰ εἰς — οῦ.

Ἡ φαγοῦ	αἱ φαγοῦδες
τῆς φαγοῦς	τῶν φαγοῦδων
τῇ φαγοῦ	τές φαγοῦδες

Ἡ ἀλεποῦ	αἱ ἀλεποῦδες
τῆς ἀλεποῦς	τῶν ἀλεποῦδων
τὴν ἀλεποῦ	τὲς ἀλεποῦδες

Γ'. Κλίσεις τῶν οὐδετέρων.

Τὰ οὐδέτερα τῆς Νεοελληνικῆς λήγουν :

τὰ μὲν εἰς — α

τὰ δὲ εἰς — ι

τὰ δὲ εἰς — ο.

Καὶ τὰ μὲν εἰς — α λήγοντα διατηροῦσιν ἀκόμῃ τὴν περιττοσύλ-
λαβον κλίσει τῆς ἀρχαίας, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι πολλὰ ἐξ αὐτῶν
σχηματίζουσι τὴν γεν. εἰς — ου λχ.

τὸ κάμωμα	τὰ καμώματα
τοῦ καμώματος	τῶν καμωμάτων
τὸ κάμωμα	τὰ καμώματα

τὸ καθίσμα	τὰ καθίσματα
τοῦ καθίσματος	τῶν καθισμάτων
τὸ καθίσμα	τὰ καθίσματα

τὸ στρώμα	τὰ στρώματα
τοῦ στρώματος	τῶν στρωμάτων
τὸ στρώμα	τὰ στρώματα

τὸ πρᾶγμα
τοῦ πράγματος καὶ τοῦ πραγμάτου κτλ.

Πολὸ ὁμαλωτέρα εἶναι ἢ κλίσεις τῶν εἰς — ι καὶ — ο ληγόντων.
Ταῦτα σχηματίζουσι τὴν γεν. των εἰς — ου τὴν πληθ. εἰς — α.

τὸ χέρι	τὰ χέρια
τοῦ χειροῦ	τῶν χειρῶν
τὸ χέρι	τὰ χέρια

τὸ ξύλο	τὰ ξύλα
τοῦ ξύλου	τῶν ξύλων
τὸ ξύλο	τὰ ξύλα

Τὰ εἰς — ος τῶν ἀρχαίων ἢ Νεοελλ. ἀλλὰ μὲν μετέπλασεν εἰς — 1 πχ. τὸ στῆθος τ' ἀστήθι πληθ. τ' ἀστήθια. τὸ χεῖλος τ' ἀχεῖλι τ' ἀχεῖλια, τὸ σκέλος τ' ἀσκέλι τ' ἀσκέλια. Ἄλλων μετέβαλε μόνον τὸν πληθυντικόν, τὸ βάθος πληθ. τὰ βάθια, τὸ ἄνθος πληθ. τὰ ἀνήθια. τὸ πάθος τὰ πάθηα κλ.

Ἐνῶ τὰ εἰς — ο ρηματικά λχ. τὸ ράψιμο, τὸ βάλοιμο, τὸ κόψιμο κλ. κλίνονται περιττοσυνλλάβως, τοῦ κοψίματος, τοῦ ραψίματος, τὰ ραψίματα κλ.

Ἐκ τούτων ἐννοεῖ τις εὐκόλως, ὅτι τὰ τῆς κλίσεως ταύτης εὐρίσκονται ἀκόμη εἰς ἐπεξεργασίαν. Καὶ ἐτακτοποίησε μὲν ὄχι ὀλίγα ὁ λαός, μένουσιν ὅμως ἀκόμη, εὐτυχῶς ὄχι πολλὰ, ἐπὶ τῶν ὁποίων δὲν εἶπεν ἀκόμη τὸν τελευταῖόν του λόγον.

Εἶναι λοιπὸν ἡ κλίσις τῶν ὀνομάτων τῆς Νεοελλ. Γλώσσης **μικτῆ**, διότι ὁ μὲν ἐνικός αὐτῆς σχηματίζεται κατὰ τὴν κλίσιν τῶν ἰσοσυνλλάβων τὰ δὲ πληθ. κατὰ τὴν κλίσιν τῶν περιττοσυνλλάβων τῆς ἀρχαίας.

Μεγάλως ὅμως θὰ ἔσφαλλέ τις ἂν ἐπίστευεν ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τοῦ κλίνειν τὰ ὀνόματα εἶναι προῖόν τῆς διαφθορᾶς τῆς Κοινῆς ἢ τῆς Ἀττικῆς καὶ ὅτι ἐμορφώθη κατὰ τοὺς τελευταίους μετὰ Χριστὸν χρόνους.

Ἄπ' ἐναντίας, πλείστοι ὅσοι λόγοι μᾶς κάμνουν νὰ πιστέψωμεν, ὅτι ἡ κλίσις αὕτη εἶναι ἀρχαιοτέρα τῆς παραδεδειγμένης ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς τῆς κλασικῆς περιόδου, καὶ ὅτι ἡ ἐμφάνισίς της εἰς τὴν Νεοελληνικὴν δὲν εἶναι νεωτερισμὸς, ἀλλ' ἐπάνοδος εἰς ἀρχαιοτέρους τύπους.

Πραγματικῶς, τὰ στοιχεῖα τῆς κλίσεως ταύτης ἀπαντῶνται εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους τῶν παλαιῶν συγγραφέων καὶ ποιητῶν· καὶ τὸ περιεργότερον ὅλων εἶναι, ὅτι μετεχειρίζονται αὐτὰ ὁσάκις θέλουν νὰ λαλήσουν τοῦ λαοῦ τὴν Γλῶσσαν. Οὕτω λχ. ὁ Ἄριστοφάνης διὰ νὰ ὀνομάσῃ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα μὲ τοῦ λαοῦ τὴν γλῶσσαν, μεταχειρίζεται τὰς μέτροις σήμερον ἐν χρήσει λαϊκῶς ἐκφράσεις, **παπὰ, μχμά**. Διὰ ν' ἀποφύγουν δ' ἐνδεχομένην σύγχυσιν οἱ περιφημότεροι συγγραφεῖς τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος ἀναφέρουν εἰς τὰ συγγράμματα των πολλὰ κύρια καὶ Γεωγραφικὰ ὀνόματα, ὅπως ταῦτα ἦσαν γνωστὰ εἰς τὸν λαὸν καὶ ὄχι εἰς τοὺς λογίους λχ. **Μηνάς** ὁ **Σπαρτιάτης** (Θουκ.) ἀντὶ Μηνόδορος, **Ζηνάς** ἀντὶ Ζηνόδοτος, **Μαιᾶς**, **Ἀλεξᾶς**, **Φιλετάς** κλ. ὁ Ἄριστοφάνης μάλιστα προχωρεῖ πολὺ μακρότερα. Διὰ τὰ μνηθῆ

τὸν λαὸν λέγει: ὁ **λαχανάς** ἀντὶ ὁ **λαχανοπώλης**, **σχοινάς** ἀντὶ **σχοινοπώλης** καὶ ὁ **κατοφαγάς**, τὸ ὁποῖον δὲν διαφέρει καθόλου ἀπὸ τὸ σικοφαγάς κλ. τῆς σημερινῆς γλώσσης. Ὑπάρχουν μάλιστα μέρη τῶν κωμοφιδῶν του, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ποιητὴς οὗτος προτιμᾷ τὸ **κατοφάς**, ἀντὶ τοῦ **κατοφαγάς**: ἔξ οὗ δύναται τις νὰ συμπεράνη ὅτι ὁ σήμερον παρὰ τῷ λαῷ ἐν χρήσει τύπος **νὰ φάω**, **νὰ φας**, **νὰ φαν**, δὲν εἶναι τόσον νέος ὅσον τὸν ὑποθέτουν.

Αὐτὸ τοῦτο ἤμπορεῖ τις νὰ εἴπῃ καὶ διὰ τὰ εἰς - - ης ὀνόματα, *λχ.* τὰ Διοκλῆς, Πραξικλῆς, Κτησοκλῆς, Ἀριστοφάνης κλ. ὅλα αὐτὰ εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἔκαμαν τὴν γεν. των εἰς - η, καὶ τὴν αἰτ. εἰς - ην, ὅπως δηλ. τὰ εἰς - ης τῆς κοινῆς Γλώσσης. Εἰς δὲ τοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς τὰ ὀνόματα: ὁ Ἄλνς τοῦ Ἄλν, ὁ Λάρδνς τοῦ Λάρδν, ὁ Τίγρς τοῦ Τίγρς εἶναι τόσον συχνὰ ὅσον καὶ τὰ εἰς - ος δευτερόκλιτα. Τὰ εἰς - ος ἐσηματίζον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τὴν γεν. εἰς - ου καὶ τὴν αἰτ. εἰς - οῦν, ὁ ἀπλοῦς τοῦ ἀπλοῦ τὸν ἀπλοῦν, ὁ νοῦς νοῦ, ὁ ροῦς τοῦ ροῦ κλ. Ἄν δὲ πρέπη νὰ πιστέψωμεν τὸν Σχολιαστ. τοῦ Θεοκρίτου (Α. 92), οἱ Δωριεῖς ἐσηματίζον ὅλας αὐτῶν τὰς πληθυντικὰς εἰς - ερ = ες, π.χ. πάσσαλερ ἀντὶ πάσσαλες, γεῶρες ἀντὶ γεῶραι, μηνθῆρες ἀντὶ μηνθῆραι, ἔξ οὗ καὶ τὰ ὀρνιθοθήρες, κννοθήρες, λεξιθήρες καὶ τοῦ Αἰλιανοῦ αἱ ξυμπαίκτηρες (Νύμφαι), ἀντὶ ξυμπέκτριαι. Τέλος οἱ Αἰολεῖς ἐσηματίζον ὅλας αὐτῶν τὰς αἰτ. πληθ. εἰς - αῖς, τὸ ὁποῖον δὲν διαφέρει ἀπὸ τὸ - ες τῆς σημερινῆς Γλώσσης.

Ἐὰν λοιπὸν ὅλα αὐτὰ εἶναι, ὡς πιστεύομεν, ἀληθῆ, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ἡ σήμερον ὑπὸ τοῦ Ἑλλην. λαοῦ λαλουμένη εἶναι σωστὰ ἢ Γλῶσσα, ἢ ὁποία ἐνώνει εἰς ἑαυτὴν τοὺς γλωσσικοὺς τύπους τῶν δύο μεγάλων Ἑλλ. φυλῶν, τῶν Αἰολο-Ἀρκαδίων καὶ τῶν Ἰώνων, καὶ ὁμοιάζει μέχρι ταυτότητος τὴν πρὸ τοῦ Ὀμήρου εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ πάντων λαλουμένην Γλῶσσαν. Ἐνῶ ἡ καθαρεύουσα, ἢ ὁποία ὁλονὲν τείνει νὰ ταυτισθῇ μὲ τὴν Κοινὴν ἢ μὲ τὴν Ἀττικὴν, χωρίζει, καὶ θὰ χωρίσῃ μίαν ἡμέραν τελειωτικῶς τὸ ἔθνος εἰς δύο διακεκομμένους τάξεις, τὴν τῶν **Εὐγενῶν** καὶ τὴν τῶν **Χυδαίων**, ὅπως ἄλλοτε τόσον καλὰ τὸ ἀνέπτυξεν ὁ Κος Βερναδάκης.

Ἐπίθετα.

Ἡ Νεοελληνικὴ ἔχει δύο τάξεις ἐπιθέτων. Τὰ ἴδια αὐτῆς δημιώδη ἐπίθετα, καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν, καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἀκόμη δὲν κατώρθωσε νὰ δώσῃ τοὺς εἰς αὐτὴν ἰδιαίζοντας τύ-

πους. Πολύ δὲ φρονίμως ποιῶσα ἔξακολουθεῖ νὰ κλίνει τὰ μὲν πρῶτα κατὰ τὰς συνηθείας τῆς Γραμματικῆς τῆς, τὰ δὲ δεύτερα κατὰ τὴν Γραμματικὴν τῆς αρχαίας.

Εἶναι δὲ ὅλα τρικατάληκτα καὶ φωνηεντόληκτα καὶ κλίνονται ὀπως καὶ τὰ ὀνόματα.

Τὰ εἰς — ας.

ἄρσενικά

Ὁ φαγαῖς	οἱ φαγάδες
τοῦ φαγαῖ	τῶν φαγάδων
τὸν φαγαῖ	τοὺς φαγάδες

θηλυκά

Ἡ φαγοῦ	αἱ φαγοῦδες
τῆς φαγοῦς	τῶν φαγοῦδων
τὴν φαγοῦ	τὰς φαγοῦδες

οὐδέτερα

Τὸ φαγάδικον	τὰ φαγάδικα
τοῦ φαγάδικου	τῶν φαγάδικων
τὸ φαγάδικον	τὰ φαγάδικα

Τὰ εἰς — ης.

ἄρσενικά

Ὁ ἀκαμάτης	οἱ ἀκαμάτηδες
τοῦ ἀκαμάτη	τῶν ἀκαμάτηδων
τὸν ἀκαμάτη	τοὺς ἀκαμάτηδες

θηλυκά

Ἡ ἀκαμάτρα	αἱ ἀκαμάτρες
τῆς ἀκαμάτρας	τῶν ἀκαμάτρων
τὴν ἀκαμάτρα	τὰς ἀκαμάτρες

οὐδέτερα

Τὸ ἀκαμάτικον	τὰ ἀκαμάτικα
τοῦ ἀκαμάτικου	τῶν ἀκαμάτικων
τὸ ἀκαμάτικον	τὰ ἀκαμάτικα

Τὰ εἰς — ος ἐπίθετα κλίνονται ὅπως τὰ εἰς — ος ὀνόματα τῆς Ἄης Κλίσιως με μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι τὰ θηλυκὰ τῶν εἰς τὸν πληθ. λήγουσιν ὄλα εἰς — ες.

ἀρσενικά

Ὁ γερός	οἱ γεροὶ
τοῦ γεροῦ	τῶν γερῶν
τὸ γερό	τοὺς γεροῦς

θηλυκὰ

Ἡ γερὴ	αἱ γερεῖς
τῆς γερῆς	τῶν γερῶν
τὴ γερῆ	τὰς γερεῖς

οὐδέτερα

τὸ γερό	τὰ γερά
τοῦ γεροῦ	τῶν γερῶν
τὸ γερό	τὰ γερά

Οὕτω κλίνονται καὶ τὰ :

ξερός	ξηρὴ	ξηρό
ἀφράτος	ἀφράτη	ἀφράτο
μονάχος	μονάχη	μονάχο
χαρούμενος	χαρούμενη	χαρούμενο

Αἱ ἐξαιρέσεις καὶ ἐνταῦθα εἶναι πολλὰ ὀλίγα.

Τὰ εἰσέτι ὑπὸ ἐπεξεργασίαν ἐπιρροσκομόμενα ὀρχαῖα ἐπίθετα εἶναι τὰ εἰς — υς, ὁ γλυκὺς, ὁ πλατὺς, ὁ παχὺς, τῶν ὁποίων πολλὰ ὁ λαὸς μετέβαλεν ἤδη εἰς — ος, γλυκός, ελαφρός· τὰ περισσώτερα ὅμως μένουσι ἀκόμη ἄθικτα, ὁ βαθὺς ἢ βαθεῖα τὸ βαθύ, ὁ μακρὺς ἢ μακρεῖα τὸ μακρὺ, ὁ φαρδὺς ἢ φαρδεῖα τὸ φαρδύ.

Εἶναι δὲ ἀξιοσημείωτον, ὅτι τὰ θηλυκὰ εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα πρῶτα ὄλων ὑποχωροῦν εἰς τὴν ἐκλαίκευσιν. Μᾶς ἐνθυμίζουσι τὴν Εἶαν, ἣτις πρῶτη ὄλων ἐγευθή τὸν καρπὸν τοῦ δένδρου τῆς γνώσεως.

Ἡ Νεοελληνικὴ δὲν ἔχει ἐπίθετα δικατάληκτα, τὸ ὁποῖον δηλοῖ, ὅτι δὲν προῆλθεν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν. Οὕτω λέγει : ἡμερη ἀντὶ ἡμερος, ἔτοιμη ἀντὶ ἔτοιμος, ἔρημη ἀντὶ ἔρημος, ἄγρια ἀντὶ ἄγριος κτλ. τὰ

ὅποια δὲν εἶναι τῆς Ἀττικῆς, ἀλλὰ τῆς γλώσσης τοῦ Ὀμήρου. Δὲν ὑπάρχει δὲ ἀμφιβολία, ὅτι καὶ οἱ Ἀττικοὶ, πρὶν ἢ συλλάβουν τὴν ἰδέαν νὰ ἐπαναφέρουν εἰς τὴν Γλῶσσαν τῶν τοῦς παναρχαίους Ὀμηρικοὺς τύπους, μετεχειρίζοντο καὶ αὐτοὶ ἀντὶ τῶν δικαταλήκτων τὰ τρικατάληκτα ἐπίθετα. Ἐφ' ὅτου ὁμοῦς ἠθέλησαν νὰ ἀρχαίσουν, τόση τοὺς κατέλαβε μανία ὑπὲρ τῶν δικαταλήκτων ἐπιθέτων, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου καὶ αὐτὰ τὰ παρ' Ὀμήρῳ τρικατάληκτα τὰ μετέβαλον εἰς δικατάληκτα. Εἰς τοὺς καλητέρους Ἀττικοὺς συγγραφεῖς ἀπαντᾷ τις **δίκας ἐρήμους, ἐτοιμος βοήθεια, ἱερὸς ἀκτῆ, θερμὸς αὐτμῆ, ξενικὸς εἰσβολῆ, ποθητὸς ἡμέρα, χήρα πολιδς, τάλαινα πτωχὸς κλ.** Νομίζει τις ὅτι εὐρίσκεται μεταξὺ Σκυθῶν ἢ Βουλγάρων, καὶ ἀκούει τὸ ἱστορικόν: « ἐγὼ δὲν εἶμαι Βούλγαρο, ἐγὼ εἶμαι ἀπὸ τὸ πόλι ».

Πολὺν καλὰ λοιπὸν ἔπραξεν ὁ λαὸς μὴ θελήσας ποτὲ νὰ παραδεχθῆ εἰς τὴν Γλῶσσαν τοῦ καμῖαν ἀπ' αὐτὰς τὰς σχολαστικότητας, αἱ ὅποια δὲν ἤμποροῦν παρὰ σύγχυσιν νὰ ἐπιφέρουν. Ἐπ' ἐναντίας ἔτρεψε τὰ πλείοτερα τῶν ἀρχαίων εἰς — ης ἐπιθέτων εἰς — ος· καὶ ἀντὶ ὁ καὶ ἡ αὐθάδης τὸ αὐθάδες, λέγει σήμερον, ὁ αὐθάδιος ἢ αὐθάδισα τὸ αὐθάδικο, ἀντὶ τοῦ ὁ καὶ ἡ ὑγιῆς τὸ ὑγιές, ὁ γερός ἢ γερῆ τὸ γερόν, ἀντὶ τοῦ ὁ καὶ ἡ ἀκριβῆς τὸ ἀκριβές, ὁ ἀκριτὸς ἢ ἀκριτῆ τὸ ἀκριτόν, ἀντὶ τοῦ ὁ καὶ ἡ δυστυχῆς, λέγει: ὁ δύστυχος ἢ δύστυχη τὸ δύστυχο. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἔτρεψε καὶ τὸ ἄρσεν εἰς ἀρσενικὸς, τὸ θῆλυ εἰς θυλικὸς, καὶ ἔδωσεν ὡς θηλυκὸν εἰς τὸ εὐλαβῆς τὸ εὐλάβισα, καὶ εἰς τὸ συγγενῆς τὸ συγγένισα.

Παραθετικά.

Συνεπῆς πρὸς ἑαυτὸν ὁ Ἕλληνας λαὸς σχηματίζει τὰ παραθετικά τῶν εἰς — ος—ιος καὶ — ος ἐπιθέτων τοῦ κατὰ τὴν ἀρχαίαν Γραμματικὴν: διηλ. τὰ μὲν συγκριτικὰ εἰς—τέρος, τὰ δὲ ὑπερθετικά εἰς—τάτος.

εὐκόλος	εὐκολότερος	εὐκολότατος
τίμιος	τιμιότερος	τιμιότατος
βαθὺς	βαθυτέρος	βαθυτάτος.

Ἐνθυμούμενος ὁμοῦς, ὅτι ὅλα τὰ σήμερον εἰς — ος λήγοντα ἐπίθετα, εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἔλγον εἰς — υς, σχηματίζει ἕως σήμερον πολλῶν τὰ συγκριτικὰ εἰς — ὑτερος.

καλός	καλύτερος	ἀλλεῖ	καλότατος
μεγάλος	μεγαλύτερος	»	μεγαλύτατος
κοντός	κοντύτερος	»	κοντότατος.

Τὰ καθ' αὐτὸ ὅμοι, παραθετικά τῆς δημόδου Γλώσσης σχηματίζονται διὰ τῆς προθέσεως τοῦ επιρρήματος **πλῖο ἢ πῖο** (=πλέον) διὰ τὰ συγκριτικά, καὶ τοῦ ὀ **πλῖο ἢ ὀ πῖο** διὰ τὰ υπερθετικά: **πῖο καλός, πῖο καλή, πῖο κακός, πῖο τρελή, καὶ ὀ πῖο κακός, ὀ πῖο δύστροπος** ἀτ' ὅλους. Ἀπαράλλακτα ἔλεγον καὶ οἱ ἀρχαῖοι «**λόγουσ μαλλον τούτων γενναίουσ**». Τὸ **θηλυ μαλλον οἰκτρὸν των ἀρσένων**, ὥστε ὁ σήμερον ἐν χρήσει τρόπος τῆς παραθέσεως ἤμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀνάπτυξις τοῦ ἀρχαίου.

Ἡ ἔλλειψις μακρῶν φωνηέντων εἰς τὴν Νεοελληνικὴν μᾶς ἀπαλλάττει τῆς φροντίδος περὶ τοῦ πῶσ προέπει νὰ γράφωμεν τὸ πρὸ τοῦ — **τέρος** καὶ **τάτος** εἰρησκόμενον φωνῆεν.

Ἀπὸ τὰ πανάρχαγια παραθετικά εἰς — ἴων καὶ — ἴστος, τὰ ὁποῖα οἱ Ἀττικισταὶ τόσον ἐκοπίασαν διὰ νὰ εἰσάξωσιν ἐκ νέου εἰς τὴν Γλῶσσαν, ὁ λαὸς δὲν ἐφύλαξε παρὰ τὸ πλεόν, τὸ ὁποῖον εἰς **πλῖο ἢ** καὶ **πῖο** ἐσυντόμευσε, καὶ τὸ **κᾶλλιον** τὸ ὁποῖον **κᾶλλιο** προφέρει, ὡς καὶ τὰ συγκριτικά αὐτῶν **πλειότερος** καὶ **καλλιότερος** καὶ **χειρότερος**.

Τὰ υπερθετικά **ἄριστος, κᾶλλιστος, κᾶνιστος** εἶναι Ἑλληνισμοὶ εἰσαχθέντες ἀπὸ τὸ Σχολεῖον ἢ ἀπὸ τὴν Ἑκκλησίαν εἰς τὴν Γλῶσσαν, καὶ χρησιμεύουν ἀκόμη ὡς μεγεθυντικά ἀπόλυτα. Συνηθέστερον ὅμως ὁ λαὸς ἐκφράζει τὴν ιδέαν ταυτην διὰ τῶν: «**ὀ πῖο καλύτερος ἀπ' ὅλους, ὀ πῖο μεγαλύτερος, ὀ πῖο χειρότερος ἀπ' ὅλους**», ὁμιλεῖ δηλ. ἀπαράλλακτα ὅπως οἱ Ἰταλοὶ καὶ οἱ Γάλλοι: *il plus grande di tutti le plus grand de tous*, καὶ δὲν εἶναι ἀπίθητον ὁ τρόπος οὗτος τοῦ ἐκφράζεσθαι νὰ ἦναι λείψανον τῆς ἐπιδράσεως τῶν Ἑθνῶν τούτων εἰς τὴν Γλῶσσαν μᾶς.

Ἀριθμητικά.

Τούτων κλιτὰ μὲν εἶναι τὰ:

ὁ ἕνας, ἐνὸς καὶ ἐνοῦ, ἕναν

(τὸ μίανοῦ εἶναι τῶν Φραγγικῶν χρόνων)

ἡ μία καὶ μίμη καὶ μία, μίας καὶ μιανῆς, μιάν,

τὸ ἕνα, ἐνός καὶ ἐνοῦ, ἕνα.

Τὸ δύο εἶναι ἄκλιτον τὸ **δισσῶν** τῆς Γεν. Πληθ. εἶναι τῆς ἐποχῆς τῶν Φραγγικῶν, ὅπου ἐσημεινεῖν ἀμρῶτερουσ.

Οἱ καὶ αἱ τρεῖς, τῶν τριῶν, τὰ τρία
οἱ τέσσαραις, αἱ τέσσαρες, τὰ τέσσαρα.

Οἱ στρογγυλοὶ ἀριθμοὶ : διακόσιοι, τριακόσιοι καὶ τετρακόσιοι κλ.
κλίνονται μόνον εἰς τὸν πληθυντ. ἐπιθετικῶς.

Ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι ἄκλιτα.

Πρὸς ἔκφρασιν τῶν δεκάδων οἱ ἀρχαῖοι μετεχειρίζοντο τὴν κατά-
ληξιν — **κοντα**. Τριάκοντα. τεσσαράκοντα, πενήκοντα, ἢ σημερινὴ
Γλῶσσα συντομεύει τὰς ἐκφράσεις ταύτας λέγουσα : τριάντα, πενήντα,
ἑξήντα κλ. τὸ δὲ τεσσαράκοντα τὸ ἐλάττωσεν εἰς μόνον : σαράντα.

Ἡ συστολὴ ὅμως αὕτη τῶν λέξεων τούτων δὲν εἶναι νέα ἀνέροχεται
πέραν τοῦ Θ'. αἰῶνος. Εἰς τὸν Πορφυρογέννητον ἀπαντᾶται ἢ φραῖσις
σαράντα συντρόφων καὶ εἰς τὸν Θεοφύλακτον : **Κωνσταντῖνος ὁ**
Σαραντάπηχος.

Διὰ τὰ ἀριθμήσουν ἀπὸ τὰ 11—19 οἱ ἀρχαῖοι ἐσυνήθιζον νὰ
προφέρουν τὸν ἀριθμὸν τῶν μονάδων καὶ τὸν τῆς δεκάδος ἐνωμένους,
ἑνδεκα, δώδεκα τρισκαίδεκα κλ. πέραν δὲ τῶν εἴκοσι χωρισμένους μὲν
ἀπ' ἀλλήλων, συνδεδεμένους δὲ δι' ἐνὸς — **καὶ** : Δύο καὶ εἴκοσι, τρία
καὶ τεσσαράκοντα, πέντε καὶ ἑξήκοντα. Ἐνῶ ἡ λαλουμένη θέτει εἰς
τὰς ἀριθμήσεις τῆς πρῶτον τὰς δεκάδας καὶ ἔπειτα τὰς μονάδας, καὶ
χωρὶς οὐδενὸς συνδετικῆς μορίου. Δέκα τρία, δέκα τέσσαρα εἴκοσι πέντε,
ἑξήκοντα ἕξ κλ. Τὰ μόνα ἐξαιρούμενα τοῦ κανόνος εἶναι τὰ : **ἑνδεκα**
καὶ **δώδεκα**, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Μακεδονίας τ' ἀκούει
τις **δέκα ἕνα**, **δέκα δὺο** κλ.

Τὰ **ἕνας ἕνας**, **μιά μιά**, **δὺο δὺο**, ὡς καὶ τὰ : ἀπὸ **ἕνας ἕνας**,
ἀπὸ **μιά μιά** κλ. τῆς κοινῆς ἀντιστοιχοῦν μὲ τὰ : ἀνὰ εἰς, ἀνὰ μία, ἀνὰ
δύο τῶν ἀρχαίων ἐφυγαν **ἕνας ἕνας**, **τοὺς πῆραν ἕναν ἕναν** κλ.
Διαφέρει ὅμως τούτων τὸ : **ἕνας κ' ἕνας**, **μιά καὶ μιά**, **ἕνα κ' ἕνα**
διὰ τῶν ὁποίων ὁ λαὸς ἐννοεῖ, ὅτι ἕκαστον τῶν ἀτόμων τούτων εἶναι
τόσον καλῶς συγκεκροτημένον ὥστε ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὡς ὁ τύπος
τοῦ εἶδους τοῦ ἐκφρασις ἢ ὁποία καθ' ὅσον ἐγὼ γνωρίζω, δὲν ὑπάρχει
εἰς τὴν ἀρχαίαν.

Τὰ οὐσιαστικὰ ἀριθμητικὰ τῆς Νεοελλ. εἶναι μεταπλασμένα ἀπὸ
τὰ ἀρχαῖα ἢ μονάδα, ἢ δεκάδα, ἢ εκατοντάδα, ἢ χιλιάδα. Ἐκτὸς ὅμως
τούτων ἢ Γλῶσσα αὕτη ἔχει πληθὸς ὄλον Ἀριθμητικῶν οὐσιαστικῶν,
σχηματισμένων κατὰ τὸν Λατινικὸν τρόπον, τῆ προθέσει δηλ. τῆς
καταλήξεως — **αρια** τὴν ὁποίαν ὁ λαὸς ἐσυντόμωσεν εἰς — **αρα** λχ.
ἢ **δυάρα**, ἢ **τριάρα**, **πεντάρρα**, **δεκάρρα**, **σαραντάρρα**, **ἐκατοντάρρα**,

καὶ οὐδέτερος τὸ **δυσάρι**, **τριάρι**, **ἐκατοντάρι**, καὶ **ἐκατοστάρι**, ὡς καὶ τὰ κατὰ προσέγγισιν **δεκαρχιά**, **εἰκοσρχιά** **τριανταρχιά** κλ.

Τὰ τακτικά: πρῶτος, δεύτερος, τρίτος κλ. κλίνονται ἐπιθετικῶς. Τὰ οὐδέτερα ὁμῶς αὐτῶν ὅταν ἀναφέρονται εἰς οὐσιαστικά διαιρέσιμα, λαμβάνουν κλασματικὴν σημασίαν: τὸ τρίτον τῆς ἀξίας, ἕνα τέταρτο τῆς ὥρας, ἕνα δέκατον ἕκτον ἢ ἕνα τριακοσιοστόν δεύτερον τοῦ Χρηματιστηρίου ἦτοι τὸ ἐλάχιστον τῆς ἀξίας τοῦ τιμωμένου πράγματος.

Τὰ περισσότερα τῶν πολλαπλασιαστικῶν τῆς Νεοελλ. εἶναι μεταπλασμένα ἀπὸ τὰ ἀρχαία **διπλός**, **τριπλός**, ἀντὶ διπλοῦς τριπλοῦς. Πρὸς δὲ καὶ **τριδίπλος**, **τετράδιπλος**, ὡς καὶ τὰ **τρίπαχος** καὶ τὰ **τετράπαχος**, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐνθυμίζουν τὸ: **τριεκα:δεκάπυχος** τοῦ Θεοκρίτου.

Τὰ μὲ τὸ ἥμισυ μικτὰ ἢ λαλουμένη ἐκφράζει: 1) χωρὶς συνδέσμου ἀκλίτως *κλ.* **δρόμισυ**, **τριάμισυ**, **τεσσεράμισυ**. 2) μετὰ τοῦ **καὶ** — ὁμογενῶς *κλ.* **μῖα καὶ μισή**, **τρία καὶ μισό**. Εἰς μίαν δὲ ἐπιγραφὴν Ἀρχαδικὴν ἀναγινώσκομεν ἀντὶ τοῦ ἡμισυς ἡμισο, τὸ ὅποιον τόσον πλησιάζει τὸ σημερινόν μας μισό.

Ἀντωνυμίας.

Καὶ εἰς τὰς Ἀντωνυμίας ἡ Δημοτικὴ διαφέρει ὄχι ὀλίγον τῆς ἀρχαίας τὸ περιεργον ὁμῶς ὅτι εἰς τὰς διαφορὰς τῆς ταύτας δὲν νεοτερίζει ἀλλὰ ἐπανέρχεται εἰς ἀρχαιοτέρους τύπους.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὰ: **σεῖς** καὶ **ἐσεῖς** τῆς Γλώσσης ταύτης ἐσηματίσθησαν ἀπὸ τὸ **σὺ** καὶ **ἐσὺ** τοῦ ἐνικοῦ, ὅπως τὰ **ἐμεῖς** καὶ **μεῖς** ἀπὸ τὸ **ἐμέ** καὶ **μέ**. Ἀλλὰ οἱ τύποι οὗτοι πλησιάζουν εἰς τὰ Σανσκριτικά πρότυπα **ma** καὶ **tu** πολὺ περισσότερον παρὰ τὰ **ἡμεῖς** καὶ **ὕμεῖς** τῆς ἀρχαίας εἶναι ἐπομένως ἀρχαιότεροι τούτων.

Αὐτὸ τοῦτο ἠμπορεῖ τις νὰ εἴπῃ καὶ διὰ τὰ **ἐμένα** καὶ **ἐσένα**. Καὶ οἱ τύποι οὗτοι ἐσηματίσθησαν κατὰ Σανσκριτικά πρότυπα, τὰ ὁποῖα οἱ Ἕλληνες συνεπλήρωσαν, προσθέσαντες εἰς αὐτὰ τὸ τελικόν — α. Φαίνεται ὁμῶς ὅτι καὶ τὸ ἀρκτικόν τῶν λέξεων τούτων — ε δὲν εἶναι ριζικόν, ἀλλὰ προήλθεν ἀπὸ ἐξισθένησιν προθετικοῦ — α τὸ ὅποιον διεσώθη εἰς τὴν Τραπεζοῦντα: **ἀτοῦτος** ὡς ἀντὶ **ἐτοῦτος** καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν, **ἀμένα** ἀντὶ **ἐμένα**. Τὰ: **τός**, **τή**, **τὸ**, τέλος, ἢ τριτοπρόσωπος ἀντωνυμία τῆς λαλουμένης, εἶναι τὸ ἀρχαῖον ὀριστικόν ἄρθρον εἰς σημασίαν ἀντωνυμίας, ἀπαράλλακτα ὅπως ἀπαντᾷται καὶ εἰς τὸν

Ὅμηρον, καὶ αἱ συνήθειαι εἰς τὸν λαὸν ἐκφράσεις : **δὸς τρυ, εἶπες της, μίλησέ τρυ κλ.** ὁμοιάζουν μέχρι ταυτότητος τοῦ ἀντιστοίχους τοῦ Ὅμηρον.

Καθὼς οἱ ἀρχαῖοι συνηθίζον καὶ οἱ σημερινοὶ Ἕλληνας νὰ μεταχειρίζονται, ἀντὶ τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν, ἐκφράσεις τιμητικὰς ἢ περιποιητικὰς. Ἡ **εὐγένεια σου, ἡ τιμιότη σου, ἡ ἀρεντιά σου,** εἶναι ἐκφράσεις συνηθέσταται εἰς τοῦ λαοῦ τὸ στόμα. Ἄλλη μία ἐπίσης συχνή, ἀλλὰ δυσεξηγήτος τοιαύτη τιμητικὴ ἔκφρασις εἶναι ἡ : **τοῦ λόγου σου, τὴν ὁποίαν ἐφαρμόζομεν ἀδιαφόρως εἰς ὅλα τὰ πρόσωπα καὶ εἰς ὅλα τὰ γένη. Τοῦ λόγου σου, τοῦ λόγου του, τοῦ λόγου της, τοῦ λόγου τους** ἀντὶ σὺ, σεις, ἐκεῖνοι. Εἶναι δὲ ὁ τρόπος οὗτος τοῦ ἐκφραζεσθαι ὅλως διόλου Βυζαντινὸς καὶ προῆλθε ἀπὸ τὸν **Κόμητα** ἢ τὸν **Κύριον** τοῦ **Λόγου,** ἦτοι τοῦ Λογιστικοῦ Γραφείου τοῦ Ἀυτοκράτορος, τὸν ὁποῖον ὁ λαὸς συντομώτερα **τοῦ λόγου του** ἐπιτοφόρησε, καὶ ὅταν κατηγορήθῃ ἢ ἐπίζηλος αὐτῆ θέσις, δὲν ἄργησε νὰ μεταβιβάσῃ τὸν τίτλον εἰς τὸν τυχόντα.

Ὡς ἀναπληρωματικὴ ἔκφρασις ἡμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ προσέτι καὶ τὸ : **τοῦ ἑαυτοῦ μου, τὸν ἑαυτόν μου,** τὸ ὁποῖον προσαρμόζεται εἰς ὅλα τὰ πρόσωπα καὶ γένη, **τὸν ἑαυτό σου, τὸν ἑαυτό της, τὸν ἑαυτό σας, τὸν ἑαυτό τους,** ἀντὶ ἐμὲ τὸν ἴδιον, σὲ τὸν ἴδιον κλ.

Ἐκ τῶν ἀλληλοπαθῶν τῆς ἀρχαίας, ἢ σημερινῆ δὲν διετήρησε παρὰ τὸ **συναλλήλους,** τὸ ὁποῖον ἔχει μᾶλλον ἐπισηματικὴν σημασίαν. **συναλλήλους μας, συναλλήλους σας, συναλλήλους τους κλ.** ἀντὶ ἀναμεταξύ τους.

Ἡ λαλουμένη δὲν ἔχει κτητικὰς ἀντωνυμίας. Τὴν κτησιν τῶν πραγμάτων τὴν ἐκφράζει προσθέτουσα εἰς αὐτὰ μίαν τῶν πλαγίων πτώσεων τῶν προσωπικῶν τῆς ἀντωνυμιῶν, **μου, σου, του, μας, σας :** ὁ ἄνδρας μου, ἡ γυναῖκά σου, τὸ παιδί του, τὰ πρόβατά τους κλ. Καὶ αὐτὸ τὸ **δικός μου, δικός σου, δικός του,** χάνει τὴν κτητικὴν τοῦ ἰδιώτητα ἅμα χάσει τὴν μετ' αὐτὸ προσωπικὴν ἀντωνυμίαν. Τὰ οὗτος, αὐτῆ, τοῦτο, τῶν ἀρχαίων, τὰ μετέπλασεν εἰς : **τοῦτος, τούτη, τοῦτο** ἢ **έτοῦτος, έτούτη, έτοῦτο,** τὰ ὁποῖα εἰς τὴν γεν. κάμνουν πολὺ συνηθέστερον **τουτουνοῦ, τουτηνηῆς, τουτουνοῦ, τουττοινοί, τουτουνοῶν.**

Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ μετὰ τὸ : αὐτός, αὐτῆ, αὐτό, ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο, τέτοιος, τέτοια, τέτοιο : ἢ λαϊκῆ αὐτῶν γενικῆ εἶναι : **αὐτουνοῦ, αὐτηνηῆς** καὶ ὁ πληθ. **αὐττοινοί, αὐττοινοῶν, αὐττουνοῦς,** ἀντὶ αὐτοί, αὐτῶν, αὐτοῦς, ἐκεινοῦ, ἐκεινηῆς, ἐκεινοῦ, ἐκεινοί, ἐκεινοῶν,

ἐκεινοῦς, τέτοιος, τετοιουνοῦ, τετοιανοῦ, τετοιανῆς, τετόιανοι, τετοιανές, τετοιανῶν.

Ἡ μόνη αναφορική ἀντωνυμία τῆς λαλουμένης εἶναι τὸ ὅπου ἢ ποῦ, τὸ ὁποῖον ἐφαρμόζεται εἰς ὅλα τὰ πρόσωπα καὶ τὰ γένη : ὁ ἄνθρωπος ὅπου ἦλθε, ἡ γυναῖκα ὅπου εἶδες, τὰ παιδιὰ ποῦ σεμίλησαν. Τὰ ὁποῖος, ὁποῖα, ὁποῖο, σπανιώτατα μόνον ἀκουοῦνται εἰς τοῦ λαοῦ τὸ στόμα.

Τὰ ὁποῖος, ὁποῖα, ὁποῖο, εἶναι μὲν συνηθέστατα δὲν ἀνταποκρίνονται ὅμως μὲ τὸ ὁποῖος, ὁποῖα, ἀλλὰ μὲ τὸ ὅς ἂν, ἢ ὅστις ἂν τῶν ἀρχαίων.

Τῆς ἀρχαίας ἐρωτηματικῆς ἀντωνυμίας τις τίνος δὲν διεσώθη εἰς τὴν λαλουμένην παρὰ τὸ ουδέτερον τί εἶναι τοῦτο ; τί κάμνεις αὐτοῦ ; τί ἄνθρωπος εἶναι τοῦτος ; γλ. Εἰς ὅλας τὰς ἄλλας περιστάσεις μεταχειρίζονται τὸ : ποῖος, ποῖα, ποῖο· ποῖος τὸ εἶπε, ποῖα τὸ ἔκαμε, ποῖο παιδί ἀπάτησε, χωρὶς νὰ λάβουν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ ἀντωνυμία αὕτη ἐκφράζει μᾶλλον τὴν ποιότητα παρὰ τὸ πρόσωπον.

Ὅπως τὸ τοῦτος καὶ τὸ αὐτός, κάμνει καὶ τὸ ποῖος τὴν γεν. ποῖο-νοῦ καὶ ποῖανοῦ καὶ τὸ θηλ. ποῖας καὶ ποῖανῆς τὴν αἰτ. ποῖόταν, ποῖάταν, τὴν γεν. πληθ. ποῖων καὶ ποῖονῶν, καὶ ποῖανῶν καὶ ποῖονοῦς καὶ ποῖανοῦς. Ἀπὸ τὸ ἀόριστον τις διετηρήθη μόνον τὸ τινάς. Ἄλλα ἀόριστα ἀντωνυμικὰ ἐπίθετα εἶναι τὰ :

κανεῖς, κανένας, καμιὰ, κανένα
κανενός καὶ κανενοῦς, καμιᾶς καὶ καμιανῆς, κανενός (—νοῦς)
κανέναν, καμιάν, κανένα.

κάποιος, κάποια, κάποιο
καποιονοῦ, καποιανῆς, καποιονοῦ
κάποιον καὶ κάποιονα, κάποιαν, κάποιο
κάποιοι, κάποιες κάποιον, καποιονῶν, κάποια

καθεῖς καὶ καθένας, καθεμιᾶ, καθένα
καθενός καὶ καθενοῦς, καθεμιᾶς καὶ καθεμιανῆς, καθενός
καθέναν καθεμιάν καθένα, κτλ.

Τὸ ἄλιτ. κάθε τίθεται πολλάκις πρὸ διαφόρων ὀνομάτων : κάθε χρόνο, κάθε μέρα, κάθε φορά, με κάθε τρόπο, κάθε λογῆς, κάθε δὲ, κάθε τρεῖς (ἡμέρες), καθετίς, καθετι.

Κάμποσος, κάμποση, κάμποσο
κάμποσοι, κάμποσες, κάμποσα

καὶ καμπόσοι, καμπόσες καὶ καμπόσα.

Ὁ ἴδιος, ἡ ἴδια, τὸ ἴδιο,

ἐγὼ ὁ ἴδιος, σὺ ὁ ἴδιος κλ.

ὁ δεῖνας, ἡ δεῖνα, τὸ δεῖνα κλ.

ὁ τάδες, ἡ τάδε, τὸ τάδε

τοῦ ταδινοῦ, τῆς ταδινῆς, τοῦ τάδε

πληθ. οἱ τάδες καὶ αἱ τάδες.

Τὸ Ρῆμα.

Τὸ μέρος τοῦ λόγου εἰς τὸ ὁποῖον ἡ μορφολογία τῆς Νεοελληνικῆς ἀπομακρύνεται περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν, εἶναι ἀναντιρρήτως τὸ **Ρῆμα**.

Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν αἱ γραμματικαὶ μορφαὶ ὑπὸ τὰς ὁποίας παρουσιάζεται τὸ ρῆμα εἰς τὸν λόγον ἦσαν τόσον πολλαὶ καὶ διάφοροι, ὥστε σήμερον καταντᾷ πολὺ δύσκολον, διὰ τὰ μὴν εἶπω ἀδύνατον, νὰ ὑποβάλωμεν αὐτὰς εἰς ὀρισμένους κανόνας. Μ' ὅλας τὰς τόσον περιεκτικὰς συζυγίας τῶν Βαρυτόνων, τῶν Περισπωμένων καὶ τῶν εἰς — **μι**, ἡ ἀρχαία Γλῶσσα εἶχεν ἀκόμη μίαν ἀτελείωτον σειρὰν ἀνωμάτων ρημάτων, τὰ ὁποῖα ἀμφιβάλλω, ἂν κανεὶς τῶν Διδασκάλων μας κατόρθωσέ ποτε ν' ἀπεκτηθῆσιν. Ἐνῶ εἰς τὴν Νεοελληνικὴν τὰ ρήματα ὅλα περιλαμβάνονται εἰς δύο μόνους συζυγίας, τὴν τῶν **Βαρυτόνων** καὶ τὴν τῶν **Περισπωμένων**, καὶ ὅλα τῶν εἶναι τόσον ἀπλᾶ ὥστε ἡ κλίσις αὐτῶν καταντᾷ νὰ ἦναι ἓν ἀπὸ τὰ ἐυκολώτερα τῆς Γραμματικῆς τῆς κεφάλαια. Μεταξὺ τῶν 300 περίπου ρημάτων, τὰ ὁποῖα περιέχονται εἰς τὸ στοιχεῖον Α, τοῦ Νεοελληνικοῦ Λεξικοῦ τοῦ μακαρίτου Legrand, δὲν ὑπάρχει ἓν τὸ ὁποῖον νὰ μὴν ὑπάγεται εἰς τὰς δύο ταύτας κατηγορίας.

Ἀντιθέτως πρὸς τὴν Ἀρχαίαν, ἡ Νεοελληνικὴ ἔχει **δύο μόνον Φωνὰς, τὴν ἐνεργητικὴν καὶ τὴν παθητικὴν**. Οἱ γραμματικοὶ τύποι τῆς τελευταίας χρησιμεύουν καὶ διὰ τὰ μέσα ὡς καὶ τὰ αὐτοπαθῆ ρήματά της.

Δὲν ἔχει **Διῦκὸν ἀριθμόν**.

Δὲν ἔχει τύπους ἰδιαιτέρους διὰ τὴν ὑποτακτικὴν καὶ τὴν ἐνκτικὴν. Τὰς ἐγκλίσεις ταύτας τὰς σχηματίζει μὲ τοὺς τύπους τῆς ὀριστικῆς, εἰς τοὺς ὁποίους προτάσσει τὰ ὑποτακτικὰ καὶ τὰ ἐνκτικὰ μόρια: **ἄν, ὅταν, εἴθε, ἄμποτε κλ.**

Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ μὲ τὸ ἀπαρέμφατον. Ἡ μεγάλη ἀορι-
στία τῆς ἐγκλίσεως ταύτης ἠνάγκασε τὸν Ἑλλ. λαὸν νὰ παραιτήσῃ
ὀλίγον καὶ ὀλίγον τοὺς γραμματικοὺς τῆς ἐγκλίσεως ταύτης τύπους καὶ
νὰ ἐκφράσῃ τὰς ἀπαρέμφατικὰς τοῦ ἰδέας διὰ τῆς ὀριστικῆς καὶ τῶν
μορίων **ὄτι** καὶ **ἵνα**, τὸ τελευταῖον τῶν ὁποίων κατὰ τοὺς Βυζαν-
τινοὺς χρόνους ἐτράπη εἰς — **νά**. Φαίνεται δὲ ὅτι αὐτὸ τοῦτο, συνέ-
βαινε καὶ πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων. Διότι οἱ ἀναλελυμένοι ἀπαρέμ-
φατικοὶ τύποι ἀπαντῶνται ὄχι μόνον εἰς τὸν Ὅμηρον ἀλλὰ καὶ εἰς
αὐτὸν τὸν Πλάτωνα, ἐκ παραλλήλου μὲ τοὺς μὴ ἀναλελυμένους « ἢ
ἐθέλεις ὄφρ' αὐτὸς ἔχεις γέρας αὐτὰρ ἐμ' αὐτὸς εἶσθαι » ; Βούλει
οὖν εἶδη δύο θᾶμεν Πειθοῦς ; καὶ ἀλλαχοῦ ; Εἴτι βούλει προσθῆς
ἢ ἀφέλης, ἀντὶ προσθῆναι ἢ ἀφελῆσθαι. Καὶ ἐπειδὴ τοῦτο ἐπαναλαμ-
βάνεται καὶ εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Ἑβδομήκοντα καὶ ἔκτοτε ἔξακολου-
θεῖ νὰ ἦναι εἰς χρῆσιν καὶ ὀλονέν νὰ ἀπλοποιεῖται εἰς τοῦ λαοῦ
τὴν Γλῶσσαν, δικαιούμεθα, νομίζω, νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι οἱ ἀνα-
λελυμένοι ἀπαρέμφατικοὶ τύποι ἦσαν ἔκπαισι ἰδιαιζόντες εἰς τὴν Γλῶσσαν
ταύτην, ἐνῶ οἱ μὴ ἀναλελυμένοι ἦσαν Ἴωνικοί, ἦτοι τῆς Γλώσσης τῶν
Λογίων, καὶ ἔμειναν παντοτείνον αὐτῆς κτῆμα.

Τὸ μόνον νέον εἰς τὴν περίστασιν ταύτην εἶναι ἡ τροπὴ τοῦ — **ἵνα**
εἰς — **νά**. Προῆλθε δὲ αὕτη μᾶλλον ἀπὸ ἀνάγκης τῆς Προσωπίας παρὰ
ἐκ Φραγγικῆς ἐπιδράσεως. Εἰς τοὺς Σατυρικοὺς Στίχους, τοὺς ὁποίους
ἔψαλλεν ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ Μαυρικίου, εἰς τὸ
Ἱπποδρόμιον

« Δὸς αὐτῷ κατὰ κρανίου (ἵ)να μὴ ὑπεραίρηται »

δὲν εὐδοοῦται τὸ μέτρον, ἂν τὸ **ἵνα** δὲν συντομευθῇ εἰς — **νά**· ἔξ οὗ φαί-
νεται ὅτι τοὺς χρόνους ἐκείνους, ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπρό-
φερον εἰς πολλὰς περιστάσεις ἀντὶ τοῦ — **ἵνα** — **νά**. Ἄλλως τε βεβαιοῦται
τὸ πρᾶγμα ἀπὸ ἐν χωρίον τοῦ Πορφυρογεννητου, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ χαλ-
κέντερος οὗτος συγγραφεὺς τοῦ Ἰ' αἰῶνος λέγει : « Ὁ εἰς τοὺς Φαρ-
γάνους εἴτε τοὺς Χαζάρους θέλων γενέσθαι ὀφείλει διδόναι λίτρας ζ'·
δηλονότι, ὀφείλει **νὰ ἔχη ρόγαν** νομίσματα ββ' », ὅπου τὸ **δηλονότι**
σημαίνει ὅτι τὰ κατόπιν αὐτοῦ λεγόμενα εἶναι ἐπεξήγησις τῶν προη-
γουμένων· εἰς τοῦ λαοῦ τὴν Λιαλεκτον. Ὅπως δηποτε ὅμως καὶ ἂν ἐξη
τὸ πρᾶγμα, τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ — **νά** ἀντὶ τοῦ **ἵνα**, εἶναι
κοινοτάτη εἰς ὅλους τοὺς ποιητὰς τῶν Μεσαιωνικῶν χρόνων καθὼς καὶ
εἰς τοὺς ἐπὶ τῆς Τουρκοκρατίας γράψαντας τὴν Δημῶδη.

Ὅχι ὀλιγώτερον περιορισμένη εἶναι ἡ χρῆσις τῆς μετοχῆς εἰς τὴν λαλουμένην. Κυρίως εἰπεῖν ἡ Γλῶσσα αὕτη δὲν γνωρίζει παρὰ τὴν παθητικὴν μετοχὴν, καὶ ταύτην διὰ τὸ σχηματίζει τοὺς συνθέτους τῶν ρημάτων τῆς χρόνου. Ἐχω γραμμένο, εἶχα ἀγορασμένο κλ. Εἰς ὅλας τὰς ἄλλας περιπτώσεις ἡ μετοχὴ αὕτη ἐπέχει τόπον ἐπιθέτου. λχ. φρούδα γραμμένα, χεῖλα βαμένα.

Ἡ ἐνεργητικὴ μετοχὴ τῆς παλαιᾶς Γλώσσης ἀνεπληρώθη διὰ τοῦ Λατινικοῦ Γερουνδίου, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει οὔτε ἀριθμὸν οὔτε πτώσιν. Λέγοντας, κάμνοντας, παίζοντας κλ. Τόσον δὲ ἐρριζώσασε τοῦτο εἰς τὴν Γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, ὥστε ἐξακολουθεῖ νὰ ἴηται εἰς χρῆσιν μὲ ὅλην τὴν ἐπίμονον ἀντίστασιν τῶν καθαριολόγων. Εἶναι εὐκόλον νὰ μετατρέψῃ κανεὶς τὸ : ἄδοντας καὶ ψάλλοντας εἰς ἄδοντες καὶ ψάλλοντες· τί θὰ κάμῃ ὅμως τὰ : περνώντας τὸ Πάσχα, φθάνοντας ἢ ἀνοίξῃ, ἀρχίζοντας ἀπὸ σήμερον, καὶ τὸ ἔτι συνηθέστερον : βλέποντας καὶ κάμοντας ;

Τὰ ρήματα τῆς Νεοελληνικῆς διαφέρουν προσέτι ἀπὸ τὰ τῆς ἀρχαίας ὡς πρὸς τὸν Χρόνον.

Ἄντὶ τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων χρόνων, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἡ ἀρχαία, ἡ Νεοελληνικὴ τρεῖς μόνον ἔχει, τὸν Ἐνεστῶτα, τὸν Παραελθόντα, καὶ τὸν Μέλλοντα, ἀλλ' ὁ καθένας ἀπ' αὐτοὺς παρουσιάζεται ὑπὸ τέσσαρας μορφῶν εἰς τὸν λόγον.

Ἡ πρώτη τῶν μορφῶν τούτων ἐκφράζει πρᾶξιν ἀορίστου διαρκείας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀπαξ γινομένην. λχ. κάμω, φέρω, στέλω. Ἡ δευτέρα πρᾶξιν παρατεταμένης ἐνεργείας ἢ διαρκῶς γινομένην. λχ. κάμνω, φέρνω, στέλνω. Ἡ τρίτη πρᾶξιν τετελεσμένην. λχ. ἔχω φέρει, ἔχω κάμει, ἔχω στείλει, καὶ ἡ τετάρτη πρᾶξιν εἰς ὠρισμένην περίστασιν τελειομένην. λχ. θὰ ἔχω κάμει, θὰ ἔχω φέρει κλ.

Ἡ τοιαύτη τῶν Χρόνων διαίρεσις δίδει εἰς τὴν Νεοελληνικὴν μεγάλην ἐλαστικότητα καὶ εὐχέρειαν πρὸς σχηματισμὸν ἐκφράσεων, τὰς ὁποίας οὐδεμίᾳ Γλῶσσαι ἤμπορεῖ νὰ μεταφράσῃ, μηδ' αὐτῆς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἐξαιρουμένης. « Ἡ Νεωτέρα Γλῶσσα, λέγει ὁ μακαρίτης Χρυσοβέργης εἰς τὴν Γραμματικὴν του, ἔχουσα πρῶτον πληθ. πρόσωπον τῆς προστακτικῆς καὶ πλην τούτου, καὶ παρατατικὸν αὐτῆς, καὶ τοὺς λεγομένους ἐνδοτικὸς χρόνους οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ ἐνεστῶτος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ παρατατικοῦ καὶ τοῦ ὑπερσυντελικοῦ π.χ. ὡς ἔγραφες, ὡς τὸ εἶχε γραμμένο, ἀπέβη ἐκφραστικωτέρῃ καὶ τελειοτέρῃ καὶ τῆς ἀρχαίας ».

Σχηματίζονται δὲ οἱ μὲν τῆς ἀορίστου ἐνεργείας χρόνοι ἀπὸ τὴν πρωτότυπον βραχειᾶν τοῦ ρήματος ρίζαν, ἢ ὁποῖα εἰς τὰ ἄνω παραδείγματα εἶναι ἡ — **κλμ** καὶ — **φέρ**. Οἱ δὲ τῆς διαρκούς ἐνεργείας ἀπὸ τὴν παραγωγὸν, τὴν διὰ τῆς προσθήκης ἐνὸς συμφώνου ἐνισχυθεῖσαν, καὶ οὕτως εἰπεῖν, πρὸς περισσοτέραν ἀντοχὴν προετοιμασθεῖσαν, μακρὰν τοῦ ρήματος ρίζαν, ἢ ὁποῖα ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ἡ — **φέρον** — **κᾶμν**.

Τὰ πλείοτερα τῶν ρημάτων τῆς λαλουμένης καὶ ἰδίως ὅλα τὰ **υγρόληκτα** ὑπάγονται εἰς τὸν κανόνα τοῦτον, ὃ ὁποῖος ἴσχυε καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Γλῶσσαν: στέλω στέλνω, δέρω δέρονω, παραγγέλω παραγγέλλω κλ.

Ἐπάρχουν ὅμως καὶ ρήματα, καὶ αὐτὰ δὲν εἶναι ὀλιγώτερα τῶν πρώτων, εἰς τὰ ὁποῖα συμβαίνει ὅπως τὸ ἐναντίον εἰς τὰ ὁποῖα δηλ. οἱ τῆς παρατεταμένης ἐνεργείας τύποι σχηματίζονται ἀπὸ τὴν βραχειᾶν, οἱ δὲ τῆς συντόμου ἀπὸ τὴν διὰ τῆς προσθήκης ἐνὸς — σ ἐνισχυθεῖσαν παράγωγον ρίζαν τοῦ ρήματος:

γράφω	ἔγραφα	θὰ γράφω	(συνεχῶς)
γράφω	ἔγραφα	θὰ γράφω	(ἀπαξ).

Καὶ ἐπειδὴ οἱ δύο οὗτοι τόσον ἀντιθέτου συστήματος τύποι ὑπάρχουν ἔκπαλαι εἰς τὴν Γλῶσσαν, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ Ἑλλ. ρήματος δύο διάφοροι συνετέλεσαν γλωσσικοὶ παράγοντες, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν εἶχεν ὡς μέτρον τῆς δρασεώς του τὴν **παρατεταμένην** ὃ δὲ τὴν **ὀλιγοχρόνιον ἐνέργειαν**.

Πολὸ ἀπλούστερον ὅμως καὶ εὐκολώτερον εἶναι τὸ νεοελληνικὸν ρῆμα εἰς τὴν κλίσιν του. Ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ εἶχεν ὡς εἴπομεν, τρεῖς περιεκτικωτάτας συζυγίας καὶ μίαν ἀτελείωτον σειρὰν ἀνωμάλων ρημάτων, τὸ ὁποῖον κατέστηνε τὴν κλίσιν αὐτῶν δυσκολωτάτην. Ἐνῶ ἡ Νεοελληνικὴ δὲν ἔχει παρὰ δύο συζυγίας, τὴν τῶν **Βαρυτόνων** καὶ τὴν τῶν **Περισπωμένων**, καὶ τὰ ρήματά της εἶναι τόσον ἀπλά, ὥστε εὐκολωτάτα περιλαμβάνονται εἰς ὀλιγίστους κανόνας.

Καὶ τὰ μὲν **Βαρύτονα** διαιροῦνται:

1). Εἰς τὰ λήγοντα εἰς — **πω**, — **βω**, — **φω**, — **μπω**, — **φνώ** καὶ — **φτώ**, τὰ ὁποῖα κáμνουν τὸν μέλλοντά των εἰς — **ψω**.

λχ. Πρέπω θὰ πρέψω, κόβω θὰ κόψω, γράφω θὰ γράψω, λάμπω θὰ λάμψω, σκονιάρω θὰ σκονιάρω, ἀνάρτω θὰ ἀνάψω κλ.

2). Τὰ λήγοντα εἰς — **κω**, — **γω**, — **χῶ** καὶ — **γγω**, — **χνῶ** καὶ — **χτώ** καὶ τινὰ τῶν εἰς — **ζω**. Ὅλα αὐτὰ σχηματίζουσι τὸν μέλλοντά εἰς — **ξω**.

λχ. Πλέκω θὰ πλέξω, ἀνοίγω θ' ἀνοίξω, τρέχω θὰ τρέξω, σφίγγω θὰ σφίξω, ρίχνω θὰ ρίξω, δείχνω θὰ δείξω, παίζω θὰ παίξω, πήζω θὰ πήξω, σκούζω θὰ σκούξω κλ.

3). Τὰ λήγοντα εἰς — τω, — δω, — θω, τὰ ὅποια σχηματίζουν τὸν μέλλοντά των εἰς — σω.

λχ. Προσθέτω θὰ προσθέσω, νοιώθω θὰ νοιώσω, πλάθω θὰ πλάσω κλ.

4). Τὰ λήγοντα εἰς — αζω, — εζω, — ιζω, τὰ ὅποια κάμνουν τὸν μέλλοντά των ἐπίσης εἰς — σω.

λχ. Βράζω θὰ βράσω, διαβάζω θὰ διαβάσω, χέζω θὰ χέσω, χτίζω θὰ χτίσω, στολίζω θὰ στολίσω κτλ.

5). Τὰ λήγοντα εἰς — μνω, — λνω, — ρνω καὶ — ρω ὡς καὶ τὰ εἰς — αίνω, τὰ ὅποια κάμνουν ὅλα τὸν μέλλοντά των ἀπὸ τὴν βραχεῖαν τοῦ ρήματος ρίζαν.

λχ. Κάμνω θὰ κάμω, παραγγέλνω θὰ παραγγείλω, φέρνω θὰ φέρω, μαραίνω θὰ μαράνω, ξεραίνω θὰ ξεράνω κλ.

6). Τὰ λήγοντα εἰς — ανω καὶ — ωνω, τὰ ὅποια κάμνουν τὸν μέλλοντά των εἰς — σω.

λχ. Πιάνω θὰ πιάσω, χάνω θὰ χάσω, στρώνω θὰ στρώσω, ζώνω θὰ ζώσω, σκοτώνω θὰ σκοτώσω κλ.

7). Τὰ λήγοντα εἰς — εἶω καὶ — οὔω τὰ ὅποια κάμνουν ἐπίσης τὸν μέλλοντά των εἰς — σω.

Κλείω θὰ κλείσω, ἀκούω θ' ἀκούσω, κρούω θὰ κρούσω κλ.

Αἱ ἐξαιρέσεις εἶναι πολλὰ ὀλίγα.

Ἐκτὸς τὰ περισπώμενα τῆς ἀρχαίας Γλώσσης μᾶς ἔμειναν μόνον τὰ εἰς — ωω καὶ τὰ εἰς — εω τὰ ὅποια συνεχωνεύθησαν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τάξιν, τὰ εἰς — ω. Σχηματίζουν δὲ αὐτὰ τὸν μέλλοντά των ἄλλα μὲν εἰς — ἄσω, γελῶ θὰ γελάσω· ἄλλα εἰς — ἔσω, πονῶ θὰ πονέσω, καὶ ἄλλα εἰς — ἤσω, πατῶ θὰ πατήσω, φιλῶ θὰ φιλήσω κλ. Τὰ εἰς — ὶω τῆς ἀρχαίας ἢ Νεοελληνικῆ τὰ ἔτρεψεν ὅλα εἰς — ὶνω. Χρυσόω χρυσώνω, πληροόω πληρώνω, διπλόω διπλώνω, θανατόω θανατώνω.

Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον κλίνονται καὶ τὰ : ἀπολνῶ, γερνῶ, γυρνῶ, κρεμνῶ, περνῶ, ξερνῶ, ξεχνῶ, χαλνῶ κλ. περισπώμενα τῆς νέας Γλώσσης, τὰ ὅποια εἰς τὴν ἀρχαίαν ἦσαν ἄλλα βαρύτερα καὶ ἄλλα εἰς — μι ρήματα.

Κλίσις Ρημάτων.

Α'. Τάξις τῶν Βαρυτόνων.

Ἐνεστῶς Παρατεταμένος

	Φέρνω	φέρνεις	φέρνει	
	φέρνομεν	φέρνετε	φέρνουν	
»	Ὀλιγοχρόνιος			
	Φέρω	φέρεις	φέρει	
	φέρομεν	φέρετε	φέρουν	
»	Τετελεσμένος			
	Ἔχω	ἔχεις	ἔχει	} φέρει ἢ φερόμενο
	ἔχομεν	ἔχετε	ἔχουν	
»	Τετελεσμένος εἰς ὠρισμένην περίστασιν			
	Θὰ ἔχω	θὰ ἔχεις	θὰ ἔχει	} φέρει ἢ φερόμενο
	θὰ ἔχομεν	θὰ ἔχετε	θὰ ἔχουν	

Παρελθὼν Παρατεταμένος. (Παρατατικὸς)

	Ἔφερνα	ἔφερνες	ἔφερνε	
	ἔφερναμεν	ἔφερνατε	ἔφερναν	
»	Ὀλιγοχρόνιος. (Ἀόριστος)			
	Ἔφερα	ἔφερες	ἔφερε	
	ἔφεραμεν	ἔφερατε	ἔφεραν	
»	Τετελεσμένος.			
	Εἶχα	εἶχεις	εἶχε	} φέρει ἢ φερόμενο
	εἶχαμεν	εἶχατε	εἶχαν	
»	Τετελεσμένος εἰς ὠρισμένην περίπτωσιν.			
	Θὰ εἶχα	θὰ εἶχεις	θὰ εἶχε	} φέρει ἢ φερόμενο
	θὰ εἶχαμεν	θὰ εἶχατε	θὰ εἶχαν	

Μέλλων Παρατεταμένος.

Θὰ φέρνω	θὰ φέρνεις	θὰ φέρνει
θὰ φέρνομεν	θὰ φέρνετε	θὰ φέρνουν

Μέλλον Ὀλιγοχρόνιος.

θά φέρω	θά φέρεις	θά φέρει
θά φέρομεν	θά φέρετε	θά φέρουν

» Τετελεσμένος.

Θά ἔχω	θά ἔχεις	θά ἔχει	} φέρει ἢ φερμένο
θά ἔχομεν	θά ἔχετε	θά ἔχουν	

» Τετελεσμένος εἰς ὠρισμένην περίπτωσιν δὲν ὑπάρχει.

Οἱ Παρελθόντες χρόνοι, ὁ Παρατατικός καὶ ὁ ἄοριστος σχηματίζονται ὁ μὲν ἀπὸ τὴν μακρὰν ὁ δὲ ἀπὸ τὴν βραχεῖαν ρίζαν τοῦ ρήματος τῇ προσλήψει ἐνὸς ἀρχαικοῦ — ε, ὅσκις τὸ ρῆμα ἄρχεται ἀπὸ συμφώνου, (**αὔξησις συλλαδική**). Καὶ ὅταν μὲν ὁ τόνος τῆς λέξεως πίπτει ἐπὶ τοῦ ε τῆς αὐξήσεως, τοῦτο διατηρεῖται εἰς τὴν θέσιν του ὅταν ὅμως εἶναι ἄτονον, ἐκπίπτει πολὺ εὐκόλα εἰς τὸν λόγον· γράφω, ἔγραψα, ἔγραφα, βρέχω, ἔβρεξα, ἔβρεχα, φέρω, ἔφερα, ἔφερα, ἀλλὰ ξεραίνω, ἐξέρανα καὶ ξέρανα, παθαίνω, ἐπάθαινα καὶ πάθαινα, μαθαίνω ἐμάθαινα μάθαινα.

Ἡ χρονικὴ αὔξησις τῆς ἀρχαίας δὲν εἶναι ἐν χρήσει εἰς τὴν νέαν. Γραμματισμένοι καὶ ἀγράμματοι λέγουν σήμερον ὅπως εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Ὀμήρου, ἄκουσα ἀντὶ ἤκουσα, ἀνοιξα ἀντὶ ἤνοιξα, ἀγάπησα ἀντὶ ἠγάπησα.

Ἄλλη διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν αὔξησιν τῶν ρημάτων παρατηρεῖται εἰς τὰ ἐκ προθέσεως σύνθετα. Εἰς τὴν ἀρχαίαν τὰ ρήματα ταῦτα ἠϋξανον, ὡς γνωστὸν, **ἔσωθεν**, ἐνῶ εἰς τὴν σήμερον λαλουμένην αὐξάνουν **ἔξωθεν**. Παρατήρησα, παρεκάλεσα, διεσκέδασα, κτλ. ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι (ἐ)παρατήρησα, (ἐ)παρακάλεσα, (ἐ)διασκέδασα, λέγομεν σήμερον. Προέρχεται δὲ ἡ διαφορὰ αὕτη ἐκ τοῦ ὅτι εἰς τὴν ἀρχαίαν Γλῶσσαν, αἱ τῶν συνθέτων ρημάτων προθέσεις ἦσαν πολὺ χαλαρῶς μετ' αὐτῶν συνδεδεμέναι καὶ πολλάκις ἀπεχωρίζοντο διὰ τὸ δώσουν θέσιν εἰς ἄλλα λεκτικὰ στοιχεῖα : **κατ' ἀρ'** ἔζητο ἀντὶ **καθῆζετο** καί : **εἰ μὲν κε λίπω κάτα** τεύχεα καλῶ, ἀντὶ **καταλίπω** κτ. Ἡμετοροῦσαν λοιπὸν πολὺ εὐκόλα τότε τὰ ρήματα ταῦτα ν' ἀλλάξουν μορφήν εἰς τὰς κλίσεις των, χωρὶς νὰ λάβουν ὑπ' ὄψιν τὰ συνθετικὰ των. Εἰς τὴν Νεοελληνικὴν ὅμως συμβαίνει τὸ ἐναντίον. Ρῆμα καὶ πρόθεσις εἶναι ἐδῶ τόσον σφικτὰ μετ' ἀλλήλων συνδεδεμένα, ὥστε ἀποτελοῦν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν λέξιν, καὶ αὕτη χάνει τὴν σημασίαν της ἅμα ὡς ἐκ περιστάσεως χωρισθῆ ἀπὸ

τὸ συνθετικὸν τῆς. Τὰ προκόπτω, προδίδω, προβάλλω, διαβάζω, διαλέγω καὶ τὰ τοιαῦτα, τῆς Νεοελλ. πρέπει κατ' ἀνάγκην ν' ἀυξήσουν ἔξωθεν ἂν θέλουν νὰ φυλάξουν τὴν σημασίαν των. Φαίνεται δὲ ὅτι αὐτὸ τοῦτο συνέβαινε καὶ εἰς τὴν ὄρχαιότητα. Ὁ λαὸς ἠϋξανε καὶ τότε τὰ ἐμπρόθετα ρήματά του ἔξωθεν ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται ἢ εἰς τοὺς Κωμικοὺς ἐκ παραλλήλου χρῆσις τῶν: ἐκάθευδον καὶ καθηῦδον, ἐκάθιζον καὶ καθιζον, ἐκαθήμην καὶ καθήμην, ἐμπορευόμην καὶ ἐνεπορευόμην κλ. Εἶναι δὲ πολὺ περίεργον πῶς ὅλαι αὐτοῦ τοῦ εἴδους αἱ ἀυξήσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπαντῶντο ἄλλοτε εἰς τὸν Ὅμηρον, ἐδιορθώθησαν ἔπειτα ἀπὸ τοὺς Γραμματικοὺς ἐπὶ τὸ ἀττικώτερον. Οὕτως ἀντὶ τοῦ ἐλθόντες δ' ἐκάθιζον τῶν ἀρχαίων χειρογράφων ἀναγινώσκομεν σήμερον: ἐλθόντες δὲ καθιζον ἀντὶ τοῦ: οὐκ ἐμεθίει, οὐκὶ μεθίει κλ.

Ἡ Νεοελληνικὴ δὲν ἔχει οὔτε τὸν ἀναδιπλασιασμόν τῆς Ἀρχαίας. Τὰ πεπαιδευμένος, τετριμένος, συνδεδεμένος, ἐγγεγραμμένος, διαγεγραμμένος, κλ. εἶναι μᾶλλον ἐπίθετα τὰ ὁποῖα παρέλαβεν ἔτοιμα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν, καὶ τῶν ὁποίων ἕκτακτοι περιστάσεις καθιέρωσαν τὴν χρῆσιν.

Ὅποις οἱ παροχημένοι οὕτως καὶ οἱ δύο μέλλοντες σχηματίζονται ὁ μὲν ἀπὸ τὴν βραχειάν ὁ δὲ ἀπὸ τὴν μακράν ρίζαν τοῦ ρήματος προτασσομένου τοῦ μορίου θά. λχ. θά φέρω, θά φέρεις, θά φέρει· θά φέρνω, θά φέρνεις, θά φέρνει. Εἶναι δὲ τὸ θά τοῦτο ἡ συντετριμμένη μορφή τοῦ θέλω ἵνα, θέλω νά, θενά καὶ τέλος θά. Ἡ κατὰ τῆς ἐξηγήσεως ταύτης ἔνστασις τοῦ μακαρίτου Μανροφρύδη, ὅτι τὸ θέλω νά ἐκφράζει θελοντικὴν τὸ δὲ θά μελλοντικὴν ἰδέαν, δέν μοι φαίνεται πολὺ σποιδαιία. Διότι αἱ δύο αὐται ἰδέαι τόσον πολὺ πλησιάζουσιν ἢ μία τὴν ἄλλην εἰς τὸν βίον, ὥστε πολὺ καλὰ ἢμποροῦν νὰ ταυτισθῶσι.

Ἐπομεν ἀνωτέρω ὅτι ἡ Νεοελληνικὴ δὲν ἔχει τύπους ἰδιαίτερους διὰ τὴν ὑποτακτικὴν καὶ τὴν εὐκτικὴν, καὶ ὅτι τὰς ἐγκλίσεις ταύτας τὰς ἐκφράζει διὰ τῶν τύπων τῆς ὀριστικῆς, προτάσσουσα αὐτῶν τὸ μόρια ἂν ἢ νά, καὶ ὅταν διὰ τὴν ὑποτακτικὴν, τὰ ἄμποτε καὶ εἶθε διὰ τὴν Εὐκτικὴν. Εἶναι λοιπὸν ὅλος περιττὸν οἱ γράφοντες τὴν Δημόδη νὰ δίδωσιν εἰς τὰ ρήματά των τὰς ὑποτακτικὰς καταλήξεις τῶν ἀρχαίων, ἀφοῦ ἡ παρουσία τῶν προσηρημένων μορίων εἶναι τὸ δίδον εἰς αὐτὰ τὸν ὑποτακτικὸν χαρακτῆρα. Ἄλλως τε ἢ διὰ τῶν ὀριστικῶν τύπων γραφῆ τῆς ὑποτακτικῆς δὲν εἶναι νέα εἰς τὴν Γλῶσσαν· ἀπαντᾷται πρὸ δύο περίπου χιλιάδων ἐτῶν εἰς τοὺς Ἀλεξανδρινούς Παπύρους ὡς καὶ

εἰς τοὺς Εὐαγγελιστάς. Ὅταν πέμπεις, εἰς βούλει, ὅταν ἔλθεις, καὶ εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν : ἵνα σφάξουσι, ἵνα μετανοήσουσι.

Ἄπ' ἐναντίας ἡ προστακτικὴ τῆς νέας Γλώσσης ἔχει πολὺ περισσοτέρους τύπους παρὰ ἡ ἀρχαία.

Προστακτικὴ. Παρατεταμένου Ἐνεστώτος.

φέρνε, ὡς φέρνει

ὡς φέρομεν, φέρετε, ὡς φέρουν.

» Ὀλιγοχρονίου Ἐνεστώτος.

φέρε, ὡς φέρει

ὡς φέρομεν, φέρετε, ὡς φέρουν.

Καὶ ἂν πρέπει νὰ περιλάβωμεν μὲ τὰς προστακτικὰς καὶ τὰ :

ὡς ἔφερνα, ὡς ἔφερνες, ὡς ἔφερνε

ὡς ἐφέρναμεν, ὡς ἐφέρνατε, ὡς ἔφερναν

ὅτι ἠῤῥξανεν ἔτι πλείοτερον ὁ ἀριθμὸς τῶν τύπων.

Μετοχὴ Ἐνεργητικῆ (Γερούνδιον)

φέροντας καὶ φέροντας

Μετοχὴ Παιθητικῆ.

φεριμένος, η, ο.

Βον Εἶδος Βαρυτόνων.

Τὰ βαρυτόνα ταῦτα διακρίνονται τῶν προτέρων διότι δὲν ἔχουσι ὡς ἐκεῖνα τύπον ὀριστικῆς διὰ τὸν ὀλιγοχρόνιον ἐνεστώτα. Ἀναφαίνονται ὅμως οὗτοι εἰς τὰ ὑποιακτικὰ καὶ εἰς τὰ προστακτικὰ καὶ εἶναι ὅπως εἰς τὰ πρῶτα, ἐπανάληψις τοῦ Μέλλοντος ἢ τοῦ Ἀορίστου.

Ὅριστικῆ.

Ἐνεστώως παρατεταμένος

Γράφω, γράφεις, γράφει

γράφομεν, γράφετε, γράφουν.

» ὀλιγοχρόνιος (λείπει).

» τετελεσμένος

ἔχω, ἔχεις, ἔχει

ἔχομεν, ἔχετε ἔχουν

γράφει ἢ γραμμένο

Ἐνεστώσ τετελεσμένος εἰς ὠρισμένην εὐκαιρίαν

θα ἔχω, θα ἔχεις, θα ἔχει
θα ἔχομε, θα ἔχετε, θα ἔχουν } γράφει ἢ γραμμένο

Παρελθὼν παραιτεταμένος

ἔγραφα, ἔγραφες, ἔγραφε
ἔγράφαμε, ἐγράφατε, ἔγραφαν

• ὀλιγοχρόνιος

ἔγραφα, ἔγραφες, ἔγραφε
ἔγράφαμε, ἐγράφατε, ἔγραφαν

• τετελεσμένος

εἶχα, εἶχες, εἶχε
εἶχαμε, εἶχατε, εἶχαν } γράφει ἢ γραμμένο

• τετελεσμένος εἰς ὠρισμένην εὐκαιρίαν

θα εἶχα, θα εἶχες, θα εἶχε
θα εἶχαμε, θα εἶχατε, θα εἶχαν } γράφει ἢ γραμμένο

Μέλλον παραιτεταμένος

θα γράφω, θα γράφεις, θα γράφει
θα γράφομε, θα γράφετε, θα γράφουν

• ὀλιγοχρόνιος

θα γράφω, θα γράφεις, θα γράφει
θα γράφομε, θα γράφετε, θα γράφουν

• τετελεσμένος

θα ἔχω, θα ἔχεις, θα ἔχει
θα ἔχομε, θα ἔχετε, θα ἔχουν } γράφει ἢ γραμμένο

• τετελεσμένος εἰς ὠρισμένην εὐκαιρίαν δὲν ὑπάρχει.

Προστακτικὴ Ἐνεστώσ παραιτεταμένος

Γράφε, ἄς γράφει
ἄς γράφομε, γράφετε, ἄς γράφουν

• ὀλιγοχρόνιος

Γράψε, ἄς γράφει
ἄς γράφομε, γράφετε, ἄς γράφουν

Προστακτικὴ Παρελθόντος

ἄς ἔγραφα, ἄς ἔγραφες, ἄς ἔγραφε
ἄς ἐγράψαμε, ἄς ἐγράψατε, ἄς ἔγραψαν.

Μετοχὴ ἐνεργητικὴ

Γράφοντας.

Μετοχὴ παθητικὴ

Γραμμένος, η, ο.

Κλίσις τῶν Περισπομένων.

Α'. τῶν εἰς — ἄω.

Ὅριστικὴ Ἐνεστῶς Παρατεταμένος.

ἀγαπῶ, ἀγαπᾷς, ἀγαπᾶ
ἀγαποῦμε, ἀγαπᾶτε, ἀγαποῦν

» Ἐνεστῶς ὀλιγοχρόνιος λείπει.

» Ἐνεστῶς τετελεσμένος.

ἔχω, ἔχεις, ἔχει
ἔχομε, ἔχετε, ἔχουν } ἀγαπήσει ἢ ἀγαπημένο

Ἐνεστῶς τετελεσμένος εἰς ὀρισμένην περίστασιν

θα ἔχω, θα ἔχεις, θα ἔχει
θα ἔχομε, θα ἔχετε, θα ἔχουν } ἀγαπήσει ἢ ἀγαπημένο

Παρελθὼν παρατεταμένος

ἀγαποῦσα, ἀγαποῦσες, ἀγαποῦσε
ἀγαπούσαμε, ἀγαπούσατε, ἀγαποῦσαν

» ὀλιγοχρόνιος

ἀγάπησα, ἀγάπησες, ἀγάπησε
ἀγαπήσαμε, ἀγαπήσατε, ἀγάπησαν

» τετελεσμένος

εἶχα, εἶχες, εἶχε
εἶχαμε, εἶχατε, εἶχαν } ἀγαπήσει ἢ ἀγαπημένο

Ἐνεστῶς τετελεσμένος εἰς ὀρισμένην περίστασιν

θα εἶχα, θα εἶχες, θα εἶχε
θα εἶχαμε, θα εἶχατε, θα εἶχαν } ἀγαπήσει ἢ ἀγαπημένο

Μέλλον παρατεταμένος

θ' ἀγαπῶ, θ' ἀγαπᾶς, θ' ἀγαπᾷ
θ' ἀγαποῦμε, θ' ἀγαπᾶτε, θ' ἀγαποῦν

» ὀλιγοχρόνιος

θ' ἀγαπήσω, θ' ἀγαπήσεις, θ' ἀγαπήσει
θ' ἀγαπήσομε, θ' ἀγαπήσετε, θ' ἀγαπήσουν

» τετελεσμένος.

θὰ ἔχω, θὺ ἔχεις, θὰ ἔχει
θὰ ἔχομε, θὰ ἔχετε, θὺ ἔχουν } ἀγαπήσει ἢ ἀγαπημένο

» τετελεσμένος εἰς ὠρισμένην εὐκαιρίαν

Ὅπως ὁ ἀντίστοιχος Παρωχημένος

Προστακτικὴ Ἐνεστῶς Παρατεταμένος

ἀγάπα, ἄς ἀγαπᾷ
ἄς ἀγαποῦμε, ἀγαπᾶτε, ἄς ἀγαποῦν.

» ὀλιγοχρόνιος

ἀγάπησε, ἄς ἀγαπήσει
ἄς ἀγαπήσομε, ἀγαπήσετε, ἄς ἀγαπήσουν

Προστακτικὴ παρωχημένου

ἄς ἀγαποῦσα, ἄς ἀγαποῦσες, ἄς ἀγαποῦσε
ἄς ἀγαπούσαμε, ἄς ἀγαπούσατε, ἄς ἀγαποῦσαν

Μετοχὴ ἐνεργητικὴ

ἀγαπῶντας

Μετοχὴ παθητικὴ

ἀγαπημένος, η, ο.

Β'. τῶν εἰς — έω.

Ἐνεστῶς παρατεταμένος

πατιῶ, πατεῖς, πατεῖ
πατοῦμε, πατεῖτε, πατοῦν.

» ὀλιγοχρόνιος, λείπει.

Ἐνεστώσ τετελεσμένος

ἔχω, ἔχεις, ἔχει
ἔχομε, ἔχετε, ἔχουν } πατήσει ἢ πατημένο

- τετελεσμένος εἰς ὄρισμένην εὐκαιρίαν

θὰ ἔχω, θὰ ἔχεις, θὰ ἔχει
θὰ ἔχομε, θὰ ἔχετε, θὰ ἔχουν } πατήσει ἢ πατημένο

Παρελθῶν παρατεταμένος

πατοῦσα, πατοῦσες, πατοῦσε
πατούσαμε, πατούσατε, πατούσαν

- ὀλιγοχρόνιος

(ἐ)πάτησα, (ἐ)πάτησες, (ἐ)πάτησε
(ἐ)πατήσαμε, (ἐ)πατήσατε, (ἐ)πάτησαν

- τετελεσμένος

εἶχα, εἶχες, εἶχε
εἶχαμε, εἶχατε, εἶχαν } πατήσει ἢ πατημένο

- τετελεσμένος εἰς ὄρισμένην εὐκαιρίαν

θὰ εἶχα, θὰ εἶχες, θὰ εἶχε
θὰ εἶχαμε, θὰ εἶχατε, θὰ εἶχαν } πατήσει ἢ πατημένο

Μέλλον παρατεταμένος

θὰ πατῶ, θὰ πατεῖς, θὰ πατεῖ
θὰ πατοῦμε, θὰ πατεῖτε, θὰ πατοῦν

- ὀλιγοχρόνιος

θὰ πατήσω, θὰ πατήσεις, θὰ πατήσει
θὰ πατήσομε, θὰ πατήσετε, θὰ πατήσουν

- τετελεσμένος

θὰ ἔχω, θὰ ἔχεις, θὰ ἔχει
θὰ ἔχομε κλ. } πατήσει ἢ πατημένο

- τετελεσμένος εἰς ὄρισμένην εὐκαιρίαν

Ὅπως ὁ ἀντίστοιχος Παραφρημένος.

Προστακτική. Ἐνεστώσ παρατεταμένος.

πάτα, ἄς πατᾶ
ἄς πατοῦμε, πατεῖτε, ἄς πατοῦν

Προστακτική. Ἐνεστώς ὀλιγοχρόνιος

πάτησε, ἄς πατήσῃ

ἄς πατήσομε, πατήσατε, ἄς πατήσουν

• παροχημένου

ἄς πατοῦσα, ἄς πατοῦσες, ἄς πατοῦσε

ἄς πατούσαμε, ἄς πατούσατε, ἄς πατοῦσαν

Μετοχή ἐνεργητική

πατώντας

Μετοχή παθητική

πατημένος, η, ο.

Φωνή Παθητική.

Ρήματα Βαρύτονα.

Ὅριστική Ἐνεστώς παραιτεταμένος

γράφομαι, γράφεσαι, γράφεται

γραφόμεθα, γράφεσθε, γράφονται.

• Ὀλιγοχρόνιος (λείπει)

• Τετελεσμένος

εἶμαι, εἶσαι, εἶναι

εἶμεθα, εἴσθε, εἶναι

καὶ ἔχω, ἔχεις, ἔχει

ἔχομε, ἔχετε, ἔχουν

} γραμμένος, η, ο

} γραφή

• Τετελεσμένος εἰς ὄρισμένην περίστασιν

θὰ εἶμαι, θὰ εἶσαι, θὰ εἶναι

θὰ εἶμεθα, θὰ εἴσθε, θὰ εἶναι

καὶ θὰ ἔχω, θὰ ἔχεις, θὰ ἔχει

θὰ ἔχομε, θὰ ἔχετε, θὰ ἔχουν

} γραμμένος, η, ο.

} γραφή

Παρελθὼν παραιτεταμένος

ἐγράφομην, ἐγράφουσαν, ἐγράφονταν

ἐγραφόμεθα, ἐγράφεσθε, ἐγράφονταν

Παρελθόν ὀλιγοχρόνιος

(ἐ)γράφηκα, (ἐ)γράφηκες, (ἐ)γράφηκε
(ἐ)γραφήκαμε, (ἐ)γραφήκατε, (ἐ)γράφηκαν

» τετελεσμένος

ἦμουν, ἦσουν, ἦτον } γραμμένος, η, ο.
ἦμεθα, ἦσασθε, ἦσαν }
καὶ εἶχα, εἶχες, εἶχε κλ. γραφῆ

» παρατεταμένος εἰς ὠρισμένην περίστασιν

θὰ ἦμουν, θὰ ἦσουν, θὰ ἦταν } γραμμένος, η, ο.
θὰ ἦμεθα, θὰ ἦσθε, θὰ ἦσαν }
καὶ θὰ εἶχα, θὰ εἶχες, θὰ εἶχε κλ. γραφῆ.

Μέλλον παρατεταμένος

θὰ γράφομαι, θὰ γράφεσαι, θὰ γράφεται
θὰ γραφόμεθα, θὰ γράφεσθε, θὰ γράφονται

» ὀλιγοχρόνιος

θὰ γραφῶ, θὰ γραφῆς, θὰ γραφῆ
θὰ γραφοῦμε, θὰ γραφήτε, θὰ γραφοῦν

» τετελεσμένος

θὰ εἶμαι, θὰ εἶσαι, θὰ εἶναι κλ. γραμμένος, η, ο.
καὶ θὰ ἔχω, θὰ ἔχεις, θὰ ἔχει κλ. γραφῆ

» τετελεσμένος εἰς ὠρισμένην περίστασιν

Ὅμοιος μὲ τὸν παρελθόντα.

Προστακτικῆ. Ἐνεστώδῃ παρατεταμένος

γράφου, ἄς γράφεται
ἄς γραφόμεθα, γράφεσθε, ἄς γράφονται

» ὀλιγοχρόνιος

γράφου, ἄς γραφῆ
ἄς γραφοῦμε, γραφήτε, ἄς γραφοῦν.

» παρελθόντος

ἄς (ἐ)γραφόμεθα, ἄς (ἐ)γραφοῦσασθε, ἄς (ἐ)γράφονταν

Μετοχῆ ἐνεστώτος

ὁ γραφόμενος, η, ο

Μετοχῆ παρελθόντος

γραμμένος, η, ο.

Παθητικὴ Φωνὴ τῶν Περισπωμένων.

Α', τῶν εἰς — έω.

Ὅριστικὴ Ἐνεστώδς παρατεταμένος

πατειοῦμαι, πατειέσαι, πατειέται
πατειούμεθα, πατειέσθε, πατειοῦνται

» ὀλιγοχρόνιος (λείπει)

» τετελεσμένος

εἶμαι, εἶσαι, εἶναι κλ. πατημένος, η, ο.
ἢ ἔχω, ἔχεις, ἔχει κλ. πατηθῆ

» τετελεσμένος εἰς ὠρισμένην περίστασιν

θὰ εἶμαι, θὰ εἶσαι, θὰ εἶναι κλ. πατημένος, η, ο.
ἢ θὰ ἔχω, θὰ ἔχεις, θὰ ἔχει κλ. πατηθῆ

Παρελθὼν παρατεταμένος

(έ)πατειοῦμαν, (έ)πατειοῦσαν, (έ)πατειοῦνταν
(έ)πατειοίμεθα, (έ)πατειούσασιθε, (έ)πατειοῦνταν

» ὀλιγοχρόνιος

(έ)πατήθηκα, (έ)πατήθηκες, (έ)πατήθηκε
(έ)πατηθήκαμε, (έ)πατηθήκατε, (έ)πατήθηκαν

» τετελεσμένος

εἶχα, εἶχες, εἶχε κλ. πατηθῆ
ἢ ἦμουν, ἦσουν, ἦταν κλ. πατημένος, η, ο

» τετελεσμένος εἰς ὠρισμένην περίστασιν

θὰ ἦμουν, θὰ ἦσουν, θὰ ἦτον κλ. πατημένος, η, ο.
καὶ θὰ εἶχον θὰ εἶχες, θὰ εἶχε κλ. πατηθῆ

Μέλλον παρατεταμένος

θὰ πατειοῦμαι, θὰ πατειέσαι, θὰ πατειέται
θὰ πατειούμεθα, θὰ πατειέσθε, θὰ πατειοῦνται

» ὀλιγοχρόνιος

θὰ πατηθῶ, θὰ πατηθῆς, θὰ πατηθῆ
θὰ πατηθοῦμε, θὰ πατηθῆτε, θὰ πατηθοῦν

» τετελεσμένος

θὰ ἔχω, θὰ ἔχεις, θὰ ἔχει κλ. πατηθῆ
καὶ θὰ εἶμαι, θὰ εἶσαι, θὰ εἶναι κλ. πατημένος, η, ο.

Μέλλον τετελεσμένος εἰς ὄρισμένην περίστασιν
ἀπαράλλακτα ὡς ὁ παρελθών.

Προστακτική. Ἐνεστώτος παρατεταμένου
πατειοῦ, ἄς πατειέται
ἄς πατειούμεθα, πατειέστε, ἄς πατειοῦνται

» ὀλιγοχρόνιος

πατήσου ἄς πατηθῆ
ἄς πατηθοῦμε, πατηθῆτε, ἄς πατηθοῦν

» παρελθών

ἄς (ἐ)πατειόμουν, ἄς (ε)πατειόσαν, ἄς (ἐ)πατειοῦνταν
ἄς (ἐ)πατειούμεθα, ἄς (ἐ)πατειούσατε, ἄς (ἐ)πατειοῦνταν

Μετοχή

πατούμενος καὶ πατημένος

Β'. τῶν εἰς — αω.

Ὅριστική Ἐνεστώτος

ἀγαπειοῦμαι, ἀγαπείσαι, ἀγαπείται
ἀγαπειούμεθα, ἀγαπείσατε, ἀγαπειοῦνται

Παρελθών

ἀγαπειόμουν, ἀγαπείσουσα, ἀγαπειοῦνταν
ἀγαπειούμασταν, ἀγαπείσασταν, ἀγαπειοῦνταν

» ἀκαριαῖος

ἀγαπήθηκα, ἀγαπήθηκες, ἀγαπήθηκε
ἀγαπηθήκαμεν, ἀγαπηθήκατε, ἀγαπήθηκαν

Προστακτική.

ν' ἀγαπείσαι, ν' ἀγαπείται
ν' ἀγαπείουμεθα, ν' ἀγαπείσατε, ν' ἀγαπείονται

» ἀκαριαία

ν' ἀγαπηθῆς, ν' ἀγαπηθῆ
ν' ἀγαπηθοῦμεν, ἀγαπηθῆτε, ν' ἀγαπηθοῦν.

Μετοχή

ἀγαπημένος, η, ο.

Μία ἄλλη τάξις ρημάτων μισο-συνηρημένων μισο-βαρυτόνων εἶναι τὰ λήγοντα εἰς — οὖω — έω — αἰω — ά(γ)ω — ε(γ)ω, τὰ ὁποῖα δέχονται συναιρέσεις μόνον εἰς τὴν ὀριστικὴν καὶ τὴν προστακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος, εἰς ὅλους δὲ τοὺς ἄλλους χρόνους πιάσονται πολλαῖς τμήσεσι μέχρι μονοσιλλάβου.

ἀκούω, ἀκούεις καὶ ἀκούς, ἀκούει καὶ ἀκού᾽
ἀκούμε, ἀκούτε, ἀκοῦν.

ἀκουσα καὶ ἄκσα, ἀκουσες καὶ ἄκσες, ἄκουσε καὶ ἄκσε κτλ.

Προστακτικὴ

ἀκουε καὶ ἄκου, ἄς ἀκού᾽
ἄς ἀκούμε, ἀκούτε, ἄς ἀκοῦν.

ἄκουσε καὶ ἄκσε, ἄς ἀκούσ᾽
ἄς ἀκούσομε, ἀκούστε, ἄς ἀκούσουν.

ἄς ἄκουες ἄς ἄκουε
ἄς ἀκούαμεν ἄς ἀκούετε ἄς ἄκου(γ)αν

κλαίω καὶ κλαίγω, κλαῖς, κλαῖ᾽
κλαῖμε, κλαῖτε, κλαῖν.

πάγω καὶ πῶω, πῶ(γ)εις, πῶ(γ)ει καὶ πῶει
πάγομεν καὶ πᾶμε, πᾶτε, πᾶν.

Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον κλίνονται καὶ τὰ : φταίγω, φρούω, φρώγω, φάγω, λέγω, ξέρω, ὡς καὶ τὰ θέλω θές, θέ, κλ.

Αὗτοὶ εἶναι οἱ μόνοι ρηματικοὶ τύποι, τοὺς ὁποίους ἀκούει τις εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπου ἀναντιρρήτως διατηρεῖται καλῆτερα ἢ λαλουμένη. Εἰς τὴν χώραν ταύτην καὶ ἰδίως εἰς τὴν πατρίδα μου τὰς Σέρρας, δὲν ἀκούει τις οὔτε φαινότανε οὔτε φαινόντανε οὔτε ἔτοιμαζόντανε οὔτε ξελαρυγγιαζόντουσαν, οὔτε κανένα ἄλλον ἀπὸ τοὺς παραδολούς ἐκείνους τύπους τοὺς ὁποίους τόσον συχνὰ μεταχειρίζονται σήμερον οἱ Δημοτικισταὶ μας, καὶ τῶν ὁποίων οἱ περισσότεροι εἶναι, ὡς προείπομεν, διαφθοραὶ τῶν πράγματι ἐθνικῶν ἡμῶν τύπων, ἐξ ἐπιδράσεως ἐθνῶν ξένων. Εἶναι δηλ. τύποι βάρβαροι, τοὺς ὁποίους

ἀφείλομεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἐξοβελίσωμεν ἀπὸ τὴν Γλῶσσάν μας. Αἱ εἰς τὴν Μακεδονίαν ἀκούομεναι διαφθοραὶ τῶν προειρημένων τύπων: **βλέπς βλέπ'** ἀντὶ βλέπεις βλέπει, **κάμνς, κάμς', κάμν', ξέρς, ξέρ'**, ἀντὶ τοῦ κάμνεις κάμνει, **κάτσε** ἀντὶ κάθησε, καὶ αὐτὸ τὸ **στέκσ'** καὶ τὸ **τσείπα**, ἀντὶ τοῦ στέκεσαι καὶ τοὺς εἶπα' ὅλα αὐτὰ εἶναι τμήσεις προερχόμεναι ἐκ πτώσεως ἀτόνου φωνήεντος, κατὰ τὰ εἰς τὴν Φωνολογίαν σημειωθέντα, καὶ ὅσον κακῶφωνα καὶ ἂν ἦναι δὲν ἤμποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ὡς βαρβαροφωναίαι.

Συντακτικόν.

Ὅχι ὀλιγώτερον διαφέρουν αἱ δύο Γλῶσσαι ὡς πρὸς τὸ Συντακτικόν των. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ ὡς καὶ εἰς τὴν μορφολογίαν, ἡ νέα Γλῶσσα διακρίνεται διὰ τὴν ἀπλότητα καὶ τὸν πλοῦτεν τῶν ἐκφράσεων της.

Αἱ ἀπλαὶ αὐτῆς προτάσεις συνίστανται ὅπως καὶ αἱ τῆς ὀρχαίας, ἀπὸ τὸ ὑποκείμενον, τὸ κατηγορούμενον καὶ τὸ συνδετικόν, ἦτοι τὸ ρῆμα, τὸ ὁποῖον πολλάκις εἶναι ἐνωμένον μὲ τὸ κατηγορούμενον.

Ὁ Γεώργιος εἶναι καλός.

Ἡ Μαρία καθαρῖζει λάχανα.

Τὸ δένδρο σκιάζει τὸ δρόμο.

Ὅσον ὅμως ἀναγκαῖα καὶ ἂν ἦναι τὰ τρία ταῦτα μέρη εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς προτάσεως, ὁ ἄνθρωπος λαλῶν παραλείπει χάριν συντομίας, πότε τὸ ἓν πότε τὸ ἄλλο. Ἀλλ' ἐνῶ εἰς τὴν Νεοελλ. ἡ συντόμευσις αὕτη τῆς προτάσεως εἶναι συγχωρημένη μόνον ἐκεῖ ὅπου δὲν βιάπτεται ἡ τοῦ λόγου ευκρίνεια, εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ἀττικὴν Διάλεκτον, προέβαινον εἰς τοῦτο μέχρι καταχρήσεως, καὶ ἐγέμιζαν τὴν Γλῶσσαν ἐκφράσεων, τὰς ὁποίας δυσκόλως ἐννοοῦσαν οἱ ἀκούοντες.

Ὅτως εἰς τὴν Νεοελληνικὴν παραλείπεται τὸ ὑποκείμενον, ὡς εὐκολώτατα ἐννοούμενον.

1). Εἰς τὰ τρία πρόσωπα τοῦ ρήματος, ὅταν δὲν πρόκειται περὶ ἀντιθέσεως: **λέγω, λέγεις, λέγει**, ἀντὶ ἐγὼ λέγω, σὺ λέγεις, ἐκεῖνος λέγει.

2). Εἰς τὰς συνθέτους προτάσεις εἰς τὰς ὁποίας τὸ δευτερον μέρος ἔχει τὸ ἴδιον ὑποκείμενον μὲ τὸ πρῶτον «**ὁποῖος ἔχει τὰ γένηα ἔχει καὶ τὰ χτένια**».

3). Ὅσακις ἐπὶ ρημάτων ἐκφερομένων εἰς τὸ γ' πληθ. πρόσωπον ὑπακούεται ὡς ὑποκείμενον «μερικοὶ ἄνθρωποι» ἢ χ. λέγουσιν ὅτι, διαδίδουσιν ὅτι, διηγούνται πῶς κλ.

4). Ἐπὶ ἀπροσώπων τινῶν ρημάτων τὰ ὁποῖα μόνον τῶν ἀποτελοῦν ὅλην τὴν πρότασιν ἢ βρέχει, χιονίζει, ἀστράφτει, κτλ. τὰ ὁποῖα ἰσοδυναμοῦν μὲ : πέφτει βροχὴ, πέφτει χιόνι κλ.

Ἐνῶ εἰς τὴν Ἀρχαίαν ἔλεγον καὶ ἔγραφον χωρὶς λόγον καὶ ἔννοιαν: «ἔστιν ὅστις», οὐκ' ἔστιν ὅστις, «ἔστιν οὐ», ἔστιν ὅτε, «ἔστιν οὖς ἀνθρώπους τεθαύμακα», φράσεις αἱ ὁποῖαι δυσκόλως ἦσαν καταληπταὶ εἰς τοὺς ἀκούοντας.

Ἐνας ἄλλος συντακτικὸς κανὼν, τὸν ὁποῖον ὡς φυσικώτατον καὶ λογικώτατον ἐσεβιάσθησαν καὶ ἐξαικλουθῶν νὰ σέβονται ὅλοι αἱ Γλῶσσαι τοῦ κόσμου, εἶναι ὁ ὁρίζων ὅτι τὸ κατηγορούμενον πρέπει νὰ συμφωνῇ μὲ τὸ ὑποκείμενον κατὰ γένος ἀριθμὸν καὶ πτώσιν : ὁ ἄνθρωπος εἶναι θνητὸς, ἡ γυναίκα εἶναι φιλάρεσκη, τὰ πικιδιὰ ὅμως εἶναι ἄτακτα. Οἱ ἀρχαῖοι ὅμως, καὶ ἰδίως οἱ Ἀττικοὶ, τοὺς ὁποίους ἐννοοῦν νὰ ἔχουν σήμερον ὡς ὑπόδειγμα εἰς τὰ γραφόμενά των, παρεβιάζαν καθεστῆσαι καὶ μὲ κάθε τρόπον τὸν κανόνα τοῦτον. «ἢ πύλις εἶπαν, τὸ στρατεύμα ἐβάδισαν, τὰ παιδιὰ παίζει, τὰ πράγματα χειροτερεύει, αἱ σάρκες καὶ τὰ ναῦρα γίνεται, ἐγελασάτην ἄμφω ἐμβλέψαντες εἰς ἀλλήλω· τὴν οὐσίαν ἣν κατέλειπε τῷ υἱῷ οὐ πλείονος ἀξία ἔστιν» φρασεολογία τὴν ὁποίαν κατ' οὐδένα τρόπον δὲν ἀνέχεται ἡ νεωτέρα. Οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον: «ἐγὼ λέγω καὶ ὁ Σκύθης τὰ αὐτὰ», «ἢ μήτηρ ἐκείνου καὶ ὁ πατήρ ὁ ἐμὸς ἀδελφοί». Ἐνῶ ἡ νεωτέρα προτιμᾷ τὰ : «ἐγὼ καὶ ὁ Σκύθης λέγομεν τὰ αὐτὰ, ἢ μητέρα του εἶναι ἀδελφὴ τοῦ πατρός μου, ἢ ὁ πατέρας μου εἶναι ἀδελφὸς τῆς μητρός του, ἢ πλεον σύντομα, ἢ μητέρα του καὶ ὁ πατέρας μου εἶναι ἀδέλφια».

Εἰς ὅλας τὰς Γλῶσσας τοῦ κόσμου ἡ Ὀνομαστικὴ εἶναι ἢ κατ' ἐξοχὴν πᾶσις τοῦ ὑποκειμένου. Οἱ Ἀττικοὶ ὅμως μετεχειρίζοντο αὐτὴν πολλάκις καὶ ἀντὶ κλητικῆς, μ' ὅλον ὅτι ἡ Γλῶσσά των εἶχε τύπον ἰδιαιτέρον διὰ τὴν πῶσιν ταύτην.

Ἡ Νεοελληνικὴ δὲν ἀκολούθησε τὸ παράδειγμα τοῦτο· ἀφ' ἐτέρου ὅμως ἐξέτεινε τὴν χρῆσιν τῆς ἀπολύτου ὀνομαστικῆς πρὸς ἔκφρασιν τοῦ τύπου καὶ τοῦ χρόνου εἰς τὰς χρονολογίας. Ὅλα τὰ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν ἐπαναστάσεως ἐκδοθέντα ἐπίσημα ἔγγραφα φέρουσιν τὰς χρονολογίας τῶν γραμμένων κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον. «Μεσολόγγι, εἴκοσι

πέντε Μαρτίου, χίλια οκτακόσια είκοσι έφτά» καί τόν τρόπον τούτον τοῦ χρονολογεῖν παραλαβόν ὁ Ἑλλ. λαός ἀπό τοὺς γονεῖς του, εξακολουθεῖ νῦν τὸν μεταχειρίζεται, ἀφίνων εἰς τοὺς Λογικωτάτους τὰ : Ἐθνήθηεν, Ἐθνήθησιν, Ἐθνήθαις, ἢ ἐν Ἐθνήθαις.

Ἡ Αἰτιατικὴ εἶναι ἡ πρῶσις εἰς τὴν ὁποίαν τίθεται τὸ ἀντικείμενον, τὸ πρόσωπον δηλ. εἰς τὸ ὁποῖον μεταβαίνει ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου, ὁ κηπουρὸς φυτεύει λάχανα, ὁ ἄνεμος ἀνάφτει τὴν φλόγα, κλ. ὡς ἐκ τούτου ὅλα τὰ μεταβατικὰ ρήματα ἀνεξαιρέτως μετ' αἰτιατικῆς συντάσσονται. Καί ὅμως οἱ ἀρχαῖοι θυσιάζοντες τὴν εὐκρινεῖαν εἰς τὴν εὐπρόπειαν ἔλεγον : **Καί με τὸν υἱὸν εἶπέ εἰ μεμάθηκε τὴν τέχνην**», πράγμα τὸ ὁποῖον ὁ κοινὸς λαός σήμερον πολὺ φυσικώτερα καὶ εὐκρινέστερα θὰ ἐξεφράζετο διὰ τῶν : **πές με τώρα σὲ παρακαλῶ, καὶ γιὰ τὸν υἱό μου· πές με ἂν ἔμαθε τὴ τέχνην.**

Ἡ Νεοελληνικὴ διετήρησεν εἰς πολλὰς περιστάσεις τὰ σύστοιχα τῆς ἀρχαίας, δίδει ὅμως εἰς αὐτὰ ὅλως διόλου ἄλλην σημασίαν : λέγων ὁ λαός, **«λές λόγια, ζῆ ζωὴν, κοιμᾶται ὕπνον»** κλ. ἐννοεῖ ὅτι οἱ λόγοι τοῦ ἐνός, ἡ ζωὴ τοῦ ἄλλου, ὁ ὕπνος τοῦ τρίτου δὲν ὁμοιάζουν τοὺς συνήθεις λόγους, ζωῆς καὶ ὕπνου· ἐνῶ οἱ ἀρχαῖοι ὅταν ἔλεγον **γαμῶ γάμον, νικῶ νίκην**, ἐννοοῦσαν ἀπλῶς ὅτι ὁ λαλῶν ἐνίκησεν ἢ ὑπανδρεύθη. Ὁ δὲ δαιμόνιος Θουκυδίδης μὴν ἀρκεσθεῖς εἰς τοῦτο ἔγραψε : **Ναυμαχίαν ἀπεωσάμεθα Κορινθίους.**

Ὅπως εἰς τὴν Ἀρχαίαν, οὕτως καὶ εἰς τὴν Νεωτέραν ἡ Αἰτιατικὴ τίθεται πολλὰκις πρὸς ἔνδειξιν τόπου καὶ χρόνου : **πῆγαινε γιάδῳ γιάδῳ, ἄκρια ἄκρια, φθάσαμε τὴν ἴδια ὥρα**, σὲ προσμένω τώρα **δρὸ ὥρες**, ἔλα **τὴν τρίτη τὴν τετράδη τὴν εἰκοστή** τοῦ Μαρτίου. Ἐδῶ ὑπάγονται καὶ τὰ : **τῆς Παναγίας, τῶν Χριστουγέννων, τοῦ Πάσχα** κλ. εἰς τὰ ὁποῖα ὑπονοεῖται ἔξωθεν ἡ ἡμέρα τῆς Παναγίας, τῶν Χριστουγέννων τοῦ Πάσχα.

Διὰ τῆς αἰτιατικῆς ἐκφράζεται ἐπίσης εἰς τὴν Νεοελληνικὴν καὶ ἡ καταγωγή, ἡ ἀξία ὡς καὶ τὸ περιεχόμενον πράγματός τινος. Γερμανὸς **τὸ γένος, Συμρονὸς τὴν πατρίδα**, ἔμπορος **τὸ ἐπάγγελμα**· **πούλησα τὸ ἄλογό μου ἑκατὸ δραχμῆς, κέρδισα ὀχτῶ τὰ ἑκατὸ**, ἕνα κοπάδι **πρόβατα**, **μῖα δαμιζιάνα κρασί**, ἕνα φόρτωμα **ξύλα**, σπῆτι **στρωμένο ψάθες** κλ.

Ἡ χρῆσις τῆς Γενικῆς εἶναι πολὺ περιορισμένη εἰς τὴν Νεοελληνικὴν. Τὴν μεταχειρίζομεθα ἀκόμη πρὸς ἔνδειξιν :

1) Καταγωγῆς ἢ κτίσεως : ὁ Γεώργις τοῦ Γεράκη, ἢ Ἐλένη τοῦ Νικολοπούλου, ἢ Ἐκκλησία τοῦ Χωριοῦ, τὰ πρόβατα τοῦ Δημάρχου.

2) Πρὸς ἔνδειξιν τοῦ εἶδους εἰς τὸ ὁποῖον τις ἀνίκει : « ἄνθρωπος τοῦ δρόμου, τῆς σειρᾶς, ἢ τοῦ σωροῦ, τοῦ σκοινοῦ καὶ τοῦ παλουκιοῦ, καὶ τὸ τοῦ τραγωδίου» μῆλο τῆς μηλιᾶς, κορμὶ τῆς ἀγγαλιᾶς.

3) Πρὸς ἔνδειξιν προελεύσεως : ὁ φόβος τῆς πυρκαϊᾶς, τῆς χολέρας, τοῦ ἐχθροῦ, ὁ φόβος δηλ. τὸν ὁποῖον προξενεῖ ἢ πυρκαϊὰ, ὁ ἐχθρὸς, ἢ χολέρα. Ἐνῶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ὁ φόβος τοῦ ἐχθροῦ, εἶχεν ἄλλην σημασίαν.

4) Εἰς ἔνδειξιν ἀξίας πράγματός τινος : μίας δραχμῆς τυρί, δέκα λιρῶν ἐνδυμασία, δύο ἡμερῶν δρόμος, ἀπέθανεν εἴκοσι χρονῶν. Μᾶς τὴν πῆραν μᾶς τὴν κλέψαν δώδεκα χρονῶ.

5). Πρὸς ἔνδειξιν αἰτίας : ἐψόφησε τῆς πείνας, τῆς δίψας. Τέλος ἢ Γενική χρησιμεύει.

6). Ὅπως ἢ Δοτική καὶ ἢ Ἀφαιρετική εἰς τοὺς ἀρχαίους : δὸς τοῦ τυφλοῦ μιά πεντήρα, πές μου τὴν ἀλήθεια, μοῦ ἄρπαξαν τὴ σκούφια.

Ὅταν τῆς γενικῆς προηγῆται ἢ πρόθεσις εἰς ἢ ἢ ἀπὸ, ἐννοεῖται ἔξωθεν ἢ οἰκία : πέρασα ἀπὸ τῆς μητρός μου—ἀπὸ τὴν οἰκίαν τῆς μητρός μου. Φάγαμεν σ' τοῦ πενθεροῦ μου = εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πενθεροῦ μου.

Οἱ ἀρχαῖοι ὅμως ἐξέτεινον τὴν χρῆσιν ταύτην μέχρι ἁσαφείας. Ἐλεγον *κχ.* εἰς Ἄδου (δῶμα), ἐν Διονύσου (θεάτρῳ), ἐν Ἀπόλλωνος (ιερῶ) κλ. ἐνῶ εἰς ἀναλόγους περιστάσεις ἢ Νεοελληνικῆ μεταχειρίζεται τὴν αἰτιατικὴν. Ἐκκλησιασθήκαμε σ' τὴν Παναγία (τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας). Τὸν εθαψαν σ' τὸν Ἅγιο Γεώργι (τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Ἁγ. Γεωργίου).

Αἱ χρήσεις αὗται τῆς γενικῆς ἔκαμαν τοὺς ἀρχαίους νὰ συντάσσον μὲ τὴν πῶσιν ταύτην ὅλα τὰ ῥήματα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀνάλογον ἔννοιαν *κχ.* κτώμαι τινος, ὀρέγομαι τινος, πλῆροῦμαι τινος, γεύομαι, ακούω τινος κλ. πράγμα τὸ ὁποῖον ἔδεκαπλασίαζε τὴν χρῆσιν τῆς πῶσεως ταύτης εἰς τὴν Γλῶσσάν των. Ἡ Νεοελληνικῆ ὅμως, ἀφοῦ ἅπαξ ἔκαμε τὰ πλειότερα τῶν ῥημάτων τῆς μεταβατικῆς, ἔδωκεν εἰς αὐτὰ κατ' ἀνάγκην τὰ ἀντικείμενά των εἰς αἰτιατικὴν, καὶ λέγει : χόρτασα φωμὶ, γέμισα τὴν κοιλιάν μου φαγί, τὴν λαγήναν μου

κρασί, ὀρέχθηκα αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἔλαβα μέρος σ' αὐτῇ τῇ ὑπόθεσι κλ. Καί ἡ μεταβολὴ αὕτη δὲν εἶναι τόσον νέα ὅσον πολλοὶ τὴν φαντάζονται Ἄνέρχεται εἰς χρόνους παναρχαίους.

Εἰς τὰ Ὅμηρικὰ ποιήματα ἀπαντᾷ τις πολλὰ τῶν ρημμάτων τῆς κατηγορίας ταύτης τὰ ὁποῖα ἐδῶ μὲν εἶναι συντεταγμένα μὲ γενικὴν, ἐκεῖ δὲ μὲ αἰτιατικὴν τὸ ὁποῖον σημαίνει, ὅτι ἕκτοτε ὑπῆρχον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι εἶχον ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο τὰς αὐτὰς μὲ τὸν σημερινὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ιδέαις.

Τὴν Γενικὴν δέχονται τέλος ὡς ὄρον συγκρίσεως ὅλα τὰ παραθετικὰ τῆς Νέας Γλώσσης. Εἶναι καλῆτερός μου, ἀνώτερός μου, κατώτερός του κλ. Ὅταν ὅμως ἀντὶ τῆς ἀνωτεριότητος μου, σου, του εὐρίσκεται αὐτὸ τοῦ παραθετικοῦ (προσώπου ἢ πράγματος) τὸ ὄνομα, τότε συνηθέστερον τίθεται ὁ συγκρινόμενος ὄρος εἰς αἰτιατικὴν ἐμπρόθετον, λ.χ. ὁ Γεώργιος εἶναι νεώτερος ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνον, ἡ Ἑλένη εἶναι φρονημοτέρα ἀπὸ τὴν Ἀσπασίαν. Ἐπίσης λέγουσι: ὁ ποιοὺ καλῆτερος, ὁ ποιοὺ μεγαλύτερος ἀπ' ὅλους.

Ἐξ ὅλων δὲ τούτων καταφαίνεται ἡ τάσις τοῦ λαοῦ νὰ ἐξοβελίσῃ ἀπὸ τὴν Γλῶσσάν του τῆς Γενικῆς τὴν χρῆσιν καὶ ὡς εἶδομεν εἰς τὴν μορφολογίαν, εἰς πολλὰς περιστάσεις ὁ τύπος αὐτῆς ἐντελῶς ἐξέλειπε.

Ἄρθρον.

Ἡ χρῆσις τοῦ ἄρθρου εἶναι πολὺ πλέον ἀνεπτυγμένη εἰς τὴν Νεοελληνικὴν παρὰ εἰς τὴν Ἀρχαίαν. Ὡς γνωστὸν, ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ εἶχεν ἓν μόνον ἄρθρον, τὸ ὀριστικὸν ὃ, ἡ, τὸ καὶ τούτου πολὺ μικρὰν ἔκαμε χρῆσιν. Ἐνῶ ἡ Νεοελληνικὴ ἔχει ἐκτὸς τοῦ ὀριστικοῦ τὸ ἀόριστον ἕνας, μία, ἕνα, εἰς πολλὰς δὲ περιστάσεις προσλαμβάνουσι καὶ τὰ ἀναρθρά της σημασίαν, ἡ ὁποία εἰς καμίαν ἄλλην γλῶσσαν δὲν ἀπαντᾷται.

Ὅταν ὁ σημερινὸς Ἕλληνας λέγει: ἄνθρωπος, γυναῖκα, δένδρον, ἐννοεῖ ὅτι τὸ περὶ οὗ πρόκειται πρόσωπον ἢ πρᾶγμα ἀνήκει εἰς τὴν δεῖνα ἢ δεῖνα κατηγορίαν τῶν ἐπὶ τῆς Γῆς ὄντων, κάθε ἄνθρωπον δηλ. κάθε γυναῖκα, κάθε δένδρον. Τοῦτο καταφαίνεται ἔτι μᾶλλον εἰς τὰς φράσεις: Μῆνα δὲν εἶμαι κ' ἐγὼ ἄνθρωπος; μῆνα δὲν μ' ἔκαμε καὶ μένα μάνα; ὅ,τι κ' ἂν πῆς κ' αὐτῇ γυναῖκα εἶναι, κλ. Ὅταν ὅμως μᾶς λεγοῦν: ὁ ἄνθρωπος ἦλθε, ἢ

ἕνας ἄνθρωπος ἦλθε ἐννοοῦμεν εἰς μὲν τὴν πρώτην περίστασιν ἕνα ἄνθρωπον γνωστὸν εἰς τε τὸν λέγοντα καὶ τὸν ἀκούοντα, ὁ ὁποῖος ἐπεριμένετο ἴσως· ἐνῶ εἰς τὴν δευτέραν πρόκειται περὶ ὄλως ἀγνώστου προσώπου.

Ἐναντιότως πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἢ νέα Γλῶσσα ἐκφέρει ὅλα τὰ κύρια ὀνόματα τῆς ἐνάριθμος: ὁ Γεώργιος, ὁ Γιάννης, ἡ Μαρία, ἡ Κρήτη, ἡ Σιμωνη, ἡ Αἴγυπτος κλ. καὶ ὁ λόγος ἀπλούστατος. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἔζων εἰς μικροτάτας κώμας σχεδὸν οἰκογενειακὸν βίον, ὥστε ἕκαστος ἐγνώριζε κάλλιστα τὸ ὄνομα ἐνὸς ἐκάστου τῶν οἰκείων του· δὲν εἶχαν λοιπὸν ἀνάγκην τοῦ ἄρθρου διὰ νὰ τοὺς προσδιορίσουν. Ὄταν ὅμως αἱ κῶμαι καὶ τὰ χωρία τῶν μετεβλήθησαν εἰς πόλεις πολυανθρώπους, καὶ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Κύριον ὄνομα ἔγινε τὸ ὄνομα πολλῶν τῶν εἰς τὰ χωρία κατοικούντων, ἐπῆλθεν ἡ ἀνάγκη τοῦ Ὀριστικοῦ ἄρθρου πρὸς δῆλωσιν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἀτόμου. Καὶ πράγματι ὅταν ὁ λαὸς λέγει σήμερον ὁ Γεώργιος, ἢ ὁ Δημήτρις δὲν ἐννοεῖ ἀδιακρίτως τὸν τιχόντα, ἀλλὰ ἕνα ὀρισμένον Γεώργιον ἢ Δημήτριον, καὶ ἂν ὁ προσδιορισμὸς οὗτος δὲν ἀρκεῖ νὰ ὀρίσῃ τὸ πρόσωπον, ὁ λαλῶν προσθέτει: ὁ Γεώργιος τοῦ Κώστα ἢ τοῦ Παύλου, ἢ ὁ δικὸς μας. Ὡστε ἢ εἰς τὰς περιστάσεις ταύτας παράλειψις τοῦ Ὀριστικοῦ ἄρθρου, τὴν ὁποίαν πολλοὶ τῶν Λογιῶν μας προσπαθοῦν νὰ εἰσαῶουν εἰς τὴν γραφομένην, ἀντὶ νὰ προᾶξῃ αὐτὴν, τὴν μεταφέρει εἰς τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο ὅταν οἱ λαλοῦντες κατοικοῦσαν ἀκόμη τὰς κώμας καὶ τὰς καλύβας.

Ἐὰν ὅμως ἐγνώριζαν καλὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πράγματα τοῦ χωριοῦ των καὶ δὲν εἶχον ἀνάγκην ἄρθρου ὀριστικοῦ διὰ νὰ τὰ σημάνωσιν, οἱ Ἕλληνες τῶν χρόνων ἐκείνων πολὺ μικρὰν εἶχον ἰδέαν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα ὑπῆρχον εἰς ξένους τόπους. Καὶ διὰ τοῦτο ὁσάκις ταξιδιώτης τις ἐπανερχόμενος εἰς τὴν πατρίδα ἀνέφερεν τὸ ὄνομα ξένης τιнос πόλεως, ἢ ποταμοῦ, ἢ νήσου, ἦτον ἀναγκασμένος νὰ τὸ ἐξηγήσῃ λέγων: ἡ πόλις ἢ δεῖνα, ὁ ποταμὸς ὁ τάδε, ἡ νῆσος τῆς Σικελίας, ἡ Κερκινίτης λίμνη κλ. Εἰς τὴν περίστασιν ὅμως ταύτην τόση ἐπικρατοῦσεν ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ Ὀριστικοῦ ἄρθρου σύγχυσις, ὥστε ὁ καθεὶς ἐλάλει ὅπως ἤθελε. Ὁ Εὐφράτης Ποταμὸς, ὁ Ποταμὸς Εὐφράτης, ὁ Ποταμὸς ὁ Εὐφράτης, ἡ Σικελία νῆσος, ἡ νῆσος Σικελία, ἡ Σικελία ἢ νῆσος κλ. Καὶ ὅταν ἀργότερα ἄρχισαν νὰ θεοποιῦν τὰ πάντα, ἢ ν' ἀφιερώσουν αὐτὰ εἰς βασιλεῖς καὶ εἰς ἡρώας, εἰσῆχθησαν εἰς χρῆσιν καὶ αἱ ζηηματικά

λεγόμεναι ὀνομασίαι : τὸ ἄστυ τῆς Παλλάδος, ἡ πόλις τοῦ Ἡρακλέους, ἡ πόλις τῆς Θεσσαλονίκης κλ.

Εὐτυχῶς οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦπτον κοσμοπολίται καὶ ὀλίγα εἶναι τὰ γεωγραφικὰ ὀνόματα τὰ ὁποῖα δὲν γνωρίζουν, ὥστε δὲν ἔχουν ἀνάγκην ἐπεξηγήσεων διὰ νὰ ἐννοήσουν τὴν σημασίαν νέας τινὸς τοπωνυμίας. Λέγουν λοιπὸν ἀπλούστατα ἡ Κρήτη, ἡ Αἴημος, ἡ Σικελία, ἡ Κορσική, ὁ Νεῖλος, ὁ Δούναβις κλ. Καταφεύγει δὲ εἰς ἐξηγήσεις μόνον ὅταν δὲν γνωρίζουν τὸ ὄνομα τοῦ πράγματος, π. χ. ἡ λίμνη τῶν Ἰωαννίνων, τὸ βουνὸ τῆς Ρόδου κλ. Πολὺ συχνὰ ὅμως λέγοντες: ἡ Αἴημος καὶ τὸ νησί τῆς Αἴημου, ἡ Ὑδρα καὶ τὸ νησί τῆς Ὑδρας ἐννοοῦν δύο διάφορα πράγματα: τὴν νῆσον τῆς Αἴημου κ.τ.λ. ὅλην, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν πρωτεύουσάν της. Τὸ νησί τῆς Αἴημου βγάζει καλὸ σιτάρι. Τὸ νησί τῆς Σύρας εἶναι ξηρότοπος: εἰς τὴ Σύρα εὐρίσκονται τὰ καλύτερα ναυπηγεῖα.

Θὰ ἐκτεινόμεθα ὑπὲρ τὸ δέον ἂν ἠθέλαμεν νὰ σημειώσωμεν ἐνταῦθα ὅλας τὰς περιπτώσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἡ Νεοελληνικὴ διαφέρει τῆς ἀρχαίας ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ ὀριστικῆς ἄρθρου. Δὲν ἠμποροῦμεν ὅμως νὰ μεταβῶμεν εἰς ἄλλο κεφάλαιον, χωρὶς νὰ εἴπωμεν δύο λέξεις περὶ τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον παρουσιάζεται τὸ ἄρθρον εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν ἀπλῶν προτάσεων.

Ἐ γένοι εἰπεῖν, ὅλοι οἱ εἰς τὰς προτάσεις ἀναφερόμενοι ἀπλοὶ προσδιορισμοὶ ἐκφέρονται ἐνάρθρως, ὅλοι δὲ οἱ κατηγορηματικοὶ ἀνάρθρως λ.χ. ὁ καλὸς πατέρας, τὸ φρόνιμο παιδί, ἐνῶ ὁ πατέρας εἶναι καλὸς ἢ ἀπλῶς ὁ πατέρας καλός, τὸ παιδί ἄτακτο. Αὕτη μὲ τὰ ξανθὰ μαλλιά καὶ μὲ τὰ μαύρα μάτια: ἐνῶ «ἔχει τὰ μάτια πλουμιστὰ, τὰ φρύδια της γραμμένα».

Πολλάκις ὅμως τὸ κατηγορούμενον προηγεῖται τοῦ οὐσιαστικοῦ λ.χ. ὦρατο τὸ γράφιστό σου, νὰ ἰδοῦμε καὶ τὴν ἐξήγησι: Ἐμορφη εἶν' ἡ νέα νὰ δοῦμε καὶ πόσα ἔχει.

Πόσον δὲ τεχνικὰ κατώρθωσε νὰ ἐπωφεληθῆ ἀπὸ τὸν κανόνα τοῦτον ἡ Νεοελληνικὴ, φαίνεται ἀπὸ τὰς ἐξῆς εἰς αὐτὴν ἰδιαζούσας φράσεις: Φέρε με ζεστὸ νερὸ, φέρε τὸ ζεστὸ νερὸ, ἢ τὸ νερὸ τὸ ζεστὸ, ἢ τὸ νερὸ ζεστὸ, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἔχει ἄλλην σημασίαν, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ κοινότερος τῶν ἀνθρώπων διακρίνει.

Τὸ ὀριστικὸν ἄρθρον ἐπαναλαμβάνεται καὶ εἰς τὴν Νεοελληνικὴν πρὸ ἐκάστου οὐσιαστικοῦ καὶ πρὸ ἐκάστου ἐπιθέτου χρησιμοποιήσαντος ὡς προσδιορισμοῦ εἰς τὴν φράσιν: ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα ἐξήλθον,

οἱ καλοὶ οἱ γονεῖς φροντίζουν διὰ τὰ τέκνα των, τὸ παιδί τὸ καλὸ ἢ τὸ καλὸ τὸ παιδί σέβεται τοὺς μεγαλειτέρους του. Ὅσάκις ὁμοῦς ὁ ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς προηγείται τοῦ οὐσιαστικοῦ, τὸ ἄρθρον τούτου ἢμπορεῖ χάριν συντομίας νὰ παραλειφθῇ. Λέγομεν λ.χ. ὁ καλὸς πατέρας, ἡ καλὴ μητέρα, ἀντὶ τοῦ : ὁ καλὸς ὁ πατέρας κ.λ. οὐδέποτε ὁμοῦς ὅταν ἔπεται διότι τότε οἷτος θὰ μετεβάλλετο ἀμέσως εἰς κατηγορούμενον : ὁ πατέρας καλὸς ἢ μητέρα ὁμοῦς ; τὸ παιδί καλὸ ἀλλὰ τὸ κορίτσι = τὸ παιδί τὸ εὐρίσκω καλὸ ὄχι ὁμοῦς καὶ τὸ κορίτσι ἢ καλὸ τὸ παιδί, ἀλλ' ὄχι καὶ τὸ κορίτσι.

Ἐπὶ παροιμιῶν τέλος, τὸ τε ὑποκείμενον καὶ ὁ προσδιορισμὸς καὶ τὸ κατηγορούμενον ἐκφέρονται ἀνάθροως : ἄνθρωπος ἀγράμματος ξύλον ἀπελέκητον. Καλὸ τυρὶ σὲ σκύλινο δερμάτι.

Παραθετικά.

Ἐἴπομεν ἤδη ὅτι ἡ μετὰ γενικῆς σύνταξις τῶν παραθετικῶν διετηρήθη εἰς τὴν λαλομένην. Πολὺ συχνότερα ὁμοῦς ὁ λαὸς ἐκφέρει τὸν συγκρινόμενον ὄρον μετ' αἰτιατικῆς ἐμπροθέτου τῆς ἀπό. Ἡ Ἄσπασία εἶναι νεωτέρα ἀπὸ τὴν Χαρίκλειαν καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὴν Ἑλένην.

Πολὺ συχνὰ ὁμοῦς μεταχειρίζομεθα ἀντὶ τῆς ἀπό, τὴν πρόθεσιν παρὰ, ἢ ὁποῖα, ὡς γνωστὸν, ἀπαντᾷται εἰς τὴν ἰδίαν χρῆσιν καὶ εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς συγγραφεῖς καλύτερο τοῦτο παρὰ ἐκεῖνο, προτιμῶ νὰ κοιμηθῶ παρὰ νὰ φάγω κ.λ. ἀλλ' ἡ πρόθεσις αὕτη ἐκφράζει μᾶλλον ἀντίθεσιν παρὰ σύγκρισιν. Εἰς τοιαύτας δὲ ἀντιθετικὰς προτάσεις, ὅταν τὸ ἀντιτιθέμενον πρόσωπον ἢ πράγμα ἀναφέρεται εἰς ἄλλο ρῆμα, ἢ ἀντιπαράθεσις ἐκφέρεται ἀναφορικῶς, προσθετομένης μετὰ τὴν πρόθεσιν μιᾶς τῶν ἀναφορικῶν ἀντωνυμιῶν ὅ,τι, ὅσον, ὅπου κ.λ. ἐκέρδισα περισσότερα παρ' ὅ,τι περίμενα· ἄργησα περισσότερον παρ' ὅσον ἤθελα.

Ἄριθμητικά.

Τὰ ἕνας, μία, ἕνα, κ.λ. παρουσιάζονται εἰς τὸν λόγον ὄχι μόνον ὡς ἀπόλυτα ἀριθμητικά ἀλλὰ καὶ ὡς συγκρίματα τοῦ : ἕνας κάποιος μὲν κάποιος, ἕνα κάποιος. Ἐπαναλαμβανόμενα δὲ ἀνευ συνδέσμου ἕνας ἕνας, μὲν μὲν, ἕνα ἕνα ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰ : ἀνά εἰς, ἀνά

δύο τῆς ἀρχαίας συνδεδεμένα δὲ διὰ τοῦ καί: «ἕνας κ' ἕνας, μιά καὶ μιά, ἕνα κ' ἕνα» ἰσοδυναμοῦν μὲ τὰ καλιήτερα ἢ τὰ εκλεκτότερα τοῦ εἶδους των ἄτομα ἢ ἀντικείμενα. «'Αγόρασα μιά ὀκάν φάρια, ὅλα ἕνα κ' ἕνα», ἢ προσκαλεσμένες του ἦταν ὅλες μιά καὶ μιά. Διαφέρει ἐπίσης τὸ: **πηδῶ ς' ταῖς τρεῖς**, ἀπὸ τὸ: **πηδῶ τὴν μιά, πηδῶ τῆς δρό**. Ὅταν δὲ λέγομεν: **ς' τῆ μιά, ἢ ς' τῆ μιᾶμιση**, κλ. ἢ **ς' τὲς δρό** ὑπονοεῖται ἔξωθεν ἢ λέξις ὥρα, ὅταν δὲ: **ς' τὰ χίλια ὀχτακόσια σαράντα πέντε κλ.** ἢ λέξις χρόνια.

Ἄντωνυμῖαι.

Ἐπειδὴ αἱ ρηματικαὶ καταλήξεις ἐκφράζουν ἀρκούντως τὰ τρία τοῦ λόγου πρόσωπα, αἱ προσωπικαὶ ἀντωνυμῖαι δὲν εἶναι ἀναγκαῖαι εἰς τὴν φράσιν παρ' ὅταν πρόκειται περὶ ἐμφάσεως ἢ ἀντιθέσεως. Ἐγὼ τὸ εἶπα (ὄχι ἄλλος). **Σὺ ἂν τολμας κάμετο**. Ἐπὶ δὲ ἐμφάσεως πολλακίς καὶ διπλασιαζόνται: ἐμένα μὲ τὸ λές αὐτὸ, αὐτοὺς τοὺς φοβοῦνται.

Ἡ κτήσις ἐκφράζεται εἰς τὴν Νεοελληνικὴν προσωπιωμένης τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας — μου — σου — του: **τὸ κτῆμά μου, τὰ παιδιᾶ μου, τὰ ἐνδύματά μου**. Ἄλλοτε δὲ διὰ τοῦ: **ἐδικός μου, ἐδικός σου, ἐδικός του**. Αὐτὸ εἶναι δικό μου, δικό σου, δικό του ἢ δικός των. Ὅσάκις ὅμως ἡ ἀντωνυμία αὕτη παρουσιάζεται μόνη εἰς τὸν λόγον ἐνάθρως ἔχει ἄλλην σημασίαν: **ὁ δικός μου** λέγουσα μία γυναῖκα, ἔννοεῖ τὸν σύζυγόν της, καὶ **ἡ δική μου** λέγων ὁ ἄνδρας ἔννοεῖ τὴν σύζυγόν του. Σημαίνει ὅμως καὶ κάθε ἄλλο πρόσωπον ἢ πρᾶγμα περὶ τοῦ ὁποῖον ἔγινε προηγουμένως λόγος εἰς τὴν ὁμιλίαν.

Αἱ δεικτικαὶ ἀντωνυμῖαι, **αὐτός, αὕτη, αὐτὸ, τοῦτος, τούτη, τοῦτο, ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο**, ἀπαιτοῦν ὅπως τὸ μετ' αὐτὰς ἐρχόμενον οὐσιαστικὸν κεῖται ἐνάθρως: **αὐτός ὁ ἄνθρωπος, τούτη ἡ γυναῖκα, ἐκεῖνο τὸ παιδί**. Πολλακίς δὲ πρὸς ἔμφασιν συνοδεύονται ἀπὸ τὰ: **ἐδῶ καὶ ἐκεῖ**. **αὐτός ἐδῶ, ἐκεῖνη ἐκεῖ κλ.**

Πολὸν πλέον ἀπλοποιημένη εἶναι ἡ χοῆσις τῶν ἀναφορικῶν.

Ἡ ὄστις, ἦτις, ὅ,τι τῆς ἀρχαίας ἐξέλειπον καθ' ὀλοκληρίαν ἀπὸ τὴν Νέαν. Ἀπ' ἐναντίας μεταχειρίζεται ὁ λαὸς τὰ: **ὅποιος, ὅποια, ἵποιον**, ἀλλὰ κατὰ τὸν ἀρχαῖον ἐκείνον λογικώτατον κανόνα, κατὰ τὸν ὁποῖον, τὰ ἀναφορικά ὀφείλουν νὰ συμφωνοῦν κατὰ γένος ἀριθμὸν καὶ πῶσιν μὲ τὰ πρόσωπα ἢ τὰ πρᾶγματα εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται

καὶ εἰς τὴν πῶσιν τὴν ὁποῖαν ἀπαιτεῖ τὸ ρῆμα ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἦλθε, τοῦ ὁποῖου τὸν υἱὸν συνέλαβαν, περὶ τοῦ ὁποῖο ἴσως ὠμίλησεν ὁ φίλος, τὸν ὁποῖον ὁ δεῖνα σὰς ἐσύστησε κλ.

Ἀπαράλλακτα ὠμίλουν οἱ ἥρωες τοῦ Ὀμήρου «ἢ γὰρ οἶω ἄνδρα χολοσέμην, ὃς μέγα κρατεῖ καὶ οἱ πείθονται Ἀχαιοί». Οἱ Ἀττικοὶ ὅμως, οἱ ὁποῖοι τὰ εἶχαν βάλει μὲ τὰ σωστά των νὰ ἐξωραίσουν τὴν Γλῶσσαν, παρεβίασαν τόσον πολὺ τὸν κανόνα τοῦτον, ὥστε κατώρθωσαν νὰ μᾶς κληροδοτήσουν μίαν ἀπέραντον σειρὰν ἀλλοκότων ἐκφράσεων. Οὕτως ἔτρεψαν τὸ : μέμνησο τοῦ ὄρκου ὃν ὀμωμόκατε, εἰς : μέμνησο τοῦ ὄρκου οὐ ὀμωμόκατε, μέμνησθε τοῦ οὐ ὀμωμόκατε ὄρκου, καὶ μέμνησθε τοῦ ὀμωμόκατε, καὶ κατὰ συνέπειαν βοηθήσατε τοῖς ὄρκοις οἷς ὀμωμόκατε.

Δὲν εἶναι λοιπὸν παράδοξον ἂν ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος, ἅμα ἡλευθερώθη ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Ἀττικιστῶν, ἔστειλεν ὅλας αὐτὰς τὰς φρασεολογίας εἰς κόρακας καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀπλουστάτην Ὀμηρικὴν συνταξιν.

Ἀπὸ τὰ : ὁποῖος, —ου, ὁ λαὸς ἐσχημάτισε τὰ : ὁποῦ καὶ ποῦ ὅπως ἀπὸ τοῦ κυρίου ἔκαμε τὸ : κυροῦ. Μεταχειρίζεται δὲ αὐτὰ ἐπὶ προσώπων καὶ πραγμάτων ἀδιαφόρως : ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἦλθε, ἡ γυναῖκα ποῦ σε κύτταξε, ἔς τὴν πέτραν ὅπου πάτησες κ' ἐμβήκεις μέσ' εἰς τὴν βάρκα.

Τὸ τίς ἢ τινὰς ἔχει ὅλας τὰς σημασίας τοῦ ἀρχαίου τις. Ὅταν τινὰς δὲν συλλογέται. Ἄλλοτε ἀναπληρῶνει τὸ ὅ,τι δὲν λέγω τί ἄκουσα. Τὶ ὑποφέρω (ὄχι τὸ τί) δὲν λέγεται. Τὸ τί γίνεται πολλάκις ἐρωτηματικόν. Τί ἄνθρωπος εἶναι αὐτός; τί γυναῖκα εἶναι αὐτή; τί λόγια εἶναι αὐτά; καὶ ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ κἄτι, ἀόριστον λχ. : κἄτι ἄνθρωποι, κἄτι γυναῖκες, κἄτι παιδιὰ, κἄτι φερσίματα, κἄτι παραξενιές ποῦ δὲν λέγονται· καὶ μὲ ρήματα : κἄτι μᾶς φεύγεις; κἄτι μᾶς θύμωσες; Τὸ τίποτε εἶναι συνηθέστατον, ὅτε μὲν ὡς ἀντωνυμία ἀόριστος, ὅτε δὲ ὡς ἀρνητικόν. Ἐχεις νὰ με πῆς τίποτα; Τίποτα δὲν ἄκουσα, τίποτα δὲν γνωρίζω.

Ρήματα.

Ὅποις εἰς τὴν ἀρχαίαν οἴτω καὶ εἰς τὴν Νεοελληνικὴν τὰ ρήματα παρουσιάζονται εἰς τὸν λόγον :

- 1) Ὡς συνδετικὰ τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦ ἀντικειμένου.

2) Ὡς δηλωτικὰ δυνάμεις ἀναπτυσσομένης ἐντὸς τοῦ ὑποκειμένου καὶ ἢ περιοριζομένης εἰς αὐτὸ (ἐνεργητικὰ ἀμετάβατα), ἢ ἐπεκτεινομένης ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου (ἐνεργητικὰ μεταβατικά), ἢ ἐνεργούσης ἐπιστροφικῶς ἐπ' αὐτοῦ τοῦ παράγοντος αὐτὴν ὑποκειμένου (ρήματα αὐτοπαθῆ ἢ μέσα). καὶ

3) Ὡς δηλωτικὰ παθήσεως τὴν ὁποίαν τὸ ὑποκείμενον ὑποφέρει ἀπὸ τοῦ ἀντικειμένου (παθητικά), ἢ ἀντιδράσεως καὶ ἀντιπαθείας τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦ ἀντικειμένου ἐπ' ἄλληλα (ρήματα ἀλληλοπαθῆ).

Ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ εἶχεν ἓνα πλῆθος συνδετικὰ ρήματα, τὰ ὅποια ἔδιδον ἀφρορμὴν εἰς ποικιλοτάτας συντάξεις. Ἡ Νεοελληνικὴ ἀπ' ἐναντίας δὲν ἔχει παρὰ ἓν, καὶ τοῦτο ἡμετεῖς, τὸ εἶναι. Ὡς γνωστὸν τὸ ρῆμα τοῦτο δὲν ἔχει τύπους παρὰ μόνον διὰ τοὺς παρατεταμένης ἐνεργείας χρόνους. Εἶμαι, εἶσαι, εἶναι, ἤμουν, ἤσουν, ἤτο, θὰ εἶμαι θὰ εἶσαι, θὰ εἶναι κλ. καὶ πλέον οἷ. Πρὸς δῆλωσιν τῶν χρόνων ἐνεργείας ἀκαριαίας, ἢ λαλουμένη ἀναγκάζεται νὰ καταφυγῇ εἰς τὸν ἀόριστον τοῦ ρήματος *χρηματίζω*, ἢ τοῦ *στέκομαι*, ἢ τοῦ *εὐρίσκομαι* π. χ. « Αὐτὸς ἐδῶ ἦπου σήμερον κάμνει τὸν μάγειρον, ἐχρημάτισεν ἄλλοτε Δήμαρχος εἰς τὴν Ἑλλάδι ». « Σε βεβαιῶ *στάθηκες* πολὺ ἀξίος σ' αὐτὴν τὴν περίστασι ». « *Ἐστάθη* » ἀδύνατον νὰ τὸν καταπέισω ». « Δὲν *εὐρέθηκεν* ἓνας νὰ τὸν βάλῃ σ' τὰ χροῖη του κλ.

Εἰς τὴν ἀρχαίαν τὸ εἶναι εἶχε καὶ ὑπαρκτικὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἡ νέα Γλῶσσα ἐκφράζει διὰ τοῦ *ὑπάρχω*. Ἐπάρχει Θεός. Ἐσ αὐτὸν τὸν τόπον οὔτε τάξις ὑπάρχει οὔτε ἀσφάλεια.

Τὰ δηλωτικὰ δυνάμεις ἢ ἐνεργείας περιοριζομένης ἐντὸς τοῦ παράγοντος αὐτὴν ὑποκειμένου (ρήματα ἀμετάβατα), εἶναι πολλὰ καὶ διάφορα : ἀκούω, αἰσθάνομαι, ἀγαπῶ, ἀνοίγω, (ἀνοίγει ὁ καιρὸς) κτυπῶ (κτυπᾷ ἢ καρδιᾷ) κλ. Φαίνεται δὲ ὅτι ὅλα τὰ σήμερον μεταβατικὰ ἦσαν εἰς τὴν ἀρχὴν ἀμετάβατα, καὶ διὰ τοῦτο ἐφύλαξαν καὶ τὰς δύο αὐτῶν σημασίας. Ὅλα λοιπὸν τὰ ρήματα ταῦτα, ἔφ' ὅσον ἢ ἐνεργεία των περιορίζεται εἰς μόνον τὸ ὑποκείμενον, δὲν ἐπιδέχονται εἰς τὸν λόγον ἀντικείμενον, ἀλλὰ μόνον ἓνα ἀπὸ τοὺς κοινοὺς προσδιορισμοὺς π. χ. ἀκούω καλὰ· ὅταν ἀγαπῶ, ἀγαπῶ μὲ τὴν καρδιάν μου. ὁ ἄνθρωπος ἀκόμη αἰσθάνεται· δὲν ἀπέθανεν ἀκόμη· χτύπησεν ἢ καρδιᾷ μου, ζέστανεν ὁ καιρὸς, ἀνοιξαν τὰ τριαντάφυλλα.

Όταν όμως ή ενέργεια των ἐπεκτείνεται ἐπὶ τοῦ ἀντικείμενον και ἀπο ἀμετάβητα γίνονται μεταβατικά, τὰ ρήματα ταῦτα λαμβάνουν ὕψος και τὰ τελευταῖα, ἀντικείμενον εἰς αἰτιατικὴν πτώσιν. π.χ. ἀκουσα τὸν κρότον τῆς πιστόλας, ἀγαπῶ τὸν Θεὸν, τὰ καλά πράγματα, ἀγαπᾶ τὴν γειτόνισά του, αἰσθάνομαι τὸν πόνον, κτύπησε τὴν πόρτα, ἀνοιξε τὸ παραθύρι κλ.

Μὲ τὰ ρήματα ταῦτα ή Νεοελληνική περιλαμβάνει και τὰ οὐδέτερα τῆς ἀρχαίας. Διότι κατὰ τὰς σήμερον ἐπικρατούσας ιδέας, οὐδέτερα ρήματα, ὅπως τὰ ἐφαντάζοντο οἱ ἀρχαῖοι, δὲν ὑπάρχουσι τὰ : ζῶ, μεγαλώνω, γερνῶ, γελῶ, κλαίω, ἀποθνήσκω, ὑποκρύπτουσι ὅλα ἐνέργειαν διωρη, ἂν και μὴ φαινομένην. Εἶναι λοιπὸν και αὐτὰ ἐνεργητικά ἀμετάβητα και ὡς ἐκ τούτου ὑπόκεινται εἰς τοὺς ἴδιους συντακτικοὺς κανόνας λ.χ. ζῆ λαμπρὰ, ζῆ δυστυχισμένα, ἐμεγάλωσε μὲ τὰ φίλα και μὲ τὰ χαῖδια, ἐγήρασε, ἀπέθανε πρόωρα· ἀλλὰ και : μ' ἐγήρασαν αἱ φροντίδες, μ' ἀπέθαναν οἱ πόνοι κλ.

*Ὁχι ὀλιγώτερα τῶν μεταβατικῶν εἶναι τὰ Μέσα ρήματα. Διαίρουνται δὲ αὐτὰ εἰς δύο τάξεις.

1) Τὰ κυρίως αὐτοπαθῆ ρήματα, εἰς τὰ ὅποια τὸ ὑποκείμενον ἐνεργεῖ ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του. λ.χ. λούζομαι, χτενίζομαι, ζώνομαι, σοφίζομαι, ἀνακατώνομαι, ἀνασκουμβώνομαι, βουβαίνομαι, στριμώνομαι, ξίομαι κλ. τὰ ὅποια ἰσοδυναμοῦν πρὸς τὰ λούζω, χτενίζω, ζώνω ἐγὼ ἑμαυτόν.

2) Τὰ Διάμεσα, εἰς τὰ ὅποια ή ἐνέργεια ἐξασκεῖται μὲ τὴν θέλησιν τοῦ ὑποκειμένου ἀπὸ τρίτον πρόσωπον. λ.χ. ἀσφαλίζομαι, στεφανώνομαι, ἐξημολογοῦμαι, ἐμβολιάζομαι, μρωώνομαι, πληρῶνομαι, λειτουργοῦμαι κλ.

Όλα αὐτὰ τὰ ρήματα, ὡς περιέχοντα εἰς ἑαυτὰ τὸ πρόσωπον ἐπὶ τοῦ ὁποίου διευθύνεται ή ἐνέργεια, δὲν ἐπιδέχονται ἀντικείμενον, ἀλλὰ μόνον κοινούς προσδιορισμούς εἰς τὸν λόγον.

Η Νεοελληνική ἔχει ὀλίγα διάμεσα ρήματα. Τὰ περισσότερα αὐτῶν ἐκφέρει μεταβατικῶς, ἀναφερομένης τῆς ἐνεργείας ὄχι εἰς τὸ ἀμέσως ἐνεργοῦν πρόσωπον, ἀλλ' εἰς τὸ κύριον και πρῶτον τῆς πράξεως αἰτίαν λ.χ. ἐκοψα ἕνα φόρεμα, ἐκτίσα ἕνα σπίτι, ἐσκαφα τὸ χωράφι μου, ἐκλάδεψα τῆς ἐλῆές μου· ἂν και ὅλαι αὐται αἱ

πραξεις γίνονται οὐχὶ ἐπὶ τοῦ προσώπου, εἰς τὸ ὅποιον εἰς τὸν λόγον ἀναφέρονται, ἀλλὰ κατὰ διαταγὴν καὶ διὰ λογαριασμόν αὐτοῦ, ἀπὸ ἄλλου.

Ἐπιπέσοις ὅμως καὶ διάμεσα ῥήματα, τὰ ὁποῖα γενόμενα μεταβατικὰ ἀλλάσσουν καὶ σημασίαν. π.χ. ἀρραβωνίζει ὁ πατὴρ τὸν υἱόν, ἐνῶ ἀρραβωνίζεται ὁ νέος τὴν νέαν, στεφανώνει ὁ ἱερεὺς τὸν νυμφίον, στεφανώνεται ὁ νυμφίος, χωρίζει ὁ Ἀρχιερεὺς τὸ ἀνδρόγυνον, χωρίζεται ὁ ἄνδρας τὴν γυναῖκα του, ἢ ἡ γυναῖκα τὸν ἄνδρα της, λειτουργεῖ ὁ ἱερεὺς λειτουργεῖται ὁ λαὸς κλ.

Εἰς τὰ παθητικὰ ῥήματα τὸ πρόσωπον ἀπὸ τὸ ὅποιον προέρχεται ἢ ἐπὶ τὸ ὑποκείμενον τῆς προτάσεως ἐνεργοῦσα δύναμις, ἐκφέρεται κατ' αἰτιατικὴν ἐμπρόθετον τῆς προθέσεως ἀπὸ ἐπροδόθη ἀπὸ τὴν σύζυγόν του, κατεδικάσθη ἀπὸ τὸ δικαστήριον, ἐκακοποιήθη ἀπὸ τοὺς φίλους κλ. Ἡ μεγάλη ὅμως ὁμοιότης τῶν ῥημάτων τούτων μὲ τὰ μέσου καὶ τὰ διάμεσα φέρει εὐκόλως εἰς σύγχυσιν, καὶ πρὸς ἀποφυγὴν ταύτης, ὁ λαὸς προτιμᾷ νὰ ἐκφράζει τὰς ἰδέας του μᾶλλον ἐνεργητικῶς παρὰ παθητικῶς. Οὕτως ἀντὶ : «οἱ Πέρσαι ἐνίκηθησαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας», λέγει : «οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας», ἀντὶ ἐπροδόθη ἀπὸ τὴν σύζυγόν του, τὸν ἐπρόδωσεν ἢ σύζυγός του, τὸν ἀπάτησαν οἱ φίλοι κλ.

Ἄν ὅμως σπανίῃ ἢ Νεοελληνικῇ Παθητικῶν καὶ Λαϊκῶν ῥημάτων ἀφθονεῖ ἀπ' ἐναντίας ἀλληλοπαθῶν καὶ ἀλληλοπαθῆ ἢμποροῦν νὰ γίνουιν ὅλα τὰ ἐπιδεικτικὰ ἀλληλοπαθείας ῥήματα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀλληλοπάθεια ὑποθέτει ἐνεργὰ πολλὰ πρόσωπα, ἐκφέρονται ἐπόμενα παραδείγματα εἰς τρίτον πληθυντικὸν πρόσωπον. Ἀγαπιῶνται (ἀγαποῦσιν ἀλλήλους) ἀγγαλιᾶζονται, ἀνταμώνονται, ἀνταποκρίνονται, χαιρετιῶνται, βοηθοῦνται, γνέφονται, δέρονται, ζουλεύονται, συμβιβάζονται, κρισολογοῦνται, κτυπιῶνται, μαχαιρώνονται, συνορεύονται, φιλεῦνται, φιλιῶνται κλ.

Φυσικῶ τῷ λόγῳ τὰ ῥήματα ταῦτα δὲν λαμβάνουσιν οὔτε ὑποκείμενον, οὔτε ἀντικείμενον εἰς τὸν λόγον, διότι ἀμφοτέρω εἰς αὐτὰ ἐνυπάρχουσιν. Εἶναι ὅμως πολλὰ εἰς τὸ ὅποια ὁ λαὸς ἄρχισε νὰ δίδῃ μεταβατικὴν σημασίαν, καὶ ἐπομένως καὶ ἀντικείμενον. Οὕτω λ.χ. τρώγονται ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλον, ἢ τρώγονται ὁ ἓνας τὸν ἄλλον ἢ καὶ μονομερῶς : αὐτὸς τρώγεται μ' ἐκεῖνον ἢ αὐτὸς μὲ τρώγεται, « τί τόξαμα τοῦ μασκαρᾶ καὶ τρώγεται μὲ μένα ; (τρι-

γούδι τῆς Πλείρου) Ὡσαύτως λέγουν σήμερον : ἐμοίρασαν ἀντι ἐμοιραίσθησαν, ἀγάπησαν ἀντι ἀγαπήθησαν, ἀρραβώνιασαν ἀντι ἀρραβωνίσθησαν, κλ. Ἐξ ὧν καταφαίνεται ὅτι ἡ Γλώσσα καὶ εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐξακολουθεῖ νὰ μεταρρυθμίζεται.

Ἡ ἀνω ἐκτεθεισα διαίρεσις τῶν ρηματικῶν χρόνων τῆς Νεοελληνικῆς Γλώσσης εἰς χρόνους ἀκαριαίας καὶ παρατεταμένης ἐνεργείας, εἶναι τόσον ριζωμένη εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ λαοῦ, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ χυδαιότεροι τῶν ἀνθρώπων διαχειρίζονται τὴν Γλώσσαν μὲ τὴν μεγαλειότεραν ἀκρίβειαν. Τὰ ἐξῆς παραδείγματα ληφθέντα ἀπὸ τὴν καθημερινῆν τοῦ λαοῦ ὁμιλίαν αἴρουσι πᾶσαν ἀμφιβολίαν περὶ τοῦτου.

Σὲ ποιοῦ ξενοδοχεῖο τρῶς Γιάννη; Ἄν δὲν ἦσαι καλεσμένος ἔλα νὰ φᾶς σήμερα μαζύ μας. — Καλεσμένος δὲν εἶμαι, ἔχω ὅμως σ' τὸ χέρι ἐργασία ἢ ὁποῖα πρέπει νὰ τελειώσῃ σήμερα σ' τέσ πέντε. Ἄν δὲν πῆγαινα χθὲς σ' τὸ κυνήγι θὰ τὴν εἶχα τελειωμένη, καὶ θὰ ἐδέχομαν σήμερα μὲ εὐχαριστήσί μου τὴν πρόσκλησί σας.

Ἄν ζητήσῃ τις τοὺς οὖτω λαλοῦντας τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον ἐδῶ μὲν μεταχειρίζονται τὴν λέξιν τρῶς ἐκεῖ δὲ τὴν λέξιν φᾶς, ἐδῶ τὸ εἶμαι καλεσμένος ἐκεῖ τὸ θὰ τὴν εἶχα τελειωμένη, θὰ ἔχη ὡς ἀπάντησιν : ἔτσι ἔμαθα νὰ μιλῶ ἀπὸ τὸν πατέρα μου. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ πατέρας του ἔτσι ἔμαθε νὰ μιλή τὴν Γλώσσαν του ἀπὸ τὸν ἐδικόν του καὶ ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς προγόνους του, ἤμποροῦμεν, προβαίνοντες τοιοῦτοτρόπως ὅλον ἐν πρὸς τὰ ὀπίσω, νὰ φθάσωμεν ἕως εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ὀμήρου, καὶ χάρις εἰς τὰ ἀθάνατα τοῦτου ποιήματα, ἠμποροῦμεν νὰ ἀποδείξωμεν σήμερον ὅτι ἀπαράλλακτα ἐσυνήθιζαν νὰ σχηματίζουν τὰς φράσεις των καὶ οἱ Ἕλληνες τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Ὁ περιήρημος ὑπομνηματιστὴς τοῦ Ὀμήρου, ὁ ἐκ Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος ἔξι, γῶν τὸν γ' καὶ τὸν δ' στίχον τῆς Ἰλιάδος

Πολλὰς δ' ἰφθίμους ψυχὰς Ἄϊδι προΐαφεν
ἠρώων, αὐτοὺς δ' ἐλώοιμ τεῦχε κύνεσσιν κλ.

λέγει : «ἐπὶ μὲν ψυχῶν ἀπελεύσεως τὸ προΐαφεν εἶπε, τὸ ταχὺ τοῦ θανάτου ἐμφαινῶν ἐπὶ δὲ τοῦ σπαραγμοῦ τῶν κειμένων, τεῦχεν εἶπεν, ὡς τοῦ πράγματος παράτασιν τινα πλειονα ἔχοντος». Καὶ ἀλλαχοῦ (Ἰλ. IX. 455) λέγει : Τὸ δὲ γούνασιν ἐφέξεσθαι υἱόν, πατρικόν, ὡς ἐκ μέρους, ὑπεμφαίνει φιλότεκνον, οὗ χάριν παρατατικῶς ἔφη τὸ ἐφέξεσθαι

διὰ τὸ ἐκίμονον τοῦ ἔργου· ἄλλως γὰρ εἶχεν εἶπεῖν, Γούνασιν ἐφέρασθαι, ὅπερ ἦν ἀπαξ ποτε ἐπικαθίσει ».

Αὐτὰ ταῦτα ἡμπορεῖ τις νὰ ἐπαναλάβῃ καὶ διὰ τοὺς παρελθόν-
 θύτους καὶ τοὺς μέλλοντικούς χρόνους. Καὶ αὐτὰ τὰ παιδάκια γνωρίζουν
 πῶς ἄλλο σημαίνει καὶ ἄλλου πρέπει νὰ μεταχειρίζεται τις τὸ **θὰ**
γράφω καὶ ἄλλου τὸ **θὰ γράφω**, ἄλλου **θὰ ἔρχομαι**, ἄλλου **θὰ ἔλθω**,
 ἄλλου **θὰ κοιμηθῶ** καὶ ἄλλου **θὰ κοιμουμαι**. « Κάθε προσεχτικὸς
 » παρατηρητὴς, λέγει διάσημὸς τις Ἑλληνοιστὴς καὶ φιλέλληνας, ὁ Ἰού-
 » λιος Λαβιδ, θέλει ὁμολογήσει, ὅτι οἱ Γραικοὶ φυλάττουν εἰς τὴν
 » χρῆσιν ταύτην τῶν χρόνων τὸ πνεῦμα τῆς Γλώσσης των μετὰ
 » θαυμαστῆς ἐπιτηδειότητος, τὴν ὁποίαν κατέχουν καὶ οἱ χριδαῖοτατοι.
 » Ὅταν ὁμιλεῖ τις μ' αὐτοὺς, ἂν τοὺς ἐρωτήσῃ, διατί ἐκφράζονται
 » ἄλλοτε μὲν **συντελικῶς** ἄλλοτε δὲ **παρατατικῶς**, θέλει εὑρεῖ ὅτι,
 » εἰς τὰς περιστάσεις ὅπου τὸ πρᾶγμα φαίνεται ἀδιάφορον, αὐτοὶ
 » ὀδηγοῦνται ἀπὸ λεπτοτάτην αἴσθησιν τοῦ ἤθους τῆς Γλώσσης των,
 » ἣτις τοὺς κάμνει νὰ καταλαμβάνωσι τὴν Διαφοράν». Ἐνῶ οἱ ἀρχαῖοι
 ὄχι μόνον εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ μέλλοντος ἐσύγγιζον τὴν παράτασιν τῆς
 ἐνεργείας μετὰ τῆς συντελείας, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ὅπου τοῖς ἦτο δυνατὴ ἡ
 διάκρισις, δὲν ἐφύλαττον τόσον ἀσθηρῶς, ὅσον ἡμεῖς, τὸν κανόνα.
 Οὔτε ὁ ἀμαθέστερος χωρικὸς θὰ ἔλεγε σήμερον, ὅπως ὁ Λουκιανὸς,
 « Λαβόντες τὸν ὄνον οἱ μὲν ἐκ τῶν ὠτων, οἱ δ' ἐκ τῆς οὐρᾶς
ἀνεγείρειν ἐπειρῶντο » δηλαδὴ : ἐπροσπαθοῦσαν νὰ τὸν **σηκῶνουν**,
 ἀλλὰ νὰ τὸν **σηκῶσουν**. Τὴν αὐτὴν αἴσθησιν θαυμασμοῦ προσεξενεῖ εἰς
 τοὺς ἀκριβεῖς παρατηρητὰς καὶ ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ : ὁ **πνευματικὸς**
 μ' ἔδωκε **ἄδειαν** νὰ **φάγω** ἢ νὰ **τρώγω κρέας**· ὅπως καὶ ἡ προ-
 τίμησις τοῦ συντελικοῦ εἰς τὰ : **θὰ ζήσω** εἰς τὰς Ἀθήνας, ἢ **θὰ**
μείνω δὴ ὅ χρόνια **εἰς τὴν Εὐρώπην**, διὰ τὸν λόγον, ὅτι τὰ ῥήματα
ζῶ καὶ **μένω** καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐκφράζουσι καθ' ἑαυτὰ τὴν παράτασιν,
 καὶ ἀσκοπος πλεονασμὸς θὰ ἦτον νὰ ἐκφέρωνται διὰ παρατατικοῦ
 τύπου. Ἀσκολον θὰ ἦτον ἐπίσης νὰ θεωρήσῃ τις ὡς ἀποτέλεσμα
 σκαϊότητος καὶ ἀπειροκαλίας τὴν πύγκοινον τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ
 χρῆσιν τῆς μετριωτέρας Προστακτικῆς **νὰ πάς**, ἀντὶ τοῦ ἀγροῖκου
πήγαινε, τὴν διάκρισιν μεταξὺ τοῦ **ἄς ἔλθῃ** καὶ **νὰ ἔλθῃ** καὶ τὴν
 συγχὴν ἀντικατάστασιν διὰ τοῦ περιποιητικοῦ **εἶπαμεν**, τοῦ ἐγωῖστι-
 κοῦ **εἶπα**. (Ροΐδης).

Ὁ μακαρίτης Χρυσοβέργης ἐσύναξεν εἰς τὴν Γραμματικὴν του ἕνα
 πληθὸς Νεοελληνικῶν ἐκφράσεων, τὰς ὁποίας ἀντιπαραθέτων μὲ τὰς

ἀντιστοιχούσας τῆς ἀρχαίας, ἀποδεικνύει πόσον ἡ πρώτη τῶν Γλωσσῶν τούτων ὑπερερεῖ τὴν δευτέραν ὡς πρὸς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν λεπτότητα τῶν ἐκφράσεών της. Εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα ἔφθασεν ὁ μακαρίτης Ροΐδης προσπαθῆσας εἰς μίτην νὰ μεταφέρῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, ἢ εἰς μίαν τῶν σήμερον λαλομένων Γλωσσῶν, μίαν ἢ δύο ἐκ τῶν συνηθεστάτων φράσεων, τὰς ὁποίας δεκάκις τῆς ἡμέρας ἐκτομίζομεν ἢ παρ' ἄλλων ἀκούομεν. « Πλειστάκις, λέγει, ὁ συγγραφεὺς » οὗτος, ἡμεῖς δοκιμάσαντες καὶ ἀποτυγχόντες, παρεκάλεσαμεν νὰ πράξωσι τοῦτο ὑπὲρ ἡμῶν προτεύοντας τινὰς τῶν ἡμετέρων Ἑλληνιστῶν. Δύσκολον δὲ εἶναι νὰ ἀποδοθῇ εἰς τούτων τὴν ἀνεπαρκῆ γνῶσιν τῆς ἀρχαίας, ὅτι οὐδεὶς κατώρθωσε νὰ ἐξηγηταῖα ὑπεριφράστως φρασίδειά τινα τῆς λαλομένης, ἐξ ὧν ἀρκοῦμεθα νὰ σημειώσωμεν ἐνταῦθα τὰ συνηθέστατα ».

Οὕτω λ.χ. ἐξακολουθεῖ ὁ ἴδιος συγγραφεὺς, ἐπὶ τῆς τελευταίας ἀσθενείας τοῦ μακαρίτου Κουμονδοῦρου πολλάκις εἶναι ν' ἀκούσωμεν παρὰ φίλων αὐτοῦ: **Ἄς γίνῃ καλὰ ὁ Κουμονδοῦρος καὶ τότε λογαριαζόμεθα. Ἄς ἦταν καλὰ ὁ Κουμονδοῦρος καὶ θὰ βλέπατε.** Πρὸς ἀκριβῆ δὲ ἰκτίμησιν τῶν ἀνωτέρω πρέπει τις νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν, ὅτι διὰ τοῦ ἄς ἐκφράζεται μονοσυλλάβως ὄχι μόνον ὑπόθεσις ἀλλὰ καὶ εὐχή.

Μοναδικὴ δὲ εἶναι καὶ ἡ ἐκ τῆς συζεύξεως τοῦ ἄς μετὰ τοῦ Παρατατικοῦ τῆς Προστακτικῆς ὁξύτης τῆς ἐκφράσεως εἰς τὰ: **ἀφοῦ σου ἄρεξε το κορίτσι ἄς τὸ ἔπερνες· ἂν ἤθελες νὰ τὸ μάθης ἄς μὲ ρωτούσες, ἢ: ἀφοῦ δὲν εἶχες νὰ πληρώσης ἄς μὴν ἔπαιζες.** Οὐδ' εἶναι εὐκολώτερον νὰ εὐρεθῇ εἰς τὴν ἀρχαίαν τὸ ἰσοδύναμον τοῦ θὰ εἰς πολλὰς φράσεις, ὁποία λ.χ. πρὸς γυναῖκα παραπονομένην ὅτι κάποιος τὴν ἐφίλησεν εἰς τὸν δρόμον. **Διὰ νὰ τὸ κάμη θὰ τῷ ἔδωκες καὶ σὺ κάποιαν ἀφορμῆ.** Ἡ πρὸς φοβοῦμενον τὴν ζημίαν τοῦ ναναγίου: **Θὰ ἐφρόντισεν ὁ ἀνταποκριτῆς σου νὰ σε ἀσφαλίσῃ, καὶ ὅσα ἄλλα οὐδεμίαν Γλῶσσα δύναται ἄνευ τριπλασίας μεταβολῆς ἐνάριθρου ἤζου νὰ ἐκφράσῃ.** Αὐτὰ δὲ ταῦτα ἐδίδαξε πολὺ πρὸ τοῦ Ροΐδου καὶ ὁ Χρυσοβέργης καὶ ὁ πολὺς περὶ τὴν Ἑλλ. Γλῶσσαν Ἀσώπιος. Περὶ ἑλλ. συντάξεως. Περίοδος Δευτέρα σελ. σσ'.

Ἀπὸ τὰς Προθέσεις τῆς Ἀρχαίας πολλὰ ὀλίγα διετηρήθησαν εἰς τὴν Νεοελληνικὴν, καὶ αὐτὰ ὅλαι συντάσσονται μὲ αἰτιακὴν.

Αἱ συνηθέστεραι εἶναι :

Ἡ ἀπό, ἡ ὁποία εἰς τὴν δημοτικὴν συντέμνεται εἰς ἀπ' καὶ 'π', σημαίνει τὴν ἀπό τινος σημείου (τολικοῦ ἢ χρονικοῦ) κίνησιν, ἐπομένως τὴν ἀφορμὴν καὶ αἰτίαν.

Ἔρχομαι ἀπ' τὴν πόλι. Βλέπω ἀπ' τὸ παραθύρι, τρώγ' ἀπ' τὰ ἔτοιμα, τὸ 'κοφε ἀπ' τὴν ρίζα, βγῆμεν ἀπ' τὴν ἄλλη πόρτα, μόλις σηκώθηκ' ἀπ' τὸν ὕπνο, πέθανεν ἀπ' τὸν φόβο, ἔκλαψεν ἀπ' τὴν χαρὰν του, ἀπὸ 'δῶ κι' ἀπὸ 'κεῖ, ἀπὸ μέσα κιαπ' ὄξου.

Ἡ εἰς, ἡ ὁποία εἰς τὴν δημοτικὴν συντέμνεται εἰς σε καὶ εἰς 'ς, σημαίνει τὴν εἰς τι σημείον (τολικὸν ἢ χρονικόν) μετάβασιν ἢ στάσιν, ἐπομένως τὸν σκοπὸν καὶ τὸ τέλος : πῆγε *ς* τὴν Πόλι, *ς*' τὸν περίπατο, *ς*' τὴν Ἐκκλησίαν. Τὸν εἶπεν ἓνα λόγο *ς*' τ' αὐτὶ, ἔπλωσε τὰ ροῦχα *ς*' τὸν ἥλιο, ἔκαμε μιὰ τρύπα *ς*' τὸ νερὸ, κάθεται στὸ σπίτι τοῦ τάδε, *ς*' τὸ πρῶτο πάτωμα, τὸν ἔχω *ς*' τὸ νοῦ μου, τὸν εἶδα *ς*' τ' ὄνειρό μου. πῆδηξε *ς*' τὰς τρεῖς, ἔκοψε τὸ μῆλο *ς*' τὰ δρῶ· πωλεῖ τ' αὐγὰ τρία *ς*' τὸ γρόσι. Στὰ χίλια ὀχτακόσια πενήντα, *ς*' τὰς εἴκοσι πέντε τοῦ Μαρτίου, σὲ λίγες μέρες σὲ μιὰ στιγμή ἐπάνω.

Πολὺ σιγνότερα ὁμοίως μεταχειριζόμεθα τὰς δύο ταύτας προθέσεις πρὸς ἐκφρασίαν τῆς Δοτικῆς καὶ τῆς Ἀφαιρετικῆς τῶν Ἀρχαίων. Τὸ πέρν' ἀπ' τὸν ἓνα, τὸ δίδει *ς*' τὸν ἄλλο. Ἔλαβε γράμμα ἀπ' τοὺς ἀδελφούς του. Ἔστειλε τὴν εἰκόνα του *ς*' τὴν ἀρραβωνιαστικιά του.

Ἡ πρόθεσις διὰ, ἡ ὁποία εἰς τὴν δημοτικὴν μετεβλήθη εἰς γιὰ, ἐκφράζει τὸ ποιητικόν, ὡς καὶ τὸ τελικόν αἴτιον. Γιατ' ἐσένα κοπιάζω, τὸν ἀγαπῶ γιὰ τὸ καλὸ του φέρσιμο, σὲ συμβουλεύω γιὰ τὸ καλὸ σου, πλήρωσε γιὰ ὄλους, τόδωσε γιὰ δέκα δραχμὲς, ξύλα γιὰ κάψιμο, κορμὶ γιὰ ἀγκαλιασμα, γιὰ ποῖον μιλεῖτε; γιατί μιλεῖς ἔτσι; καὶ χρονικῶς : νοίκιασα σπίτι γιὰ τρία χρόνια, μᾶς ἦλθε γιὰ λίγες μέρες.

Ἡ μετὰ τῆς ἀρχαίας διατηρεῖται καὶ εἰς τὴν λαλουμένην καὶ σημαίνει, ὅπως καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν, τὸ ὕστερα : μετὰ ταῦτα, μετὰ τὸ Πάσχα, μετὰ τὰς ἑορτὰς, μετὰ μιὰν ὥρα, τὰ ὁποία δημοτικώτερον : ὕστερ' ἀπ' τὸ Πάσχα, ὕστερ' ἀπ' τὲς γιορτὲς, ὕστερ' ἀπὸ μιὰν ὥρα, λέγονται.

Συνηθέστερον ὅμως ἀπαντᾶται συντετριμμένη εἰς — μέ, πρὸ δὲ φωνήεντος εἰς - μετ', καὶ σημαίνει τὸ ὁμοῦ· πηγε με τούζ φίλους του, μιλεῖ με τὸν ἀδελφόν του, μετ' ἐμένα μετ' ἐσένα κλ. ὅπου ὅμως τὸ τ ἤμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς εὐφωνικόν. Τέλος σημαίνει τὸ ὄργανον : τὸ εἶδα με τὰ ματια μου, τὸ ἀκουσα με τ' αὐτιά μου, τὸν ἔδωσα μὰ με τὸ μπαστοῦνι, τόκοφε με τὸ μαχαῆρι.

Ἡ κατὰ σημαίνει διεύθυνσιν, ὁμοιότητα, συμφωνίαν : κατὰ τὴν τρύπα τὸ χορό. Πήγαινε κατὰ τὸν κάτω μυχλαῶ. Κατὰ τὸ Γιάν' καὶ τὰ κοπέλλια του, κατὰ τὸν καιρὸ καὶ τὸ χορὸ, κατὰ τὴν συμφωνία ποῦ εἴχαμε, κατὰ τὴν συνήθεια, κατὰ τύχη, καὶ ἐπισηματικῶς : καταποῦ, κατὰ δῶ, κατὰ ἰσῆ· τὸ : κατὰ διαβόλου, εἶναι ἔλλειπτικὸν τοῦ : φοράν.

Ἡ ἀντὶ μετασηματισμένη εἰς — ἀντίς : ἀκουσε ἀντίς αὐτὸν ἐκεῖνον, πήγαινε στὴ δουλειά σου ἀντίς στὴ διασκέδαση. Πολλάκις δὲ ἐνωμένη με τὸ γιά : νὰ πᾶς ἐσὺ ἀντίς γιά μένα.

Μόρια.

Περὶ τῶν εἰς τὴν Νεοελληνικὴν ἰδιοζόντων μερῶν θὰ καὶ νὰ ἔγινε λόγος προηγουμένως.

Οἱ εἰς τινὰ μέρη τῆς Ἠπειροῦ ἀκουόμενοι τύποι θάν καὶ νάν, θάν τὸ πῶ, θάν τὸ κάμω, σάν τὸν δγῆς νάν τὸν πῆς κλ. καὶ τοὺς ὁποίους ὁ Κορ Παλλης, ἐννοεῖ νὰ τοὺς εἰσαῖξη εἰς τὴν κοινὴν χοῆσιν, δὲν εἶναι Ἑλληνικοί. Εἴτε ὡς εὐφωνικὸν θεωρησῇ τις τὸ τελικὸν αὐτῶν — ν, εἴτε ὡς ληψιδὲν ἀπὸ τοῦ ἀρκτικοῦ τῆς ἐπομένης λέξεως φθόγγου, νὰ ντὸ πῆς, θὰ ντὸ κάμω, εἶναι πάντοτε βαρβαρισμοί. Διότι ἡ χοῆσις τοῦ εὐφωνικοῦ — ν εἰς τὴν Ἑλλην. Γλῶσσαν προϋποθέτει χασμοδίαν, ἢ ὁποῖα εἰς τὰς ἄνω σημειωθείσας ἐκφράσεις δὲν ὑπάρχει, τὸ δὲ Ἑλλ. τ καὶ δ μόνον τὰ βάρβαρα ἔθνη προσφέρουν ντο. Ὡστε ἔπραξαν ἄριστα ὅλοι οἱ μέχρι τοῦδε περὶ τῆς Νεοελλ. συγγράψαντες, ὁ μακαρίτης Σκαρλίτος, ὁ Deheque, ὁ Legrand, ἐσχάτως δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ψυχάρις, διαγράψαντες τὰς κακοφωνίας ταύτας ἀπὸ τὰ λεξικά των.

Τὸ ἄς χρησιμεύει πρὸς σχηματισμὸν τῆς ἀνθυπάρκτου λεγομένης προστακτικῆς τῆς ἰδιαζούσης εἰς τὴν Νεοελληνικὴν Γλῶσσαν : ἄς πῆ ὅ,τι θέλει, ἄς κάμη ὅ,τι μπορέσει, ἄς ἔρχουσαν προτῆτερα, ἄς ἀκουες ὅταν σὲ μιλοῦσαν, ἄς τὸν ἔβλεπα ἄλλη μιὰ καὶ ἄς ἀπέθνησκα κλ.

Ἄν λέγει, ὁ μακαρίτης Βυζάντιος, τὸ *ἄς* τοῦτο ἐσηματίσθη ἀπὸ τὸ *ἄφες*: *ἄφες ἴδωμεν εἰ ἔρχεται, ἄφες ἀνθήσῃ πρῶτον*, πρέπει τὰ ἐπιφερόμενα τρίτα ἐνικὰ πρόσωπα τῶν μὲν Βων ἀορίστων νὰ γράφονται μὲ — *εἰ, ἄς ἔλθῃ, ἄς κίμει* κτλ. τῶν δὲ Αων μὲ — *ἡ ἄς καθήσῃ, ἄς ἀνθήσῃ* κλπ. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως συμπέρασμα εἰς τὸ ὅποιον εἰς τὴν παρίστασιν ταύτην ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ φθάσῃ, θὰ ἦτο κατ' ἐμὴν ἰδέαν, ὅτι αἱ ἐκφράσεις *ἄς ἴδωμεν, ἄς εἴπωμεν, ἄς ὑπάγωμεν*, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰ *retenez que je dise, veuillez voir, veuillez dire*, διὰ τῶν ὁποίων οἱ Γάλλοι ἐννοοῦν νὰ μετριάζουν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερο τὸ τραγὸν τῆς προστακτικῆς ἐγκλίσεως.

Ὅπως ἀπὸ τὸ οὐδὲν προῆλθε τὸ δὲν, καὶ ἀπὸ τὸ ἵνα τὸ νὰ, οὕτως ἀπὸ τὸ ὡς ἂν ἔγινε τὸ ὡσάν, καὶ ἀπ' αὐτὸ τὸ σάν.

Ἐκφράζει δὲ τοῦτο :

1). Ὅμοιότητα καὶ ἐξίσωσιν.

Τὸν ἀγαπῶ σάν τὰ μάτια μου, σάν τὰ παιδιὰ μου. Τὸν συγγαίνομι σάν τὲς ἀμαρτίες μου, ἄσπρη σάν τὸ γάλα, μαῦρος σάν τὸ κάρβουνο, χοντρὸ σὰ καρύδι. Καὶ μετὰ ῥήματος: σάν νὰ ἦταν μεγάλο πρᾶγμα, σάν νὰ φοβήθηκε, σάν νὰ τὴ νοστιμέβεται.

2). Μετὰ ταῦτα, ὅτε τὸ ῥῆμα μὲ τὸ ὅποιον συνάπτεται πρέπει νὰ ἦναι εἰς χρόνον ἀκαριαίας ἐνεργείας.

Σὰ φᾶς (ὄχι σάν ἰσῶς), ἔλα κοντὰ μας, σάν τὴν ἰδῆς (ὄχι σάν τὴν βλέπεις), πὲς τὴν πῶς τὴν προσμένω, σάν ξυπνήσῃ τὸ παιδί νὰ τὸ δώσης νὰ φάγῃ (ὄχι σάν ξυπνᾷ) κλ. σφάλμα εἰς τὸ ὅποιον πολὺ συχνὰ περιπίπτουν καὶ οἱ ἐπισημότεροι τῶν Ἀθηματιστῶν μας.

Εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖται ῥῆμα εἰς χρόνον παρατεταμένης ἐνεργείας, ὁ λαὸς μεταχειρίζεται τὸ ὅταν ταὶ ὄχι τὸ σάν. Ὅταν ἔρχεσαι εἰς τὴν Χώρα πέραν καμιά φορά καὶ ἀπὸ κοντὰ μας, ὅταν μιλεῖς μὲ ἀνώτερόν σου πρέπει νὰ προσέχῃς. Ὅταν ξυπνᾷ τὸ παιδί πρέπει νὰ βρῖσκει τὸ γάλα τοῦ ἑτοιμο (ὄχι σάν ξυπνᾷ).

Πολλάκις ὅμως ὁ λαὸς συγχέει τὸ σάν μὲ τὸ ἂν καὶ ταυτίζει τὰς ὑποθετικὰς μὲ τὰς χρονικὰς ἐκφράσεις. Σάν εἶναι ἔτσι, καλὰ. Σάν τὸ βρῖσκεῖς καλὸ, κάμετο, ἀντὶ ἂν τὸ βρῖσκεῖς καλὸ, ἂν ἦναι ἔτσι. Σάν τὸ θέλεις δὲν ἔχω νὰ πῶ ἐγὼ λόγον, ἀντὶ ἀφοῦ τὸ θέλεις.

Περὶ τοῦ ποῦ εἶπον προηγουμένως τὰ δέοντα· ἡ δὲ εἰς τὴν νέαν ἔκδοσιν τοῦ Ταξιδίου τοῦ Κ. Ψυχᾶρι σελ. 248 προστεθεῖσα σημείωσις, ἀντὶ νὰ κλωνίσῃ ἐνισχύει μαλιστα τὰς περὶ τοῦ μορίου τούτου ἰδέας μου.

Ἐπίλογος.

Ὅσοι εἶχον τὴν περιέργειαν καὶ τὴν ὑπομονὴν νὰ μὲ παρακολουθήσουν εἰς τὰς μελέτας μου ταύτας, θὰ ἐνόησαν βεβαίως ἀπὸ πρώτης ἀρχῆς, ὅτι διὰ τοῦ ἔργου μου τούτου σκοπὸν δὲν εἶχα νὰ συντάξω τὴν Ἱστορίαν οὔτε τὴν Γραμματικὴν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης. Σκοπός μου ἦτον νὰ δείξω, ὅτι τὰ δύο σήμερον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπικρατοῦντα γλωσσικὰ συστήματα, τὸ Ἑλληνίζον καὶ τὸ Χυδαῖζον, ὅπως τουλάχιστον μᾶς τὰ παρασταίνουν οἱ θιασῶταί των, εἶναι ἐξ ἴσου ἐσφαλμένα.

Ἡ σήμερον εἰς τὴν Ἑλλάδα Γραφομένη, ἡ Καθαρεύουσα, τὴν ὁποίαν Κυβέροντες καὶ Πανεπιστήμιον προσπαθοῦν νὰ τὴν παραστήσουν ὡς τὴν ἐθνικὴν μας Γλῶσσαν, δὲν ἔχει τὴν παραμικρὰν σχέσιν οὔτε μὲ τὴν ἀρχαίαν Κοινὴν, οὔτε μὲ τὴν Ἀττικὴν Διάλεκτον. Ἀρχεὶ νὰ παρακολουθήσῃ τις μετὰ τινος προσοχῆς τὴν Ἱστορίαν διὰ νὰ ἐνοήσῃ, ὅτι ἡ Γλῶσσα αὕτη εἶναι συνέχεια τοῦ παμιγεοῦς ἐκείνου Ἑλληνιστικοῦ ἰδιώματος, τὸ ὁποῖον, πρὸ εἴκοσι δύο αἰώνων ἐγράφετο εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀπὸ ὅλα τὰ τότε ἐκεῖ συρφεύσαντα Ἑλληνιστικὰ ἔθνη, τοὺς Ἑβραίους, τοὺς Πέρσας, τοὺς Σύρους, τοὺς Κύπτας, τοὺς Ἀραβας τοὺς Αἰθίοπας κτλ. καὶ τὸ ὁποῖον ματαίως ἐπροσπάθησαν νὰ ἐξελληνίσουν οἱ Ἀττικισταὶ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων. Τριάκοντα χιλιάδες πάπυροι, γραμμένοι εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦτο, εἰς τοὺς ὁποίους ἡμπορεῖ τις εὐκόλως νὰ παρακολουθήσῃ βῆμα πρὸς βῆμα τὴν περαιτέρω αὐτοῦ ἀνάπτυξιν, εἶναι ἤδη γνωστοὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην, καὶ ἱστορικὰ γεγονότα ἐπίσημα μᾶς μανθάνουν τὸν καιρὸν καὶ τὰς περιστάσεις, καθ' ὅς τὸ ἰδίωμα τοῦτο εἰσῆχθη ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀντικατέστησε τὴν τότε ἐκεῖ γραφομένην Κοινὴν Διάλεκτον. Εἶναι δὲ πράγματι ἄπορον πῶς κανεὶς ἀπὸ τοὺς θιασώτας του ἕως σήμερον δὲν ἐσκέφθη, πόσον ἡ ἀνακρίσις τοῦ ἰδιώματος τούτου ὡς ἐθνικῆς ἡμῶν Γλώσσης, ἐνισχύει εἰς τοὺς ἐχθροὺς μας τὴν ἰδέαν, ὅτι ὁ σημερινὸς Ἑλληνισμὸς ἔλκει τὸ γένος του οὐχὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς Ἑλληνιστικῆς ἐκείνης Πανοσπερμίας, ἣτις ἀπετέλεσε τὸν Ἀνατολικὸν

Ἑλληνισμὸν τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων. Ἐνῶ ἡ σήμερον ὑπὸ τοῦ Ἑλλ. λαοῦ λαλουμένη, ὡς πατροπαράδοτος Γλῶσσα, ἀναβιβάζει ἡμᾶς μέχρι τῶν ἀρχαιολογικῶν τῆς Ἑλλάδος χρόνων, καὶ μᾶς συνδέει ὅσον οὐδὲν ἄλλο μὲ τούς πρώτους εἰς αὐτὴν λαλήσαντας τὴν Γλῶσσαν ταύτην.

Εἰς τὰ αὐτὰ συμπεράσματα καταφθάνομεν ὅταν ἀπροκαλήπτως σπουδάσωμεν τὴν Γλῶσσαν ταύτην καὶ συγκρίνωμεν αὐτὴν μ' ἐκείνην τὴν ὁποῖαν ἐλάλει ὁ Ἑλλ. λαὸς εἰς τοὺς Ὀμηρικοὺς χρόνους. Ἄπειρα εἶναι τὰ λεκτικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἡ Γλῶσσα αὕτη ἔχει κοινὰ μὲ τὴν Ὀμηρικὴν Γλῶσσαν, καὶ πολλῶν ἔξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα τῆς λείπουν ἢ παρουσιάζονται εἰς αὐτὴν σήμερον διεφθαρμένα, γνωρίζομεν καὶ τὸν καιρὸν καὶ τὰς περιστάσεις εἰς τὰς ὁποίας παρεμορφώθησαν.

Ἄλλὰ καὶ ἡ Γλῶσσα αὕτη δὲν ἔχει οὐδεμίαν σχέσιν οὔτε μὲ τὴν ἀρχαίαν Κοινήν οὔτε μὲ τὴν Ἀττικὴν. Καὶ δὲν εἶμαι ὁ μόνος, οὔτε ὁ πρῶτος ὁ ἐκφέρων τὴν ἰδέαν ταύτην. Ἴδοῦ τί λέγει περὶ τούτου εἰς τὰ προλεγόμενα τοῦ Ὀμηρικοῦ Λεξικοῦ τοῦ ὁ μακαρίτης Ι. Πανταζίδης, τοῦ ὁποῖου οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἔθεσεν ἐν ἀμφιβολῶ εἰν φιλοπατριάν. « Ὅταν τις μεταβαίνει ἀπὸ τῶν Ἀττικῶν Συγγραφέων εἰς τὴν ἀνά- » γνωσιν τοῦ Ὀμήρου, αἰσθάνεται ὅτι εἰσέρχεται εἰς νέον τινα Ἑλλη- » νικὸν Γλωσσικὸν κόσμον. Εὐρίσκει πλῆθος ἐν αὐτῷ λέξεων καὶ » φράσεων ὅλως νέων καὶ ἀγνωστων εἰς αὐτὸν ἐκ τῆς προτέρας ἀνα- » γνώσεώς του· μεταξὺ δὲ αὐτῶν θέλει παρατηρήσει, ἂν ἦναι ὀλίγον » **περίεργος**, ὅτι εὐρίσκονται πολλαὶ λέξεις καὶ φράσεις καὶ » συντάξεις, πολλὰς ὁμοιότητος ἔχουσαι πρὸς τὰς τῆς καθωμιλουμένης. » Ἄλλ' ἀφ' εἰτέρου πάλιν εὐρίσκει τις τόσην διαφορὰν μεταξύ αὐτῆς » καὶ τῆς Ὀμηρικῆς, καὶ μεταξὺ ἀμφοτέρων τούτων καὶ τῆς Ἀττικῆς, » ὥστε ἀπορεῖ πῶς νὰ ἐξηγήσῃ τὸ φαινόμενον τοῦτο ».

Ἄλλ' ὁ μακαρίτης Πανταζίδης ὅσον καλὸς Ἑλληνιστὴς καὶ ἂν ἦτον, μὴ λησμονοῦμεν ὅτι ἦτο συγχρόνως καὶ καθηγητὴς τοῦ Ἑλλ. Πανεπι- στημίου, καὶ δὲν ἤμποροῦσε παρὰ νὰ συμμορφωθῇ καθ' ὀλοκληρίαν μὲ τὰς περὶ Ἑλλ. Γλώσσης δοξασίας τῶν Συναδέλφων του· καὶ ἰδοῦ πῶς ἐννοεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ ἀνωτέρω σημειωθὲν περίεργον φαινόμενον. « Καὶ ὁ μὲν πρωτόπαιρος, λέγει, εὐκόλως περιπίπτει εἰς ἀπορίαν, ὁ δὲ » ἐπιστήμων ὁ καὶ ὀλίγον δυνήθεις ὀλόκληρον τὴν Ἑλλ. Γλῶσσαν νὰ » περιλάβῃ, γινώσκει ὅτι ἔχει ἐνώπιόν του τρεῖς διαφόρους περιόδους » τῆς μιᾶς καὶ Ἐνιαίας Ἑλλ. Γλώσσης, ἢ τρεῖς διάφορα στάδια τῆς » Γλωσσικῆς ἀναπτύξεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ».

Νομίζομεν, ὅτι ὁ μακαρίτης θὰ ἐπλησίαζε περισσότερο εἰς τὴν ἀληθειαν ἢν ἔλεγεν ὅτι, ἡ Ὀμηρικὴ Γλῶσσα ὑπῆρξεν ἡ πηγὴ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἦντλησαν ὅτε ἑλληνικὸς λαὸς καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὰ λεκτικά των στοιχεῖα. Ἀλλ' ἐνῶ ὁ πρῶτος διετήρησε τὰ περισσότερα τούτων ἄθικτα, οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τόσα ὑπέβαλον τὰ ἑδικὰ των μαρτύρια, τόσας ἐπροξένησαν εἰς αὐτὰ ἀλλοιώσεις καὶ τροποποιήσεις, ὥστε σήμερον εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ πιστεῖσῃ τις, ὅτι ἡ Ἀττικὴ Διάλεκτος ἦτον τῆς Ὀμηρικῆς Γλώσσης φυσικὴ ἐξέλιξις, καὶ συνεπῶς τὸ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς σήμερον λαλουμένης διάμεσον στάδιον. Ἀπ' ἐναντίας ὅσον ἀκριβέστερον σπουδάζει τις αὐτὴν ὑπὸ Γλωσσολογικὴν ἔποψιν, τόσον περισσότερο πείθεται, ὅτι ἡ Γλῶσσα αὕτη δὲν εἶναι παρὰ **ἐν ἐπίσημον Γλωσσικὸν τεχνούργημα**, τὸ ὁποῖον οὔτε ὥραῖον δύναται νὰ ὀνομασθῆ, οὔτε ἐπὶ στερεῶν ἐστηρίζετο βάσεων. Καὶ τῷ ὄντι ἔφθασεν εἴκοσι ἔτων ξενικῆ τῶν Ἀθηναίων κατοχῇ διὰ τὰ ἐξαλείφῃ διὰ παντὸς τὴν Ἀττικὴν Διάλεκτον ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ διὰ τὰ ἐνθροισθῆ αὐτῇ αὐτῆς ἡ ἐν Αἰγύπτῳ διαμορφωθείσα Ἑλληνιστικὴ Διάλεκτος. Καὶ ἂν δὲν ἤρχοντο οἱ Ῥωμαῖοι νὰ σπρώξουν τοὺς Γραμματικούς μας εἰς τὴν ἐξώρουξιν τῶν Ἀττικῶν τύπων, ἴσως σήμερον θὰ εἶχομεν τόσον μικρὰν περὶ αὐτῆς ἰδέαν, ὅσην ἔχομεν καὶ περὶ τῆς Ἀωρικῆς ἢ τῆς Αἰολικῆς Διαλέκτου.

Λὲν εἶναι λοιπὸν ἡ Ἀττικὴ Διάλεκτος τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ λάβω-
 ῶς πρότυπον εἰς τὴν συμπλήρωσιν καὶ τὴν διόρθωσιν τῆς λαλουμένης.
 Ἥμποροῦμεν βεβαίως νὰ λάβωμεν ἀπ' αὐτὴν ὅλα ἐκεῖνα τὰ λεκτικὰ
 στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας Γλώσσης, τὰ ὁποῖα οἱ Συγγραφεῖς τῆς μᾶς ἐφύ-
 λαξαν εἰς τὰ συγγράμματά των καὶ τὰ ὁποῖα λείπουν ἀπὸ τὴν λαλου-
 μένην. Πρέπει ὅμως νὰ τὰ λάβωμεν ἐντελῶς καθαρὰ ἀπὸ ὅλας ἐκείνας
 τὰς παραλλαγὰς καὶ παραμορφώσεις, εἰς τὰς ὁποίας τὰ ὑπέβαλον οἱ
 τὴν Ἀττικὴν Διάλεκτον μορφώσαντες Σοφισταὶ καὶ Ῥήτορες, καὶ ὅχι
 ὅπως πράττουσι τοῦτο σήμερον εἰς τὰς Ἀθήνας.

Αὐτὰ τὰ ἴδια ὅμως ἡμπορεῖ τις νὰ εἶπῃ καὶ διὰ τὴν Δημοτικὴν,
 ὅπως τοῦλάχιστον ἐννοοῦν νὰ μᾶς τὴν ἐπιβάλλουν οἱ Δημοτικισταὶ μας.

Ἔχει νομίζω ἄδικον ὁ Κ. Ψυχάρις διδάσκων, ὅτι ἡ ἀρχαία Κοινὴ
 προῆλθεν ἐκ τῆς μίξεως πολλῶν καὶ διαφορῶν Διαλέκτων καὶ διαλε-
 κτικῶν τύπων, καὶ ὅτι τὸν αὐτὸν δρόμον πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ καὶ ἡ
 λαλουμένη, εἴν θέλῃ νὰ γένη μίαν ἡμέραν ἡ Πανελληνίως. « Κάθε κοινὴ
 » Γλῶσσα, λέγει, εἶναι κτισθεὶς ἀπὸ διαφόρους ἰδιωτισμοὺς, ἀπὸ
 » κάμποσες ντοπιολαλιᾶς. Καὶ ὅχι μονάχα ἡ κοινὴ Γλῶσσα ποῦ μιλιέται
 » σὲνα ἔθνος, μὰ καὶ ἡ γλῶσσα ποῦ γράφεται ». Ροδ. καὶ Μελ. Β.

Πρόλογ. σελ. 3. Ἐν σελ. 25 ἀνεγράψαμεν τὸ χωρίον τοῦ Στροβόνοιο, τὸ ὁποῖον μᾶς μανθάνει, ὅτι ἡ ἀρχαία Κοινὴ δὲν προήλθεν ἀπλῶς ἐκ μίξεως διαφόρων Διαλέκτων καὶ ἰδιωμάτων, ἀλλ' ἐκ τοῦ καθαρισμοῦ τούτων ἀπὸ πᾶν εἴτι ἕκαστον εἶχε τὸ ἰδιάζον· αὐτὸ δὲ τοῦτο διδάσκει ἀπὸ δέκα ἡδὴ ἐτῶν καὶ ὁ τῆς Σορβώνης διάσημος Ἑλληνιστῆς Croiseti καὶ μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ δινηθῶμεν ἴσως καὶ ἡμεῖς μίαν ἡμέραν νὰ καταστήσωμεν τὴν λαλομένην Πανελληνίον.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ Κ. Ψυχῆρις διορθώνει ἀμέσως τὴν προεκτεθεῖσαν δοξασίαν τοῦ θετῶν ὡς ὅρον τῆς τῆς Γλώσσης ἡμῶν διαμορφώσεως, τὸ **ἐκλέγειν** μετὰ προσοχῆς τὸ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενον ὑλικόν. « Φτάνει ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοῦ τοὺς ἰδιωτισμοὺς νὰ ἦναι **ἀληθινὸ μάλαμα**, κιάφρτὸ στέκεται σὲ μᾶς, ἀφοῦ ἡμεῖς διαλέγομεν, ἀφοῦ ἡμεῖς σήμερον μορφώνομε τὴ γλῶσσα τὴ φιλολογικὴ. Λοιπὸν ἀνάγκη νὰ προσέχουμε, γιὰ νὰ καταφέρουμε ὅπως πρέπει καὶ γιὰ νάχοιμε σωστὴ γλῶσσα ». Ὅταν ὅμως ἔρχεται εἰς τὴν πράξιν ἢ μᾶλλον εἰς τὴν εφαρμογὴν τοῦ κανόνος, τὸν ὁποῖον τόσον καλὰ μᾶς διέγραψε, ὁ φίλος Κ. Ψυχῆρις παθαίνει ὅτι παθαίνουν οἱ Ὑπουργοὶ μας ὅταν εἰς τὰς βουλευτικὰς ἐξελέγξεις πρόκειται νὰ οἴσων κανένα ἀπὸ τοὺς ὅχι πολὺ νομίμως εἰς τὴν Βουλὴν παρεισφύσαντας συναδέλφους τῶν Ἰδοῦ πῶς κρίνει μίαν ἀπὸ τὰς γλωσσικὰς ἐκκεντρικότητας τοῦ συναργίτου καὶ φίλου τοῦ Κ. Πάλλη. « Τώρα ὁ φίλος μας Κ. Πάλλης βλέπω κ' ἔχει » ἀγάπη μεγάλη γιὰ τὸ θαν καὶ γιὰ τὸ ναν· θὰν τὸ πῶ, νὰν τὸ κάμεις » κλ. Βέβαια πῶς ἀμαρτία δὲν εἶναι ν' ἀγαπήναι καὶ νὰ τὰ βάζη, μὰ » ἔρχεται ὅμως ἐμένα σὰν περιττό. Πῶς τὸ λένε εἰς τὴν Ἀθήναι τὸ λένε » μὰ δὲν τὸ λένε ὅλοι, καὶ ὁ ἴδιος ἄνθρωπος πότε τὸ λέει πότε ὄχι. Δὲ » μοιάζει διόλου νὰ ἦναι κοινὸς τύπος, σίγουρον πῶς δὲν εἶναι Πανελ- » λήνιος κλ. » Ἀκόμη ἐμφαντικώτερα ἐκφράζεται εἰς τὴν νέαν ἔκδοσιν τοῦ **Ταξειδίου τοῦ περὶ ἐνὸς ἄλλου φίλου τοῦ, περιπεσόντος εἰς τὸ αὐτὸ ἀμάρτημα**. « Καλῆτερον μοῦ φαίνεται τὸ πῶς ἀντὶ τοῦ **ποῦ· σοῦ** » **λέω πῶς τὸ ξέρω** καὶ ὄχι **ποῦ τὸ ξέρω**, γιὰ τὸ τότες ξεδιακρίνομε » τὸ πῶς ἀπὸ τὸ ποῦ τ' ἀναφορικόν. Ὁ φίλος μας ὅμως Ζ. Φυτίλης, » ποῦ εἶναι Χιώτης καὶ ποῦ εἶναι εἰς τὴν Πόλιν, τὸ γράφει πάντα **ποῦ εἰς** τὰ » χαριτωμένα τοῦ τὰ βιβλία, καὶ δὲν πιστέβω γιὰ φτὸ νὰ χάνοιεν ἀπὸ » τὴν ὁμορφίαν τους ».

Καὶ εἰς ἓν ἄλλο μέρος ὁμιλῶν περὶ τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ τοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος λέγει. « Καὶ ἐγὼ σὰν ἔρχισα νὰ γράψω εἶχα μερι- » κοὺς ἰδιωτισμοὺς, ποῦ ἀπὸ τὴν Πόλιν τοὺς βαστοῦσα. Τόβρισκα

» μάλιστα σάν κάπως παρᾶξενο νά λέω μοῦ μίλησες ἀντί μὲ μίλη-
» σες, ποῦ εἶνε τὸ πολίτικο, φαινότανε ἀντί φαίνονταν καί κάτι
» ἄλλα, ὡς τόσο τὰ βάζω τώρα καί ἀφτά κλ.»

Καί ἐπειδὴ ἡ ἐπιείκεια αὕτη ἐκτείνεται ὄχι μόνον ἐπὶ τῶν ἐφθαρ-
μένων ἀρχικῶν τύπων, ἀλλὰ καί ἐπὶ ὅλων ἐν γένει τῶν λέξεων,
νάς ὁποίας ἀπὸ εἴκοσιν ἤδη ἐτῶν οἱ Δημοτικισταί μας ἐκ τοῦ μὴ ὄντος
ἐδημιούργησαν καί εξακολουθοῦν νά δημιουργῶσιν (ἴδ. Revue Critique
φυλ. 24 ἔτος 1901), ἐννοεῖ τις ἐνκόλωσ, ὅτι ἡ σήμερον Δημοτικὴ λεγο-
μένη κάθε ἄλλο εἶναι παρὰ ἡ κοινὴ τοῦ Ἑλλ. λαοῦ Γλῶσσα, καί ἔτι
ὀλιγώτερον ἐκείνη, τὴν ὁποίαν πρέτει νά λάβωμεν ὡς βάσιν πρὸς
σύνταξιν τῆς γραφομένης.

Διὰ νά χρησιμεύσῃ εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ Γλῶσσα αὕτη πρέπει
νά καθαρισθῇ καί νά καθαρισθῇ σπουδαίως. Πρέπει ν' ἀφαιρεθῶσιν
ἀπ' αὐτὴν ὅλοι οἱ **ξενισμοὶ** καί οἱ **Ἀρχαϊσμοὶ**, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχον
πλέον λόγον ὑπάρξεως· νά χωρισθῶσι τὰ παλαιὰ αὐτῆς στοιχεῖα ἀπὸ
τὰ νέα, καί ἐπὶ τοῦ οὕτως καθαρισθέντος ἐδάφους νά σπουδάσωμεν
κατόπιν τὴν Φωνολογίαν αὐτῆς, τὴν Μορφολογίαν καί τὸ Συνθετικόν
τῆς ἀνεξαρτήτως πάσης ξένης ἐπιδράσεως. Πρέπει ἐν ἐνὶ λόγῳ, νά
γνωσθῶσιν τὰ ὅρια ἐντὸς τῶν ὁποίων ἡ Γλῶσσα αὕτη ἕῃ, κινεῖται
καί ἀναπτύσσεται.

Μόνον τότε ἡμποροῦμεν νά ἐλπίσωμεν ν' ἀντικαταστήσωμεν
δι' αὐτῆς τὴν σήμερον γραφομένην· μόνον τότε θ' ἀποκτήσωμεν
πράγματι **Ἑθνικὴν Γλῶσσαν**.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ἀττικὴ καὶ Ἰωνικὴ τῆς Γλώσσης Περίοδος	Σελίς 2.
Ναυκρατικὴ καὶ Ἀλεξανδρινή	» 31.
Ρωμαϊκὴ καὶ Βυζαντινὴ	» 51.
Σλαβο-Ἀλβανικὴ καὶ Φραγκο-Ἑνετικὴ	» 81.
Γραικο-Ρωμαϊκὴ καὶ Τουρκο-Ἑλληνικὴ	» 113.
Ἢ σήμερον λαλουμένη καὶ αἱ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὴν Ἀρχαίαν	» 165.
Φωνολογία (σελ. 168) Μορφολογία (σελ. 187). ᾽Οριστικὸν Ἄρθρον (187). Ἀόριστον Ἄρθρον (189). ᾽Ονόματα (190). Μεταπλασμοὶ (190). Γένη (191). Ἐξάλειψις τοῦ Δυϊκοῦ (192). Ἀπάλειψις τῆς Δοτι- κῆς (195).	
Κλίσεις	» 196.
Α'. Κλίσις τῶν Ἀρσενικῶν (197). Β'. Γλίσις τῶν Θηλυκῶν (199). Γ'. Κλίσις τῶν Οὐδέτερον (201).	
Ἐπίθετα	» 203.
Παραθετικά	» 206.
Ἀριθμητικά	» 207.
Ἀντωνυμίαι	» 209.
Ῥήμα	» 212.
Κλίσις Ῥημάτων. Α'. εἶδος Βαρυτόνων (217). Β'. εἶδος Βαρυτόνων (220). Κλίσις Περισπόμενων εἰς — ἄω (222), εἰς — έω (223).	
Παθητικὴ Φωνή	» 225.
Βαρυτόνα (225). Περισπόμενα (227). Ῥήματα μισο- συνηρημένα (229).	
Συντακτικὸν	» 230.
Ἀπλᾶ Προτάσεις (230). Ἄρθρον (234). Παραθετικά (237). Ἀριθμητικά (237). Ἀντωνυμίαι (238). Ῥή- ματα (239). Προθέσεις (245). Μόρια (247).	
Ἐπίλογος	» 249

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

*Εν	σελ. 8	στ. 4	ἀντι	Διάλεκται	Γρ. Διάλεκτοι
»	» 9	» 11	»	Chargou	» Largou
»	» 25	» 7	»	Εομογάνης	» Διονύσιος Ἀλικαρνασεύς
»	» 33	» 2	»	»	» » »
»	» 33	» 9	»	ἀλλογλώσσους	» ἀλλόγλωσσος
»	» 33	» 9	»	Αἴγυπτίους	» Αἴγυπτιος
»	» 60	» 3	»	Ἰουστιανοῦ	» Ἰουστινιανοῦ
»	» 86	» 31	»	λεξικογράφοι	» λεξικογράφου
»	» 99	» 32	»	ἐξιμνόμενα	» ἐξιμνούμενα
»	» 102	» 17	»	More	» Maure
»	» 110	» 31	»	τὴν Βιβλιοθήκην	» τὰς Βιβλιοθήκας
»	» 146	» 19	»	Ἰδιοτισμὸς	» Ἰδιοτισμὸς
»	» 148	» 9	»	πολὸν	» πολλὰ
»	» 161	» 3	»	Πανεθερμίας	» Πανσπερμίας
»	» 173	» 3	»	τροχανία	» τροχανία
»	» 173	» 20	»	ἐνατίον	» ἐναντίον
»	» 178	» 22	»	Λατινικὸν	» Γοθθικὸν
»	» 183	» 11	»	λέξειν	» συλλαβὴν.
